

Loški razgledi

MUZEJSKO DRUŠTVO ŠKOFJA LOKA

LOŠKI RAZGLEDI

54

54 - 2007

Uredila:
Judita Šega

Uredniški odbor:
Helena Janežič
Tone Košir (tehnični urednik)
Ivica Krek
Marija Lebar
Judita Šega (glavna urednica)
Dr. France Štukl

Za vsebino člankov odgovarjajo avtorji. Redakcija zaključena septembra 2008.

Jezikovni pregled:
Mag. Alenka Klemenc

Prevodi:
Martin Cregeen (angleščina)
Käthe Grah (nemščina)

Grafično oblikovanje in priprava za tisk:
Studio Grad Škofja Loka

Tisk:
Littera picta, d. o. o., Ljubljana, 2008

Izdalo in založilo:
Muzejsko društvo Škofja Loka
zanj mag. Aleksander Igličar, predsednik

www.mdloka.si

Naklada:
800 izvodov

Izdajo Loških razgledov je finančno podprla Občina Škofja Loka.

ISSN 0459-8210

Drage bralke in bralci Loških razgledov!

Loški razgledi me spremljajo, odkar sem se začela resneje ukvarjati z zgodovino. Vrsto let je že od takrat. Mnoge od vas spremljajo še dlje; najbolj zveste že več kot pol stoletja. Tokrat prihaja na vaše mize, v vaše domove že 54. številka in prva, ki jo je uredila nova uredniška ekipa. Vam prepuščamo presojo, da ocenite, kako uspešni smo bili pri spopadanju z novimi izzivi. Vsekakor pa ni bilo lahko prevzeti uredniške funkcije za tako uveljavljenimi uredniki, kot so bili nekateri moji predhodniki, ki so tudi na straneh Loških razgledov pustili svoj trajni pečat.

Tokratna številka prinaša nekatere novosti v oblikovnem in vsebinskem pogledu, ki bodo v Loške razgledе vnesle nekaj potrebne svežine in novega duha. Na zunaj jih boste prepoznali v novi celostni podobi, ki jo je izdelalo podjetje Studio Grad. Želimo si, da bi takšna podoba postala trajen razpoznavni znak našega zbornika. Nekaj je tudi vsebinskih dopolnil. Zadnja leta smo na straneh Loških razgledov pogrešali prispevke iz življenja in dela loške občine, občinskih nagrajencev in gospodarstva. To vrzel smo do neke mere zapolnili že v tokratni številki. Prvič vam predstavljamo škofjeloško občino in občinske nagrajence za tekoče leto in leto 1998, ko so se nagrade prvič podeljevale. Računamo, da bomo v naslednjih letih postopoma predstavili vse dobitnike občinskih grbov in častne občane Občine Škofja Loka. Nismo pozabili na gospodarsko temo, čeprav jo boste v tej številki še zaman iskali, saj včasih ne gre vse tako, kot bi si morda želeli. Kot novost uvajamo kratek pregled nekaterih domoznanskih del različnih zvrsti, ki so zaznamovala književno bero leta 2007 na Loškem. Že ustaljeni poglavji Razgledi ter Gradivo in spomini, ki nas spremljata od prve številke naprej, ostajata isti, le da smo znanstvene prispevke po vzoru podobnih zbornikov prvič opremili s slovenskimi in angleškimi izvlečki in dodatno še s tujejezičnimi povzetki. Na ta način smo tem člankom in celotnemu zborniku želeli povečati znanstveni značaj ter pomen.

Posebno poglavje bo vsako leto namenjeno dogodku, ki ga bo posebej zaznamovalo. V letu 2007 sta to vsekakor 70-letnica Muzejskega društva Škofja Loka in 50-letnica smrti arhitekta Jožefa Plečnika. Muzejsko društvo je v letih svojega delovanja nedvomno odigralo, in še igra, pomembno vlogo v kulturnem in širšem družbenem življenju loške občine. Bilo je pobudnik in izvajalec številnih odmevnih dogodkov in od vsega začetka izdajatelj domoznanskega zbornika Loški razgledi. Plečnika so poti in prijateljski stiki večkrat vodili v Škofjo Loko in obe dolini, kjer so načrti tega velikega arhitekta našli uresničitev pri prenovi mesta, v sakralni arhitekturi, notranji opremi ... S tem je pustil trajni pečat, saj, kot boste brali na naslednjih straneh, ostaja njegova arhitektura večna, arhitektura, ki se ne stara.

Želim vam prijetno branje.

Judita Šega
glavna urednica

VSEBINA

CONTENTS

Judita Šega	Uvod <i>Foreword</i>	5
70 let Muzejskega društva Škofja Loka <i>70th Anniversary of Škofja Loka Museum Society</i>		11
Branko Berčič Svetko Kobal	Ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka <i>On the occasion of the 70th anniversary of Škofja Loka Museum Society</i>	13
Uredništvo	Slavnostna akademija ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka	15
Editorial Board	<i>Formal celebration on the occasion of the 70th anniversary of Škofja Loka Museum Society</i>	
Aleksander Igličar	Dogodki ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka <i>Events marking the 70th anniversary of Škofja Loka Museum Society</i>	24
Razgledi		27
Matija Turk	Paleolitik z ledine V Griču pri Suhem Dolu nad Lučinami <i>Palaeolithic site on V Griču by Suhi Dol above Lučine</i>	29
Jože Štukl	O srednjeveških pušičnih osteh z ledine V Griču pri Suhem Dolu nad Lučinami <i>On medieval arrowheads from the site V Griču by the Suhi Dol above Lučine</i>	37
Tomaž Križnar	Wildenlack / DivjaLoka <i>Wildenlack / DivjaLoka</i>	48
Stanislav Južnič	Humanistične in jezuitske knjige Selčana Filipa Terpina (ob 325. obletnici smrti) <i>The humanist and Jesuit books of Filip Terpin from Selca (on the 325th anniversary of his death)</i>	57

Simona Kermavnar	K freskantskemu ciklu v podružnični cerkvi sv. Andreja na Gostečah <i>The cycle of frescoes in the subsidiary church of Sv. Andrej in Gosteče</i>	79
† Angelos Baš	Agrarno gospodarstvo v katastrski občini Sora leta 1831/32 <i>The agrarian economy in the land register municipality of Sora 1831/32</i>	95
Mojca Ferle	Jakoba Alešovca pot na Blegoš <i>Jakob Alešovec trail on Blegoš</i>	109
Mojca Šifrer Bulovec	Dražgoše pred 2. svetovno vojno <i>Dražgoše before the Second World War</i>	117
Tone Košir	Loški zdravnik dr. Ivan Hubad (1875–1958) <i>The Loka physician Dr. Ivan Hubad (1875–1958)</i>	127
Borut Bernik Žiga Nastran Diana Novak Tomaž Paulus	Skavtstvo, oblika aktivnega življenja <i>Scouting, a form of active life</i>	138
Ivan Križnar	Nogomet v Škofji Loki (1929–1945) <i>Football in Škofja Loka (1929–1945)</i>	154
Bojan Kofler	Miroslavin brezokec ali nekaj o najdbi nove, redke vrste slepega hrošča (<i>Anophthalmus miroslavae</i>) <i>"Mira's Eyeless" or something about a new, rare species of blind beetle (Anophthalmus miroslavae)</i>	168
Plečnik na Loškem <i>Plečnik in Loka</i>		171
Jana Mlakar	Plečnik na Loškem <i>Plečnik in Loka</i>	173
Damjan Prelovšek	Pred petdesetimi leti se je poslovil arhitekt Jože Plečnik <i>The architect Jože Plečnik departed fifty years ago</i>	176

Branko Berčič	Loka je pravi biser <i>Loka is a real pearl</i>	179
Občina in občinski nagrajenci <i>The municipality and municipal award winners</i>		185
Jernej Tavčar	Občina Škofja Loka v luči reforme lokalne samouprave (1994–2008) <i>The Municipality of Škofja Loka in the light of local government reform (1994–2008)</i>	187
Sabina Kocjančič	Priznanja občine Škofja Loka za leto 2007 <i>Awards of the Municipality of Škofja Loka for 2007</i>	209
Sabina Kocjančič	Priznanja občine Škofja Loka za leto 1998 <i>Awards of the Municipality of Škofja Loka for 1998</i>	216
Milka Bizovičar	Občina Gorenja vas-Poljane v letu 2007 <i>The Municipality of Gorenja vas-Poljane in 2007</i>	227
Leposlovje <i>Literature</i>		231
Janez Veider	Umorjeni škof. Povest iz loške zgodovine. 2. del: Kazen in pokora <i>The murdered bishop. Tales from Loka history. Part 2: Punishment and Penance</i>	233
Gradivo in spomini <i>Material and memoirs</i>		253
Lojze Malovrh	Mala čudesa narave – <i>Ginko biloba</i> – srebrna marelica <i>A small miracle of nature – Ginko biloba – maidenhair tree</i>	255
Jože Stanonik	Sto let Planinskega društva Škofja Loka (1907–2007) <i>Centenary of the Škofja Loka Mountaineering Society (1907–2007)</i>	257
Barbara Sterle Vurnik	Ob stoletnici rojstva Franceta Miheliča (1907–1998) <i>Centenary of the birth of France Mihelič (1907–1998)</i>	265

Barbara Sterle Vurnik	Edi Šelhaus – čuteči kronist našega časa in prostora <i>Edi Šelhaus – sensitive chronicler of our time and space</i>	267
Boštjan Soklič	Razstava Pavla Florjančiča ob umetnikovi 60. letnici <i>Exhibition of Pavel Florjančič on the artist's 60th anniversary</i>	270
Mira Kalan	Obisk in pedagoška/andragoška dejavnost v Loškem muzeju Škofja Loka v obdobju 2004–2007 <i>Visits and pedagogic/andragogic activity in Museum Škofja Loka 2004–2007</i>	273
Mojca Ferle Helena Janežič	Digitalizacija Loških razgledov in njihova postavitvev na splet <i>Digitalisation of Loški razgledi and putting them on the internet</i>	277
Stanislav Jesenovc	Dr. Branko Berčič – osemdesetletnik <i>Dr. Branko Berčič – eighty years old</i>	279
Štefka Križnar	Draguška Kalan, roj. Potočnik (1912–2007) <i>Draguška Kalan, born Potočnik (1912–2007)</i>	289
Denis Kokalj	Uroš Lovšin (1957–2007) <i>Uroš Lovšin (1957–2007)</i>	292
Borut Bajželj Alojzij Pavel Florjančič	Dr. Anton Feinig (1931–2007) <i>Dr. Anton Feinig (1931–2007)</i>	294
Delovanje Muzejskega društva Škofja Loka <i>Activities of the Škofja Loka Museum Society</i>		297
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2007 <i>Assembly of the members of the Škofja Loka Museum Society for 2007</i>	299
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Pravila Muzejskega društva Škofja Loka <i>Rules of the Škofja Loka Museum Society</i>	315
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Pravilnik o finančno-materialnem poslovanju Muzejskega društva Škofja Loka <i>Standing Orders on the financial and material business of the Škofja Loka Museum Society</i>	326

Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Pravilnik o delu častnega razsodišča <i>Standing Orders on the work of the Court of Honour</i>	327
Predstavitve knjig in kronika <i>Presentation of books and chronicle</i>		329
Marija Lebar	Izšlo je v letu 2007 <i>Published in 2007</i>	331
Franc Podnar	Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas-Poljane <i>The Chronicle of the municipalities of Škofja Loka, Železniki, Žiri and Gorenja vas-Poljane</i>	335
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Popravek iz 53. številke <i>Correction from number 53</i>	350
Objave virov <i>Publication of sources</i>		351
Matjaž Bizjak	Srednjeveški obračuni freisinške škofije. 3. del: Obračuni gospostva Škofja Loka 1437-1439 <i>Medieval accounts of the Freising Diocese. Part 3: Accounts of the Škofja Loka estates 1437-1439</i>	353
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Navodila avtorjem <i>Instructions to authors</i>	381

A decorative architectural detail, possibly a carved stone or wood element, featuring a central circular motif with radiating lines and ornate scrollwork on either side.

**70 LET
MUZEJSKEGA
DRUŠTVA
ŠKOFJA LOKA**

Ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka

Zgodilo se je v petek 23. julija 1937. V škofjeloški občinski posvetovalnici se je ob 17. uri zbralo petnajst loških meščanov in rojakov, in sicer: od članov loškega profesorskega ceha, pobudnika za ustanovitev muzejskega društva, dr. Pavle Blaznik, Ivan Dolenc, France Jesenovec in France Planina, od članov društvenega pripravljalnega odbora poleg dr. P. Blaznika in F. Planine še zdravnik dr. Albert Homan, obrtnik Lovro Planina, ravnatelj meščanske šole Karel Sovre in notar Stevo Šink, od občinskih odbornikov poleg L. Planine še župan Matevž Ziherl, župnik Jernej Podbevšek in obrtnik Jernej Tavčar ter kot zainteresirani loški meščani lekarnar Otokar Burdych, živinozdravnik dr. Leon Kocijan, osnovnošolski upravnik Jakob Rojic in kapucinski gvardijan p. Rafael. Postali so člani ustanovnega občnega zbora novega Muzejskega društva v Škofji Loki.

V prvih pravilih Muzejskega društva so ustanovniki določili, da je njegov namen pospeševati domoznanstvo v zgodovinskem, zemljepisnem in prirodopisnem oziru na ozemlju bivšega Loškega gospostva. Ta namen društvo dosega s tem: da zbira zgodovinske, narodopisne zemljepisne in prirodopisne predmete in ustanovi muzejsko zbirko s knjižnico in arhivom; da pospešuje ohranitev zgodovinskih, arheoloških, umetnostnih in narodopisnih spomenikov ter prirodnih znamenitosti; da zbira člane na razgovor o lastnih in tujih opazovanjih in prireja poljudna znanstvena predavanja, ekskurzije, razstave in slične prireditve; da izdaja znanstvene in poljudne publikacije; in da vzdržuje zveze z društvi, ki imajo soroden namen.

Od pomembnega ustanovitvenega dejanja in načrtovanja društvene dejavnosti je preteklo sedemdeset let. Pod strokovnim vodstvom prvega in dolgoletnega predsednika dr. P. Blaznika in njegovih naslednikov ter s spoznavanjem predanih članov društvenega odbora z nalogami domoznanstva se je delovanje društva uspešno razvijalo ter širilo krog svojih članov in somišljenikov po celem škofjeloškem območju. Ustanovitev in otvoritev škofjeloškega muzeja v stavbi mestnega rotovža že v letu 1939, njegova ponovna povojna ureditev in odprtje v Puštalskem gradu (1946), njegov razvoj v poklicni ustanovi Loški muzej (1948), preselitev muzejskih zbirk na loški grad (1959), ustanovitev enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana (1967) ter mentorstvo pri organiziranju muzejskih društev v Selški dolini (Železniki) in v Poljanski dolini (Žiri); prirejanje Loških večerov (1939-1940), Blaznikovih večerov (od 1989) in strokovnih izletov, ponatisi zgodovinskih razprav P. Blaznika (1938-

1940) in Vodnikov po loškem ozemlju (od 1977, doslej devet zvezkov), izdajanje domoznansvenega zbornika Loški razgledi (od 1954, doslej 54 letnikov), monografij F. Planine Škofja Loka s Poljansko in Selško dolino (1972) in P. Blaznika Škofja Loka in loško gospodarstvo 973-1803 (1973) in s praznovanjem tisočletnice njune prve omembe (1973) domoznanske zbirke Doneski (od 1988, doslej osemnajst publikacij); urejanje aleje znamenitih Ločanov (od 2000, doslej devet skulptur) ter soizdajateljstvo F. Štukla Knjige hiš v Škofji Loki I-III (1981, 1984, 1996) in spominskega Blaznikovega zbornika (2005) - to so trajni pomniki društvenega domoznanskega delovanja.

Osnova društvenemu delovanju je bilo njegovo številno članstvo, ki je od vsega začetka vključevalo vse sloje loškega prebivalstva in tudi drugje živeče loške rojake, ne glede na njihovo osebno nazorsko opredeljenost in upoštevajoč temeljno društveno načelo o nepolitičnem delovanju. Takšen je bil tudi vsakokratni sestav društvenega upravnega odbora, ki je vseskozi deloval po načelih medsebojnega spoštovanja in strokovnega prijateljstva. Redka medsebojna nesoglasja so bila razrešena s strpnim razumevanjem.

S svojim delovanjem si je Muzejsko društvo pridobilo dobro ime in spoštovanje med številnimi loškimi občani, med rojaki in v širšem slovenskem družbenem okolju. Že med ustanavljanjem tako društva kot tudi mestnega muzeja pred vojno je društvo uživalo polno soglasje in podporo škofjeloškega občinskega vodstva. Kmalu po povojni obnovi muzeja je vodstvo mestne občine soglašalo z društvom, da je njegovo muzejsko delovanje preraslo ljubiteljsko obliko dela in izvedlo strokovno preobrazbo muzeja v poklicno občinsko ustanovo, ki je sprva še naprej delovala v Puštalskem gradu, a je zaradi premajhnih prostorov za hranjenje in razstavljanje obsežnega muzejskega in arhivskega gradiva občini uspelo za delovanje muzeja pridobiti poslopje loškega gradu. Občina je tudi upoštevala društvene strokovne nasvete in predloge pri občinskih spomeniškovarstvenih restavracijskih in urbanističnih posegih, kakor tudi ob praznovanju tisočletnice prvega dokumentiranega zapisa o Loki in njenem območju. Žal pa je občasno prihajalo tudi do medsebojnega nerazumevanja, neupoštevanja društvenih strokovnih predlogov in prekinitev aktivnega sodelovanja. Vendar so se prej ali slej spet vrnili v stanje, ki je bilo obojestransko koristno za nadaljnje uspešno delo.

Jubilantu Muzejskemu društvu Škofja Loka pa naj velja priljubljeno latinsko voščilo dolgoletnega predsednika dr. Pavleta Blaznika: *Vivat, crescat, floreat!* (slov.: Naj živi, raste in cvete!)

Slavnostna akademija ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka

11. junija 2008 zvečer, v kapeli na škofjeloškem gradu

Zbralo se nas je blizu sto petdeset in grajska kapela je komaj sprejela vse udeležence. Prisotne sta nagovorila predsednik Muzejskega društva mag. Aleksander Igličar in župan Občine Škofja Loka Igor Draksler. Sodobna tehnika je omogočila zanimivo predstavitev društva od začetkov do danes. Besedilo predstavitve je ob sodelovanju dr. Branka Berčiča pripravila Helena Janežič, fotografsko gradivo pa sta iz zaloga društva in Loškega muzeja izbrala arh. Peter Pokorn in kustos France Podnar, za prikaz pa jih je pripravil Marjan Trilar. Prvemu loškemu arhivistu dr. Francetu Štuklu je društvo na svojem spomladanskem občnem zboru podelilo naziv častnega člana. Svečano listino o častnem članstvu smo mu podelili na slavnostni akademiji. Predsednik društva je podelil živim častnim članom društva dr. Branku Berčiču, Svetku Kobalu, dr. Antonu Ramovšu in Alfonzu Zajcu ter nastopajočim na slavnostni akademiji knjigo Pisana Loka Škofja Loka, ki smo jo izdali ob jubileju društva. Knjiga je bila namenjena tudi gospe Zori Blaznik, ženi ustanovitelja in dolgoletnega predsednika društva dr. Pavleta Blaznika. Vendar se slavnostne akademije zaradi bolezni ni mogla udeležiti, zato ji je bila kasneje izročena na njenem domu v Ljubljani. Priložnostno knjižno darilo je prejel tudi France Stele, avtor knjige Pisana Loka Škofja Loka, ki je bila predstavljena na slavnostni akademiji. Spored je povezovala Monika Tavčar.

Ob zaključku je predsednik Muzejskega društva predstavil kratek program prihodnjega delovanja društva.

Prijetno vzdušje so ustvarile učenke Glasbene šole Škofja Loka: za uvod in zaključek kvartet flavtistik Neža Zupanc, Julija Barbič, Veronika Igličar in Ana Florjanovič, vodi jih profesorica Ana Kavčič Pucihar, ter kitaristka Maja Ferle pod vodstvom profesorja Uroša Rakovca. Po slavnostni akademiji smo se zadržali v prijetnem druženju na grajskem dvorišču, kjer je za dobro počutje poskrbelo Gostišče Boštjan s Križne Gore.

V ospredju župan Igor Draksler in lavreat dr. France Štukl.

(foto: Peter Pipp)

V nadaljevanju sledita nagovora predsednika Muzejskega društva in loškega župana ter besedilo predstavitve društva. Prispevek zaključujemo z obrazložitvijo podelitve častnega članstva dr. Francetu Štuklu in njegov zahvalni nagovor.

Nagovor predsednika Muzejskega društva mag. Aleksandra Igličarja

Spoštovane članice in člani Muzejskega društva Škofja Loka, cenjeni gostje!

Z velikim ponosom vas kot novoizvoljeni predsednik Muzejskega društva Škofja Loka pozdravljam in vam hkrati čestitam ob praznovanju 70-letnice delovanja Muzejskega društva Škofja Loka. Pozdravljam vas s ponosom, a hkrati z veliko odgovornostjo, ali bom dorasel poslanstvu, ki ste mi ga zaupali. Še zlasti ob zavedanju, da so bili moji predhodniki izjemne osebnosti na Loškem, začenši z dr. Pavletom Blaznikom, ki je društvo vodil kar 37 let, vse od njegove ustanovitve leta 1937 do leta 1974, torej več kot polovico našega dosedanjega delovanja.

Od lanskega aprila, ko sem se kot blagajnik vključil v delo izvršnega odbora, sem poglobljeno prebiral zapise o začetkih delovanja društva. Spoznaval sem, kako daljnosežna in pomembna je bila pobuda za ustanovitev društva, z namenom ohranjanja in varovanja kulturne dediščine na Loškem in dvigovanja zavedanja ljudi o njenem pomenu. Izjemno vesel sem, da sem lahko v tem času sodeloval z nekaterimi začetniki našega delovanja, kot sta dr. Branko Berčič in Svetko Kobal.

Ožji namen ustanovitve društva, organiziranje muzejske dejavnosti, je bil uresničen že po dveh letih, ko so bile leta 1939 v starem rotovžu na Mestnem trgu postavljene prve muzejske zbirke. Širše poslanstvo društva pa presega okvire časa, v katerem je bilo ustanovljeno, saj mora ohranjanje kulturne dediščine najti ustrezno obliko v vsakem času, kar je že naša naloga, naloga sedanjega vodstva društva. Poglejmo, kako je o tem poslanstvu razmišljal dr. Blaznik na ustanovnem srečanju: "Društvo ne bo smelo biti odvisno od političnega položaja v vodstvu občine, ampak bo to strokovno-znanstveno združenje, ki bo svoje člane zbiralo med izobraženci v škofjeloškem okraju." Muzejsko društvo je v dosedanjem delovanju preraslo poslanstvo muzejskih društev in v tem smislu se globoko strinjam z mislijo nekaterih, da je na Loškem prevzelo vlogo Akademije znanosti in umetnosti, združenje vseh ljudi, ki so ponosni na rodne kraje in jih želijo še bolje spoznati.

Z zgodovinskim prikazom delovanja društva smo se pravkar seznanili, zato se ozrimo v prihodnost, ki nam prinaša nove izzive in priložnosti. Ena od naših osnovnih usmeritev je, da v naše delovanje pritegnemo nove člane, še zlasti mlajše. Mladim je danes potovanje v druge, tudi oddaljene kraje, zelo olajšano, prek elektronskih medijev se pogovarjajo z vrstniki po celem svetu. Vendar morajo ob stiku z drugimi ljudmi poznati tudi svoje korenine, se jih zavdati in spoštovati. Le na ta način bodo našli pravo mesto v globalnem svetu, spoštovali in razumeli bodo sebe, svoje navade in običaje, in kar je še bolj pomembno, na ta način bodo tudi lažje razumeli drugačnost drugih in jo spoštovali.

Pravkar sem se vrnil iz evropske konference o vseživljenjskem učenju, ki je bila v Edinburgu na Škotskem. Na njej je bilo več kot 130 udeležencev in 31 držav. Na konferenci me je zelo nagovorila misel, da se v današnjem svetu vse bolj zastavlja vprašanje povezanosti oziroma prepletenosti med zgodovinsko izkušnjo okolja, v katerem živimo, in osebno izkušnjo indivi-

dualnega pridobivanja znanja, ki je nastal kot družbeni proizvod, ki so ga ljudje ustvarjali kot skupnost.

V tem smislu je poslanstvo Muzejskega društva še kako aktualno in pomembno. Brez poznavanja lastne zgodovine in identitete se zastavlja vprašanje mesta posameznika v sodobnem, globalnem svetu. Ko poznaš svoje korenine, se lahko enakopravno pogovarjaš z drugimi, se zavedaš, da ne gre za izbiro boljši - slabši, ampak za razumevanje in spoštovanje drugačnosti, ki naj nas bogati, ne pa razdeli. To je bila tudi ena od vodilnih misli slovenskega predsedovanja Evropski zvezi - vodenje medkulturnega dialoga.

Z nadaljevanjem osnovnega poslanstva, ohranjanja in varovanja kulturne dediščine, moramo torej tudi mlajšim generacijam vzpodbuditi zanimanje za lastno zgodovino in kulturno dediščino - da se bodo ponosno zavedali svojih korenin, ko bodo potovali v širni svet. Naša naloga je, da delovanje društva približamo mladim na način, ki jih bo pritegnil. S tem ciljem smo posodobili naše spletne strani, z željo, da bi postale eno od osrednji sodobnih mest našega srečevanja. Na spletnih straneh so od lani tudi Loški razgledi, s čimer smo njihovo vsebino približali bralcem po vsem svetu; verjetno se v polnosti še ne zavedamo, kaj to pomeni.

Starejši, ne bojte se, tudi Blaznikove večere in izlete bomo še vedno organizirali, saj imajo osebna srečanja še vedno najpomembnejše mesto pri oblikovanju naših odnosov. Zato se bomo z aktualnimi vsebinami trudili, da bomo pritegnili čim širši krog ljudi. Vabim vas, da nam posredujete tudi vaše pobude.

Posodobili bomo tudi Loške razglede, ki jih od letos ureja nova urednica Judita Šega. Loški razgledi namreč ne smejo posegati le v zgodovino, ampak morajo odsevati tudi aktualna dogajanja. Že v novo številko, ki bo izšla jeseni, bomo vključili predstavitev občinskih nagrajencev, predstavili pomembna občinska dogajanja in ponovno vključili predstavitev gospodarskih družb na Loškem.

Ob našem jubileju se je na izvršnem odboru porodila izjemna pobuda, da nosilcem kulturnega, družbenega in političnega življenja ter mladim na širšem Loškem podarimo izvod Loških razgledov oziroma nekatere druge naše knjige. V tem tednu bomo (oziroma smo že) obdarili vse vzgojiteljice, učitelje in profesorje, župane in občinske svetnike, zdravnike in župnike na območju Upravne enote Škofja Loka. Z Loškimi razgledi smo obdarili vse dijake loške gimnazije, z vodniki pa vse učence, ki zaključujejo osnovno šolo. Na ta način smo povezali naše ustanovitelje - člane profesorskega ceha - z nosilci današnjega družbenega življenja, hkrati pa smo vsem obdarovancem posredovali informacijo o našem delovanju.

Našo 70-letnico smo trajno obeležili tudi z izdajo knjige Pisana Loka Škofja Loka, avtorja Franceta Steleta, ki jo danes simbolično predstavljamo širši javnosti. Izid knjige je povezan z mnogimi naključji, ki, gledano s časovne distance, mogoče celo niso več naključja. Avtor France Stele je novo fotomonografijo Škofje Loke (mimogrede, France Stele je tudi avtor prve fotomonografije Škofje Loke, ki je izšla leta 1995) pripravljal že kar nekaj časa. Zaradi najinega poznanstva sem seveda vedel za njegovo delo in ko sem se širše vključil v delovanje Muzejskega društva, se mi je utrnila misel, da bi lahko naš visok jubilej obeležili z izdajo fotomonografije, kakršne do sedaj Škofja Loka še ni imela. Idejo je podprl tudi župan Igor Draksler, knjiga je ugledala luč sveta in prepričan sem, da je v ponos našemu društvu in celotni Loki. Hvala avtorju, županu in članom izvršnega odbora za vso podporo. Vabim vas, da z njo obdarte sebe, svoje sorodnike in prijatelje ter jim podarite živ spomin na naš jubilej in naše kraje.

Pogled na polno grajsko kapelo. (foto: Peter Pipp)

Vesel sem, da smo ob njenem izidu sprejeli tudi pobudo, da pričnemo s pripravo knjige, ki bo Škofjo Loko prikazala skozi zgodovinske fotografije in fotografije priznanih domačih, loških fotografov. Nosilec pobude je naš član fotograf Peter Pokorn.

Ob pomembnem jubileju se moramo zahvaliti mnogim, ki so nas podpirali skozi celotno naše delovanje. Najprej gre zahvala županu Igorju Drakslerju, vsem njegovim predhodnikom, občinskim svetnikom in sodelavcem v občinski upravi za vsestransko podporo in sodelovanje. Brez njihove vsebinske ter finančne pomoči bi bilo naše delovanje zelo okrnjeno. Zahvala gre tudi direktorici Loškega muzeja Jani Mlakar, njenim predhodnikom in njenim sodelavcem, saj je bilo naše delovanje vseskozi tesno prepleteno in vesel sem, da smo poslovne osnove za naše sodelovanje našli tudi v novih okoliščinah. Zahvaljujemo se tudi Zgodovinskemu arhivu Ljubljana, enoti v Škofji Loki, za dolgoletno podporo, tako na institucionalni ravni kot tudi na osebni, kjer Judita Šega uspešno nadaljuje delo svojega predhodnika dr. Franceta Štukla.

Zahvala gre tudi vam, članom našega društva, za vaše aktivno sodelovanje in spremljanje našega dela in vabim vas, da v našo družino povabite tudi svoje sorodnike, prijatelje in znance. Več nas bo, lažje bomo uresničevali svoje poslanstvo.

Z globokim spoštovanjem se za njihovo delo zahvaljujem vsem mojim predhodnikom, predsednikom društva, urednikom Loških razgledov in vsem dosedanjim članom organov Muzejskega društva. Zaradi vašega izjemnega dela bomo lažje nadaljevali načrtano pot, ki so jo zastavili že naši ustanovitelji, člani profesorskega ceha.

Izjemna zahvala pa gre novoizvoljenim članom izvršnega odbora, še zlasti ožji skupini, v kateri so bili Tone Košir, Helena Janežič, Mojca Ferle in Peter Pokorn, ki je pripravila današnje slavnostno akademijo. Za nami so naporni trije meseci dela, v katerih smo s skupnimi močmi izvedli obsežno delo, ki je včasih že presegalo naše časovne zmožnosti. Ponosni moramo biti, da nam je uspelo, to naj nam bo vzpodbuda za nadaljnje skupno delo, v dobrobit našega članstva in naše širše loške skupnosti.

Naj Muzejsko društvo Škofja Loka tudi v prihodnje ostane mesto za druženje vseh ljudi dobre volje, ki jih povezuje ljubezen do dediščine in lepote loškega ozemlja.

Pozdravne besede loškega župana Igorja Drakslerja

Spoštovani predsednik Muzejskega društva, spoštovani častni člani in gostje! Pozdravljam vse, predvsem pa člane Muzejskega društva in tudi tiste, ki bi člani društva želeli postati.

Muzejsko društvo v Škofji Loki in tudi širše nekaj pomeni, ne samo v zgodovini, tudi sedaj. Želimo si, da bi bilo Muzejsko društvo tesno povezano z našo občino, tako kot je bilo v obeh Jugoslavijah in tudi po osamosvojitvi Slovenije.

Muzejskemu društvu moramo biti hvaležni za vse, kar je v preteklosti na povsem ljubiteljski ravni naredilo za vedenje o Škofji Loki in njeni širši okolici. Brez Muzejskega društva ne bi bilo Loškega muzeja in ne bi poznali naše pestre tisočletne zgodovine. Zato z neizmerno hvaležnostjo čestitam članom in društvu v celoti ob njegovi sedemdesetletnici, z željo, da še naprej tako zavzeto proučuje in objavlja zanimive dogodke o mestu in okolici, vključno s Selško in Poljansko dolino. S tem bo širša javnost spoznala, kako pomembni so bili ti kraji in ljudje v naši zgodovini.

Želim in priporočam, da sodelovanje med Muzejskim društvom in našo občino poteka tudi v prihodnje, kljub nekaterim možnim težavam, ki lahko nastopijo. Skupaj jih bomo premagali in skupaj bomo delali tako, kot bo najbolje za Škofjo Loko in ponesli vedenje o našem mestu in ljubezen do njega tudi v svet.

Hvala.

Utrinki iz društvene zgodovine

Besedilo je ob sodelovanju dr. Branka Berčiča pripravila Helena Janežič

V počitnicah leta 1930 je prof. Dolenc prišel iz Sopotnice v Loko obiskat tov. Blaznika, Tineta Debeljaka in Planino. Izrazil je željo, da bi se kdaj sestali in pritegnili še druge tovariške. Imenovani trije so zato pismeno povabili vse profesorje iz loškega okraja in se je še te počitnice vršil prvi sestanek, ki so se ga udeležili sledeči tovariši: dr. Pavle Blaznik, Franc Koblar, dr. Lovro Sušnik, Ivan Dolenc, dr. Martin Gorjanec, Franc Planina, Franc Košir, Ivan Molinaro, Tine Debeljak, Jakob Šolar in Maks Miklavčič.

*Te besede so vzete iz zdaj že porumenelega zvezka z naslovom **Kronika sestankov loških profesorjev**. Ideja o vsakoletnem srečanju profesorskega ceha, kot so si šaljivo rekli, je bila sprejeta z navdušenjem in tradicija se je nadaljevala vse do 2. svetovne vojne.*

*To je bil začetek, posejano je bilo seme, ki je vzkliko in obrodilo dolgih sedemdeset let delovanja Muzejskega društva Škofja Loka in soustvarjanja loškega kulturnega in družbenega življenja. Že leta 1936, po uspešni obrtno-industrijski razstavi, je nastala pobuda za pripravo muzejske zbirke, kjer bi javnosti na ogled postavili bogato celovsko dediščino loških obrtnikov in drugo kulturno dediščino. Tudi s tem namenom je bil **23. julija 1937 sklican ustanovni občni zbor Muzejskega društva**, katerega glavno poslanstvo je bilo pospeševati domoznanstvo v zgodovinskem, zemljepisnem, narodopisnem in prirodopisnem oziru na ozemlju bivšega freisinskega gospostva.*

Naslednji dve leti sta minili v veliki angažiranosti odbornikov, ki so lastnoročno zbirali predmete zgodovinske vrednosti po Loki in okolici. Razdelili so si hiše, po katerih so spraševali za starine in umetnine ter med počitnicami po cele dneve stikali po starih podstrešjih in odnašali ali na ročnem vozičku odvažali vse, kar so našli zanimivega, marsikaj pa so prinesli tudi posamezniki sami.

Muzejsko društvo je, zaradi silne zagnanosti svojih članov in ob podpori občine, **27. avgusta 1939 odprlo vrata prve muzejske zbirke**, ki je bila v stari stavbi Rotovža na Mestnem trgu. Razstavljenih je bilo 915 predmetov, ki še danes predstavljajo jedro zbirk v Loškem muzeju. Društvo je muzej vodilo še precej let po 2. svetovni vojni.

To pa še zdaleč ni bila edina dejavnost znotraj društva. Že dalj časa je med člani zorela ideja o pisani domoznanski besedi, zbrani na enem mestu. **Leta 1954 je tako izšla prva številka Loških razgledov**, ki zaradi svojega dolgoletnega izhajanja in kakovostnih člankov predstavlja pravo loško enciklopedijo.

Ob tisočletnici prve omembe loškega ozemlja je Muzejsko društvo v Škofji Loki organiziralo zborovanje Zgodovinskega društva za Slovenijo. Tematika obravnav je bila v celoti posvečena loškemu ozemlju.

O pomembnih dosežkih in poslanstvu društva pričajo tudi nagrade, ki jih je društvo prejelo:

- leta 1965 **Veliko priznanje občine Škofja Loka.**
- leta 1972 **Gorenjsko Prešernovo nagrado**
- leta 1973 **Malo jubilejno priznanje ob 1000-letnici Škofje Loke**
- leta 1979 **Valvasorjevo nagrado** za posebne dosežke v muzejstvu; Muzejskemu društvu ga je podelila Skupnost muzejev Slovenije
- leta 1985 **Veliko plaketo občine Škofja Loka** - ob 30-letnici izhajanja Loških razgledov
- leta 1987 ob 50-letnici je predsedstvo SFRJ društvo odlikovalo z **Redom zaslug za narod s srebrnimi žarki.**

Društvo se je ves čas aktivno vključevalo v kulturno in družbeno življenje na Loškem. Leta 1992 je na predlog člana Alojzija Pavla Florjančiča Občina Škofja Loka pričela s postavljanjem Aleje znamenitih Ločanov v Šolski ulici.

Ob koncu osemdesetih let je društvo obudilo organiziranje tematskih večerov in pogovorov, ki so bili po ustanovitelju in dolgoletnemu predsedniku poimenovani **Blaznikovi večeri**. Na teh večerih so predstavljeni utrinki iz loške zgodovine in ostalih področij, predstavljene zanimive osebnosti ter posebni raziskovalni dosežki Ločanov. Blaznikovi večeri so nadaljevanje Loških večerov, ki so bili organizirani v začetnem delovanju društva.

Med člani društva so bili zelo priljubljeni društveni izleti, ki so jih popeljali v mnoge slovenske kraje, pa tudi izven slovenskih meja. Poleg ogleda znamenitosti posameznih krajev so se na izletu utrjevale prijateljske vezi, ki so prispevale k še boljšemu delovanju društva.

Ob 60-letnici delovanja si je društvo nadelo novo podobo in za svoj znak izbralo stilizirani portal starega Rotovža, kjer je bil prvi loški muzej.

Leta 2003, ko je minilo 200 let od sekularizacije freisinške in briksenške posesti na Slovenskem, je bil v sodelovanju s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti v Škofji Loki organiziran mednarodni znanstveni simpozij, katerega rezultat je Blaznikov zbornik, ki zajema celotno 800-letno obdobje freisinške in briksenske prisotnosti na slovenskih tleh.

Dolgoletni predsednik društva je bil dr. Pavle Blaznik, ki je društvo vodil vse od ustanovitve do leta 1974, se pravi dolgih 37 let. Nasledili so ga Zdravko Krvina, dr. Branko Berčič in dr. France Leben. Na prehodu v novo tisočletje so društvo vodili dr. France Štukl, Alojzij Pavel Florjančič, Peter Hawlina in z letošnjim letom mag. Aleksander Igličar.

Častni člani Muzejskega društva. V prvi vrsti z leve: Alfonz Zajec, dr. Branko Berčič in Svetko Kobal. (foto: Peter Pipp)

Utemeljitev podelitve častnega članstva Muzejskega društva dr. Francetu Štuklu

Utemeljitev je pripravila Judita Šega

Dr. France Štukl je nedvomno eden najbolj poznanih Ločanov današnjega časa. Čeprav rojen v Celovcu 5. septembra 1942, se je njegovo življenje ves čas odvijalo v mestu ob sotočju Selšičice in Poljansčice, kamor sta se starša priselila iz Kozjega leta 1939. Materine korenine so sicer segale v loški Karlovec, kar je tudi pripomoglo, da se je družina, ki je tedaj štela že dve starejši sestri, naselila v Škofji Loki. Tu je dr. France Štukl obiskoval najprej osnovno šolo in kasneje gimnazijo ter se po maturi leta 1961 vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. Izbral je dvopredmetni študij umetnostne zgodovine in zgodovine. Študentovska leta so bila zanimivo obdobje, ki so ga poleg študija dopolnjevala demonstratorstva pri dr. Stanetu Mikužu in dr. Nacetu Šumiju. Tudi dr. Levu Menašaju je kot demonstrator želel pomagati, a ga je ta zavrnil: "*Česar ne morem storiti jaz, tudi vi ne morete!*" Toda dr. France Štukl je zmožgel zelo veliko. To je dokazal že z diplomskim delom - Umetnostnozgodovinsko topografijo Poljanske doline, ki so ji v naslednjih letih sledila še številna druga dela. Po odsluženi vojaščini se je želel zaposliti na oddelku za umetnostno zgodovino, a so ga prehiteli tisti, ki so po političnem prepričanju bolj ustrezali tedanjim časom.

Naključje je hotelo, da je spremenjena zakonodaja ravno v tem času ločila muzejsko in arhivsko stroko. Občina Škofja Loka je skrb za arhivsko dediščino dodelila Mestnemu arhivu v Ljubljani in dr. Francetu Štuklu kot prvemu loškemu arhivistu. Svojo poklicno pot je začel kot arhivist pripravnik in jo zaključil kot doktor znanosti. Vmes pa je 35 let trdega dela, ki se na zunaj kaže v treh samostojnih publikacijah in eni izdani v soavtorstvu ter prek 170

strokovnih člankih, referatih in recenzijah, izdanih v Loških razgledih in drugi strokovni literaturi. Poleg tega je za tisk uredil in izdal očetove spomine in izbrane dokumente iz starejšega gradiva občine Škofja Loka. Njegova osrednja objavljena strokovna dela so prav gotovo tri Knjige hiš v Škofji Loki, v katerih so zajete hiše v mestnem jedru, nekdanjih predmestjih in v Stari Loki. Druga in tretja knjiga sta njegovo magistrsko in doktorsko delo.

Kot arhivist je postavil temelje škofjeloške enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Do leta 1987 je bil edini, ki je na ozemlju tedanje občine Škofja Loka prevzemal in urejal arhivsko gradivo. Število njegovih popisov in inventarjev presega številko 300, število tekočih metrov urejenega gradiva pa številko 500. Urejevalna dela so vedno spremljali krajši in daljši članki v strokovni literaturi. Največkrat zgodovinski, čeprav se tudi umetnostni zgodovini ni nikoli odrekal in je s pridom uporabljal bogato znanje tudi iz tega področja. Prek tovarniških glasil in s pomočjo učnih ur za učence je želel arhivsko stroko in skrb za gradivo predstaviti tudi najširši javnosti.

Član Muzejskega društva Škofja Loka je postal leta 1964. Že tedaj je bil imenovan v izvršni odbor in je tako imel možnost sodelovanja z nekaterimi ustanovnimi člani društva, predvsem z dr. Blaznikom in prof. Planino; od vstopa v društvo do leta 1970 je bil društveni zapisnikar. Leta 1997 je prevzel funkcijo predsednika društva in jo opravljal dve leti. Ves čas je aktivno sooblikoval tudi vsebinsko podobo Loških razgledov; sprva samo kot avtor prispevkov, od leta 1973 pa tudi kot član uredniškega odbora, v katerem je še danes. V Loških razgledih je do sedaj objavil 95 prispevkov.

Dr. France Štukl je s svojimi bogatimi izkušnjami in strokovnim znanjem nedvomno pustil trajen pečat pri delovanju Muzejskega društva Škofja Loka. Zato je izvršni odbor društva na svoji 15. seji dne 28. januarja 2008 sprejel sklep, da zboru članov društva predlaga, da se mu podeli naziv častni član društva.

Nagovor lavreata dr. Franceta Štukla, novega častnega člana MD

Ko prevzemam to priznanje, najprej prisrčno pozdravljam vse navzoče. Čutim prijetno dolžnost, da izrečem nekaj besed v zahvalo. Ob tej priložnosti bi rad podal tudi nekaj "remniscenc", kot je rad poudarjal dr. Blaznik. Predvsem bi rad povedal, kaj mi je Muzejsko društvo pomenilo in kako gledam nanj danes, po štiridesetih letih.

V odbor sem se vključil sredi šestdesetih let, ko so se društvene naloge že institucionalizirale in so "muzejski otroci", predvsem Loški muzej, že odrasli. Prav tako se je dogajalo s spomeniškim varstvom in arhivom. Projekt Loških razgledov se je trdno zasidral med Ločani. Z novimi kulturnimi zavodi smo iskali nove oblike sodelovanja in jih tudi našli v obojestransko zadovoljstvo. "Našo stvar", kot smo imenovali delovanje društva, smo prenašali tja, kamor uradne institucije niso uspeli priti. Stalno smo bili za petami loškim urbanistom, gradbeni operativi in posameznim nediscipliniranim direktorjem, ki so nas včasih pisano gledali. Mnoge smo pridobili v društvo in jih tako nevtralizirali. To so bila leta, ko smo društveno idejo zanesli v Železnike in bolj plaho tudi v Žiri. Do poznejše osamosvojitve teh društev je prišlo bolj zaradi zakonskih in finančnih razmer, kot pa zaradi kakršnihkoli nasprotij. Odobravalni smo njihov nastanek. Z Loškimi razgledi in z množičnim članstvom, ki je bilo primerljivo samo še s Planinskim društvom, si je Muzejsko društvo zagotovilo razpoznavnost po vsej Jugoslaviji in preko njenih meja. Bilo je zgled ustanovitvi mnogim sorodnim društvom po Sloveniji.

Druga polovica šestdesetih let je bila namenjena pripravam na tisočletnico Loke, saj so bile publikacije Muzejskega društva največji in trajni spomenik Loki. Sedemdeseta in osemdeseta leta so pomenila zaton neke generacije in oblik delovanja. V zadnjih desetletjih se je pokazala "globalizacija" tudi na tem področju. Kazalo je, da delo, četudi z malimi koraki in mnogokrat ovirano, ni več osnova obstoja društva in da stara slava "loške akademije" in "loške enciklopedije" traja v nedogled. Vendar tudi v spremenjenih časih velja staro pravilo, za malo denarja malo muzike. Lovorjev venec časti lahko tudi žuli in se na koncu posuši.

Smisel svojega preveč "klasičnega" delovanja v društvu sem videl nekako do konca stoletja. V globalizacijskih razmerah pa se nisem več dobro počutil. "Naša stvar" pa mi je ostala v krvi in mi ni vseeno, kako se nadaljuje neka koristna stara tradicija. Mislim, da bo sedanja ekipa, ob pomoči moderne tehnologije in klasične tradicije, dobro varovala in nadaljevala amatersko delo na področju muzeologije, varovanja naravne in kulturne dediščine in izdajanja domoznanskih publikacij. Društvo je še vedno lahko nevsiljiv ter ploden sodelavec in pomočnik na vseh teh področjih.

Vesel sem, da me je društvo prištelo med svoje častne člane. Ob sedemdesetletnici mu želim, da bi še mnogo let plodno delovalo. Ad multos annos! Vivat, crescat, floreat!

Predsednik društva mag. Aleksander Igličar izroča novemu častnemu članu dr. Francetu Štuklu slavnostno listino.

(foto: Gorazd Kavčič, Gorenjski glas)

Gradivo je zbral in uredil Tone Košir

Dogodki ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka

Ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka je bilo poleg slavnostne akademije še nekaj drugih dogodkov, s katerimi je bil obeležen pomemben jubilej društva. Zaradi težav pri vodenju društvu je bila večina prireditev v letu 2008.

Razstava "70 let Muzejskega društva v Škofji Loki"

Loški muzej Škofja Loka je 29. marca 2007 v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu odprl razstavo "70 let Muzejskega društva v Škofji Loki". Razstavo in priložnostni katalog so pripravili sodelavci Loškega muzeja: Jana Mlakar, Franc Podnar, Boštjan Soklič in Jože Štukl.

Fotografska razstava "Loka - Passion"

Med 2. marcem in 17. aprilom 2007 je bila v veliki sejni dvorani rotovža v Freisingu na ogled razstava "Loka - Passion", ki jo je na povabilo freisingškega nadžupana pripravil član Muzejskega društva Škofja Loka Peter Pokorn. Razstava in spremljajoča barvna zgibanka sta bili deležni velikega zanimanja obiskovalcev. Ob ogledu fotografij v 30 zastekljenih okvirjih so se lahko seznanili z loškimi pasijonom, Loko in Slovenijo kot deželo z bogato kulturno dediščino. Odprtje razstave je spremljala digitalna videoprojekcija.

Nekdanja predsednika Muzejskega društva Škofja Loka Alojzij Pavel Florjančič in dr. France Štukl v družbi Jane Mlakar, direktorice Loškega muzeja Škofja Loka.
(foto: arhiv Loškega muzeja Škofja Loka)

Prof. dr. Ivan Ribnikar, Svetko Kobal in dr. Branko Berčič.
(foto: Aleksander Igličar)

Blaznikov večer s Svetkom Kobalom

8. maja 2008 je bil v Miheličevi galeriji v Kašči Blaznikov večer: *Svetko Kobal - od predsednika Mestne občine Škofja Loka do jugoslovanskega finančnega strokovnjaka*. S častnim članom društva in dolgoletnim članom uredniškega odbora Loških razgledov sta se pogovarjala dr. Branko Berčič in prof. dr. Ivan Ribnikar z Ekonomske fakultete v Ljubljani.

Izid knjige *Pisana Loka Škofja Loka*

Knjiga *Pisana Loka Škofja Loka* skozi fotografsko oko avtorja Franceta Steleta (tudi avtorja besedila) pripoveduje o lepota in znamenitostih tisočletne Loke. Z njeno izdajo društvo nadaljuje izdajanje pomembnih knjižnih del o loškem ozemlju, ki se je pričelo z Blaznikovo knjigo *Škofja Loka in loško gospodstvo in Planinovo Škofjo Loko* s Poljansko in Selško dolino, ki sta izšli ob praznovanju tisočletnice Škofje Loke. Knjiga *Pisana Loka Škofja Loka* na svoj slikovit in izviren način govori o sveži energiji in novem zagonu v delovanju društva.

Podaritev Loških razgledov in drugih knjig

Vsem županom, občinskim svetnikom, vzgojiteljicam v vrtcih, učiteljem ter profesorjem osnovnih in srednjih šol, zdravnikom in duhovnikom na območju Upravne enote Škofja Loka smo junija 2008 podarili izvod Loških razgledov in nekaterih drugih knjig.

Na ta način smo simbolično povezali pobudo za ohranjanje in varovanje kulturne dediščine na Loškem naših ustanoviteljev, članov "profesorskega ceha", s sedanjimi nosilci družbenega, kulturnega in političnega življenja.

Loške razglede so prejeli tudi vsi dijaki škofjeloške gimnazije. Vsem devetošolcem na območju Upravne enote Škofja Loka, ki letos zaključujejo osnovno šolo, pa smo podarili izvod vodnikov Lubnik, Blegoš in Sorica. Šolskim knjižnicam in vrtcem smo podarili knjige *Nekoč je bilo jezero*, avtorice Marije Stanonik.

Blaznikov večer z dr. Brankom Berčičem in predstavitev Bibliografije Loških razgledov

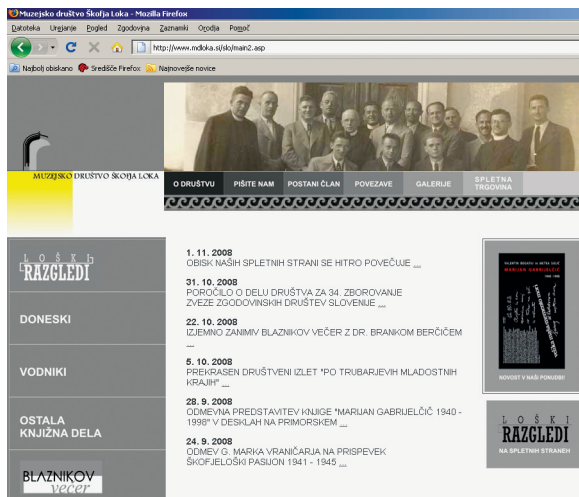
22. oktobra 2008 je bil v Miheličevi galeriji v Kašči Blaznikov večer: *Pogovor z dr. Brankom Berčičem in predstavitev Bibliografije Loških razgledov 1/1954 - 50/2003*. S častnim članom društva, prvim urednikom Loških razgledov in nekajletnim predsednikom društva sta se pogovarjali Marija Lebar in Helena Janežič.

Naslovnica knjige
Pisana Loka Škofja Loka

Prenova spletnih strani MD

Vsebinsko in oblikovno so bile prenovljene spletne strani društva www.mdloka.si, s katerimi se bo društvo še bolj približalo mlajšim generacijam.

Posodobljen izgled spletnih strani društva www.mdloka.si

Bibliografija Loških razgledov 1/1954 - 50/2003

V knjižni obliki je bila izdana bibliografija Loških razgledov od 1. do 50. številke, ki sta jo uredili Mojca Ferle in Helena Janežič. Petdeset in več let izhajanja je v življenju publikacije častitljiva doba. Še posebej, če gre za domoznanski zbornik, ki ga že v osnovnem poslanstvu zamejujeta tako geografski kot vsebinski dejavnik.

Z upravičenim ponosom lahko zremo na to svojevrstno loško enciklopedijo, ki že od leta 1954 prihaja v naše domove. S svojimi kakovostnimi in bogatimi poljudno-znanstvenimi in znanstvenimi vsebinami predstavljajo Loški razgledi domoznanski zbornik z najdaljšo neprekinjeno tradicijo izhajanja na Slovenskem.

Naslovnica Bibliografije Loških razgledov

RAZGLEDI

Paleolitik z ledine V Griču pri Suhem Dolu nad Lučinami

Izvleček

V prispevku predstavljamo novo plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču pri vasi Suhi Dol nad Lučinami. Predstavljeni so izsledki arheološkega izkopavanja. Paleolitske arheološke najdbe zastopajo le kameni artefakti, na podlagi katerih najdišče uvrščamo v čas od srednjega do mlajšega paleolitika. Najdeno oglje ni sočasno z arheološkimi najdbami.

Abstract

Palaeolithic site on V Griču by Suhi Dol above Lučine

The contribution presents the new open-air palaeolithic site V Griču by the village of Suhi Dol above Lučine. The results of archaeological excavation are presented. Palaeolithic finds are represented only by stone artefacts, on the basis of which the site is classified into the period of the Mid to Late Palaeolithic. Charcoal found is not contemporary with the archaeological finds.

Uvod

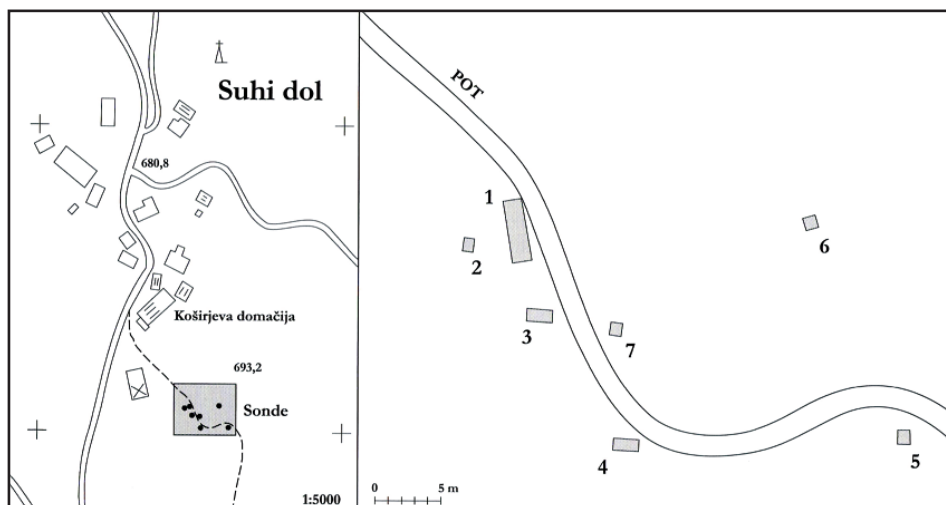
Leta 1995 je ljubiteljski arheolog France Stele pri vasi Suhi Dol odkril novo arheološko najdišče. Na ledini V Griču (tudi Koširjev grič) je ob kolovozu odkril kamen artefakt, jedro iz črnega roženca (t. 1: 5). Najdbi ni posvečal večje pozornosti, dokler ni nekaj let kasneje prišlo do novih odkritij. Leta 2004 je očistil usek kolovoza in našel nove kamene artefakte, drobce oglja ter kose lončenine.¹ Vse najdbe je še istega leta izročil Ivanu Turku z Inštituta za arheologijo ZRC SAZU. Kamene najdbe, med njimi tudi obdelana orodja, so kazale, da gre za paleolitsko najdišče na planem. V začetku junija 2005 je Inštitut za arheologijo ZRC SAZU pod vodstvom I. Turka in ob sodelovanju z Loškimi muzejem na ledini V Griču izvedel manjše arheološko izkopavanje. Namen izkopavanja je bil ugotoviti približen obseg najdišča, ugotoviti stratigrafijo in pridobiti najdbe, na podlagi katerih bi bilo mogoče najdišče v okviru paleolitika ožje časovno opredeliti. Med arheološkim izkopavanjem smo odkrili tudi dve železni srednjeveški pušični osti s tulastim nasadilom, ki ju v tej številki Loških razgledov podrobneje predstavlja Jože Štukl v prispevku z naslovom O srednjeveških pušičnih osteh z ledine V Griču pri vasi Suhi Dol nad Lučinami.

1 Stele, Od kamenodobnih ognjišč do nastanka vasi, str. 13–14.

Geografska lega

Arheološko najdišče na ledini V Griču se nahaja na južnem robu vasi Suhi Dol nad Lučinami. Suhi Dol (681 m) leži na prevalu, ki predstavlja najlažji prehod iz zgornje Poljanske doline proti Ljubljanski kotlini. Širša okolica Suhega Dola ima pestro geološko zgradbo. Območje Suhega Dola v glavnem gradijo triasne kamnine, na katere so narinjene permske kamnine Žirovskega vrha. Sama vas leži na anizijskem dolomitu.²

Najdišče na ledini V Griču se razprostira na blagem pobočju, prekinjenem z uravnavami. Območje najdišča, ki ga seka kolovoz, je danes del večje pašne površine, v preteklosti pa so domačini tu imeli njivo. Nedaleč stran od novoodkritega planega paleolitskega najdišča V Griču leži le nekaj kilometrov proti jugozahodu v dolini reke Sovre paleolitsko jamsko najdišče Matjaževe kamre,³ katerega najdbe pripadajo mousterieniu (srednji paleolitik) in gravettieniu (mlajši paleolitik). S Koconovega hriba pri Suhem Dolu (imenovanem tudi Tabor) izvira strgalo, izdelano na jedru, ki ga je leta 1996 prav tako našel F. Stele.⁴

Suhi Dol, V Griču. Lega sond. (po: Turk, Culiberg, Plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču, Suhi Dol pri Planini nad Horjulom, str. 31)

Arheološko izkopavanje

V juniju 2005 smo na ledini v Griču izkopali pet sond (1-5) na zahodni strani kolovoza, v oktobru istega leta pa smo med geodetsko izmero najdišča izkoristili priložnost in dodatno izkopali še dve sondi (6 in 7) na vzhodni strani.

- 2 Pleničar, *Osnovna geološka karta SFRJ*.
- 3 Osolc, *Matjaževe kamre*, str. 13–41.
- 4 Stele, *Od kamenodobnih ognjišč do nastanka vasi*, str. 13; Turk, Culiberg, *Plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču*, str. 30, sl. 2.

Skupna površina vseh sond je znašala 16 m². Stratigrafija je bila v vseh sondah enostavna. V splošnem je plasti ruše in humusa sledila svetlorjava nestrukturirana ilovica, tej pa zbita, rdečerjava strukturirana ilovica. V sondi 3 je bilo skalnato dno že takoj pod humusom, v sondi 4 pa smo nanj naleteli pod plastjo svetlorjave nestrukturirane ilovice. Pri ostalih sondah skalnata osnova ni bila dosežena. Največja dosežena globina izkopa, merjena od današnjega površja, je bila 130 cm v sondi 5. Stratigrafija v sondi 5 je bila nekoliko bolj pestra.

Plasti ruše in humusa je sledila debelejša zemljena ilovica, pod katero so 85 cm pod površjem ležala pogrebena tla s kosi oglja in preperelega dolomitnega grušča. Pogrebena tla je predstavljal temnejši, do 20 cm debel in naguban sediment, pod katerim je ležala svetlorjava nestrukturirana ilovica. Rdečerjave zbite strukturirane ilovice v sondi 5 kljub veliki globini izkopa nismo dosegli.

Med izkopavanjem smo poleg kamenih artefaktov in drobcev oglja našli novoveško keramiko, steklo in kovinske predmete. Favniških ostankov ni bilo. Kamni artefakti so bili redki in razpršeni, nikjer nismo zasledili večje koncentracije.

Sedimente smo odstranjevali s strganjem. Mokrega sejanja se zaradi ilovice in dokaj redkih najdb nismo poslužili. Prve kamene artefakte smo našli že v humusu, največ pa jih je bilo v naslednji plasti, v svetlorjavi nestrukturirani ilovici. V rdečerjavi, močno zbiti ilovici najdb ni bilo več. Kamni artefakti so se pojavljali skupaj s keramiko in ostalimi novodobnimi najdbami, kar nakazuje, da so bile najdbe pomešane.

Iz različnih sond je bilo analiziranih 196 koščkov oglja, ki skoraj vsi izvirajo iz svetlorjave nestrukturirane ilovice, ki predstavlja tudi glavno arheološko plast. Tako kot

Izkopavanje na ledini V Griču, sonda 1.

V Griču, južni profil sonde 5 s pogrebenimi tlemi.

Izkopavanje na ledini V Griču, sonda 3.

arheološke najdbe so bili tudi koščki oglja močno razpršeni v sedimentu. Nikjer nismo opazili večje koncentracije oglja, ki bi lahko kazala na ostanke ognjišč. Od celotnega vzorca je več kot polovica analiziranega oglja skoraj enakovredno pripadala jelki (*Abies*) in bukvi (*Fagus*). Opravljena je bila radiokarbonska datacija oglja jelke iz pogrebenih tal v sondi 5, ki je pokazala starost 750 ± 40 BP (kal. AD 1220 - 1300; kal. BP 730 - 650). V primeru, da je celotna vsebina oglja sočasna, je tu pred okoli 550 leti še uspeval jelovo-bukov gozd (*Abieti-Fagetum*). Očitno je bilo oglje ter novoveške najdbe posedimentno pomešano s paleolitskimi najdbami.⁵

Paleolitske kamene najdbe

Kameni inventar z ledine V Griču šteje 93 kosov. Med sondiranjem smo našli 56 kamenih artefaktov, ostale je nabral F. Stele. Skupna slika vseh zbranih kamenih artefaktov je naslednja:

odbitki	44	klina z uporabno retušo	1
razbitine	21	nazobčan odbitek	1
kline in klinice	8	retuširan odbitek	1
jedra	3	strgalo	1
robni odbitki	3	pecljato orodje	1
vbadala	3	neopredeljeno	1
praskala	3		
lamelarni odbitki	2	SKUPAJ	93

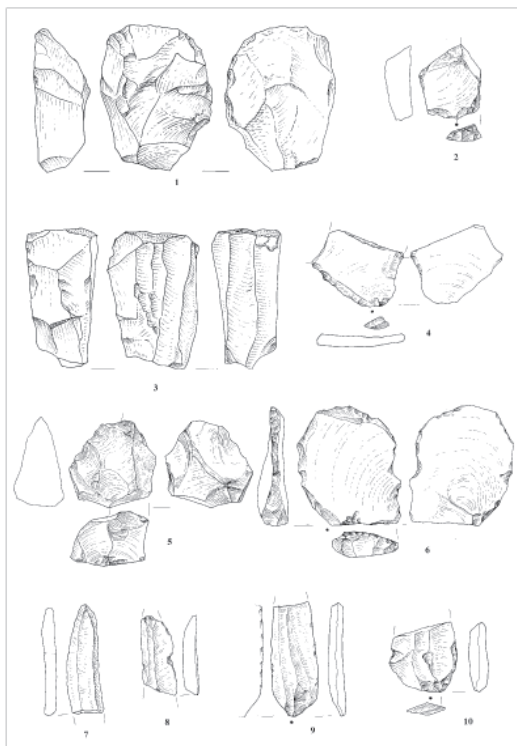
Kot surovina sta bila uporabljena roženec in tuf, ki sta večinoma močno preperela. Tako pri večini artefaktov na pogled ne moremo ločiti, ali so izdelani iz roženca ali tufa. Pri nekaterih površinsko preperelih artefaktih s svežimi lomi vidimo, da so izdelani iz roženca zelene barve (*t. 1* : 1,10; *t. 2* : 2). Nekaj artefaktov iz roženca je izdelanih iz surovine slabše kakovosti, večina pa je izdelanih iz raznovrstnih kvalitetnih rožencev. Orodij, to je retuširanih artefaktov in artefaktov z uporabno retušo, je skupaj 12. Skupni delež orodij med vsemi kamenimi artefakti tako znaša 11 %. Ostanek predstavljajo različni odpadki.

Jedra so zastopana s tremi primerki (*t. 1* : 1,3,5). Na piramidalnem jedru (*t. 1* : 1) so vidni negativni odbitki, ki potekajo skoraj neprekinjeno okoli celotnega jedra. Udarne ploskev je površno izdelana. Jedro (*t. 1* : 3) s sledovi odbijanja klinic nima izdelane udarne ploskve. Uporabnik je odbijal kar s prvotne, s korteksom pokrite površine. Jedro (*t. 1* : 5) ima dve, dobro izraženi udarni ploskvi, ki sta med seboj pravokotni.

Med kamenimi najdbami je največ odbitkov, sledijo jim razbitine, kline in klinice, jedra ter robni in lamelarni odbitki. Tako na odbitkih kot na klinah se pojavlja prepariran talon (*t. 1* : 2,4,10). Prepariran talon je prisoten tudi na nazobčanem odbitku (*t. 1* : 6) in na masivnem lamelarnem, klini podobnem odbitku (*t. 2* : 2). Korteks je zaradi preperelosti kamnine dostikrat težko prepoznaven. Robni odbitki, to je odbitki ki imajo večino dorzalne strani pokrite s korteksom, so trije. Na robnem odbitku iz roženca se lepo vidi, da je bil odbit od manjšega prodnika. Nobena klina ali klinica ni ohranjena v celoti. Bodisi je ohranjen samo bazalni

5 Turk, Culiberg, Plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču, str. 34.

1. jedro
2. odbitek s prepariranim talonom
3. jedro
4. odbitek s prepariranim talonom
5. jedro
6. nazobčan odbitek s prepariranim talonom
7. terminalni del kline
8. terminalni del kline
9. zlomljena klina z uporabno retušo
10. zlomljena klina s prepariranim talonom

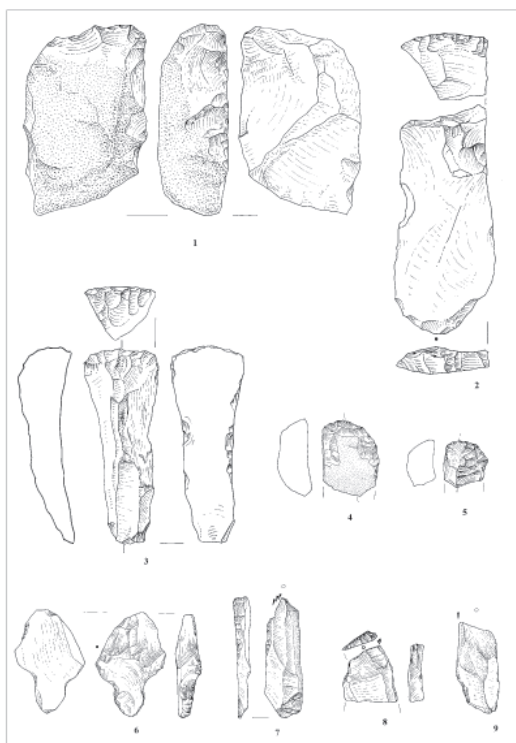

(*t. 1 : 10*) ali terminalni del (*t. 1 : 7,8*), osrednjih delov ni. Bazalni del kline (*t. 1 : 9*) ima na obeh robovih uporabne retuše.

Med orodji so s tremi primerki najbolj zastopana praskala. Praskalo na debelem klinastem odbitku (*t. 2 : 3*) ima precej ravno in visoko čelo, izdelano s strmo retušo. Stranska robova nosita posamezne inverzne retuše. Pridružujeta se mu praskali na odbitku (*t. 2 : 4,5*), izdelani iz roženca.

Vbadala so tri. V dveh primerih gre za vbadalo ob poševni prečni retuši (*t. 2 : 7,8*). Vbadalo (*t. 2 : 7*) je izdelano na klinici, ki ima levi rob delno retuširan s polstrmo retušo. Desni rob je skoraj v celoti pokrit s korteksom. Prav tako je z delno polstrmo retušo retuširan levi rob vbadala (*t. 2 : 8*). Ogelno vbadalo (*t. 2 : 9*) je izdelano na odlomku kline, ki ima na robovih uporabne retuše.

Na debelem, s korteksom prekritim odbitku je izdelano edino strgalo (*t. 2 : 1*). Ventralna in dorzalna stran sta prepereli, medtem ko retuširani robovi niso. To nakazuje, da je bil masiven odbitek sekundarno oblikovan v strgalo. Primarno bi lahko služil kot jedro, saj so na ventralni strani vidni prepereli negativni odbitkov. Dve izrobi na odbitku (*t. 2 : 6*) tvorita pecelj. Masiven lamelarni odbitek (*t. 2 : 2*) s prepariranim talonom ima odebeljen in prepariran terminalni del. Posamezne retuše so prisotne tudi na desnem lateralnem robu. Artefakt je bil verjetno uporabljen kot orodje. Ker ga tipološko ne moremo ožje umestiti ga uvrščamo med neopredeljene primerke. Nazobčan odbitek s prepariranim talonom (*t. 1 : 6*) je na levem robu retuširan z delno strmo retušo.

1. kotno strgalo
2. masiven lamelarni odbitek
3. praskalo na debelem klinastem odbitku
4. praskalo na odbitku
5. praskalo na odbitku
6. pecljato orodje
7. vbadalo ob poševni prečni retuši
8. vbadalo ob poševni prečni retuši
9. ogelno vbadalo

Čeprav maloštevilna, dajejo kamena orodja iz ledine V Griču skupaj z jedri že na prvi pogled vtis, da ne sodijo v isti čas. Na podlagi tipologije izstopajo od celotnega kamenega inventarja predvsem naslednji artefakti: praskali na odbitku (*t. 2 : 4,5*), vsa tri vbadala (*t. 2 : 7,8,9*), pecljato orodje (*t. 2 : 6*) in jedro (*t. 1 : 5*). Tipološko sodijo v mlajši paleolitik. Natančnejše opredelitve znotraj mlajšega paleolitika pa na podlagi le nekaj orodij ni mogoče izreči.

Na drugi strani imamo elemente, ki so značilni za srednji paleolitik. Tako med odbitki (*t. 1 : 2,4*), klinami (*t. 1 : 10*) in orodji (*t. 1 : 6*; *t. 2 : 2*) so zastopani primerki s prepariranim talonom. Prepariran talon je lahko vezan na uporabo levallois tehnike odbijanja, razširjene v mousterieniu. Mousterieniu v prid govori tudi širok in masiven nazobčan odbitek (*t. 1 : 6*) s prepariranim talonom. Strgalo (*t. 2 : 1*) na tem mestu ne moremo upoštevati kot argument za mousterien, saj je bil odbitek, kot smo že omenili, v strgalo prirejen sekundarno. Na sekundarno uporabo starejših kamenih artefaktov kaže tudi preperel odbitek, na katerem so vidni neprepereli negativni klinic.

Sklep

Z arheološkim izkopavanjem na ledini V Griču smo potrdili novo plano paleolitsko najdišče v Sloveniji, katera je nazadnje strnjeno predstavil Josipović.⁶ Na podlagi tipologije kamenih orodij lahko najdišče V Griču pripišemo srednjemu in/ali mlajšemu paleolitiku.

6 Josipović, Paleolitska in mezolitska najdišča, str. 17–24.

Srednje in mlajše paleolitski elementi se med seboj prepletajo. Na dve časovni obdobji kaže tudi sekundarna uporaba kamenih artefaktov. Večja količina odpadkov in jedra pričajo, da je bilo orodje izdelano na najdišču. Zaradi prisotnosti keramike in ostalih srednjeveških in novoveških najdb skupaj s kamenimi orodji je jasno, da najdbe niso ležale in situ. Do mešanja najdb je lahko prišlo pri drsenju zemlje po pobočju in predvsem pri obdelavi nekdanjih njiv. Oglje, ki je bilo prisotno v večini sond, verjetno izvira od požarov, požigov ali novodobnega kurjenja, zagotovo pa ni ostanek paleolitskih ognjišč, kar potrjuje že sam sestav oglja, kjer prevladujeta jelka (*Abies*) in bukev (*Fagus*) in tudi ^{14}C datum 750 ± 40 BP (kal. AD 1220 - 1300; kal. BP 730 - 650). Analizirano oglje kaže na bukovo-jelov gozd (*Abieti-Fagetum*), ki gotovo ni obstajal v času, iz katerega izvira kameno orodje. Gozdovi z bukvijo in jelko so se razvili šele v holocenu, medtem ko je v pleistocenu drevesno vegetacijo povečini zastopal le bor (*Pinus*).⁷

Obseg najdišča ostaja neznan. Na kamene najdbe smo naleteli praktično v vseh sondah. Kot kaže, gre za dokaj obsežno plano paleolitsko najdišče z močno razpršenimi in premešanimi najdbami.

Zahvale

Na tem mestu se najlepše zahvaljujemo Francetu Steletu, ki nas je obvestil o svojem odkritju, nam odstopil vse najdbe ter tudi pomagal pri izkopavanju. Zahvaljujemo se družini Košir iz Suhega Dola, ki je lastnik zemljišča z arheološkim najdiščem, za vso izkazano pomoč in pripravljenost za sodelovanje. Za pomoč na terenu in pri obdelavi najdišča gre zahvala Ivanu in Janezu Turku, Metki Culiberg, Luciji Lavrenčič in Jožetu Štuklu.

Risbe so delo Dragice Knific-Lunder. Zemljevid sta izdelala Mateja Belak in Drago Valoh. Vsem lepa hvala.

LITERATURA:

- Josipović, Draško: Paleolitska in mezolitska najdišča na prostem v Sloveniji. *Zgodovinski časopis* 43, Ljubljana, 1989, str. 17-24.
- Osole, Franc: Matjaževe kamre, paleolitsko jamsko najdišče. *Arheološki vestnik* 24, Ljubljana, 1976, str. 13-41.
- Pleničar, Mario: *Osnovna geološka karta SFRJ 1 : 100.000*. Tolmač za list Postojna, L 33-77. Beograd, 1970.
- Stele, France: Od kamenodobnih ognjišč do nastanka vasi. V: Tone Košir, *Suhi Dol in Suhodovci*, Škofja Loka : samozaložba, 2004, str.13-19.
- Turk, Matija in Culiberg, Metka: Plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču, Suhi Dol pri Planini nad Horjulom. *Arheološki vestnik* 58, Ljubljana, 2007, str. 29-38.

Summary

Palaeolithic site on V Griču by Suhi dol above Lučine

The open air Palaeolithic site on V Griču, which was discovered in 1995 by the amateur archaeologist France Stele, is located near the village of Suhi Dol (681 m) above Lučine.

In 2005, the Institute of Archaeology ZRC SAZU carried out minor archaeological excavation

7 Turk, Culiberg, Plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču, str. 34.

on V Griču. We excavated 7 test trenches of a total area of 16 m². During the excavation, we found in addition to stone artefacts and charcoal, modern era ceramics, glass and metal objects, which indicates that the finds had been intermixed.

The stone inventory from V Griču numbers 93 items, including 12 retouched tools. Chert and tuff were used as raw materials, which are for the most part greatly weathered. On the basis of the typology of the stone tools, the site can be ascribed to the Middle and/or Late Palaeolithic. The large quantity of refuse and cores testify that tools were made at the site.

Analysis of the charcoal indicates beech-fir forests (*Abieti-Fagetum*), which only appears in the Holocene. Radiocarbon dating of the fir charcoal from paleosoil in test trench 5 is 750 ± 40 BP (cal. AD 1220 - 1300; cal. BP 730 - 650). If the entire content of the charcoal is contemporary, fir beech forest (*Abieti-Fagetum*) thrived here around 550 years ago. The charcoal would have to have been post-sedimentarily mixed with the archaeological finds. The charcoal which was present in the majority of test trenches probably originates from fires or burning in the modern era, and is certainly not the remains of Palaeolithic hearths.

O srednjeveških puščičnih osteh z ledine V Griču pri Suhem Dolu nad Lučinami

Izvleček

Članek obravnava puščični osti s tulastim nasadilom, ki sta bili najdeni ob izkopavanju paleolit-skega najdišča na ledini V Griču pri vasi Suhi Dol nad Lučinami. V nadaljevanju prispevka sta predstavljeni obe srednjeveški orožji za boj na daljavo, lok in samostrel, ter njuni izstrelki – puščice. V povezavi s puščicami smo skušali opozoriti na problematiko razlikovanja med enimi in drugimi ostmi, kajti vsako od orožij, tako lok kot samostrel, je zahtevalo svoj tip izstrelka.

Abstract

Medieval arrowheads from the site V Griču by the Suhi Dol above Lučine

The article discusses two arrowheads with socketed shafts, which were found during excavation of the Palaeolithic site V Griču by the village of Suhi Dol above Lučine. The article continues with a presentation of two medieval weapons for long distance fighting, the bow and crossbow, and their projectiles – arrows or bolts. In this connection, an attempt has been made to highlight the problem of distinguishing between bolt and arrowheads, since each of the weapons, bow and crossbow, required its own type of projectile.

Ob izkopavanju paleolitskega najdišča na prostem na ledini V Griču pri vasi Suhi Dol nad Lučinami, ki leži na meji med današnjima občinama Gorenja vas - Poljane in Dobova - Polhov Gradec, smo poleg paleolitskih najdb v sondi 5, KV. 1, SE 1a našli tudi 2 železni puščični osti. Obe sta opremljeni s tulastim nasadilom (sl. 2, 3).

Dobro ohranjena železna puščična ost s tulastim nasadilom meri v dolžino 9,3 cm, njena masa znaša 18 g. Telo je v prečnem preseku kvadratno, v vzdolžnem pa šilasto. Prehod telesa v tul je postopen in neopazen. Robova tula nista sklenjeno skovana, ampak se delno prekrivata (sl. 2).

Tovrstne puščične osti s koničastim telesom in tulastim nasadilom je v svoji tipološki študiji opisal F. Bressan.¹ V svojem diplomskem delu je zbral predvsem najdbe iz Furlanije, vključil pa je tudi nekaj materiala iz zahodne Slovenije, ki ga hrani Goriški muzej. Uvrstil jih je v tip F in jih na podlagi velikosti razdelil v dve skupini. V I. skupino sodijo večji, v II. skupino pa manjši primerki.

Primerjave za datacijo tega tipa osti, ki jih navaja Bressan, sodijo v zgodnesrednjeveški

¹ Bressan, *Le cuspidi di freccia nel Friuli medievale*.

(bizantinski), visokosrednjeveški (10. do 13. stoletje) in predvsem poznosrednjeveški čas (13. do 16. stoletje). Večina datacij se giblje v časovnem razponu od 13. do 15. stoletja.²

Tri osti tega tipa so bile najdene tudi ob izkopavanju Trdnjave Kostanjevica - Starega gradu nad Podbočjem. Na podlagi obdelave najdb, odkritih ob teh izkopavanjih, je Predovnikova predložila svojo tipološko razdelitev puščičnih osti, ki jo je izdelala opiraje se na Bressanovo tipologijo. Razširila jo je še z dvema tipoma in nekaj variantami, ki jih Bressan ni zabeležil. Na osnovi oblikovanosti nasadila in ob upoštevanju oblik osti je predložila 9 tipov, medtem ko je tip 3 in tip 7 razdelila na dve varianti.³ Njen prispevek je dragocen tudi zato, ker za posamezne tipe puščičnih osti prinaša zanesljive datacije.

Naši osti (sl. 2) sorodne osti Predovnikova v svoji tipološki shemi uvršča v tip 7, kamor sodijo puščične osti s koničastim telesom kvadratnega preseka in tulastim nasadilom. Tip razdeli dalje na dve varianti, pri čemer v varianto 7.1 uvrsti večje, v varianto 7.2 pa manjše primerke. Za obe varianti tipa 7 v splošnem velja, da sta bili v rabi od zgodnjega do poznega srednjega veka, pri čemer jih lahko na podlagi stratigrafskih podatkov, pridobljenih ob izkopavanju trdnjave Kostanjevica, dokaj natančno časovno opredelimo. Puščični osti⁴ variante 7.1 sta bili najdeni v kompleksu ruševinskih plasti, ki so datirane v sredino oziroma v drugo polovico 15. stoletja, ko so trdnjavo Kostanjevica opustili. Puščična ost⁵ variante 7.2 pa sodi v nekoliko starejši čas. Odkrita je bila v gradbenem nasutju, povezanem z izgradnjo gradu, ki ga glede na stilne značilnosti klesanih arhitekturnih členov in načina zidave datiramo v 13. stoletje.⁶

Obravnavane puščične osti je v svoji tipološki razdelitvi zabeležil tudi B. Zimmermann. Namen njegove raziskave je bil izdelati tipološki in kronološki pregled srednjeveških puščičnih osti za področje zahodne in srednje Evrope. Pri tem je obdelal 4000 puščičnih osti iz različnih najdišč v štirih državah, in sicer 2016 primerkov iz Švice, 1114 iz Francije, 549 iz Nemčije in 193 iz Liechtensteina. Na podlagi oblike nasadila je puščične osti razdelil v dva osnovna tipa: s tulastim in trnastim nasadilom. Pri nadaljnji delitvi je upošteval presek lista in obliko osti v profilu.⁷

Naši osti (sl. 2) sorodne primerke je uvrstil v tip T 1-3, kamor sodijo šilaste osti s tulastim nasadilom. Njihova dolžina se giblje med 7,2 in 9,1 cm, masa pa med 4,3 in 20 g, ob tem da je bilo nad 50 % analiziranih osti lažjih od 10 g.⁸

Zimmermann je ugotovil, da so bile osti tipa T 1-3 zelo dolgo v uporabi, saj se pojavljajo od 6. stoletja pa vse do visokega oziroma poznega srednjega veka. V severni Italiji so na podlagi najdb iz kastela Invillino - Ibligo označene kot "bizantinske" in datirane v 6. stoletje. Na prostoru J Nemčije jih lahko umestimo v čas od 10. do 12. stoletja, kar potrjujejo številne dobro datirane najdbe iz tamkajšnjih grajskih kompleksov. Še mlajšo datacijo uporabe puščičnih osti tipa T 1-3 potrjujejo nekatere najdbe s prostora Italije in Francije, ki sodijo v čas

2 Bressan, *Le cuspidi di freccia nel Friuli medievale*, str. 60

3 Predovnik, Trdnjava Kostanjevica, str. 92-97.

4 Predovnik, Trdnjava Kostanjevica, t. 77, kat. št. 825-826.

5 Predovnik, Trdnjava Kostanjevica, t. 77, kat. št. 827.

6 Predovnik, Trdnjava Kostanjevica, str. 25 in 97.

7 Zimmermann, *Mittelalterliche Geschosspitzen*, str. 11 in 32-34.

8 Zimmermann, *Mittelalterliche Geschosspitzen*, str. 41.

od 13. do 15. stoletja ter najdbe s prostora Švice in Nemčije, ki jih na podlagi zanesljivih stratigrafskih podatkov umeščamo v 14. in 15. stoletje.⁹

Če našo puščično ost (sl. 2) opredelimo glede na Bressanovo tipologijo bi sodila v tip F - I. skupina, po tipologiji Predonikove pa v tip 7, varianto 7.1, ki jo lahko na podlagi zanesljivih stratigrafskih podatkov pridobljenih ob izkopavanjih trdnjave Kostanjevica časovno umestimo v 15. stoletje. Po tipologiji B. Zimmermanna pa pripada tipu T 1-3 in jo časovno umeščamo v obdobje od 10. do 15. stoletja.

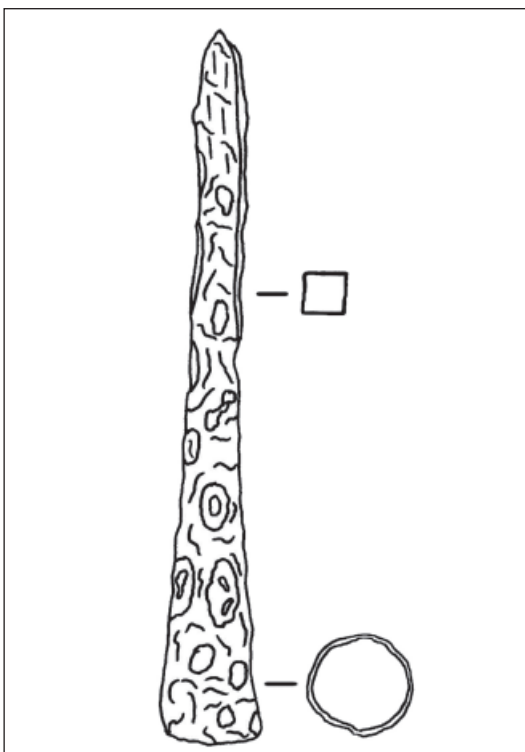
Druga, ob izkopavanjih odkrita, puščična ost je prav tako izdelana iz železa in opremljena s tulastim nasadilom. V primerjavi s prvo je precej manjša in le delno ohranjena. Korozija jo je najbolj prizadela na predelu tulastega nasadila, katerega manjka skoraj polovica. Ohranjena dolžina tako znaša 2,9 cm, njena masa pa 3 g. Telo je v prečnem prerezu okroglo, v vzdolžnem pa trikotno oziroma stožčasto. Od konice proti nasadilu se enakomerno širi, prehod telesa v tul je povsem neopazen (sl. 3).

Tovrstne puščične osti B. Zimmermann uvršča v tip T 6-7d. Zanje je v vzdolžnem preseku značilna trikotna oblika telesa, v prečnem pa okrogla. Njihova dolžina se giblje med 5 in 6 cm, masa pa med 4 in 17 g. Osti tega tipa so zelo redke. Vse 4, ki jih prinaša Zimmermann, so bile najdene na enem samem najdišču, in sicer na gradu Rougemont v Alzaciji.

V oblikovnem smislu puščične osti tipa T 6-7d kažejo nekatere skupne poteze s tipom T 1-3. Sorodnost se izraža predvsem v koničasti obliki telesa, ki je v obeh primerih v vzdolžnem preseku trikotno ter v obliki nasadila, ki je v obeh primerih tulasto.

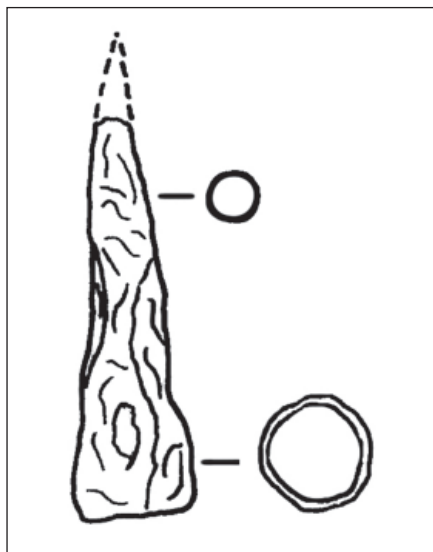

Dr. Ivan Turk in France Stele ob sondi 5. (foto: Matija Turk)

Železna šilasta puščična ost s tulastim nasadilom odkrita v sondi 5. (risba: Jože Štukl)

9 Zimmermann, *Mittelalterliche Geschosspitzen*, str. 42.

Železna trikotna puščična ost s tulastim nasadilom, odkrita v sondi 5. (risba: Jože Štukl)

Glavna razlika je v velikosti. Osti tipa T 1-3 so bistveno večje in s svojo dolgo razpotegnjeno obliko telesa spominjajo na šilo. Osti tipa T 6-7d so krajše in lažje, telo je v vzdolžnem preseku stožčasto.

Ob pomoči stratificiranih najdb in trajanja uporabe gradu Rougemont v Alzaciji lahko puščične osti tipa T 6-7d v grobem časovno umestimo v obdobje od 12. do 14. stoletja. Za natančnejšo kronološko umestitev si lahko pomagamo še z najdbama dveh osti iz Francije, ki sta nam znani iz literature. Prva ost je bila najdena v kraju Saint - Romain in je datirana v 12. stoletje. Druga pa izhaja iz visokosrednjeveške naselbine Colletière in je datirana v prvo polovico 11. stoletja. Prav ob pomoči teh dveh najdb lahko glavni čas uporabe puščičnih osti tipa T 6-7d zanesljivo pomaknemo v obdobje 11. in 12. stoletja.¹⁰

Ker je bila enako kot prva tudi druga puščična ost (sl. 3) z ledine V Griču pri vasi Suhi Dol nad Lučinami odkrita povsem izolirano, brez sočasnega

spremnega srednjeveškega konteksta, ki bi nam omogočil ožjo časovno opredelitev, jo lahko ob pomoči zgoraj omenjenih najdb v grobem časovno umestimo v obdobje od 11. do 14. stoletja.

Omenjene datacije prve (sl. 2) in druge (sl. 3) puščične osti z ledine V Griču lahko dopolnimo z radiokarbonsko datacijo lesnega oglja, odkritega v sondi 5, ki kaže na poznosrednjeveško obdobje 13. stoletja, natančneje na čas med 1220 - 1300. Datirano lesno oglje izhaja iz plasti 1b, ki je malenkost starejša od plasti 1a, v kateri sta bili najdeni puščični osti. To pomeni, da sta puščični osti nekoliko mlajši od omenjene datacije in ju lahko umestimo v čas 13. - 14. stoletja. Odkrito lesno oglje pripada jelki in bukvi, kar kaže na obstoj bukovo-jelovega gozda na tem območju v obravnavanem času.

V nadaljevanju prispevka bomo skušali ugotoviti, ali sta se puščični osti s Suhega Dola uporabljali pri puščicah za lok ali samostrel, pred tem pa se moramo поблиže seznaniti s srednjeveškim orožjem za boj na daljavo, lokom in samostrelom, ter z njunimi izstrelki, puščicami.

Lok

Lok je vzmet, ki zbere z delom vloženo energijo in jo potem sunkovito odda in poveča. S pomočjo tetive¹¹ napetega loka se sila strelca prenese na puščico, ki zato poleti veliko hitreje in dlje, kot bi jo vrgla roka. Ta preprosta naprava različnih oblik je poleg samostrela vse do izuma in uveljavitve ognjenega strelnega orožja predstavljala vrhunec orožarske tehnologije. Lok spada med najstarejša daljinska orožja, ki jih je izdelal človek za potrebe lova in bojevanja. Natančno retuširane kamnite puščične konice in jamske slikarije dokazujejo njegovo uporabo že v času mlajšega paleolitika.

¹⁰ Zimmermann, *Mittelalterliche Geschosspitzen*, str. 70.

¹¹ Za izdelavo tetiv so najpogosteje uporabljali lan, bombaž, konopljo, svilo, živalske kite in čreva. Tetiva je morala biti iz dobrega materiala in natančno izdelana, da je lahko prenašala velike natezne napetosti.

Loke ločimo med seboj po obliki, zgradbi in velikosti. Po **obliki** v grobem ločimo ukrivljene, večkrat ukrivljene, asimetrične in trikotne loke. Znotraj vsake skupine obstaja več variacij.¹²

Po **zgradbi** so najbolj enostavni *preprosti loki*, ki so izdelani iz enega samega materiala, največkrat iz lesa. Izdelovalci so kmalu ugotovili, da je trdnost lesenega loka omejena. Če ga preveč napnemo, se začno na izbočeni strani luščiti posamezna lesna vlakna, na vbočeni, kjer tlačna obremenitev preseže trdnost vlaken, pa se pojavijo gube. Zato so izdelovalci loke okrepili s plastmi živalskih kit¹³ in tako dobili *okrepljene loke*. Vbočeni trebuh loka so navadno okrepili z materialom, ki je manj stisljiv kot les. V ta namen so uporabljali volovsko roževino.¹⁴ Poleg prej omenjenih poznamo tudi *večplastne loke*, ki so izdelani iz treh ali več plasti, vse pa so iz iste snovi, najpogosteje lesa, in *sestavljene loke*, ki so izdelani iz več plasti različnih snovi tako, da se povečata moč in prožnost vsake izmed njih. Najboljše sestavljene loke so izdelovali v Turčiji, izdelani pa so bili iz roževine, živalskih kit in lesa.¹⁵ Posebno zahtevna je bila izbira lepila, ki je plasti loka povezalo v neločljivo celoto. Izdelovalci so poizkušali vse mogoče, kot najboljše pa je veljalo lepilo iz kože zgornjega dela (neba) gobcev jesetrov - velikih rib iz Volge.

Glede na **velikost** ločimo kratki in dolgi lok. *Kratki lok* je preprost lok različnih oblik. V srednjem veku ga niso veliko uporabljali, ker ga je izpodrinil dolgi lok. *Dolgi lok* je ime za klasične angleške in valežanske preproste vojaške loke. Razvil se je iz navadnega kratkega loka. Izdelan je bil iz enega samega kosa lesa, navadno iz tisovine, redkeje iz hrasta. Lok je bil visok približno toliko kot strelec. Skrajni domet dolgega loka je znašal od 250 do 275 m. Puščice so bile smrtonosne še na razdalji 90 m. Dolgi lok odlikujeta predvsem nizka cena izdelave ter preprostost in hitrost streljanja. Izurjen lokostrelcec je lahko izstrelil 6 namerjenih puščic v minuti ali 12 z manjšo natančnostjo. Dolge loke so do pojava in uveljavitve strelnega orožja uporabljali v številnih evropskih deželah, čeprav je bil na celini dosti bolj priljubljen samostrel. Angleži so imeli cele vojske lokostrelcev, zlasti v bitkah s Francozi med stoletno vojno v 14. in 15. stoletju. Kralj Henrik VIII. je poizkušal celo z zakonom zaščititi razvoj angleškega lokostrelstva. Vsak, za vojaško službo sposoben moški, je moral imeti doma več lokov in vsako nedeljo po maši se je moral uriti v streljanju. Za kršitelje je bila predvidena denarna kazen 20 šilingov na mesec. Kako pomembna je bila za lokostrelce telesna pripravljenost, pove dejstvo, da je bila za nateg tetive povprečno močnega srednjeveškega loka potrebna sila 36 kg potezne moči, mnogi loki pa so bili še veliko močnejši.¹⁶

Samostrel

Srednjeveški samostrel je bil sestavljen iz loka s tetivo, na katerega je bila v sredini pod pravim kotom pričvrščena lesena opora, na kateri sta se nahajala oreh za vpenjanje tetive in sprožilno. Samostrelji so se razlikovali po materialu iz katerega so bili izdelani, načinu nape-

12 Ulčar, *Enciklopedija orožja*, str. 94.

13 Posebno priljubljene so bile predvsem živalske kite, z imenom ligamentum nuchae, ki pri večini sesalcev potekajo vzdolž hrbtenice in čez pleča. Današnji poskusi kažejo, da dosega natezna trdnost teh vezi pri primerni obdelavi tudi do 2000 barov.

14 Volovska roževina zdrži tlak okrog 1300 barov, medtem ko dober les prenese komaj desetino te vrednosti.

15 Ulčar, *Enciklopedija orožja*, str. 94.

16 Byam, *Orožje*, str. 18-19; Ulčar, *Enciklopedija orožja*, str. 96-97.

njanja, prožilnem mehanizmu in načinu uporabe.

Izvor samostrela, ki se je v srednjem veku pojavil v Evropi, ni pojasnjen. Na Kitajskem so jih uporabljali že v 6. stoletju p. n. š. Tovrstno orožje večjih dimenzij - balista, so poznali tudi v času antike. V obdobju preseljevanja ljudstev je samostrel utonil v pozabo. Redke najdbe iz Anglije izpričujejo njegovo uporabo v 8. in 9. stoletju, pisni viri pa ga omenjajo od sredine 10. stoletja dalje. Prve upodobitve v zahodni Evropi segajo v 10. in 11. stoletje, v 12. stoletju pa so se pojavile prve specializirane vojaške enote samostrelcev - pešcev. Uporaba samostrela je v katoliški cerkvi povzročila hudo neodobranje. Tako je leta 1139 papež Inocenc II. prepovedal njegovo uporabo v spopadih med kristjani. Uporaba je bila dovoljena le v križarskih vojnah s pogani. Kljub temu, da so samostrel prepovedali tudi nekateri posvetni vladarji, se je zelo hitro razširil po vsej Evropi. Viteštvo ga je sprva zavračalo kot zahrbtno orožje, ki je nasprotovalo njihovemu pojmovanju odkritega boja. Nasprotno pa je postal zelo priljubljen med meščanstvom, saj so se z njim oboroženi enakovredno borili kot plemiške vojske s svojim hladnim orožjem. V 13. stoletju samostrel ni bil več samo vojaško orožje, ampak so ga začeli uporabljati tudi za lov.¹⁷

Samostrel je bil močno in natančno orožje, njegov največji domet je znašal okrog 360 m, izstrelki pa so zlahka ubili človeka oddaljenega tudi do 180 m. Samostrel je lahko uporabljal vsak, ki mu je primanjkovalo spretnosti in moči za rokovanje z lokom. Merjenje s samostrelom je bilo enostavno in natančno, saj je bilo možno meriti s kopitom ob rami, podobno kot pri puški, pritisk na sprožilo pa ni bistveno vplival na natančnost zadetka. Prva pomanjkljivost samostrela je bila visoka cena, saj je bilo za njegovo izdelavo potrebno veliko časa in spretnosti. Glavna pomanjkljivost pa je bilo zamudno napenjanje. Samostrel, ki je svoje orožje napenjal z vitlom, je lahko v minuti izstrelil le eno do dve namerjeni puščici, ali štiri, če je za napenjanje uporabljal pas in kavelj. Prav zaradi počasnega napenjanja samostreli niso nikoli postali množično orožje. Največ so jih uporabljali pri obrambi utrd in napadih nanje. V 16. stoletju je samostrel začel počasi izgubljati svoj pomen, vse bolj ga je začelo nadomeščati ročno ognjeno strelno orožje, vendar ne zato, ker bi že na začetku zmoglo več, temveč zaradi večje priročnosti. Od 16. stoletja dalje se je v Evropi samostrel uporabljal v glavnem za lov in športno streljanje.¹⁸

Pri prvih samostreljih je bil lok izdelan iz lesa, najpogosteje tisovine. Od 12. stoletja dalje so bili v rabi kompozitni samostreli, ki jih je Evropa spoznala v križarskih vojnah. Loki teh samostrelcov so bili narejeni iz več plasti lesa ali roževine.¹⁹ Vse skupaj so nato še opletli s finim ličjem ali prevlekli s pergamentom, da je tudi v neugodnih vremenskih razmerah ostal prožen. V 14. stoletju so samostrelne loke začeli izdelovati iz jekla. Ti so bili zelo prožni, vendar so se v vročini radi lomili, zato so jih uporabljali zlasti v zimskem času. Najprožnejši jekleni samostrelni loki so v tem času prihajali iz italijanskih delavnic.

Sestavni del vsakega samostrela je bila tudi prožna tetiva. Podobno kot pri loku, je bila izdelana iz naravnih materialov, in sicer iz konjske žime, črev, kit, vlaken konoplje, lanu. Imeti je morala vsaj 10 mm premera. V 14. stoletju so najboljše in najtrdnejše tetive izdelovali

17 Tancik, *Orožje v škofjeloškem gradu*, str. 58; Ulčar, *Enciklopedija orožja*, str. 102; Boutell, *Arms and armour in antiquity and the middle ages*, str. 138; Predovnik, *Srednjeveška arheologija prostora*, str. 189-190.

18 Ulčar, *Enciklopedija orožja*, str. 102.

19 Predovnik, *Srednjeveška arheologija prostora*, str. 189.

antwerpenski samostrelski mojstri. Tetivo so na lok samostrela namestili s pomočjo posebnih napenjalnih klopi.²⁰

Prvi samostrelji so bili razmeroma šibki, zato so jih lahko napenjali kar z roko. Ko so postopno postajali močnejši in napenjanje z roko ni bilo več možno, so začeli uporabljati najrazličnejše napenjalne naprave. Najbolj pogosta oblika napenjanja, ki je omogočala tudi napenjanje močnejših vojaških samostreljev, je bila uporaba pasu in kavlja. Železen kavelj, ki je bil razcepljen v dva roglja, so pritrdili na širok in močan pas, ki so si ga opasali tako, da jim je kavelj visel spredaj navzdol. Strelec se je sklonil naprej, z eno nogo stopil v kovinsko streme na koncu samostrela, zapel tetivo za kavelj na pasu in se počasi vzravnaval. Samostrel je bil napet, ko se je tetiva zapela v zarezo na orehu. Za napenjanje zelo močnih samostreljev so uporabljali različne enostavne in komplicirane vzvode, škripce oziroma napenjalne vitle in zobata kolesa z ročico. Vsi ti pripomočki so se uporabljali predvsem pri lovu ali športnem streljanju, saj je bilo napenjanje z njimi zelo zamudno. Med vojaki je bila najbolj razširjena uporaba pasu in kavlja.

Ker je bilo napenjanje samostrela zamudno opravilo, je terjalo predvsem v bojih na odprtem ustrezno zaščito. Tako so bili pešci - samostrelci med napenjanjem orožja zaščiteni z visokimi, lesenimi ščiti - povezami. Ti ščiti so bili tako visoki, da so zakrivali skoraj celega vojščaka. Bili so dovolj trdni, da so nasprotnikove puščice obtičale v njih, hkrati pa tako lahki, da so jih zlahka nosili. V ta namen je bil na notranji strani zakovičen usnjen nosilni trak, pod njim pa je bil pritrjen ročaj. Najpogosteje so bili izdelani iz lipovega lesa, prevlečeni z gladko svinjsko kožo ter pokriti s kredno podlago, na katero so naslikali grbovne znake. Napisi ob njih so pogosto vsebovali pobožne želje, kabalistična gesla, blagoslavljanje orožja itd. V zgornjem delu štita se je nahajala merilna reža, spodaj pa so bili včasih opremljeni z železnimi konicami, s pomočjo katerih so jih zasadili v zemljo pred seboj. Za prenašanje paze na bojnem pohodu je navadno skrbel vojščakov osebni sluga, imenovan pavez. Ta je skrbel tudi za ščitenje strelca ter prestavljanje in nameščanje štita med bojem. Tako se je strelec lahko povsem posvetil svojemu opravilu.²¹

Puščice za lok in samostrel

Puščice so izstrelki, ki so se uporabljali za streljanje z lokom in samostrelom. Vsaka puščica je sestavljena iz lesene palice (teles), na katero je na enem koncu pritrjena kovinska ost, na drugem koncu (repu) pa je opremljena s peresi. Dve, tri ali štiri, navadno gosja, peresa, so bila simetrično prilepljena ali privezana na rep puščice z namenom, da stabilizirajo njen let. Če je bila pravilno operjena, se je vrtela okrog svoje osi in se globlje zarila v cilj. Zareza (jahač) na skrajnem koncu repa je omogočala namestitve puščice na tetivo in s tem prenos energije s sproščene tetive na izstrelek. Puščice, ki so se uporabljale za streljanje z lokom, so bile lahke, dolge in tanke, merile so 50 - 70 cm, pri angleškem dolgem loku lahko tudi do 100 cm. Osti so bile lahke in gracilne. Če bi tako puščico skušali izstreliti s samostrelom, bi se zdobila v iveri takoj, ko bi pritisnili na sprožilno. V nasprotju z lokom za samostrel lahke, vitke in dolge puščice niso primerne. Zato so za streljanje s samostrelom uporabljali

20 Tancik, Orožje v škofjeloškem gradu, str. 58-59.

21 Tancik, Orožje v škofjeloškem gradu, str. 50 in 58; Ulčar, *Enciklopedija orožja*, str. 104; Boutell, *Arms and armour*, str. 137.

bolj čokate in krajše izstrelke, dovolj toge, da se pri izstrelitvi niso upognili, da kasneje med letom niso nihali in so se zato prej stabilizirali v zraku. Njihova dolžina je v najmanjših in največjih odklonih znašala med 33 - 53 cm, večinoma pa se je gibala od 37 do 43 cm.²² Puščice so bile v repnem delu nekoliko sploščene, da so se lepše prilegale tetivi. Osti so bile bolj masivne. Repna krilca so bila pogosto izdelana tudi iz drugih materialov, kot so pergamment, usnje, tanek les, bakrena pločevina. Ker niso bila nujno potrebna, jih nekatere puščice niso imele.²³

Puščične osti so izdelovali iz železa s kovanjem, včasih so jih dokončno oblikovali še z brušenjem. Pisni viri kažejo, da proizvodnja osti ni bila vezana izključno na specializirane orožarje. Preproste oblike osti so izdelovali kar domači kovači, izdelavo osti višje kakovosti ali za posebne namene pa so naročniki zaupali specializiranim obrtnikom.²⁴

Zaradi lažje pritrditve na leseno palico so bile osti puščic opremljene ali s trnastim ali tulaštim nasadilom. Pri osteh s trnastim nasadilom so dolg, tanek trn zapičili v vrat puščice, ki so ga nato močno povili, da se ost ne bi izmaknila, ko je puščica zadela cilj. Tiste, ki so bile opremljene s tulaštim nasadilom, so preprosto nataknili na vrat puščice in jih dodatno učvrstili z lepilom.

Osti za lok in samostrel je včasih težko ločevati. Samostreli, ki so se napenjali z roko, so bili razmeroma šibki in so zato uporabljali manj masivne izstrelke kot močni vojaški samostreli. Poleg tega so bili nekateri loki po moči zelo blizu samostrelom. Zaradi tega je ločnica med enimi in drugimi ostmi zelo zabrisana. Dodatno nam razlikovanje otežuje dejstvo, da so bile številne namenske oblike osti v uporabi pri obeh orožjih. Tudi oblikovanost nasadila ni odločujoč kriterij pri razlikovanju, kajti pri samostrelnih puščičnih osteh srečamo tako nasadni trn kot tul.

Splošno naj bi veljalo, da so osti puščic za samostrele težje, večje in bolj robustne kot osti puščic za lok. Ta kriterij je v svoji klasifikaciji uporabil Rudolf Příklad. Analiziral je nad 200 puščičnih osti iz srednjeveških grajskih razvalin v Sudetih, ki jih je razvrstil glede na težo, oblikovanost nasadila ter obliko in presek lista. Na podlagi poskusov in izračunov strelne moči in učinkovitosti obeh orožij ter ob upoštevanju razvoja zaščitne bojne opreme je ugotovil, da je glavna razlika v teži osti. Osti puščic za lok naj ne bi tehtale več kot 25 gramov. Osti puščic za samostrel je po teži razvrstil v tri skupine: lahke 25 - 35 g, ki so bile v rabi od 12. do 16. stoletja, srednje težke, 35 - 50 g iz 14. do 16. stoletja in težke nad 50 g, ki naj bi se pojavile šele konec 14. stoletja.²⁵

Podobno klasifikacijo kot Příklad je predlagal tudi Martin Krenn.²⁶ Tudi on je razdelil puščične osti na podlagi teže. Po njegovem naj bi ost puščice za lok tehtala največ 25 g, celotna puščica, skupaj z lesenim delom, pa 50 g. To naj bi bila hkrati tudi največja teža puščice, ki bi jo še lahko izstrelili z lokom, za katerega potrebujemo 36 kg potezne moči. Osti za samostrel je razdelil na lahke, ki naj bi tehtale od 25 do 35 g, srednje težke med 35 in 50 g, težke med 50 in 80 g ter zelo težke nad 100 g. Osti, težje od 25 g, so se uporabljale izključno pri puščicah za samostrel, medtem ko so lažje osti uporabljali tako pri puščicah za lok kot tudi za samostrel.²⁷

22 Zimmermann, *Mittelalterliche Geschosspitzen*, str. 21.

23 Ulčar, *Enciklopedija orožja*, str. 100-101; Predovnik, *Srednjeveška arheologija prostora*, 191-192.

24 Predovnik, *Trdnjava Kostanjevica*, str. 93.

25 Příklad, *Zur Typologie und Chronologie*, str. 43-67.

26 Krenn, *Mittelalterliche Armbrustbolzen*, str., 47-56.

27 Krenn, *Mittelalterliche Armbrustbolzen*, str. 47.

Seveda je zelo težko in nezanesljivo potegniti ločnico med ostmi puščic za lok in samostrel zgolj na podlagi teže. S tem problemom se je ukvarjal tudi B. Zimmermann,²⁸ ki je izvedel zanimiv eksperiment. Izmed v celoti ohranjenih samostrelnih puščic, ki so se v velikem številu ohranile shranjene v zabojih v inventarjih grajskih orožarn ali depojskih najdbah, kot je npr. tista z gradu Habsburg ali prelaza Lötschenpass, je izbral večje število samostrelnih puščic, pri katerih se je dalo, brez večjih težav in poškodovanja predmeta samega, ločiti ost od lesene palice in vsako posebej stehal. Pri tem je ugotovil, da so se teže osti gibale od 11,1 do 46,6 g, lesenih palic pa od 14,3 do 37,3 g. Tehtanje je pokazalo, da je bilo kar 2/3 osti lažjih od 25 g, nekatere celo od 20 g.²⁹ Najtežje je potegniti ločnico med zelo lahкими ostmi za lok in samostrel, katerih teže se gibljejo od 10 do 15 g in so bile najdene v arheološkem kontekstu, brez ohranjene lesene palice. Te puščične osti so bile lahko v rabi pri obeh orožjih, saj jih je bilo mogoče izstreliti tako z lokom kot s samostrelom.

Če naši dve puščični osti razvrstimo po klasifikaciji Parihode, ugotovimo, da sta obe (sl. 2, 3) lažji od 25 g. Tako bi ju zgolj glede na težo lahko opredelili kot osti puščic za lok. Kot vemo, pa ta kriterij ni povsem zanesljiv. Zato moramo za natančnejšo opredelitev upoštevati še nekatere druge kriterije.

Pri prvi osti z ledine V Griču (sl. 2) ugotavljamo, da je glede na dimenzije in maso primerna za uporabo tako pri puščicah za lok kot tudi za šibkejši samostrel. Pri uporabi v vojne namene je bila tovrstna konična forma osti v prvi vrsti namenjena prebijanju vojščakove zaščitne bojne opreme v obliki oklepa oziroma predvsem verižne srajce, ki je bila na zahodu zelo razširjena predvsem v 14. stoletju. Tovrstne osti so imele izredno prebojno moč, kar je potrdil tudi poskus, opravljen že v začetku 20. stoletja. V poskusu so uporabili verižno srajco, ki je bila izdelana v Damasku v 16. stoletju. Puščica, izstreljena s 34 kilogramskim lokom z razdalje 75 m, je prebila verižno srajco in se zarila 20 cm globoko v lutko, na kateri je bila oblečena. Kot protiukrep so pri izdelavi verižnih srajc sčasoma začeli uporabljati vse manjše in vse bolj gosto prepletene členke in kot dodatno zaščito oblekli vrh ene še drugo verižno srajco, vendar učinek ni bil zadovoljiv. Dvojna srajca je poleg tega zelo povečala težo vojščakove bojne opreme in ga ovirala pri gibanju, s tem pa je postal ranljiv tudi za številna druga orožja.³⁰

Tovrstne osti so se lahko uporabljale tudi za lov na raznovrstno divjad. Najbolj so se odlikovale pri lovu na kožuhaste živali, kjer je bil cilj upleniti žival zaradi dragocenega kože in krzno ob tem čim manj poškodovati.

Druga ost (sl. 3) pa je glede na majhno velikost in maso primerna le za uporabo pri puščicah za lok, saj tako lahke osti za streljanje s samostrelom niso bile primerne. Najverjetneje se je uporabljala izključno v lovske namene, kajti puščice opremljene s tako lahкими ostmi niso imele potrebne prebojne moči in so se v vojne namene, za boj proti nasprotnikom zaščitenim z oklepom ali verižno srajco, izkazale kot povsem neučinkovite.

28 Zimmermann, *Mittelalterliche Geschosspitzen*.

29 Zimmermann, *Mittelalterliche Geschosspitzen*, str. 20.

30 Pope, *A study of bows and arrows*, str. 370; Coles, *Archeology by experiment*, str. 125; Predovnik, *Trdnjava Kostanjevica*, str. 95-96.

LITERATURA:

- Blaznik, P.: *Škofja Loka in Loško gospostvo (973-1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973.
- Bressan, F.: *Le cuspidi di freccia nel Friuli medievale*. - Neobjavljeno diplomsko delo, Università degli studi di Trieste, Facoltà di lettere e filosofia, 1995/96.
- Boutell, C.: *Arms and armour in antiquity and the middle ages*. Combined books, London, 1996.
- Byam, M.: *Orožje*. - *Svet okrog nas*. Murska Sobota : Pomurska založba, 1991.
- Coles, J.: *Archeology by experiment*. London : Hutchinson, 1973.
- Guštin, M., Cunja, R. in Predovnik, K. K.: *Podbočje, Stari grad*. Brežice : Posavski muzej Brežice, knjiga 9, 1993.
- Krenn, M.: *Mittelalterliche Armbrustbolzen*. - *Mitteilungen der Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- und Frühgeschichte* 35, 1985, str. 47-56.
- Pope, S. T.: *A study of bows and arrows*. - *University of California Publications on American Archaeology and Ethnology* 13/9, 1918, str. 329-414.
- Predovnik, K. K.: *Srednjeveška arheologija prostora ob Spodnji Krki (Najdišče Podbočje - Stari grad)*. - Neobjavljeno doktorsko delo. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, 2001.
- Predovnik, K.: *Trdnjava Kostanjevica na Starem gradu nad Podbočjem*. *Archaeologia Historica Slovenica* 4, Ljubljana, 2003.
- Přihoda, R.: *Zur Typologie und Chronologie mittelalterlicher Pfeilspitzen und Armbrustbolzeneisen*. *Sudeta* 8, 1932, str. 43-67.
- Ruttkay, A.: *Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II)*. *Slovenská archeológia* XXIV-2, 1976, str. 318-334.
- Tancik, F.: *Orožje v škofjeloškem gradu v prvi četrtini 14. stoletja*. *Loški razgledi* 13, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1966, str. 44-66.
- Ulčar, Miroslav (ur.): *Enciklopedija orožja: orožje skozi sedem tisočletij*. Ljubljana : DZS, 1995.
- Zimmermann, B.: *Mittelalterliche Geschosspitzen. Kulturhistorische archäologische und archäometallurgische Untersuchungen*. *Schweitzer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters*, Band 26, Basel, 2000.

Summary

On medieval arrowheads from the site V Griču by the Suhi dol above Lučine

The contribution deals with two iron arrowheads which were found during excavation of the Palaeolithic site at V Griču by the village of Suhi dol above Lučine. The site is located on the boundary between today's municipalities of Gorenja vas - Poljane and Dobova - Polhov Gradec.

Both arrowheads, which were found in test trench 5 at the aforementioned site are fitted with a socketed shaft. The first arrowhead (Fig. 2) is 9.3 cm long, and weighs 18 g. The body is square in cross section, and pointed longitudinally. The second arrowhead (Fig. 3) is considerably smaller than the first, the preserved length being 2.9 cm and its weight 3 g. The body has a circular cross section and is triangular or conical longitudinally.

The arrowheads were made of forged iron, with final shaping by grinding. The differentiation between arrow and bolt heads is complicated by the fact that crossbows that were wound by hand were relatively weak, so they used less massive projectiles than the powerful military crossbows. Additionally, we know that some longbows were as powerful as crossbows. The problem is even more complicated because numerous specifically

produced arrowheads were used for firing with both weapons. Even the shape of the shaft is not a decisive criterion for differentiation, because crossbow bolt heads can have either a tang or socketed shaft.

Arrow and bolt heads were an integral part of arrows, projectiles which were used in the Middle Ages for firing with either a bow or a crossbow. Each weapon had decisive advantages and weaknesses. The longbow was distinguished by low production costs, simplicity and firing speed. A trained Bowman could shoot 6 aimed arrows a minute, or 12 with less accuracy. Its extreme range was from 250 to 275 m, and arrows were still deadly at a range up to 90 m. Firing with a bow required not just skill but also high physical fitness, since a 36 kg pull was required to draw an averagely powerful medieval bow. In contrast to the bow, anyone could use a crossbow, even if they lacked the skill and strength for manipulating a bow. Aiming a crossbow was simple and exact, and the pressure itself on the trigger did not essentially affect the accuracy of the shot. The crossbow was a powerful weapon, with an extreme range of about 360 m, and a bolt could kill a man at a range up to 180 m. The main deficiency of a crossbow, in addition to the high cost of production, was the delay in drawing it. A crossbowman who drew his weapon with a windlass could only fire one or two aimed bolts a minute, or four if he used a hook and belt for drawing it. Precisely because of the slow rate of fire, crossbows never became mass weapons. In seeking analogies for the arrowheads from Suhi Dol, we looked at Slovenia as well as the wider neighbouring regions of Central and Western Europe. With the aid of the aforementioned analogies and radiocarbon dating of fir and beech charcoal from layer 1b, we succeeded in reliably dating the arrowheads to the Late Middle Ages, the 13th to 14th centuries.

The first arrowhead from V Griču (Fig. 2), in view of the dimensions and weight, was suitable for use with arrows for either a bow or a weak crossbow. In war, such arrowheads were intended for piercing chain mail, and they were also used for hunting. The second head (Fig. 3), in view of its small size and weight, was only suitable for use with an arrow for a bow. It was probably used exclusively for hunting purposes, since arrows fitted with such light arrowheads did not have the necessary piercing power for battle against an armoured opponent.

Wildenlack / DivjaLoka

Izvleček

Članek nam osvetli pisne in slikovne zgodovinske vire o gradu Wildenlack/DivjaLoka. Poleg tega poda, s pomočjo dejstev in logičnega sklepanja, kratko analizo nastanka in namena gradu; na koncu so izhodišča in ideje za obnovo gradu. Del tega so tudi računalniške upodobitve verjetnega stanja gradu pred opustitvijo po potresu leta 1511.

Abstract

Wildenlack / DivjaLoka

This article sheds light on historical written and pictorial sources concerning the construction of Wildenlack/DivjaLoka Castle. In addition, with the aid of the facts and logical conclusions, it provides a short analysis of the creation and purpose of the castle. At the end are starting points and ideas for the renovation of the castle, including computer depictions of the probable state of the castle prior to its abandonment after the earthquake of 1511.

Članek o gradu/ruševini Divja Loka (Stari grad) je bil pripravljen iz gradiv, ki so nastala pri predavanju in razstavi na Dnevh evropske kulturne dediščine v Škofji Loki, Gradovi, utrdbe in mestna obzidja, 23. september 2006. Takratno predstavitev sva skupaj z dr. Francetom Štuklom pripravila v galeriji Franceta Miheliča v Kašči. Članek z njegovim povzetkom predavanja je izšel v LR, št. 53.

Skozi čas

Morebiten prvotni izgled obrambnega stolpa.

xxxx – obrambno nadzorni stolp, ki naj bi skupaj z gradiščem Puštal nad Trnjem nadziral prehod v Selško dolino. Morda celo del obrambne linije, ki je potekala na zahodnem obrobju Sorškega polja.

1202 – iz tega obdobja imamo prve omembe močno utrjenega gradu (Oton II.). Grad je bil verjetno postojanka Loških vitezov (od okoli 1230 dalje).

1315 – prva neposredna omemba gradu Castrum in Wildenlok ob obisku škofa Konrada v Loki. Takrat je bil popisani grajski inventar.

1317/20 – zemljiški gospod je v tem obdobju postojanko DivjaLoka temeljito obnovil in ji na novo dodal zunanji zid.

1350 – po tem obdobju ima grad DivjaLoka naslednje samostojne gradiščane: Sigmund Master(), Štefan Loški (1389), Martlein Musicz (1400/01), Janž-Ivan Peisser (1422), Hans-Ivan Landtliemberger (1423), Friderik Stein(), Andrej Froelih (1449), Osterman Liebenberger (1451), Jurij Siegersdorfer (1473-1503), Baltazar Siegersdorfer (1504/08).

1476 in **1482** – loško gospostvo ogrožajo Turki. Škof Sikst ukaže okrepiti vse utrjene postojanke in samo mesto.

1488/92 – kmečki upori pretresajo loško gospostvo. Gradiščan na DivjiLoki, Jurij Siegersdorfer dobi od škofa Siksta nalogo, da z vojaki dnevno ulovijo nekaj upornikov in jih priženejo v loške zapore.

1491-1503 – zanesljivi Jurij Siegersdorfer, gradiščan na Wildenlacku, opravlja tudi službo kaščarja. Leta 1501 je sestavil urbar.

1511 – grad kot tudi samo mesto je uničil rušilni potres. Stolpa na Kranclju in gradu DivjaLoka po tem potresu škof Filip ni dal obnoviti.

1513 – rušenje gradu Wildenlack prevzame Indely Zymerman, proti odplačilu 4-ih talentov. Prav odmaknjeni legi se ima DivjaLoka zahvaliti, da so od ruševin odnesli le malo kamenja in vhodni portal. Veliko materiala se je zvalilo po strmih pobočjih.

1586 – rodbina gradiščanov Siegersdorfer iz DivjeLoke še do tega leta (s presledki) opravlja funkcijo loškega oskrbnika oziroma glavarja.

1649 – na upodobitvi Škofje Loke Matevža Meriana so lepo vidni nekateri podobni gradovi na obrobju Sorškega polja. DivjaLoka ni viden, ker je skica narejena iz Kranclja.

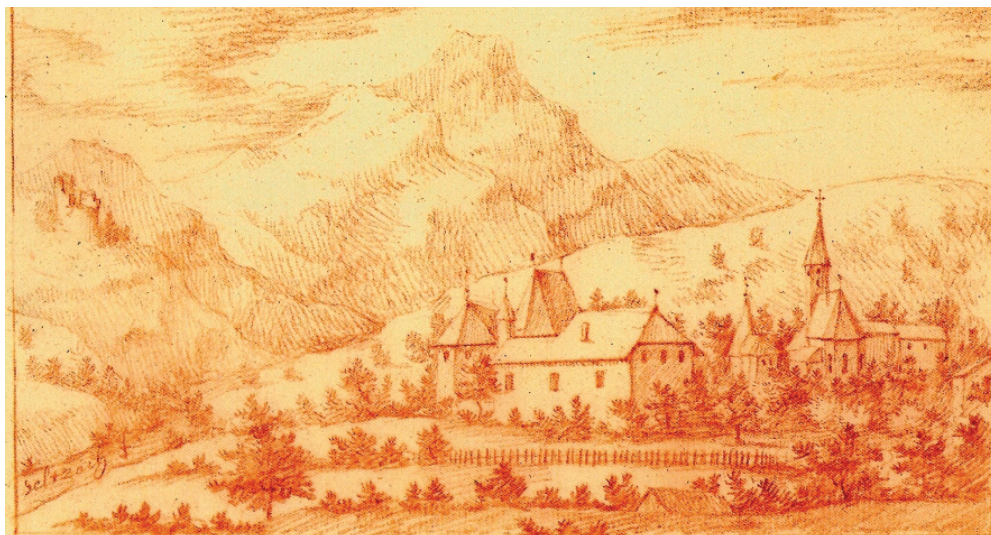
Morebiten izgled v 13. stoletju.

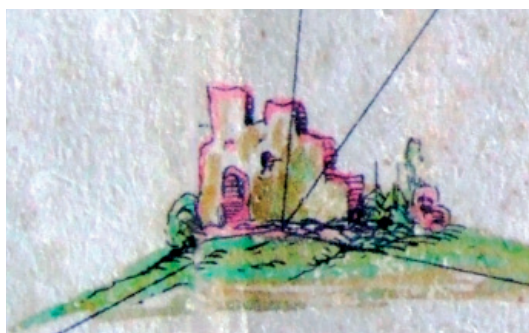
Morebiten izgled po utrditvi v 14. stoletju.

Bakrorez Škofje Loke izdelan po predlogi iz skicne knjige J. V. Valvasorja iz leta 1679. Na tej upodobitvi je na desni strani tudi ruševina gradu DivjaLoka.

Stara Loka (Altenlack), Janez Vajkard Valvasor, Topografija Kranjske, 1678-79, Skicna knjiga.
Prva upodobitev gradu Wildenlack/DivjaLoka. Na skici je lepo vidna ruševina gradu.

Skica v franciscejskem katastru iz leta 1869.

1678 - iz tega leta izhajata dve upodobitvi gradu Wildenlack, ki sta delo Janeza Vajkarda Valvasorja. To sta skici Škofje Loke in Stare Loke, na katerih je vidna tudi ruševina gradu DivjaLoka; to sta tudi prvi znani upodobitvi tega gradu.

1689 - iz skice Škofje Loke je narejen bakrorez, objavljen v Slavi Vojvodine Kranjske, na katerem je dokaj dobro prikazana ruševina gradu Wildenlack/DivjaLoka.

1869 - prikaz/skica ruševin gradu DivjaLoka (Stari grad) na franciscejskem katastru.

2006 - fotografija današnjega stanja gradu.

Fotografija današnjega stanja ruševine.

Namen - obramba, nadzor

Poimenovanje

Pravo ime gradu, ki je Ločanom bolj znan pod imenom Stari grad, je v resnici Wildenlack/DivjaLoka. V vseh starih zapisih, pa naj gre za zgradbo ali ljudi, ki so prihajali od tam, se uporablja ime Wildenlok ali Wildenlack. V Sloveniji je precej gradov ali ruševin, ki se imenujejo Stari grad, DivjaLoka pa je le eden. Tudi J. V. Valvasor na prvi upodobitvi iz leta 1679 uporablja ime Wildenlack.

Glede na stare bajke (beri Lojze Zupanc, Kamniti most) bo verjetno kar držalo, da so bili Loški vitezi, ki so bili prvi znani gradiščani DivjeLoke, bolj roparske oziroma "divje" narave - morda od tu tudi ime.

In na koncu narava - samo dobrih 10 minut potrebujete iz urbanega škofjeloškega okolja do gradu. Okolica gradu pa je čarobna. Posamezni kamniti monoliti so burili domišljijo (v povesti kot okameneli svatje). Globoke in strme divje doline, s kristalno čistimi izviri in potoki z ribami, močeradi, pupki, belouškami. Mogočni gozdovi z obilo divjadi. Nad vsem pa kraljujejo ptice ujede, ki gnezdiijo v Malem Lubniku. Zaključek doline z Vincarško grapo se pod Gabrovškimi lazi razširi v tako imenovano "Kuhno". Tam se ob vsakem deževju kuhajo meglice, kot bi velikani kuhali v velikem kotlu. Torej, tudi zaradi svoje okolice se pridevnik "divja" gradu prav dobro poda.

Začetki

Utrdba na markantni kamniti vzpetini (501 m. n. m) nad Vincarško grapo, med naselji Vincarje in Gabrovo pod Lubnikom. Geološka sestava tal izhaja iz triasa. Kamnina je pretežno dolomit, ki navzgor in navzdol prehaja v apnenec. Ravno grič, na katerem je DivjaLoka, obdajajo grape, bogate z vodo. Na gradu so prav gotovo lovili deževnico. Vprašanje je, ali so imeli tudi vodnjak. Sicer pa je hrib vodnat in v podnožju severne strani ob Vincarški grapi iz brežine kar vrejo izviri in Ločani to vodo cenijo.

Datum nastanka ni poznan, verjetno pa je to eno od starejših selišč na Loškem. Glede na lego je bil verjetno del obrambnega sistema, ki je potekal na makrolokaciji ob prehodu Sorškega polja v Polhograjsko in Loško hribovje. Mikrolokacijo obrambne linije bi lahko opredelili z vstopom v Poljansko in Selško dolino. Na poljanski strani sta vstop varovala Hribe in Krancelj (morda tudi utrdba na lokaciji današnjega gradu), na selški pa DivjaLoka in Puštal nad Trnjem. Ime Puštal je zelo zanimivo, v slovanskem izvoru bi ga lahko primerjali z izrazi spuščanje, prepust, straža, ... Na vsak način se to ime pojavi dvakrat. Na vhodu v Poljansko in Selško dolino.

Prve omembe DivjeLoke izhajajo iz začetka 13. in nato iz začetka 14. stoletja, ko so grad prenavljali in obdali z zunanjim obzidjem. Seveda je obrambni sistem utrjenih postojank mnogo starejši. Glede na mere utrjenih, bivalnih stolpov so to verjetno ostanki rimskega ali celo starejšega izvora.

Potres leta 1511

Škofjo Loko je ob prelomu 15. v 16. stol prizadelo kar nekaj nevšečnosti. Najprej kmečki upori, vojne, Turki, nato pa še potres 26. marca 1511 (Valvasor celo omenja številne potrese). Potres je moral biti zelo močan, saj je razrušil, ali močno razmajal, večino zidanih zgradb, bile

so tudi smrtne žrtve. Vse tri utrdbe (Loški grad, Stolp na Kranclju in DivjaLoka) so bile razrušene. Zgornji stolp in Divjoloko zaradi razrušenosti niso imeli namena obnavljati. Medtem ko so večino materiala za obnovo Loškega gradu prinesli iz Zgornjega stolpa, je bilo DivjiLoki zaradi odmaknjene lege prizanešeno (odnešen je bil le vhodni portal). Prav zaradi tega so ruševine DivjeLoke še danes lepo vidne. Kamenje iz zidov, ki so se porušili ob potresu, pa je še danes raztreseno po grapah pod gradom. Škof Filip se je hitro odzval in v Loko poslal stavbenike in zidarje, ki bo skrbel za obnovo mesta in Loškega gradu.

Zgradba

Osnovne mere prostora na katerem je grad so približno 39 x 19 m. Zahodno obzidje se nato nadaljuje po strmem grebenu v Vincarško grapo, sledimo ga lahko še kakih 20 m. Po današnjih ostankih lahko sklepamo, da je bil glavni vhod na S strani Gradu. Vratni portal, ki manjka, je bil po potresu 1511 odstranjen in verjetno vgrajen Loški grad. Glavni bivalni stolp je na JZ strani prislonjen ob obzidje, pomožni prostori za služinčad in živali pa so bili razporejeni ob JV in JZ delu obzidja.

Prva grafična upodobitev DivjeLoke, ki je hkrati tudi najboljša, je na Valvasorjevi upodobitvi Škofje Loke iz konca 17. stol. (1678), ko je bil grad že v ruševinah. Pa vendar so na tej sliki še dobro vidni ostanki bivalnega stolpa in zgradb ob vzhodnem obzidju ter celotno obzidje.

Današnje stanje

Dokaj dobro sta ohranjena zunanje in notranje obzidje. Vidni so še določeni detajli, odtoki, utori za lesne konstrukcije in odprtini za vhodno preklado. Poleg tega v tlorisu lahko zasledimo najmanj dve osnovi zgradb. Ena je tik ob vhodu desno in druga, večja v ozadju, ki verjetno predstavlja ruševine bivalnega stolpa. Z malo truda bi verjetno naleteli na še bolj natančno zasnovo in razporeditev objektov. Vidni so tudi ostanki zidu, ki poteka proti S, izven obeh obzidij.

Fotografija današnjega stanja ruševine.

Grad je dobesedno poraščen (nekaj dreves raste prav iz zidu), v notranjosti pa raste grmovje in nekaj večjih dreves. Morda je prav zelenje grad zaščitilo pred hitrejšim propadanjem, zato bi bilo treba ob morebitni obnovi ali oživitvi to upoštevati.

Vsekakor je trenutno največji sovražnik gradu človek. Na nekaj mestih so "radovedneži" izgrebli v zid luknje ali od njega odvalili kamenje po pobočju.

Obnova

Računalniška rekonstrukcija

Grad DivjaLoka je danes res divji. Vsaj, kar se tiče urejenosti. Ker nas skrivnosti od vedno privlačijo, nas mora zanimati tudi DivjaLoka/Wildenlack. Grad hrani še veliko zgodb, ki čakajo na "viteze", ki jih bodo želeli in zmogli razkriti. Upajmo le, da ne bo treba čakati še 500 let.

Z računalniško upodobitvijo sem želel vzpodbuditi zanimanje za enega najstarejših objektov na Loškem, o katerega izvoru lahko le ugibamo. Seveda upodobitev ni "iz trte izvita", ampak je plod študije prvih grafičnih virov in dejanskega stanja.

Prvi sliki gradu izhajata iz leta 1678 (Valvasorjeva skicna knjiga) iz upodobitev Stare Loke in Škofje Loke. Leto zatem je bil izdelan tudi bakrorez Škofje Loke, kjer je grad tudi opisan kot Wildenlack. Na žalost je bil grad v tem času že razrušen in opuščen celih 167 let.

Pri rekonstrukciji mi je bila v veliko pomoč tudi upodobitev Loke (Lackh) Matevža Meriana iz leta 1649. Na njej DivjaLoka sicer ni viden, so pa upodobljeni drugi podobni gradovi ob robu Sorškega polja, ki še niso bili v ruševinah (Sv. Jošt, Šmarna gora, Kamniški

Računalniška upodobitev gradu DivjaLoka.

stari grad, ...). Na osnovi teh upodobitev sem pripravil 3 dimenzionalni model in vizualizacijo verjetnega izgleda gradu. Poleg ožje lokacije z modelom zgradbe sem izdelal tudi širši model terena in dostopne poti. Za boljšo predstavo o sami lokaciji pa dodajam še fotografijo ruševin in fotomontažo s 3 dimenzionalni modelom DivjeLoke.

Rekonstrukcija bi bila lahko še bolj natančna, če bi imel nekaj več podatkov, ki bi jih dobili z razkritjem oziroma izkopavanji v notranjosti objekta.

Dostop in okolica gradu

Danes do DivjeLoke vodi kar nekaj poti. Včasih je bil verjetno glavni dostop po Vincarški grapi in po dolini vzhodno od gradu (kjer danes poteka markirana pot na Lubnik). Tam je velika voda leta 1990 odkrila del stare, s kamnom tlakovane ceste, ki jo je mogoče zaslediti še danes. Pot se je pri gradu verjetno razcepila; prva je vodila proti sedlu pred Kobilu, kjer je bila včasih bližnjica oziroma prehod med Poljansko in Selško dolino, druga pa je vodila proti zaselku Gabrovo pod Lubnikom.

Kot zanimivost naj omenim, da se pod starimi (pozabljenimi) krajevnimi imeni poleg gradu Wildenlack oziroma DivjaLoka pojavi to ime še trikrat: Zminec, Sv. Florjan in Sv. Andrej nad Zmincem.

Ob gradu je zaznati še nekaj spremljajočih objektov. Na JZ grajskem pobočju, tik ob poti, so ostanki kamnoloma, kjer so verjetno pridobivali klesance za gradnjo in obnovo. Še danes je lepo vidna sled lomljenja kamna. Na S strani je bil na pomolu pred gradom verjetno prostor za drobnico in konje (delno pokrit), po poti J od gradu pa pridemo do potoka, kjer je bil verjetno (vsaj po obdelanem kamenju sodeč) zbiralnik za vodo - morda tudi za pranje.

Ideje

Učna pot DivjaLoka

Ena izmed možnosti je vključitev gradu DivjaLoka v naravoslovno-zgodovinsko učno pot, ki bi potekala in vsebovala točke: Loški grad, grajsko obzidje, Stolp na Kranclju, jami Kevdrc in Marijino brezno, DivjoLoko in dolino "Kuhno" s svojimi izviri, med katerimi je tudi Ločanom znan "Žegnan student".

Pot bi bila označena s točkami, pohodnik pa bi v muzeju na Loškem gradu dobil brošuro z opisi točk. Turistom bi lahko bil na voljo tudi vodič (morda tudi speleolog), ki bi jih peljal po poti, natančneje razložil posamezna mesta učne poti ali popeljal v loško podzemlje.

K izdelavi in vzdrževanju te poti bi bilo smiselno pritegniti mlade, od vrtcev do osnovnih in srednjih šol.

Delna obnova in oživitev

Obnove in oživitve gradu bi se bilo treba lotiti zelo natančno in tenkočutno. Ves čas se moramo zavedati, da je grad DivjaLoka med najstarejšimi zgradbami in morda ena izmed najprej poseljenih točk na tem ozemlju. Najprej bi se morali lotiti temeljitih arheoloških izkopavanj, le-ta bi nam razkrila lep del zdaj neznane zgodovine gradu.

Po izkopavanjih bi bilo treba ruševine delno obnoviti in jim vliti vsaj nekaj življenja, saj brez tega noben objekt nima pravega smisla. DivjaLoka je prekrasna razgledna točka in idealno okolje za marsikatero prireditev. Poleg tega je narava v okolici gradu res divja.

Praktično 5 minut od mestnega vrveža najdemo neokrnjeno naravo, po kateri vodijo gozdne poti. V dolinah, za razliko od loškega krasa, žuborijo potočki in dokler se ne vzpnemo na sam grad ne opazimo niti ene zgradbe; DivjaLoka je hkrati blizu in daleč.

Vrnitev v preteklost ali prihodnost

Grad DivjaLoka je imel v preteklosti marsikatero pomembno vlogo. Že sama lega gradu govori, da je bil zgrajen na vzpetini kot obrambna točka, saj se je tod najlažje braniti pred morebitnim vsiljivcem. Poleg tega je bil na hribu tudi dober razgled, pa vendar so v okolici tudi višji hribi. Položaj gradu je bil pravi kompromis. Prebivalci so okolico nadzirali, pa vendar so želeli marsikateremu popotniku ostati skriti. Lahko bi rekli "ne preblizu in ne predaleč".

Vprašati bi se bilo treba, ali je smiselna ponovna oživitev in katera oziroma kakšna izvedba bi to bila.

Morda pa se le najde nekdo, ki bi bil sposoben prebuditi Trnuljčico, ki spi ne 100, temveč že 500 let. Čas je za razmislek, po kateri poti bomo nadaljevali. Vidimo, da se ustanovljajo društva za oživitev starih običajev in življenja nasploh. DivjaLoka je zaklad, trdno zaklenjen v skrinji, na kateri sedimo. Ali bo kdo dovolj pogumen, da bo obrnil ključ?

Med vsemi primeri revitalizacije sem izbral en primer, ki nam je blizu, tako po lokaciji kot po sami velikosti in izgledu. To je grad Haimburg ali Heunburg blizu Velikovca na Koroškem. Prvi viri o gradu so iz približno istega časa kot DivjaLoka. Leta 1971 ga je kupil dipl. ing. Volker Helldorf, ki ga je ob pomoči društva, ustanovljenega z namenom revitalizacije, obnovil do te mere, da v njem gostuje gledališki, umetnostni in kulturni festival K.L.A.S.

Računalniška upodobitev možne obnove oziroma zaščite gradu.

Wildenlack DivjaLoka

Font DivjaLoka je izdelal arhitekt Tomaž Križnar po predlogi Valvasorjeve pisave z upodobitve Škofje Loke, kjer je narisana tudi ruševina Wildenlack/DivjaLoka. Ker na tej upodobitvi ni vseh črk abecede, so ostale pridobljene iz Valvasorjevega zemljevida Kranjske.

VIRI:

ZAL-ŠKL, ŠKL 305, Zbirka katastrskih map, Reambulacija franciscejskega katastra.

LITERATURA:

Blaznik, Pavle: *Srednjeveški urbarji za Slovenijo. Urbarji freisinske škofije*. Ljubljana : SAZU, 1963.

Blaznik, Pavle: Zgornji stolp na Kranclju in Stari grad pod Lubnikom ter njuni gradiščani. *Loški razgledi* 3, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1956.

Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973-1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973.

Koch, Wilfried: *Baustil Kunde*. München : Mosaik Verlag GmbH, 1991.

Merian, Mattheus: *Topographia Provinciarum Austriacarum*, Frankfurt am Mein, 1649. Ponatis, Wien/ Dunaj : Archiv Verlag, 2005.

Valvasor, Janez Vajkard: *Topografija Kranjske 1678-79* : skicna knjiga. Faksimiliran natis, Ljubljana, 2001.

Valvasor, Janez Vajkard: *Slava Vojvodine Kranjske*. Ljubljana, 1689. Ponatis, Ljubljana-München, 1970.

Summary

Wildenlack/DivjaLoka

DivjaLoka Castle is one of the oldest, if not the oldest building in Škofja Loka. The first written mention is from the very start of the 13th century, in relation to the manner of building and it can be assumed that the fortress originated in the 11th century. It is very likely that the location was already settled at the end of the Roman Empire. A refuge was probably created here from the 5th century onwards. Important archaeological sites in the nearby hills (Puštal nad Trnjem and vicinity) indicate this.

This contribution starts by shedding light on and arranging currently available historical sources, both written and pictorial. The chronological arrangements provide a documentary picture of DivjaLoka Castle. According to the sources, and above all in view of the macro and micro location of the castle, conclusions can be reached as to how and why the castle was built. The basic purpose was probably control of the important accesses to Poljanska and Selška valleys, as well as the passage between the two. It was taken over as such by the Bishops of Freising as the first fortified outpost in Loka.

The castle was destroyed and abandoned after the most powerful earthquake known to have struck Slovenia, in 1511, which had its epicentre in Idrija. The remote and inaccessible location is to be thanked that the ruins of the castle did not change much in the following 500 years.

The present condition calls for renovation or protection of the building and surroundings. It would be sensible to preserve and rescue from oblivion one of the pearls of Loka, which is located in beautiful nature in the immediate vicinity of Škofja Loka. Prior to renovation, careful archaeological investigation of the location is required, which could perhaps provide us with some finds. These could additionally clarify the creation and history of the castle.

In 2011, 500 years will have passed since the castle was abandoned. Within my modest powers, I wish to contribute to preservation of the existing object. I have thus prepared written material and produced various computer presentations of the castle on the basis of the historical facts and the old pictorial sources.

Humanistične in jezuitske knjige Selčana Filipa Terpina

(ob 325. obletnici smrti)

Izvilleček

Predstavljeno je delovanje škofijskega vikarja Filipa Terpina iz Selca, s posebnim poudarkom na prirodoslovno obarvanih knjigah v njegovi oskrbi. Njegovo katalogiziranje od Reisch, Boethiusa, Vögela itd. je primerljivo z drugimi pomembnimi knjižnicami v deželi.

Opisano je Terpinovo izobraževanje v Gradcu in služba generalnega vikarja ljubljanskega škofa. Povzet je Terpinov boj proti čarovništvu. Navdih in navodila za svoja postopanja je črpal iz gornjegrajskih jezuitskih knjig. Raziskava se loteva čarovniških sodniških priročnikov in knjig.

Abstract

The humanist and Jesuit books of Filip Terpin from Selca (on the 325th anniversary of his death)

The work of Filip Terpin from Selca is presented with special emphasis placed on the natural history works he catalogued in the Bishop's library. He catalogued Reisch, Boethius, Vögelin and other books, in a comparable way to other important libraries of his countrymen.

Terpin's studies at Graz University and his work as the Bishop's Vicar General are described. Terpin's judgements against wizards are presented. He learned the basic rules for processes against wizards in the Bishop's library. This study is based on the books about wizards.

Uvod

Filip Terpin iz Selca je leta 1654 postal župnik-vikar v Šmartnem pri Kranju. Naslednje leto je zasedel položaj generalnega vikarja nemško usmerjenega ljubljanskega škofa Otta Friderika Buchheima, med letoma 1664-1676 pa njegovega naslednika, slovenskemu jeziku bolj naklonjenega Goričana Jožefa Rabatte. Terpin je bil zaradi starosti razrešen službe na lastno prošnjo, da je lahko poslednja leta mirneje preživel v Šmartnem. Kot generalni vikar je imel na skrbi ljubljansko škofijsko knjižnico v spodnještajerskem Gornjem Gradu nad Dreto, blizu kranjske meje, kjer se je kmalu po nastopu službe še posebej izkazal s katalogom skoraj tisočih knjig. Gornji Grad je bil od leta 1140 benediktinski, dokler ni leta 1463 gornjegrajska dekanija v celoti pripadala ljubljanski škofiji.¹ Terpin je bil v Gornjem Gradu že med letoma 1633-1639; najprej je pomagal župniku Adamu Presečniku, dne 11. 11. 1635 pa je prevzel njegovo faro. Ves ta čas je bil notar, zapisnikar in celo usmerjevalec sinodskih razprav v Gornjem Gradu.² S kakšnimi naravoslovnimi knjigami je imel opraviti?

1 Simoniti, 1974, 17; Stefan, 1907, 43.

2 Smolik, 1980, 4: 60-61.

Terpinov študij

Terpin je najbrž začel študirati pri ljubljanskih jezuitih, vendar ni bil med seminaristi. Izobrazil se je za magistra filozofije in bakalavra teologije pri jezuitih v Gradcu (1625-1628).³ Stanoval je v konviktu *Fernandemu*. Obiskoval je drugi (fizikalni) letnik filozofskih študijev v Gradcu leta 1627, ko je tam poezijo študiral Terpinov mlajši vrstnik, baron Volf Engelbert Turjaški, poznejši grof in deželni glavar.⁴ Terpinova sošolca sta bila Ljubljancana Adam pl. Koberger in Janez Urban pl. Berlin ter "sosed" Jernej (Bartolomej) Kunstl iz Škofje Loke.

Terpin je v Gradcu spoznal najbolj znamenite jezuitske znanstvenike svoje dobe, med njimi Guldina in Notranjca Kobava, pisca znamenite astronomske knjige. Med graškimi profesorji je bil Terpinov gorenjski rojak, matematik in študent teologije (med letoma 1623-1625) Janez Muchan iz Kamnika. Muchan je leta 1624 študiral prvi letnik bogoslovja v Gradcu, leta 1625 pa je predaval matematiko kot magister in študent drugega letnika teologije.⁵ Pomembna graška astronoma in fizika sta bila Vipavec Zergol in Prekmurec Dobronoki. Goričan Janez Rafael Kobencel je bil v času Terpinovega študija med letoma 1621 in 1626 graški rektor⁶ in svetovalec provinciala. Ob tolikšnem številu slovensko govorečih predstojnikov se je Terpin v Gradcu seveda navdušil tudi za uradno uporabo domačega jezika, čeprav ga je filozofije učil Hamburžan Rocca.

Terpinova matematika in fizika

Naravoslovna izobrazba, pridobljena na jezuitski univerzi v Gradcu, je dala Terpinu dobro podlago; njegovo zanimanje za matematične vede ni prenehalo niti v zrelih letih. Gornjegrajski knjižnici je priložil celo nekaj lastnih del, ki jih je morda uporabljal med študijem. Šele leta 1650 je vpisal svoj ekslibris v več kot stoletje staro Boethiusovo Aritmetiko, privezano ob nekaj desetletij mlajše knjige in tudi starejše inkunabule.⁷ Dela je dal vezati v pergament; imela so tiskane velike začetne črke (inicialke), več lesorezov in tabel. Terpin je kot vesten bralec liste svoje Aritmetike natančno oštevilčil s črnilom. Med pozornim branjem je prispeval številne zanimive rokopisne opombe ob strani, na hrbtu knjige pa je zapisal še njen naslov v obliki "*Boeti Arithmetica Venet. 1488*". Terpin je gotovo s pridom uporabljal koristne Pitagorove tabele iz Boethiusove Aritmetike.⁸

Boethius je bil prvi rimski pisec, katerega sicer dokaj površen prevod Nikomahovih osnov aritmetike *De Institutione arithmetica* so čislali tudi v naših krajih. Že Herman Koroški je leta 1143 v Béziersu v spisu O bistvih (*De essentiis*) o petih Aristotelovih kategorijah veliko dolgoval Boethiusovim *De Institutione Arithmetica ter De Institutione Musica*; prav Boethiusa je med vsemi latinskimi pisci največkrat citiral. Herman je glasbo izrecno povezal z gibanjem planetov; podobno Boethiusu in poznejšemu Keplerju je domneval, da vsako gibanje proizvaja zvok. Nebesne harmonije vplivajo na naš spodnji svet tako, kot nihanje žice izzove vibriranje druge žice. Opat iz Prüma, Regino, v *Libri duo de synodalibus*

3 Andritsch, 1977, 1: 80, 143, 146, 242, 278.

4 Andritsch, 1977, 1: 82.

5 Lukács, 1982, 2: 275, 285.

6 Krones, 1886, 577.

7 Gspan, Badalič, 1957, 118.

8 Boethius, 1488, 15^v.

causis et disciplinis, in benediktinec Aurelianus (Mark Avrelj), predpevec samostana Réomé (Moutier Saint-Jean) v Burgundiji, v *Musica disciplina* (840-850), sta med prvimi opisala zemeljsko harmonijo kot oponašanje nebesne, podobno teorijo glasbe pa je obravnaval Koprčan Vergerij starejši.

Poleg Aritmetike so bila med Kranjci priljubljena še druga Boethiusova dela. Deželni glavar grof Volf Engelbert Turjaški je nabavil Boethiusovo Dialektiko.⁹ V desetletjih pred Terpinovim rojstvom, ko so Benečani izdali Volfov izvod Dialektike, so Boethiusa veliko tiskali, še posebno v priredbah Joannesa Argyropoulosa, ki je odrasel v Carigradu, še preden je mesto padlo pod turško oblast. Boethius je pozneje prestiž izgubil, saj se je izkazalo, da je predvsem površno povzel matematične dosežke starejših grških mislecev. Volfov knjižničar Janez Ludvik Schönleben, presenetljivo, ni navedel Boethiusovega priimka, temveč zgolj njegova danes manj znana osebna imena "Anicije Manljaj Severin (*Anicii Manlii Torquati Severini*)"; enako so storili celo ob popisu ostankov jezuitske knjižnice v Ljubljani.¹⁰ Volfova beneška izdaja Boethiusove Dialektike iz leta 1583 v drugih virih ni izpričana; poznamo le dve leti poznejšo beneško izdajo, leta 1583 pa so v Benetkah izdali Ciceronovo retoriko, pozneje pogosto vezano skupaj z Boethiusovimi spisi. Volf Turjaški je hranil tudi italijanski rokopisni prevod Ciceronovih in Boethiusovih spisov, zapisan okoli leta 1410; ohranjen je v nekoliko poznejši trdi vezavi velikosti 218 x 145 x 36 mm, ki ji je treba prišteti še 8 mm debele deščice na obeh platnicah. Dveh usnjenih trakov za zapiranje danes ni več. Vodni znanki uporabljenega papirja izvirajo iz prvega desetletja 15. stoletja, izdelali pa so jih v Veroni, Benetkah, Menabbiu, Fabrianu in Fanu pri Milanu.¹¹

Boethiusova filozofija s fiziko in matematiko *De consolatione philosophiae* je med Kranjci krožila v različnih izdajah.¹² Terpin je v gornjegrajski knjižnici popisal rokopis, ki ga je opisal kot *Boetius De consolatione philosophiae manu scriptus in folio*.¹³ Enega ponatisov (1521) je imel v svoji knjižnici Terpinov mlajši sodobnik, nekdanji jezuit Ivan Štefan Florjančič, sin kranjskega krvnega sodnika Hansa (1643-1665),¹⁴ odvetnik kranjskih deželnih stanov in član Akademije operozov z imenom *Tinnulus*. Privezati jo je dal k prav tako starima spisoma. Prvi je bil zgodovina Justina, katerega dela so bila naprodaj tudi v Ljubljani.¹⁵ Zadnji privez je bila anonimna, mestoma poškodovana astronomija Petrusa iz Krakova (*Cracoviensis*), v eni poznejših izdaj s preračunavanji datumov praznikov, tabelami gibanj nebesnih teles, mrkov, letnih dob in dolžin dni in skupno osemnajstih kratkih poglavjih na petnajstih listih. Boethius je bil v baročni Ljubljani tako priljubljen, da je Mayr njegovo filozofijo celo ponatisnil pod Valvasorjevim vplivom v Ljubljani leta 1682; ohranila se je tako v Erbergovi dolski knjižnici kot v Valvasorjevi zbirki, ki je danes v Zagrebu.

Terpin je svoj izvod Boethiusove Aritmetike privezal pred Vögelinovo izdajo Evklidove

9 Schönleben, 1668/1762, 337.

10 Katalog z dne 1. 3. 1775. (Verzeichnis der vom Feuer geretteten Bücher des gewesten Collegii S. J. NUK. Rokopisni oddelek. 31/83, številka 636)

11 Rokopis 651 v knjižnici Beinecke univerze Yale.

12 Gspan, Badalić, 1957, 118.

13 Terpin, 1655, 15^f; Simoniti, 1974, 20.

14 Košir, 2001, 175.

15 *Justinus cum Notis variorum*; Justinus Oder 44. Bucher der Geschichts= Beschreibung Justini. (Mayr, 1678, 79, 113)

Naslovnica pesnitve Rimljanke Falconija Proba.

geometrije; obe sta bili med najstarejšimi matematičnimi tiski pri nas. Naslednja v privezu je bila anonimna inkunabula (1486) o malce medicinsko obarvani "znanosti" vedeževanja (*chiromantia*), z lepo okrašenimi začetnicami kot pri Boethiusovi Aritmetiki, za njo pa Scotova fiziologija. Na koncu sta bili privezani delo, pripisano slovitemu Seneki mlajšemu, o pomoči nenadnim težavam, in nedatirano razglabljanje o apokrifnem pesništvu Rimljanke Falconije Proba. Domnevno Senekovo delo je imelo velik vpliv v Evropi, predvsem na elizabetinsko Anglijo. Falconia je uporabila 694 Vergilovih vrstic in povzela biblično pripoved od stvarjenja do Jezusovega vnebovhoda. Bila je kristjanka, poročena z rimskim prefektom Clodiusom Celsinusom Adelpusom; kljub temu pa je njeno edino ohranjeno pesnitev *Cento virgilianus* papež Gelasius razglasil za apokrifno, čeravno ne heretično, in prepovedal njeno javno branje.

Vsekakor je Terpin v eno knjigo združil šest dokaj različnih del podobnih formatov predvsem zato, da bi znižal račun pri knjigovezu. Podobno je delal Valvasor in

celo veliko bogatejši deželni glavar grof Volf Engelbert Turjaški.

Terpin je v gornjegrajski knjižnici skrbel za več temeljnih del dunajskih humanističnih mislecev cesarja Maksimilijana I., ob Vögelinu tudi Reische.¹⁶ Vögelin iz Heilbronna je pod vplivom dunajskih humanistov objavil razmeroma standardno izdajo s predpostavkami o vzporednicah (28) in trikotnikih (8) v prvem delu, definicijami kroga v drugem delu, šestimi predpostavkami o sorazmernosti v tretjem delu in tako vse do dobro natisnjenih geometrijskih skic na koncu knjige.

Vögelin je bil učenec Tannstetterja na Dunaju, tako kot njegov starejši sodelavec Andrej Perlah, pomemben štajerski astronom slovenskega rodu. Tannstetter je predaval matematiko, astronomijo in astrologijo, na filozofski in medicinski fakulteti. Po letu 1508 je vodil *Collegium poetarum et mathematicorum*, ki ga je Celtis ustanovil leta 1501/1502 na Dunaju, in sicer pod vplivom humanističnih idej; to je bila prva akademija znanosti v Svetem rimskem cesarstvu "germanske narodnosti", z dvema katedrama za matematiko ter drugima dvema za poezijo in retoriko. Cesar Maksimilijan I. je Tannstetterja celo povišal v plemiča;

16 Terpin, 1655, 16^f; Simoniti, 1974, 31.

splačalo se je biti matematik. Maksimilijan I. je bil mecen znanstvenikov, monarh, celo pravi raziskovalec; odličen predhodnik svojih bolj znanih naslednikov, cesarjev Karla V. in Rudolfa II.

Tannstetter je kot magister predaval v Ingolstadt, nato pa se je uveljavil kot učenec Andreasa Stiboriusa na dunajski univerzi. Leta 1514 je na Dunaju objavil svoje prvo delo o Purbachovih (Peurbach) tabelah mrkov, Regiomontanusovem primarnem gibalni in zgodovini matematike na dunajski univerzi. Dunajski profesor Purbach je bil med najbolj vpriljubljenimi astronomskimi pisci na Kranjskem.

Leta 1523 je Tannstetter objavil različna mnenja glede potopa; delo je poneslo njegov sloves po vsej Evropi. Izdeloval je zidne koledarje za lokalne uporabnike z astrološkimi informacijami in *iudicia*, ki pa se večinoma niso ohranile razen *Iudicium astronomicum anni MDXIX ad ... Matheaum ... Cardinalem Gurcnsem ...* (1519) s posvetilom krškemu kardinalu Mateju in Tyfernus-Pruglovo pesmijo. Avguštin Tyfernus Prugl je bil humanist, zbiralec rimskih napisov in arhitekt. Med letoma 1513-1519 je bil kancler dunajskega škofa, Ljubljčan Jurija Sladkonje, in mu je na Dunaju zgradil škofijski dvorec. Tyfernus je približno leta 1515 vzel k sebi na Dunaj rojaka Luko iz Dobropolja, poznejšega profesorja dunajske univerze in spremljevalca vipavskega diplomata Žige Herbersteina.¹⁷ Vrh slovenskih izobražencev s tedanjega humanističnega Dunaja je dopolnil Perlah, ki je na poti k uspehu začel po tedanjih navadah prepisovati in prirejati tuja dela. Večinoma jih je posvečal svojemu zaščitniku Sladkonji. Žal v Ljubljani ohranjena Perlahova astronomska dela nimajo ekslibrisov, ki bi nam povedali, kdo so bili njegovi zgodnji bralci na Kranjskem in koliko Perlahovih knjig je šlo skozi Terpinove knjižničarske roke v Gornjem Gradu.

Terpin je ob svoja Boethiusa in Vögelina privezal še prvi natis Scotovega dela, ki so mu sledili številni ponatise. Michael Scot je bil eden najpomembnejših nadaljevalcev prevajalskega dela Hermana Koroškega. Drug za drugim sta prevajala v Toledo, ki je imel ugoden položaj kot stičišče arabske in latinske kulture. Scot je tam 18. avgusta 1217 končal prevod *In astrologia*, astronomske knjige *Kitab fi l-hai'a* (*Kitab-al-Hay'ah*) vodilnega arabskega učenjaka Alpetragiusa, ki je v tistem času prav tako živel na Iberskem polotoku in skušal izboljšati Ptolemajev planetarni sistem, vendar znotraj Aristotelovih popolnih krogov; po njem danes imenujemo krater na Luni.

Scot je naslednja tri leta prevajal Aristotela iz arabščine. V službi papeža se je preselil v Bologno, kjer je bil imenovan za irskega škofa (31. 5. 1224), tri leta pozneje pa je postal dvorni astrolog cesarja Friderika II., kralja obeh Sicilij. Najbolj pa se je proslavil s prevajanjem Averroesovih komentarjev Aristotela po Friderikovem naročilu. Gornjegrajska knjižnica je imela vsaj še dve drugi Averroesovi deli, medtem ko je Schönleben popisal dela številnih averroistov, knjig njihovega učitelja pa ne.

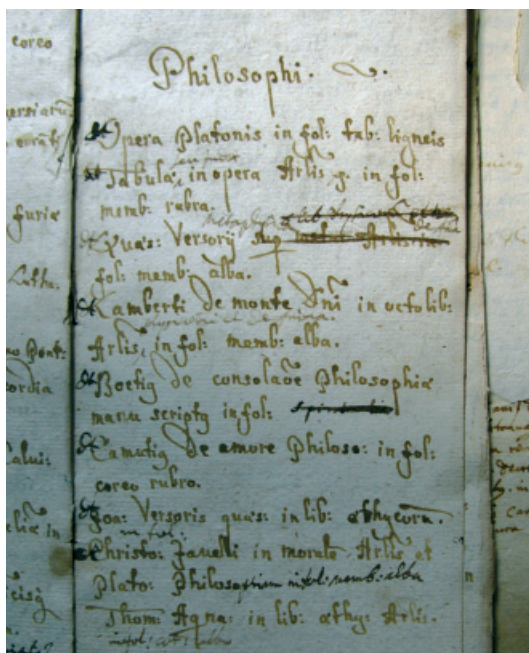
Terpinov izvod knjige *Liber Physiognominae* (*De secretis naturae*) je bil zadnji od treh delov Scotove *Liber Introductionis*. Šlo je za samostojno enoto, ki jo je Scot uredil po Friderikovem naročilu po letu 1228, do leta 1500 pa so jo ponatisnili najmanj dvajsetkrat. Prva dva dela knjige sta obravnavala astronomijo, astrologijo, meteorologijo, medicino in glasbo, njen tretji del *Liber Physiognominae* pa kolero, ženske in druge bolezni, spolnost,

17 Ob bakalavreatu leta 1562 je Gašper Žitnik objavil posmrtni govor Luki iz Dobropolja. (SBL, 1: 314; 4: 264, 976)

nosečnost, embriologijo ter fiziognomijo. S preštevanjem členkov na prstih je "dokazoval", da človek lahko živi največ 140 let, ribam pa je privoščil zgolj starost 120 pomladi. Primerjal je razlike v zdravju in boleznih pri različnih narodih, tudi Slovanih, čeprav naših dežel verjetno ni osebno obiskal.

Terpinov seznam gornjegrajskih knjig

Pet let po vpisu svojega ekslibrisa v Boethiusovo knjigo je Terpin (1655) kot generalni vikar na začetku svoje nove službe sestavil seznam 994 del Gornjegrajske škofovske knjižnice, pri čemer ni upošteval številnih adligatov. Ta seznam je najstarejši ohranjeni katalog kakšne knjižnice na Slovenskem, če izvzamemo popise nekaterih slovenskih protestantskih zbirk.¹⁸ Malo po Terpinu je Schönleben začel popisovati ljubljansko knjižnico deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega, vendar se je njegov katalog ohranil le v dopolnjenem prepisu iz leta 1762 (na 431 straneh).¹⁹ Schönleben in Terpin sta skoraj sočasno (leta 1654) nastopila službi stolnega dekana oziroma generalnega vikarja, v tesnem sodelovanju ob skupnih prizadevanjih do Schönlebnevega odhoda za naddiakona v Ribnico dne 3. 12. 1669. Terpin je Schönlebna dne 12. 7. 1668 priporočil za menseskega župnika,²⁰ tako da sta gotovo sodelovala tudi kot knjižničarja. Terpin je svoj katalog na 24 folijih razdelil med petnajst vsebinskih razdelkov, brez navedb številnih privezov v posameznih enotah. Medtem ko je

Naslovna stran filozofskih knjig Terpinovega kataloga.

Schönleben znotraj posameznih enot razvrščal knjige po abecedi imen njihovih piscev, pa se Terpin ni držal nobenega drugega reda, razen domnevne razporeditve knjig na policah. Med jezuitskimi knjigami je Terpin popisal predvsem učbenike iz Coimbre, zgodovino reda, ki jo je po nalogu generala Aquavive začel sestavljati Orlandini v Rimu, in dela kardinala Toleda, ki jih imel tudi deželni glavar Volf Engelbert Turjaški. Schönleben je v svoj katalog vnesel dobrih trikrat več enot od Terpina in jih razdelil na osemnajst področij (razredov), medtem ko jih pri Terpinu naštejemo le petnajst. Oba sta začela popis s teologijo, vendar je Terpin medicino in filozofijo postavil vmes, med bogoslovna področja, Schönleben pa se je približal danes bolj domači delitvi na bogoslovna, humanistična, prirodoslovna in umetniška dela. Dodatna področja, ki jih Terpin ni upošteval, so bila povezana z matematično-teh-

18 Simoniti, 1974, 17.

19 Radics, 1878, 14.

20 Simončič, 1927, 77.

ničnimi vedami, Schönleben pa je po drugi strani manj razčlenil bogoslovne vsebine. Oboje je seveda pričakovano glede na značaja obeh knjižnic. Terpin je popisal sorazmerno malo medicinskih, splošno zgodovinskih ali političnih knjig, medtem ko je imel na razpolago presenetljivo veliko filozofskih spisov. V tej razpravi se bomo posvetili predvsem prirodoslovnemu delu gornjegrajske knjižnice, ki ga pokrivata Terpinova razdelka filozofije in medicine, zaradi spremenjenih kriterijev v preteklih stoletjih pa deloma celo zadnji vpisi k splošni zgodovini.

Gornjegrajsko zbirko некоč protestantskih knjig so dopolnili s knjigami ustanovitelja Gornjegrajske knjižnice škofa Hrena, njegovega strica G. Žitnika, drugih ljubljanskih škofov²¹ in sina ljubljanskega škofa Seebacha. Gornjegrajske knjige so leta 1798 v štirih zabojih brez seznama²² prešle v Wildovo ljubljansko licejsko knjižnico, današnji NUK. Duplikate so manj kot pol stoletja prej predali Semeniški knjižnici.²³

Knjige kranjskih protestantov v Terpinovi oskrbi

V gornjegrajsko postojanko so prenesli številna dela iz knjižnice protestantskih stanov, kjer je bila med drugim zbrana zapuščina protestantskih šolnikov Ljubljančana Lenarta, njegovega sina Samuela Budina in 274 knjig Primoža, pozneje Felicijana Trubarja. P. Trubar je po prodaji svoje ljubljanske hiše leta 1569 skrinjo s knjigami podaril kranjski "deželi in cerkvi" kot osnovo za stanovsko knjižnico ali celo prvo javno knjižnico na slovenskih tleh, Deželni stanovi pa so knjižnico še dopolnjevali. Felicijan je knjige dokončno oddal deželnim stanovom kmalu po letu 1591.²⁴ Del knjižnice protestantskih stanov so predali jezuitom leta 1604 in 1616/17,²⁵ drugi del pa ob istem času Gornjegrajski škofovski južnoštajerski knjižnici.²⁶ Filip Kobencel, brat Janeza Rafaela, deželni vicedom in od spomladi leta 1602 član stalne protireformacijske komisije, je leta 1604 posredoval pri predaji luteranskih knjig jezuitom potem ko so jih deželni stanovi v sodih neuspešno poskusili pretihotapiti v protestantske nemške dežele. Nadobudni Kobencel je nekaj posebno nerodnih knjig v preveliki vnemi kar zažgal.

Ne vemo ali so večino некоč P. Trubarjevih knjig izročili jezuitom ali pa v Gornji Grad. V obeh primerih so knjige danes v NUKu. V prvem primeru jih je nekaj lahko zgorelo leta 1774, v drugem primeru pa si jih predali Wildu v licejsko knjižnico četrto stoletja po požaru.²⁷ Vsekakor je vsaj Dalmatinova Biblija s P. Trubarjevim lastniškim vpisom danes v knjižnici Frančiškanskega samostana pri ljubljanskem Tromostovju.²⁸ Nekatera knjige ljubljanskih protestantov so v NUK prišle preko samostana ljubljanskih avguštincev-eremitov ali celo preko knjižnice Žige Zoisa,²⁹ kar očitno pomeni, da je marsikatera vendarle ušla budnemu očesu oblasti.

21 Smolik, 1980, 61; Simoniti, 1974, 28.

22 Simoniti, 1974, 24; Stefan, 1907, 43.

23 Simoniti, 1974, 24.

24 Simoniti, 1974, 25; AS, Stanovski arhiv, Fascikel 54/7, snopič 2, strani 403-415.

25 Simoniti, 1974, 28, 46.

26 Simoniti, 1974, 25.

27 Simoniti, 1974, 24.

28 Sporočilo mag. Jasne Hrovat, Rokopisni oddelek NUKa, 14. 12. 2006.

29 Simoniti, 1974, 26, 29.

Gospa Slovnica vodi študenta skozi hišo znanja. (Reisch, 1508)

Terpin je v Gornjem Gradu urejeval nekdanje knjige ravnatelja stanovske šole v Ljubljani Lenarta Budina, med njimi filozofijo Gregoriusa Reische vezano v lesene platnice.³⁰ Reisch si je služil kruh kot spovednik cesarja Maksimilijana I. in prior pri sv. Janezu Krstniku v Freiburgu v Breisgauu. Obravnaval je aritmetiko, glasbo, arhitekturo, perspektivo in astronomijo ob odličnih risbah pod Dürerjevimi vplivom; prvi je dal tiskati skico človeškega očesa. Na začetku poglavja o astronomiji je narisal bradatega Ptolemaja med meritvami s kvadrantom, k razlagi principov astronomije pa je dodal skici poteka mrkov in viziranja stolpa z ladje, ki je plula po morju. Pod naslovom *Typus grammatio* je narisal gospo Slovnico, ki vodi učenca po poti znanja skozi 5nadstropno hišo. Na tretjem nadstropju je čakala logika, na četrtem fizika z moralnimi nauki, na najvišjem petem pa bogoslovje z metafiziko.

Med nekoč Budinovimi knjigami v Terpinovem popisu je bilo tudi delo protestanta Schegka,³¹ ki je objavil številna dela o Aristotelu. Volf Engelbert Turjaški je nabavil njegovo knjigo o logiki v poznem ponatisu iz leta 1670, imel pa je tudi Schegkovega Aristotela v ponatisu iz leta 1556.³² Obe deli sta bili natisnjeni v Tübingenu, kjer je bil Schegk profesor filozofije in med letoma 1553-1577 medicine kot vodilni zagovornik Aristotela na Nemškem. Pomagal je celo pri prevajanju Diofantovih matematičnih del, pri čemer je bilo njegovo znanje latinščine morda še pomembnejše od matematične podkovanosti. Leta 1554 je Schegk objavil najboljšo komentirano zbirko Galenovih del. Njegovi deli o Aristotelovi Filozofiji narave (1538) in Fiziki (1538) hrani NUK v skupni vezavi.

Med Budinovo zapuščino v Gornjem Gradu je bila še aritmetika Nicolausa Medlerja,³³ ki je po študiju v Erfurtu in Wittembergu (1522) predaval v Egerju in Hofu, dokler ga ni kralj, poznejši cesar Ferdinand I., pregnal zaradi protestantske vere (1531). Leta 1535 je doktoriral iz bogoslovja v Wittenbergu in se povezal z Lutrom, glede matematičnih in astroloških vprašanj pa z Melanchthonom. Zato je prvotni lastnik Gašpar (Joachim) Nastran³⁴ ali za njim Budina privezal Medlerjevo Aritmetiko ob Melanchthonovo Dialektiko. V času objave Aritmetike je bil Medler superintendent mesta Braunschweig. Terpin je leta 1655 popisal številna Melanchthonova dela,³⁵ še več pa je bilo spisov Erazma Rotterdamskega,³⁶ pa tudi Aristofana,³⁷ Horacija,³⁸ Homerja,³⁹ Petrarke,⁴⁰ Frischlinovega nasprotnika Martina Crusiusa⁴¹ in Cicerona.⁴²

30 Terpin, 1655, 16^f; Simoniti, 1974, 31.

31 Simoniti, 1974, 32.

32 Schönleben, 1668/1762, 342.

33 Nekoč Budinova last, je Medlerjeva aritmetika kot duplikat iz Gornjegrajske prešla v Semeniško knjižnico kmalu po letu 1750. Je adligat Melanchthonovega *Erotemata dialectices* (Wittembergae, 1553, SK- Y VIII. 9) (Simoniti, 1974, 24, 46). Budina je z Medlerjevo računico učil prvih matematičnih modrosti svoje ljubljanske dijake.

34 Ekslibris-beležka: *Hunc librum habeo ab organista Lynzcensi (Gaspar, Joachium) Nastran.* (SBL, 2: 193; Simoniti, 1974, 46).

35 Terpin, 1655, 23^v, 24^v.

36 Terpin, 1655, 22^f, 23^f, 23^v, 24^v.

37 Terpin, 1655, 23^f, 23^v.

38 Terpin, 1655, 23^f.

39 Terpin, 1655, 22^v.

40 Terpin, 1655, 22^v.

41 Terpin, 1655, 22^v.

42 Terpin, 1655, 22^f.

Naslovnica Del Riovega dela, ki ga je Terpin s pridom uporabljal.

na univerzo v Tübingenu, vendar je leta 1578 umrl, tako da so družinske knjige ostale v Ljubljani.

Terpin je popisal kar dve zbirki komentarjev Plinijeve astronomije, ki ju je sestavil protestant Jakob Ziegler, potujoči renesančni geograf in kartograf. Ziegler je študiral v Ingolstadt in nekaj časa služil na dvoru papeža Leona X., preden se je spreobrnil med protestante. Nekaj časa je poučeval na Dunaju, zadnjih pet let pa je bival v hiši škofa Passaua, Wolfganga Salma. Svoje poglavitno geografsko delo je leta 1532 objavil v Strasbourgu, vendar le-tega Terpin ni popisal.

Terpin proti čarovništvu

Terpin je v Gornjegrajski knjižnici popisal obsežna Del Riova navodila za sojenje čarovnic, ki jih je pozneje upošteval tudi gorenjski alkimist Janez Friderik Rain s Strmola pri Cerkljah blizu Kranja. Jezuit Del Rio je objavil tri dele, vsakega s po dvema knjigama; skupaj so presegli osemsto, v stoletje poznejših dopolnjenih izdajah pa so dosegli kar 1221 strani. Prva izdaja je izšla v Louvainu leta 1599, do leta 1747 pa so Del Riovo poglavitno delo ponatisnili več kot dvajsetkrat; po smrti so tiskali tudi krajše inačice v štirih knjigah. Mogočen spis je postal domala tako slaven kot nad štirideset izdaj veliko ostrejšega Kladiva čarovnic (*Malleus Maleficarum*), ki sta ga leta 1486 prvič objavila dominikanski provincial za Zgornjo Nemčijo Jacob Sprenger iz Kölna in inkvizitor dominikancev Heinrich Kramer, imenovan Institoris. Avguštinci so imeli pri sv. Jožefu v Ljubljani Kladivo čarovnic v leydenski izdaji iz

Dobre knjige ljubljanskih protestantov tako požigom navkljub niso prav vse šle v nič, temveč so raje obogatile knjižnice njihovih katoliških nasprotnikov. Ljubljanski protestanti so kupovali knjige pod vplivom svojih varuhov iz najpomembnejših kranjskih družin, ki so tudi sami imeli odlične zbirke. Lenartov sin Samuel Budina je bil med avgustom 1563 in decembrom 1568 domači učitelj stricev Volfa Engelberta Turjaškega v Padovi in Žužemberku. S. Budina je dne 15. 6. 1558 dobil Tiffernovo štipendijo v Tübingenu. Magistriral je dne 1. 8. 1565 in promoviral kot deveti za najboljšim prvim kandidatom N. Frischlinom; le-ta je pozneje leta 1582 nadomestil njegovega očeta L. Budino in Bohoriča kot rektor ljubljanske stanovske šole. S. Budina je z Janezom Turjaškim odšel dne 20. 6. 1567 na padovsko filozofsko fakulteto, dne 12. 12. 1568 pa sta se skupaj z Jurijem Khislom vpisala na pravo v Padovi. Njegov brat Blasius Budina se je 11. 2. 1572 in 1577 vpisal

leta 1669, ki je bila že skoraj trideseti ponatis v latinskem jeziku. Znamenito in obenem zloglasno Kladivo je uporabljal tudi Terpinov mlajši sodobnik, strogi kranjski krvni sodnik, astronom in glasbeni vodja ljubljanskega jezuitskega gledališča Janez Jurij Hočevar, član Akademije operozov z imenom *Candidus*.⁴³

Del Rio je okoli naslovnice dal pri prvih izdajah gravirati enajst slik izгона iz raja. V prvi knjigi je opisal naravno in umetno magijo, v drugi demonsko magijo, v tretji opazovanje slabega, v četrti prerokbe in vedeževanja, v peti pravni in kriminalni pregon v obliki pravil za sodnike ter končno v šesti uradna pričevanja in vlogo spovednika. Pripovedoval je o magiji, alkimiji, čarovništvu, napovedovanju prihodnosti in duhovih. Kot izkušen tožilec je povzel navodila za sodnike v procesih proti čarovništvu. Ni bil posebno spravljen do paranormalnih pojavov in je obsojal tako magijo, kot astrologijo. Verjel je v hudičev vpliv na ženske čez več metrov razdalje, v magične reči in posebne lastnosti dvojčic. Skupaj z drugim jezuitom Nierembergom (1633) je veljal za avtoriteto pri preganjanju čarovnic in astrologov tudi zato, ker sta k perečemu baročnemu problemu škodljivega čaranja pristopala, kolikor se je dalo, s prirodoslovne plati. Po drugi strani je bila njuna kritika alkimije primerljiva z ostrim zavračanjem stoletje starejših Sprengerja in Kramerja.

Del Riov traktat o čarovnicah je temeljil na delu Jeana Bodina *De la Demonomanie*.⁴⁴ Bodinove knjige o filozofiji zgodovine tedanjih političnih zapletov so hranili mnogi kranjski plemiči: deželni glavar Volf Turjaški, poštni mojster Volf Sigmund baron Stroblhoff (Strobl) na Bokalcah, pravnik Franz Karl pl. Schwiz in Maksimilijan Anton baron Taufferer s Turna pri Višnji Gori.⁴⁵ Bodin je študiral v Parizu pri protestantu Petrusu Ramusu; kot profesor rimskega prava je predaval v Toulousu, dokler se ni leta 1562 posvetil dokaj neuspešni odvetniški pisarni v Parizu.⁴⁶

Del Rio je bil rojen v družini španskega plemiča na tedaj španskem Nizozemskem. Študiral je v Parizu in pri Valeriusu v Louvainu (Leuven) klasično literaturo, hebrejščino, kaldejščino, ob njih pa še sodobne jezike. Valerius je objavljaj tudi astronomske knjige proti gibanju Zemlje, njegovo dialektiko pa je Volf Turjaški uvrstil v svojo ljubljansko knjižnico.⁴⁷

Del Rio je kot devetnajstletnik objavil Senekova dela, pet let pozneje pa je postal namestnik kanclerja in državni tožilec v tedaj španskem Brabantu. Doktoriral je iz prava v Salamanki leta 1574 in si tako dobil znanje za svoje poznejše pisanje. Leta 1580 je državno službo zamenjal za jezuitski talar in od leta 1589 do leta 1604 poučeval filozofijo, moralno teologijo in svete spise na jezuitskih šolah v mestu Douai, 30 km južno od Lilla, v Zürichu, Mainzu, Leuvenu, v času Terpinovega rojstva med letoma 1600-1603 pa v Gradcu kot profesor stare zaveze in dekan teološke fakultete.⁴⁸ Njegov vpliv v Gradcu kot prestolnici Notranje Avstrije je bil dovolj močan, da je zajel cel rod mlajšega Kranjca Terpina.

Lahko si mislimo, kako so ljubljanski baročni škofje in vikarji Del Riove pravniške nasvete dejansko s pridom uporabljali pri presojanju domnevnih čarovnikov med duhovniki, medtem ko so uboge kranjske coprnice skupaj s svojimi nesrečnimi prijatelji spadale pod

43 Košir, 2001, 138, 172, 184.

44 Košir, 2001, 141.

45 Štuhec, 1995, 96-97; Sotheby's, 1982, 22.

46 Blair, 1997, 9, 24.

47 Schönleben, 1668/1762, 339.

48 Kronos, 1886, 579; Štuhec, 1995, 92; Lukács, 1978.

Pismo deželnega glavarja grofa Volfa Engelberta Turjaškega graščakom, naj svoje podložnike napotijo v Mošnje k zaslišanju župnika Novaka, podpisano 22. 2. 1669. (Volc, 1944, 58)

Adhuc etiam...
 In nomine domini Amen...
 Nos Volfgangus...
 Datum... 1669

In nomine domini Amen...
 Datum... 1669

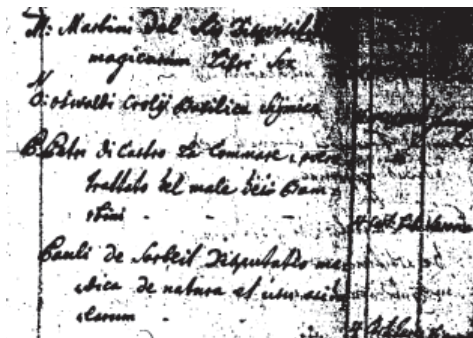
Terpinovo pismo faranom Mošenj, ki je bilo v cerkvi prebrano na prvo postno nedeljo leta 1670. (Volc, 1944, 60)

Navodila ljubljanskega škofa Rabatte za Terpina z dne 12. 2. 1669, kako naj skliče škofijski konzistorij v zvezi z domnevnim čarovništvom župnika Novaka. (Volc, 1944, 57)

strožje krvavo posvetno sodstvo. Celó sam Terpin je pristavil svoj lonček, ko je med letoma 1668-1671 v času škofa Rabatte in deželnega glavarja Volfa Turjaškega vodil preiskavo o čarovništvu mošenjskega župnika Andreja Novaka. Škofja Loka je bila tisti čas poglavitno gorenjsko središče čarovniških procesov, kjer je krvni sodnik Hans Florjančič leta 1652 dal sežgati dve ženski, že po Novakovi oprostitvi pa je leta 1676 Hočevarjev predhodnik Samberger vodil škofjeloški proces proti čaravnici. Tako je bilo vzdušje močno zaostreno in je kar napovedovalo Novakove težave na sosednjem Radovljiškem; seveda kot cerkvena oseba obtožena čarovništva ni spadal pod deželsko, temveč pod ljubljansko škofijsko sodišče.⁴⁹

V času prvih škofjeloških čarovniških procesov je bil Novak sedem let duhovnik v Škofji Loki, nato pa nad trideset let v Mošnjah. Terpin je razmere zelo dobro poznal, saj je bil že leta 1647 imenovan za komisarja (dekana) in je po škofovem pooblastilu ali v spremstvu svojega predhodnika generalnega vikarja Marka Dolinarja hodil na vizitacije še posebej na hrvaško mejo ob Sotli.⁵⁰ Spor z ljubljansko oblastjo je izbruhnil že poleti 1661, ko Novak ni pričakal škofa Buchheima in Terpina v Radovljici, čeravno je Terpin vizitacijo oznanil že med pridigo v Kropi in je Novaku prihod visokih gostov celo pisno napovedal. Ob Terpinovi in Rabattovi vizitaciji po vseh škofiji napovedani v slovenskem jeziku dne 20. 4. 1665 se ni godilo veliko bolje, zato se je Kranjčan Novak mnogim zameril. Treba je bilo samo počakati priložnosti, ki ga bo spravila z dežja pod kap. Marina Slapar ga je leta 1668 pred kranjskim sodiščem obtožila čarovništva, čeprav jo izsiljena lažna izjava sploh ni rešila gorečih zubljev. Obtožba se je resda kmalu izkazala za boso, kljub temu pa je radovljiški graščak Oton Henrik Thurn Valsassina ročno zaprl Novaka; izpustil ga je komaj po ostrem Rabattovem posredovanju. Seveda pa cerkvene oblasti vedno bolj neprikljubljenega Novaka cesarski postavi navkljub niso mogle ščititi v nedogled. Terpin je prepovedal Novaku opravljanje cerkvenih opravil; poklical ga je na odmevno sojenje v Ljubljano, saj so ga škodljivega čaranja tožili farani iz Terpinove domače Selske doline in mnogi drugi. Del Riova navodila to pot niso prav nič pomagala, saj kljub dolgoletnemu prebivanju v Gradcu le ni mogel predvideti vseh čeri prezapletene lokalne politike na Kranjskem. Terpin je hočeš-nočeš moral Novaka dne 7. 3. 1669 oprostiti, o zapletih pa je pisno poročal v slovenščini dne 17. 10. 1671.⁵¹

Terpin seveda ni edini med Kranjci uporabljal Del Riovih navodil. Adam pl. Valvasor, stric slovitega Janeza Vajkarda Valvasorja, se je doma v Mediji, Zavrhu in Ljubljani⁵² postavljal z Del Riovo knjigo, medtem ko je Janez Vajkard Valvasor kupil poznejšo izdajo (1679) in bral tako zagovornike kot nasprotnike čarovniških procesov.⁵³ Drugo izdajo Del Ria (1603) je kupil še Kranjec Martin Adam Khunstll (Kunstelj) leta 1646.⁵⁴ Za nekoč Martinov izvod Del Ria je Terpin skrbel v Gornjem Gradu in . vanj leta 1655 pod Martinov dodal še nedatiran lastniški vpis škofijske knjižnice. Knjiga je imela trdne platnice folio formata opremljene z žlahtnim dvojnim kovinskim zaklepom. Njen obseg in obrabljenost

Popis Del Riovega dela med medicinskimi knjigami v knjižnici deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega (Dunaj, Minoritenplatz 1, Haus-, Hof- und Staats-archiv, Dep. Fürstlich Auerspergsches Archiv, VII Laibach, A 14/4 conv. 1 Laibach-Fürstenhof 1729-1895, prepis kataloga 1668 iz leta 1762, stran 318)

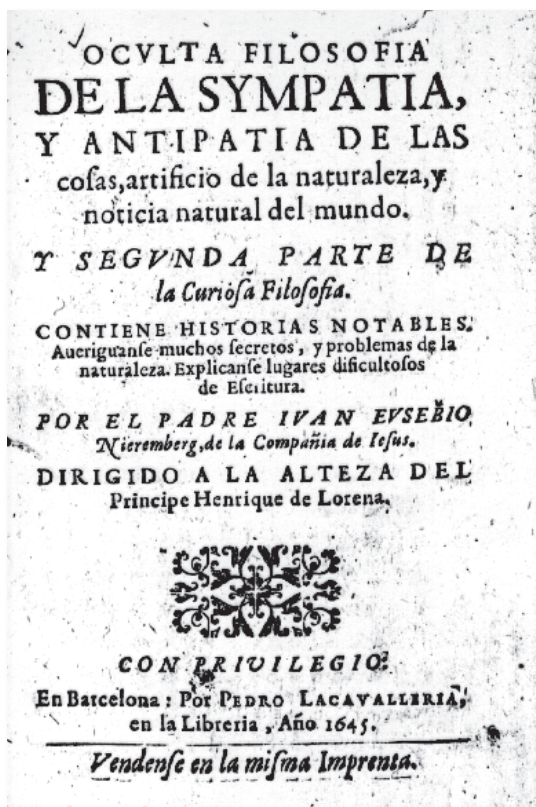
50 Smolik, 1980, 61.

51 Smolik, 1980, 61; Smolik, 2003; Volc, 1944, 55-61; Adam, Sinobad, 2004, 2; Košir, 2001, 195.

52 Zapuščinski inventar iz leta 1625. (Reisp, 1983, 62)

53 Košir, 2001, 184.

54 Marko Adam Kunstl pl. Baumgarten († 1693) je leta 1684 postal baron Billichgrätz po Polhovem Gradcu, ki ga je kupil leta 1658. (SBL, 2: 434)

Naslovnica Nierembergove knjige, ki jo je hranil Volf Turjaški v Ljubljani.

coprnice razmišljali tudi z jezuitskih stališč; le-ta so bila sorazmerno blaga pod vplivom kritik baročnih čarovniških procesov jezuita Tannerja (*Universa Theologia scholastica*, Ingolstadt 1627) in njegovega naslednika Speeja s *Cautio criminalis seu de processibus contra sagas* (1631) kot nasprotje *Malleus Maleficarum* z verskega stališča vključno z izpostavljanjem podkupljivosti v postopkih.⁵⁷ Spee je analiziral napake čarovniškega procesa v Freiburgu (1603), umrl pa je od kuge v Trierju. Tanner je bil 34 let profesorja teologije v Münchnu, Ingolstadt, Dilingerju, Pragi in Dunaju. Leta 1627 je postal kancler univerze v Pragi. Od jezuita Ch. Scheinerja je dobil mikroskop za opazovanje insektov, po njem pa se imenuje tudi krater na Luni.

Kranjci so kupovali knjige Tannerja in Speeja v domači Mayrovi knjigarni,⁵⁸ čeravno sodnik Hočevar gotovo ni bil navdušen nad njunimi mnenji.

K priljubljenosti Del Riovega protičarovniškega priročnika v naših krajih je pripomoglo

55 Sotheby's, 1982, 84; Sotheby's, 1983, 160; Schönleben, 1668/1762, 318.

56 Košir, 2001, 147-148.

57 Košir, 2001, 145, 187.

58 *Tanneri Societatis Jesu usque ad sanguinis de vitae prosusionem militans contra hereticos*; Spee. *Truss Nachtigal*; Spee. *Guldenes Tugendbuch*. (Mayr, 1678, 20, 105)

nazorno kažeta Terpinovo pogosto praktično uporabo. Rokopisne opombe s črnilom pri nepaginiranem kazalu na koncu 276 strani dolgega prvega dela knjige poudarjajo, da se kazalo nanaša zgolj na vsebino prvega dela.

Volfov knjižničar Schönleben je ponatis Del Ria iz leta 1657 vpisal h knjigam o medicini, dve Volfovi starejši izdaji Del Ria iz leta 1603 pa je zapisal drugam.⁵⁵ Schönlebnovo povezovanje Del Riovega dela z medicinskimi, kemijskimi in drugimi naravoslovnimi deli ni bilo povsem zgrešeno, saj je Del Rio kot jezuit k problemu čarovništva pristopal predvsem z naravoslovne plati. Kot kranjski deželni glavar v Terpinovi dobi med letoma 1638-1673 je Volf Turjaški moral dobro poznati čeri čarovniških procesov, ki so sicer pri nas dosegli višek šele po njegovi smrti,⁵⁶ odtod kar trije izvodi Del Riovega dela v njegovi ljubljanski palači, kjer jih je gotovo uporabljal tudi po uradni dolžnosti.

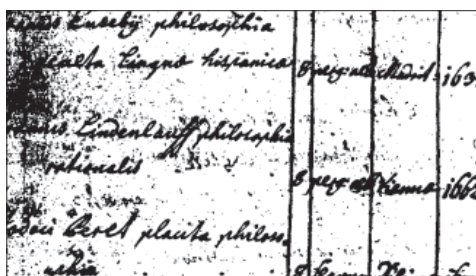
Številnost Del Riovih knjig pri Volfu, Terpinu, Valvasorju in drugih Kranjcih na vodilnih upravnih, duhovnih in vojaških položajih kaže, da so pri nas o problemu

Del Riovo sodelovanje s Santinusom, ki je bil leta 1601 knjižničar jezuitskega kolegija v Ljubljani. Santinus je leta 1604, malo po koncu službe v Ljubljani, objavil dva prispevka k delu Del Ria.⁵⁹ Santinus je bil med letoma 1608-1618 profesor filozofije in teologije v Gradcu, v času Terpinovega študija med letoma 1620-1622 kancler prav tam, pozneje pa rektor v Pragi in Lvovu. Pozneje je pisal Kircherju v Rim o alkimiji, ki je oba močno privlačila.

Ob Del Riu je bil na Kranjskem priljubljen tudi njegov stanovski kolega jezuit Juan Eusebio Nieremberg, ki ga je bral celo Terpinu nadrejeni škof Jožef Rabatta. Rabatta je zbral dobro knjižnico, v kateri je med drugim hranil pastoralna dela svojega stolnega dekana Schönlebna (1668), ki ga je Terpin spodbujal k pisanju slovenskega evangelija (1672); to je bila prva tiskana slovenska knjiga po 57 letih "suše" izza pregona protestantov.⁶⁰

Škof Rabatta je trideset let po izdaji nabavil Nierembergovo delo o bogoslovju in duhovnosti iz leta 1642. Na naslovnico Nierembergove knjige je dal vpisati svoj ekslibris v Gornjegrajski škofovski južnoštajerski knjižnici, ki jo je Filip Terpin prvič katalogiziral slabo desetletje pred Rabattovim prevzemom škofovskega položaja in je najbrž kar sproti nadaljeval z vpisovanjem novega gradiva. Rabatta je Nieremberga osebno spoznal v Španiji, kamor je prijadral dne 21. 10. 1643; oba sta se gibala v najvišjih krogih kraljevega dvora. Septembra 1644 je Rabatta v Flandriji imel priložnost iz prve roke spoznati delo sicer že pokojnega Del Ria. Od leta 1645 je likal svojo izobrazbo na dunajskem dvoru kot poveljnik osebne straže prestolonaslednika Ferdinanda IV. v sodelovanju z Ferdinandovim višjim dvornim mojs-trom, Volfovim mlajšim bratom Janezom Vajkardom Turjaškim. Jožef Rabatta je imel že vsaj od leta 1681 graščino Wildhaus (Viltuš) v selniški župniji sv. Marjete ob Dravi na Štajerskem,⁶¹ ki jo je družina obdržala do konca 18. stoletja.

Juan Eusebio Nieremberg je bil španski jezuitski naravoslovec, bogoslovec, estetik in fiziolog. V Madridu sta ga povila nemška starša, ki sta prišla na dvor Marije Avstrijske, hčerke cesarja Karla V. Študiral je grščino, hebrejščino in druge klasične jezike na višjem kolegiju v Madridu. Prirodoslovne vede, filozofijo in teologijo je poslušal na univerzi Alcalá (1618-1623), pravo pa v Salamanki. Leta 1614 je pristopil k jezuitom, leta 1623 je bil posvečen, zadnje zaobljube pa je naredil leta 1633, ko je objavil tudi svoj poglavitni spis o čarovništvu. Predaval je humanistiko, filozofijo in svete spise na cesarskem kolegiju v Madridu, kjer se je povzpел celo na rektorski položaj. Objavil je tri knjige in zapustil osem rokopisov; pisal je kronike indijskih kolonij, biografije vodilnih jezuitov, filozofske in politične traktate. V Naravoslovju z astronomijo (1635) se je predstavil kot profesor fiziologije.

Popis Nierembergovega španskega dela o okultni filozofiji samo z imenom pisca "Joannis Eusebis" med filozofskimi knjigami v knjižnici deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega. (Schönleben, 1668/1762, 343)

59 Del Rio, Santinus, 1604; Lukács, 1978, 1: 773.
60 Smolik, 1980, 61.
61 SBL, 1: 301.

Med prvimi je priobčil sto šestdeset Hernándezovih opisov mehiških rastlin, živali in mineralov vključno z omembo nesrečnega azteškega vladarja Montezume.⁶² Volf je kupil Hernándezovo knjigo v poznejši izdaji članov Galilejeve *Accademia dei Lincei* (1651), Valvasor pa jo je navajal v uvodnem indeksu Slave Vojvodine Kranjske: bil je to povsem nov svet, s katerim se je Aristotelu znano število rastlinskih in živalskih vrst najmanj podvojilo.

V Nierembergovo Naravoslovje je ribniški arhidiakon "*archidiaconati Carn. Inferioris*"⁶³ Schönleben vpisal svoj ekslibris leta 1676, dve desetletji prej pa je v katalogu Volfove knjižnice isto delo uvrstil k posvetni zgodovini. Schönleben je Nierembergovo in druge knjige po smrti zapustil ljubljanskim jezuitom, ki so svoja ekslibrisa vpisali leta 1726 in 1754; tako ne drži navedba SBL, da bi prav vse Schönlebnove knjige leta 1774 pokončal požar. Svoja estetska dela je Nieremberg objavljaj tudi pri dunajski založbi Janeza Krstnika Hacqueta, morda prav tistega, od katerega si je naš Balthasar Hacquet skoraj stoletje pozneje "sposodil" svoj priimek.

Špansko pisano delo Juana Eusebia Nieremberga o Okultni filozofiji (1633) bi po Schönlebnovi razvrstitvi spadalo bolj v razred medicine, kamor je postavil podobno Del Riovo delo. Kljub temu ga je Schönleben zapisal kar k filozofiji s fiziko. Nieremberg je sicer svoja nenavadna poročila redko črpal iz lastnih opazovanj. Kritične in domnevo "klimakterične" dneve oziroma leta je astrološko preračunaval z učenimi matematičnimi prijemi. Strup tarantele je povezoval z neslišno glasbo plešoče žrtve ob citatih Kopernikovega bolonjskega profesorja Pietra Pomponazzija.⁶⁴ Problem je zanimal številne sodobnike, tudi Kircherja; le-ta je domneval, da žrtve med poskakovanjem v plesu imenovanem "tarantela" izločijo nevaren strup po ugrizu strupenega pajka, ki se je v tistih letih močno razpasel po Južni Italiji.

Jezuita Del Rio in Nieremberg seveda nista bila edina preganjalca demonov, ki so ju upoštevali baročni Kranjci. Ob Del Rio je imel Volf med teorijami čarovnic v svoji knjižnici predvsem dela Rudolfa Gocleniusa starejšega, ki je bil med najljubšimi Valvasorjevimi pisci. Valvasor je zbral kar osem njegovih del in dve deli njegovega sina, ki je nosil enako ime Rudolf Goclenius.⁶⁵ Kalvinec Goclenius starejši je študiral v Erfurtu, Marburgu in Wittenbergu do leta 1571. Postal je direktor gimnazije v domačem Korbachu in pozneje v Kasslu. Grof Wilhelm IV. Hessen-Kassel, tudi sam priznan astronom, ga leta 1581 ni hotel namestiti nazaj v Korbach. Dodelil pa mu je katedro filozofije, logike, metafizike in etike na Philippsovi univerzi v Marburgu; tu je Goclenius napisal predgovor k posmrtni izdaji Fizike filozofa in zdravnika Bruna Seidela. Goclenius se je s sodelavcem, slovitim fizikom, ramistom⁶⁶ in zdravnikom Wilhelmom Adolphom Scriboniusom iz Marburga prepiral o upravičenosti preverjanja obtoženih čarovnic z namakanjem v mrzlo vodo med zaslišanji; o tej učeni zagati je leta 1590 objavil znamenit ugovor. Potomci Volfovih mitničarjev baroni Erbergi so imeli v svoji knjižnici zagovore italijanskega duhovnika Locatellija (1628) za izganjanje hudiča, s katerimi so si gotovo veliko pomagali sodeč po številnih opombah v izvodu Mayrovega ponatisa (1680), ki ga danes hrani NUK. Knjiga je bila pri nas tako priljubljena,

62 Nieremberg, 1635, 2, 154, 275, 276; Schönleben, 1668/1762, 313.

63 Schönleben, 1668/1762, 253.

64 Thorndike, 1958, 7: 330-333, 607, 8: 34.

65 Schönleben, 1668/1762, 346; Sotheby's, 1982, 163.

66 Ramisti so sledili pogledom pariškega profesorja Ramusa. (Blair, 1997, 33; Thorndike, 6: 351, 7: 606)

da jo je Mayr v Ljubljani kar dvakrat ponatisnil v popravljeni inačici na 186 oziroma 188 straneh pri navadni velikosti 13 cm.

In kaj so pri vsem tem brale coprnice? Terpinova mlajša sodobnica, lepa in izobražena Marija Terezija baronica Wintershoffen, je imela v svoji knjižnici 142 knjig, med njimi opise Amerike, Galilejeva dela, Francesca Petrarko, Giovannija Boccaccia, Ariosta, Aretina, Torquata Tassa in Machiavellijevo Zgodovino Italije.⁶⁷ Žal to niso bile knjige, s katerimi bi si lahko pomagala pred obtožbami čaranja, branje Galileja pa je bilo sploh marsikomu sumljivo.

Marija Terezija se je poročila z mladim baronom Antunom Oršičem iz Gornje Stubice v Zagorju. Rodila mu je tri otroke, nato pa jo je Antun tožil zaradi čarovništva in nezvestobe (1700). Tožbo je dobil; to je bila za tiste čase nenavadna posledica verige Hočevarjevih in Wendtseisnovih čarovniških procesov, ki so se razvejali celo čez hrvaško mejo. Otroci so bili po razsodbi odvzeti materi in dani v vzgojo daljnemu sorodstvu, kjer se jim ni slabo godilo. Vnuk Marije Terezije, Krsto Oršič, je sezidal novi dvorec v Gornji Stubici. Po poroki z Josipo Zichy iz bogate ugledne ogrske družine se je izkazal v prvih vojnah cesarice Marije Terezije in v hrvaških javnih službah, tako da je leta 1744 postal grof. Baročno čaranja njegove babice je medtem v novih razsvetljenih časih postalo zgolj boleč spomin na zaslepljenost pretekle dobe. Ni mu več moglo škoditi v verižnih procesih, ki se jih je pošteno zbal celo Kepler ob grozeči obsodbi svoje matere.

Terpinovi dediči

Generalni vikarji ljubljanskih škofov so se tudi po Terpinovi smrti zanimali za naravoslovne vede, čeravno jih je volja za preganjanjem čarovnikov in njihovih družic postopoma minila. Naravoslovno literaturo je zbiral tudi eden od Terpinovih naslednikov na položaju generalnega vikarja, član Akademije Združenih (sv. Dizme) Carl Peer iz nekdanje Terpinove župnije Braslovče, ki je hranil Frischlinovo *Astronomijo* (1586) v trdih usnjenih platnicah; ljubljanski rektor Frischlin mu je bil kljub protestantski veri gotovo všeč tudi kot eden najostrejših kritikov astrologije. Peer je zbral skupno 1022 del v 2019 zvezkih, ki so danes v NUKu in v Semeniški knjižnici opremljeni z značilnimi ekslibrisi: krasijo jih medvedi povezani s priimkom lastnika (*Peer=Bär*), ob živalih pa pod škofijskim klobukom še sidra kot simboli upanja. Inicialki C. F. v levem delu grba, prilepljenega v Frischlinovo delo, se ne nanašata na Peerov priimek in zaenkrat nimata prave razlage. V Peerovi zbirki so bile zemljepisne, pa tudi modroslovne knjige,⁶⁸ med katere je spadala Frischlinova astronomija.

Zaključek

Terpin je spadal med najbolj učene duhovnike iz škofjeloške okolice, kar mu je omogočilo strm vzpon v protireformacijski katoliški hierarhiji takoj po koncu tridesetletne vojne. Med študijem pri jezuitih v Gradcu si je razširil pogled na svet, ki je postal dovolj zmeren v okvirjih tedanjega množičnega, pogosto krvavega preganjanja čarovnic. Še posebej se je izkazal kot vikar učenega škofa Rabatte, ki se je pred prevzemom ljubljanske škofovske mitre uveljavil kot nadvojvodov vzgojitelj na Dunaju. Terpin je bil izredno uspešen knjižničar, cerkveni uradnik in celo podpornik slovenskega pisanja, za odtенок pa nekoliko manj učinkovit preganjalec

67 Štuhec, 1995, 97, 196.

68 SBL, 2: 278; Stefan, 1907, 18. Za pomoč se zahvaljujem mag. Jasni Hrovat iz rokopisnega oddelka NUKa.

domnevnih čarodejev. Kot knjižničar je skrbel za številne zaklade dunajskih humanističnih matematikov. Nekaj njihovih knjig si je Terpin kupil osebno za svoje študijske namene, druge so bile dediščina ljubljanskih protestantov Budin, zanimive primerke pa je prispeval sin škofa Seebacha, veliko pa so jih zbrali Žitnik, njegov nečak T. Hren in drugi ljubljanski škofje.

VIRI IN KRAJŠAVE:

AS - Arhiv Republike Slovenije v Ljubljani

NM - Signature knjižnice Narodnega Muzeja v Ljubljani

NUK - Signature Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani

S - Schönleben, Janez Ludvik. 1668 (prepis iz leta 1762). *Catalogus Sive Repertorium omnium Librorum Bibliothecae Illustrissimi et excellentissimi Domini Domini Wolffgangi Engelberti R.I: Comitis ab Auersperg, et Gottschee, Domini in Schön- et Seisenberg, inclit: Carniola Ducatus, et Marchia Slavica Supremi, ac hereditoris Mareschalli, et Cameraris, ac Caes: Mais: actualis Cameraris et Consiliaris intimi, Provincia Capitanei Supremi, et Continui Deputatorum Praesivi ec: ec: In Clases Decem et octo divisus A.R:D:g:E:N:E:D:D:C:S:B: Anno Domini 1668.* (Haus-, Hof- und Staats-archiv, Dep. *Fürstlich Auerspergsches Archiv* (HHStA, FAA), VII Laibach, A 14/4 conv. 1 Laibach-Fürstenhof 1729-1895, Dunaj, Minoritenplatz 1, str. 1-431).

T - Terpin, Filip. 1655. *Index librorum et authorum bibliothecae Oberburgensis excellentissimi et reverendissimi principis episcopi Labacensis conscriptus per reverendum dominum Philippum Terpin vicarium generalem anno 1655* (*NŠALj, Škofijski arhiv (Ljubljana)*). Kapiteljski arhiv, Fascikel 96/14).

LITERATURA:

Adam, Stane; Sinobad, Jure. 1. 5. 2004. Nekaj utrinkov iz zgodovine Mošenj. Mošenjski čarovnik. *Linhartovi listi. Spletni občasnik za domoznanstvo in novice knjižnice A.T. Linharta Radovljica*. 3/10: 1-2.

Andritsch, Johann. 1977. *Die Matrikel der Universität Graz*. Graz: Akademische Druck- u, Verlagsanstalt. Band 1 (1586-1630).

Blair, Ann. 1997. *The Theater of Nature Jean Bodin and Renaissance Science*. Princeton: University Press.

Boethius, Anicije Manilaj Severin. 1488. (*De Institutione*) *Arithmetica, duobus discreta libris: adjecto commentario, mysticam numerorum applicationem perstrigente declarata*. Venetia/Augusta Vindelicorum: Erhard Rotdolt (NUK-950, *ex libris Segr. Philipi Terpini exlib. 1650*; poznejša paginacija listov); Privezi: Vögelin (Voegelin), Johann. 1528 (1521, 1530). *Elementale geometricum, ex Euclidis geometria a Johanne Voegelin Hallpronnesi (Haylpronnesi) collegia civiss collegi Vienensi ad omnium mathematices candidatorum utilitatem decerptum*. Vindobonae/Brascani: Joan Singrenius (NUK-951); Anonimno. 1486. *Chromatia scientia*. Venetis: Benalivi (NUK-952); Scot, Michael. 1477. *Liber Physiognominae*. Venetiis (NUK-953); Seneka, Lucius Anneus mlajši (psevdo). 1515 ali 1509. *De remediis fortuitorum (seu de miseriis hominis; L. Annaei Senecae ad Gallionem de (causis et) remediis fortuitorum liber)*. Lipsiae: Jac. Thanner (NUK-954); Proba, Falconia. Sine dato. *Problemato Carmina (Cento virgilianus; Probae Falconiae Centonis Clarissimae foeminae excerptum e Maronis Carminibus ad testimonium veteris novique instrumenti opusculum a Divo Hieronymo comprobatum)*. Venetiis (NUK-955)). Ponatis: Ruffus, Girardus (ur.). 1521. Parisiis: Simon Colinoeum.

Boethius, Anicije Manilaj Severin. Pred 6. 3. 1491. *De philosophia consolata cum commento Pseudo-Thomae Aquinas. - Compendiosa consolationis resumptio*. Argentinae: Johann Prüss (NUK-4567). Ponatis: 1521. *De philosophia consolata*. Viennae (NUK-963, Ekslibris: *Johannis Stephani Floriantschich de*

- Grienfeldt; 50 nepaginiranih listov; Privezano za: Justini (Iustini). 1512. *Justini nobilissimi Historici in Trogium Pompeum libri quadraginta quator*. Viennae (NUK-962); Tretji adligat: Anonimno. 1520. *Computus novus et ecclesiasticum totus fere astronomiae fundamentum pulcherrimum continens, clerico non minus utilis quam necessarius, cum additionibus quibusdam noviter apressis*. Vennae Panoniae: Jo. Singrenius (NUK-964, najmanj šesta izdaja, prvič tiskano na Dunaju leta 1512, urednika Peter Krakovski, Petrus Cracoviensis v izdaji 1513. Landshut: Weyssenburger). Ponatis Boethiusa: 1682. *Anicii Manlii Torquati Severini Boetii De consolatione philosophiae; libri V. opus omni seculo summe, nullo satis depraeddicatum, ipsa aeternitate dignissimum: non solum ethico-philosophicum, verum & dogmatico-theologicum, quodtam animo sub utraque fortuna firmando; quam gravissimis contraversiis decidendis, unice deservit ...* Labaci: Joan Baptista Mayr (NM-1066, 242 strani, bakrorezi, 14 cm) **(T)**.
- Boethius, Anicije Manilaj Severin; Rota, Julianus Martianus (ur). 1583. *Dialectica*. Venetiis **(S)**. 1585. *Inter Latinos Aristotelis interpretes et aetate primi et doctrina praecipui, dialectica*. Venetiis: Joann Gryphi. Košir, Matevž. 2001. Boj krvavi zoper čarovniško zalego od Heinricha Institorisa do dr. Janeza Jurija Hočevarja. *Zadnja na grmadi* (pisec Fran Jaklič). Celje: Mohorjeva družba. 137-199.
- Krones, Franz. 1886. *Die Geschichte der Karl Franzes Universität in Graz 1585-1885*. Graz: Karl Franzes Universität.
- Locatelli, Pietro. 1628. *Exorcismi potentissimi, & efficaces, ad expellendas aëreas tempestates, a daemonibus per se, sive ad nutum cujusvis diabolici ministri excitatas*. Ponatis: 1680. *Editio altera correctur*. Labaci: Mayr (NUK-12640). Ponatis: 1698. *Editio tertia correctur*. Labaci: Mayr (NUK-13807; NM-5367).
- Lukács, Ladislaus S. J. 1982. *Catalogi presonarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. II (1601-1640)*. Romae: Institutum Historicum S. I.
- Mayr, Joannis Baptistae. 1678. *Catalogus Librorum qui Nundinis Labacensibus Autumnalibus in Officina Libraria Joannis Baptistae Mayr*. Ljubljana: Mayr.
- Medler, Nicolaus. 1548. *Rudimenta arithmeticae practicae*. Wittenberg (SK-Y. VIII. 9; ekslibris-beležka: *Hunc librum habeo ab organista Lynzcensi G(aspar, Joachium) Nastran*).
- Melanchthon, Philippus. 1553. *Erotemata dialectices*. Wittembergae (SK-Y VIII. 9).
- Nieremberg, Joannis Eusebio. 1630. *Philosophia curiosa*. Madrid.
- Nieremberg, Joannis Eusebio. 1633. *Philosophia occulta lingua hispanica*. Madrid **(S)**.
- Nieremberg, Joannis Eusebio. 1635. *Historia natura, maxime peregrinae, libris XVI distincta, in quibus rarissima natura arcana, etiam astronomica, et ignota Indiarum animalia, quadrapedes, aves, pisces, reptilia, insecta, zoophyta, planta, metalla, lapides (etc.) describuntur ... Accedunt de miris et miraculosis naturis in Europa libri duo; item de ijsdem in terra Hebrais promissa liber unus*. Anverpiae: Balth. Moreti **(S; NUK-8782, ekslibrisi Schönleba (1676), in ljubljanskih jezuitov (1726, 1754))**.
- Nieremberg, Joannis Eusebio. 1642. *Ioannis Eusebii Nierembergii Madritensis ex Societate Jesu de Adoratione in Spiritu et veritate libri quator*. Antwerpiae: Balthasar Moret (NUK-12381; ekslibris: Grof Rabatta 1672).
- Orlandini, Nicolaus; Sacchini, Francesco. 1615. *Historia Societatis Jesu. Authore Nicolao Orlandino, Societatis ejusdem Societatis Sacerdote. Nunc primum in Germania in lucem edita. Accessit Index rerum memorabilium locupletissimus*. Coloniae: Anton Hierat **(T, NUK-16043)**. Ponatis: 1620-1646. *Historia Societatis Jesu pars prima sive Ignatius Auctore Nicolao Orlandino Societatis ejusdem Sacerdote. Pars secunda sive Lainus Auctore Francisco Sacchino Soc. ejusdem Sacerdote. Pars tertia sive Borgia Auctore eod Sacchino Soc. ejusdem Sacerdote*. Antverpiae: Filiorum Martini Nutii.

- Radics, Peter. (1878). Die Hausbibliothek der Auersperge. *Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswissenschaft* (ur. Petzholdt, Julius, Dresden: G. Schönfeld's Verlagsbuchhandlung). 10-17, 50-55.
- Reisch, Gregorius. 1508. *Margarita philosophica nova*. Argentorati: Joannes Grüninger (NUK-4898, ekslibris: *a quo mihi Leonardo Budinae dono datus Rinfeldie*) (T).
- Del Rio, Martin Antoine. 1599-1601. *Disquisitionum magicarum libri sex: in tres tomos partiti*. Lovanii (Louvain): Gerard Rivi. Ponatisi: 1603. Moguntiae (Mainz): I. Albin (S; NUK-4798; ekslibrisa: *Martini Adami Khunstll anno 1646 in Ex bibliotheca oberburgensi ... principis Labacensis*); 1604. Lugduni: I. Pillehotte; 1606. Venetiis: Joan. Anton & Jacob de Freanciscis; 1612. Lugduni: I. Pillehotte; 1617. Moguntiae: P. Henning; 1624. *Disquisitionum magicarum libri sex: quibus continetur accurata curiosarum artium, et vanarum superstitionum confutatio, utilis Theologis, Juris consultis, Medicis, Philologis*. Mainz: Henning; 1633. Coloniae Agrippinae: P. Henning; 1657. *Disquisitionum magicarum libri sex: quibus continetur accurata curiosarum artium, et vanarum superstitionum confutatio, utilis Theologis, Juris consultis, Medicis, Philologis*. Cologne: Peter Henning (S); 1679. Colonia Agripina: Demen; 1720. Coloniae Agrippinae: Thomae et Henric Theodor von Collen (NUK-8494; brez ekslibrisa) (T).
- Del Rio, Martin Antoine; Santinus, Martin. 1604. *In Canticum Canticorum Solomonum Commentarius literalis, et catena mystica*. Ingolstadt: Sartori/ Paris: Chevalier/ Lugduni: Cardon.
- Del Rio, Martín Antoine; Maxwell-Stuart, P.G. 2000. *Investigations into Magic*. Manchester/New York: University.
- Schegk, Jacob Degen. 1566. *Contra antitrinitarios negantes Patrem, Filium et Spiritu(m) S. Unim numero & essentia esse Deum: libri duo*. Tubingae (NUK-13683, ekslibris D. M. Samueli Budinae M. Crusius 29. Mart. 68).
- Simončič, Pavel. 1927. *Filip Terpin*. Disertacija. Tipkopis v arhivu Teološke fakultete v Ljubljani.
- Simoniti, Primož. 1974. Med knjigami iz stare gornjegrajske knjižnice. *Zbornik Narodne in univerzitetne knjižnice*. Ljubljana: NUK. 17-48.
- Smolik, Marjan. 1980. Terpin (Trpin), Filip (geslo). *SBL*. 4/12: 60-61.
- Smolik, Marjan. 2003. Štiristo let rojstva Filipa Terpina. *Mohorjev koledar*. 206.
- Sotheby's. 1982, 1983. *The Catalogue ... of Senhor German Mailhos and Senhora Johanna Auersperg de Mailhos from Uruguay*. London: Sotheby's.
- Stefan, Konrad. 1907. Geschichte der Entstehung und Verwaltung der k. k. Studien-Bibliothek in Laibach. *Mitteilungen des Musealvereines für Krain (ur. Franc Komatar)*. 20/1-3.
- Štuhec, Marko. 1995. *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren*. Ljubljana: ŠKUC.
- Thorndike, Lynn. (1941-1958). *History of Magic and Experimental Science*. 5-8. del. New York: Columbia University Press.
- Volc, Josip. 1944. Mošenjski župnik Andrej Novak obdolžen čarovništva. *Slovenčev koledar*. 55-61.
- Ziegler, Jakob; Collimitius, Georgius; Vadianus, Joachim&tc. 1531. *Iacobi Ziegleri, Landaui, Bavari, in C. Plinii De naturali historia librum secundum commentarius, quo difficultates Plinianae, praesertim astronomicae, omnes tolluntur: item, organum quo catholica syderum, ut apud Plinium est, mira arte docetur: item, Georgii Collimitii, et Ioachimi Vadiani, in eundem secundum Plinij scholia quaedam: ad haec index rerum quae hic disputantur praecipiarum, utiles ...* Basileae: Henric Petri (T).

SEZNAM OSEB:

- Alpetragius (Nur al-Din Ibn Ishaq Al-bitruji, * Maroko; † okoli 1204 Sevilla).
- Anicije Manilaj Severin Boethius (Boëthius, Boecij, Anicius Manlinus Torquatus Severinus Boecije, * 480 ali 489; † 524).
- Otto Friderik Buchheim (* 1604 Dunaj; † 1664 Passau).
- Lenart Budina (Leonard, * okoli 1500 Tirolska; † pred 10. 9. 1573 Ljubljana).
- Samuel Budina (* okoli 1545 Ljubljana; † 1571).
- Konrad Celtis (* 1459; † 1508).
- Jurij Dobronoky (* 2. 3. 1588 Dobrovnik (Dobronok in ne Lendava (Nagyszombat, Unterlimbach, Also-Lendva)); SJ 22. 10. 1610 Brno; † 11/21/27. 5. 1649 Trnava).
- Ivan (Janez) Štefan Florjančič de Grienfeld (* 1663 Ljubljana; SJ 1681-1683; † 1709 Ljubljana). Rudolf Goclenius starejši (* 1547; † 1628). Janez Jurij Hočevar (Gottscheer, * 2. 10. 1656 Novo mesto; † 22. 8. 1714 Ljubljana)
- baron Jurij Khisl († 1605 Polhov Gradec).
- Janez Rafael Kobenzl (Joannes Raphael Cobenzl, * 1571 Jama; SJ 1587; † 17. 2. 1627 Dunaj).
- Luka iz Dobrepolja (Gutefelder, Agatopedi, * Dobrepolje; † 1562 Dunaj). Maksimilijan I. (* 1459; cesar 1493; † 1519).
- Nicolaus Medler (* 1502 Hof; † 24. 8. 1551 Bernberg).
- Janez Muchan (* november 1599 Kamnik; SJ 7. 1. 1616 Brno; † 9. 2. 1640 Ljubljana).
- Joannis Eusebio Nieremberg (Niremberg, * 9. 9. 1595 Madrid; SJ 1614; † 7. 4. 1658 Madrid).
- Andrej Novak (* Kranj; † 31. 8. 1677).
- Nicolaus Orlandini (* 1554; † 1606).
- Krsto Oršić (* 1718; † 1782).
- Carl Peer (* 21. 10. 1697 Braslovče; † 7. 5. 1776 Ljubljana).
- Andrej Perlah (Perlach, Andreas Perlachius, * 1490 Svečina pri Mariboru; † 1551 Dunaj).
- Faltonia Betitia Proba (Falconia, * okoli 320; † okoli 370 Rim).
- Georg von Purbach (Peuerbach, * 30. 5. 1423 Peuerbach pri Dunaju; † 8. 4. 1461 Dunaj).
- Jožef Rabatta (* 6. 2. 1620 Gradišča; grof 1634; † 28. 2. 1683 Ljubljana).
- Janez Friderik Rain (* 1613 Strmol; † po 1686).
- Johann Müller Regiomontanus (* 6. 6. 1436 Königsberg na Frankovskem; † 6. 6. 1476 Rim).
- Gregorius Reisch (* okoli 1467; † 1525).
- Martin Antoine del Rio (Delrio, * 17. 5. 1551 Antwerpen; SJ 9. 5. 1580 Valladolid; † 19. 10. 1608 Louvain).
- Francesco Sacchini (* 1570; † 1625).
- Martin Santinus (Xantinus, Zantinus, * 5. 3. 1578 Trient; SJ 10. 1. 1593 Dunaj; † 25. 5. 1655 Praga).
- Hans Jurij Samberger († januar 1695).
- Jacob Degen imenovan Schegk (* 1511 Schorndorff; † 1587).
- Michael Scotus (Scot, * okoli 1175 Škotska ; † okoli 1236).
- Janez Krstnik Seebach (* 23. 6. 1546 Burgschleinitz blizu Eggenberga nad Donavo v Spodnji Avstriji; † sredi novembra 1613 Gradec).
- Peter Seebach (Seepach, Sepach, * 1500 na Kranjskem; ljubljanski škof 1556; † 25. 12. 1568 Gornji Grad).
- Friderik von Spee (Friederich von Langenfeld, * 1591 Kaiserswerth/Düsseldorf; SJ 1610; † 1635 Trier).
- Jacob Sprenger (* okoli 1436; † 1495).

- Adam Tanner (* 14. 4. 1572 Innsbruck; SJ 6. 10. 1590; † 25. 5. 1632 Unken pri Salzburgu).
- Georg Tannstetter (Tanstetter-Collimitius, * sredi aprila 1482 Rain (Rhein) am Lech; † 26. 3. 1535 Innsbrück).
- Filip Terpin (Trpin, * 1603-1605 Selca nad Škofjo Loko; † 23. 6. 1683 Šmartno pri Kranju).
- Francisco Toledo (Francisci Toledi, * 4. 10. 1532 Cordoba (Córdoba); SJ 3. 6. 1558 Salamanka; † 14. 9. 1597 Rim).
- Avguštin Tuferus Prugl (Prugel, Prygl, Tyfernus, Tefernus, Tifernus, * okoli 1475 Laško; † med 5. 9. 1535 in 30. 6. 1537 Slovenji Gradec).
- Joachim Vadian (Vadianus, Watts, Watt, * 29. 11. 1484 Gallen; † 5. 4. 1551 Gallen).
- Cornelis Valerius (Cornelis Wouters, * 1512 Oudewater pri Utrechtu; † 1578).
- Peter Pavel Vergerij starejši (* 1370 Koper; † 1444 Buda).
- Luca Vintana (* 1572 Gorica; SJ 1589; † 3. 8. 1611 Dobrla vas (Eberndorf) na Koroškem).
- Johann Voegelin (Vögelin, Vogelín, * 1500 Heilbronn; † 1549 Dunaj).
- Marija Terezija baronica Wintershoffen poročena Oršič (Wintershofen, * okoli 1655; † po 1700).
- Andrej Zergol (Cergol, Zergoll, * 8. 9. 1595 Sv. Križ na Vipavskem (Heiligenkreuz); SJ 8. 9. 1614; † 23. 1. 1645 Millstatt pri Celovcu).
- Jakob Ziegler (* 1470/80 Landau; † avgust 1549 Passau).
- Gašper Žitnik (* okoli 1535 Ljubljana; † 1585 Gradec).

Summary

The humanist and Jesuit books of Filip Terpin from Selca (on the 325th anniversary of his death)

The librarianship work of Filip Terpin from Selca, north of Škofja Loka, is presented, with special emphasis given to the natural history works he catalogued in the Bishop's library. Terpin's 1655 catalogue is the oldest preserved catalogue in today's Slovenia, not taking into account several protestant catalogues. In addition to Terpin's catalogue of the Bishop's library, his own books are also discussed. His studies at Graz University are described, as well as his work as the Vicar General of Bishop Rabatta. The baroque printed treasures under his supervision are compared with other important libraries of his countrymen. Among the natural history books belonging to the Bishop, Terpin catalogued books by Reisch from former Protestant owners, but also Terpin's own Boethius' incunabula and famous geometry of the Viennese mathematician, Vögelin.

Terpin's judgements against wizards are presented in their local political context. He learned the basic rules for exorcism processes against wizards in the Bishop's library, as well as perhaps in the library of Governor General Volf Engelbert Auerseerg. This study is based on the anti-wizard books and not on the torture, interrogation or execution of the victims. A claim is made of a comparatively mild Jesuit influence on Carniolan public opinion concerning witchcraft.

K freskantskemu ciklu v podružnični cerkvi sv. Andreja na Gostečah

Izvleček

Stilno stopnjo poznogotske umetnosti okoli leta 1400 običajno označujemo kot "mednarodni" ali "internacionalni" gotski slog, in sicer zaradi intenzivne izmenjave umetnostnih idej med severom in jugom ter vzhodom in zahodom Evrope. Na začetek 15. stoletja je datiran tudi freskantski cikel sv. Andreja na Gostečah na Gorenjskem, ki se ikonografsko navezuje na *Legendo aureo Jacobusa de Voragine* (da Varazze). Poleg furlanskih elementov (pripada t. i. drugi skupini goriških potujočih slikarskih delavnic) opazimo pri njem značilnosti veronsko-padovanskega slikarstva z Altichierom na čelu (ki se kaže zlasti v racionalnem gubanju nekaterih draperij) ter tudi vpliv tokov v smeri češkega t. i. mehkega sloga, ki se kaže pri ponderaciji figur v obliki črke S, v bogato gubajoči se draperiji ter specifični obrazni tipiki moških likov z dvodelno "wenceslavsko" brado.

Abstract

The cycle of frescoes in the subsidiary church of Sv. Andrej in Gosteče

The stylistic level of late gothic art around 1400 is normally characterised as "international" gothic style, because of the intensive exchange of artistic ideas between northern and southern and eastern and western Europe. The fresco cycle of St. Andrew in Gosteče in Gorenjska is also dated to the beginning of the 15th century and linked to the *Legenda aurea* of Jacobus de Voragine (da Varazze). In addition to the Friulian elements (belonging to the so-called second group of Gorizian travelling painting workshops) characteristics of Verona-Padua painting with Altichiero at the head (which appears especially in the rational folds of some of the drapery) and also the influence of currents towards the Bohemian 'soft' style, which appears in the ponderation of the figures in the form of the letter S, in the richly folded drapery and the specific facial types of the men's faces with two part "Wenceslasian" beards.

Podružnična cerkev sv. Andreja na Gostečah pri Škofji Loki naj bi bila po podatku iz vizitacijskega zapisnika iz leta 1669 posvečena leta 1337.¹ 14. stoletju pripadajo ravno krita ladja, kratek zgodnjegotski križnorebrasto obokan kor in zvonik, ki je vrinjen med ladjo in prezbiterij. Kasneje so v ladji v severni in južni steni prebili nekaj novih oken.

1 Höfler, *Srednjeveške freske*, str. 104.

V njej so se na severni in južni ladijski steni ohranile freske² z upodobitvami dogodkov iz legende o sv. Andreju,³ kot jih je v *Legendi aurei* leta 1298 opisal dominikanec in poznejši genovski nadškof Jacobus de Voragine (ali tudi da Varagine ali da Varazze). Kot je znano, so nastale okoli leta 1400 v furlanski trečentistični tradiciji.⁴ Pri nas je to edini temu apostolu posvečen slikarski cikel iz 14. oziroma zgodnjega 15. stoletja.

V likovni umetnosti je bil Andrej po Petru in Pavlu tretji apostol, prikazan z individualnimi potezami. Pogosto je upodobljen kot moški v zrelih letih ali že postaran, z gosto brado ter precej dolgimi, večkrat razmršenimi lasmi. Če gre za samostojne upodobitve, je njegov najpogosteje pojavljajoči se individualni atribut križ v obliki črke X (*crux decussata*), imenovan zato tudi Andrejev križ, ki se prvič pojavi v 10. stoletju (prej so ga prikazovali z majhnim latinskim križem), lahko pa tudi ribiška mreža z ribami.⁵

Venzona/Puška vas, Duomo, Križanje apostola Andreja, fragment.

(foto: Simona Kermavnar)

- 2 Prve omembe iz začetka 20. stoletja v okviru konservatorskih poročil dunajske Centralne komisije (*Mitteilungen der... = MdZK*, I., stp. 87-88; II., str. 344; III., stp. 135; V., stp. 103*, VII. stp. 312-313) freske postavljajo v 1. polovico 17. stoletja.
- 3 Sveti Andrej apostol praznuje god 30. novembra. Bil je iz Betsajde v Galileji. Z bratom Simonom Petrom sta odraščala ob Galilejskem morju in se preživljala z ribolovom. Iz Svetega pisma vemo, da je bil prijatelj z Jakobom in njegovim bratom Janezom, poznejšim evangelistom. Kmalu se je pridružil Janezu Krstniku. Srečanje z Jezusom je bilo zanj odločilno (Jn 1, 35-42). Navzoč je bil pri njegovem prvem čudežu v Kani galilejski. Že pred obilnim ribolovom (Lk 5, 1-11), po katerem je Jezus pozval prve učence naj mu sledijo, se je Andrej odločil zanj. Poleg bratov Jakoba st. in Janeza ter svojega brata Simona je pripadal prvi četverici od dvanajstih apostolov. V Evangelijih je Andrej izrecno imenovan še trikrat: na Oljski gori (Mk 13, 1-4), preden nasiti Jezus pet tisoč mož (Jn 6,8) in ko Andrej posreduje med Grki in Jezusom (Jn 12, 22). Po izročilu naj bi šel po apostolskem zboru v Jeruzalemu med divje Skite, pozneje je oznanjal Kristusov nauk v južni Rusiji (Bitinija) ter na Balkanu (Trakija, Grčija). Na stara leta se je naselil v Patrasu, kjer je verjetno leta 60 za časa cesarja Nerona prišel pred sodišče. Prokonzul Ageas ga je obsodil na bičanje in smrt na križu. Na križu je v mukah živel še dva dni. Njegove posmrtno ostanke so leta 356 prenesli v Konstantinopol ter leta 1208 v Amalfi, glava pa je bila leta 1462 prenešena v Rim (prim. Attwater, *Dictionary*, str. 42; Dolenc, v: *Leto svetnikov*, str. 459-461).
- 4 Stelè, *Monvmenta*, str. 1, 37; isti, *Die friulanische Gruppe*, str. 265-272; Planina, v: *Krajevni leksikon Slovenije*, str. 361; Stelè, *Slikarstvo v Sloveniji*, str. 92; isti, *Gotsko stensko slikarstvo*, str. XI, LXVII; Železnik, *Goriške delavnice*, str. 237; Höfler, *Srednjeveške freske*, str. 104-105; Vodnik, *Tekstilni vzorci*, str. 24; Železnik, *Stensko slikarstvo*, str. 31; Križnar, *Slog in tehnika*, str. 158-162.
- 5 Prim. Künstle, *Ikongraphie*, str. 58-62; Réau, *Iconographie de l'Art Chretien*, str. 76-84; Lechner, geslo Andreas Apostel, v: *Lexikon der christlichen*, stp. 138-152; Kaftal, Bisogni, *Iconography*, stp. 35-48; Grgič, geslo Andrija apostol, v: *Leksikon ikonografije*, str. 114; Giorgi, *Santi*, str. 28-29.

Pri ikonografski in slogovni analizi naših fresk je glede na italianizirajoči značaj možne paralele najprej najbolj smiselno poiskati med italijanskimi primeri. A tam poznajo samo en,⁶ fragmentarno ohranjen Andrejev cikel, in sicer v sosednji Furlaniji, v temu svetniku posvečenem *duomu* v kraju Venzone/Pušja vas,⁷ ki ga je naslikal t. i. Maestro delle Storie di Sant' Andrea, kot je slikarja poimenovala Dina Forgiarini,⁸ ki je v devetdesetih letih minulega stoletja cikel ikonografsko ustrezno interpretirala. Njegova literarna podlaga je tudi tokrat priljubljena Zlata legenda. Gre za dolg pas (455 x 58 cm) na južni steni glavne apsidalne kapele, ki je z borduro iz šesterokrakih zvezdic razdeljen na pet (ohranjenih) delov. Prvotno je morala biti slikarska površina razdeljena na štirinajst polj v dveh registrih, za kar govori ohranjeni spodnji del medaljona nekako na sredini cikla, v katerem je bila najverjetneje svetnikova dopasna upodobitev. Freske so prišle na dan po potresu maja 1976. Pisnih virov oziroma letnice, ki bi sporočali čas njihovega nastanka, ni, z upoštevanjem zgodovinskih dejstev in slogovno analizo pa bi jih lahko postavili v zgodnja šestdeseta leta 14. stoletja. Kot je znano, je v letih 1348-49 v Vidmu na povabilo oglejskega patriarha Bertranda de Saint-Geniés (1334-50) delal Vitale da Bologna (1308/09-1359/61),⁹ ki je skupaj s pomočniki v *duomu* poslikal kapelo sv. Nikolaja,¹⁰ glavno apsidalno kapelo¹¹ in kapelo sv. Antona.¹² Verjetno istočasno je v Pušjo vas prišel tudi ta bolonjski slikar, ki pa ga ne moremo identificirati s kakšnim Vitalejevim sodelavcem iz videmske delavnice.

- 6 Poudarjam, da je govor o današnjem stanju ohranjenosti, kar ne pomeni, da Andrejevih ciklov ni bilo. Omenimo lahko vsaj obsežen cikel t. i. Andrejevega okna (vitraža) zgornje cerkve v Assisiju iz 13. stoletja, ki pa je žal tudi izgubljen (Künstle, *Ikonographie*, str. 61).
- 7 Alberto Rizzi (Relazione preliminare, str. 238; isti, *Affreschi scoperti*, str. 3) je takoj po odkritju fragmente pripisal bolonjskemu slikarju iz zadnje četrtine trečenta, morda istemu, ki je v taisti cerkvi naslikal prizor *Sv. Martin deli plašč z beračem*, katerega je Serena Skerl del Conte pripisala t. i. »Primo aiuto di Vitale« iz sredine stoletja. Okoli 1350 je datirala tudi prizore iz Andrejeve legende (*Aggiornamenti*, str. 225-226), prav tako tudi Forgiarini, *Le storie*, 2004, str. 105-108 (z literaturo).
- 8 Forgiarini, *Le storie*, str. 39-74, 105-108.
- 9 Prim. Joppi, *Contributo quarto*, str. 7; Gnudi, *Vitale da Bologna*; Skerl del Conte, *Vitale da Bologna*, str. 15-34; Flores d' Arcais, *Affreschi trecenteschi*, str. 24-30; Benati, geslo Vitale da Bologna (o degli Equi), v: *La pittura*, str. 670; Skerl del Conte, *Nuove proposte*, str. 9-19; Casadio, *Vitale da Bologna a Udine*, str. 49-78; Skerl del Conte, *Aggiornamenti*, str. 213-226; Casadio, *L' attività udinese*, str. 33-35.
- 10 Poslikava Miklavževe kapele je bila delno odkrita leta 1911, dokončno so jo odkrili in restavrirali v letih 1927-28. Luigi Coletti (Sull' origine, str. 293-296) je prvi opozoril na njihovo bolonjsko vplivanost, Roberto Longhi (*La questione bolognese*, 1973, str. 215-216) pa je bil prvi, ki je prizor *Pogreb sv. Nikolaja* (južna stena) povezal z Vitalejem da Bologna, in sicer zgolj na podlagi stilne analize. Coletti je takoj zatem (Il »Maestro dei Padiglioni«, str. 208 -228) potrdil atribucijo in jo podprl z dokumenti, ki jih je objavil Joppi, *Contributo quarto*, str. 7.
- 11 Obsežen ikonografski program glavne kapele je prišel na dan leta 1968 in ga je z Vitalejem ter letom 1348 povezala Skerlova (*Vitale da Bologna*, str. 15-34), kar je v glavnem sprejela vsa nadaljnja kritika. Ohranjen je le delno, ker so v prvi polovici 18. stoletja cerkev temeljito prezidali. Srečo v nesreči tako predstavlja freskantski cikel v glavni kapeli *duoma* v Spilimbergu, ki ga je neposredno po Vitalejevem delu v Vidmu kopiral neki njegov pomočnik (za spilimberški cikel prim.: Zuliani, *Gli affreschi del coro*, str. 105-132).
- 12 Skerl del Conte, *Una Annunciazione*, str. 103-119.

Venzone/Pušja vas, Duomo, Brodolom, fragment.

(foto: Simona Kermavnar)

Poglejmo najprej, kaj Jacobus de Voragine pove o apostolu Andreju.¹³ Najprej izvemo, kako je Jezus večkrat poklical Andreja k sebi, dokler ni ta postal njegov učenec. Tako kot v Lukovem evangeliju (Lk 5, 1-11) je opisan tudi dogodek, ko sta z bratom Simonom ob Genezareškem jezeru lovila ribe, pa je mimo prišel Jezus, na čigar ukaz sta vrgla mrežo in ujela obilo rib. Po Kristusovem vnebohodu so se apostoli razšli, Andrej je šel delovat med Skite, Matej v Murgundijo/Etiopijo. Ker je bilo evangelistu tamkajšnje prebivalstvo sovražno in so mu celo iztaknili oči in ga vrgli v

ječo, mu je preko angelovega posredovanja priskočil na pomoč Andrej ter mu z molitvijo izprosil povrnitev vida, nakar se je Matej odpravil v Antiohijo, Andrej pa je ostal v Murgundiji. Sedaj je bil sam deležen besa domačinov, ki so ga z zvezanimi rokami vlačili po mestu. Po spreobrnjenju mučiteljev je šel v Ahajo. Sledi naštevanje čudežev, ki so se tam dogodili po Andrejevem posredovanju: spreobrnjenje mladeniča, pomoč porodnici, ki ni mogla roditi, odrešitev pohotnega starca, spremenjenje v prah krivične matere, oživitev mladeniča iz Nikeje, ki ga je pokončalo sedem hudičev, oživitev štiridesetih brodolomcev, spreobrnitev ter krščenje prokonzulove žene Maksimile. To zadnje dejanje je močno razjezilo njenega moža Ageasa, ki je ukazal, naj Andreja zgrabijo, bičajo ter privežejo na križ. Andrej je slekel oblačila in jih dal rabljem. Ko je visel na križu, je pridigal dvajset tisoč glavi množici. Ko je bil na križu tretji dan, je množica začela groziti prokonzulu, naj svetnika osvobodi, a apostol je imel dovolj tuzemskega življenja in je prosil Boga, naj mu pusti umreti. Ko je umrl, je Maksimila vzela njegovo truplo in ga svečano pokopala, Ageasa pa je še isti dan pokončal hudič. Sledi posthumni dogodek s škofom, ki je častil apostola Andreja, kar je pri hudiču zbudilo zavist. V podobi lepe ženske je skušal škofa na banketu zapeljati, kar bi mu že skoraj uspelo, a uspešno je posredoval sv. Andrej v podobi romarja.

Kateri prizori so upodobljeni v Pušji vasi in kateri na Gostečah in ali so kateri, ki se vsebinsko pokrivajo? V Pušji vasi so ohranjeni: levo od medaljona *Križanje* in *Pogreb*¹⁴ (svetnikovo truplo leži na mrtvaškem odru, prisotni so proti truplu stegovali roke, nekdo ga drži za glavo, spredaj na tleh klečita oziroma sedita dve osebi in molita, v središču je svečnik; skrajno desno že vidimo demona, ki je s čekani zgrabil za vrat prokonzula Ageasa, kateri je vznak padel na tla), desno od medaljona pa sledijo trije (prvotno štirje) prizori, ki se navezujejo na dva s svetnikom povezana čudeža, ki sta se zgodila pred njegovo smrtjo in po njej: *Brodolom* (s prevrnjeno barko in vrtincem ekspresivnih človeških teles, ki so pri tem popadala iz nje),

13 De Voragine, *The golden legend*, str. 13-21.

14 Ta prizor je unikum tudi med Andreju posvečenimi freskantskimi cikli v Italiji, ki pripadajo sicer že 15. stoletju. Najzgodnejši med njimi je iz parmske katedrale (kapela Valeri) iz let 1417-22, sledita monokromni cikel iz Mark (kripta sv. Lovrenca v kraju Doliolo a Sanseverino) ter cikel iz Benečije iz apostolu posvečene cerkve v kraju Vittorio Veneto s konca stoletja (prim. Kaftal, Bisogni, *Iconography*, stp. 35-48).

Oživitev utopljenecv (fragment apostolovih nog in halje) ter *Gostija pri škofu*. Četrty prizor je uničen, iz starejših fotografij pa se da razbrati, da je bila kompozicija v glavnem identična tretjemu, z diagonalno postavljenima klopjo in mizo.

Na Gostečah nekako po sredini severne in južne stene teče širok pas akantovih listov, med katerimi se na vsaki steni skriva po ena listna maska. Cikel krasi zgornji register. Vse prizore uokvirja kosmatska bordura, kakršno srečamo na poslikavah, ki pripadajo drugi skupini t. i. furlanskih potujočih slikarskih delavnic iz okoli leta 1400 in kateri pripada tudi poslikava na Gostečah.¹⁵ Takšno poimenovanje je vpejal France Stelè (1959, 1969), čeprav je Janez Höfler kasneje pokazal, da je izhodišče te dejavnosti bolj kot v sami Furlaniji potrebno iskati na njenem obrobju, in sicer

Gosteče, p. c. sv. Andreja, Rešitev evangelista Mateja.
(foto: Rafael Mam)

v Gorici,¹⁶ tako da bom v nadaljevanju uporabljala termin goriške slikarske delavnice. Stelè (1935, 1969) je prizore interpretiral kot *Jetništvo*, *Mučeništvo*, *Križanje* in *Pokop sv. Andreja*. Pripoved se začne na levem delu južne ladijske stene, ki jo sedaj predirajo tri okna, od tega dve sekundarni. Poleg oken je freske poškodovana vzdava lesene pevske empole na zahodni steni. Med obema kasnejšima oknomoma je fragment nekega prizora, morda *Jezus pokliče apostola Andreja* (lahko tudi *Čudežni ribolov*). Na desni strani vidimo skupinico, na čelu katere je Jezus, ki proti nekemu (verjetno sv. Andreju) steguje roki. Tudi naslednji prizor je, z izjemo samega apostola skrajno levo, uničilo veliko okno. Na naslednjem polju vidimo stolp, v katerem je zaprt mlad svetnik, bržkone Matej. Spredaj moli sv. Andrej in takoj nato že oba korakata in se pogovarjata. Najverjetneje gre za *Andrejevo rešitev evangelista Mateja*. Naslednji prizor je zaradi kora poškodovan. Na prestolu sedi svetlolasi kralj z "vencljevsko brado", pred njim se je zbrala skupinica na čelu s svetnikom s pridigarsko iztegnjenim kazalcem. Če izhajamo iz Zlate legende, potem bi to bil lahko prizor *Andrejevega zagovora mladeniča pred sodnikom* - v tem primeru kraljem.

- 15 Gre za skupino spomenikov, ki so skoncentrirani v okolici Škofje Loke: p. c. sv. Lovrenca nad Zmincem pri Škofji Loki, p. c. sv. Florijana v Sopotnici, p. c. sv. Nikolaja na Godešiču, p. c. sv. Andreja na Gostečah, romarska c. Marijinega Oznanjenja v Crngrobu (drugi pasijonski cikel v notranjščini; drugačna bordura), p. c. sv. Tomaža na Tomažu nad Praprotnim (prim. Höfler, *Srednjeveške freske*, str. 13-14, 86-92, 100-101, 141-142, 166-168, 178-179; z ostalo literaturo).
- 16 V ž. c. Marijinega vnebovzeta v Lescah na Gorenjskem sta se pod fresko *Mati božja z Detetom na prestolu* (okoli 1398) podpisala slikarja Nikolaj in Štefan iz Gorice (prim. Höfler, *Die Wandmalerei der Gruppe*, str. 477, op. 13; isti, *Srednjeveške freske*, str. 12, 123-124).

Gosteče, p. c. sv. Andreja, Križanje apostola Andreja.
(foto: Rafael Marn)

osrednja figura sivolasi svetnik z brado, oblečen v dvodelno oblačilo - zgornje vijolično z zeleno podlogo, spodnje rdeče - z izjemo zadnjih treh prizorov, ko je apostol svoja oblačila že razdelil med rablje in ga vidimo samo v opasici ali povitega v mrtvaški prt na zadnjem prizoru. To govori v prid trditvi, da imamo opraviti z zgodbami iz življenja enega svetnika. Dvoumen ostaja prizor *Mučenja s konjem*,¹⁷ vendar bi bilo precej nenavadno, da bi bil v neko zaključeno celoto (kot jo predstavljajo iz Andrejeve legende vzete epizode) vrinjen prizor Krištofovega (ali Matejevega) mučenja.¹⁸ Sledi samo *Križanje in pridiga*, kjer je prostor določen z ozkim pasom tal. Prizor zgoraj ob straneh opazujeta dva angelca. V središču kompozicije visi z glavo navzdol na iksastem križu svetnik. Bujni sivi lasje so se mu usuli proti tlom, oči ima široko odprte in pridiga množici, ki se je zbrala okoli. Na levi strani stojijo dostojanstveniki (med njimi prokonzul Ageas v oblačilu s hermelinasto podlogo), na desni pa na tleh sedijo žene in ljudstvo. Med njimi je prokonzulova žena Maksimila, ki jo srečamo tudi na zadnjem prizoru - *Polaganju v grob*. Svetnik je povit v bel prt, neki moški ga drži za glavo, tri ženske (prva med njimi je Maksimila) molijo za sarkofagom, desni del freske je zaradi sekundarno vzdanega okna uničen.

17 Höfler, *Srednjeveške freske*, str. 14 v uvodu prizore označi kot »iz življenja sv. Krištofa in sv. Andreja«, v kataložnem delu (str. 104) pa opozori, da je privezovanje na konjev rep značilno za mučenje sv. Krištofa, vendar »gre za legendo sv. Andreja, patrona cerkve«. Železnik (*Stensko slikarstvo*, str. 31) je prizor interpretirala kot *Pogani vlečejo sv. Mateja po cesti, privezanega konju na rep*.

18 Železnik, *Goriške delavnice*, str. 237 je prizore povezala s Krištofovo in Andrejevo, v magistrski nalogi (2000) pa z Andrejevo in Matejevo legendo.

Cikel se nadaljuje na severni steni. Prvi prizor je zaradi kora spet zelo poškodovan. Desno vidimo konja s sedlom, pred njim stoji svetlolasi mladenič, ki je levo nogo vtaknil v streme. Skrajno levo so sledi Andrejevega obraza. Vse je postavljeno v skalnato pokrajino. Na Gostečah se konj pojavi na dveh prizorih mučenja svetnika, čeprav v Zlati legendi tovrstno mučenje ni omenjeno. Ker je svetlolasi mladenič v zelenih hlačnih nogavicah prikazan tudi na naslednjem prizoru ko jaha konja, na čigar rep je privezan starec, ki goreče moli, lahko rečemo, da je bila celotna severna stena posvečena apostolovemu mučenju (trije prizori) in pokopu. Prvi prizor tako prikazuje *Andrejevo prijetje* in naslednji *Mučenje*, ko so ga vlačili naokoli in dodatek konja le stopnjuje teatralni učinek dogodka. Na vseh prizorih (z izjemo *Andrejevega poklicanja* in *Andrejevega zagovora pred sodnikom*, kjer je svetnikova obleka uničena) je

Gostče, p. c. sv. Andreja, sv. Andrej s prizora Rešitev evangelista Mateja, detajl. (foto: Rafael Marn)

Kot vidimo, je edini skupni ter neposredno primerljivi prizor samo *Križanje*, ki pa je v Pušji vasi močno poškodovano, a glede na ohranjene fragmente lahko rečemo, da je šlo za povsem drugačno kompozicijo kot na Gostečah. Na Gostečah je vsa množica skupaj s Križanim v prvem planu, medtem ko je v Pušji vasi očitno šlo za neko bogatejšo inscenacijo s klečečimi ženami v prvem planu ter križem ter vojaki v drugem. V obeh primerih se sicer pojavijo na tleh sedeče figure, vendar je njihovo obravnavanje povsem različno. Prav tako tudi konec svetnikove tuzemske poti ni predstavljen enotno: v Pušji vasi je naslikan Pogreb, ki je v nasprotju s *Polaganjem v grob* iz Gosteč, ki je komponiran po vzoru Kristusovega polaganja v grob,¹⁹ komponiran po vzorih *Dormitio Virginis*.

Gorenjska, in še posebej Škofja Loka, je bila v srednjem veku preko Poljanske doline povezana s Posočjem in s tem z Gorico in Čedadom in potem naprej z Vidmom, kjer je od sredine 13. stoletja imel sedež oglejski patriarh. Pomembna tranzitna cesta je od tu dalje peljala in pelje še danes skozi Puško vas in po Kanalski dolini proti severu na Koroško. Slikar, ki je delal na Gostečah, bi furlanski cikel seveda lahko poznal, saj je nenazadnje tam šlo za pomembno naročilo in delo, poleg tega pa je to bil edini trečentistični (kolikor je danes znano in ohranjeno) apostolu Andreju posvečen freskantski cikel v Furlaniji, in nasploh v Italiji, ki bi mu lahko služil kot predloga, sicer časovno oddaljena pol stoletja. Vendar iz tega, kar razberemo iz analiz primerov, o konkretnih vplivih ni mogoče govoriti, niti v smislu ikonografije niti slogovno. Razlika je že v samem pristopu k slikarski površini, ki je v Pušji vasi izrazito miniaturističen (vpliv bolonjskega miniaturnega slikarstva četrtega in petega desetletja trečenta) z minuciozno risbo, majhnimi figurami in izborom barvne palete (rožnata, svetlozelena, svetlomodra, zlatorumena), v serpentinastem vrvenju brodolomcev pa bi verjetno lahko videli tudi vpliv *cikla sv. Uršule* (1356-57c.)²⁰ v Trevisu Tomasa da Modena. Slikar iz Pušje vasi je bil sposoben ustvariti vtis več planov in prostorov, imel je smisel za prikaz gibanja, rutiniran je pri modeliranju figur, začutimo lahko gostoto in težo draperij. Obrazi pa so z izjemo Ageasovega žal uničeni. Freskant iz Gosteč nasprotno ni imel intencije po prikazu nekega kompleksnega prostora, tog je pri prezentaciji gib/ov-anja, barvno prevladujejo ubito vijolična, zelena, oranžna, modra, rumena in bela.

Splošno sprejeto je strokovno mnenje, da je bila po slogovno-ikonografskih rešitvah t. i. druga skupina goriških delavnic s konca stoletja, imenovana tudi skupina sv. Lovrenca nad Škofjo Loko, v primerjavi s t. i. prvo skupino že bolj furlansko zaznamovana, največ sorodnosti pa naj bi se kazalo s freskami v Terzu d' Aquileia/S. Martino v južni Furlaniji ter v San Danieleju del Friuli/S. Antonio Abate v zahodni Furlaniji.²¹ Janez Höfler je opozoril na dejstvo, da kljub furlanskemu vtisu, ki ga dajejo te freske (naivni obrazi z gobastimi lici, svetli prameni v laseh, določena neodločnost v potezah, toplejši kolorit), njihova zavezanost temu slikarstvu ni jasna in enoumna.²² Najprej je treba povedati, da je med freskami v Terzu²³ ter

19 Höfler, *Srednjeveške freske*, str. 104.

20 Prim. Zuliani, *Proposte*, str. 249; isti, *Gli affreschi del coro*, str. 129sl.

21 Prim. Železnik, *Goriške delavnice*, str. 237; ista, *Stensko slikarstvo*, str. 28; Höfler, *Srednjeveške freske*, str. 14.

22 Höfler, *Srednjeveške freske*, str. 14.

23 Luigi Bertogna (*La chiesa di S. Martino*, str. 30) ter Marisa Fiorin (*Il Maestro di S. Giusto*, str. 34-35) sta cikel v Terzu postavila v zadnjo četrtino 14. stoletja (na konec stoletja je cikel datiral tudi Stelè, *Umetnost*, str. 73: šlo naj bi za delo »giottovsko vplivanega furlanskega slikarja«). Fiorinova je videla

San Danieleju,²⁴ ki so nastale leta 1405 in prej, časovni razkorak približno tridesetih let, torej ni vseeno, ali rečemo, da je cikel na Gostečah soroden prvim ali/in drugim. Menim da Terzo, ki kaže še popolnoma odvisnost od spilimberškega cikla - kateri je nastal pod neposrednim vplivom Vitalejevega dela v videmski stolnici in čigar *t. p. q. n.* je splošno sprejeto leto 1358,²⁵ - z Gostečami nima neposredne zveze, ima jo pač toliko, kolikor je vsa naša furlanska slikarska produkcija druge polovice 14. in začetka 15. stoletja furlansko obarvana. Gre bolj za vpliv sodobnega furlanskega slikarstva iz okoli leta 1400, kot ga srečamo npr. v omenjenem San Danieleju, v Buii/S. Lorenzo in Monte²⁶ ali v Valerianu/S. Maria dei Battuti²⁷ (*Marijin cikel* na ladijskem oboku), kjer je očitnejši vpliv veronsko-padovanskega bazena z Altichierom na čelu. Paralele se kažejo tako v slokih figurah kot v okrogloličnih obrazih z jajčastimi očmi ter tudi v izboru barvne palete. Tu bi izpostavila altichiereskni lik moškega iz prizora *Polaganje v grob* (enostavno padajoče gube njegovega oblačila).

Skicirka iz Braunschweiga, Svetnika, f. 28b. (iz: Z. Drobna, *Die gotische Zeichnung in Böhmen*, Prag 1957)

- paralele zlasti s *ciklom sv. Justa* v tržaški stolnici, katerega je z veliko verjetnostjo datirala 1380–82, ko se je Trst za kratek čas znašel pod jurisdikcijo oglejskega patriarha Markvarda iz Randecka; Zuliani, *Lineamenti*, str. 34; Rizzi, *Profilo*, str. 71; Bergamini, *Storia dell' arte*, str. 25–252; Quinzi, »Et cappella tota«, str. 5–19: 9–12 (dat.: 2. polovica 14. stoletja).
- 24 Prim. Zuliani, *Lineamenti*, str. 35; Rizzi, *Profilo*, str. 74; Quai, *Ignoto frescante*, str. 58–59; Sforza Vattovani, geslo *Il Gotico*, v: *Enciclopedia*, str. 1585; Bergamini, *Storia dell' arte*, str. 257; Marioni Bros, *San Daniele*, kat. št. 62; Lucco, *Pittura del Duecento e del Trecento*, str. 147; Skerl del Conte, *Aggiornamenti*, 1995, str. 217sl.; Furlan, *La pittura del Quattrocento*, str. 39.
- 25 26. decembra 1358 so namreč posvetili oltar v glavni apsidalni kapeli spilimberškega *duoma*, poleg tega je freska (*Poklon sv. Treh kraljev, Kristus v mandorli med angeli*) na južni steni severne apsidalne kapele datirana 1350 in med obema poslikavama verjetno ni šlo za večji časovni razmik (prim. Walcher, *In margine*, str. 183–189: 185sl.; ista, *Cosmopolitismo*, str. 261–274: 262).
- 26 Gian Carlo Menis (*Gli affreschi trecenteschi*, str. 1–3) in za njim Luciana Marioni Bros (Buja, *Pieve di S. Lorenzo*, kat. 60) sta cikel pripisala huminskemu slikarju Valenteju di Valcone, ki se v dokumentih omenja že leta 1328, vendar je atribucija brez vsake podlage. Nasprotno sta Rizzi, *Profilo*, str. 74 (izpostavil je bolonjsko-padovanske vplive) in Maria Chiara Cadore (Buia, *Pieve di*, str. 25–26) cikel postavila na začetek 15. stoletja.
- 27 Prim. Marchetti, *S. Maria dei Battuti*, str. 43; Furlan, *Cultura architettonica*, str. 186, 206–208 (izpostavil je beneške vplive, dat.: konec 14. stoletja); Bergamini, *Affreschi*, str. 104, XXIX; Leandrin, *L' arte nel Friuli Occidentale*, str. 177–178; Aloisi, *Tesori d' arte*, str. 24.

Praga, c. sv. Lovrenca, sv. Andrej, detajl glave (iz kataloga: *Die Parler und der schöne Stil 1350-1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgern, Köln 1978*)

Gosteče, p. c. sv. Andreja. Sv. Andrej, fragment (foto: Rafael Marr)

Dodatno slogovno opredelitev gosteških fresk otežuje dejstvo, da se tukaj pojavijo novi elementi, ki se kažejo zlasti pri oblikovanju draperije ter v samih obraznih tipih, ki jih ne srečamo v sodobnem in seveda še manj zgodnejšem furlanskem slikarstvu. Treba je namreč že izpostaviti prepletenost z elementi severnjaškega mehkega sloga,²⁸ ki se je na Češkem pojavil v osemdesetih letih, v okviru furlanske slikarske aktivnosti pri nas naj bi se pojavil šele v t. i. tretji skupini goriških potujočih delavnic, 1410-20. To je zlasti očitno na južni steni, kjer vidimo v drži spotegnjene figure (ponderacija postav v liniji v obliki črke S) v mehko padajočih in pregibajočih se draperijah. Gube so barvno modelirane, prevladuje barva in ne kontura. Obrazna tipika apostola in kralja z "vencljevsko" brado ter habitus protagonistov nasploh so blizu češkemu mehkeemu slogu okoli leta 1400, ko je le-ta dozorel in postal shematiziran in formaliziran. Andrejev obraz s specifično oblikovano dvodelno brado iz prizora *Rešitev evangelista Mateja* je blizu upodobitvi taistega svetnika iz fragmentarno ohranjene poslikave v cerkvi sv. Lovrenca v Pragi, ki je datirana po letu 1390, gre pa za nasledstvo Třeboškega oz. Wittingauskega mojstra²⁹ (mimogrede: obraz *apostola Andreja* iz praške cerkve sv. Lovrenca je identičen obrazu apostola *Filipa* iz Třeboškega oltarja, datiranega 1380-90, Praga, Národní Galerie).

28 O elementih mehkega sloga v t. i. furlanskih delavnicah prim. Höfler, *Srednjeveške freske*, str. 15-16 (izpostavil je vpliv Koroške); Zimmermann, *Stensko slikarstvo*, str. 115-116 (odločilni prispevek za izoblikovanje mehkega sloga na Slovenskem gre po njenem mnenju pripisati gornještajski »vojvodski« delavnici/Herzogswerkstatt iz okolice Brucka ob Muri s konca 14. in prve tretjine 15. stoletja, ki je prek Dunaja posredovala češke elemente).

29 Stejskal, v: *Die Parler*, str. 729.

Gosteče, p. c. sv. Andreja, Polaganje v grob apostola Andreja, fragment. (foto: Rafael Marn)

Izpostavila bi tudi detajl izumetničene apostolove poze na prizoru, ko le-ta spremlja evangelista Mateja iz ječe. Partija okoli rok močno spominja na poskus preslikave neke risarske predloge. Podobne rešitve najdemo npr. pri celopostavnih stoječih svetnikih iz braunschweiske skicirke (Braunschweig, Herzog Anton Ulrich-Museum, Kupferstichkabinett)³⁰ iz okoli let 1390-1400, enem najslavnejših del češkega rokopisnega slikarstva Vaclavove dobe (Vaclav Luksemburški: kralj Češke 1376-1419, nemški cesar 1378-1400). V tem smislu so gosteške freske blizu poslikavi apsida v župnijski cerkvi sv. Egidija v Zweinitzu³¹ na Koroškem, s konca 14. stoletja, ki je delo Heinricha iz Gradca. Pri tem seveda ne namigujem na kakšne delavniške povezave med Gostečami in Zweinitzem, pač pa zgolj domnevam, da je v obeh primerih precejšnjo vlogo odigral naslon na srednjeevropske (češke) predloge.

Če na koncu povzamemo tole razmišljanje, lahko rečemo, da je pri freskantskem ciklu na Gostečah iz začetka 15. stoletja poleg furlanske usmerjenosti opaziti vpliv padovanskega slikarstva z Altichierom na čelu ter vpliv češkega mehkega sloga.

LITERATURA:

Aloisi, Stefano: Tesori d' arte. In Val d' Arzino, Val Cosa e Val Tramontina dal XIV al XX secolo, Roveredo in Piano (Pordenone) 2000, str. 24.

Attwater, Donald: *The Penguin dictionary of saints*, Harmondsworth: Penguin Books 1983², str. 42.

Benati, Daniele: geslo Vitale da Bologna (o degli Equi), V: *La pittura in Italia. Il Duecento e il Trecento, II*, (ur. Enrico Castelnuovo), Milano: Electa, 1986, str. 670.

Bergamini, Giuseppe: *Affreschi del Friuli*, Udine: Istituto per l' Enciclopedia del Friuli-Venezia Giulia, 1973.

Bergamini, Giuseppe, Tavano, Sergio: *Storia dell' arte nel Friuli-Venezia Giulia*, Udine: Chiandetti editore, 1991², str. 251-252.

Bertogna, Luigi: La chiesa di S. Martino di Terzo, *Aquileia nostra*, Aquileia 1948, str. 30.

Besold, Andreas: Fresken in Kärnten um 1400. Die Trecentorezeption in der Kärntner Wandmalerei (magistrsko delo, tipkopsis), Wien 1992.

Cadore, Maria Chiara: Buia, Pieve di S. Lorenzo in Monte, Relazioni della Soprintendenza per i beni ambientali e architettonici, archeologici, artistici e storici del Friuli-Venezia Giulia, 3, Trieste: Edizioni Villaggio del Fanciullo, 1983, str. 25-26.

Casadio, Paolo: Vitale da Bologna a Udine, *Itinerari di Vitale da Bologna. Affreschi a Udine e a Pomposa*, catalogo della mostra (ur. Cesare Gnudi & Paolo Casadio), Bologna: N. Alfa. Editor., 1990, str. 49-78.

Casadio, Paolo: L' attività udinese di Vitale da Bologna, *Artisti in viaggio 1300-1450. Presenze foreste in Friuli Venezia Giulia* (Atti del Convegno. Villa Manin di Passariano, Codroipo (Ud), 15-16 novembre

30 Prim. Drobná, *Die gotische Zeichnung*, str. 48-49, sl. 90-99; Benesch, *Die Zeichnung*, 1962, str. 243 in kat. 242-244 (datira okoli leta 1380); Schmidt, *Malerei bis 1450*, str. 238, 240; Jenni, v: *Die Parler*, str. 142-143. Kot je pokazala Enrica Cozzi (*Il mondo cavalleresco*, str. 245-246), je braunschweiška skicirka vplivala tudi na slavno poslikavo v gradu Roncolo/Runkelstein pri Bolzanu na Južnem Tirolskem (konec 14. stoletja) ter v Torre Aquila Castela del Buonconsiglio v Trentu /Trientu (1400-07); Schmidt, *Beobachtungen*, str. 83; Fajt, Suckale, »Braunschweiger Musterbuch«, str. 195 (kat. 67).

31 Walter Frodl (*Die Gotische Malerei*, str. 75) je freske v Zweinitzu datiral okoli leta 1400, prav tako tudi Andreas Besold, *Fresken in Kärnten um 1400*, str. 28-36; prim. tudi Schmidt, *Die Rezeption*, str. 25-36 (isti članek v: *Malerei der Gotik*, 236-237); Kirchweger, v: *Geschichte der bildenden Kunst*, str. 461-462 (dat. ok. 1390); Alenka Vodnik v doktorski disertaciji (*Italijanske in italijansko usmerjene*, str. 19, 192-194) navaja datacijo 1380 - 90; Höfler, Vodnik, *Der Maler Heinrich*, str. 600-602.

- 2002 (ur. Maria Paola Frattolin), Udine: Forum, 2003, str. 33-35.
- Coletti, Luigi: Sull' origine e sulla diffusione della scuola pittorica romagnola nel Trecento, *Dedalo*, XI, 1930-31, vol. II, str. 293-296.
- Coletti, Luigi: Il "Maestro dei Padiglioni", *Miscelanea di storia dell' arte in onore di I. B. Supino*, Firenze: Leo S. Olschki, 1933, str. 208-228.
- Cozzi, Enrica: Il mondo cavalleresco. L' Italia nord-orientale, v: *Il Gotico nelle Alpi 1350-1450*, catalogo della mostra (ur. Enrico Castelnuovo, Francesca De Gramatica), Trento: Castello del Buonconsiglio: Museo Diocesano Tridentino: Provincia Autonoma di Trento, 2002, str. 245-246.
- De Voragine, Jacobus : *The golden legend. Reading on the Saints*, (ang. prevod William Granger Ryan), I, 1993 Princeton University Press, str. 13-21.
- Dolenc, Jože, v : *Leto svetnikov* (ur. Marijan Smolik), IV, Celje: Mohorjeva družba, 2000, str. 459-461.
- Drobná, Zoroslava: *Die gotische Zeichnung in Böhmen*, Prag: Artia, 1957.
- Fajt, Jiří, Suckale, Robert: "Braunschweiger Musterbuch", v: *Karl IV. Kaiser von Gottes Gnaden. Kunst und Repräsentation des Hauses Luxemburg 1310-1437* (ur. Jiří Fajt), München-Berlin: Deutscher Kunstverlag, 2006, str. 195, kat. št. 67.
- Fiorin, Marisa: *Il Maestro di S. Giusto*, Trieste: Del Bianco Editore, 1969, str. 34-35.
- Flores d' Arcais, Francesca: Affreschi trecenteschi nel Duomo di Udine, *Arte Veneta*, XXXII, 1978, str. 24-30.
- Forgiarini, Dina: Le storie di Sant' Andrea e la pittura murale del Trecento a Venzone, Trieste: Editoriale Lloyd, 2004.
- Frodl, Walter: Die Gotische Malerei in Kärnten, Klagenfurt: J. Leon sen. 1944.
- Furlan, Caterina: La pittura del Quattrocento in Friuli: *per un itinerario, In domo habitationis. L' arredo in Friuli nel tardo medioevo* (ur. Gianfranco Fiaccadori - Maurizio Grattoni d' Arcano), Venezia: Marsilio Editori, 1996, str. 39-51.
- Furlan, Italo: Cultura architettonica e figurale in Friuli dall'età di mezzo all'epoca della rinascita, *Pordenone. Storia, arte, cultura e sviluppo economico delle terre tra il Livenza e il Tagliamento*, Torino: Grafica Moderna, 1968, str. 186, 206-208.
- Giorgi, Rosa, geslo Andrea Apostolo, v: *Santi* (I Dizionari dell' Arte, ed. Stefano Zuffi), Milano: Electa, 2004², str. 28-29.
- Gnudi, Cesare: *Vitale da Bologna*, Milano: Silvana editoriale d' arte, 1962.
- Grgić, Marijan, geslo Andrija apostol, v: *Leksikon ikonografije liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva* (ur. Anđelko Badurina), Zagreb: Liber: Kršćanska sadašnjost: Institut za povijest umjetnosti, 1979, str. 114.
- Höfler, Janez: *Srednjeveške freske v Sloveniji: Gorenjska*, I, Ljubljana: Družina, 1996
- Höfler, Janez, Vodnik, Alenka: Der Maler Heinrich in Zweinitz - ein Grazer, *Carinthia* 1 (2006), 196. Jahrgang, Klagenfurt, str. 600-602.
- Jenni, Ulrike, v: *Die Parler und der Schöne Stil 1350-1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgern*, (Köln, Schnütgen - Museum, ur. Anton Legner), III, Köln: Museen der Stadt Köln, 1978, str. 142-143.
- Joppi, Valentino: Contributo quarto ed ultimo alla storia dell'arte nel Friuli ed alla vita dei pittori, scultori, architetti ed orefici friulani dal XIV al XVIII secolo, Venezia 1894, str. 7.
- Kaftal, George, Bisogni, Fabio: Iconography of the Saints in the Painting of North East Italy, Florence: Sansoni, 1978, str. 35-48.
- Kirchweger, Franz, v: *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich. Gotik* (ur. Günter Brucher) II, München-London-New York: Prestel, 2000, str. 461-462.
- Križnar, Anabelle: *Slog in tehnika srednjeveškega stenskega slikarstva na Slovenskem*, Ljubljana: Založba

- ZRC, 2006, str. 158-162.
- Künstle, Karl, geslo Andreas, Apostel, v: *Ikonographie der Heiligen*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1926, str. 58-62.
- Leandrin, Adalberto: *L' arte nel Friuli Occidentale dalla Preistoria al Gotico*, Pordenone: Edizioni Concordia Sette Pordenone, 1983, str. 177-178.
- Lechner, Martin, geslo Andreas Apostel, v: *Lexikon der christlichen Ikonographie*, V, (ur. Wolfgang Braunfels), Rom-Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1973, str. 138-152.
- Longhi, Roberto: La questione bolognese negli affreschi del Camposanto di Pisa (konferenca maja 1931 na univerzi v Pisi in decembra istega leta na Kunsthistorisches Institut-u v Firenci), v: *Edizione delle opere complete di Roberto Longhi*, vol. VI, *Lavori in Valpadana dal Trecento al primo Cinquecento 1934-1964*, Firenze 1973, str. 215-216.
- Lucco, Mauro, Pittura del Duecento e del Trecento nelle province venete, v: *La pittura in Italia. Il Duecento e il Trecento* (ur. Enrico Castelnuovo), I, Milano: Electa, 1986², str. 147.
- Marioni Bros, Luciana, Buja, Pieve di S. Lorenzo (kat. št. 60), *Civiltà del Friuli Centro Collinare* (ur. Gian Carlo Menis), Pordenone: Grafiche editoriali artistiche pordenonesi, 1984.
- Marioni Bros, Luciana, San Daniele, Chiesa di S. Antonio Abate (kat. št. 62), *Civiltà del Friuli Centro Collinare* (ur. Gian Carlo Menis), Pordenone: Grafiche editoriali artistiche pordenonesi, 1984.
- Mitteilungen der K. K. Central - Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst und historischen Denkmale (= MdZK), I. (1902), Nr. 4, str. 87-88; MdZK II. (1903), Nr. 11, stp. 344; MdZK III. (1904), Nr. 5. 6, str. 135; MdZK V. (1906), Nr. 12*, 13*, str. 103*, MdZK VII (1908), Nr. 10, str. 312-313.
- Menis, Gian Carlo, Gli affreschi trecenteschi nella pieve di Buia, *Sot la nape*, 2, 1957, str. 1-3.
- Marchetti, Giuseppe, S. Maria dei Battuti a Valeriano e i recenti restauri, *Sot la nape*, 4, 1962, str. 43-51.
- Planina, France, geslo Gostéče, v: *Krajevni leksikon Slovenije* (ur. Roman Savnik), I, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1968, str. 361.
- Quai, Franco: Ignoto frescante friulano (sec. XIV), v: *Arte sacra a San Daniele del Friuli tra XIV e XVI secolo*, San Daniele del Friuli: Grafiche Buttazoni, 1979, str. 58-59.
- Quinzi, Alessandro: "Et cappella tota sanctorum figuris depicta est". K srednjeveški podobi cerkve svetega Mihaela v Biljani, *Acta historiae artis Slovenica*, 4, 1999, str. 5-19.
- Réau, Louis, geslo Andre, v: *Iconographie de l' Art Chretien*, III/1, Paris: Presses Universitaires de France, 1958, str. 76-84.
- Rizzi, Alberto: Relazione preliminare sulla pittura murale del Friuli terremotato, *Atti dell' Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, classi di scienze morali e Lettere*, a.a. 1977-78, CXXXVI (1978), str. 238.
- Rizzi, Alberto: Affreschi scoperti in Friuli, *Antichità viva*, XVIII (1979) 1, str. 3.
- Rizzi, Aldo: *Profilo di storia dell' arte in Friuli. Dalla preistoria al gotico*, Udine: Del Bianco Editore, 1975.
- Schmidt, Gerhard: Malerei bis 1450. Tafelmalerei-Wandmalerei- Buchmalerei, v: *Gotik in Böhmen* (ur. Karl M. Swoboda), München: Prestel-Verlag, 1969, str. 238, 240.
- Schmidt, Gerhard: Die Rezeption der italienischen Trecentokunst in Mittel - und Östeuropa, v: *Gotika v Sloveniji- Gotik in Slovenien - Il gotico in Slovenia. Nastajanje kulturnega prostora med Alpami, Panonijo in Jadranom. Akti mednarodnega simpozija Ljubljana, Narodna galerija, 20.-22.10.1994*, ur. Janez Höfler, Ljubljana: Narodna galerija Ljubljana, 1995, str. 25-36.
- Schmidt, Gerhard: Beobachtungen betreffend die Mobilität von Buchmalern in 14. Jahrhundert, v: *Malerei der Gotik. Fixpunkte und Ausblicke*, II, Graz: Akademische Druck-u. Verlagsanstalt, 2005, str. 83.
- Sforza Vattovani, Fulvia, geslo Il Gotico, v: *Enciclopedia Monografica del Friuli- Venezia Giulia*, III, Udine:

- Istituto per l' enciclopedia del Friuli-Venezia Giulia, 1980, str. 1585.
- Skerl del Conte, Serena: Vitale da Bologna e il duomo di Udine: un ipotesi alternativa, *Arte in Friuli. Arte in Trieste*, 1, 1975, str. 15-34.
- Skerl del Conte, Serena: Una Annunciazione di Vitale da Bologna nel Duomo di Udine, *Memorie Storiche Forogiuliesi*, LXVI, 1987, str. 103-119.
- Skerl del Conte, Serena: Aggiornamenti su Vitale da Bologna e i suoi seguaci in Friuli, v: Gotika v Sloveniji - Gotik in Slovenien - Il gotico in Slovenia. Nastajanje kulturnega prostora med Alpami, Panonijo in Jadrantom. Akti mednarodnega simpozija Ljubljana, Narodna galerija, 20. - 22. oktober 1994, ur. Janez Höfler, Ljubljana 1995, str. 225-226.
- Stejskal, Karel, v: Die Parler und der Schöne Stil 1350-1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgern, (Köln, Schnütgen - Museum, ur. Anton Legner), II, Köln: Museen der Stadt Köln, 1978, str. 729.
- Stelè France: *Monvmenta artis slovenicae*, I, Srednjeveško stensko slikarstvo, Ljubljana: Akademsko založba, 1935, str. 1, 37.
- Stelè, France: Die friulanische Gruppe in der gotischen Wandmalerei Sloweniens, v: *Festschrift Karl M. Swoboda zum 28. Januar 1959*, Wien 1959, str. 265-272.
- Stelè, France: *Slikarstvo v Sloveniji od 12. do 16. stoletja*, Ljubljana: Slovenska matica, 1969, str. 92.
- Stelè, France: *Gotsko stensko slikarstvo (Ars Sloveniae)*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1972, str. XI, LXVII.
- Vodnik, Alenka: *Italijanske in italijansko usmerjene slikarske delavnice okoli leta 1400 v vzhodnoalpskem prostoru* (doktorska disertacija, tipkopis), Ljubljana 2005, str. 19, 192-194
- Walcher, Maria: In margine alla mostra capolavori d' arte in Friuli, *Arte in Friuli. Arte a Trieste*, 2 (1976), str. 183-189: 185-186.
- Walcher, Maria: Cosmopolitismo nella pittura dal Trecento al Cinquecento in Friuli, *Ce fastu?*, IX (1977), n° 53, str. 261- 274: 262.
- Walcher, Maria: Cosmopolitismo nella pittura dal Trecento al Cinquecento in Friuli, *Ce fastu?*, IX (1977), n° 53, str. 261 - 274: 262.
- Zimmermann, Tanja: *Stensko slikarstvo poznega 13. in 14. stoletja na Slovenskem* (doktorska disertacija, tipkopis), Ljubljana 1996, str. 115-116.
- Zuliani, Fulvio: Lineamenti della pittura trecentesca in Friuli, 1° Convegno internazionale di storici dell' arte sul tema "La pittura trecentesca in Friuli e i rapporti con la cultura figurativa delle regioni confinanti" (Udine 19-22 maggio 1970), Udine 1971.
- Zuliani, Fulvio, Proposte per Tomaso, Tomaso da Modena e il suo tempo. Atti del convegno internazionale di studi per il 6°Centenario della morte. Treviso 31 Agosto-3 Settembre 1979, Venezia: Stamp. di Venezia, 1980, str. 249-256.
- Zuliani, Fulvio: Gli affreschi del coro e dell' abside sinistra, *Il Duomo di Spilimbergo. 1284-1984* (ur. Caterina Furlan & Italo Zannier), Spilimbergo: Comune di Spilimbergo, 1985, str. 105-132.
- Železnik, Adela: Goriške delavnice 14. in zgodnjega 15. stoletja, *Gotika v Sloveniji* (Ljubljana, Narodna galerija, 1.6.-1.10.1995, ur. Janez Höfler), Ljubljana: Narodna galerija Ljubljana, 1995, str. 237. (katalog razstave)
- Železnik, Adela: *Stensko slikarstvo takoimenovanih furlanskih delavnic v srednjem veku* (magistrsko delo, tipkopis), Ljubljana 2000, str. 31.

Summary

The cycle of frescoes in the subsidiary church of Sv. Andrej in Gosteče

The fragmentarily preserved cycle of frescoes from the subsidiary church of Sv. Andrej in Gosteče in Gorenjska shows events from the life of the apostle Andrew, as described by Jacobus de Voragine in *Legenda aurea*. The cycle, which runs along the north and south walls of the nave is ascribed to the so-called second group of Friulian or more accurately Gorizian itinerant painting workshops from around 1400, since it appears that the starting point of this activity should rather be sought on the fringes, in Gorizia, rather than in Friuli itself. The generally accepted professional opinion is that the stylistic-iconographic solutions of this group, concentrated in the surroundings of Škofja Loka (Sv. Lovrenc nad Zmncem, Sopotnica, Godešič, Gosteče), is more markedly Friulian than the first group (Crngrob, Bodovlje), and the major parallels should appear in the frescoes in Terzo d' Aquileia (S. Martino Church) in south Friuli and in those in S. Antonio Abate Church in San Daniele in western Friuli. These parallels appear, e.g., in the design of the faces, with bearded faces, the hair appears enlivened by beams of light, the colouring is slightly warmer. However, the connection to this style of painting is not clear or self-evident (Höfler).

In view of the Italianised character of the cycle, I first attempted to seek iconographic parallels with the Trecento cycles in Italy dedicated to St. Andrew, but it appeared that only one cycle is preserved there, in neighbouring Friuli, in Venzone/Pušja vas, which must have been created half a century before the one in Gosteče and in its lively colouring (yellow, pink, light green, light blue) and great feeling for the appearance of movement of the protagonists, shows the probable influence of the Bologna school of miniature painting and/or Tomaso da Modena. The painter there, called Maestro delle Storie di Sant' Andrea, probably worked at the same time as Vitale da Bologna in Udine Cathedral (1348-1349) in the duomo in Venzone, but we cannot identify him with any of his associates in the workshop there. A comparison with the preserved material showed that it is not possible to draw either iconographic or stylistic parallels.

I then determined the dependence of gothic frescoes from Friulian monuments, namely those in Terzo d' Aquileia and San Daniele. Since in my opinion there is a thirty year time interval between the frescoes in Terzo and San Daniele (which were created around 1405 and earlier), equating with both at the same time is not appropriate. Terzo shows a strong dependence on the main apsidal chapel of the duomo in Spilimbergo, of which the t.p.q.n. is 1358, when they dedicated the main altar there, and which is considered to be a direct copy of Vitale's cycle in the main apsidal chapel of the duomo in Udine. In San Daniele, there appear to be new additions, which seem reminiscent in particular of the influence of the Verona-Padua area with Altichiero at the head. In Gosteče, therefore, it is more the influence of contemporary Friulian painting, such as we meet in the aforementioned church in San Daniele, in Buja/S. Lorenzo in Monte or in Valeriano/S. Maria dei Battuti.

In addition to the Friulian character of the frescoes, which is particularly clear on the northern wall, elements can be seen on the southern wall that cannot be linked to Friulian painting around 1400, still less with earlier painting. These innovations appear especially in the extended figures (ponderation of the figures in a line in the form of the letter S), in the design of the softly falling drapery, which is richly folded at the sides or in the way that it falls to the ground. The facial typing is also very eloquent: e.g., the king's (judge's) face with a beard, which can without hesitation be characterised as "Wenceslasian" or Andrew's two-part, slightly undulating beard, which is immediately reminiscent, e.g., of the Třeboň/Wittingau master who worked in Prague or in southern Bohemia in the last decade of the 14th century. I believe that with great probability we can speak in Gosteče of the influence of Czech painting of the 'soft' style, which developed in the 1380s or, more precisely, already about its schematisation and formalised execution from around 1390-1400.

Agrarno gospodarstvo v katastrski občini Sora leta 1831/32

Izvleček

Članek o agrarnem gospodarstvu v katastrski občini Sora leta 1831/32 temelji na analizi podatkov, ki jih prinašajo cenilni operat k franciscejskemu katastru in odgovori na vprašalnice. Spoznanjem iz obeh virov so dodana spoznanja iz slovstva in ohranjenega ustnega izročila. Poleg osnovnih statističnih podatkov o katastrski občini in njenih prebivalcih so nadrobneje predstavljene glavne gospodarske panoge (poljedelstvo, živinoreja, gozdarstvo), s katerimi so se ljudje ukvarjali.

Abstract

The agrarian economy in the land register municipality of Sora 1831/32

The article about the agrarian economy in the land register municipality of Sora in 1831/32 is based on an analysis of data provided by the evaluative description in the Franciscan land register and answers to a questionnaire. Understandings from both sources are supplemented with understandings from literature and oral tradition. In addition to basic statistical data concerning the land register municipality and its inhabitants, the main economic branches are presented in more detail (arable farming, livestock farming, forestry) with which people were involved.

V času, ko sem opravljal delo glavnega urednika pri Slovenskem etnološkem leksikonu, sem sklenil, da bom potem, ko bom končal navedeno nalogo, raziskal Etnologijo agrarnega gospodarstva na Sorškem polju ob koncu fevdalne dobe (delovni naslov obravnave). Po natisu Slovenskega etnološkega leksikona mi je zdravje močno opešalo, raziskovalno delo sem moral zelo omejiti.

Poravnal sem, kar sem še imel dolga, in sem kar se dá na kratko povzel del tega, kar vem predvsem o nemški zasedbi Slovenskega Štajerskega. Ko sem začel nadrobneje brati vire za načrtovano raziskavo, po veliki večini so arhivski viri, pa sem se prepričal, da so ti toliko številni in poučni, da v življenju, kolikor je še pred menoj, ne bom mogel omenjene obdelave dognati do konca. Pomišljal sem, da se raziskavi odrečem. Mag. Janja Žagar Grgič, muzejska svetovalka Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani, me je spodbujala, naj nadaljujem delo, in mi ponudila svojo pomoč. Hvaležen sem ji! Odločil sem se, da bom raziskavo razdelil na posamezne etnološke teme. Kolikor mi bo usojeno, se bom po delih loteval izbranih tem in spoznanja sproti objavljaj.

Prvi prispevek te vrste je natisnjen v pričujočih vrsticah.

* Dr. Angelos Baš ni dočakal izdaje svojega prispevka za Loške razglede. Umril je 25. avgusta 2008.

I.

Temeljni vir za agrarno gospodarstvo na Sorškem polju ob koncu fevdalne dobe je franciscejski kataster v vseh sestavnih delih. Slovar slovenskega knjižnega jezika definira kataster kot "uradni popis zemljišč na določenem območju glede na obliko, obseg, kakovost, kulturo, posestništvo".¹ V tej definiciji manjka namen, ki je zanj rabil kataster. S tega vidika je Peter Ribnikar definiral kataster kot "pripomoček in osnovo(a) za odmero dohodka od zemljišč, torej zemljiškega davka".²

Naslovna stran reambuliranega franciscejskega katastra z mejami katastrske občine Sora. (hrani: Arhiv Republike Slovenije)

Franciscejski kataster, nastajal je od leta 1818 do 1828, sestavljajo mape, izdelane v merilu 1 : 2880, in spisovni del.³ Kot dodatki mapam in spisovnemu delu so nato do leta 1832 nastali cenitveni elaborati za katastrske občine in pa vprašalnice (vprašalnice in odgovori) za katastrske občine. Cenitveni elaborati so zapisovali in deloma povzemali poglavitne podatke o gospodarskih razmerah v katastrskih občinah; vprašalnice so z odgovori prispevale predvsem nadrobne podatke o gospodarskih razmerah v katastrskih občinah.

Medtem ko je za mape in spisovni del franciscejskega katastra znano, kako so nastali, znano je tudi nekaj o napotkih zanje, pa za Kranjsko ti podatki manjkajo. Domnevamo, da so na ljubljanski kresiji, v organizacijskem pogledu, vodili to delo za katastrsko občino Sora in zanj izbrali uradnike. Med tistimi, ki so izdelovali cenitveni elaborat, in tistimi, ki so izdelovali odgovore v vprašalnici za katastrsko občino Sora, so vsekakor bile vezi; nemara so pri sestavi cenitvenega elaborata uporabljali tudi odgovore v vprašalnici, ali so te odgovore v svojem spisu dopolnjevali. Delo za cenitveni elaborat o katastrski občini Sora je bilo končano 8. decembra 1832, delo za vprašalnico o tej katastrski občini je bilo končano 14. novembra 1831. Pod slednjim datumom so bili podpisani, t.j. podkrižani, župan soseske Sora in trije predstavniki soseske; to naj bi zagotavljalo, da so odgovori v vprašalnici natančni. Pod prvim od navedenih datumov so bili podpisani trije podpisniki, toda brez označb funkcije, ki so jo imeli.

Medtem ko je za mape in spisovni del franciscejskega katastra znano, kako so nastali, znano je tudi nekaj o napotkih

Ko definiram etnologijo kot vedo, katere predmet je zgodovina načina življenja pri določenih narodih ali določenih območjih, mi "način življenja" pomeni razmerje vseh družbenih skupin, ki sestavljajo kak narod ali živijo na določenem območju, do danih kulturnih prvin, kakor tudi vplive, ki jih je imelo zadevno razmerje na življenje teh družbenih skupin.⁴

1 Slovar slovenskega knjižnega jezika II, str. 298.

2 Ribnikar, Zemljiški kataster, str. 321.

3 Ribnikar, Zemljiški kataster, str. 329.

4 Baš, O predmetu etnologije, str. 273 d; isti, O »ljudstvu« in »ljudskem« v slovenski etnologiji, str. 84.

Gre za razmerje do kulturnih prvin, ne za kulturne prvine same zase. V tukajšnjem primeru bi šlo za zgodovino razmerja do kulturne prvine, imenovane agrarno gospodarstvo, ne za zgodovino agrarnega gospodarstva. Samoumevno je pogoj za raziskavo razmerja do agrarnega gospodarstva na območju Sore ob koncu fevdalne dobe, da se pridobi zadosti nadrobna slika o imenovani kulturni prvini v tistem času; iz takšne slike je mogoče razbrati razmerje tamkajšnjega prebivalstva do agrarnega gospodarstva ob koncu fevdalne dobe.

Ugotovil pa sem, da je to razmerje mogoče dobro spoznati šele po obdelavi vsega Sorškega polja, ne prej, se pravi ne po obdelavi posamezne katastrske občine. Vsekakor je tudi raziskava, ki obdeluje predvsem agrarno gospodarstvo, ne pa (neposredno) razmerja prebivalstva do te kulturne prvine, vredna upoštevanja. Takšno vsebino napoveduje naslov spisa. V njem objavljam pričevanja o agrarnem gospodarstvu v katastrski občini Sora leta 1831/32, sporočena v cenitvenem elaboratu in vprašalnicah. Najprej so nanizani podatki iz cenitvenega elaborata, ki so temeljnega pomena za obravnavano témo, deloma so tudi povzetek o njej. Podatki odgovorov v vprašalnicah so bili napisani v nekoliko drugačni smeri, največkrat so nadrobnejši, so tudi v dopolnilo cenitvenemu elaboratu, zato so objavljeni kot dodatek temu ali njegovo nadaljevanje. Spoznanjem iz obeh virov sem dodal spoznanja iz slovstva in ohranjenega ustnega izročila. Prizadeval sem si oblikovati kolikor mogoče nadrobno sliko agrarnega gospodarstva na določenem območju Sorškega polja v določenem času. Po občasnem raziskovanju si upam trditi, da se ta slika ne razločuje omembe vredno od agrarnega gospodarstva v bližnjih krajih.⁵

V virih za ta spis so bile pogosto omenjene davčna občina, katastrska občina in soseska Sora (v slovenskih vprašanjih v vprašalnicah). Največkrat sta bili omenjeni katastrska občina in soseska Sora. To sta v načelu različna pojma, prvi je predvsem ozemeljski, drugi je predvsem družbeni oziroma prebivalstveni pojem.⁶ V besedilih je šlo skoraj praviloma za isto ozemlje, zato sem uporabljal enoten izraz občina. Sicer je iz besednih zvez zadosti razvidno, za katere vrste občine je šlo v vsakokratnem besedilu.

Pri delu za pričujoči spis sta mi bili v pomoč Sorki: maja žena Vlasta Baš, 1929, upokojena bibliotekarka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, in Anica Rozman, 1921, nekdanja kmetica, Sora 14; prof. dr. Ema Umek, upokojena direktorica Arhiva Slovenije v Ljubljani, in mag. Alenka Kačičnik Gabrič, višja svetovalka - arhivistka tega arhiva. Vsem tudi tukaj hvala!

5 Za pričujoči spis se mi ni zdelo potrebno, da bi uporabil tudi mape in spisovni del franciscejskega katastra za katastrsko občino Sora, izdelani so bili leta 1825; zadostovali so mi podatki o tamkajšnjem agrarnem gospodarstvu v cenitvenem elaboratu in vprašalnicah.

Mape in spisovni del franciscejskega katastra, cenitveni elaborat in vprašalnice za katastrsko občino Sora so v Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani (ARS).

Dr. Matevžu Koširju, direktorju ARS, se tudi tukaj zahvaljujem, da mi je v sodelovanju z mag. Alenko Kačičnik Gabrič, višjo svetovalko - arhivistko tega arhiva, brezplačno oskrbel kopije cenitvenega elaborata in vprašalnic za katastrsko občino Sora in mi omogočil, da sem to gradivo lahko obdelal doma.

6 Simič, Ravnik: Soseska, v: *Slovenski etnološki leksikon*, str. 567: »skupnost sosedov ali gospodarjev v naselju«.

II.

Ozemlje katastrske občine Sora, kot ga prikazujejo mape franciscejskega katastra.

Cenitveni elaborat za katastrsko občino Sora je imel 14 razdelkov: topografija, meje, prebivalstvo, živina, reke ipd., ceste, trg, zemljišča, pridelki, kultura tal, kakovost in vrednost pridelkov, vrste lastnine, hiše, veje industrije. Cenitveni elaborati so bili zasnovani za ozemlje vse države; tako je bil razdelek o vejah industrije v katastrski občini Sora brezpredmeten. Vsebina drugih razdelkov je v različnem obsegu imela tudi etnološke podatke; etnološki podatki v njih so bili ponekod posredno razvidni; deloma jih ni bilo. Povzel sem to, kar je po moji presoji etnološko ugotovljivo. Besedilo je nemško, napisano v gotici.

Cenitveni elaborat za katastrsko občino Sora leta 1832

Dopolnjeni povzetek

V občini Sora, na desnem bregu reke Sora, uro daleč jugovzhodno po dobro prevozni okrajni cesti od mesta Škofja Loka, sta bila vas Sora in zaselek Dol. Občina je mejila proti severu na Reteče, proti jugu na Studenčice, proti zahodu na Drago, proti vzhodu na Presko. Površina je obsegala 501 oral⁷ in 1274 površinskih sežnjev.⁸ Po štetju leta 1830 je bilo 265 prebivalcev, 119 moških, 146 žensk. Živel so v 51 hišah. Po veliki večini so se ukvarjali s kmetijstvom, redki s kmetijstvom in tudi z obrtjo; slednji so poleg kmečkega dela opravljali, v sodelovanju z družinskimi člani, za plačilo delo v nekaterih obrtéh, nekaj pa za svoje potrebe.⁹

Katastrske ali gospodarske kulture¹⁰ v občini so bile povečini v ravnini. V občini je bila župnija, ni pa bilo šole, kakor tudi ni bilo šole v sosednjih občinah.

V občini je bilo 92 oralov in 1322 površinskih sežnjev njiv; 41 oralov in 445 površinskih sežnjev travnikov; 307 oralov in 1500 površinskih sežnjev nizkega gozda; 9 oralov in 543

7 Šarf, Simič: oral = 57,55 ara, v: *Slovenski etnološki leksikon*, str. 389.

8 Površinski seženj = 3,59 m².

9 Bogataj, Domača obrt, v: *Enciklopedija Slovenije* 2, str. 305 d; isti, Domača delavnost, v: *Slovenski etnološki leksikon*, str. 95; isti, Domača in umetna obrt, prav tam.

10 V franciscejskem katastru se je predvsem označba »katastrska kultura« uporabljala kot sopomenka ali nadomestilo za zelenjavni vrt, vinograd, travnik, pašnik, močvirje, njivo, gozd, grmičevje, pustoto, reko, pot, stavbno parcelo ipd.; Ribnikar, *Franciscejski kataster*, str. 330).

površinskih sežnjev pašnikov s sadnimi drevesi; 18 oralov in 1040 površinskih sežnjev pašnikov z gozdnimi drevesi; 8 oralov in 315 površinskih sežnjev poti; 12 oralov in 1253 površinskih sežnjev rek in potokov; 8 oralov in 509 površinskih sežnjev pustot; 2 orala in 747 površinskih sežnjev stavbnih parcel. Skupaj: 501 oral in 1274 površinskih sežnjev.

Kmetje so zemljo obdelovali po vseh močeh, ustrezno rodovitnosti tal. Reka Sora, ta ni bila plovna, tudi ni bilo mogoče po njej plaviti lesa, in od potokov najbolj Ločnica, sta spomladi, ko se je topil sneg, in ob daljših nalivih močno poplavljali in, tudi s podmoli, povzročali veliko škode na zemlji. Tuja delovna sila ni bila potrebna; kmetje z največ posesti so imeli po tri posle. Najbolj so si prizadevali v poljedelstvu; od tega je bilo največ koristi. Druge kulture so bile podrejene poljedelstvu. Zadosti pogosto in v primernem času so orali s plugom, branali, okopavali strniščno repo, pleli proso in lan in gnojili z listnatim gnojem.

Pridelovali so pšenico, rž, oves, proso, ajdo, strniščno repo, lan in navadno nemško deteljo. Za hišno porabo so gojili malo ječmena, krompirja, zelja, fižola in korenja. Travniki so dajali sladko in mešano krmo. Pašniki so bili poraščeni s sladkimi travami. V gozdovih je bil trd in mehek les.

Za poljedelska dela so uporabljali orodja, kakršna so bila na splošno v rabi, drugačnih niso poznali.

Sejali so: pšenico in rž sredi septembra, oves in deteljo na začetku aprila, lan in proso na začetku maja, strniščno repo in ajdo konec julija. Želi so: pšenico in rž sredi julija, oves in lan konec julija, proso konec avgusta, ajdo sredi oktobra, strniščno repo na začetku novembra. Deteljo so prvič kosili konec junija, drugič sredi avgusta.

Zavoljo neugodne klime so bili poljski pridelki kvečjemu srednje kakovosti. Pridelki so zadoščali za prehrano domačega prebivalstva, včasih so prodajali nekaj poljskih pridelkov v Škofjo Loko in Kranj; ob tem se je posebej omenjala pšenica. Tudi lan so ob dobrih letinah prodajali; pozimi so ga predli, deloma tkali; platno so potrebovali doma, kar je bilo presežka, so prodali.

Krma s travnikov je bila dobra, ni pa zadoščala za potrebe živine, kaj šele, da bi krmo prodajali. Trava na pašnikih je bila srednje kakovosti, tamkajšnja sadna drevesa so dajala nekaj sadja (jabolka, hruške in slive) za domačo porabo.

V občini so bili 4 konji, 23 volov, 36 krav, 27 glav jalovine in 15 svinj; na večjih kmetijah so imeli konja, dva vola, dve kravi, dve glavi jalovine in svinjo.

Konje so uporabljali samo v poljedelstvu. Ni izpričano, da bi konje rabili pri furmanskih voznjah. Bili so navadne in šibke deželne pasme. Kupovali so jih na živinskih sejmih od trgovcev. Poleti so konje deloma krmili z deteljo v hlevu, deloma so bili na paši. Pozimi so jih krmili z rezano mešanico iz slame, sušene detelje in nekaj sena.

Rogata živina je bila prav tako šibke deželne pasme, vzrejali so jo doma. Poleti so jo krmili na paši, v hlevu z deteljo in s plevelom od prosa in lanu. Pozimi in jeseni so ji dajali strniščno repo in rezano mešanico iz slame, sušene detelje in nekaj sena.

Mleko so kmetje deloma uživali sveže, deloma so ga porabljali v gospodinjstvu kot maslo ali surovo maslo. Močnejša teleta so bila za vzrejo, šibka teleta so prodajali mesarjem.

Starejšo rogato živino, ki ni bila več primerna za delo, so prodajali mesarjem ali na živinskih semnjih, včasih pa so jo kmetje sami zaklali, meso prekajevali in porabili za hrano.

Ščetinarje so kupovali od trgovcev, ki so s Hrvaškega prignali na Kranjsko prašiče ter jih

prodajali od naselja do naselja. Nato so kmetje nekaj mesecev prašiče pitali s krompirjem, repo in odpadki iz gospodinjstva. S tem mesom in mastjo se je zboljševala kmečka hrana.

V občini so uživali mleko in jedi iz moke (povečini močnik), krompir, stročnice in drugo zelenjavo. Vse je bilo pridelano doma. Ob dolgotrajnejših težkih delih in ob nedeljah in praznikih so jedli tudi prekajeno svinjsko in kravje meso. Pri jedi so pili vodo. Prehrana je bila prav skromna in enolična.

Najbližji trg za prodajo pridelkov in nakupe sta bili mesti Škofja Loka in Kranj. Do Kranja je bilo tri ure hoda po dobro prevoznih cestah. V Škofji Loki je bil vsako soboto tržni dan za žito. V Kranju je bil vsak ponedeljek tržni dan; v tem mestu so bile višje cene poljskih pridelkov, zato so kmetje večkrat prodajali v Kranju. Dobro prevozna cesta iz Škofje Loke skozi Soro v Medvode je bila okrajna. Na skrbi občine so bile tamkajšnje poti, bile so slabo prevozne.

Hiše ali stanovanjske stavbe so bile pritlične; kakor hlevi so bile iz trdega gradiva (kamna ipd.), nekatere so bile iz lesa. Hiše in hlevi so bili vseskozi kriti s slamo. Gospodarska poslopja so bila na splošno lesena. Največ so bila ob stanovanjski stavbi in hlevu, sestavljali so

kmečki dom; na sredi je bilo gnojišče. Predvsem hlevi in nad njimi prostori za hrambo krme idr. so bili zatohli in temni, zadoščali pa so drugim potrebam kmetije.

Leta 1832 ni bilo v občini stavbe, ki bi bila zavarovana proti požaru. Za primerjavo: leta 1843 ali skoraj v istem času je bilo v tem pogledu enako tudi v okolici Žalca; istega leta pa je bilo v trgu Žalec od 90 hiš 19 hiš ali nekaj manj kot petina zavarovanih proti požaru.¹¹

V občini je bila vsa zemlja v zakonskem pogledu dveh vrst, bila je dominikalna ali rustikalna. Sintagmi sta se uporabljali od 18. stoletja, pojma in njune objektivacije so nastali v srednjem veku. Dominikalna je bila tista zemlja zemljiškega gospoda, ki je

bilo gospodarjenje na njej "pod neposrednim vodstvom gospoda ali njegovih organov" in z delovno silo s pristave in kmetij (tlaka).¹² Zemlja slednjih se je imenovala rustikalna ali kmečka zemlja.

Dominikalne zemlje v občini je bilo veliko v gozdovih. Rustikalna zemlja je bila med občinske člane razdeljena tako, da je imelo 16 posestnikov cele kmetije ("Ganzhübler")¹³

11 Baš, *Žalec sredi 19. stoletja*, str. 252.

12 Vilfan, *Zemljiška gospodstva*, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev* II, str. 84.

13 Izraz Ganzhübler je dvakrat objavil M. Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar* 1, Ljubljana 1894, str. 413; nav. delo 2, Ljubljana 1895, str. 913; poslovenjen je kot »celi kmet« in kot »zemljak«. Teh izrazov nisem prevzel: prvi je premalo natančen, za drugega se zdi, da ne ustreza. Podoben izraz zemljak po pomenu, kakršen je deloma naveden v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* V, Ljubljana 1991, str. 366, ni dovolj natančno označen kot posestnik ali lastnik cele kmetije (hube), zato ga nisem uporabil. Ne glede na to, da ima v zdajšnji in razmeroma redki rabi drugačen pomen kot v gornjem primeru.

Večji del katastrske občine Sora pokrivajo gozdovi nad strugo Ločnice in na pobočjih Homa. (hrani: Arhiv Republike Slovenije)

vsak po 10 do 15 oralov, posestnik pol kmetije tri orale, posestnik tretjine kmetije dva oralu. Preostalih 33 hišnih posestnikov so bili kajžarji,¹⁴ vsi skupaj so imeli štiri orale.

Še drugače povedano: od 51 hišnih posestnikov je bilo približno 65 odstotkov kajžarjev (33), kmetov je bilo približno 35 odstotkov (18). V občini je bilo v večini kajžarsko prebivalstvo. Če so bili v njegovi posesti skupaj štirje oralu, bi lahko teoretično ali preračunano prišla na vsakega kajžarja osmina hektara, potentakem prav majhen del zemlje.

Kmetov v občini ni mogoče prišteti k velikim kmetom. Ne tistega, ki je bil v posesti treh oralov (preračunano 1,7 hektara), ne onega, ki je bil v posesti dveh oralov. Oba tudi nista bila srednja kmeta. Po zadevnih merilih, ki jih je slovenska komunistična levica oblikovala med svetovnjima vojnoma, so bili lastniki zemlje, ki je obsegala nad 20 hektarov, veliki kmetje, lastniki zemlje, ki je obsegala 10 do 20 hektarov, srednji kmetje, lastniki zemlje, ki je obsegala do 10 hektarov, mali kmetje.¹⁵ (Navedena merila so pomanjkljiva v tem, da ne upoštevajo kakovosti zemlje.) Po teh merilih je posest zemlje, ki je obsegala 5,7 do 8,6 hektara, imelo jo je, kakor je bilo omenjeno, 16 kmetov, vsak s po 10 do 15 oralov, pripadala malim kmetijam, pogojno večjim malim kmetom. Po morebitnih drugačnih merilih bi bili to nemara kmetje, ki bi bili deloma na meji med malimi in srednjimi kmetoma, deloma manjši srednji kmetje. Vsekakor so v občini leta 1832 bile največje produkcijske enote v (agrarnem) gospodarstvu kmetje s (preračunano) 5,7 do 8,6 hektara, in sicer pri 16 od 51 hišnih posestnikov ali pri približno 31 odstotkih.

Zemlja v občini je bila podložna gospostvu Goričane in župnijam v Sori, Stari Loki, Radovljici, Velesovem, Brdu pri Lukovici in Dolu pri Ljubljani. Desetina je šla graščini v Dolu pri Ljubljani in župniji v Sori.

III.

Vprašalnice (vprašanja in odgovori) so bile namenjene naslednjim témam: (agrarno) gospodarstvo na splošno (18 vprašanj); poljedelstvo (21 vprašanj); vrtnarstvo (3 vprašanja); travniki (11 vprašanj); vinogradništvo (10 vprašanj); gozdno gospodarstvo (11 vprašanj); gospodarstvo v planinah (6 vprašanj); klasifikacija zemljišč (3 vprašanja). Vsega 83 vprašanj o osmih témah. Prav kakor mape in spisovni del franciscejskega katastra so bili njihovi dodatki, se pravi cenitveni elaborati in vprašalnice, zasnovani za ozemlje vse države. Zato

Hube (zgomjenemško, latinizirano huba) in mensus (srednjelatinsko), slovensko kmetija (od 19. stoletja), sta na slovenskem ozemlju izpričana od 9. stoletja (Blaznik, *Enote individualne posesti*, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev I, Agrarno gospodarstvo*, Ljubljana 1970, str. 164.). Po definiciji V. Simiča je huba prvotno izražala predstavo o kmetiji, ki je bila tako velika, da je lahko preživljala povprečno družino podložniškega kmeta in omogočala dajatve zemljiškemu gospodu. (Pogovor s prof. dr. Vladimirjem Simičem dne 1. avgusta 2007. Prim. Blaznik, nav. delo, str. 161; Hägermann, Hedwig, Hube, v: *Lexikon des Mittelalters* 5, München - Zürich 1991, str. 154.). V nemških in avstrijskih deželah so bile površine hub različne: od ok. 5 do ok. 30 hektarov. Predvsem od poznega srednjega veka so se hube tudi drobile ali delile. (Blaznik, nav. delo, str. 167 d, 174.). Kakor je bilo leta 1832 razvidno v občini Sora, so se hube in kmetije, ki so iz njih nastale, tudi po imenu, in zadevne izpeljanke marsikje ohranjale do konca fevdalne dobe (v nemščini).

14 Baš, Ravnik. Kajžar, v: *Slovenski etnološki leksikon*, str. 199.

15 Sperans (E. Kardelj), *Razvoj slovenskega narodnega vprašanja*, str. 234 d.

nekatera vprašanja niso prišla v poštev v vseh katastrskih občinah. Tudi ne v katastrski občini Sora, tam je bilo brezpredmetnih ali le malo pomembnih 26 vprašanj. Neposredno: za katastrsko občino Sora sem pregledal odgovore na 57 vprašanj. Ta so bila dvojezična, nemška in slovenska; razen enega slovenskega so bili odgovori nemški. Nemška vprašanja so bila natisnjena v gotici, slovenska v bohoričici. Razen slovenskega odgovora, natisnjenega v bohoričici, so bili nemški odgovori napisani v gotici. Povzel sem odgovore, ki imajo po moji presoji tudi etnološko vsebino, takih je 53 odgovorov.

Vprašalnice (vprašanja in odgovori) za katastrsko občino Sora leta 1831

Dopolnjeni odgovori

Naravno okolje občine je neposredno in posredno označil cenitveni elaborat, odgovori so ob teh izvajanjih prispevali nadrobnejše podatke. Različno kakovost zemlje so izpričali njive in travniki, ki so bili ocenjeni v "dva razreda". Ta zemljišča so se torej razločevala po kakovosti. Druga zemljišča so bila ocenjena v "en razred", bila so enake kakovosti. Cene pridelkov so bile različne, odvisne so bile od njihove kakovosti, ta pa je bila odvisna tudi od kakovosti zemlje. Cene pridelkov so se razločevale do 12 krajcarjev, razločki potemtakem niso bili pomembnejši.

O kakovosti pridelkov beremo v odgovoru, da je bila "slaba", tako da je bilo večinoma zavoljo "mokrote". Razlaga, ta izvira najbrž iz podatkov, ki sledijo spodaj in pričujejo o povodnjih v občini, ni natančna, saj je bila v odgovoru hkrati omenjena senčna lega občine. Ob tem je bilo zapisano, da je bilo žitno zrnje "zelo drobno".

Ob povodnjih so reka Sora, potoki in hudourniki povzročali veliko škode na zemlji, proti temu pa ni bilo varovalnih naprav. Z drugimi besedami: proti škodi, ki se je ob povodnjih delala na zemlji, niso ničesar povzemali in se varovali. Hkrati je bilo sporočeno, da so nekatere travnike umetno namakali.

V tistem obdobju sta bili v občini pogostni slana in toča. To so razlagali s "senčno lego"; to je bila razlaga prebivalcev ali del njihovih vremenskih izkušenj.

Posamezna zemljišča posestev so bila marsikdaj zelo raztresena, razdalje od njive do njive naj bi bile tudi do uro hoda.

V odgovoru beremo, da so gojili vse kulturne rastline, ki so omenjene v cenitvenem elaboratu, da pa niso pridelovali koruze, imenovane *debelaca*, ter boba in graha.

Na oral dobre in srednje dobre njive so sejali 4 mernike¹⁶ pšenice, tj. nekaj čez 100 litrov pšenice; 4 mernike rži, tj. nekaj čez 100 litrov rži; 3 mernike ječmena, tj. ok. 80 litrov ječmena; 3 mernike ovsa, tj. ok. 80 litrov ovsa; mernik prosa, tj. ok. 26 litrov prosa; mernik ajde, tj. ok. 26 litrov ajde.

Na dobrih njivah so na oral pridelali 12 kop (v vprašanju je kopa imenovana tudi *razstavka*) pšenice, 12 kop rži, 7 kop ječmena, 10 kop ovsa, 10 kop ajde, 3 in tretjino kope prosa. Na srednje dobrih njivah so na oral pridelali 8 kop pšenice, 6 kop rži, 5 kop ječmena, 6 kop ovsa, 6 kop ajde, 2 kope prosa. Kopa, za njo je v odgovoru navedeno, da je imela 60 snopov, je dajala pol mernika pšenice, rži, ječmena in ovsa, tj. ok. 13 litrov pšenice, rži, ječmena in ovsa; 6 šestnajstin mernika ajde, tj. ok. 10 litrov ajde, in dva in pol mernika prosa, tj. ok. 60 litrov prosa.

¹⁶ Vilfan, mernik = 26,5 litrov, v: *Slovenski etnološki leksikon*, str. 319.

Omlačena slama ene kope je tehtala 30 stotov¹⁷ pšenične slame, tj. nekaj manj kot 1700 kg; 30 stotov ržene slame, tj. nekaj manj kot 1700 kg; 15 stotov ječmenove slame, tj. med 800 in 900 kg; 20 stotov ovsene slame, tj. ok. 1100 kg; 15 stotov ajdove slame, tj. med 800 in 900 kg; stot prose slame, tj. dobrih 50 kg.

Nekatere njive so bile dane v zakup. Za oral njive v zakupu je bilo treba plačati 6 goldinarjev. Na vseh njivah so kolobarili: pšenico, rž, repo, proso, pšenico, rž, deteljo. Edini slovenski odgovor v vprašalnici je praho definiral (prepisano iz bohoričice): "Čista praha se imenuje tista njiva, katero v letu večkrat preorjō in v parhodno setev perpravljajo, med tem pa brez setve ostane. Predpraha se imenuje predral, ktera se med to in uno setvijo zgodi." Ozimno žito so sejali septembra, želi so ga julija. Jaro žito so sejali maja, želi so ga avgusta.

Delo na njivah so opravljali (tudi) deloma z volmi, deloma s konji. Orali so praviloma dvovprežno. Delo dvovprege na dan so ocenjevali s 3 goldinarji in 30 krajcarji, brez krme za živali in hrane za človeka. Vsi posestniki zemlje niso imeli vprege ali je niso imeli zadosti; tedaj jo je bilo treba iskati v drugih občinah. Za posojjo vprege so plačali 4 goldinarje. Pomoč je bila proti plačilu. To je bilo visoko; po primerjavi z razmerami med svetovnjima vojnama so plačilo verjetno marsikdaj v večjem ali manjšem obsegu odsluževali pri košnji, žetvi in mlačvi.

Deteljo so pridelovali na osmini njivske površine v občini. Kot krmilno rastlino so jo porabljali leto dni. Izkušnja je narekovala napotek, da je treba deteljo sejati na njivah, na katerih so dobro uspevale zgodnje vrste žita. Če so leta 1831 pridelovali deteljo na osmini njivske površine v občini, so bili v tem pogledu nekoliko pred splošnim stanjem, kakršno je bilo na Kranjskem sredi 19. stoletja. Takrat so tam pridobivali deteljo na osmih odstotkih njivske površine¹⁸ ali nekoliko manj kot na obravnavanem območju.

Krompir (v vprašanju je bil najprej omenjen kot *podzemljica*, nato kot krompir) so v občini pridelovali na 30. delu njivske površine ali na prav majhnem delu. Na oral so sadili 9 mernikov krompirja. Nadrobnejši je bil cenilni elaborat, ko je poročal, da so uživali mdr. krompir, da so za hišno porabo gojili mdr. nekaj krompirja. Kot hrano očitno niso uživali kaj več krompirja, temu ustrezno so ga manj pridelovali. Zdi se, da so pridelovali krompir v približno istem času kot na drugih slovenskih območjih, kjer se je krompir "hitreje razširil" po letu 1820.¹⁹

Vas Sora leži na skrajnem vzhodnem robu katastrske občine. Večina njiv in travnikov je ob vznožju Homa in na ravnici pod vasjo. (hrani: Arhiv Republike Slovenije)

- 17 Vilfan, cent, stot = v tistem času ok. 56 kg (»nazadnje neuradna mera, zaokrožena na 50 kg, v metričnem sistemu merska enota za 100 kg.«), v: Slovenski etnološki leksikon, str. 53.
- 18 Valenčič, Kulturne rastline, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev I*, str. 262.
- 19 Valenčič, Kulturne rastline, str. 262.

V odgovoru o lanu je napisano, da je v občini lan edina kulturna rastlina, ki so jo gojili tudi "za kupčijo", se pravi tudi za prodajo. To je v nasprotju s tem, kar smo brali po cenitvenem elaboratu: včasih so prodajali nekaj poljskih pridelkov v mesti Škofja Loka in Kranj; ob tem se je posebej omenjala pšenica; ob dobrih letinah so prodajali tudi lan. Iz cenitvenega elaborata je torej razvidno, da so poleg lanu prodajali predvsem pšenico, pa tudi nekatere druge poljske pridelke (zapisani so v množini), ne samo lanu. Drugi odgovor navedenemu nasprotuje, ko pravi, da so pridelovali pšenice tako malo, da so jo morali tudi kupovati.

Cenitveni elaborat poznamo v lepopsnem čistopisu, bil je uradni spis, avtorju ali avtorjem niso bile neznane razmere v občini, pri delu za cenitveni elaborat so sodelovali poročevalci, tudi iz vrst domačinov. Cenitveni elaborat je bil napisan leto pozneje kot odgovor, morda je dopolnil pomanjkljivo vsebino v odgovoru o lanu. Napake, kakršne bi pripisal cenitvenemu elaboratu, če bi pritrnil odgovoru, se zdijo izključene. Vprašanja v vprašalnici in odgovori nanje so napisna vse prej kot lepopsno, včasih premalo natančno in velikokrat v teže berljivi pisavi, poleg tega v odgovorih ne manjka popravkov (kar ni primerno za končno obliko uradnega spisa). Ali je odgovor o lanu nastal na podlagi premalo nadrobnih in pa enostranskih in premalo številnih podatkov? O lanu sprejemam, kar je sporočil cenitveni elaborat. V odgovoru o lanu pa je po vsem videzu nesporen stavek, da so lan pridelovali na osmini njivske površine v občini, prav tako kakor deteljo ali v znatnem obsegu. To se ujema z ugotovitvijo, da je bil lan pri nas od naselitve med splošno razširjenimi kulturnimi rastlinami, dokler ni sredi 19. stoletja "pridelovanje lanu nazadovalo vzporedno z uveljavljanjem bombaža".²⁰

V občini je bilo plačilo za delo, ki so ga opravljali najemniki, na dan 30 krajcarjev, brez hrane. Ni pa bilo mogoče dobiti najemnikov za vsako delo, tedaj so jih morali iskati v drugih občinah. To je nekoliko drugačen podatek, kakor tisti v cenitvenem elaboratu, da v občini niso potrebovali tuje delovne sile ali delovne sile od drugod. Slednji primeri po vsej verjetnosti niso bili tako številni, da bi se zdeli vredni omembe v cenitvenem elaboratu.

Ob omenjenem dnevnem zaslužku ali plačilu najemnikov, podobnih podatkih in cenah dobrin ali pridelkov, omenjenih v tukajšnjih vrsticah, naj dodam: da bi ugotovil vrednost posameznih oblačilnih materialov in del pri obrtniških storitvah za oblačila, obuvala, pokrivala ipd., sem v raziskavi o oblačilni kulturi na Slovenskem v 15. in 16. stoletju uporabil podatke o takratnih mezdah. Vzel sem povprečje sezonskih dnevnih mezd moškega nekvalificiranega dninarja, konkretno stavbnega delavca. V tem primeru gre za povprečno težko delo in taka mezda je zelo blizu vsakokratnemu življenjskemu minimumu. Tako je bilo mogoče določiti kupno moč dnevnih mezd: koliko je moral nekvalificirani delavec delati, da je lahko plačal določene obrtniške storitve ali kupil določene oblačilne materiale. Za drugo polovico 16. stoletja so znani tudi podatki o dnevnih mezdah zidarskih mojstrov, te so znašale vsaj do 200 odstotkov dnevne mezde nekvalificiranega delavca; povprečna življenjska raven takratnega malega obrtnika je ustrezala življenjski ravni zidarskega mojstra. Tako je bilo moč določiti tudi kupno moč pri tem delu prebivalstva.²¹

Ti in podobne vrste podatki mi niso znani za našo občino in bližnje kraje v času okoli leta 1831/32. Ni mogoče ugotoviti tudi tega, koliko pšenice je bilo npr. vredno neko delo ali neka

20 Valenčič, Kulturne rastline, str. 254, 263 d.

21 Baš, *Noša na Slovenskem*, str. 127 d, 131 d.

dobrina, saj ni mogoče natančneje določiti povprečne cene za vagan, tj. 2 mernika pšenice, kakor v Ljubljani. Navedkom o dnevnem plačilu najemnikov in cenah dobrin ali pridelkov naj bo dodano, da so v Mengšu v 30. in 40. letih 19. stoletja veljale kmečke naglavne rute 2 do 3 goldinarje, kmečke avbe pa celo 40 in 50 goldinarjev.²²

O zaslužku od prodaje žit in drugega se ni mogoče poučiti, ker niso znane ne cene ne količina prodanih pridelkov, kaj šele podatki o prodajalcih iz občine. V Ljubljani so izpričane žitne cene od leta 1650 do 1914. Leta 1831 se je gibala cena za vagan, tj. 2 mernika ali več kot 50 litrov pšenice, od malce manj kot 5 do približno 3 in pol goldinarja, cena za vagan rži od približno 3 in pol do več kot 2 goldinarja, cena za vagan ječmena od približno 2 in pol do približno poldrugi goldinar, cena za vagan prosa od skoraj 3 goldinarje do približno poldrugi goldinar, cena za vagan ajde se je povečini gibala okoli poldrugi goldinar, cena za vagan ovsa je bila nekoliko višja kot goldinar.²³ Leta 1831 so bile v Škofji Loki in Kranju žitne cene verjetno nekoliko nižje kot v Ljubljani, ta je bila bolj odmaknjena od agrarnih območij kot Škofja Loka in Kranj.

V občini so na dan največkrat zorali in z brano povlekli četrť oral (poznejši podatki pričujejo o obsegu dnevnega oranja le za oranje, ne pa tudi za brananje). Žanjica je na dan največkrat požela žito in ga povezala v snope na enem oralu. Do 2. svetovne vojne so na Slovenskem splošno želi s srpom, to je bilo žensko delo. Ugotovljeni učinek sorške žanjice je bil manjši od učinka pri žetvi med svetovnjima vojnama, ko so na dan poželi žito na 800 do 1000 m².²⁴ Štirje sorški mlatiči so na dan omlatili pet kop žita (približna primerjava: med svetovnjima vojnama je mlatič s cepcem na dan omlatil poldrugi do dva stota zrnja, mlatilnica na gepelj je omlatila 25 do 30 stotov zrnja, parna mlatilnica 60 do 100 stotov zrnja).²⁵

V odgovorih o travnikih je zapisana zahteva, da je treba krtine na travnikih uničevati, izviral je iz izkušenj. V občini so travnike kosili enkrat ali dvakrat na leto. Kosec je na dan pokosil šestino oral. Med svetovnjima vojnama so s kosilnico na dan pokosili dva hektara.²⁶ Kosilnice so se na Slovenskem uveljavljale med svetovnjima vojnama, splošno po drugi svetovni vojni.²⁷ Travniki so dajali kislo in sladko seno. Oral dobrega travnika je dajal 10 stotov sena, tj. okoli 560 kg ali dobre pol tone sena, oral slabega travnika pa 7 stotov sena, tj.

Vas Dol na franciscejskem katastru iz leta 1826, izrez.
(hrani: Arhiv Republike Slovenije)

22 Baš, *Oblačilna kultura*, str. 114, 118.

23 Valenčič, *Žitna trgovina*, str. 412.

24 Grafenauer, *Poljedelsko orodje*, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev I*, str. 206.

25 Grafenauer, *Poljedelsko orodje*, str. 206.

26 Grafenauer, *Poljedelsko orodje*, str. 206.

27 Šarf, *Kosec*, v: *Slovenski etnološki leksikon*, str. 237.

nekaj manj kot 400 kg sena. Oral dobrega travnika je dajal 5 stotov otave, tj. nekaj manj kot 300 kg otave, oral slabega travnika pa 3 stote otave, tj. okoli 170 kg otave. Pridelek sena z oral je v enem dnevu spravilo domov pet ljudi. Travnike so uporabljali za pašo od avgusta ali potem, ko so pokosili otavo, dokler jih ni prekril sneg. Ali: ta paša se je začela in končala pozno.

V občini so gnoj zvečine pridobivali doma. Za gnoj so, kakor je bilo zgoraj rečeno, uporabljali predvsem listje. Če je gnoja primanjkovalo, so ga kupovali pri kajžarjih. V tistih letih so bili ponekod drugod znani nadomestki za gnoj: apno, mavec, pepel, pepelika, milni pepel, lapor. Njive so gnojili vsaki dve leti. Za oral naj bi bilo do 200 voženj gnoja, po 4 stote na voz s košem.²⁸

Pri navajanju števila živine v občini so razlike med odgovoroma v cenitvenem elaboratu in vprašalnici. Tudi tokrat sprejemam, kakor sem že razložil, izvajanje v cenitvenem elaboratu. Pri podatkih o poletni krmi živine pa med viroma ni razlik.

Vrtnarstvo v občini ni bilo v cenitvenem elaboratu neposredno omenjeno. V odgovorih, ki poročajo o vrtnarstvu, so podatki maloštevilni. Povedano je bilo, da so parcele okoli hiš uporabljali samo za pašo, torej tam ni bilo vrtov in se niso ukvarjali z vrtnarstvom. Hkrati pa je bilo napisano mnenje, da je treba vrtove ograjevati; ob tem je bila navedena cena za to delo (3 goldinarji). Zelo redke ali izjemne površine, ki so jih uporabljali kot vrtove, so v občini pač obstajale. Podobno dokazuje tudi napotek v nekem odgovoru: bile so lehe, ki so jih izločili iz njiv, nato so bile "sa sélnik obdelane"; te naj bi bilo treba bolje gnojiti kot druge površine. Izraz zelnik, izg. zevnik, je v Sori in na bližnjem območju v 20. stoletju pomenil isto kot vrt;²⁹ bil je ograjen. (Takšni zelniki so bili tam v slednjem obdobju skoraj pri vsaki hiši, ki je imela njive. Vrtovi v splošnem pomenu besede so bili na omenjenem območju tedaj nekaj manj številni kot zelniki.)

Po nekem vprašanju o vrtnarstvu je mogoče ugotoviti, da so zelenjavo, imenovano opresnina, pridelovali deloma na njivah.

Vprašanje in odgovor v vprašalnici o vrtnarstvu sta zajela tudi sadjerejo. Ta v občini takrat prav tako ni bila razvita. Sadna drevesa okoli hiš in na pašnikih so rabila za domače potrebe.

Kakor vrtnarstvo tudi gozdno gospodarstvo v občini ni bilo v cenitvenem elaboratu neposredno omenjeno. Odgovori o gozdnem gospodarstvu več povedo kot odgovori o vrtnarstvu. Gozdovi v občini so bili samo bukovi. To niso bili t. i. visokodebelni gozdovi, drevesa v njih so bila nižja. Les za prebivalce še ni bil blago, tj. niso ga prodajali, tudi jim ga tedaj največ ni bilo mogoče prodajati.

Požigali niso: ni bilo požganih gozdnih površin, da bi na njih sejali in sadili.

Zvečine so kmečki posestniki na oralu gozda naredili prostorninski seženj polen, dolgih 30 col,³⁰ tj. okoli 4 kubične metre polen, dolgih dobrih tri četrt metra. Proti plačilu je bilo kmečkim posestnikom dovoljeno sekati v gozdovih gospostva Goričane. Plačilo je bilo v denarju in naravi. Za takšno sečnjo so morali plačati 14 krajcarjev na leto. Plačilo v naravi je bilo naslednje; dvakrat so morali z volom orati na njivah gospostva, en dan so morali na vozu

28 Sketelj, Gnojni koš, v: *Slovenski etnološki leksikon*, str. 146 s sliko.

29 Hazler idr., Vrt, v: *Slovenski etnološki leksikon*, str. 689.

30 Prostorninski seženj = ok. 4 m³; S. Vilfan, Prispjevki k zgodovini mer, str. 59, 65; cola ali palec = dvanajstina čevlja; ljubljanski čevelj = 32,8 cm; dunajski čevelj = 31,6 cm.

tlačiti seno (da so ga kar največ in najbolj kompaktno naložili na voz) in opraviti dve vožnji sena v Goričane, en dan so morali žeti žito na njivah gospodstva. Pri teh delih so kmetje uporabljali svoje živali, orodje so dobili na gospodstvu. Verjetno je bilo tako zato, ker je bilo orodje na gospodstvih marsikdaj boljše kot pri podložnih kmetih; temu primerna je bila kakovost dela, najbolj pri oranju (plugi). Pri omenjenem delu je gospodstvo poskrbelo za krmo živali in hrano kmetom ali njihovih družinskih članov. Ko je bilo vse naštetu delo končano, je kmet dobil stot kruha.

V občini ni bilo služnosti do gozdov. Če odštejemo bero kaplanu in cerkovniku v Sori, v občini ni bilo nikakršnih služnosti. O desetini v občini je bil odgovor v vprašalnici nadrobnejši kot cenitveni elaborat. Odgovor je poročal, da so v vasi Sora vso desetino dajali župniji v Sori, medtem ko so v zaselku Dol dve tretjini desetine dajali graščini Dol pri Ljubljani, tretjino desetine pa župniji v Sori.

Na poslednja vprašanja v vprašalnici, na vprašanja o klasifikaciji zemljišč, niso odgovorili. Omenili so napisane odgovore na zadevna ali sorodna vprašanja, torej ugotovljene podatke. Ali se je zdelo odveč, da bi jih ponovili ali povzeli?

VIRI IN LITERATURA:

- ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L 344, katastrska občina Sora.
- Baš, A.: *Noša na Slovenskem v poznem srednjem veku in 16. stoletju*. Ljubljana : MK, 1970.
- Baš, A.: *Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času (1. polovica 19. stoletja)*. Ljubljana : DZS, 1987.
- Baš, A.: O "ljudstvu" in "ljudskem" v slovenski etnologiji. *Pogledi na etnologijo*, Ljubljana : Partizanska knjiga, 1978.
- Baš, A.: O predmetu etnologije. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 4, Maribor, 1968.
- Baš, A.: Žalec sredi 19. stoletja. *Etnolog* 17, Ljubljana, 2007.
- Baš, A.; Ravnik, M.: Kajžar. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : MK, 2004.
- Bogataj, J.: Domača delavnost. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : MK, 2004.
- Bogataj, J.: Domača in umetna obrt. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : MK, 2004.
- Bogataj, J.: Domača obrt. *Enciklopedija Slovenije* 2, Ljubljana : MK, 1988.
- Grafenauer, B.: Poljedelsko orodje. *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev I, Agrarno gospodarstvo*. Ljubljana : DZS, 1970.
- Hazler, V. idr.: Vrt. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : MK, 2004.
- Ribnikar, P.: Zemljiški kataster kot vir za zgodovino. *Zgodovinski časopis* 36, Ljubljana, 1982.
- Simič, V.; Ravnik M.: Soseska. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : MK, 2004.
- Sketelj P.: Gnojni koš. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : MK, 2004.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* II, Ljubljana : DZS, 1975.
- Šarf, F.; Simič, V.: Oral. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : MK, 2004.
- Sperans (E. Kardelj): *Razvoj slovenskega narodnega vprašanja*. Ljubljana : Naša založba, 1939.
- Šarf, F.: Kosec. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : MK, 2004.
- Valenčič, V.: Kulturne rastline. *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev I. Agrarno gospodarstvo*. Ljubljana : DZS, 1970.
- Valenčič, V.: *Žitna trgovina na Kranjskem in ljubljanske žitne cene od srede 17. stoletja do prve svetovne vojne*. Razprave SAZU, razred za zgodovinske in družbene vede X/4, Ljubljana : SAZU, 1977.
- Wilfan, S.: Prispevki k zgodovini mer na Slovenskem s posebnim ozirom na ljubljansko mero. *Zgodovinski*

časopis VIII, Ljubljana, 1954, str. 59, 65.

Vilfan, S.: Zemljiška gospodarstva. Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev II. Družbena razmerja in gibanja. Ljubljana : DZS, 1980.

Zusammenfassung

Die Landwirtschaft in der Kataster Gemeinde Sora (Zayer) in den Jahren 1831 und 1832

Die Grundlegende Quelle für die Landwirtschaft im Sorško polje (Zayerfeld) am Ende der Feudalzeit ist der Franzisziäische Kataster (entstanden 1818-1828) in allen seinen Bestandteilen; er besteht aus Karten und einem beschreibenden Teil. Als Ergänzung zu Karten und Beschreibungen entstanden dann bis 1832 noch Schätzungselaborate sowie Fragebögen (in Frage- und Antwortform) für alle Katastergemeinden. Die Schätzungselaborate verzeichneten, teilweise zusammengefasst, die Wirtschaftlichen Hauptdaten einer jeden Katastergemeinde, die Fragebögen lieferten vor allem Einzeldaten. Die Schätzungselaborate für die Katastergemeinde Sora waren am 8. Dezember 1832 fertig erstellt, die Fragebögen am 14. November 1831. Die vorliegende Studie behandelt die landwirtschaftlichen Daten der Katastergemeinde Sora 1831/32, wie sie aus den Schätzungselaboraten und Fragebögen hervorgehen.

Es lebten dort 1830 265 Einwohner, davon 119 Männer und 146 Frauen, mehrheitlich beschäftigt mit Landwirtschaft, vornehmlich Ackerbau. Andere Kulturen sind untergeordneter Natur. Die Gemeinde verfügte über 92 Morgen (1 Morgen zu 57,55 Ar) und 1327 Klafter (1 Ljubljanaer/Laibacher Klafter umfasste 196,6 qcm Boden). Die größten Gehöfte hatten je 3 Dienstboten. Manchmal verkauften sie Feldfrüchte in Škofja Loka (Bischoflack) und Kranj (Krainburg), besonders das Getreide. Auch Leinen wurde in ertragreichen Jahren verkauft, im Winter wurde Leinen gesponnen, z. T. wurde für den Hausgebrauch gewebt. Überschüsse verkaufte man.

Pferde verwendete man nur für den Ackerbau. Sie wurden auf Märkten von Händlern gekauft. Hornvieh züchtete man selbst. Borstenschwänze kauften die Bauern von Händlern, die die Schweine aus Kroatien nach Krain treiben und sie dort von Haus zu Haus verkauften. Diese wurden ein paar Monate mit Kartoffeln, Rüben und Küchenabfällen gemästet.

Man ernährte sich von Milch und Mehlspeisen, (Mehlmuß), Kartoffeln, Hülsenfrüchten und anderen Gemüse, alles aus eigenem Anbau. Der nächste Markt zum Verkauf der Produkte war in Škofja Loka und in Kranj. In Škofja Loka war jeden Samstag Getreidemarkt, in Kranj war montags Markttag. Von 51 Hausbesitzern waren im Jahre 1831 in der Gemeinde Sora fast 65 % Häusler, etwa 35 % Bauern. Eine Schnitterin konnte in Sora 1832 am Tag einen Morgen Getreide mähen und binden. In derselben Zeit vier Drescher fünf Schock (1 Schock = 60 Garben) aus.

Jakoba Alešovca pot na Blegoš

Izvleček

Prispevek prinaša prevod potopisa Jakoba Alešovca o poti na Blegoš, ki jo je opisal in v nemškem jeziku objavil v časopisu Blätter aus Krain leta 1864. Po vsej verjetnosti je to prvi objavljeni potopis z Blegoša. Sam opis poti je Alešovec dopolnil z zanimivostmi iz narave in slovstvene folklore.

Abstract

Jakob Alešovec trail on Blegoš

The contribution provides a translation of the travelogue of Jakob Alešovec about a route on Blegoš, which he described and published in German in the newspaper Blätter aus Krain of 1864. This is probably the first published travelogue from Blegoš. Alešovec supplemented the description of the route itself with interesting features from nature and literary folklore.

Pred leti sem ob listanju nemškega časopisa Blätter aus Krain, iz druge polovice 19. stoletja, naletela na spis Jakoba Alešovca, v katerem opisuje svojo pot na Blegoš.¹ Ker starejšega opisa poti in gore ne poznam, objavljen je bil leta 1864, sem ga ob stoletnici Planinskega društva Škofja Loka prevedla in opremila s kratkim komentarjem.

Jakob Alešovec se je rodil kot sin gostača - rokodelca leta 1842 v Skaručni pri Ljubljani. Čeprav je bil nadarjen študent, so ga težke gmotne razmere prisilile, da je prekinil šolanje. Že kot dijak je postal kratkoviden in proti koncu življenja skoraj povsem oslepel. Preživljal se je kot domači učitelj, ljudski pisatelj in časnikar. Sprva je pisal v nemščini in največ objavljal v Laibacher Zeitungu. Ob stikih s tedanjimi domoljubi (zlasti z Lovrom Pintarjem in Miroslavom Vilharjem) se je navdušil za slovenščino, ki mu je sprva delala preglavice. Sodeloval je pri Slovencu in Novicah, izdajal je satirično-politični list Brenclj v lažnivi preobleki. Z njim si je nakopal veliko težav in je moral zaradi njega celo v zapor. Tudi v potopisih je ohranil hudomušen in šegav slog pisanja. Umrl je v ljubljanski hiralnici, leta 1901. Njegovi najbolj znani deli sta Ljubljanske slike (1879) in Kako sem se jaz likal (1884).²

Potopis je objavil v Blätter aus Krain, v "Listih s Kranjske", ki so izhajali od 1857 do 1865, kot tedenska literarna in poljudnoznanstvena priloga zgoraj omenjene "Laibacherice". Prinašala je pesmi, novele, pripovedi, biografije ter znanstvene in literarne prispevke. Osnovni namen revije je bil seznanjati bralce s slovensko zemljo, zgodovino in etnologijo. V NUK je ohranjenih vseh devet letnikov.³

1 Alešovec, Eine Parthie, str. 142-144, 146-147.

2 Slovenski biografski leksikon, 1. knjiga, str. 6-7.

3 Žigon, Nemško časopisje, str. 39-40.

Blegoš je bil že v preteklosti priljubljena izletniška točka Ljubljčanov. Helena Naglas, por. Bretl iz znane družine izdelovalcev pohištva, na vrhu Blegoša leta 1932.

(Original v zasebni lasti)

Lepoto in zanimivosti slovenskih krajev je Alešovec odkrival v času velikih (poletnih) počitnic. Potoval je kot "pauper studiosus" - viaticum, kot se je sam izrazil. Prenočeval je po župniških, graščinah ali pri svojih sošolcih. Kot dokazilo svojega stanu je pri gospodi pokazal spričevalo in ker je bil dober študent, ga je marsikdo prenočil in mu stisnil v roke nekaj denarja za na pot. Doživetja s poti je potem objavljajl in potopisi so mu "nesli goldinarje", da se je lahko skromno preživljajl.

Po loškem ozemlju je potoval večkrat, celo prvo pot med počitnicami je naredil na Loško, kot preizkus, če res držijo besede

sošolca, ki je počitnice preživljajl na enak način. Odpravil se je skozi Loko v Selca in naprej na Zali Log, kjer mu je župnik Lovro Pintar odprl oči za slovenski jezik in kulturo. Do tedaj je namreč pisal v nemščini. Pot je nadaljeval čez Sorico, v Bohinj in na Bled. Spet drugič je potoval od Loke preko Žirov v Idrijo, Logatec in naprej proti Postojni in Ilirski Bistrici. Eno od teh poti, ko je pešačil iz Železnikov na Blegoš, Leskovicu in nazaj v Loko, je obširno, v dveh delih, objavil v omenjeni prilogi Laibacher Zeitunga.

Potopis je naslovil Partija na Blegaš. Ime gore je zapisal kot Blegaš, kar je bilo tedaj vse-spolšno razširjeno. Verjetno je tako izgovorjavo slišal tudi od svojih sošolcev in prijateljev z Loškega. Na tak način so Blegoš pisali še med obema svetovnjima vojnama.

Višino gore je zapisal v starih dunajskih merah. Izrazil jo je z dolžinsko mero dunajskim čevljem (°), ki je meril 0,316 m.⁴ Če mersko enoto izrazimo z današnjimi merami in preračunamo, se je z oceno višine zmotil za 39 m.

Zanimiva je njegova razlaga imena Blegoš. Zapiše ga kot "weissen Gotte" - bog luči, ki naj bi ga častili na Blegošu. Verjetno je imel v mislih Belina, boga luči, sonca in zdravilnih moči. Belin je bil najpomembnejši bog v Noriku, kasneje je prišel v ljudsko izročilo predvsem na Goriškem in Tolminskem, kjer so verjeli, da njegov ključ ozdravi slepoto.⁵

Opis poti je namenil vedoželjnim turistom. Turisti so bili v njegovem času predvsem obiskovalci planin.

Alešovec se je na vrh Blegoša odpravil s selške strani, čez Potok do Črnega kalu - prevala, kjer se pot prevesi na poljansko stran. Tu nekje se je srečal z oglarjem in opazil zanimivo šego - kopičenje dračja na grmadi, kot znamenje, da je tu nekdo po nesreči izgubil življenje ali umrl nasilne smrti. Vsak, ki je šel mimo, je vrgel na kraj nesreče vejo z namenom, da bi duša pokojnega našla mir in se ne bi vračala iz groba. S takim namenom so grmade tudi zažigali.⁶ V svojem Popotovanju iz Litije do Čateža Fran Levstik omenja, da je navada splošno razširjena po Slovenskem.⁷ Kljub povpraševanju pri domačinih v krajih pod Blegošem

4 <http://www.sponka.tv/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=55>

5 Kropej, Belin, str. 28b-29a.

6 Orel, Slovenski ljudski običaji, str. 311-312; Ložar-Podlogar, Grmada, str. 159a.

7 Levstik, *Popotovanje od Litije do Čateža*, str. 27-28.

spomin na grmado ni ohranjen. Tudi v zbirkah povedk z območja nekdanjega Loškega gospostva nisem našla omembe grmade.⁸

V neposredni bližini Ljubljane na poti na Molnik, kjer je znano najdišče prazgodovinskih gomil, je na enem od razpotij taka grmada še ohranjena.⁹ Preizkus, ali se grmada še obnavlja, je pokazal, da se suho vejevje v znak spoštovanja do umrlega še odlaga.¹⁰ Tudi zgodbe, ki jo je pripovedoval oglar Alešovec v zgoraj omenjenih zbirkah, nisem našla. Spomin na grmado oziroma gomilo in umrle francoske vojake pa je ohranjen v zgodbi O gomili "per sudáteh", v zbirki zgodb iz slovenske prestolnice Bela Ljubljana.¹¹

Med potjo si je potešil lakoto in žejo z jagodami. Tako še danes rečejo borovnicam. Ko je končno prispel na vrh, so ga povsem prevzele lepote Loškega pogorja in na misel mu prišla Heinejeva romantična pesem.

Užival je v razgledu, vrh in pobočja Blegoša so bili tedaj drugačni, brez danes tako značilnih vojaških utrd Rupnikove linije. Pregarjal pa ga je oster veter, ki je na vrhu stalen spremljevalec planincev. Kraje in vrhove je zapisoval deloma v slovenskem deloma nemškem jeziku.

Alešovec ni bil velik poznavalec rastlinskega in živalskega sveta. Omeni le splošno zelišča, nobene rastline ne izpostavi posebej, res pa je, da v avgustu na vrhu ne cveti nič posebnega. Iz živalskega sveta omenja velika mravljišča, ki so še danes zelo pogosta in kažejo na čisto okolje. Opazil pa je še nekaj, česar ne moremo več občudovati na Blegošu. Metulja apolona, danes zaščiteno vrsto metuljev. Šlo naj bi za rdečega apolona,¹² ki so ga proučevalci pred desetletji še videli na Blegošu, danes pa je na žalost izumrla vrsta.¹³

Za vrnitev v dolino si je izbral pot čez Leskovicu na poljanski strani Blegoša. V Leskovici je prenočeval pri gostoljubnem župniku in naslednji dan nadaljeval pot po dolini Kopačnice. Tu nekje omenja rudarsko družbo Škofje. Družba je v dolini Kopačnice imela topilnico bakra, topili so bakrovo rudo, nakopano po okoliških hribih. Leta 1863, ravno v času, ko je tam mimo hodil Alešovec, je bila topilnica v polnem obratovanju. Zaradi izčrpanih rudišč je topilnica leta 1872 prenehala obratovati.¹⁴ Tudi v ljudskem izročilu je še ohranjen spomin na pridobivanje rude, ki so jo kopali "Na Ulc" - v Kopačnici.¹⁵

Grmada na razpotju pod Molnikom, fotografirana leta 2000.

(foto: Mojca Ferle)

8 Dolenc, Kres na Grebljici; Stanonik, *Nekoč je bilo jezero*.

9 Puš, *Molnik*, str. 12-14.

10 Babič, Vrzi vejol, str. 53-62.

11 Stanonik, *Bela Ljubljana*, str. 206.

12 Za pomoč pri razrešitvi imena in vrste metulja se zahvaljujem prof. dr. Jasni Štrus, predstojnici katedre za zoologijo Biotehniške fakultete v Ljubljani.

13 Carnelutti, *Metulji Blegoša*, str. 94.

14 Burnik (ur.), *Moj kraj skozi čas*, str. 301-302.

15 Povedala 28. 8. 2007 Minka Majcen, roj. Razložnik, roj. leta 1937 pri Iletu v Kopačnici; Dolenc, Ljudsko izročilo o Blegošu, str. 346.

Partija na Blegaš

Pogorje na severozahodu Kranjske doseže komaj tu in tam pomembnejšo višino. Večinoma tudi ni kamnito in jalovo, ampak daje odlične pašnike tudi v neugodnih razmerah. To še posebej velja za gorski masiv, ki se, začenjajoč pri Loki, vleče med Poljansko in Selško dolino, enkrat bolj, drugič manj široko proti zahodu, in svojo najvišjo točko doseže z Blegašem (4913 ´). O izvoru imena te gore se še ne ve nič določnejšega; z veliko verjetnostjo pa se vendarle domneva, da je izpeljana iz staroslovanskega božanstva, "weissen Gotte", boga luči, ki je imel na vrhu svoje domovanje ali so ga zgoraj častili. Danes je (Blegoš, op. M. F.) nenavaden zaradi tega, ker lahko človek z njegovega vrha uživa čudovit razgled. Ta okoliščina je bila tudi vzrok, da sem se 8. avgusta preteklega leta (1863, op. M. F.) odpravil iz Železnikov in se povzpel nanj. Po predhodnem dogovoru naj bi me spremljal prijatelj - domačin, katerega svojci so me zelo gostoljubno sprejeli, slabo počutje pa ga je od tega odvrnilo in tako sem se moral zadovoljiti le z njegovim, z veliko natančnostjo pripravljenim opisom poti.

Ker je tu izredno težko stakniti vodnika, prave poti pa se ni lahko držati, ker gore človek nima vseskozi pred očmi, sem v interesu potovanj željnih turistov napisal izčrpen opis, ki sledi.

Dva streljaja pod vasjo Zali log priteče iz ozke doline rečica, vzdolž katere se skozi grmovje vleče precej uhojena pešpot, na kateri prečkaš brv. Po polurni hoji dosežeš žago; ponovno prečkaš reko, zapustiš dolino in stopiš na stezo, ki se kaže desno. Hitro vzpenjajoča, se kmalu obrne južno in zdaj šele se pokaže čudovit pogled na Blegaš. Globoko spodaj se peni gorski potok, padajoč v mogočnih kateraktih čez velikansko skalovje in goni kolesa dveh žag, ki jih dosežeš čez pol ure. Držec se vseskozi tesno potoka, dospeš kmalu v majhno gorsko vas Potok. Kljub visoki legi so tukaj tla vendarle močvirna. Ker je vrh Blegaša, pri katerem gornji potok izvira, videti čisto blizu, lahko neustrašen turist zdaj zapusti stezo in jo mahne v ravni črti na vrh. Malo drzno vodi levo odcepljena, komaj opazna pot sicer po ovinkih, pa vendarle k cilju. To pot sem izbral tudi jaz. Do sem sem naletel na nizko grmovje, tu pa sem našel že bukve z mogočnimi debli. Tu blizu se vleče navzgor macesnov gozd in tvori precej širok pas, čigar zamolklo zelena barva kaže nenavaden, tuj videz in prijetno popestri enoličnost preostalega gozda. Zaradi naraščajoče vročine sem bil prisiljen umiriti korake. Pogosto sem moral vzdolž stene skakati čez globoko spodkopana korita, iz katerih je voda v deževnem obdobju nametana debela odnašala v dolino. Zaradi tega sem šele po eni uri dosegel udobnejšo pot, ki je vodila navzgor iz Poljanske doline. Tu se mi je pridružil mož, po svojem zunanem videzu kopar, in ker se mi je zdel zelo zgovoren, sem se z njim začel pogovarjati. Naprej grede sem opazil, da je pobral na tleh ležečo suho vejo in jo odvrigel na kup - grmado. Ko sem ga vprašal, kaj se je tukaj zgodilo - saj je po celi Kranjski razširjena šega, da na mestu, kjer je bil nekdo ubit, kopicijo suho dračje, ki se ga potem zažge - je začel, čeprav zelo nerad, pripovedovati naslednjo zgodbo.

"Za časa francoskih vojn - že dolgo je tega - ko je povsod vladal splošni nered, se je v teh hribih zadrževalo veliko dezertorjev. Bili so varni pred vsakim preganjanjem in tudi oglarji jih niso izdajali. Takrat je stala tu zgoraj bajta, v kateri je živel kopar, o katerem ni nihče veliko vedel, saj se je le redko pokazal in tudi tedaj ni rad govoril. K njemu je pogosto zahajal prebežnik z goriškega območja in se ponavadi zadrževal pri njem. Nekega večera, ko sta sedela ravno pri skromnem obedu, je potrkalo na vrata, in ko je kopar odprl, se je na pragu pojavil

gosposko oblečen, še prilično mlad mož, s preiskujočim pogledom premeril prostor in v slabi nemščini prosil za prenočišče, saj je zašel in ne more naprej, ker ne pozna okolice. Dezerter, kopar namreč ni bil večč nemškega jezika, mu je odgovoril, da lahko ostane, vendar naj ne pričakuje dobrega ležišča, zadovoljiti se bo moral s senom. Tujec, s tem zadovoljen, je sedel k grobo stesani mizi, potegnil na dan beležnico in začel pisati. Sem in tja je kaj vprašal dezerterja. Medtem ko je tujec odprl svojo torbo, je dezerterja prešinilo, da mora imeti denar, veliko denarja. To misel so mu še podkrepili zlata verižica za uro in množica zlatih rink na prstih. Najbolj pa ga je vendarle k temu dražil zven zlatih in srebrnih novcev, ko je tujec v svoji popotni torbi še nekaj iskal. Obenem je pod njegovim suknjičem opazil dve lepi pištoli. Prav počasi se je prikradel do koparja, ki je ravno pripravljajl posteljo, in ga pregovoril, naj z njim preživi noč pri goreči kopi. Čemu, je koparju takoj razložil. Ko bo tujec šel počivat in se bo udobno namestil, mu je razlagal dezerter, bosta ostala zunaj."

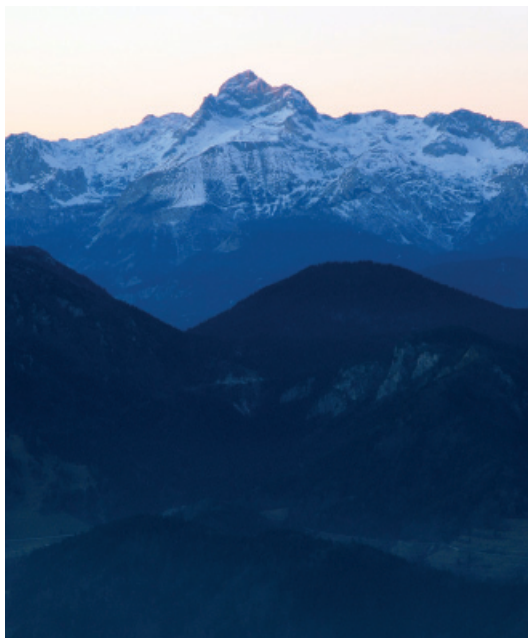
"Ko se je par namestil pri kopi, je dezerter skušal pregovoriti kamerada, da bi tujca, ki je imel veliko denarja, umorila. Predlog je kopar sprva z ogorčenjem zavrnil. Moč obljubljenega denarja in pregovarjanje tovariša pa sta povzročila, da se ni mogel več upirati. Naredila sta načrt. Odprt spopad ne bi pomagal, ker tujec poseduje orožje, torej bo potrebna zvijača. Dezerter se je zgodaj odpravil, medtem ko je kopar tujca pod pretvezo, da mu kaže pot, speljal v zasedo, kjer ga je dezerter nepričakovano napadel. Močan udarec je zadoščal, da se je tujec z razklano glavo brez glasu sesedel in umrl. Hudodelec se je polastil velike vsote denarja, ure in prstanov. Najdene dokumente in torbo je iz previdnosti zažgal. Potem sta začela deliti. Dezerter je terjal večji delež, saj je bil izpostavljen večji nevarnosti. Med preprirom sta prišla na mesto, kjer je steza peljala tik nad breznom. Nenadoma je spredaj hodeči kopar zaslutil, da ga tovariš dohiteva z namenom, da ga zahrbtno porine v prepad. Bliskovito se je obrnil in ga zgrabil za rokav, da ga ne bi sunil dol. Začel se je strašen boj. Globoko spodaj je bilo brezno, zgoraj navpična stena in steza, po kateri ne moreta vstric. Resnično, položaj je bil grozen! Vsak od njiju je čutil, da je izgubljen, brž ko bo popustil, zato sta se na vso moč naprezala. Kazalo je že, da bo bolj okreten dezerter zmagal. Nenadoma pa se je pod njegovimi nogami udal kamen, in s strašnim krikom je zgrmel v globino, svojega pajdaša pa potegnil s seboj. Naslednji dan je našel drvar, ki je sledil svojemu psu, oba nesrečneža: koparja še živega, a strahotno razbitega, njegovega pajdaša pa mrtvega in grozno raztreščeneega, tako, da je bilo truplo le brezoblična gmota.

Kopar mu je pod težo vesti razložil strašno dejanje, pri katerem je sodeloval, in se za vedno poslovil, prej kot je drvar lahko pomislil na pomoč. Tujca je našel na določenem mestu ležati v krvi, vendar o njem ni izvedel kaj več. Vsi dokumenti so manjkali, z izjemo dnevnika, ki je bil pisan v posebnih številčnih šifrah. Zaradi tega domneva, da je bil francoski špijon, ni bila povsem iz trte zvita. Kam je šel najdeni denar ne vem, saj mi oče, ki mi je to pripovedoval, ni nikoli omenil. Bajta je propadla sama od sebe, danes ni niti sledu o njej. Zgodba bo šla v pozabo, saj komaj še kdo, razen mene, o tem kaj ve. Le grmada - kup dračja, označuje kraj, kjer se je zagrešil srhljiv zločin. Tu pa moram zaviti s poti, mladi mož, moje skladišče leži tu ob strani. Zbogom!"

Pri zadnjih besedah svoje pripovedi je moj spremljevalec izginil v gozd, ne da bi mu lahko zastavil še kakšno vprašanje. Zamišljen sem se povzpел na kamnito stezo, ko sem prišel do ovinka, sem zagledal dve najvišje ležeči kmetiji v tem pogorju. Smejoča polja pod njima so

kmalu prepodila zaradi zgodbe skaljeno razpoloženje in vesel, da bom lahko pogasil žejo, sem se lotil krasnih jagod, ki so na skoraj neskončni progi pred menoj rasle tako na gosto, kot da bi bile nasejane. Škoda le, da bodo propadle, saj jih nihče ne nabira. Tu so se končale vse poti in naprej sem imel velike težave z na tleh ležečimi, večinoma trhlimi in z mravljami naseljenimi debli. Med njimi sem si utiral pot in se prebijal skozi goščavo, kajti gozd je izgledal podobno kot ameriški pragozd. Drevesa so ležala izravana zaradi nevihte, ali so bila tako posekana, njihove veje so bile zabite v tla kot orjaške stonoge, dokler ne bodo razpadle.

Končno sem mislil, da sem dosegel vrh, a kakšna zмотa! Blegaš se je vzpenjal še 300 ´ višje in moral sem čez kamen, ki je tesno zakrival južno stran, da sem prodiral naprej proti vrhu. Na pašniku, tu imenovanem planina, se je pasla čreda mlade govedi. Tod mimo so me nesle noge in čez približno pol ure sem že užival plačilo za moj trud, bil sem namreč na vrhu. Ura je morala biti enajst, torej sem za pot porabil 4 ure in pol.

Gorska panorama z vrha Blegoša, s Triglavom v ozadju, kot jo je občudoval že Jakob Alešovec. (foto: Peter Malovrh)

*Rože številne dehtele so,
sapice vele so blago, ljubó
in vse je žarelo, se lesketalo,
mi svoje razkošje prijazno kazalo.¹⁶*

Tako Heine. Sam nisem mogel reči čisto tako, da je zrak milo in ljubo vel, kajti jugozahodnik je začel preganjati oblake. Najvišji del gore ni oblikovan v špico, s katere se lahko človek razgleduje po vsej okolici, ampak tvori precej raven plato, na čigar vzhodnejši strani se nahaja najvišja točka. Pod tu nasutim kamenjem sem našel kamen, v katerega je vrezana številka 181 in šifra MF. V dokaz, da sem že na vrhu, sem prižgal ogenj, da bi dal znamenje prijatelju, ki naj bi s svojim prijateljem prihajal iz Poljan. Nasmodil sem cigaro in začel po vrhu, sem in tja hodeč, uživati v čudovitem

razgledu. Proti severu mi je zdrsnil pogled čez že prej omenjeni najvišje ležeči kmetiji, čez Sorico, in k njej pripadajočim krajem, do triglavskega soseda, ki je pritegoval moj pogled; mogočen vrh velikana je bil zavrt v oblake, a kljub temu je bil pogled na ta kolosalni skalni masiv impozanten in čudovit.

16 Prelistala sem tri zbirke pesmi H. Heineja v prevodu Mileta Klopčiča, vendar citiranega verza v ustreznem prevodu nisem našla. Prevedla sem ga sama, v originalu pa se glasi: *Viel Balsamduft aus Kräutern rinnt,/ Die Lüfte wehen lieb und lind;/ Und Alles schimmert, Alles lacht/ Und zeigt mir freundlich seine Pracht.*

Neomejen razgled se je ponujal na vzhodu, ne le čez gorovja, temveč tudi po ravninah. Blizu namreč štrlita kvišku Mladi in Stari verh, ki po višini le malo zaostajata za Blegašem. Še naprej so številni, deloma s cerkvami okronani sosedje, ki obkrožajo hribovito pokrajino in se šele proti Kranju, Škofji Loki in Sori spuščajo v ravnino. Tu ležijo vasi Poljanske doline, kot Poljane, Trata, naprej v hribovju Javorje in nešteto drugih večjih in manjših precej visoko ležečih vasi, kjer so doma tiste okusne češnje, ki jih kupujejo Vipavci in potem prodajajo kot svoje. Onstran te krasne hribovske panorame se razprostira široka, s številnimi gozdovi porasla gorenjska ravnina, tu pa tam prekinjena s hribi, kot so Vrašica (Rašica) in Šmarna gora, ki so se od tu zdeli povsem neprilučni, in z reko Savo, ki se je vlekla kot srebrn trak. Skrajno mejo so tu tvorile Kamniške Alpe. Globoko spodaj je bilo videti v sončnem siju "belo" Ljubljano in za njo ležeče griče in hribe.

Nič manj bogata ni južna stran; krasne doline in gozdnati hribi v bližini, kot tudi območje ob vznožju ležeče Leskovice in vodnata žirovska kotlina, skalni vrhovi gozdnate Hrušice že kraškega značaja in druge gorske verige v daljavi so dajale vtis dveh različnih pokrajin. Manj pestra je serija na zahodu; hribi Goriške omejujejo razgled, nekaj dolin z raztresenimi hišami je vse, kar se lahko vidi.

Potem, ko sem se dovolj načudil vsej okolici, sem se začel pričakujoče ozirati, kje se bo prikazal moj prijatelj. Toda kdor ne pride, tega ni! Nekoliko šokiran zaradi tega spoznanja sem se namestil na prostor, zaščiten pred ostrim vetrom in bolj natančno pregledal površje gore. Južna stran je gola in skale so razgaljene verjetno zaradi vetra. Tudi gozd pod vrhom zgleda kot poraziran. Le trava in nekaj gorskih zelišč rastejo tukaj, medtem ko je druga stran pokrita z nizkim, gostim grmovjem. Edina živa bitja tu so milijarde mravelj, ki imajo prese- netljivo velika mravljišča, čmrlji, sem ter tja metulj apolon, ki v počasnem letu jadra čez vrh. Na polici pod menoj, ob vznožju gore, se je paslo precej visokonogih konj, ki pa so dajali vtis, kot da so izgubili voljo do življenja.

Medtem se je nebo vedno bolj oblačilo. Da me ne bi doletel "*Jupiter pluvius*" - dež, in ker prijatelj še vedno ni prišel, sem se odločil za povratek na poljansko stran, da se seznanim še s to potjo. Videti je, da ima trojni namen: najprej služi kot kolovoz za volovske vprege, drugič: zaradi nalivov naraslim gorskim potokom služi kot struga, in če ni uporabljena iz gornjih dveh razlogov, si lahko tvegala in hodila po njej. Na obeh straneh poti so pogosto vreli mali izviri. Skoraj vsi so se mi zdeli pretopli, da bi lahko pil iz njih.

Po poldruhi uri težke hoje sem končno dosegel že zgoraj omenjeno Leskovo, faro s približno 900 dušami, kjer me je gospod župnik zelo prijazno sprejel in povabil, da zaradi utrudljive gorske partije ostanem pri njem do naslednjega dne in se spočijem. Ponudba, ki sem jo, seveda rade volje, sprejel. Naslednji dan sem se namenil mimo rudarske družbe Škofje skozi Poljane, kjer sem se "*prijatelju*" zahvalil za izpolnjeno obljubo in se vrnil v Ljubljano.

VIRI:

Minka Majcen, roj. Razložnik, roj. 1937 pri Iletu v Kopačnici.

<http://www.sponka.tv/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=55>

LITERATURA:

Alešovec, Jakob: Eine Parthie auf den Blegaš. *Blätter aus Krain*, Ljubljana, 1864, str. 142-144, 146-147.

- Babič, Matjaž: Vrzi vejo! *Po poteh skrivnosti*. Ljubljana : Vale-Novak, 2001, str. 53- 62.
- Burnik, Milka (ur.): *Moj kraj skozi čas*. Sovodenj : Krajevna skupnost, 2007, str. 301-302.
- Carnelutti, Jan: Metulji Blegoša in okolice. V: Anton Ramovš (ur.), *Blegoš*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1980. - (Vodniki po Loškem ozemlju; 3).
- Dolenc, Janez: Ljudsko izročilo o Blegošu. *Planinski vestnik*, letnik 1951, št. 10-11, str. 346.
- Dolenc, Janez: *Kres na Grebljici*. Povedke z Loškega pogorja. Ljubljana : Kmečki glas, 2000. - (Zbirka Glasovi; knj. 22).
- Kroje, Monika: Belin. *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2004, str. 28b-29a.
- Levstik, Fran: Popotovanje iz Litije do Čateža, Ljubljana : Mladinska knjiga, 1964, str. 27-28.
- Ložar-Podlogar, Helena: Grmada. *Slovenski etnološki leksikon*, Ljubljana : Mladinska knjiga, 2004, str. 159a.
- Orel, Boris: Slovenski ljudski običaji. *Narodopisje Slovencev* 1, Ljubljana : Klas 1944, str. 311-312.
- Puš, Ivan: *Molnik sedež prazgodovinskih knezov*. Ljubljana : Mestni muzej, 1991, str. 12-14.
- Slovenski biografski leksikon, 1. knjiga. Ljubljana, 1925-1932, str. 6-7.
- Stanonik, Marija: *Bela Ljubljana. Zgodbe iz slovenske prestolnice*. Ljubljana : Kmečki glas, 2001. - (Zbirka Glasovi; knj. 23).
- Stanonik, Marija: *Nekoč je bilo jezero. Folklorne pripovedi iz Poljanske doline in njenega pogorja*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2005. - (Zbirka Loški razgledi. Doneski 10).
- Žigon, Tanja: *Nemško časopisje na Slovenskem*. Ljubljana : Študentska založba, 2001, str. 39-40.

Summary

Jakob Alešovec trail on Blegoš

Jakob Alešovec (1842-1901), popular writer and journalist, alleviated his difficult life circumstances by writing articles for the newspapers of the time (Blätter aus Krain, Novice, Slovenec). Publication of travel writings also brought him modest earnings. As a poor student, he walked through the Slovene countryside during the holidays. He climbed Blegoš at the beginning of August 1863, and published a description in German the following year in Blätter aus Krain. He intended it for tourists, mountain walkers, to make the path to the top easier, since it was not easy to find a guide for the peak.

He approach Blegoš from the Selška dolina side. He started the description of the route from the turn-off from the main road below the village of Zali Log. He briefly described the position of the mountain and gave a short explanation of the origin of the name Blegoš, or Blegaš, as he wrote it. He observed nature during the journey, and described interesting features and the difficulties that he had in following the trail. When he finally reached the top, he delighted in the wonderful view and the places that he could see from there. He also observed a Red Apollonius butterfly at the top, which is unfortunately today extinct.

The travelogue also brings an interesting story that he was told by locals, recalling the time of the French wars and describing a custom - the piling up of dry brushwood into a pile as a sign that someone had died in an accident or had died a violent death.

Alešovec returned to the valley on the Poljanska dolina side, across Leskovica and along the valley of the Kopačnica, where he saw the copper smeltery of the Škofje mining company. It was at that time working at full power. He briefly visited a friend in Poljane and then returned to Ljubljana.

Dražgoše pred 2. svetovno vojno

Izveček

Dražgoše so stara slovenska vas, ki se v pisanih virih prvič omenjajo leta 1291. Poleg kmetijstva so tukajšnji ljudje kopali železovo rudo, kuhali oglje in sekali les ter izdelovali sode. Konec 19., začetek 20. stoletja so se moški udinjali predvsem kot gozdni delavci in furmani, ženske pa so peklye "ta mal kruhk". V Dražgošah je pred 2. svetovno vojno stala znana romarska cerkev, posvečena sveti Luciji.

Abstract

Dražgoše before the Second World War

Dražgoše is an old Slovene village first mentioned in written sources in 1291. In addition to agriculture, the people here mined iron ore, made charcoal, cut timber and made barrels. At the end of the 19th and beginning of the 20th century, men were mostly employed as forestry workers and drivers, and women baked "small buns". Prior to the Second World War, a well-known pilgrimage church dedicated to St. Lucy stood in Dražgoše.

Pogled na Dražgoše Pri Cerkvi in Na Pečeh pred drugo svetovno vojno.

(Original hrani Janko Pintar, Dražgoše)

Notranjost cerkve svete Lucije v Dražgošah, pred 2. svetovno vojno. (Original hrani Janko Pintar, Dražgoše)

Dražgoše so stara slovenska vas, ki leži na južnih, prisojnih pobočjih Jelovice, tik pod strmim robom Dražgoške gore. Domačije stojijo na položnejših gorskih policah, sama vas pa se deli na tri dele: Pri cerkvi, Na pečeh in Jelenšče. K vasi spada tudi stara, samotna Novakova kmetija. Skozi Dražgoše pelje cesta, ki povezuje Selško dolino s Kropo.

Ne vemo natančno, kdaj so bili ti kraji naseljeni. Prazgodovinski naselji naj bi stali na Jelenščah in Na pečeh, kjer naj bi bila tudi staroslovanska naselbina.¹ V pisanih

virih pa se Dražgoše prvič omenjajo kot Drasigos in Drasigosh v urbarju freisinskega gospostva leta 1291, kar govori o slovanskem poreklu naseljencev.²

V urbarjih iz let 1291, 1318 in 1630 je v Dražgošah in na Jelenščah vpisanih 19 hub (gruntov). Toliko jih naštejemo tudi sredi 18. stoletja, le da je poleg njih vpisanih še 16 tretjinskih hub, 12 kajž in 22 gostačev, kar kaže na razslojevanje ljudi na vasi.³ Leta 1825 je v franciscejskem katastru poleg 19 gruntov tu še 41 kajž.⁴ Pred drugo svetovno vojno je bilo v Dražgošah že 80 hiš, od tega 40 gruntarskih in 40 kajžarskih, v njih pa je živelo 444 ljudi.⁵

Ljudje so se ukvarjali predvsem s kmetijstvom, da pa so lažje preživeli na skopem koščku zemlje, so, zlasti kajžarji, na Dražgoški gori kopali železovo rudo, kuhali oglje in sekali les ter izdelovali sode. Ko so v Železnikih konec 19., začetek 20. stoletja ugasnili plavži, so ljudje začeli iskati nove zaposlitve. Moški so se udinjali predvsem kot gozdni delavci in furmani. Po nekaterih hišah pa so ženske peklo "ta mal kruhk", danes poznan pod dražgoški kruhek, kak dinar pa so zaslužile tudi s klekljanjem.

V Dražgošah je pred 2. svetovno vojno stala znana romarska cerkev, posvečena sveti Luciji. Cerkev se tu prvič omenja leta 1535, vendar so jo na novo pozidali v letih 1642-1647.⁶ Posebna znamenitost te cerkve so bili štirje zlati oltarji iz druge polovice 17. stoletja, ki jih danes hrani Loški muzej Škofja Loka. Oltarji, iz leta 1942 požgane podružnične cerkve v Dražgošah, predstavljajo ene najbogatejših slovenskih zlatih oltarjev. Gre za tip baročnega, bogato rezljanega in pozlačenega lesenega oltarja, tipičnega za 17. stoletje na Slovenskem. Oltarji prikazujejo razvoj rezbarstva v 17. stoletju na loškem, od stranskega oltarja sv. Ane, loške delavnice Jamškov iz leta 1628 z znamenji italijanske renesanse, prek že povsem baročnega oltarja sv. Novine s severnjaškimi vplivi iz leta 1660, do glavnega oltarja sv. Lucije, južnjaškega tipa, ki ga je leta 1658 izdelal Mojster Jakob Korneli iz Ljubljane in do oltarja sv. Antona iz leta 1689, ki je že mešanica severnjaškega in južnjaškega tipa in je delo mojstra, ki je izdelal tudi oltar sv. Novine.⁷

1 Bolta, *Arheološka najdišča Slovenije*, str. 174.

2 *Dražgoše*, str. 29.

3 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 426-427.

4 *Dražgoše*, str. 29.

5 *Krajevni leksikon Dravske banovine*, str. 578.

6 *Dražgoše*, str. 32.

7 Sterle Vurnik, *Dražgoški oltarji*.

Kot pripoveduje legenda, pa oltarji niso bili vedno zlati. "Tisti čas, ko sv. Lucija še ni imela svojega gospoda, je bilo Dražgošane hudo sram, da so njih svetniki v lesenih oltarjih tako revni kakor kmetje sami in zdelo se jim je, da igrajo angelčki same žalostne pesmi. Dolgo so ugibali, kako bi to revščino svetnikov zbrisali. Kmalu je bila svetnikom znana pobožna želja vseh prebivalcev pod Jelovico, pa so se domenili, da napravijo Dražgošam posebno veselje. Neke nedelje poleti so poslali od Blegoša nad Dražgoše silno neurje. Lilo je, kakor da so se odprle vse zatvornice neba, in treskalo ter grozilo, da uniči vse Dražgoše. Mežnar je zvonil in zvonil k hudi uri, naposled pa se je umaknil v cerkev in tam od utrujenosti zadremal. Ko se je zbudil, se je že prevedrilo, a ko je odhajal iz cerkve, je zaslišal neko čudno klokotanje in šumenje za cerkvijo. Stopil je tja in glej: zlat studenec je vrel iz tal, cela luža zlata se je svetila ko samo nebeško solnce. Brž je sklical vso sovesko, ki je začela s korci zajemati bleščeče zlato ter nositi v cerkev. In preden je solnce tretjič zašlo, so se svetili vsi oltarji kakor pravi nebeški troni. Ko so potem Dražgošani gledali, kako se do zadnjega angelčka vse lesketa, so se spomnili svoje revščine in se začeli meniti, kaj če bi vsak zajel en korec zlata še zase. Ko pa so prišli iz cerkve, je bil zlati studenec - že usahnil. Nič niso godrnjali, mežnar pa je dejal: "Bog že ve, kaj dela. Dozdaj smo bili zadovoljni in veseli, če bi bil studenec ostal, pa bi najbrž ne bil nobenemu en sam korec zlata dovolj in kdo ve, kaj bi še nastalo iz božje dobrote ..." ⁸

Od leta 1889 je dražgoške otroke učil pisanja, branja in računanja župnik France Boncelj. 1. oktobra 1894 pa je bila v Dražgošah ustanovljena šola - enorazrednica, v kateri so znanje nabirali otroci iz Dražgoš in Rudnega.⁹ Prvi učitelj v tej šoli je bil Ivan Stupica, ki je v Dražgošah ustanovil tudi Bralno društvo ter Hranilnico in posojilnico.¹⁰

Pred 2. svetovno vojno so v vasi delovali tudi Slovensko katoliško izobraževalno društvo z amaterskim odrom, Sokolsko društvo¹¹ in Marijina družba.

Kmetijstvo

V preteklosti so se ljudje preživljali predvsem s kmetijstvom. Na njivah so sejali žitarice: ječmen, rž, pšenico, oves in malo prosa. V 17. stoletju so začeli gojiti tudi ajdo.¹² V popisu franciscejskega katastra leta 1825 se prvič omenjata krompir in detelja.¹³ Poleg žit so sadili še grah, fižol, repo, zelje, peso, kolerabo in korenje. Že od nekdaj je bila pomembna rastlina tudi lan, iz katerega so tkali laneno platno, seme pa so rabili v zdravilstvu ali pa so iz njega stiskali olje. V Dražgošah so lan sejali do okoli leta 1964. Jedilnik so si popestrili tudi s sadjem (jabolka, hruške, slive, češnje in orehi), ki ga je bilo tu veliko, ter nabiranjem gozdnih sadežev.¹⁴

Zelo pomembna je bila tudi živinoreja. Poleg konj in goveda so redili zlasti drobnico, ovce in koze.¹⁵ S konji so tvorili železovo rudo in oglje, vlačili les iz gozdov v dolino, z njimi so si pomagali tudi pri kmečkih delih. V Dražgošah je bila od 13. do 17. stoletja ena sirnica, to

8 Badjura, Sto izletov po Gorenjskem, Dolenjskem, Notranjskem, str. 144.

9 Prevc, Kronika šole, str. 53.

10 Prevc, Kronika šole, str. 54.

11 Dražgoše, str. 34.

12 Šifrer Bulovec, Kmetijstvo, str. 62.

13 L. Žumer, Prispevek h gospodarski zgodovini, str. 130.

14 Informatorja: Janko Pintar, Ludvik Jelenc, Dražgoše.

15 L. Žumer, Prispevek h gospodarski zgodovini, str. 129.

Kapelica v Tinetovem kozolcu na Hribu je kot orientacijsko znamenje vrisana že v avstrijskem vojaškem zemljevidu v letih 1763 do 1782. Sezidana je bila ob stari poti, ki je vodila iz vasi Na Pečeh k cerkvi. Ko so pot prestavili, so zgradili novo kapelico svetega Jožefa, staro pa opustili. Lastnik zemljišča jo je kasneje (1892) nadzidal in uporabil za enega od stebrov kozolca.

je kmetija, ki je bila usmerjena samo v predelavo mleka v sir, imenovana tudi švajga.¹⁶ Čez poletje so vole pasli na planini na Mosteh. Tisti, ki so imeli na Jelovici svoj gozd, so imeli svoje govedo na planini Kališnik. Nekateri kmetje pa so imeli pašno pravico tudi na Poreznu. Ovce je pasel vaški pastir najprej na srenjski, vaški zemlji pri cerkvi, pozneje pa jih je gnal vse više, čez Vraten rob blizu Lipniške planine, pa po vrhovih Kotlič in na Turn. Pastir se je sam vračal skoraj vsak dan v vas, kjer je pri velikem kmetu tudi spal in dobil hrano. Ker je pasel tudi ovce kajžarjev, so le-ti morali gruntarju to uslugo vračati z delom.¹⁷ Na god svete Neže (21. januar) je bil v Dražgošah praznik za vsako hišo, kjer so imeli ovce. Ko so ovce ostrigli, so vsaki na repu pustili šop volne, ki so mu rekli "čop sv. Neže".¹⁸ Ovce so pasli od svetega Jurija (23. april) naprej, govejo živino pa so gnali na planino ob svetem Primožu (9. junij), domov so se vračali do malega šmarna (8. september). Starejši ljudje pa se še spominjajo pripovedovanja svojih očetov in dedov, da so nekaj po gozdovih pasli tudi trope koz, kar je bilo kasneje prepovedano. Vsako leto so po kmetijah za lastne potrebe zredili tudi nekaj prašičev.¹⁹

V Dražgošah so nekaj (1825) na gruntu poleg domačih živeli še po 2 hlapca, 2 dekli in 1 pastir, ki so pomagali pri vsakodnevnih delih.²⁰

Rударstvo

Kdaj so začeli v teh krajih z rudarjenjem ne vemo natančno. Že v mlajši železni dobi (do 500 let p. n. š.) naj bi železovo rudo talili v vetrih pečeh na hribu Štalce nad Češnjico.²¹ Rudarstvo se je še bolj razmahnilo v 14. stoletju, ko se je v bližnjih Železnikih razvilo železarstvo.²² Mnogo rude so nakopali na Dražgoški gori, ki jo J. V. Valvasor poimenuje Eisenberg

16 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 207.

17 Informator: Janko Pintar, Dražgoše 7.

18 Kuret, *Praznično leto Slovencev*, str. 334.

19 Informator: Janko Pintar, Dražgoše 7.

20 L. Žumer, Prispevek h gospodarski zgodovini, str. 130.

21 Dolenc, *Doba železarstva*, str. 4.

22 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 83.

ali Železna gora.²³ Železovo rudo so kopali predvsem kajžarji. Leta 1678 se med rudarji na Dražgoški gori omenja ženska Maruša Šolar s sinom Mihaelom.²⁴ Sredi 18. stoletja je bilo v Dražgošah 6 rudarjev,²⁵ leta 1825 pa je tu rudarilo 9 družin.²⁶ Rudo so kopali na površini, v vrtačah in kraških jamah tudi do 220 m globoko.²⁷ Izkopano rudo so čistili najprej v rudniku, nato pa so jo prali v rudnih lužah na površju, v dolino pa so jo največkrat pripeljali z samotnimi sanmi.²⁸

Oglarstvo

Oglje so nekdam rabili za taljenje železove rude v plavžih in kovačnicah za izdelavo različnih železnih izdelkov. Kuhali so ga v vseh gozdovih okoli Železnikov. Samo na dražgoški Jelovici je bilo leta 1824 kar 139 kopišč. Za običajno kopo so porabili okoli 40 m³ drv, iz česar so dobili 5 ton oglja, kar je zadostovalo za dve polnjeni plavža. Stroški za oglje so znašali kar 40-70% vseh stroškov taljenja.²⁹ Oglje so v Železnike vozili z živino v pletenih koših (kripah) ali pa s samotnimi sanmi, na katere so naložili vreče, napolnjene z ogljem.³⁰ S kuhanjem oglja v oglarskih kopah so se ukvarjali predvsem kajžarji, ki so zato po več tednov ostajali v gozdu in tam prebivali v zasilnih lesenih bajtah.

Sodarstvo

Sodarstvo sodi med najstarejše obrti Selške doline. Z leseno posodo, v katerih so tvorili železne izdelke, so sodarji oskrbovali fužinarje. Tukajšnji sodarji so samo za potrebe železarjev v 16. stoletju letno izdelali 5 000 barigel in sodčkov za transport žebeljev iz Kroke, Kamne gorice, Kolnice in Železnikov.³¹ Poleg tega so leseno embalažo potrebovali tudi trgovci z vinom, žitom, medom itd. V 19. stoletju viri omenjajo, da selški sodarji delajo sode iz mehkega lesa za prevoz kislega zelja (25 000 letno), medu in žganja ter sadja, kolomaza, cementa, vina in še vrsto drugih stvari. Leseni sodi so bili sestavljeni iz smrekovih dog, ki so jih povezali z razpolovljenimi leskovimi palicami. Poleg sodčkov za embalažo blaga pa so delali še najrazličnejšo leseno posodje: lempe, putrihe, deže, škafe, ... Ta hišna obrt je bila zelo razvita tudi v Dražgošah.

Najtežje čase so sodarji preživljali, ko so v Železnikih ugasnili plavži, a že v začetku 20. stoletja so dobili nova naročila kroparskih žebjarjev in Kranjske industrijske družbe.³² Dražgoške ženske so sodčke in barigle nosile iz Dražgoš in Kališ čez Jamnik v Kropo in Kamno gorico. Manjše barigle so zavezovale tako, da so nosile eno na svitku na glavi, ostale štiri pa so jim visele po hrbtu navzdol; za triurno pot so zaslužile 4 groše.³³

23 Gašperšič, O jelovškem rudarstvu, str. 72.

24 Gašperšič, O jelovškem rudarstvu, str. 67.

25 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospodstvo*, str. 285.

26 L. Žumer, *Prispevek h gospodarski zgodovini*, str. 129.

27 Dolenc, *Doba železarstva*, str. 13.

28 Dolenc, *Doba železarstva*, str. 12.

29 Dolenc, *Doba železarstva*, str. 16.

30 Gašperšič, O oglarstvu, str. 106.

31 Kobe-Arzenšek, *Sodarstvo v Selški dolini*, str. 118.

32 Kobe-Arzenšek, *Sodarstvo v Selški dolini*, str. 119.

33 Gašperšič, *Vigenjc*, str. 42.

Sodarji pri delu, pred 1. svetovno vojno. (Original hrani Janko Pintar, Dražgoše)

Prav v tem obdobju se je na pobudo dr. Janeza Kreka razvilo združništvo. Že 1898. je bila v zadružni register vpisana tudi "Gospodarska zadruga v Selški dolini, registrirana zadruga z omejeno zavezo".³⁴ V njej so bili vključeni tudi sodarji, ki so se od nje leta 1902 odcepili in ustanovili svojo "Sodarsko zadrugo za Selško dolino na Češnjici, registrirana zadruga z omejeno zavezo".³⁵ Med obema svetovnimima vojnama je bilo v zadrugo vključenih 48 sodarjev, od tega 13 iz Dražgoš.³⁶ V Železnikih pa so izrazito liberalno usmerjeni posamezniki 1910. ustanovili še "Sodarska zadruga Železniki" z namenom, da bi začeli izdelovati boljšo posodo. Za pomoč so prosili sodarja Tomaža Lotriča iz Dražgoš, da je vodil delo v skupni delavnici.³⁷

Po 2. svetovni vojni je leseno embalažo vse bolj izpodrivala cenejša furnirska in kartonska, zato so leta 1963 tukajšnji sodarji prenehali s proizvodnjo sodov.³⁸

Furmani in golcarji

Hribovje na obeh straneh Selške Sore je preraščeno z gozdovi. Poleg lesa, ki so ga stoletja rabili za kurivo v fužinah, za izdelovanje lesene posode, so les sekali tudi za prodajo in lastne potrebe. V 19. stoletju, ko je železarstvo v Železnikih začelo propadati, je mnogo ljudi ostalo brez dela. Prav lastniki fužin so v lesu zaslutili nov vir zaslužka, zato so svoj denar vložili v nakup gozdov, organizirali so posek lesa, polpredelavo in prodajo.³⁹ Tako so v prvi četrtini 19. stoletja (1826) v Selški dolini les žagali na 6-ih žagah, leta 1900 pa že 44-ih.⁴⁰

34 Čeferin, *Združništvo v Selški dolini*, str. 190.

35 Čeferin, *Združništvo v Selški dolini*, str. 191.

36 Kobe-Arzenšek, *Sodarstvo v Selški dolini*, str. 121.

37 Blaznik, Demšar, Gortnar, Šmid, Tavčar, N. Žumer, *Lesna industrija v Selški dolini*, str. 211.

38 Blaznik, Demšar, Gortnar, Šmid, Tavčar, N. Žumer, *Lesna industrija v Selški dolini*, str. 212.

39 Kokalj, *Furmani in golcarji*, str. 135-136.

40 L. Žumer, *Prispevek h gospodarski zgodovini*, str. 141.

S tem so dali delo precejšnemu številu domačinov. V gozdovih so delali drvarji - golcarji, ki so podirali, obdelovali in pripravljali les za transport. Furmani so našagane hlode ter posušeno lubje s posebnimi sanmi - "posmojke" vozili do žag ali zbirnih centrov v dolini. Prav furanje in golcanje je v drugi polovici 19. stoletja v Selški dolini postalo najbolj razširjena oblika preživljanja. Na Selški strani Jelovice so les vozili predvsem domačini iz Dražgoš, Rudnega in Sorice.⁴¹ Čez teden so ostajali v gozdovih, domov so se vračali šele v soboto. Živeli so v preprostih lesenih bajtah. Njihov delavnik se je začel ob jutranjem svitu in končal ob mraku. Prehranjevali so se predvsem z zabeljenimi koruznimi žganci, kislim mlekom in krompirjem.⁴²

Lastniki obsežnih gozdnih površin za Dražgoško goro so bili tudi nekateri kmetje iz Dražgoš. Stoletja so spravljali les po zelo težo dostopnih poteh. Ker je velikokrat prihajalo do nesreč, so na Dražgoški gori postavili tovorni žičnici. Prva je bila Pavlnova žičnica, ki jo je leta 1902 postavil Janez Jelenc, lastnik dveh kmetij, p. d. Dobretov Pri cerkvi v Dražgošah. Skupaj z družabnikoma je leta 1902 postavil žičnico od Trogovcev do Jazbenka. Z žičnico so tedaj lahko naenkrat prepeljali 1/4 m³ hlodovine, na leto pa okoli 600 m³. To je bila prva gozdarska žičnica z Jelovice v Selški dolini.

Drugo žičnico je leta 1912 postavil Grega Jelenc iz Dražgoš št. 1, ki je imel prav tako v lasti dve kmetiji s 100 ha gozda. Naenkrat je nanjo naložil 1 m³ suhe hlodovine, na dan je tako zvozil do 70 m³ lesa. Enako količino lesa bi moralo prepeljati na dan 25 voznikov, s prav toliko konji in vozno opremo. Žičnica je les pocenila za 6 - krat, povprečno pa so letno prepeljali 3000 m³ hlodovine.⁴³

"Ta mal kruhk" - Dražgoški kruhek

Po pripovedovanju Dražgošanov naj bi prvi začeli z izdelovanjem kruhkov pri Kavčiču, p. d. pri Zakališč, kjer so gojili čebele in tako imeli dovolj medu, da so v moko za kruh namesto vode zamesili kar med. Izdelovati so ga začeli konec 18. ali v začetku 19. stoletja. Dražgoške kruhke so pekli tudi pri Erženu, p. d. Tminc, Lotriču, p.d. pri Tinetu Pri cerkvi, in pri Šmidovi, p. d. pri Boštjanc Na pečeh.⁴⁴ Žene so ga oblikovale s pomočjo lesenih modelov, največ pa so jih krasile kar ročno. Iz medenega testa so oblikovale okrašena srca, "dva srcova vkup", "ta kriva srca", krajčke, zvezde, "fajfce", "cigarce", parkeljne, "pute", medene pirhe in drugo.⁴⁵

Dražgoške kruhke so najlažje prodale okoli Miklavža, božiča in pred veliko nočjo. Ženske so jih same ali pa s pomočjo potovk prodajale po okoliških vaseh, trgih in mestih (Lesce, Radovljica, Bled). Po cele jerbaze kruhkov so prodale tudi romarjem, ki so prihajali v Dražgoše k cerkvi svete Lucije.⁴⁶ Svoje dni je bila tu navada, da je dekleta na praznik svetih Treh kraljev svojemu fantu podarila mali kruhek v podobi krajčka, tobak in mehur za tobak.⁴⁷

41 Kokalj, Furmani in golcarji, str. 146-151.

42 Kokalj, Furmani in golcarji, str. 137.

43 N. Žumer, Obrt in obrtna podjetja, str. 174-175.

44 Sterle, Mali kruhek, str. 250.

45 Sterle, Mali kruhek, str. 254.

46 Sterle, Mali kruhek, str. 252.

47 Kuret, Praznično leto Slovencev, str. 291.

Čudodelna slika svete Lucije, 1655, Dražgoše. (Loški muzej Škofja Loka, inv. št. UZ 254)

Romanja

Cerkev v Dražgošah je bila stara romarska pot, kamor so se romarji zatekali z najrazličnejšimi prošnjami, največ pa k sv. Luciji priprošnjiki za svetlobo in vid. O tem prča tudi "Čudodelna podoba sv. Lucije iz Dražgoš", 1655, pod katero so naslikani moški in ženske, ki so v Dražgošah čudežno spregledali. Da so že tedaj romali k njej ljudje iz Dolenjske, Gorenjske, Ljubljane in loške okolice lahko preberemo v tekstu pod sliko, kar kaže, kako poznana je bila ta romarska pot.⁴⁹

Sveta Lucija

Gora jelovška,
tratica v sredini;
gledajo nanjo
griči sosedi;
cerkev na tratici,
v nji pa kraljuje
sveta Lucija
sveta Lucija.

V soncu leskeče se
vsa pozlačena,
z gor se pa smeje ji
smreka zelena.
Notri pa milost
božjo razliva
sveta Lucija,
sveta Lucija.

Cerkev je bela
k sebi nas vabi.
Kdor te je videl,
te ne pozabi.
Bodi pozdravljena,
naša patrona:
Sveta Lucija,
Sveta Lucija!

Lep je naš rodni kraj,
nam domačija,
biser najlepši v nji
sveta Lucija.
Varuj nas, brani dom
vsem Dražgošanom,
sveta Lucija,
sveta Lucija.⁴⁸

⁴⁸ Krek Evangelist, Sveta Lucija, str. 42

⁴⁹ Krek Evangelist, Sveta Lucija, str. 50.

Kot se spominjajo domačini, so do 2. svetovne vojne v Dražgoše prihajali ljudje iz raznih krajev, največ pa iz Kroke, bohinjske in poljanske strani ter iz loške okolice. Najpomembnejši so bili štirje shodi na leto: prvi je bil na 3. nedeljo po veliki noči, na katerega so prišli predvsem ljudje iz Poljanske doline. Drugi je bil v nedeljo po sv. Jakobu (po 25. juliju), na katerega so poromali ljudje iz Kroke. Tedaj je bil v Dražgošah pri cerkvi tudi "smn". Na stojnicah so prodajali lectova srca, dražgoške kruhke, bombone, preste, ... Tretji je bil v nedeljo po prazniku Marijinega imena (12. september). Tedaj je bil semenj Na pečeh. Na to romanje so prišli predvsem Bohinjci, ki so svojo živino že prignali s planin. In zadnje srečanje je bilo na god sv. Lucije (13. december).⁵⁰

Romarji so prišli v Dražgoše ponavadi v soboto zvečer. Med sabo so malo pokramljali v gostilnah, nato pa so prespali pri domačinih, zjutraj so šli k maši in se nato počasi vrnili proti domu.⁵¹

VIR:

Janko Pintar, Dražgoše.

Ludvik Jelenc, Dražgoše.

LITERATURA:

Bolta, Lojze: *Arheološka najdišča Slovenije*. Ljubljana : DZS, 1975.

Badjura, Rudolf: *Sto izletov po Gorenjskem, Dolenjskem, Notranjskem*. Ljubljana : samozaložba, 1930.

Blaznik, Jože; Demšar, Jože; Gortnar, Jernej; Šmid, Milka; Tavčar, Anton; Žumer, Niko: *Lesna industrija v*

Selški dolini. *Selška dolina v preteklosti in sedanjosti*. Železniki : Muzejsko društvo, 1973, str. 208-242.

Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973-1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973.

Blaznik, Pavle: *Kolonizacija in populacija na Selškem v freisinškem času. Selška dolina v preteklosti in sedanjosti*. Železniki : Muzejsko društvo, 1973, str. 81-100.

Čeferin, Emil: *Zadružništvo v Selški dolini. Selška dolina v preteklosti in sedanjosti*. Železniki : Muzejsko društvo, 1973, str. 187-200.

Dolenc, Jože: *Doba železarstva v Železnikih*. Železniki : Decop, 2002.

Dražgoše. *Vodnik po loškem ozemlju*, št. 4. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1982.

Gašperšič, Joža: *O jelovškem rudarstvu. Loški razgledi VII*, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1960, str. 63-74.

Gašperšič, Joža: *O oglarstvu na Jelovici. Loški razgledi VI*, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1959, str. 98-108.

Gašperšič, Jože: *Vigenjc. Vodnik Tehniškega muzeja Slovenije VII*, Ljubljana : Tehniški muzej, 1956.

Kobe-Arzenšek, Katarina: *Sodarstvo v Selški dolini. Les, revija za lesno gospodarstvo*, Ljubljana, 1966, letnik 18, št. 5-7, str. 118-125.

Kokalj, Marjan: *Furmani in golcarji na Jelovici od 1850 do 1960. Železne niti 2*, Zbornik Selške doline, Železniki : Muzejsko društvo, 2005, št. 2, str. 135-152.

Krajevni leksikon Dravske banovine. Ljubljana, 1937.

Krek, Janez Evangelist: *Sveta Lucija. Igra v treh dejanjih*. Dražgoše : Izobraževalno društvo, 1913.

Kuret, Niko: *Praznično leto Slovencev IV*, Celje : Mohorjeva družba, 1965.

Pintar, Janko: *Kapelice (znamla) v starih Dražgošah in bližnji okolici. Železne niti 3*, Zbornik Selške doline, Železniki : Muzejsko društvo, 2006, št. 3, 259-261.

50 Krek Evangelist, Sveta Lucija, str. 51-52.

51 Informator: Janko Pintar, Dražgoše 7.

- Prevc, Julijana: Kronika šole v Dražgošah. *Loški razgledi* 41, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1994, str. 51-68.
- Sterle, Meta: Mali kruhek na Loškem. *Loški razgledi* 28, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1981, str. 245-262.
- Sterle Vurnik, Barbara: Dražgoški oltarji. Tekst za internetno stran Loškega muzeja Škofja Loka, 2005.
- Šifrer Bulovec, Mojca: Kmetijstvo. *Škofja Loka Čas pasjona*, Škofja Loka : Loški muzej, 2006.
- Šklep, Boštjan: Stoletnica Pavlnovga premza. *Železne niti* 1, Zbornik Selške doline, Železniki : Muzejsko društvo, 2004, str. 141-142.
- Šter, Janez: Nastanek in razvoj lesne industrije v Selški dolini. *Loški razgledi XIV*, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1967, str. 114-133.
- Žumer, Lojze: Prispevek h gospodarski zgodovini doline. *Selška dolina v preteklosti in sedanjosti*, Železniki : Muzejsko društvo, 1973, str. 120-167.
- Žumer, Niko: Obrt in obrtna podjetja po prenehanju železarstva. *Selška dolina v preteklosti in sedanjosti*, Železniki : Muzejsko društvo, 1973, str. 168-186.

Summary

Dražgoše before the Second World War

Dražgoše is an old Slovene village that lies on the southern, sunny flanks of Jelovica, immediately below the steep edge of Dražgška gora. The road linking Selška dolina with Kropa runs through Dražgoše.

It is not known exactly when the village was first settled. Prehistoric settlements are thought to have stood in Jelenšče and Na peči, where there are also thought to have been early Slavic settlements. Dražgoše is first mentioned in written sources as Drasigos and Drasigosh in the land register of the Freising estates of 1291, which mentions the Slavic origin of the inhabitants.

In the land registers of 1291, 1318 and 1630, 19 large properties (hub) are entered in Dražgoše and Jelenšče. The same number are recorded in the middle of the 18th century, together with an additional 16 smaller properties (1/3 hub), 12 cottages and 22 tenants, which indicates the social stratification of people in the village. The 1825 Franciscan land register records 19 large properties and a further 41 cottages. Before the Second World War, there were already 80 houses in Dražgoše, of which 40 were large properties and 40 cottages. There were 444 inhabitants.

The people were mainly involved in farming. In order to survive better on this modest piece of land, the cottagers in particular mined iron ore on Dražgoška gora, made charcoal, cut timber and made barrels. When the furnaces in Železniki were extinguished at the end of the 19th century and beginning of the 20th century, the people began to seek new employment. The men were hired mainly as forest workers and drivers. The women in some houses baked "little buns", today known as Dražgoše buns, and also earned some money making lace.

Before the Second World War, a well-known pilgrimage church stood in Dražgoše, dedicated to St. Lucien. The church is first mentioned in 1535, but was rebuilt in 1642-47. A special feature of the church was four gold altars from the second half of the 17th century, which are kept today in the Loka museum in Škofja Loka. They are a type of baroque, richly carved and gilded wooden altars, typical of the 17th century in Slovenia.

Loški zdravnik dr. Ivan Hubad (1875–1958)

Izvleček

Avtor je opisal poreklo, življenje in delo zdravnika dr. Ivana Hubada (1875-1958), ki je bil - razen v času druge svetovne vojne - zdravnik na Loškem blizu štirideset let. Poleg splošne ambulante je imel tudi zobozdravniško ordinacijo. Bil je okrožni zdravnik za Škofjo Loko, do leta 1925 tudi za Poljansko dolino, kar mu je nalagalo številne zadolžitve s področja javnega zdravstva: cepljenja otrok, zdravstveni nadzor, mrliško pregledno službo itd. Več mandatnih obdobj je bil tudi občinski svetnik. V začetku leta 1950 se je preselil v Šentvid nad Ljubljano, kjer pa je deloval le še kot zobozdravnik.

Abstract

The Loka physician Dr. Ivan Hubad (1875–1958)

The author describes the origins, life and work of the physician Dr. Ivan Hubad (1875-1958), who, with a break during the Second World War, served in Loka for nearly forty years. In addition to a general surgery, he also had a dental practice. He was district physician for Škofja Loka, and until 1925 also for the Poljanska valley, which imposed a number of duties on him in the field of public health: inoculation of children, health controls, autopsies etc. He was also a municipal councillor for several terms of office. He moved to Šentvid above Ljubljana at the beginning of 1950, where he continued to work as a dentist.

Priznati moram, da mi je nerodno, ko vidim kako malo, in še to nenatančno, sem leta 2002 zapisal o delu znamenitega loškega zdravnika dr. Ivana Hubada. Le slaba tolažba je ožuljena puhlica, da bi več o njem presegalo osnovni namen knjige.¹ Ko sem se lotil natančnejše obravnave posameznih loških zdravnikov, sem začel iskati o njih dotlej meni skrite podatke in dokumente. To sem omenjal ob vsaki priložnosti, predvsem takrat, ko naj bi stvar prišla na prava ušesa. Tako sem pred dobrim letom izvedel za vnuka in vnukinjo dr. Hubada, ki živita v Ljubljani. Na sled me je prijazno pripeljal dr. Franc Vrevc, znani ljubljanski ortoped, ki živi v neposredni bližini Hubadovih na šentviški Poljani. Za napotek sem mu dolžan posebno zahvalo.

Dr. Hubad pred drugo svetovno vojno.

1 Košir, 50 let Zdravstvenega doma, str. 12.

Nekaj o poreklu in življenju dr. Hubada

Hubadov rod izvira iz vasice Zapoge med Smlednikom in Vodiciami. Bili so trdni kmetje. Iz tega rodu izvira tudi priznani dirigent Samo Hubad. Še v času Hubadovega šolanja so v popisnice dijakov zapisali: Zapoge pri Cerkljah. V tem času je Smlednik namreč še spadal pod župnijo Cerklje, so pa že novorojence iz okoliških vasi krščevali v smledniški cerkvi. Del Zapog je tudi vasica Dornice, kjer je domačija pri Hubadu, sedaj s priimkom Jerman. Predvidevamo, da je od tu izšel priimek Hubad, in da ga je eden od zdravnikovih prednikov ponesel na kmetijo pri Petrovcu v Zapogah. Tam je rod ugasnil, kmetija pa je bila prodana.²

Podatke o rojstvu Ivana Hubada smo torej našli v smledniški krstni knjigi.³ Očetu Janezu in materi Mariji, rojeni Kopač, se je rodil 11. septembra 1875.

Leta 1907 se je poročil z Ano Steiner (1874-1949), hčerko Leopolda Steinerja in Marije, rojene Schwarz. Izhajala je iz bogate zagrebške židovske družine. Ostala je gospodinja in mati, ki je zvesto sledila zdravniškim delovnim mestom svojega moža. V spominu loških meščanov je omenjana kot zelo varčna in natančna ženska.⁴ Zakonca Hubad sta imela tri otroke. Sin Ivan se je rodil sredi leta 1908 v Dolenjskih Toplicah, obe hčerki pa že v Škofji Loki; Ana leta 1911, Mirka Marija (Mirica) pa tri leta zatem. V Škofjo Loko so prišli konec leta 1908. Družina se je v našem mestu nekajkrat selila, kar ugotavljamo iz zapisanih družinskih dogodkov. Najprej so stanovali v Arkovi hiši, Mesto 119, kjer sta bili rojeni obe hčeri.⁵ Hiša stoji zraven Rotovža in sedaj nosi številko Mestni trg 37. Ko je mlajša, Mirica, leta 1923 zaradi pljučnice umrla, so že stanovali na novem naslovu, Mesto 90, po domače pri Bohku, kasneje sv. Jakoba trg št. 10, sedaj Cankarjev trg št. 4.⁶ Ob popisu prebivalcev leta 1931 jih najdemo na novem naslovu, Mesto 22, kasneje Mestni trg št. 16, po domače pri Kernu; v spodnjem delu hiše je sedaj vhod v kino Sora. Prvotni vhod v hišo je bil tam, kjer je izložba za predstavitev novih filmov.⁷ Kaže pa, da so tu bili le prehodni gostje. A. Grundner, ki je Hubadove dobro poznala, saj živi nasproti Krone, je povedala, da so imeli v najemu celo drugo nadstropje takratne gostilne Pri kroni, ki je bila Sušnikova last. Tam je poleg stanovanja imel tudi ordinacijo. Povedala je, da so kmetje prihajali po zdravnika tudi z vozom. Hišni zvonec je dr. Hubada priklical k oknu in pogovor je bil precej glasen. Tako so bili sosedje seznanjeni z naročilom, kar je bilo marsikdaj zabavno. Ko se je zdravnik spodaj na vozu že zavijal v odeje, da ga med potjo ne bi zeblo, mu je žena še kaj zanimivega naročila skozi okno v drugem nadstropju ... Ko so Sušnikovi Krono prodali Galjotovim, so se lotili obnove in Hubadovi so se morali izseliti. Naselili so se pri Balantu, kjer je bila tudi ordinacija.⁸ Prisotnost Hubadovih v Kroni je potrdil tudi dr. Štukl, ki se spominja pripovedovanja starej-

2 Povedal Marko Jerman, Dornice 4, 22. 12. 2007.

3 NŠAL, Župnija Smlednik, Krstna knjiga 1875-1892.

4 Po pripovedovanju dr. Franceta Štukla, ki je dodal tudi zanimivo anekdoto. Ko je prišel kateri od kmetov klicat zdravnika k bolniku na dom, pa je dr. Hubad okleval, ker je pač bolnika poznal in se mu stvar ni zdela dosti nujna, ga je gospa *doktor Hubadova* silila, rekoč: *Ivo, le pojdi, denarci so lepi*. Zabeleženo 19. 12. 2007.

5 UE ŠKL, Krstna knjiga župnije sv. Jakoba Škofja Loka za leta 1903 do 1917.

6 UE ŠKL, Mrliška knjiga 1908-1941 in France Štukl, Knjiga hiš II, str. 124.

7 Štukl, *Knjiga hiš II*, str. 46 in ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Občina Škofja Loka do 1945, Popis prebivalcev 1931, Mesto 22, družinski list II/23.

8 Pogovor z Albino Grundner, Mestni trg 14, 16. 1. 2008.

ših Ločanov o tem.⁹ V tem času ni bilo zabeleženega pomembnejšega dogodka, ki bi navedbo potrdil v pisni obliki. Svojci še hranijo tablo z napisom *Zobozdravniški atelije II. NADSTROPJE*, za katero menimo, da je visela pred glavnimi vrati oziroma v veži, na prehodu na dvorišče, kjer se je začejalo stopnišče v nadstropja. Po zapisu lastnikov Krone sklepano, da so se Hubadovi izselili leta 1937, ker so tam v tem letu že potekala obsežna gradbena dela.¹⁰

Med popisanimi prebivalci Škofje Loke konec maja 1941 Hubadovih v Škofji Loki ni.¹¹

Čas vojne je opisala njegova vnukinja Anka Hubad, ki živi v Ljubljani,¹² deloma pa navajamo zapis dr. Hubada samega po vojni.¹³ Takoj po nemški okupaciji aprila 1941 se je najprej umaknila v Ljubljano v strahu za svoje življenje žena Ana, za njo pa v začetku maja tudi dr. Hubad, *pregnan od Nemcev*, kot je sam zapisal. Že konec maja je bil nastavljen za stalnega zdravnika v Cerknici, kamor sta se z ženo preselila in tam ostala do konca vojne. Ker je zdravil tudi partizane, so ga Italijani aretirali. S skupino drugih ujetih je bil že na bližnji železniški postaji, tam pa ga je spoznala postajenačelnikova žena in dosegla, da so ga izpustili, saj naj bi moral nujno k težkemu bolniku. To ga je rešilo.¹⁴

V začetku avgusta 1945 sta se z ženo vrnila v Škofjo Loko. Naselila sta se v Klobovsovi ulici št. 5, v kateri je bilo kasneje podjetje Kroj. Tu je konec januarja 1949 umrla Hubadova žena Ana. S hčerko Mirico sta pokopani na loškem pokopališču. Za grob zgledno skrbi vnukinja Anka.

Že pred vojno so Hubadovi kupili hišo v Crikvenici. Tja jih je dr. Hubad vsako poletje odpeljal na dopust, sam pa se je vrnil v ordinacijo, saj po pripovedovanju svojcev ni imel zamenjave. Na Poljanah v Šentvidu, zraven stare Celovške ceste (sedanje Prušnikove), so kupili parcelo in tam po vojni zgradili hišo, ki sedaj nosi naslov Hafnarjeva št. 21.¹⁵ V začetku leta 1950 so se tja preselili in takrat je prenehal z (zobo)zdravnikovanjem na Loškem. V začetku petdesetih se je znova poročil, tokrat z Marijo Žagar iz Ljubljane. Še vedno aktivnega ga je zadela možganska kap ob zobozdravniškem stolu. Pripeljali so ga domov, kjer je po desetih dneh, 14. februarja 1958, umrl, star 83 let. Pokopan je na ljubljanskih Žalah; grob je vzdrževan.

Napisna tabla naj bi visela v Kroni.

9 Pogovor z dr. Francetom Štuklom, 20. 12. 2007.

10 Štukl, *Knjiga hiš II*, str. 71–72.

11 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Občina Škofja Loka do leta 1945, Matični urad 1941, Erfassungsbogen-Popisne pole, t. e. 9.

12 Pogovor z Anko Hubad je bil 20. 12. 2007, v Hubadovi hiši v Šentvidu, Hafnarjeva ul. 21.

13 IZM MF, Kartoteka članov ZZ.

14 Povedala Anka Hubad.

15 Peter Pokorn, Potočnikova ul. 6a, Škofja Loka, je leta 2002 povedal, da se še spominja, kako sta z atom Albinom vozila s konji obdelano kamenje za Hubadovo hišo iz kamnoloma v Hosti po cesti skozi Soro. Menda je bilo leta 1947.

Še stavek ali dva o njegovih potomcih. Sin Ivan je bil magister farmacije. Delal je v eni - pa ne le v Ljubljani - najmodernejših lekarn v tistem času, v Sušnikovi lekarni na sedanjem Prešernovem trgu, kjer je sedaj Lekarna Tromostovje. Njegov sin Janez, torej zdravnikov vnuk, je šel po očetovih poklicnih stopinjah in je tudi farmacevt, njegova sestra Anka Hubad pa je avtorju posredovala podatke in fotografije za ta članek. Za Ločane je družina ljubljanskih lekarnarjev Sušnikov še posebej zanimiva. Hči dr. Hubada, v Škofji Loki rojena Anka, se je omožila z magistrom farmacije Josipom Sušnikom, lastnikom prej omenjene lekarne pri Tromostovju. Ženinov oče, magister farmacije Rihard Sušnik (10. 4. 1877-25. 3. 1947), je bil Škofjeločan, sin loškega peka Valentina Sušnika in Barbare roj. Križnar.¹⁶ Priženil se je v ljubljansko družino Mayr, ki je imela že takrat več kot stoletno lekarniško tradicijo in jim prinesel nov priimek.¹⁷ Sušnikovi so imeli že od leta 1918 hišo na Placu, Mesto 123, sedaj Mestni trg 33, po domače pri Kamrarju. Bili so gostilničarji in trgovci, predvsem pa peki, njihova pekarna je obratovala še krajši čas po drugi vojni.¹⁸

Šolanje, študij in stažiranje

Ivan Hubad je bil v letih 1888 do 1896 med uspešnejšimi dijaki ljubljanske klasične gimnazije, kjer je tudi maturiral.¹⁹ Po maturi je odšel na Dunaj, kjer je študiral medicino in marca 1903 tudi diplomiral. Po diplomi je prišel za poldrugo leto v Bolnico usmiljenih bratov v Kandijo pri Novem mestu, kjer je delal kot sekundarij. Zatem se je vrnil na Dunaj, kjer je nadaljeval s strokovnim izpopolnjevanjem na II. kliniki za porodništvo in ženske bolezni pri profesorju Chrobaku.²⁰ Očitno se je že takrat pripravljajal za delo splošnega oziroma družinskega zdravnika, saj je bilo porodništvo v tistih časih ena pomembnejših nalog terenskega zdravnika. Velika večina novorojencev je bilo namreč rojenih doma, le redki v porodnišnici. Poleg tega se je usposobil tudi za delo zobozdravnika. Sam je zapisal: *V zobozdravništvu sem se izobrazil na Dunaju in v Berlinu*. Ni navedel, kdaj; brez dvoma pred letom 1912, kajti tega leta je že imel tudi zobozdravniško prakso.

Druge aktivnosti dr. Hubada

Na prvem mestu je seveda njegovo zdravnikovanje: delo v ordinaciji in domovih bolnikov, vključno s porodništvom. Poleg tega je imel številne zadolžitve, ki so sicer izhajale iz njegovega poklica. Tako je razumljivo, da prostega časa ni imel in o tem delu njegovega življenja vemo le malo. Dr. Hubad je bil *okrožni zdravnik*, kar mu je poleg dela z bolniki nalagalo številne *javne zadolžitve*: cepljenja otrok, zdravljenje ubožnih prebivalcev, kontrolno voda in živil živalskega izvora, mrliško ogledno službo. Na gospodinjstkih tečajih je predaval higieno. Ne najdemo ga med ustanovitelji Rdečega križa v Škofji Loki, pač pa njegovo soprogo, kar je bilo v letu 1926 in še mnogo let kasneje povsem normalno. Pri ustanavljanju so sodelovale tudi žene nekaterih drugih loških veljakov.²¹

16 NŠAL, Župnija sv. Jakoba Škofja Loka, Krstna knjiga 1874-1893, str. 45.

17 V Ljubljani je imel lekarno Jožef Mayr (1777-1851), za njim Wilhelm (1830-1894), ki je imel sina Jožefa (1862-1933), tudi lekarnarja, in hčer Marijo, s katero se je poročil Rihard Sušnik.

18 Štukl, *Knjiga hiš II*, str. 71.

19 ZAL, Katalogi klasične gimnazije v Ljubljani, str. 568.

20 IZM MF, Kartoteka članov ZZ.

21 ZAL-ŠKL, ŠKL 274, Okrajni odbor Rdečega križa Škofja Loka, 1926-1941.

Gospodinjski tečaj v Poljanah leta 1925-1926; dr. Hubad sedi v prvi vrsti v sredi, na njegovi desni je poljanski župnik Matej Tavčar.

Dr. Hubad na prireditvi Slovenskih fantov.²³

Bil je tudi *sodnijski zdravnik*, kar mu je nalagalo dolžnost sodelovanja v komisiji ob nesrečah, predvsem pa ob umorih. Neredko je v teh primerih moral opraviti tudi obdukcijo, v tistih časih kar v mrliški vežici na pokopališču.

Že leta 1909 najdemo dr. Hubada med občinskimi odborniki. Pregled dokumentacije kaže na njegovo veliko obremenjenost z zdravnikovanjem in le malokdaj je kaj predlagal ali se vključeval v razprave. Pri tem vidimo veliko razliko med njim in njegovim predhodnikom dr. Antonom Arkom, ki je bil več mandatov izvoljen na to funkcijo, opravljal jo je namreč izjemno zavzeto in kreativno. Član občinskega odbora je bil tudi v letih 1936-1941; označen je kot klerikalec.²² Dr. Hubad se sicer politično ni udeleževal. O pravkar omenjeni njegovi desni usmerjenosti govori tudi fotografija Slovenskih fantov kot naslednikov Orlov, na kateri je prisoten v ospredju.

Bil je sanitetni kapetan I. razreda v rezervi. Redke proste dneve je izkoristil za hojo v gore. S sinom Ivanom sta se povzpela celo na Grossglockner.

Zdravniško in zobozdravniško delo

Podatke navajamo iz zapisa dr. Hubada 23. 1. 1946 in drugih virov.²⁴ Po dveh letih priprav je začel s samostojnim delom okrožnega zdravnika v Dolenjskih Toplicah. Po smrti dr. Antona Arka je bilo leta 1908 razpisano prosto mesto okrožnega zdravnika za *Zdravstveno okrožje Škofja Loka*, ki je obsegalo ožje območje Škofje Loke in srednjo Poljansko dolino, kjer je Gorenja vas že začela prehitevati Poljane. Žiri so v tistem času spadale bodisi pod Idrijo bodisi pod Logatec, a svojega zdravnika tedaj še niso imele. V Selški dolini so imeli svoje zdravstveno okrožje in svojega zdravnika že proti koncu 19. stoletja. Dr. Hubad je bil nastavljen v Škofji Loki 26. 12. 1908, dekret o namestitvi je izdal *Deželni odbor kranjski*. Ordinacijo

Napisna tabla pred ordinacijo pri Balantu.

in stanovanje je prevzel za nedavno umrlim dr. Arkom, zraven Rotovža na Placu. V tem času je v bližnji Deisingerjevi hiši ordiniral tudi dr. Karl Zakrajšček. V začetku septembra 1912 je odprl tudi zobozdravniško ordinacijo. Pridobil je več koncesij za zdravniško delo, ki so mu prinašale dodatni zaslužek: zdravljenje železničarjev, pri bolniški blagajni zavarovanih delav-

22 Budna, Občinski odbor, str. 91.

23 Fotografija je po mnenju dr. Štukla nastala okoli leta 1936. Domnevo je 26. 12. 2007 potrdil tudi Slavo Fojkar, Špehov iz Loke, brat Maksa Fojkarja. Slavo in Maks sta bila člana Orlov oziroma Slovenskih fantov.

24 IZM MF, Kartoteka članov ZZ; Košir, *50 let Zdravstvenega doma* in ustni vir: Anka Hubad.

cev in zavarovanih pri bratovski skladnici rudarjev.²⁵ Svoji vedo povedati, da so šle (pre) številne njegove koncesije marsikom v nos in jih je nekaj tudi izgubil. Videli smo, da se je okoli leta 1937 zdravnikova družina preselila s Placa k Balantu, kjer so dobili tudi stanovanje. Tu sta bili dve ordinaciji: ena v hiši, ki je stala tam kot sedanja pošta, in druga v nadstropju nad šupo, kjer je sedaj avtobusna postaja. V tej je ordiniral dr. Hubad. Če je bilo potrebno, mu je pri delu pomagala žena, ki jo je poklical iz bližnje kuhinje. Imel je ambulanto splošne medicine in zobozdravniški stol, izdeloval je tudi zobne proteze. Kot večina zobozdravnikov je vsa zobotehnična dela opravljal sam, brez zobotehnika. Ljudje so ga še prva desetletja po vojni pogosto omenjali in ga hvalili, kako dober zdravnik je bil - zagotovo ne brez razloga.

Do prihoda stalnega zdravnika dr. Milana Gregorčiča v Gorenjo vas (1925) in ustanovitve samostojnega zdravstvenega okrožja za Poljansko dolino, je dr. Hubad obiskoval bolnike tudi na območju Poljan, Trate oziroma Gorenje vasi, redkeje tudi na Žirovskem. Do prihoda stalnega zdravnika je bil celo uradno imenovan za okrožnega zdravnika v Poljanski dolini. Zasilno ambulanto je imel v gostilni Peresciutti, po domače *Par Paršutnk*, kjer je delal enkrat tedensko.²⁶ S svojo dejavnostjo ni posegal v Selško dolino, razen v najbližje vasi, saj so imeli v Železnikih svojega zdravnika.

Pred drugo vojno so delali v Škofji Loki kar štirje zdravniki: poleg dr. Hubada še dr. Viktor Kocijančič, dr. Jurij Čavić in domačin dr. Albert Homan.²⁷ Slednji je bil tudi zobozdravnik in ni bil vključen v državno zdravniško službo. Dr. Hubad je ostal okrožni zdravnik v Škofji Loki do okupacije države leta 1941. Funkcija mu je nalagala prej naštete dolžnosti, dvigala pa ga je na mesto prvega med tukajšnjimi zdravniki.

Iskali smo več podatkov o delu dr. Hubada, a so izgubljeni. Nismo našli nobenega ambulantnega protokola z vpisom bolnikov niti ne njegovega recepta.²⁸ V dokumentih Občine Škofja Loka smo našli le račun, ki ga je januarja 1925 - za preteklo leto - izstavil Zdravstvenemu zastopu Škofja Loka za zdravljenje ubogih. S tega računa posnemamo tudi zdravnikov podpis. Predstavljeni račun je zanimiv tudi zaradi natančnega obračunavanja prevoženih kilometrov na zdravniške obiske bolnikov: do Loga v Poljanski dolini je obračunal 16,8, do Gabrka 13,8 in na Forme 7,6 kilometra na obisk. Poleg kilometrine je dobil za obisk po 20 dinarjev plačila. Pri posameznem bolniku je v tem letu opravil največ šest obiskov. Tako je zaslužil precej denarja.

The image shows a close-up of a handwritten signature in dark ink on a light-colored, aged paper. The signature is written in a cursive, somewhat slanted script. Above the main signature, there is a date '5.12.1925.' and some faint, less legible handwriting. The paper shows signs of age, including slight discoloration and texture.

Hubadov podpis na dokumentih.

- 25 Dr. Štukl meni, da ta bratovska skladnica še ni dovolj pojasnjena in čaka na dodatno obdelavo. Verjetno ni šlo za povezavo nekdanjih rudarjev in žebelarjev v Železnikih in okolici.
- 26 Košir, *50 let Zdravstvenega doma*, str. 83.
- 27 Več o tem v: Košir, *50 let Zdravstvenega doma*, str. 12-13.
- 28 Avtor se spominja, da so starejši bolniki še v začetku šestdesetih let prosili za kakšen magistralni recept, ki ga jim je včasih napisal dr. Hubad. Iz zadrege je pomagal lekarnar Oti Burdych, ki je takšne stare recepte poznal.

Račun je najprej potrdil *Urad sreskega poglavarja v Kranju*, šele vrnjenega so poravnali v Škofji Loki iz letnega proračuna *Zastopa zdravstvenega okrožja*. Zdravila, ki jih je zdravnik predpisal ubožnim, je zdravstveni zastop plačeval lekarni magistra Otona Burdycha po računu za trimesečno obdobje. Iz dokumentov, ki jih hranijo v ZAL, enota Škofja Loka, so možne še nekatere zanimive primerjave. Leta 1911 je zdravstveni zastop plačal dr. Hubadu za 107 kron potnih stroškov, dr. Zakrajščku pa le 7 kron. Kako se je zdravnik vozil na obiske, nismo mogli ugotoviti. Verjetno v tem času z zapravljičkom, že sredi dvajsetih leta pa je imel dr. Hubad svoj avtomobil, s katerim se je lahko vozil le po dolinskih cestah, v hribe pa je moral peš. Ni izključeno, da je imel zdravnik vsaj še pred 1. svetovno vojno tudi jezdnega konja, s katerim si je olajšal pot do bolnikov, predvsem v zimskem času.²⁹ Leta 1913 je zdravstveni zastop izplačal obema zdravnikoma okoli 500 kron za obiske na domu in potne stroške, za zdravila in obveze pa blizu 1000. Že leta 1920 se je strošek za obiske več kot podvojil, zdravila pa so ostala na istem znesku. Cena zdravil in njihova poraba pa sta začela strmo naraščati: leta 1923 je dobil zdravnik za obiske 2000 dinarjev, lekarnarji pa za zdravila 5000. V arhivu so ohranjeni samo podatki o stroških zdravljenja ubogih, ki niso bili niti zdravstveno zavarovani niti niso zmogli sami plačati ne zdravnika ne zdravil v lekarni. Računov za zdravljenje drugih skupin bolnikov, na primer pri bolniški blagajni, nam ni uspelo najti.

Ohranjen je tudi dokument, v katerem je leta 1923 dr. Hubad opisal svoje letne prejeme. Bil je vključen v peto položajno skupino banovinske plače. Za zdravljenje železničarjev je dobival 387 dinarjev mesečno, Okrožni urad za zavarovanje delavcev mu je plačeval po 1800 dinarjev mesečno, kot sodnijski zdravnik (sedaj zdravnik izvedenec) je prejemal 600 dinarjev letno. Njegov letni prijavljeni dohodek za davčno podlago iz opravljanja privatne prakse je znašal 25.000 dinarjev. Z naštetimi dohodki se je dalo zelo dostojno preživeti. V tistem času se je tudi spodobilo, da je bil tudi zdravnik med mestnimi imenitniki. Na imenitnost zdravnikove družine kaže tudi popis kuharice in služkinje, ki sta živeli z njimi leta 1931 na naslovu Mesto št. 22.³⁰

O zdravnikovanju v času dr. Hubada

V ordinacijo je v celi prvi polovici 20. stoletja prihajalo malo ljudi. Kadar je bilo kaj resnega, so zdravnika klicali na dom. K porodnici se je zdravnik odpravil na zahtevo babice, ki je vodila porod na domu, seveda le tedaj, ko je nastopil težko rešljiv zaplet. Neredko so prihajali v ordinacijo svojci težko bolnega, da bi zanj dobili recepte za zdravila in navodila za zdravljenje. Temu pravimo *zdravljenje na daljavo*. Zdravniku je takšno zdravljenje jemalo najmanj časa, je pa bilo, gledano s stališča današnje medicine, vprašljivo s strokovnega in etičnega stališča. Predvidevamo, da se takrat zdravniku ni bilo treba ubadati s takšnimi vprašanji.

Zdravnik je le malo bolnikov poslal v bolnišnico. Manjše operacije je opravil sam, včasih tudi na bolnikovem domu. Do druge vojne zdravniki še niso imeli ambulantnih sester, ki bi

29 Avtor se spominja, da je bila še v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja večina vasi nad dolinsko cesto nedostopnih z avtomobilom. Zdravnik je moral iz doline peš, včasih z vozom, če so prišli ponj v dolino. Večino boljnih poti ali cest do vasi in zaselkov so zgradili šele z nakupi traktorjev, največ v drugi polovici šestdesetih in prvi polovici sedemdesetih let.

30 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Popis prebivalcev 1931.

jim asistirale pri posegih. Je pa bilo v času, ki ga obravnavamo, vprašanje tveganja pri zdravnikovanju zelo majhno oziroma ga skoraj ni bilo. Zdravnik je imel na voljo preproste slušalke, kasneje tudi čelno ogledalce, nekaj malega medicinskih instrumentov, še največ za pomoč pri porodu in šivanje ran. Zanašal se je predvsem na svoj vid, sluh, tip, besedo, predvsem pa na znanje, izkušnje in izpiljen občutek za pravi vzrok bolezni. Specialistov ozkih medicinskih strok še ni bilo, v bolnišnicah je bilo malo postelj. Tako je bil terenski zdravnik večinoma prepuščen sam sebi. Takrat posvetovanje z drugimi še ni bilo v navadi. Mogoče so se o zapletenih zadevah pogovorili v neformalnem pogovoru, a o tem ni na voljo nobenega zapisa.

V arhivu je več podatkov o mrliški ogledni službi. Zastop zdravstvenega okrožja je za vsa od leta 1909 do 1940 imenoval dr. Hubada za glavnega mrliškega oglednika, za namestnika pa drugega zdravnika, do prve svetovne vojne, na primer, dr. Zakrajšček. Ob imenovanju leta 1918 je bilo navedeno, da dr. Hubad opravlja ogledno službo v mestu in predmestju, skupaj za 2210 prebivalcev. Za namestnika je vpisan dr. Karel Zakrajšček.³¹ Zunaj mesta so po župnijah opravljali ogledno službo laiki, večinoma mežnarji. Mrliško ogledna služba je bila že pred drugo vojno urejena precej natančno. *Srezko načelstvo* je zdravniku, ki je umrlega zdravil, že pred 2. svetovno vojno nalagalo dolžnost, da mrlškemu ogledniku - laiku v pisni obliki sporoči podatke o bolezni in predhodnem zdravljenju umrlega. Navesti mora tudi diagnozo v slovenskem jeziku. V tem času so letno predvideli v proračunu po 200 dinarjev za ogledno službo.³²

Omenili smo že, da dr. Hubad ni mogel na dopust, ker ni imel zamenjave. V arhivu smo našli obvestilo okrožnim zdravnikom, *naj potom pristojnega zastopa zdravstvenega okrožja vložijo* (za leto 1928) *prošnjo za redni letni dopust*.³³ V prošnji naj navedejo tudi ime nadomestnega zdravnika. Očitno te priložnosti ni izkoristil. Je pa zdravstveni zastop imel v proračunu postavko za nadomestnega zdravnika v višini 400 dinarjev.

Po vrnitvi v Škofjo Loko

Dr. Hubad se je iz Cerknice, kjer je ordiniral med vojno, vrnil v Škofjo Loko v drugi polovici julija 1945. Odprl je svojo prejšnjo ordinacijo pri Balantu, kjer je delal do odhoda v Šentvid, v začetku leta 1950. Kaže, da so njegovo ambulantno opremo pustili bodisi pri miru bodisi jo je uporabljal kateri od vojaških zdravnikov. V pismu Personalnemu odseku Ministrstva za narodno zdravje je 9. 8. 1945 sporočil: ... *Vršim zdravniško prakso v Škofji Loki* ...³⁴ Ni znano, zakaj ni vstopil v državno službo. Očitno so mu oblasti dovolile delati kot zasebniku. Na isti naslov je 23. 1. 1946 poslal natančen opis življenja in dela do vojne, med njo in po njej. Za čas vojne je zapisal: *Bil sem zdravnik v Cerknici ... Včasih sem obvezoval partizane in jim brezplačno zdravil zobe ... Politično sem se dobro zadržal*. Priložil je tudi potrdilo Okrajnega ljudskega odbora Škofja Loka, ki potrjuje, da je *krajevni zdravnik v*

31 S tem zapisom popravljamo navedbo, da je dr. Zakrajšček delal v Škofji Loki le do 1. svetovne vojne. Očitno se je ob koncu vojne, če ne že prej, vrnil k svoji družini in krajši čas tu tudi zdravnikoval. Najdemo ga tudi med občinskimi odborniki leta 1918. Glej: *Loški razgledi* 38, Škofja Loka 1991, str. 93 in *Loški razgledi* 52, Škofja Loka 2005, str. 231.

32 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Zdravstvene zadeve, t. e. 131.

33 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 131.

34 IZM MF, Kartoteka članov ZZ.

*Okraju Škofja Loka.*³⁵ Po spominu dr. Štukla so se po vojni zdravili pri njem predvsem kmetje in tudi drugi bolniki brez zdravstvenega zavarovanja. Bolnike je zdravil tudi na njihovih domovih. Nanj naletimo tudi v škofjeloški mrliški knjigi, kjer je vpisan kot zdravnik ogle-dnik. Očitno je s svojim delom dopolnjeval zdravnico dr. Marijo Bračko, ki je bila že zadnje tedne pred koncem vojne v Škofji Loki. Svoji dr. Hubada se spominjajo, da je že v Škofji Loki vedno več časa namenil zdravljenju zob in izdelovanju zobnih protez, zdravljenju bol-nikov pa vedno manj. Nekaj prvih let po vojni mu je v ordinaciji pomagala priučena asistent-ka Francka Pleško, Kernčkova iz Puštala, ki je okoli leta 1947 šla k dentistu Adolfu Gerjolu.

Čeprav je bil ob odhodu iz Škofje Loke že v petinsedemdesetem letu, je v svoji hiši na šentviških Poljanah odprl zasebno zobozdravniško ordinacijo. Tu splošne medicine ni več opravljal. Zaradi pomanjkanja zobozdravnikov so ga povabili v Zdravstveni dom Šentvid, kjer je delal najprej po štiri ure dnevno, zadnjih pet let pred smrtjo pa je delal polni delovni čas. Usodna kap ga je doletela na delovnem mestu, smeli bi reči: v *čevljih*, kar je bilo značil-no za večino zdravnikov v tistem času, pa tudi še sedaj.

Spomenik dr. Hubadu in njegovi drugi ženi na Žalah.

Dr. Hubad je ljudem na Loškem posvetil več kot sedemintrideset let svojega življenja, od tega najplodnejša delovna leta; v času, ko je bilo opravljanje zdravniškega poklica v marsičem težje kot v današnjem času. Naj bo ta zapis oddolžitev nje-govemu prispevku k boljšemu zdravju Ločanov in okoliških prebivalcev. Ob zaključku velja navesti še besede že omenjene Albine Grundner: "*Dr. Hubad je bil dober zdravnik, priljubljen in spošto-van med ljudmi. Bil je duša Placa*".

Zahvaljujem se dr. Francetu Štuklu za vsestransko pomoč in prave napotke pri zbiranju podatkov.

KRATICE:

NŠAL - Nadškofijski arhiv Ljubljana

UE ŠKL - Upravna enota Škofja Loka

ZAL - Zgodovinski arhiv Ljubljana

ZAL-ŠKL - Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki

IZM MF - Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete v Ljubljani

VIRI:

Albina Grundner, Mestni trg, Škofja Loka.

Anka Hubad, Šentvid pri Ljubljani.

Marko Jerman, Dornice.

Peter Pokorn, Škofja Loka.

35 IZM MF, Kartoteka članov ZZ.

dr. France Štukl, Sveti Duh.

IZM MF, Kartoteka članov Zdravniške zbornice za Dravsko banovino.

NŠAL, Župnija Smlednik, Krstna knjiga 1875-1892.

NŠAL, Župnija sv. Jakoba Škofja Loka, Krstna knjiga 1874-1893, str. 45.

UE ŠKL, Krstna knjiga župnije sv. Jakoba Škofja Loka za leta od 1903 do 1917.

UE ŠKL, Mrliška knjiga 1908-1941.

ZAL, LJU 184, Katalogi klasične gimnazije v Ljubljani, str. 568.

ŠKL 274, Okrajni odbor Rdečega križa Škofja Loka, 1926-1941, t. e. 1-2.

ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Občina Škofja Loka do 1945, Popis prebivalcev 1931, Mesto 22, družinski list II/23, t. e. 165.

ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Občina Škofja Loka do leta 1945, Matični urad 1941, Erfassungbogen - Popisne pole, t. e. 9.

ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Občina Škofja Loka, Zdravstvene zadeve, t. e. 131.

LITERATURA:

Budna, Nataša: Občinski odbor v Škofji Loki 1918-1941. Loški razgledi 38, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1991, str. 75-95.

Košir, Tone: *50 let Zdravstvenega doma Škofja Loka*. Škofja Loka : Zdravstveni dom Škofja Loka, 2002.

Košir, Tone: Dr. Karl Zakrajšček (1865-1942), zdravnik v Škofji Loki. *Loški razgledi* 52, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2005, str. 231-233.

Štukl, France: *Knjiga hiš v Škofji Loki II*. Ljubljana : Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1984.

Summary

The Loka physician Dr. Ivan Hubad (1875–1958)

This contribution is a continuation of more thorough reporting on the lives and work of physicians who worked in Loka in the nineteenth and twentieth centuries. Dr. Ivan Hubad, from Zapog by Smlednik, came to Škofja Loka at the end of 1908 and lived and worked here for almost thirty-eight years or, with a break during the Second World War, close to forty years, right up to the beginning of 1950. The family moved frequently from one apartment to another in Škofja Loka. He also had a surgery in at least three houses: in the house of his predecessor, Dr. Anton Arko, in Krona and at Balant in the Capuchin suburb. He was a physician and dentist. The post of district physician set him in first place among all Loka physicians. He held a number of concessions for work and earned a good living. People liked him because he was also always willing to visit the seriously ill or women in labour at home, even high in the hills. He was also a municipal councillor for a number of terms of office while performing service as a physician. He carried out autopsies, inoculated children, lectured on hygiene at housekeeping courses and was a court medical expert.

Borut Bernik, Žiga Nastran,
Diana Novak, Tomaž Paulus

Skavtstvo, oblika aktivnega življenja

Izvleček

Avtorji so v članku orisali pričetek skavtskega gibanja in njegovo mednarodno razsežnost. Opisana je zgodovina skavtstva in taborništva v Sloveniji, predstavljeni sta skavtska in taborniška organizacija. Poudarek je na predstavitvi štirih škofjeloških skupin. Kot najstarejše društvo je predstavljen taborniški Rod svobodnega Kamnitnika, nato steg Škofja Loka 1 in steg Škofja Loka 2, najmlajša pa je Bratovščina odraslih katoliških skavtinja in skavtov Škofja Loka. Na koncu članka so opisani taborniški in skavtski razpoznavni znaki.

Abstract

Scouting, a form of active life

The authors describe in the article the start of the scouting movement and its international extent. The history of scouting and woodcraft in Slovenia is described and both scouting and woodcraft organisations are presented. The stress is on a presentation of the four Škofja Loka groups. The 'Taborniki' Clan of Free Kamnitniki is presented as the oldest society, followed by the Škofja Loka 1 and Škofja Loka 2 scout troops, while the youngest is the Škofja Loka Association of Adult Girl Guides and Boy Scouts. The distinguishing marks of 'taborniki' and scouts are described at the end of the article.

1. Uvod

Taborjenje medvedkov in čebelic na Bregu pri Sinjem Vrhu ob Kolpi. Na sliki od leve proti desni: Manca Franko, Til Čeferin, Martin Dagarin in Zala Šink pri postavljanju bivaka - Rod svobodnega Kamnitnika; julij 2007.

Skavtstvo je način življenja, ki spodbuja k varovanju narave, solidarnosti, življenju v skupnosti, predvsam pa oblikuje skavta v odgovornega in zrelega človeka ter aktivnega člana krajevnih, državnih in mednarodnih skupnosti.

Začetki skavtskega gibanja segajo v leto 1907, ko je v Rokavskem prelivu taborilo 22 dečkov iz Londona, v Ameriki pa je bilo leta 1902 zasnovano gozdovništvo. Obe gibanji sta se med vojnama razširili tudi v Sloveniji in bili s pričetkom 2. svetovne vojne razpuščeni. Po vojni je bilo ustanovo-

vljeno taborniško gibanje. S prvimi demokratičnimi spremembami pa so bili ustvarjeni tudi pogoji za ustanovitev skavtskega gibanja.

V tem prispevku se uporablja beseda skavt v širšem pomenu besede in predstavlja pripadnike Zveze tabornikov Slovenije (ZTS), Združenja slovenskih katoliških skavtinj in skavtov (ZSKSS) ter Zveze bratovščin odraslih katoliških skavtinj in skavtov (ZBOKSS), saj so vse organizacije članice svetovnih skavtskih združenj. V Škofji Loki so prisotne vse tri skavtske organizacije. Društvo Rod svobodnega Kamnitnika z 220 člani je včlanjeno v ZTS z več kot 15.000 člani, stega Škofja Loka 1 in Škofja loka 2 s 170 člani in članstvom v ZSKSS z več kot 4. 400 člani ter društvo Bratovščina odraslih katoliških skavtov in skavtinj Škofja Loka z 8 člani in članstvom v ZBOKSS z več kot 300 aktivnimi člani.

2. Izvor skavtstva

2.1 Skavtstvo

Ustanovitelj skavtov je Robert Baden Powell, skavtom znan kot "*Bi-Pi*", rojen 22. februarja 1857 v Londonu. Po srednji šoli je odšel v vojsko. Kmalu je odšel v Indijo, Afganistan, Dalmacijo, Malto in Južno Afriko, kjer so mu domačini zaradi poguma in spretnosti rekli "*Impessa*", kar pomeni "*volk, ki nikoli ne spi*". Leta 1899 je Bi-Pi dobil nalogo, da v mestu Mafeking usposobi britanske vojake za bojevanje v džungli. V tem času so mesto obklopi Buri z 9.000 vojaki. Bi-Pi je z devetkrat manj možmi z zvijačami vzdržal 217 dni obleganja, nakar jih je osvobodil oddelek britanske konjenice. S tem svojim pogumom in znanjem je postal Bi-Pi v rodni Angliji narodni heroj, otrokom in mladini pa idol.

Leta 1907 je Bi-Pi ob sebi zbral 22 fantov iz vseh predelov Londona in z njim za 12 dni odšel na otok Brownsea v Rokavskem prelivu; ta tabor velja za začetek skavtskega gibanja. Konec leta 1908 je vpisanih že 60.000 fantov. Na skavtskem srečanju v Londonu so k Bi-Pi-ju pristopila dekleta v kaki srajcah in krilih ter se mu predstavile kot skavtinje; tako so se skavtom pridružila tudi dekleta, ki jih je vodila Bi-Pijeva sestra Agnes.

Poletni tabor izvidnikov in vodnic v Robanovem kotu - izhod dekliškega voda. Prehodili so bližnjo in daljnjo okolico, odkrivali skrivnosti narave, ter v njih uživali in se zabavali ob tabornem ognju - steg Škofja Loka 1; julij 2006.

2.2 Gozdovništvo

Ustanovitelj gozdovništva je Ernest Thompson Seton. Rodil se je leta 1860 v South Shieldsu v Angliji. Ko je bil star 5 let, se je družina preselila v Kanado. Mladost je preživel v osrčju kanadskih gozdov in se že kot mlad navdušil nad naravo. Leta 1900 je kupil zapušče-no farmo pri New Yorku. Tu si je postavil preprosto kočo, močvirje spremenil v jezero in obdal posestvo z žično ograjo, z namenom, da se posveti gojenju živali. S tem pa je zgradil del sveta okoliški mladini in jim odvezel njihova igrišča, zato so mu delali škodo. Jezil se je, vendar ni zaleglo. Tako se je odpravil v šolo ter jih povabil na tridnevno taborjenje in prišlo jih je 42. Ko so se naigrali, so sedli okrog tabornega ognja, kjer jim je Seton pričel pripovedovati o Indijancih, naravi in tudi o svoji zamisli taborniške organizacije. Po končanem taborjenju je imel Seton namesto 42 nagajivcev 42 zanesljivih in zvestih prijateljev.

Prve dni junija 1902 je ustanovil prvo enoto Woodcraft Indians, kar je bil začetek gozdovništva. Ideje in program je leta 1927 združil v knjigi *The Library of Pioneering and Woodcraft*. Vodilo je bilo življenje v naravi, utrjevanje telesa in duha, urjenje mladine v spretnostih, ki so potrebne in koristne za življenje v naravi, spoznavanje narave in vzgojo mladine v dobre ljudi. Njegov vzor so bili Indijanci Severne Amerike.

3. Mednarodno skavtstvo

S hitro rastjo članstva po celem svetu se je pojavila potreba po mednarodni organizaciji skavtstva. Sprva so leta 1920 ustanovili mednarodno skavtsko organizacijo za dečke (WOSM), nato je bilo leta 1928 ustanovljeno še svetovno skavtsko združenje za deklince (WAGGGS) in leta 1953 še mednarodna bratovščina odraslih skavtov (ISGF).

4. Skavtstvo v Sloveniji

4.1 Skavtstvo in gozdovništvo pred 2. svetovno vojno

Skavtstvo se je v Sloveniji začelo 22. oktobra 1922. Pod vodstvom Franca Pintarja se je takrat zbrala skupina fantov. Leta 1923 so ustanovili Župo skavtov, ki se je kasneje preimenovala v Dravsko skavtsko skupino in je bila vključena v jugoslovansko organizacijo.

Leta 1925 je iz skupine skavtov izšla ideja o ustanovitvi gozdovniške organizacije. Ustanovljena je bila v Ljubljani, najbolj razvita pa je bila v Mariboru. Med gozdovniško in skavtsko organizacijo v takratni Sloveniji v vsebinskem konceptu delovanja ni bilo bistvenih razlik. Gozdovniška je bila organizacijsko bolj svobodna, gojila in močno poudarjala je sožitje z naravo, skavtska pa je bila trdno organizirana in je imela natančno opredeljen način delovanja. Naziv "*tabornik*" je bil prvič omenjen leta 1924 v Narodnem dnevniku. Z njim so poimenovali pripadnika obeh gibanj.

4.2 Skavtstvo po 2. svetovni vojni

S pričetkom 2. svetovne vojne sta pod pritiskom okupatorja skavtska in gozdovniška organizacija prenehali z delovanjem, po njej pa skavtska organizacija zaradi političnih razmer ni bila dovoljena. Vseeno je skavtski duh živel naprej, skavti so nekaj časa delovali v ilegali. Slovensko skavtstvo se je preselilo tudi v Argentino in Kanado, precej bolj pa so bili organizirani v Italiji, kjer še danes deluje Slovenska zamejska skavtska organizacija (SZSO), ter Avstriji, kjer se zbirajo Slovenski koroški skavti in skavtinje (SKSS).

4.3 ZTS - Zveza tabornikov Slovenije

Po 2. svetovni vojni, 22. aprila 1951, so nekateri nekdanji skavti in gozdovniki skupaj ustanovili organizacijo Združenje tabornikov Slovenije. Kasneje se je združenje preimenovalo v Zvezo tabornikov Slovenije; organizacija je hitro narasla na več kot 15.000 članov. Šege in navade predvojnih gibanj so se močno ukoreninile v ZTS. Leta 1989 pa se je pričel tudi proces vračanja k izvornim idejam in uvajanja višjih skupnih standardov organiziranosti in delovanja taborniških rodov. Vse to je botrovalo temu, da je bila ZTS kot nacionalna skavtska organizacija leta 1994 sprejeta v polnopravno članstvo v Svetovno organizacijo skavtskega gibanja - WOSM.

Geslo, ki se ga drži ZTS, je: "*Z naravo k boljšemu človeku!*" Moto posameznika v organizaciji pa je "*Bodi pripravljen!*". Skupen naziv za posameznike v organizaciji je tabornik, glede na starost pa se delijo na starostne kategorije. Z namenom, da bi postali taborniki, ZTS razvija delo s predšolskimi otroki, ki se imenujejo murni (M). Otroci stari od 7 do 11 let so medvedki in čebelice (MČ), gozdovniki in gozdovnice (GG) so stari od 11 do 15 let, popotniki in popotnice (PP) od 15 do 21 let, taborniki starejši od 21 let pa se imenujejo grče.

4.4 ZSKSS - Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov

S skavti se je leta 1984 seznanil srednješolec Peter Lovšin in okoli sebe zbral nekaj mladih. Skupina skavtov se je zbirala v Ljubljani, sodelovati so začeli tudi s Slovensko zamejsko skavtsko organizacijo - SZSO ter italijansko skavtsko organizacijo - AGESCI. Organizacija je delovala v ilegali do 31. marca 1990, ko je bilo ustanovljeno Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov, ki je štel 70 članov. To je bila edina skavtska organizacija v takratni Jugoslaviji, ena prvih v Vzhodni in Srednji Evropi ter prvo katoliško združenje, ki je nastalo po 2. svetovni vojni v Sloveniji.

Danes ZSKSS združuje več kot 4. 400 članov v 66 stegih - lokalnih enotah. Je polnopravni član WAGGGS od leta 1999. V ZSKSS so člani razvrščeni v starostne skupine v lokalnem okolju. V najmlajši skupini se zbirajo volčiči in volkuljice (VV), stari od 8 do 11 let. Naslednja starostna skupina je veja izvidnikov in vodnic (IV), namenjena fantom in dekletom od 12 do 15 let. Najstarejša starostna skupina je veja popotnikov in popotnic (PP), v kateri se združujejo mladi med 16. in 21. letom.

4.5 ZBOKSS - Zveza bratovščin odraslih katoliških skavtinj in skavtov

Prvi začetki organiziranja odraslega skavtstva na slovenskih tleh segajo v obdobje med obema vojnoma. Skavti, ki so želeli vezati svojo življenjsko pot na skavtstvo tudi kot odrasli, so se združevali v klube, ti so bili takrat samo v večjih slovenskih mestih. Delovanje je med drugo svetovno vojno zamrlo.

Gibanje odraslih slovenskih katoliških skavtov je začelo oživljati v 90-ih letih. 4. novembra 1990 je bil v Dravljah ustanovni zbor

Gibanja odraslih slovenskih katoliških skavtov. Smernice za ustanovitev gibanja so povzeli po odraslih katoliških skavtih Furlanije in Julijske krajine. Zaobljubo je dalo okoli 50 staršev. Skupine odraslih skavtov so nato nastajale v posameznih okoljih razdrobljeno in popolnoma samoiniciativno. 29. januarja 2000 je bil na Brezovici organiziran "Posvet o odraslem skavtstvu". Posvet je bil temeljni kamen, ki je odraslo skavtstvo v Sloveniji postavil v okvire uradne organiziranosti.

Ustanovni zbor Odraslih skavtov Slovenije (Zveza bratovščin odraslih katoliških skavtinj in skavtov) je bil 31. marca 2001 v Postojni, na njem se je zbralo 70 predstavnikov bratovščin odraslih skavtov iz vse Slovenije.

Odraslo skavtsko gibanje v Sloveniji danes raste, postaja vedno bolj aktivno in družbeno dejavno. Trenutno vključuje okoli 300 dejavnih odraslih skavtinj in skavtov, v 19 bratovščinah po vsej Sloveniji. Odrasli skavti so danes dejavni člani družbe, tako v lokalnih okoljih kot tudi preko meja v skupnosti Alpe-Jadran in mednarodno v organizaciji ISGF (mednarodne bratovščine odraslih skavtinj in skavtov).

5. Skavtstvo in taborništvo v Škofji Loki

Najdaljšo tradicijo delovanja v Škofji Loki ima taborniški Rod svobodnega Kamnitnika. Sledita steg Škofja Loka 1 ter steg Škofja Loka 2. Najkasneje so se skavtskemu gibanju pridružili odrasli skavti s svojo Bratovščino odraslih katoliških skavtinj in skavtov Škofja Loka.

5.1 Društvo tabornikov Rod svobodnega Kamnitnika

Društvo tabornikov Rod svobodnega Kamnitnika deluje neprekinjeno od svoje ustanovitve 28. marca 1954 kot samostojna mladinska organizacija na območju Škofje Loke. Deluje v skladu z namenom, principi in metodo svetovnega skavtskega gibanja. Že od ustanovitve smo člani Zveze tabornikov Slovenije - ZTS.

Zveza tabornikov občine Škofja Loka

Zaradi lažjega in boljšega zagotavljanja skupnih ciljev in interesov so se taborniki leta 1965 na območju takratne občine združili v *Zvezo tabornikov občine Škofja Loka - ZTO*. Sestavljali so jo taborniki iz Škofje Loke (*Odred svobodnega Kamnitnika*, danes *Rod svobodnega Kamnitnika*, in *Odred Sorškega polja*, ki je prenehal delovati), Žirov (danes *Rod zelene žirke*), Železnikov (*Selški odred*, danes *Rod zelene sreče*), Gorenje vasi in Poljan (*Odred Ivana Tavčarja*, ki je prenehal delovati). V času njenega delovanja so se zvrstila mnoga taborjenja, ki se jih je udeleževalo veliko število tabornic in tabornikov. Mnogi se še spominjajo taborjenj v Fažani, kjer se je v posameznem letu zvrstilo tudi do sedem tabornih izmen, izmed katerih so bile nekatere tudi športne, ki so se jih udeleževala loška športna društva. Loški taborniki so se v času prvomajskih praznikov udeleževali pohodov po Škofjeloškem pogorju, ostali pa so se preizkusili na dvodnevem orientacijskem pohodu (pripravah za republiško orientacijsko tekmovanje). Le izbrani taborniki, ki so čez vse leto pokazali največ marljivosti in taborniškega duha, so se lahko udeležili kadrovskega tabora (tabora za vzgojo in izobraževanje kadrov) na Grajski planini na Pokljuki. Tu so potekali nočni in dnevni orientacijski pohodi, postavljanje bivakov iz naravnih materialov in bivanje v njih, risanje skic, skic in še enkrat skic, kuhanje obrokov na odprtem ognju ter druge dejav-

nosti iz taborniškega življenja. Tabor je bil razdeljen v tri težavnostne stopnje, ki so zaradi kraja, kjer se je tabor odvijal, nosile ime "Pokljuka". V "prvi Pokljuki" so bili udeleženci razvrščeni v skupine (vod), ki jih je ponavadi sestavljalo pet članov. Vod se je skupaj odpravljal na taborniške dejavnosti. Na drugi stopnji sta osnovno enoto sestavljala dva tabornika, na "tretji Pokljuki" pa se je v nalogah na taboru preizkusil vsak udeleženec sam. Za vsakega tabornika je bila ena izmed najhujših preizkušenj nočni orientacijski pohod, ki ga je moral tabornik v "tretji Pokljuki" opraviti sam. V času, ko je prenehala delovati ZTO, so se tudi prenehali kadrovske tabori. Ti so ponovno oživel leta 1998. Čeprav se tabor ne odvija več na Pokljuki, se tri težavnostne stopnje, v katere je organiziran, zopet imenujejo "Pokljuka". ZTO je delovala vse do konca osemdesetih let prejšnjega stoletja.

Organizacija, sedež in dejavnost rodu

Najvišji organ društva je rodov občni zbor, ki se sestaja enkrat letno. Na njem člani društva z glasovanjem sprejmejo najpomembnejše odločitve, ki zadevajo društvo (sprejem letnega plana dela in letnega poročila dela, sprejem finančnega plana in poročila, odločanje o višini članarine, sprejem društvenih pravil in njihovih sprememb, odločanje o prenehanju delovanja društva itd.) in glasujejo o imenovanju svojih predstavnikov v organe društva za prihodnje leto. Med letom vodi in spremlja delo društva rodova uprava, sestaja se enkrat mesečno, sestavljajo jo načelnik in starešina rodu, vsi načelniki in starešine družin in klubov, blagajnik, tajnik, gospodar, propagandist in trije drugi člani rodu. Rodova uprava predvsem sklicuje občni zbor, zanj pripravlja poročila in predloge, obravnava in potrjuje letni program akcij, skrbi za finančno-materialno poslovanje in sredstva, opravlja druge naloge ter skrbi za uresničevanje ciljev in nalog rodu. Rod zastopa njegov starešina, za izvajanje vzgojnega programa pa je zadolžen načelnik.

Rod ima svoj sedež v Škofji Loki, na sotočju obeh Sor. Tam se nahaja tudi taborniški dom, kjer se odvija večina aktivnosti med letom. V njem potekajo sestanki družin, rodove uprave in občni zbor. Taborniški dom pa ni namenjen le sestankom, temveč je zelo primeren kraj za druženje loških tabornikov in tudi tabornikov iz drugih krajev Slovenije. V njem se namreč odvijajo predavanja z diapozitivi, čajanke, plesi ter razne kulturne in druge delavnice. V njegovi okolici pa razna taborniška tekmovanja, Golažijada (tekmovanje v kuhanju golaža na odprtem ognju) in druga taborniška srečanja. Glede na to, da rodovi zapisi kažejo, da gre za objekt, ki je bil zgrajen v šestdesetih letih prejšnjega stoletja (kopati se je začelo leta 1962) in gre po vrhu vsega še za montažno gradnjo - nekateri menijo, da gre za prvo montažno hišo v Škofji Loki - ni čudno, da je bil taborniški dom že dotrajan. Zato so se ga taborniki odločili obnoviti. Obnova je potekala skoraj od temeljev. Večina dela je bilo opravljenega z lastnim delom in lastnimi prihranki, preostala finančna sredstva pa so prispevali sponzorji in donatorji, velik del sredstev je prispevala tudi Občina Škofja Loka.

Taborniška dejavnost oziroma taborniške aktivnosti se odvijajo čez celo leto, zato mnogim tabornikom taborništvo ne pomeni le ene izmed dejavnosti, temveč način življenja. Taborniki se med letom srečujejo na tedenskih vodovih sestankih, kjer se v manjši skupini - vod (do deset članov podobne starosti) - izpopolnjujejo v taborniškem znanju. Enkrat na mesec, včasih tudi večkrat, se večja skupina tabornikov podobne starosti - družina (petdeset do sedemdeset članov) dobi na čajanki, odpravi na izlet, orientacijski pohod, bivačiranje ali

Tabor popotnikov in popotnic ob Klivniškem jezeru pri Ilirski Bistrici - Samo Vodopivec; avgust 2007.

udeleži tekmovanja ali srečanja z drugimi taborniki. Vsaj dvakrat na leto se srečajo taborniki iz celega rodu. Jeseni gredo na izlet, spomladi, natančneje 22. aprila, pa se zberejo ob dnevu tabornikov (ta dan je tudi dan Zemlje) pred taborniškim domom, kjer se najbolj marljivim in najbolj prizadevnim tabornikom podelijo priznanja, oznake znanj in nagrade za delo v minulem letu. V času zimskih počitnic se mlajši taborniki posamezne družine odpravijo na tedenska zimovanja, ki navadno potekajo v prostorih osnovnih šol, najbolj pogumni med starejšimi taborniki pa se podajo na Jelovico na zimsko bivačanje v iglju.

Krona celoletnega taborniškega dela je taborjenje. Vsak tabornik je mnenja, da se na taborjenju doživi najlepše trenutke taborniškega življenja. Tam se odvijajo številne dejavnosti: odpravijo se na izlete in orientacijske pohode, streljajo z lokom, se po reki spustijo s kanuji, izpopolnjujejo znanje iz življenja v naravi, nudenja prve pomoči, topografije, orientacije in risanja skic, pripravljajo ognjišča za večerne taborne ognje in pripravo obrokov na odprtem ognju. Tako izkoristijo vse možnosti, ki jih nudi narava. Skoraj ni kraja v Sloveniji, kjer loški taborniki še niso taborili.

Loški taborniki so se vedno udeleževali tudi taborniških izletov na Slovenskem in svetovnih jamboreejev, kamor pride od 20.000 do 30.000 udeležencev s celega sveta. Vsako leto pa se pripravljajo na tekmovanja, kjer posegajo tudi po odličjih. Republiško orientacijsko tekmovanje (ROT) velja za zelo zahtevno, saj je potrebno, poleg dobrega znanja iz topografije in orientacije, pokazati tudi dobro pripravljenost v drugih taborniških veščinah (risanje skic, znanje življenja v naravi, nudenja prve pomoči, signalizacija, postavljanje objekta itd.). Naši člani stopijo na stopničke tudi na tekmovanjih, kot so Nočno in Zimsko nočno orientacijsko tekmovanje, Močne ukane, Taborniško odbojgarsko tekmovanje na mivki ter drugih tekmovanjih in mnogobojnih.

Poleg udeležbe na tekmovanjih so se preizkusili tudi v njihovi organizaciji. Vsako leto, drugo soboto v januarju, organizirajo taborniško tekmovanje Glas svobodne Jelovice, ki se

ga navadno udeleži približno 300 tabornikov iz cele Slovenije; v letu 2008 so organizirali že sedemintrideseto po vrsti. Ob 1000. obletnici Škofje Loke so na državni ravni organizirali Republiško orientacijsko tekmovanje. Leta 2003 so ga, po tridesetih letih, ponovno organizirali. Organizacija tekmovanja je bila prva od aktivnosti, ki so se zvrstile ob praznovanju 50. letnice delovanja rodu. Praznovanje obletnice so obeležili z organizacijo številnih aktivnosti za občane, vrhunec praznovanja je bila slavnostna akademija 3. aprila 2004, na kateri smo praznovanje sklenili loški taborniki vseh starosti. Načelnik Zveze tabornikov Slovenije je našemu rodu ob tem svečanem trenutku podelil zlato plaketo Zveze tabornikov Slovenije. Ob tej priložnosti pa so se Milku Okornu zahvalili za dolgoletno aktivno delo v rodu ter slišali nekaj poučnih misli in ganljivih spominov ene izmed ustanovnih članic rodu Vere Čepin. Na žalost z njimi ni bilo dolgoletne tabornice, že pokojne Ljudmile Oman, med taborniškimi vrstami bolj poznane kot Teta Mila.

Z leti so si v rodu pridobili visok nivo znanja in izkušenj. Prav slednje so pogoj za dobro delo v rodu, zato si prizadevamo, da vsako leto izobrazijo čim več vodnikov, inštruktorjev in specialistov, ki vodijo manjše ali večje skupine ter nosijo pomembno vlogo pri organizaciji in delovanju društva. Zagotovo so spodbuda in potrditev za kakovostno delovanje rodu priznanja, ki jih je prejel v obdobju svojega delovanja. Med najbolj prestižnimi sta Bloudkova plaketa (sredi sedemdesetih let) in srebrni grb, ki ga je društvu podelila Občina Škofja Loka v letu 2004. Dodatna potrditev, ki je najbolj objektivna glede kakovosti delovanja določene organizacije, pa je njeno številno in konstantno članstvo, kar se kaže tudi v našem društvu. Število članov v rodu se že nekaj let giblje okoli 220, od tega je večina članov iz vrst osnovnošolcev in srednješolcev.

5.2 Steg Škofja Loka 1

V jeseni leta 1990 so se v Škofji Loki po zgledu zamejskih skavtov postavili temelji stega Škofja Loka 1, Grajskih zamorcev. Skavtski način življenja se je po prenehanju delovanja med prvo in drugo svetovno vojno ponovno prebujal sočasno z novo državo, tokrat v štirih mladih škofjeloških fantih, katerim so se leto dni kasneje pridružila še dekleta. Z obljubo skavtov: *"Pri svoji časti obljubljam, da bom z božjo pomočjo vedno služil Bogu in domovini, pomagal svojemu bližnjemu ter vestno izpolnjeval skavtske zakone,"* se je 28. marca 1992 v Škofji Loki formalno začelo skavtstvo. Število skavtov je sprva raslo tako rekoč iz dneva v dan. V skavtskem letu 2007/2008 je 111 skavtov iz Škofje Loke s Poljansko dolino razdeljenih na več manjših skupin. V Poljanski dolini se v starem župnišču v Gorenji vasi srečuje

Prejšnji, montažni dom škofjeloških tabornikov na Sotočju.

Vikend stega Škofja Loka 1 v Srednji vasi v Bohinju. Vsako leto v aprilu ali maju pripravijo vikend stega, kjer med slovesnostjo skavtskih obljub sprejmejo v svoje vrste nove skavte. Zadnji dan se jim vedno pridružijo tudi starši - steg Škofja Loka 1; april 2003.

Poljanska četa, ki jo vodita Mateja Lavtar in Marko Možina, noviciat z voditeljicama Klaro Pisk ter Miro Demšar in klan Poljanska dolina s klanovodkinjo Nežko Klemenčič. V prostori Uršulinskega samostana v Škofji Loki se družijo krdelo Hitrih tačk, ki ga vodijo Maša Vidmar, Tadeja Kožuh in Marija Demšar, Freisinska četa s četovodjem Jernejem Bernikom in četovodkinjo Špelo Oblak. Mojca Langerholc vodi Banana-kivi klan, Skupnost voditeljev, in posredno vse člane, že tretje leto vodi stegovodja Žiga Nastran. V SKVO sta tudi tehnična in programska pomočnika Andraž Nastran in Luka Selak ter duhovni asistent kaplan Sebastijan Cerk.

Med skavtskim letom se izvajajo raznovrstne aktivnosti. Širšemu krogu ljudi je namenjena akcija Luč miru iz Betlehema, ki jo pripravljamo s skavti iz cele Slovenije in jo od leta 1992 raznašamo po župnijah. V sodelovanju s Karitas jo poneseemo tudi po okoliških hribih, vaseh ter v mestu bolnim in ostarelim, ki ne morejo sami priti po plamenček. Denar od prodanih svečk je namenjen humanitarnim ustanovam. Miklavževa akcija dobrote od leta 2002 s pozornostjo razveseli okrog 500 stanovanj v Občini Škofja Loka. Skavtski duh je prisoten pri izdelovanju okrog 10 metrov velike butare pred Cvetno nedeljo in kurjenju velikonočnega ognja. Na Velikonočni ponedeljek na Mestnem trgu obujamo star običaj pirhanje.

Veliko spretnosti in iznajdljivosti pokažemo na športnih turnirjih, ki jih organizirajo skavtske skupine iz drugih krajev: turnir v odbojki na Zbiljah (Mrest), turnir v košarki v Idriji (Berkmandelc) in plezanju v Kranju (Oprimkanje). Poleti 2006 smo ponudili pomoč pri izvedbi Evropskega orientacijskega tekmovanja. S prvim in drugim mestom smo se vrnili iz vseslovenskega skavtskega orientacijskega tekmovanja Jakec 07 v Logatcu. Orientacijskega tekmovanja v Logatcu se naši člani udeležujejo že od samega začetka, tako imamo edini skavta v Sloveniji, ki je bil na vseh enajstih tekmovanjih v orientaciji. Na Dan Zemlje sodelujemo v projektu Ujemi me in čistilni akciji, ki nagovarja mlade k odgovornemu ravnanju z naravo. Poleti 2007 smo sodelovali na oratorijskem dnevu na Suhi, pripravljamo pa tudi skavtske delavnice na oratoriju, kjer otroci izkusijo skavtstvo in z igro začutijo stik z naravo.

Veščine snemanja filmov in nagrade na Skavtskem filmskem festivalu Zlata Žaba je začel osvajati klan Krokarjev, ki ga je vodil Tilen Demšar. Leta 2003 so za film *Prazna postelja*, ki govori o splavu in njegovih posledicah, prejeli nagrado za najboljši film in najboljšo igralko. S filmom *Prepih*, ki prikazuje materializem in smisel življenja, so leta 2004 dobili posebno nagrado žirije in 2. nagrado na Festivalu krščanskega filma. Zadnji film, *Zlata jama*, so leta 2005 posneli po predlogi loške pripovedke.

Dogodki in vtisi so v mesečniku Šlauf redno izhajali do leta 2003, kasneje pa smo začeli novice o našem delovanju objavljati na internetni strani www.skofja-loka1.skavt.net.

Posebna številka Šlaura je izšla ob praznovanju 15. obletnice od 28. do 30. aprila 2006. Srečanju skavtov iz stega Škofja Loka 1 so se pridružili tudi skavti iz drugih krajev in vsi, ki so bili kdaj povezani s skavti. Odpravili so se lahko na orto orientacijo preko Blegoša, Rativca in Lubnika, na klasično orientacijo po srednjeveškem mestu in okolici ter na krajšo orientacijo za naše najmlajše volčiče. Na delavnicah so spoznavali skavtske veščine ter znamenitosti in stare obrti v Škofji Loki, praznovanje smo sklenili s slovesnimi obljubami skavtov.

V sodelovanju z gorenjskimi skavti je leta 1997, 2001 in 2007 zaživel gorenjski tabor čet Kvajdej, ki se ga je nazadnje udeležilo 350 mladih, med njimi tudi 40 izvidnikov in izvidnic Freisinske in Poljanske čete. Za izvidnike potekajo tečaji za vodnike, voditelji pa se v okviru Združenja slovenskih katoliških skavtinj in skavtov srečujejo na Svetu ZSKSS, Državnih posvetih in duhovnih vajah. V Retečah je avgusta 2006 gostovalo 500 voditeljev slovenskih stegov na taboru Glej daleč, ki je eden od povodov za organizacijo prvega tabora slovenskih skavtinj in skavtov julija 2008 - Jamboreeja z naslovom Norost, ki deluje.

Praznovanje stoletnice skavtstva se je začelo junija s taborom v Veliki Britaniji, ki so se ga udeležili tudi skavti iz Slovenije. 1. avgusta 2007 je bila s praznovanjem zaznamovana tudi Ljubljana. Orientaciji po okolici mesta so sledile družabne igre, ogled zgodovine skavtstva v sliki in besedi ter slovesen kulturni zaključek, s slovensko himno in skavtsko pesmijo.

Spomin na preteklost je pomemben za načrtovanje prihodnosti in je vzpodbuda za nadaljevanje dela na skrbno postavljenih temeljih. V ponos nam je, da lahko delujemo v organizaciji, ki posreduje kakovosten način življenja. In ker z nami raste, ostaja vedno mlada.

5.3 Steg Škofja Loka 2

Začetki skavtske skupine Škofja Loka 2 segajo v leto 2001, ko se je na pobudo Mance Maretič in Tomaža Paulusa 12. aprila 2001 zbralo šest navdušencev z namenom, da ponesejo skavtski duh po župniji Stara Loka.

Preizkusiti se v življenju v naravi, skrbeti za osebno rast in se ob tem dobro imeti, je gnalo skupino na njihov prvi skavtski tabor v parku gradu Snežnik. Na taboru so postavili šotore in jambor, na katerem je ponosno plapolala slovenska zastava. Dneve so preživeli ob učenju skavtskih veščin, zgodovine skavtstva, spoznavanja bližnje okolice, kuhanju obrokov in tabornih opravilih. Ko pa je sonce utonilo za mogočnimi smrekami in se je poslavljal svit dneva, so prižgali taborni ogenj, ob katerem so peli, se igrali in si pripovedovali zgodbe. Kot se za skavte spodobi, so noč prebili na straži ob ognju.

Duh tabora in drugih dogodkov, ki se jih je skupina udeleževala, je skupino gnal naprej. Cilj je bil jasen: ustanoviti skavtsko skupino Škofja Loka 2 in postati del Združenja slovenskih

katoliških skavtinja in skavtov (ZSKSS). V jeseni 2001 se je skupini pridružil duhovni asistent Štefan Pavli, takrat župnik v Retečah. Srečanja so potekala tedensko, ponavadi kar pri Manci doma. Udeležili so se nočne orientacije v Logatcu, pomagali pri izvedbi srečanja katoliške mladine v Stični, imeli čistilno akcijo ob dnevu Zemlje, naredili so velikonočno butaro.

27. februarja 2002 je izvršni odbor ZSKSS zagnane skavtske navdušence potrdil kot skavtsko skupino Škofja Loka 2 in kot 63. skavtsko enoto na slovenskih tleh. Potrditev je bila krona enoletnim prizadevanjem in hkrati začetek uspešne skavtske poti. V aprilu 2002 je skupina oblikovala svojo značilno zeleno-rdečo-temnomodro skavtsko rutko, ki so jo novin- ci prejeli pri 1. skavtskih obljubah 19. 5. 2002 v Crngrobu. V duhu priprav na veliko širitev skupine so prejeli od župnije Stara Loka v uporabo 177 let staro Štirnovno hišo v Stari Loki

Jutranja telovadba na taboru Drzni.si v Retečah, kjer je steg Škofja Loka 2 gostil 180 skavtinja in skavtov iz vse Slovenije - steg Škofja Loka 2; avgust 2006.

(sedaj Jurjeva dvorana) in jo celotno pre- novili. Štirnova hiša je bila dokaz močne volje, solidarnosti in prostovoljnega dela, saj so s 30.000 tolarji (125 €), 1000 urami prostovoljnega dela in obilo dobre volje dobrotnikov hiši povrnili življenje. Hišo so najprej očistili odvečne navlake, zabetoni- rali del hodnika, odstranili odstopljen omet v prostorih, ga nadomestili z novim, popra- vili fasado, streho, frčade, dimnik, okna, obnovili stranišče, kuhinjo, naredili kole- sarnico, vse to pa prebarvali z barvami, ki so hišo spremenile in ji vlile skavtski duh.

Vseh sedem članov skavtske skupine je 14. 9. 2002 priredilo informativni dan, s katerim se je članstvo povečalo na 34. To leto je poleg obstoječega klana Drznih skovikov, v katerem so se zbirali popotniki in popotnice (16-21 let) pričela delovati tudi starostna skupina izvi- dnikov in vodnic (12-15 let), tako je bilo v tej veji 13 skavtinja in skavtov. Razdeljeni so bili na fantovski vod Orlov in dekliški vod Lisic, popotnikov v klanu Drznih skovikov je bilo 16. Skupnost voditeljev je sestavljalo 5 članov. Srečanja so potekala v Štirnovi hiši v Stari Loki. V tem skavtskem letu je klan Drznih skovikov sodeloval na festivalu skavtskega igranega filma Zlata žaba, kjer je s filmom "Borovničev sok" prejel "Zlato žabo za najboljši scenarij" in "Zlato žabo za najboljšega igralca". Ob drugi obletnici skavtske skupine so izdali prvo števil- ko glasila "Skavtski razgledi", v katerem zapisujejo dogodke preteklega leta. Skavtska skupi- na Škofja Loka 2 je bila pobudnik ustanovitve Bratovščine odraslih katoliških skavtinja in skavtov Škofja Loka. V ta namen je skupaj z Zvezo bratovščin odraslih katoliških skavtinja in skavtov Slovenije (ZBOKSS) in skavtsko skupino Škofja Loka 1 12. aprila 2003 pripravila predstavitev odraslih skavtov.

Jeseni 2003, ko se je pričelo novo skavtsko leto, se je skavtska skupina povečala na 43 članov. V Retečah so ustanovili fantovski vod Levov in dekliški vod Ovc. Februarja 2004 je skavtska skupina postala steg in tako polnopravni član ZSKSS. V Retečah so pričeli z obno- vo prostorov v lasti župnije Reteče za skavtska srečanja.

Skavtsko leto 2004/2005 je bilo namenjeno predvsem organizaciji projekta Drzni.si. To je bil poletni tabor popotnikov in popotnic ter voditeljev, katerega se je udeležilo 180 skavtinja

in skavtov, potekal pa je v Retečah pod Matičkom. Zasnovan je bil kot letališče, kjer popotniki pričakujejo polet novim dogodivščinam naproti, saj za življenje potrebuješ pogum, da si drzneš odgovorno stopiti po svoji poti. Udeleženci tabora so na dom dobili letalske karte, ko so prišli na taborni prostor, imenovan "Letališče Robert Baden Powell", so oddali prtljago, jo poslali skozi "rentgen", nato pa so se utaborili v "terminalih". Kljub obilnemu deževju je bil tabor velika uspešnica in je organizatorjem vlil novih skavtskih moči za prostovoljno delo v okviru skavtstva.

V letu 2005 so se morali izseliti iz Štirnovе hiše v Stari Loki, saj je župnija Stara Loka pričela z rušenjem obstoječe zgradbe in pričela graditi Jurjevo dvorano. Preselili so se v nove prostore v starem župnišču (100 m²) in jih obnovili.

Udeleženci prvega vikenda stega, ki je potekal na Bledu, kjer so novinci izrekli skavtsko obljubo. Skrajno desno stoji predvojni skavt in duhovni pomočnik v Stari Loki, Pavel Uršič - steg Škofja Loka 2; april 2006.

Jeseni 2005 so pričeli z delovanjem starostne skupine volčičev in volkuljic (8-11 let), število članov je naraslo na 50. V tem letu so pričeli sodelovati na Tednu vseživljenjskega učenja v Škofji Loki, v sodelovanju z Občino Škofja Loka in stegom Škofja Loka 1 so na smučišču Stari vrh postavili sneženega medveda in z njim sodelovali za Naj snežaka slovenskih občin. V letu 2006 je Godešič praznoval 1000-letnico omembe vasi, pri nekaterih dogodkih so sodelovali tudi skavti. Tako so se udeležili spominske slovesnosti ob usmrtitvi Antona Hafnerja, blagoslova bronastih zvonov na Godešiču, posaditve lipe slovaško-slovenskega prijateljstva, s fotografsko razstavo v kulturnem domu na Godešiču so predstavili pet let delovanja skavtske skupine. Najbolj skavtski dogodek pa je bil *Godeški izziv*, ki je bil namenjen loškim osnovnošolcem in srednješolcem in je potekal po godeški učni poti.

Poleti 2006 se je v Retečah odvijal tabor voditeljev "Glej daleč", na katerem je bilo 480 udeležencev iz vse Slovenije, pri organizaciji tega dogodka pa so imeli pomemben delež člani stega Škofja Loka 2. V tem letu je bil prvič izveden 3-dnevni tabor vseh skavtov stega Škofja Loka 2 (vikend stega na Bledu).

Članstvo je jeseni 2006 naraslo na 56. Starostno skupino volčičev in volkuljic je obiskovalo 16 članov, izvidnikov in vodnic je bilo 18, popotnikov in popotnic 12 ter 10 voditeljev. Leta 2007 je bila 100-letnica skavtstva. Ob tej priložnosti je klan Drznih skovikov priredil prvi dogodek ob 100-letnici skavtstva, imenovan "Skavtski talenti odra", potekali so v kulturnem domu v Retečah, kjer so se prijavljene ekipe pomerile v igranju iger in improvizaciji. Popoldanskemu druženju je sledil večerni kulturni program, namenjen zunanjim obiskovalcem. Izvidniki in vodnice, združeni v četo Norih tarantel, so se poleti 2007 udeležili tabora Gorenjskih čet "Kvajdej 2007", na katerem je bilo več kot 300 udeležencev.

V skavtskem letu 2007/2008 šteje steg 56 članov. V Stari Loki so zapustili prostore starega župnišča in se začasno naselili v Domu na Fari, dokler ne najdejo trajnejše rešitve. V tem letu se vse aktivnosti usmerjajo predvsem v 1. slovenski Jamboree. Jamboree je tabor, na katerem se pričakuje okoli 4.000 skavtinj in skavtov iz cele Slovenije. Soustanoviteljica skavtske skupine Škofja Loka 2, Manca Maretič Paulus, je marca 2008 postala načelnica Združenja slovenskih katoliških skavtinj in skavtov.

5.4 Bratovščina odraslih katoliških skavtinj in skavtov Škofja Loka

Čeprav odrasli skavti, smo po stažu najmlajša skavtska skupina v Škofji Loki. Registrirani smo od 9. aprila 2004 kot društvo Bratovščina odraslih katoliških skavtinj in skavtov Škofja Loka (BOKSS Škofja Loka).

Kratka kronologija nastajanja škofjeloške bratovščine:

- april 2003: skavti stega Škofja Loka 2 v Domu na Fari organizirajo predstavitev delovanja odraslih skavtov Slovenije,
- junij 2003: Žabja vas; preživeli smo čudovito popoldne pri postavljanju tabora, adrenalinsko nočno orientacijo z ovirami in zahtevno noč s stražo zastave,
- januar 2004: Stara Loka - Dom na Fari; ustanovni sestanek, kjer smo pripravili statut, določili volilno komisijo in izvolili vodstvo,
- 9. april 2004: registracija društva BOKSS Škofja Loka na UO Škofja Loka,
- 17. april 2005: Sv. Ožbolt nad Zmincem; obljube prvih odraslih skavtov Škofje Loke.

Sedež društva BOKSS Škofja Loka je s prijazno privolitvijo g. župnika v Stari Loki 63.

Zaenkrat smo še maloštevilčna bratovščina, ki jo tvori 8 skavtinj in skavtov z obljubo, občasno se nam pridruži še kakšen podporni član. Srečujemo se na mesečnih srečanjih v prostorih Doma na Fari, kjer s pogovori in vajo razvijamo skavtski duh in veščine, hkrati pa se seznanimo tudi z aktualnimi skavtskimi dogodki in dogovorimo o udeležbi na njih.

Tradicionalno se udeležujemo mednarodne izmenjave Luči miru iz Betlehema, v organizaciji skupnosti Alpe-Jadran. Tako smo bili že v Ogleju, Stični in Brežah. Pogosto se udeležimo tudi zimskega pohoda ob polni luni na Blegoš in pomladanskega pohoda v času cvetenja narcis na Golico. Pomemben del skavtskega življenja predstavljajo tabori. Tako nismo manjkali na 2. taboru odraslih skavtov Slovenije z naslovom "Povzpni se z menoj", kjer smo se srečali in učili sprejemati drugačnost. Pridružile so se nam namreč osebe s posebnimi

potrebami in člani skupnosti za odvajanje odvisnosti od drog Čenakolo.

Poleg udeležbe na večjih skavtskih dogodkih si skavtski duh in veščine gradimo tudi z bolj internimi aktivnostmi. Tako smo pripravili poseben skavtski program ob godovanju naše skavtinje, izvedli kolesarski obisk naših skavtov pripravnikov v Kopru, vadili posebno zahtevno nočno skavtsko veščino kraje zastave mladim skavtom na taboru v Nemiljah ali pa preizkusili pogum na nočni adrenalinski vožnji s sanmi.

Naučili smo se tudi dveh pomembnih skavtskih veščin, brez katerih ni skavtskega življenja, ena od njih je izvedba tabora po skavtskih predpisih. Taborili smo v prekrasnem okolju planine Krstenica. Na taboru smo si lahko po skavtskih postopkih poiskali tudi skavtska imena, loški odrasli skavti smo tako postali Loški medvedi. Druga pomembna veščina so bile obljube. Protokol je kar zahteven, a svečan, zadnje tri pripravnike v odrasle skavte smo sprejeli v letu 2007, v cerkvi na Valterskem vrhu.

Odrasli skavti smo ponosni občani in zato z veseljem izrabimo možnost, da svoje mesto, njegovo okolico in znamenitosti razkažemo bratom in sestram skavtom in skavtinjam. V goste smo v naše mesto in okolico povabili bratovščino odraslih skavtov Ljubljana-Fužine in preživeli prelep dan, ko smo druženje oplemenitili s sprehodom skozi bogato mestno zgodovino in po lepi okoliški naravi.

To pa je bila le predhodna vaja za obsežnejši projekt. Opogumili smo se namreč tudi za organizacijo Sveta Združenja odraslih skavtov Slovenije. To je priložnost, ko se pregleda delo Združenja bratovščin odraslih katoliških skavtov in skavtinj v preteklosti in načrtuje delo v prihodnje, ko

Zimski izhod, kjer so se odrasli skavti preizkušali v spretosti in pogumu na sankališču Mišouh na Praprotnem. Od leve proti desni: Goran in Ančka Šušnjar, Mojca Bernik, Janez Hrovat, Borut Bernik in za aparatom Andrej Frelih - BOKSS Škofja Loka; januar 2006.

Prvi tabor Bratovščine odraslih skavtov Škofja Loka na planini Krstenica nad Bohinjem. Udeleženci so hodili po neoznačenih poteh, pomagali pri sežiganju vejvja, nabranega pri čiščenju planine, spoznavali izdelavo sira in pomagali v dolino zadnji kravi. Od leve proti desni: Janez in Martina Hrovat, Borut Bernik, Ančka Šušnjar in za aparatom Mojca Bernik - BOKSS Škofja Loka; september 2006.

se izmenja izkušnje in obudi spomine. Svet sestavljajo predstavniki vseh bratovščin v Sloveniji. Za škofjeloško bratovščino je predstavljalo gostiteljstvo tako pomembnega dogodka velik izziv, ki nas je resnično povezal. Tako smo bili dogodku lahko kos v skavtskem duhu, ki je služenje. Hkrati je bil dogodek tudi priložnost, da je domača bratovščina skavtom iz vse Slovenije predstavila svoj kraj, saj imamo v Škofji Loki kaj pokazati in o njej tudi veliko povedati.

6. Razpoznavni znaki

Razpoznavni znaki so element skavtske metode dela, kar omogoča večjo prepoznavnost v družbi, hkrati pa krepijo pripadnost organizaciji. Razpoznavni znaki posameznika so odvisni od pripadnosti organizaciji in se med seboj razlikujejo.

6.1 *Tabornice in taborniki (člani ZTS)*

Pripadnika ZTS prepoznate po taborniškem kroju peščene barve (dolgi ali kratki rokavi), na katerem nosimo oznake pripadnosti, funkcij, znanja itd. Pod ovratnikom nosimo rutko, katere barva označuje posameznikovo starost. Rumena barva je za kategorijo murnov, rdeča rutka z rumenim robom za medvedke in čebelice, zelena z rumenim robom za gozdovnike in gozdovnice, modra z rumenim robom za popotnike in popotnice, grče pa nosijo rutko v vijoličasti barvi.

K popolni taborniški podobi sodi še članski trak, pripet na krog, hlače ali hlačno krilo, pas, pokrivalo - čepica s ščitnikom ali baretka, vetrovka s podlogo, temnozeleno ali rjave nogavice in rjavi čevlji.

6.2 *Skavtinje in skavti (člani ZSKSS in ZBOKSS)*

Skavtinjo ali skavta lahko prepoznate po oranžnem kroju, barvi naše endemične cvetlice kranjske lilije. Na glavi ima klobuk s štirimi vdolbinami in širokimi krajci. Okoli vratu pa ponosno nosi rutko, ki je znamenje skavtske oblube. Barve rutke so odvisne od pripadnosti lokalni skupini oziroma stegu. H kroju sodita še temnomodre hlače in pas.

6.2.1 *Rutka stega Škofja Loka 1 in BOKSS Škofja Loka*

Barve naše rutke so prevzete po škofjeloški občinski zastavi.

Hkrati pa imajo barve rutice tudi skavtski pomen.

Rumena barva: predstavlja Sonce, ki daje energijo in svetlobo. Prav tako predstavlja tudi žitna polja, ki so v preteklosti obdajala naše srednjeveško mesto.

Zelena barva: predstavlja široke gozdove in travnike ter povezuje skavte z naravo.

Črni rob rutice: predstavlja zamorca v loškem grbu. V šali pa velikokrat dodajo, da to predstavlja tudi Škofjo Loko ponoči.

6.2.2 *Rutka stega Škofja Loka 2*

Osnovna barva rutke je zelena, ki nas povezuje s pokrajino. Simbolizira naše prelepe travnike in gozdove. Rdeča barva nas povezuje z župnijo, katere zavetnik je sveti Jurij, saj rdeča simbolizira njegovo mučeništvo. Modra barva nas povezuje z vodami v pokrajini. Pokrajino vode napajajo, so vir življenja. Modra je torej simbol vode, ki skavta napaja tako telesno kot duhovno.

7. Zaključek

Verjamemo, da bomo z dobrim delom nadaljevali tudi v prihodnjih letih ter skavtsko življenje in vrednote približali še številnim Ločanom in Ločankam ter tako na svoj način prispevali k temu, da bodo živeli v prijetnem mestu z lepo naravo.

Skavtstvo kot način življenja nas uči bivanja v naravi, daje možnost, da vzgajamo sami sebe, razvijamo socialne in duhovne kakovosti.

Ponosni smo na svojo bogato tradicijo, ne bojimo pa se iskati vedno novih izzivov in mladim ponujati priložnosti, da najdejo, izrazijo in razvijejo svojo osebnost v skavtskih in taborniških vrstah, kamor jih lepo vabimo.

Summary

Scouting, a form of active life

In 1907, the Englishman Robert Baden Powell took 22 London boys to a camp, which is considered to be the beginning of scouting. Five years before that, the American Ernest Thompson Seton began to teach Indian skills and survival in nature to young boys at his ranch, and thus set the foundations for the Woodcraft Indians.

Scouts appeared in Slovenia in 1922, and a few years later the Woodcraft Indians seceded. The Second World War caused the disbandment of the two organisations and, after the war, the communist authorities created a joint scouting organisation on the foundations of both organisations, now known as the Association of Taborniki (literally translated 'campers') of Slovenia. The social changes in the nineties enabled the creation of the Slovene Association of Catholic Girl Guides and Boy Scouts, and ten years later the need appeared for an association of adult scouts within the framework of the International Scout and Guide Fellowship (ISGF).

The Taborniki Clan of Free Kamnitniki has already been functioning in Škofja Loka for 54 years, Škofja Loka 1 troop is celebrating its coming of age, and Škofja Loka 2 troop has been in existence for 7 years; adult scouts are meeting for the fourth year. All four groups have made an important contribution to the development of the young at heart during the period of their operation and left an important mark on the municipality of Škofja Loka.

Symbolic speech and recognition is also an important part of scouting. 'Taborniki' can be recognised by a sandy coloured scarf, and scouts wear an orange scarf.

Nogomet v Škofji Loki (1929–1945)

Izvleček

Prispevek se približuje 80-letnici uradnega začetka igranja nogometa v Škofji Loki. V uvodnih odstavkih je podan kratek pregled razvoja nogometa skozi posamezna zgodovinska obdobja, poudarek je na modernem nogometu, ki so ga v Škofji Loki igrali v letih 1929-1945. Nogometni odsek je nastal na pobudo člana telovadnega društva Sokol Iva Berčiča, ki je imel tudi kasneje pomembno vlogo pri razvoju nogometa na Loškem. Igra se je hitro prijela tudi v konkurenčnem Prosvetnem društvu Škofja Loka. V prispevek so vključena še pričevanja znanih loških športnih delavcev, ki so predstavili začetke in razvoj organiziranega nogometa v našem mestu.

Abstract

Football in Škofja Loka (1929–1945)

The contribution approaches the 80th official start of the playing of football in Škofje Loka. The introductory paragraphs contain a short review of the development of football through individual historical periods, with a stress on modern football, which was played in Škofja Loka between 1929 and 1945. A football section was created on the initiative of a member of the gymnastics society Sokol, Ivo Berčič, who also later had an important role in the development of football in Loka. The game quickly took hold also in the competitive Škofja Loka Educational Society. The contribution includes the testimony of well-known Loka sports workers, who presented the start and development of organised football in Škofje Loka.

Zgodovinski prikaz nastanka nogometa v svetu

Zgodovinskih virov o tej igri ni veliko, znano pa je, da začetki segajo v čas okrog leta 2500 pred našim štetjem, saj so že tedaj na Kitajskem poznali igro Tsuchu, v kateri so brcali žogo. Podobne igre so imeli tudi drugod po svetu na primer Stari Rimljani in severnoameriški Indijanci.

O starodavni igri z žogo je leta 1931 v ediciji Sokolski spis objavil zanimiv prispevek, Sokol in nogomet, telovadec, funkcionar in začetnik loškega nogometa Ivo Berčič, ki pravi: "Gotovo je, da ni igra z žogo šele angleškega izvora, temveč je stara približno toliko, kakor človeški rod. Izmed Grkov jo omenja zdravnik Galenus v spisu O igri z malimi žogami. Leta 180 pr. Kristusom govori Poluks iz Naukratisa o neki igri, ki naj bi bila identična z našim nogometom. Več o tem nam povesta rimska pisatelja Marcial in Seneka, pisatelja iz prve cesarske dobe, govorita zaničljivo o igri z žogo "harpastum," ki zapeljuje mladce, da se ob največji vročini izpostavljajo prahu, vsem mogočim sunkom in udarcem.

V nadaljnjem razvoju nogometa vidimo, da se ta neumna in škodljiva igra z žogo ni mogla med mladino zatreti. Angleške slike iz 14. in 15. stoletja nam jasno kažejo, kako priljubljena je bila. Pa ne samo med mladino. Med igralci opazimo tudi bradate možakarje, kako se podijo za žogo; po tedanjem običaju kar po ozkih ulicah srednjeveškega mesta. Vse to v grozo duhovščine in drugih ljudi, ki za žogo niso imeli razumevanja. Nogomet je bil v prejšnjih časih kajpada še precej divja igra. Ranjencev ni nikoli manjkalo. Čisto običajen finale je bil, da sta si skočili obe stranki na koncu tekme v lase, kar se danes gotovo več ne pripeti. Nogomet omenja tudi Shakespeare (1564 - 1616) v Kralju Learu in v Zmešnjavah.

Kljub neugodnim razmeram v 16. in 17. stoletju, ko je na eni strani duhovščina vedno ostreje nastopala proti tej surovi in razuzdani igri, ki moti nedeljski mir in so na drugi strani revolucije in državljanske vojne otežkočale ter odvrčale ljudstvo od igre in zabav, se je nogomet do današnje dobe tako razširil, izpopolnil in udomačil med ljudstvom vsega sveta, da smelo lahko trdim, da se nahaja na višku."

Tisto, kar zdaj poznamo kot evropski nogomet, je nastalo v srednjeveški Britaniji. Njihovi mornarji in trgovci so igro ponesli tudi v najbolj oddaljene koticke sveta in igra se je takoj priljubila. Angleški nogomet je bil priljubljen, vendar tako grob, da so ga srednjeveški kralji kar petkrat prepovedali. V 40. letih 19. stoletja so v angleških šolah s strogimi pravili ta nasilni šport vendarle omejili in s tem omogočili nastanek modernega nogometa. Danes na svetu igra nogomet več kot 120 milijonov registriranih igralcev in vsaj še toliko takih zunaj igrišč in tekmovalnih pravil.

Današnji nogomet je sestavljen iz mnogih skrajnosti: igra ga največ igralcev in držav sveta; igrajo ga revni in bogati; je najbogatejši moštveni šport; tekmovalci so najbolj gledana; tekmovalci so deležni največjih časti in priznanj; znan pa je tudi po izjemnih oblikah nasilja in je edini šport, ki je sprožil vojno med dvema državama. Najbolj popularen in kakovosten nogomet igrajo v Evropi in Južni Ameriki, Brazilija je bila že petkrat svetovni prvak.

Prvi začetki nogometa v Škofji Loki

Ivo Berčič je bil razgledan telovadec Loškega sokola. Zagovarjal je vsestransko dejavnost in društveni upravi večkrat predlagal, da bi v program dela poleg telovadbe na orodju vključili še lahko atletiko, nogomet, smučanje in plavanje. Bil je mnenja, da bi tako povezane dejavnosti lepo dopolnjevale druga drugo. Prednosti takega načina dela je videl v povečani množičnosti, vadbi na prostem in vsestranskem učinku telovadbe in športa na zdravje mladine.

Na seji upravnega odbora, 13. junija 1929, je predlagal, da se v društvu ustanovi nogometni odsek, ki bo združil vse športnike v Sokolu. Kljub različnim stališčem odbornikov je bil prejet sklep, da se nogometni odsek ustanovi. Ker večjih nasprotovanj ni bilo, so 23. junija 1929 sklicali občni zbor odseka. Zbora se je udeležilo 44 članov društva in se vsi takoj prijavili kot aktivni igralci. Sprejeli so pravilnik, izvolili izvršni odbor in razdelili dolžnosti: predsednik Otmar Sever, podpredsednik in tajnik Ivo Berčič, kapetan ekipe in trener Marjan Žigon, gospodar Janko Primožič, člani pa: Franc Dolenc mlajši, Janko Potočnik, Jože Kavčič, Pavle Kavčič in Henrik Wimer.

Ivo Berčič(1907-1937),
pobudnik za ustanovitev
nogometnega odseka TD
Sokol Škofja Loka, 1929.

Upravni odbor Telovadnega društva Sokol Škofja Loka so več let, z manjšimi spremembami, vodili isti ljudje. Delovanje nogometnega odseka so odobrili na seji 13. junija 1929. (Ivo Berčič, zadnja vrsta, tretji z leve)

Odsek je takoj začel z delom. Treninge so imeli dvakrat tedensko. Uprava je bila zadovoljna z vnetimi igralci in jih je v prizadevanjih podpirala. Veselje igralcev pa se je podvojilo, ko so se pričele tekme. Prvo tekmo so odigrali z nogometnim odsekom Sokolskega društva Kranj, kasneje pa tudi z drugimi klubi Gorenjske in Ljubljane.

Na občnem zboru telovadnega društva Sokol, 15. januarja 1930, je predsednik nogometnega odseka O. Sever podal naslednje poročilo:

"Odsek marljivo deluje. Članstvo je z velikim veseljem in le s Sokolu lastno voljo na delu. Odsek šteje 32 izvršujočih članov in 14 podpornih, naraščaj nad 16 letom vodi pazljivo brat Berčič. Od 11 odigranih tekem je izgubil odsek samo eno. Odsek je nastopal v tekmah z dvema moštvoma. V teh je zabilo prvo moštvo od početka sezone v juliju, do zaključka v novembru 116 golov, dočim jih je prejelo samo 41. V ljubezni do nogometnega športa, ki služi le kot izpopolnitev društveni telovadbi, bo odsek v prihodnjem letu še stopnjeval svoje delo.

V prvi postavi odseka, ki je nastopil v tekmah s športnim klubom Kranj, so bili bratje: golman Vilko Grundner, branilca: Pavel Eržen in Marjan Žigon, krilci: Pavel Kavčič, Jože Kavčič, Drago Vraničar, napadalci: Janko Schollmayer, Ivo Berčič, Vili Ankele, Drago Karaši. Prvo ekipo so dopolnjevali z igralci drugega moštva: Zoran Deisinger, Franc Ankele, Joško Pecher, Tine Savnik, Franc Otujac in drugi. Naj navedem par rezultatov uspešnih nastopov škofjeloške enajsterice:

Prvo moštvo odseka je zmagalo v letu 1929 v tekmah s SK Kranj 6 : 4 in 6 : 2; s SK Tržič 12 : 0, s SK Medvode 12 : 0 in dr., poraženo pa je bilo po SK Bratstvu z Jesenic z rezultatom 3 : 5."

Tudi naslednje leto so odsek vodili isti funkcionarji. Napredek je bil še hitrejši. Število članstva se je povečalo, na predtekmovanjih pa je nastopilo še rezervno moštvo. Društvena uprava je z zadovoljstvom nagradila prizadevanja nogometašev s tem, da je kupila dve žogi in drese za nastopajoče moštvo.

Odsek je v letu 1930 odigral 26 tekem na področju Gorenjske in Ljubljane. Zgubil je le 7 tekem, število golov pa je bilo 172 : 56 v korist Ločanov. Na skupščini društva je predsednik odseka O. Sever še enkrat javno pohvalil igralce in jih dal za zgled vsem Sokolom.

Leta 1931 je bil imenovan za predsednika odseka Zoran Deisinger, trgovec iz Škofje Loke, ki je izbral v odbor nekaj novih članov. Na prvi seji so razdelili dolžnosti takole: predsednik Zoran Deisinger, podpredsednik Pavle Hafner, tajnik Martin Savnik, kapetan in trener Marjan Žigon, gospodar Janko Primožič, člani pa: Ivo Berčič, Jožko Pecher, Jože Kavčič, Radovan Josič, Viktor in Franc Ankele, Pavle Eržen in Franc Vraničar."

V nadaljevanju pa o nogometnem odseku Ivo Berčič piše: "Z mesecem majem je delo odseka spet oživelo. Društvena uprava je nabavila še dve žogi. Br. Deisinger in Hafner sta nabavila reklamne letake in sta oskrbela povišek ograje pri vrtu g. Okorna. Deloma se je uravnalo tudi igrišče.

Člani - igralci so pričeli z rednimi vajami, tako da se je vršila prva tekma odseka v nedeljo 3. maja 1931 s SK Jadran iz Ljubljane. Končala se je z rezultatom 1 : 1. Pripomniti moram, da je SK Jadran prvak III. razreda Ljubljane. Odsek je nastopil v letu 1931 še v sledečih tekmah: proti SK Sparti iz Ljubljane z rezultatom 8 : 1, proti SK Morava iz Ljubljane z 11 : 1, proti SK Hermes rezultat 1 : 1, proti SK Kamniku z 2 : 4, proti SK Bratstvu iz Jesenic s 5 : 2 in proti prvo-razrednemu SK Grafiki iz Ljubljane s 4 : 4.

Dne 28. junija je odsek gostoval na Jesenicah v revanžni tekmi proti SK Bratstvu z 1 : 2. Rezervno moštvo je odigralo dve tekmi s SK Dunav iz Ljubljane z rezultatom 1 : 8 in proti SK Mladika iz Kranja z 10 : 1."

Nato pa Ivo Berčič nadaljuje: "Člani odseka so izpolnili svoje znanje v toliko, da so kos tudi boljšim moštvom Ljubljane.

Ako bo nogometni odsek nadaljeval po začrtani poti, bo nedvomno dosegel še mnogo lepih uspehov. Dosegli jih ne bodo posamezni člani, dosegel jih bo odsek kot celota - v ponos društvu. Nastop sokolskega nogometnega moštva je strumen in enoten, vselej točen in se ne more primerjati z nastopi nediscipliniranih športnikov.

Ponovno poudarjam, da je pravilno gojenje nogometa zdravo za človeško telo, krepi pa tudi voljo človeka.

Poklicani smo, da združimo in prerodimo ves jugoslovanski narod v strogo sokolskem duhu, iz naših društev morajo izhajati ljudje s trdno voljo do dela. Vsako sredstvo za dosego visokega smotra vsestranske izpolnitve človeka, pa moremo le pozdravljati."

Tine Pirc, vsestranski športni delavec v Škofji Loki se je ukvarjal s plavanjem, namiznim tenisom, sodeloval kot pianist pri sestavi in glasbenih spremljavah prostih vaj, z dušo in telesom pa z nogometom. Ob 90 - letnici telovadbe in športa v občini Škofja Loka (1906-1996) je napisal v priložnostni Zbornik zanimiv in tudi poučen prispevek o uvajanju in razvoju nogometa v telovadnem društvu Sokol Škofja Loka, Nogometnem društvu Zvezda Škofja Loka, Prosvetnem društvu Škofja Loka in Nogometnem društvu Sora Škofja Loka. V kroniko pa je zajel še dobri dve desetletji nogometa po drugi svetovni vojni.

Valentin Pirc (1915-2004), zaslužni nogometaš in pisec o zgodovini nogometne igre v Škofji Loki.

Nogometna enajsterica SK (Sportni klub) Sokol Škofja Loka.

Pa si oglejmo povzetek njegovega zapisa: *"Varljivo bi bilo določiti datum začetka nogometa v Škofji Loki, saj se je, kar pomnimo, igralo in nabijalo žogo na en gol na prostoru pred klavnico. Tam v glavnem člani loškega sokolskega društva, mladina pa je dnevno zasedala Zvezdo, to je prostor, kjer stoji danes Gasilski dom. Tu se je zbirala mladina iz mesta in okolice ter se zabavala z različnimi igrami, največ pa so igrali nogomet. Prostor zvezde je bil nekdanj drevored, kar pa mladih igralcev ni motilo, da ne bi bil uporaben tudi za nogometno igrišče.*

Sokolsko telovadišče in nogometno igrišče v Puštalu.

Igrali so kar med gostimi drevesi in na poteh, ki so bile posute z ostrim peskom, kar za bose noge nikakor ni bilo prijetno. Tako je bilo pred letom 1929, ko še nikjer ni bilo videti organiziranega nogometa, njegov začetek pa je vendarle bil ...

Za klavnico je Franc Dolenc st. odstopil prostor za igrišče, ki ga je bilo treba splanirati in označiti. Bilo je nekoliko manjše, kot morajo biti nogometna igrišča, vendar osnovni pogoji za igranje nogometa so bili dani. Publika je gledala tekme s ceste pri Okornu ali ob ograji klavnice. Igrišče za klavnico je zelo blizu mejilo na reko Selščico in se je marsikatera žoga, ki je med tekmo priletela čez gol, znašla v reki. Da pa ni bilo veliko zamud s pobiranjem žog, ki so našle pot v vodo, je poskrbel Tavčar (Bajbi), ki je bil vedno pripravljen skočiti v vodo in žogo vrniti na igrišče. Če je bila voda narasla, na primer jeseni, je bilo za to treba že precej korajže."

Razvoj loškega sokolskega nogometa je za nekaj let zavrla Tyrševa filozofija, češ da nogomet kviri prizadevanja na področju telovadbe, prostih in redovnih vaj. Prof. dr. Tomaž Pavlin pa je v gradivu Razvoj športa (telesne kulture) na Slovenskem opozoril še na pojav snubljenja "kaprarija" igralcev proti materialni nagradi ali zagotovitvi službe in prikriti profesionalizaciji. Loški Sokoli so čutili precejšnje posledice take miselnosti, zlasti na področju množičnosti. Ker podkupovalnih pojavov v nogometnem odseku društva ni bilo, so z delom nadaljevali še bolj zavzeto. Razmere za nogomet v Škofji Loki so se vidno izboljšale šele, ko je lesni trgovec, športni navdušenec, funkcionar in podpornik Franc Dolenc iz Stare Loke 1938 zgradil v Puštalu telovadišče za potrebe sokolskega društva. Prve uradne nogometne tekme pa so bile na njem šele v sezoni 1940/41.

Nato pa T. Pirc nadaljuje: "Na začetku tega zapisa sem omenil nogometni vrvež mladine v Zvezdi. Tod se je zbirala mladina ne glede na politično pripadnost, zato je bilo tu najbolj živahno. Nastopale so razne mladinske ekipe, ki so svoje moči merile z okoliškimi nogometnimi ekipami: Puštalom, Trato in drugimi manjšimi kraji, saj je takrat že skoraj vsaka vas imela svoje mlade nogometaše. Za igrišča drugje smo uporabljali travnike, vendar dostikrat nismo dokončali tekme, ker so nas lastniki prepodili z njih. Zagnanost mladih iz Zvezde je bila v letu

Igralci ND (Nogometnega društva) Sora Škofja Loka na igrišču Poden.

Članska izkaznica Silva Marguča, izdana leta 1934.

1930 tolikšna, da smo ustanovili nogometni klub Zvezda in da je neki naš član izdelal prave značke z zvezdo. Toda to je bilo kakor muha enodnevnica, kmalu se je vse nehalo. Mladega športnega kadra je bilo torej dovolj, toda ni bilo prave organizacijske perspektive za naprej."

Nogometno društvo Sora pri Prosvetnem društvu

"Počasi je začelo oživljati športno življenje tudi v vrstah članov takratnega Prosvetnega društva v Škofji Loki. Ko je bilo

leta 1929 ukinjeno Telovadno društvo Orel, ki se je dotlej ukvarjalo s telovadbo kakor Sokol, je nastalo zatišje, ker je vse kulturno in telovadno življenje kakor izumrlo. Kmalu pa je začel nogomet prodirati tudi v odseke Prosvetnih društev in v letu 1932 že lahko govorimo o prvih nogometnih tekmah med odseki prosvetnih društev Škofja Loka, Žiri, Železniki in Selca ter z odseki drugih sorodnih prosvetnih društev. Nogometnih dresov še nismo imeli; igralci Prosvetnega društva Škofja Loka so v začetku imeli črne klotaste hlačke in zelene majice, čevlje pa pač takšne, kakršne si je kdo lahko nabavil. In vendar se je z začetkom teh nogometnih tekem že kalil nogometni kader, ki je pozneje odigral vodilno vlogo v loškem nogometu.

Životarjenje je trajalo do leta 1934, ko se je iz nogometašev Prosvetnega društva ustanovilo nogometno društvo Sora Škofja Loka. Društvo je registriralo prve svoje igralce pri Nogometni zvezi Slovenije. To so bili: Silvo Marguč, Tine Pirc, Ivan Hafner, Rudi Finžgar, Franc Krmelj, Janez Škrli, Marjan Masterl, Franc Škrli, Jože Pokorn, Miha Škrli in Polde Paulus. Nogometno društvo je vzelo v najem travnik na Podnu, kjer stojijo današnji dijaški dom in srednje šole.

Nogometaši nemške in slovenske ekipe leta 1941.

V letu 1934 smo igrali v glavnem prijateljske tekme, da se je moštvo ustalilo in dovolj okre pilo. Dosegli smo dobre rezultate, čeprav je bilo moštvo zelo mlado. Vendar je najbolj ostala v spominu tekma s SK Hermes iz Ljubljane, ki smo jo pričakovali z velikim strahom in zmaga li 7 : 3, kar je bila velika podpora naslednjim bojem. V prvenstvu Gorenjske pač nismo takoj posegli po višjih mestih, saj so bila vsa nogometna moštva na Gorenjskem starejša in bolj rutinirana. S strani Prosvetnega društva je za mlade igralce kot društveni zdravnik skrbel dr. Viktor Kocjančič, ki je bil tudi društveni predsednik.

V letu 1935 je skrb za opremo kluba prevzel Alojz Kmetič, ki je s pomočjo svojih poslovnih prijateljev za moštvo priskrbel nove garniture dresov in čevljev po meri. Nastopili so tudi drugi politični časi in odjuga, ko so začeli k našemu klubu pristopati oficirji in podoficirji Planinskega pešadijskega polka v Škofji Loki. S tem se je klub okre pil, najbolj znani igralci med njimi pa so bili: poročniki Suvajčić, Milenković, Srdanović, Cerkvenik, Trifunović, podofi cirji Franković, Ignjatović, Crnobori in drugi. Na ta način je bilo v ekipi dostikrat več oficirjev kot domačih igralcev. Igre same na sebi pa so bile kakovostne, kar je privabilo obilo stalnih obiskovalcev in prijateljev nogometa ne glede na politično prepričanje. Sem in tja je prišel k nam v kaki prijateljski tekmi pomagat igrat tudi kak član enajsterice loškega Sokola, toda to so bili redki primeri. Nekateri naši igralci prvega moštva so imeli svoja stalna mesta: Silvo Marguč srednji napadalec, Tine Pirc levi branilec, Ivan Hafner leva zveza, Rudi Finžgar desni branilec; ti so tudi dosegli najdaljši igralni staž - čez 13 tekmovalnih sezon (čez 13 let aktivnega igranja).

V letu 1938 so po vojaških direktivah z aktivnim igranjem prenehali v našem klubu vsi oficirji in podoficirji loške garnizije. Kljub tem spremembam pa moštvo ni utrpelo veliko na udarnosti, saj so se klubu pridruževali novi igralci iz Škofje Loke in okolice. Moštvo je imelo redne treninge, ki so jih vodili delno domači igralci, občasno pa smo dobili kakšnega tujega trenerja iz Ljubljane. Slačilnico smo imeli ob igrišču, za umivanje pa smo uporabljali mrzlo Soro, ki je tekla za igriščem. V glavnem je bil NK Sora pred vojno kar močan klub, na Gorenjskem med najmočnejšimi."

Oficirje in podoficirje loškega garnizona je prepoved igranja nogometa v NK Sora zelo prizadela. Zato so ustanovili svoje moštvo, ki je zaradi nenaklonjenega vodstva imelo težave pri organizaciji treningov in tekem z ekipami izven vojašnice. Občasno pa so igrali z bližnji mi moštvi prijateljske tekme.

Napad Nemčije na Jugoslavijo, 6. aprila 1941, in s tem ugašanje loškega nogometa, Tine Pirc opiše takole: "Okupacijska doba od 1941 - 1945 je zatrla obetavno rast loškega nogometa, čeprav so se nemški oblastniki trudili, da bi ohranili pri življenju vsaj nogomet, je le-ta z rastjo vpliva narodnoosvobodilnega boja počasi ugašal. Spočetka je veljalo, da je iz nesodelovanja z okupacijsko oblastjo izvzeta samo udeležba v nogometu. Tako se je rodilo športno društvo, ki je zajelo deloma lahkoatlete, v glavnem pa nogometaše. V loški ekipi so takrat igrali: Stane Grundner, Drago Volenc, Urh Kalan, Stane Rešek, Lojze Berčič, Stane Konstantin, Ivan Kunsterle, Jože Jenko, Tone Gruden, Tone Poljanec, Franc Mrak, Milan Osovnikar, Matija Trebše, Silvo Marguč, Ivan Hafner, Tine Pirc, Franc Škrli, Rudi Finžgar ter Bajželj, Gros in Penko iz Stražišča. Odigranih je bilo precej nogometnih tekem, ekipa je sodelovala v prven stvu Gorenjske ter z nogometaši iz Feldkirchna in Borovelj. Tekme so bile dobre, saj so sloven ski igralci Nemcem povsod pokazali gorenjsko trmo ter v glavnem zmagovali. Naš izlet na

tekmo v Feldkirchen ali Borovlje je bil dobra slovenska nacionalna manifestacija, saj je nogometaše spremljalo tudi do 80 ali več navijačev, ter smo res imeli srečo, da smo jo poceni odnesli iz teh krajev. V letu 1943 so teror, aretacije in drugo nasilje nad prebivalstvom utišali tudi nogomet, saj so številni aktivni igralci odšli v partizane, v boje z nemškimi okupatorjem. V teh bojih ali kot žrtve nacističnega terorja so preminuli naslednji loški nogometaši: Janez Škrlj, ki je padel kot jugoslovanski vojak leta 1941 pri Ptuju, Vilko Grundner in Pavle Eržen, ki sta umrla v koncentracijskem taborišču, ter Peter Kavčič, Jože Kavčič, Polde Paulus, Stane Paulus, Franc Krmelj in Franc Bernik, ki so padli v partizanih."

Čeprav v Škofji Loki nismo zabeležili nadpovprečnih tekmovalnih dosežkov v nogometu, pa je kljub temu treba opozoriti, da bo prihodnje leto 80 let od ustanovitve nogometnega odseka v telovadnem društvu Sokol Škofja Loka. V tem času je bila ustanovljena podlaga za razvoj nogometne igre le za množičnost in rekreacijo. Posamezniki pa so se kljub temu uvrščali na svojih interesnih področjih v slovenski in celo jugoslovanski nogometni vrh, na primer Adolf Gerjol, Peter Poljanec in Jalen Pokorn kot igralci, Janez Krajnik kot funkcionar in Slavo Božnar kot sodnik.

V nadaljevanju prispevka sta predstavljena pomembna nosilca takratnega nogometa, Adolf Gerjol in Urh Kalan. Predstavitev Adolfa Gerjola je nastala na podlagi igralških in organizacijskih zaslug za slovenski in loški nogomet, Urh Kalan pa je pripravil spominski zapis o svoji dolgoletni športni poti kot igralec nogometa in vsestranski telesnokulturni delavec Škofje Loke.

ADOLF GERJOL - Veselje ob žogi

Mladostna leta je preživel v Ljubljani, po drugi svetovni vojni pa vidno zaznamoval športno življenje v Škofji Loki. Bil je med ustanovitelji Fizkulturenega društva Škofja Loka, kasneje pa predsednik TVD Partizan Škofja Loka. Do funkcionarjev so ljudje pogosto kritični in se jih naveličajo, A. Gerjola pa so imeli radi in ga spoštovali. V društvu je skrbel za množičnost in kakovost. Poleg orodne telovadbe je podpiral tudi

Adolf Gerjol (1915-2002), najpopularnejši Slovanov napadalec in ljubljanski reprezentant po letu 1930.

nove sekcije: nogomet, odbojko, smučanje, namizni tenis in košarko. Za popestritev dejavnosti je organiziral še šahovsko sekcijo, čeprav je večkrat poudaril, da šah ni šport, ampak le plemenita miselna igra. Minka Bevk, znana loška športnica, je v intervjuju za knjigo Sto let športa v občini Škofja Loka povedala: "Že leta 1945 sem se vključila najprej v Fizkultureno društvo, 1952 pa v telesnovzgojno društvo Partizan Škofja Loka. Prav kmalu sem zašla med funkcionarje. Ko je bil izvoljen za predsednika Partizana dr. Adolf Gerjol, so me izvolili za društveno tajnico, Miro Bernik pa za administratorko Partizana in Planinskega društva. Čeprav Gerjol ni bil strog, pa ga pri izpolnjevanju dogovorjenih nalog nismo nikoli razočarali, tako smo ga spoštovali."

Nekaj spominov na igranje nogometa je A. Gerjol zapisal v kroniki ŠD Slovan ob 70 - letnici delovanja (1913-1983).

Zvezde slovenskega nogometa s Slovanovci, 1934. Adolf Gerjol stoji v prvi vrsti, sedmi z leve.

"Rodil sem se v Vodmatu, tako rekoč sredi nogometa, saj je bila moj dom gostilna, ki je bila sedež tedanje Slavije. V njej se je zbiralo veliko število znanih igralcev in prav ti so me že zelo zgodaj navdušili za nogomet. Jemali so me s seboj na tekme, danes na igrišče Ilirije, drugič na igrišče Primorja, potem spet na Hermes in drugam. Komaj sem se dodobra zavedal, me je pot, tako kot mnoge druge v Vodmatu, že zanesla v barake tedanjega Mladinskega doma in na tamkajšnje igrišče. Tam se je igralo od jutra do večera. In že tedaj so iz te množice otrok rasli odlični nogometaši. Tako je bilo, dokler nismo vsi začeli igrati za prvo moštvo Mladike.

V teh letih je Slovan živel. Šele ko so zgradili igrišče v Zeleni jami, je polagoma spet zaživel. Predsedstvo je prevzel dr. Milan Perko, zobozdravnik v Vodmatu, pri katerem sem se učil, in seveda sem moral Mladiko takoj zapustiti in prestopiti k Slovanu. Kmalu smo bili tretji najmočnejši klub v Ljubljani. Med tednom smo večkrat igrali z Ilirijo in Primorjem, ki sta tedaj igrala v prvi zvezni ligi.

Spominjam se tekme proti Primorju, ko sem nekajkrat zapored preigral dolgonogega Slamiča. V enem od napadov pa me je nič kaj obzirno poškodoval. In ko sem ga z vsem spoštovanjem vprašal, zakaj me je tako neusmiljeno udaril, mi je odbrusil: "Zdaj boš vsaj vedel, koga si driblal, mulec!"

Kmalu po pristopu k Slovanu sem bil zelo počaščen, ko me je podzvezni kapetan poklical v ljubljansko reprezentanco in ko sem nastopil z vrsto znanih igralcev."

URH KALAN - Nekaj utrinkov iz mojega nogometnega udejstvovanja

S športnim udejstvovanjem sem se začel ukvarjati potem, ko sem se kot 11-letnik fantič s starši preselil iz Trate v Škofjo Loko. Takoj sem se včlanil v Sokolsko društvo, kjer sem v oddelku deca, kasneje pa pri naraščajnikih, stalno telovadil v dvorani in sodeloval na nastopih s prostimi vajami.

Kmalu me je zamikal tudi nogomet, saj je društvo že od leta 1929 imelo svojo enajsterico in tudi tekmovali so s sosednjimi gorenjskimi klubi. Takrat so imeli igrišče še za klavnico (v Zvezdi), ki pa je bilo majhno in neprimerno, saj je žoga često končala na Okornovem vrtu ali pa v Selščici, ki je tekla zraven. Tako je moral Ožboltov Peter v kopalkah pri vsaki tekmi dežurati, da je lahko hitro odplaval do žoge, če se je ta znašla v vodi.

V začetku sem tudi jaz pobiral žoge, prav kmalu pa sem začel igrati, najprej na desnem krilu, kasneje enkrat pa so potrebovali vratarja in sem pričel braniti med vratnicami. Opremo smo imeli sila skromno, jaz sem en čas brcal kar z gojzarji, ki sem jih imel za smučanje pa pozimi tudi za v šolo.

Naša velika želja po večjem telovadišču in igrišču se je začela uresničevati s pričetkom izgradnje novega telovadišča v Puštalu. To je bil za tiste čase velik projekt, ki so se ga člani Sokola lotili s prostovoljnim delom. Vse delo je potekalo ročno. Najprej so z vagončki odvozili na kup 1/4 metra vrhnje zemlje in kamenje. Tja so nato položili večje skale, nanje malo manjše in tako naprej, na koncu pa so posuli še staro prst in teren zatravili. S tem je bilo doseženo to, da je ostalo igrišče tudi po hudem dežju vedno suho.

Ker sem bil še mlad in ne kaj dosti močan, so mene določili, da sem s starejšim članom Poljanec Francem sadil breze in drugo drevje na notranji strani ograje.

Naši napor pa so bili končani z veličastno otvoritvijo telovadišča 1938, združeno s telovadnim nastopom velikega števila domačih članov, nato tudi drugih iz gorenjskih društev. Na koncu so odigrali še otvoritveno nogometno tekmo.

Od tedaj dalje sem večino svojega prostega časa prebil na igrišču, kot telovadec ali pa nogometaš - vratar v mladinski enajsterici. To so bili srečni in zadovoljni časi, ki pa so se pričeli spreminjati s pričetkom II. svetovne vojne, s prihodom okupatorja.

V začetku smo še vztrajali, trenirali in prirejali tekme. Ker je bila v Loki nastanjena enota planinske divizije vojakov, smo imeli z njimi nekaj nogometnih srečanj. Igrali smo tudi v koroško-gorenjski ligi in hodili gostovat v Kranj, na Jesenice, Tržič, Št. Vid, Borovlje in Feldkirchen. Na gostovanja z vlakom so nas stalno spremljali navijači, ki jih je bilo včasih tudi 100. Mi smo nastopali kot loški klub in beležili tudi nekaj uspehov.

Številčno se je poznalo usihanje igralcev, ker jih je veliko šlo v partizane. V tistem času smo dobili par okrepitev iz Stražišča in mene je v vratih včasih nadomestil Ivo Bajželj.

Priložnostni tiri z vagončki za prevoz zemlje in kamenja pri gradnji nogometnega igrišča v Puštalu (po letu 1936).

Končno je maja 1945 prišla svoboda in na hitro smo se spet zbrali na igrišču in pričeli s treningi in tekmovanji. V začetku smo bili nogometaši v sekciji Fizkulturnega društva in TVD Partizan. Predsednik kluba je bil Tine Savnik, jaz pa sem opravljal tajniške posle. Kasneje pa smo ustanovili nogometni klub Ločan. Igrali smo v II. slovenski ligi - praktično po vsej Sloveniji (Kranj, Tržič, Jesenice, Št. Peter pri Gorici, Ljubljana, Murska Sobota, Ptuj, Brežice itd). Če smo morali potovati kam dlje, smo morali na vlak že v soboto takoj po kosilu in se vračali v ponedeljek zjutraj.

Spominjam se gostovanja v Murski Soboti, kamor smo prispeli pozno popoldne. Najprej smo se zapodili v slaščičarno in se najedli tort; dobil si jih brez odrezka živilske karte. Po večerji so nam Sobočani priredili zabavo s cigansko glasbo, kjer se je tudi pilo. Vse skupaj se je zavleklo v pozne ali zgodnje ure. Drugi dan smo igrali kot povoženi in visoko izgubili. Vse skupaj pa je bila le taktika gostiteljev.

Spomnim se tudi igranja v Ptuj. Tam so nam pa lepo postregli in to z ocvrtimi piščanci. Pojedel si jih lahko brez živilske karte kolikor si mogel, pa še s seboj smo jih nesli.

Na igrišču Krima na Rakovniku v Ljubljani smo igrali pomembno tekmo, ki se je končala z našo zmago. Ne bi se tega tako spomnil, če ne bi prvič ubranil enajstmetrovko. Od takrat sem postal upoštevan vratar za te najstrožje kazni. To mi je velikokrat uspevalo na podlagi mojega psihološkega trika. Preden je igralec streljal to kazen, sem se vedno premaknil za pol metra od sredine vrat na levo. V tistem, ko je igralec brcnil žogo, seveda tja, kjer je bilo več prostora, to je na desno, sem se jaz vrgel v tisto smer in največkrat mi je uspelo, pa tudi ploskali so mi.

Ubrani sem enajstmetrovko.

Tista potovanja na tekme mi bodo ostala za vedno v lepem spominu. Bilo je veliko veselja, zabave, tovarištva in prijetnih dogodivščin. Pri vsem tem smo preživeli ob skromni malici iz torbe in še to smo delili med seboj.

Naj navedem še najboljše igralce standardnega moštva kluba: vratar: Urh Kalan; branilca: Stane Grundner, Drago Volenc; krilci: Jože Jenko, Matija Trebše, Milan Osovnikar; napadalci: Silvo Marguč, Ivan Hafner, Rudi Finžgar, Franc Mrak in Ivan Kunsterle.

Jeseni leta 1949 sem prenehal z igranjem nogometa - premamilo me je smučanje, pa tudi potrebovali so me, da sem vodil gradnjo smučarske kočice na Starem vrhu.

Poslovilno tekmo sem z drugimi nogometaši - veterani odigral 19. 9. 1970 na stadionu v Kranju.

VIRI IN LITERATURA:

Berčič, Ivo: Sokol in nogomet. Spominski spis Sokolskega društva v Škofji Loki ob 25. letnici (1906-1931).

Ljubljana : Tiskarna Slovenija, 1931, str. 45-48.

Gerjol, Dolfe: Veselje ob žogi. *Kronika SK Slovan*, 1913-1983. Ljubljana : Zveza športnih društev Slovan, 1983, str. 18-19.

Gerjol, Adolf: *Predsedniško poročilo TVD Partizan Škofja Loka*, 1954.

Pirc, Tine: Kronika o razvoju nogometa v Škofji Loki. Ob 90-letnici telovadbe in športa v občini Škofja Loka. *Loški razgledi* 43, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1996, str. 251-255.

Krajnik, Janez: Nogomet v Evropi in naši občini. *90 let telovadbe in športa v občini Škofja Loka 1906-1996* (ur. Ivan Križnar), Škofja Loka : Občina, 1996, str. 96-97.

National Geographic society, Tematska karta, Ljubljana: Založba Rokus, 2006, str. 1-2.

Pavlin, Tomaž: *Razvoj športa (telesne kulture) na Slovenskem* (delovno gradivo).

Bergant, Igor: Zgodovinska razsežnost srečanja s Francozi. *80 let organiziranega nogometa na Slovenskem (1920-2000)*. Ljubljana : Nogometna zveza Slovenije, 2000, str. 13.

Križnar, Ivan: S pomočjo športa so dosegli visoko starost - Minka Bevk. *Sto let športa v občini Škofja Loka, Škofja Loka* : Športna zveza, 2006, str. 191-192.

Summary

Football in Škofja Loka (1929–1945)

Historical sources on the beginnings of football go back to around 2500 BC, when the Chinese were already familiar with a ball and a game called Tsuchu. The ancient Romans, the North American Indians and others throughout the world also already had games similar to football. The well-known Loka sports worker and initiator of football in Škofja Loka, Ivo Berčič, noted in the book, Sokol Notes, from 1931: "It is certain that a game with a ball is not just of English origin, but is as old as mankind". He mentions at the end the Ancient Greeks and their game with small balls.

The contribution describes the considerable confusions that have accompanied football through the centuries. The church was a major opponent of football in the Middle Ages. It warned the population and the authorities of the debauchery and brutality of football, which disturbed the Sunday peace and diverted believers from piety. Even kings of those times often banned the game that caused people difficulties. But all in vain. Neither old nor young respected the bans,

and they kicked on. Only in the 1840s, with strict rules of the game in English schools, were further violence in the streets and parks limited and thus prevented. Conditions were thus created for the further development of modern football.

The aforementioned Ivo Berčič was a prominent gymnast of the Loka Sokol movement. He advocated all-round activity and several times proposed to the society's authorities that they could include in addition to gymnastics on the apparatus also athletics, football, skiing and swimming. He saw the benefits of such work in increasing mass participation, encouraging exercise in the open air and the all-round effect of gymnastics and sport on the health of young people. The administrative council of the society considered at a meeting on 13.6.1929 that, despite individual difficulties, a football section could be founded. A general assembly was already called for 29.6.1929, at which rules and leadership of the section were adopted and thus a date for the start of football in Škofja Loka was also formally established.

The management of the society was satisfied with the working enthusiasm of the players and the leadership of the section. The results of competitions confirmed the good work. The team lost only one out of eleven matches, although they played against teams from the Ljubljana and Gornjejska societies, which had more experience and had been playing for longer. Ivo Berčič noted his satisfaction with the work of the section as follows: "Provided that the football section continues along the planned path, it will undoubtedly achieve many more fine successes. Individual members will not achieve them but the section as a whole - to the pride of the society."

The well-known physical culture worker, Tine Pirc, also wrote about football in Škofja Loka. He was involved in swimming, table tennis, as a pianist in ensembles and in musical accompaniment of free exercises, with mind and body and with football. He wrote about football in the Sokol Physical Training Society Škofja Loka, the Sora Football Club Škofja Loka, the Zvezda Football Club Škofja Loka and football in the Škofja Loka Education Society. He mentioned in his notes the first small football playing fields in Zvezda Park and behind the abattoir, and then also a larger one owned by the Orel Physical Training Society and the Sokol Society in Puštal. Conditions for play in gyms were modest, but they were there, Tine Pirc stressed.

The Orel Society ceased physical training and sports activities due to political circumstances in the country. The Sora football club therefore operated within the framework of the Škofja Loka Education Society. Events took place successfully, a series of very good players were trained and they linked up with the officers and non-commissioned officers of the Loka garrison. Later, irrespective of political affiliation, the Sora football club team was supplemented with individual players from the Sokol section.

Loka football did not entirely cease at the beginning of the Second World War. The German occupying forces encouraged sports cooperation with local players in every way. It continued to some extent until 1943 and then, because of the violence of the police against the civilian population and the departure of players to join the partisans, all sports activities, including football, ceased in Škofja Loka.

The commemorative notes of Tine Pirc, Adolf Gerjol and Urh Kalan tell us how football appeared in Slovenia and Škofja Loka from 1929-1945 and for a short period after the Second World War. All three deserve credit for the development of the game of football, as players and managers in various societies and clubs.

Mirolavin brezokec ali nekaj o najdbi nove, redke vrste slepega hrošča *Anophthalmus mirolavae*

Izvleček

Članek predstavlja prvo najdbo slepe vrste hrošča iz rodu brezokcev (*Anophthalmus*). Gre za odkritje nove, redke živalske vrste, ki jo je avtor poimenoval Mirolavin brezokec (*Anophthalmus mirolavae*) in je bila ulovljena v opuščenih rudarskih rovih v okolici Železnikov (Rudnik na Vancovcu in Rudnik nad Smolevo). Vrsta je zelo ranljiva in jo lahko življenjsko ogrozijo že večja zemeljska dela, goloseki, intenzivno gnojenje in številni zbiralci.

Abstract

**"Mira's Eyeless" or something about a new, rare species of blind beetle
*Anophthalmus mirolavae***

The article presents the first find of a blind species of beetle from the genus *Anophthalmus*. It is the discovery of a new, rare animal species, which the author called "Mira's Eyeless" (*Anophthalmus mirolavae*), after his wife, which was caught in abandoned mine tunnels in the vicinity of Železniki (the mine above Vancovec and the mine above Smoleva). The species is very vulnerable and is already threatened with extinction by major earth works, clear felling, intensive fertilisation and numerous collectors.

Med dolgoletnimi raziskavami favne hroščev v opuščenih rudarskih rovih v okolici Železnikov sem v dveh rudnikih naletel na zanimive primerke brezokcev, ki so se po zunanosti razlikovali od do sedaj znanih vrst. Študije spolnih organov so pokazale, da gre za novo, še neopisano vrsto. Od leta 1983, ko sem našel prvi primerek, sem jih v dolgih 23 letih uspel uloviti le 11, komaj dovolj, da sem vrsto leta 2006 opisal v *Acta entomologica slovenica*. Poimenoval sem jo po moji ženi, ki me že več kot 30 let podpira pri raziskovalnem delu in spremlja na številnih entomoloških ekskurzijah. Ta za biološko znanost nova, redka, popolnoma slepa vrsta (*slika 1*) je srednje velika in ima krepko, podolgovato telo. Glava in vratni ščit sta rumenordeča, pokrovke rumenorjave. Glava in vratni ščit sta pri samcih in samicah bleščeča; pokrovke pri samcih bleščeče in pri samicah nebleščeče. Zgornja stran telesa je pokrita s kratkimi dlakami. Tipalke in noge so dolge in krepke.

Vrsta pripada skupini *Anophthalmus mariae* roda brezokcev (*Anophthalmus* Sturm). Od devetih vrst in ene podvrste (*Anophthalmus mariae*, *Anophthalmus egonis*, *Anophthalmus baratelli*, *Anophthalmus besnicensis besnicensis*, *Anophthalmus besnicensis frater*, *Anophthalmus bojani*, *Anophthalmus kahleni*, *Anophthalmus tolminensis*, *Anophthalmus annamariae* in *Anophthalmus miroslavae*) v Sloveniji ne živi samo *Anophthalmus baratelli*.

Močno sklerotizirani in rahlo pigmentirani zunanji skelet zgoraj naštetih podzemeljskih vrst in podvrste kaže na to, da živijo razmeroma blizu zemeljske površine. Poseljujejo predvsem razpoke in jame, ki ležijo plitvo v tleh. Pri nižjih zunanjih temperaturah (pomlad, jesen) lahko potujejo vse do zemeljske površine in se tod skrivajo predvsem pod globoko v zemljo zakopanimi kamni. Imajo že popolnoma zakrneli oči, površina njihovih teles pa je pokrita s kratkimi dlakami. Ti znaki kažejo

Slika 1: *Anophthalmus miroslavae* Kofler 2006, sp. n. (naravna velikost: 5,4 - 6,0 mm) (foto: Bojan Kofler).

Slika 2: Skupina *Anophthalmus mariae* v Sloveniji (1 - *A. mariae*, 2 - *A. egonis*, 3 - *A. besnicensis*, 4 - *A. besnicensis frater*, 5 - *A. tolminensis*, 6 - *A. kahleni*, 7 - *A. bojani*, 8 - *A. annamariae*, 9 - *A. miroslavae* sp. n.)

na višjo stopnjo specializacije in na to, da gre za zelo staro vrsto. Zastopniki te skupine pose-
ljujejo predvsem apnenčeva območja Južnih Alp, severno mejo tvorijo Karnijske Alpe,
Karavanke in Julijske Alpe, na jugu so razširjene do Matajurja in preko Tolmina do Logaških
Rovt (jugozahodno od Ljubljane), ki pa geološko spadajo že k Dinarskemu Krasu (*slika 2*).

Mirolavin brezokec je bil ujet v Rudniku nad Smolevo in Rudniku na Vancovcu. Do
danes se je ohranil samo Rudnik nad Smolevo, saj je pred leti prišlo do uničenja drugega
nahajališča. Ko so širili gozdno cesto na Vancovcu, je pri zemeljskih delih prišlo do posutja
v rudniku, tako da je ostal dostopen samo njegov vhodni del. Zaradi navedenega smatramo
vrsto za zelo ranljivo. Obstoj Mirolavinega brezokca lahko ogrozijo večja zemeljska dela,
golosek ali intenzivno gnojenje v bližini njegovega edinega nahajališča. Vrsto lahko močno
prizadenejo tudi številni zbiralci hroščev, ki nekontrolirano prihajajo k nam iz raznih delov
Evrope.

LITERATURA:

- Kofler, Bojan: *Anophthalmus mirolavae* sp. n. iz Slovenije (*Coleoptera: Carabidae: Trechinae*). Acta
entomologica slovenica 14 (1). Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije in Slovensko entomološko
društvo Štefana Michielija, 2006, str. 35-42.
- Kofler, Bojan: Podzemeljska favna hroščev v opuščenih rudarskih rovih v bližnjiokolici Železnikov (seve-
rovzhodna Slovenija). Acta entomologica slovenica 7 (2). Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije in
Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija, 1999, str. 129-136.
- Kofler, Bojan: Rudnik nad Smolevo. Železne niti (4). Železniki: Muzejsko društvo Železniki, 2007, str. 299-
304.
- Daffner, H.: Revision der *Anophthalmus*-Arten und Rassen mit lang unddicht behaarter Koerperoberseite.
Mitt. Muench. Ent. Ges., Muenchen, 1996, str. 33-78.

Zusammenfassung

Etwas über den Fund einer neuen seltenen Spezies, des blinden Käfers Anophthalmus mirolavae

*Die verlassenen Bergwerkstollen in der Umgebung von Železniki sind bekannt durch ihre interes-
sante Käferfauna. Die bisherigen Entdeckungen werden ergänzt durch den Fund der neuen
blinden Käferart aus der Gattung Anophthalmus. Der Autor hat nach 23 Jahren beflissener
Forschungstätigkeit schließlich die nötige Menge von Belegexemplaren gesammelt. Die neue,
seltene Spezies Anophthalmus mirolavae wurde in zwei Bergwerken gesammelt, aber eine der
beiden Gruben, die Rudnik na Vancovcu ist vor einigen Jahren zerstört worden. Der einzige
Fundort der neuen Art ist nun nur noch die Grube Rudnik nad Smolevo. Demzufolge ist die
Spezies hochgefährdet. Ihr Bestand ist bedroht durch eventuelle umfangreichere Erdarbeiten,
Kahlschlag oder intensive Düngung in der Nähe des Fundorts. Sie kann auch durch die zahlre-
ichen Käfersammler stark gefährdet werden, die aus verschiedenen Gegenden Europas unkon-
trolliert nach Slowenien kommen.*

PLEČNIK NA
LOŠKEM

Plečnik na Loškem*

*Poštenost je tudi to,
da imate za svoj poklic zadosti znanja
in srčne kulture,
da ste zmožni vršiti svoj poklic
v korist človeštva.*

J. Plečnik

Jože Plečnik (1872-1957)

Slovenci slovimo kot pridni in sposobni ljudje, toda le peščico naših odličnikov v vsej bogati in razburljivi slovenski zgodovini lahko primerjamo z Jožetom Plečnikom. V Loškem muzeju Škofja Loka smo se ob 50. letnici arhitektove smrti z razstavo priklonili spominu na velikana in svečenika umetnosti, ki je našo slavo ponesel v širni svet, Evropi pa zapustil dragoceno umetniško dediščino. Nenavadno je, da so Plečnika še pred nedavnim v tujini poznali in cenili skoraj bolj kot doma, dejstvo pa je, da se prav v zadnjih letih trudimo nadoknaditi zamujeno. Spodobi se, da dokončno ustrezno ovrednotimo briljantni opus tega genialnega človeka. V ta namen so bili tudi Dnevi evropske kulturne dediščine 2007 posvečeni Jožetu Plečniku, vse leto 2007 pa neuradno proglašeno za Plečnikovo leto.

Na razstavi "*Plečnik na Loškem*", ki smo jo pripravili v Loškem muzeju Škofja Loka, smo se osredotočili na arhitektovo delo v naši regiji. Na vpogled smo ponudili načrte in idejne zasnove projektov na Plečnikovem loškem zemljevidu, predstavili fotografsko dokumentacijo na to temo in na muzejski način predstavili nekaj konkretnih Plečnikovih stvaritev za sakralno in posvetno rabo. Postavitev razstave je bila v sozvočju s katalogom, obogatanim z besedili izpod peres kompetentnih ljudi: tistih, ki so Plečnika poznali osebno (takratni župan Občine Škofja Loka Svetko Kobal, Plečnikov študent ing. arhitekt Tone Mlakar, odličen poznavalec loške zgodovine dr. France Štukl), in tistih, ki se že desetletja intenzivno ukvarjajo s proučevanjem njegovega dela - dr. Damjan Prelovšek.

* Članek je bil v nekoliko zmanjšanem obsegu objavljen v razstavnem katalogu *Plečnik na Loškem* (Loški muzej Škofja Loka, 2007). Ker je v tokratnem zapisu dopolnjen z dodatnimi podatki, ga objavljamo še enkrat. (op. ur.)

Presenetljiva je Plečnikova navezanost na Škofjo Loko z okolico, velika pa je tudi zavzetost, s katero se je loteval projektov na Loškem; od teh jih, zaradi arhitektove smrti, veliko žal ni bilo udejanjenih. Iz osebnih pričevanj pa tudi fotografij lahko ugotovimo, da se je Jože Plečnik med obiski Škofje Loke dobro počutil.

V kratkem pismu, ki ga je Plečnik pisal gospodu Niku Žumru iz Železnikov, s katerim sta urejala gradnjo spomenika padlim iz druge svetovne vojne v Dolenji vasi, pravi:

Velespoštovani!

Hvaležen sem Vam, ker me imate tako zvesto v prijaznem spominu. Vreme je letos mizerno, stalno nezanesljivo - nezanesljive pa tudi moje noge - zato je težko misliti na obisk Vaših lepih krajev - Kako bi bil vesel, če bi me kmalu obiskali v Ljubljani in me osvežili z Vašim živim, prijetnim pripovedovanjem!

Spoštljivo in prisrčno Vas pozdravlja,

V udanosti Plečnik

16. jun. 1954

Arhitekt Plečnik ni bil velikokrat v našem mestu, toda občudoval je starodavne loške hiše in naravo za njimi, očitno pa je dobro razumel značaj loške krajine. Dokazi so vidni v Plečnikovih arhitekturnih posegih v naših krajih, subtilnem oblikovanju predmetov za cerkveno rabo, načrtih za celostno ureditev Mestnega trga v Škofji Loki in še bi lahko naštevali. Plečnikovo delo je na različnih področjih njegovega udejstvovanja dobro dokumentirano, kljub temu pa včasih (predvsem na podeželju) odkrijejo kakšno njegovo do sedaj neznano delo, ki ga umetnostna zgodovina še ni obdelala. Arhitekt Jože Plečnik je bil plemenita in komunikativna osebnost, izjemna po človeški plati in vzvišena v svoji umetniški viziji in dejanjih.

Lahko smo ponosni, da je umetnik, ki si je nesmrtno slavo prislužil z mojstrovinami v treh evropskih prestolnicah, Ljubljani, Dunaju in Pragi, delček svoje kreativne pozornosti namenil tudi Škofji Loki in njeni okolici.

Sodelavci Loškega muzeja pri projektu Plečnik na Loškem. Od leve proti desni: Franc Podnar, Jana Mlakar, Boštjan Soklič, Jože Štukl. (foto: arhiv Loškega muzeja Škofja Loka)

*Vsak
izmed nas
je klas
za Vas
zorimo kjerkoli
trohnimo*

Plečnikovo besedilo s spomenika padlim borcem v Dolenji vasi.

Spomenik padlim borcem iz Selške doline v Dolenji vasi, 1954. (foto: arhiv Loškega muzeja Škofja Loka)

Pred petdesetimi leti se je poslovil arhitekt Jože Plečnik^{*}

V začetku letošnjega leta je minilo pol stoletja od smrti največjega slovenskega arhitekta Jožeta Plečnika (1872-1957). Kakor se je morda sprva zdelo, da je z njim za vedno odšla tudi njegova umetnost, je ob koncu sedemdesetih let Plečnikova slava segla daleč v svet in umetnik danes velja za enega najizvirnejših ustvarjalcev dvajsetega stoletja. Ob njegovem delu nihče več ne pomišlja, da naj bi bilo zavrto samo v preteklost, tudi očitke o nasprotovanju nekdanj vodilni doktrini funkcionalizma je dandanes izgubil vsakršno kritičnost. Plečnikova

Damjan Prelovšek in Jana Mlakar,
Galerija na Loškem gradu, september 2007.
(foto: arhiv Loškega muzeja Škofja Loka)

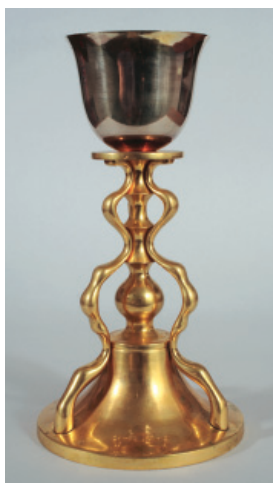
arhitektura je visoka pesem klasične lepote, ki bo vedno aktualna, čeprav bomo v prihodnosti zidali čisto drugače. Globalizirani svet je uniformiral arhitekturo, v naglici vsakdanjega življenja pa ni več dosti časa za premišljevanje o vsem, s čimer se je ukvarjal Plečnik. Nova gradiva in njihove tehnologije so preglasili stare modrosti in malokdo še ve, kako je treba oblikovati kamen, les ali kovino. Ob Plečniku se bodo učile nove in nove generacije oblikovalcev. Njegova arhitektura se ne stara, kakor nam tudi Prešernova poezija po več kot stoletju in pol ostaja neizčrpna zakladnica človeške duhovnosti. Velike ljudi sodimo po tem, kaj nam imajo še vedno pomembnega povedati, ne glede, s kakšnimi merili so jih ocenjevali sodobniki. Pričujoča razstava je majhen, a vendar dragocen prispevek k spominu na

mojstra Plečnika. Marsikaj se je od njegovih obiskov Loke spremenilo in veliko njegovih naročnikov in sodelavcev ni več med živimi. Ostajajo pa njegove umetnine, ki so mestu v ponos in bodo vedno privabljale ljubitelje lepega. V katalogu so zbrani spomini Plečnikovega

^{*} Članek je ponatis prispevka z istim naslovom, ki je bil objavljen v razstavnem katalogu Plečnik na Loškem (izdal Loški muzej Škofja Loka, 2007). Uredništvo se je izjemoma odločilo za ponatis zato, da bi z bogato vsebino prispevka seznanilo čim širši krog bralcev. (op. ur.)

loškega učenca Toneta Mlakarja in kratek zapis nekdanjega občinskega predsednika Sveta Kobala, medtem ko je zgodovinar France Štukl zbral podatke o arhitektovi prisotnosti v Škofji Loki. Pri tem ne gre za drobno epizodo v Plečnikovem ustvarjanju, saj je bil arhitekt večkrat dejaven v mestu in njegovi okolici. Po drugi svetovni vojni sta imela največ zaslug, da je svoja dela zapustil tudi v tem delu Slovenije, škofjeloški župnik Melhior Golob in Niko Žumer iz Železnikov.

Plečniku sta bili Škofja Loka in njena okolica zelo pri srcu, vendar se obojega s svojimi načrti dolgo ni močneje dotaknil, če odštejemo skromen natečaj za kelih poljanskega župnika Tavčarja, ki ga je med študenti razpisal že kmalu po vrnitvi iz Prage. Najpomembnejše delo je oprema župnijske cerkve sv. Jakoba, nastala le nekaj let pred arhitektovo smrtjo in dokončana šele po njej. Dokazuje, kako se je umetnik suvereno in brez samozatajevanja vključil v gotsko arhitekturo. V vrsti krstilnic, ki se po drugi svetovni vojni začena s preoblikovanjem prostora pod zvonikom cerkve v Stranjah, gre škofjeloški posebno mesto. Z njo je Plečnik uresničil svoj mladostni ideal starokrščanskega ciborijskega oltarja in ga obogatil z motivom Božjega groba. Misel o simbolični povezavi rojstva in smrti ter z zveličanjem po njej je Plečnikov izviren prispevek h krščanski ikonografiji. Porodila se mu je nekaj let prej ob urejanju kapele Božjega groba pri frančiškanih v Kamniku. Mogočno kamnito stebrišče z ukrivljenim arhitravom iz rdečkastega hotaveljskega kamna izdaja ustvarjalen pogum umetnika, ki je že krepko prekoračil osmi življenjski križ. Proti nebu vzpetim gotskim oblikam je nasproti postavil klasično govorico rimske antike. Serija svetilk v ladji in prezbiteriju je po frančiškanski cerkvi v Šiški najbogatejša, kar jih je kdaj ustvaril. Če je v tridesetih letih še izhajal iz oblik antične keramike in je zelo skrbno lovil ravnotežje med prostorom in opremo, je na starost spodbude iskal tudi drugod, predvsem pa je še bolj odločno, skoraj manieristično posegel v notranjost cerkve. Njegove luči se zgledujejo pri kelihih, papeški tiari, vencih, rastlinju, srednjeveških kronskih lestencih in podobnem, predvsem pa je na njih veliko pisanih kamnitih plošč. Kombinacija kamna in kovine je značilna za Plečnikovo

Z leve: keliha Škofja Loka 1956, ciborij Stara Loka 1938. (foto: Damjan Prelovšek)

pozno ustvarjalnost, izvira pa iz podoživljanja češke srednjeveške arhitekture. Nekaj luči pod korom je tudi lesenih, saj so po vojni cene bakra in medenine segle v nedosežene višave.

V Selški dolini je Plečnik postavil enega najpretrsljivejših spomenikov žrtvam druge svetovne vojne. Odločno se je ognil vsej socrealistični patetiki svojega časa in pokazal, da je tudi z umirjeno arhitekturo, primerno umeščeno v naravno okolje, mogoče doseči pravi učinek. Grozo vojnega divjanja ponazarjajo le pod streho obešeni koli, na katere so privezovali talce. Plečnik je imel veliko izkušenj z nagrobnimi spomeniki in kapelami. Tudi spomenik v Selški dolini je zato zrasel iz predstav begunjskega paviljona Jožamurka z rusticiranimi stebri, betonskimi strešniki in s klopni, medtem ko je večna luč skoraj dobesedno prenese na s Stojčevega groba na osrednjem ljubljanskem pokopališču. Oblikovno, vsaj kar zadeva betonske loke med stebri, pa bi mu našli vzporednico v sočasni fasadi kranjskega gledališča.

Seznam ne bi bil popoln brez omembe še nekaterih drugih Plečnikovih del na Loškem. Župnijski cerkvi v Železnikih je spremenil streho in iz nepretenciozne arhitekture druge polovice devetnajstega stoletja ustvaril svojevrstno umetnino. Žal ni dočakala današnjih dni. Preuredil je tudi pokopališče v Selcah, v Poljanah postavil spomenik Tavčarju, po arhitektovi smrti pa so pri Sv. Lenartu uporabili enega njegovih načrtov za prekritje ribniških zvonikov. Ob tem je treba spomniti še na kelihe, nagrobnik Franu Jesenku in ne nazadnje na bogastvo njegovih umetnoobrnih izdelkov, ki jih je v Loko prinesla ena od potomk velikega arhitekta. Vse to opravičuje prizadevanje direktorice Jane Mlakarjeve, da velja na umetniško obletnico spomniti s posebno razstavo. Prepričan sem, da bo nudila obilo užitka vsem lepote želnim obiskovalcem.

Loka je pravi biser

(Jože Plečnik, 1954)

Dnevi evropske kulturne dediščine leta 2007 so bili v Sloveniji, v spomin na velikega slovenskega arhitekta Jožeta Plečnika ob 50-letnici njegove smrti, proglašeni za Plečnikovo leto. Po vsej Sloveniji so številne kulturne organizacije prirejale različne kulturne manifestacije, s katerimi so opozarjale na umetnikova dela, ki še dandanes bogatijo naše okolje.

V Škofji Loki so sodelavci Loškega muzeja z razstavo *Plečnik na Loškem* pripravili muzeološki vpogled v njegove idejne zasnove, načrte in projekte za objekte in umetnostne predmete, ki so nastajali ali se ohranili na širšem škofjeloškem območju. Razstava je bila obogatena z odličnim razstavnim katalogom, pravim zbornikom strokovnih prispevkov z bogato fotografsko opremo. Dva med njimi obravnavata prizadevanja škofjeloškega občinskega vodstva, da bi arh. Plečnika pridobili za sodelovanje pri spomeniškovarstvenem načrtovanju in urejanju mesta Škofje Loke, in sicer: nekdanjega loškega arhivista dr. Franceta Štukla o akciji v letu 1939 in povojnega občinskega župana Svetka Kobala v letu 1954, ko je v akciji

Graben po prenovi, ki jo je Plečnik zaupal svojemu asistentu arhitektu Tonetu Bitencu. Erženova hiša garažami je oktobra 1960 še stala, ostale objekte pa so že porušili. (foto: Tone Mlakar)

Arhitekt Jože Plečnik med ogledom Škofje Loke junija 1954. Spremljata ga takratni župan Svetko Kobal in Branko Berčič.

imelo, kot pravi avtor, posebno vlogo loško Muzejsko društvo. O tem sem zbral podatke in opisal dogajanje, kot je dokumentirano v društvenih sejnih zapisnikih.

Na rednem letnem občnem zboru Muzejskega društva 7. marca 1954 je (med drugim) potekala razprava o pripravah urbanističnega načrta za mesto Škofja Loka. Društveni predsednik dr. Pavle Blaznik je v svojem uvodnem poročilu zagotovil, da je Muzejsko društvo pri izdelavi takšnega načrta pripravljeno nuditi vso svojo pomoč, tako s strokovnimi nasveti kot tudi sodelovati v javnih razpravah o reševanju vprašanj, ki zadevajo varovanje

kulturne dediščine. Predsednik v letu 1953 ustanovljenega občinskega urbanističnega sveta Marijan Masterl je nato v orisu delovanja tega sveta kot primer predstavil vprašanje restavriranja območja škofjeloškega Grabna od Bodlarja do vhodnih železnih vrat na Loški grad, kjer naj bi bilo nosilec akcije Muzejsko društvo in bi za sodelovanje pridobilo strokovnjake iz kroga arhitekta Plečnika. Društveni gospodar prof. France Planina je poročal, da sta po sklepu društvenega odbora z odbornikom Brankom Berčičem, zaradi pomoči pri restavriranju starinske Loke, že obiskala mojstra Plečnika, ki je bil takoj pripravljen na sodelovanje: prišel bo v Loko, pregledal teren, razmislil o problematiki in nato dal potrebna navodila. Ko sta se mu ob slovesu za objubo zahvalila, je Plečnik izjavil: "*Loka je pravi biser*" in se zahvalil, ker mu dovolimo svetovati, da se Loka arhitektonsko ne pokvari, ampak izboljša. In že med pripravami na občni zbor so na februarški seji društvenega odbora mogli v zapisnik zabeležiti vzpodbudno sporočilo, da je univ. prof. J. Plečnik določil študentko arhitekture Detonijevo, da s seminarsko nalogo obdela načrt za obnovo škofjeloškega Grabna.

Z začetkom pomladi in prijaznejšim vremenom so nastajali pogoji za organiziranje Plečnikovega obiska v Škofji Loki. V zapisniku društvene seje 1. aprila je zabeleženo: "*Prof. Planina in prof. Berčič sta bila zopet pri arh. Plečniku in se z njim dogovorila, da pride okoli 16. aprila v Loko in si bo ogledal situacije.*" A se zaradi slabega vremena napoved ni uresničila. Ponovila se je na seji 3. junija 1954: "*Prof. Planina in Berčič sta bila pri prof. Plečniku in sta se točno dogovorila zaradi obiska v Loki. Predviden je torek 8. junija, če bo lepo vreme.*" Tokrat so bili vsi pogoji za obisk ugodni.

Velikega mojstra arhitekture in umetniškega oblikovanja so na obisku v Škofji Loki spremljali: predsednik občine (župan) Svetko Kobal in vodja občinskega urbanističnega sveta višji gradbeni tehnik Marijan Masterl ter France Planina in Branko Berčič kot odbornika Muzejskega društva. Ogled mesta in njegovih za revitalizacijo pomembnih arhitektonskih in kulturnih znamenitosti se je začel pri Kamnitem mostu in mestnih Selških vratih; od tod po ulici skozi podnunski predel do trga, ki je nastal med vojno s porušenjem dveh mestnih hiš nasproti farne cerkve sv. Jakoba, pri katere ogledu je sodeloval tudi župnik Melhior Golob; naprej mimo Zofkežove hiše na Mestni trg, kjer si je gost s posebnim zanimanjem

ogledoval Homanovo hišo, Kajbetovo hišo, nekdanje župnišče, stari mestni rotovž, ki ga je označil za pravi biser, območje Pekla in starinske fasade nekaterih hiš; na koncu trga se je dlje zadržal na območju Poljanskih vrat in Grabna z ohranjenim mestnim in grajskim obzidjem in z njegovo revitalizacijo od zgornjega vhoda v Loški grad do Martinove hiše in vzdolž celotnega klanca do vhoda na Spodnji trg; tam si je ogledal dvorišči Krennerjeve in Klobčavarjeve hiše, nekaj starinskih fasad ter mogočno poslopje grajske Kašče. Tu se je Plečnikov študijski obhod Loke tudi zaključil.

Zamisli in pripombe, predloge in odgovore, ki jih je mojster Plečnik izrekel ob ogledu posameznih objektov, si je ves čas vestno beležil takratni odgovorni loški urbanist M. Masterl ter jih nato uspešno uporabil v svoji obsežni strokovni obdelavi urbanistične ureditve Loke v pol leta zatem izišlem prvem letniku domoznanskega zbornika *Loški razgledi*, ki ga je ob financiranju občine izdalo Muzejsko društvo v Škofji Loki. V poglavju, ki obravnava urbanistično urejanje starega dela mesta, uvodoma ugotavlja potrebo po strokovni topografiji za ta del mesta, da ne bi več ponavljali napak iz prejšnjega obdobja (nekaj jih celo našteje) in da bi zaščitili, konservirali in restavriralih zgodovinske in spomeniškovarstvene vrednote. Po dotedanjih strokovnih razgovorih in ugotovitvah je Masterl med nujna prednostna dela uvrstil:

- Izdelavo projekta za restavriranje in ureditev Grabna od Bodlarja do železnih vrat grajskega obzidja, ki obsega: odstranitev vrtno lope na parceli Goljarjevih, kjer je verjetno zasut ostanek bivšega mestnega obzidja; odstranitev objektov mesnice vrh klanca na Grabnu; odstranitev Erženove hiše in garaže in obnovo Martinove hiše, ki je tik ob nekdanjih Poljanskih vratih zadnji ostanek prvotnega zaključka loškega Mestnega trga (Placa); restavriranje mestnega obzidja za Erženovo hišo; odstranitev javnega stranišča pred sodiščem; ureditev poti od sodišča do železnih vrat grajskega obzidja; ureditev nasadov ob Grabnu in na prostoru nekdanje Perkusove hiše na začetku Spodnjega trga (Lontrga). Urediti tudi pešpot na Loški grad in ob njej obnoviti (za staro šolo) posekani nasad, na gradu ponovno pozidati osrednji grajski stolp (donjon) in z njim vrniti gradu monumen-

Jože Plečnik na dvorišču Krennerjeve hiše na Spodnjem trgu v Škofji Loki, junija 1954.

Pogled na območje Poljanskih vrat in Grabna pred prenovno. Po Plečnikovih navodilih so ob prenovi odstranili kapelico in mesnico na vrhu klanca. (foto: Tone Mlakar)

Pri Kamnitem mostu so Plečnika zmotili razni prizidki ob grajsko obzidje.

talni višinski poudarek, ki ga je izgubil leta 1892 s porušenjem tega stolpa, sam Loški grad pa restavrirati in vanj preseliti škofje-loški mestni muzej.

- Na Mestnem trgu bi bilo treba postopno obnoviti hišne fasade, regenerirati stari mestni rotovž, Kajbetovo in Homanovo hišo, ob slednji pa odstraniti betonsko ograjo in teraso ter težak trikotni parkovni prizidek pred njo. V starem delu mesta bi morali odstraniti razne prizidke ob grajskem obzidju pri Kamnitem mostu (prodajalna, mesnica, prekajevalnica, transformator idr.) in bencinsko črpalko ob znamenju sredi trga ter ustrezno zapolniti praznino za porušenima hišama nasproti cerkve sv. Jakoba. Električno in telefonsko napeljavo položiti v kable ter rekonstruirati mestne ulice in ceste na način, ki se prilega starinskemu okolju (kamnite plošče, granitne kocke). Kar zadeva širši okoljski urbanistični vidik, je Plečnika motila npr. Debeljakova hiša, ki zastira edinstveni pogled s cestnega križišča vrh Lahovega klanca na Loko.¹

O poteku in rezultatih Plečnikovega obiska v Loki so odborniki Muzejskega društva razpravljali na naslednji redni seji 1. septembra 1954 in sklenili, da se bodo v naslednjem letu prednostno posvetili predvsem obnovi Grabna. Odbornika Planino so pooblastili, da pri arh. Plečniku poizve, ali jim lahko do oktobra meseca sporoči, če bo mogoče osnovne načrte za restavriranje Grabna izdelati že do konca leta. Odbornik Kobal je še predlagal, naj Planina prosi Plečnika za nasvet, kako ravnati pri načrtovanem beljenju zunanosti Loškega gradu.

V odgovor so odborniki najprej izvedeli, da je prof. Plečnik izdelavo načrtov za ureditev Grabna zaupal svojemu asistentu arh. Tonetu Bitencu. Na naslednji seji, ki je bila 13. 10. 1954, pa so bili obveščeni, da je arh. Bitenc pripravljen predložiti prvi osnutek načrta za ureditev Grabna in Martinove hiše z okoliškim prostorom do novega leta 1955. Zgornji del Grabna naj bi obdelala prof. Plečnik in arh. Bitenc, spodnjega pa arh. Detonijeva. Odbornik in predsednik občine S. Kobal je zato predlagal, naj bi se z Bitencem o njegovi osnovni zamisli najprej pogovorili, kar naj bi organiziral odbornik Berčič. To se je zgodilo prvi teden v novembru, v zapisniku o seji Muzejskega društva dne 5. januarja 1955 pa je zabeleženo: *"Odbornik Berčič predloži Bitenc-Plečnikov načrt za restavriranje Martinove hiše. Odbor z veseljem pozdravi prvi korak k restavriranju in urejanju tega dela Loke. Ugotovijo, da so stari mestni zidovi v načrtu ohranjeni. Dokončno bo sklepal o osnutku občinski odbor, društvo ga lahko odobri."*

¹ Povzeto po Masterl, Loški razgledi I, Škofja Loka 1954.

Prenova je obsegala tudi restavriranje mestnega obzidja in ureditev dostopa na grad, zato je bilo potrebno odstraniti Erženovo hišo, ki je na sliki še vidna. (foto: Tone Mlakar)

Na društvenem občnem zboru, ki se je sestal 27. marca 1955, je društveni predsednik dr. P. Blaznik med drugim lahko poročal: *"Pri urbanističnem načrtu našega mesta se je Muzejsko društvo tesno povežalo z loškimi občinskimi dejavniki, saj je treba loškemu mestnemu jedru ohraniti staro lice in marsikje oskrbeti prikupnejšo obliko. V tej želji smo stopili v stik z našim mojstrom arh. Plečnikom in njegovo šolo. Trenutno se izdeluje načrt za restavriranje starega rotovža. V želji, da damo večji poudarek starim mestnim elementom, je vzniknil načrt, obnoviti loški Graben od Lontrga pa preko Martinove hiše. Odkriti nameravamo preostale dele mestnega obzidja, Graben sam pa povezati z Zgornjim stolpom na Kranjlu."* Društveni odbornik in gospodar Fr. Planina pa je dodal: *"Muzejsko društvo je navežalo stike z Zavodom za spomeniško varstvo in še posebej z arhitektom prof. Jožetom Plečnikom in drugimi arhitekti. Plečnika sva večkrat obiskala z odbornikom Berčičem in dobila pri njem praktične nasvete za urbanistično ureditev. Tudi sam je, kljub svojim letom, obiskal Loko in si jo dobro ogledal zunaj in znotraj. Ko smo mu razkazovali stari rotovž, je s smrdljivega dvorišča, zatrpanega z drvarnicami, ogledoval notranjo stran stavbe in njene arkadne hodnike ter označil arhitekturo kot pravi biser. Odobril je načrt za preureditev Grabna z okolico in za dohod z Grabna k gradu. Ker sam ne zmore tolikšnega dela, ga je prevzel njegov sodelavec arh. Bitenc in že izdelal načrt za obnovo Martinove hiše."*

Skrb za spomeniškovarstveno urbanistično urejanje starega mestnega jedra Škofje Loke je odslej bila stalna naloga Muzejskega društva. Najtesneje je sodelovalo z vodstvom občine, z njenimi strokovnimi službami in komunalno operativo, kakor tudi z drugimi izvajalci revitalizacijskih del. Na prvem mestu je ostajala prenova Grabna: pogovori z lastniki parcel in objektov za njihovo odstranitev (Erženova hiša in garaža, kapelica, skladišče, javno stranišče) ali za načrtovanje novih funkcionalnosti. Arh. Bitenc je poleg ureditvenega načrta za celotno območje Grabna prevzel tudi svetovanje za zaščito arheoloških ostankov Zgornjega stolpa na Kranclju in načrtovanje njihovega restavriranja. Potekalo je odstranjevanje obrtnih lop in prodajaln ter odkritje vhodnih mestnih fasad in obzidja pri Kamnitem mostu, kakor tudi mestnega obzidja vzdolž Grabna in prehoda čezenj pri Poljanskih vratih. Drugi, ob obisku mojstra arh. Plečnika evidentirani spomeniškovarstveni zaščitni oziroma revitalizacijski posegi so se vključevali v program urbanističnega razvoja mesta v zvezi z bližajočo se tisočletnico prvega uradnega dokumenta o Loki in njenem območju iz leta 973.

Sredi teh del je na začetku leta 1957 umrl univ. prof. Jože Plečnik, mojster arhitekture in umetnostnega oblikovanja. Člani Muzejskega društva so se svojega zaslužnega svetovalca spomnili na naslednjem društvenem občnem zboru 30. marca 1958. Ugotovili so, da je bil med mnogimi slovenskimi strokovnjaki (arhitekti, umetnostnimi zgodovinarji, zgodovinarji, muzealci), ki so si ogledovali staro mestno jedro Škofje Loke in dajali dobre spomeniškovarstvene nasvete, tudi pokojni arh. J. Plečnik. Njegovim dragocenim pobudam, strokovni pomoči in sodelovanju pri načrtu arh. Bitenca gre zasluga, da je bil loški mestni Graben obnovljen. Loka, Plečnikov pravi biser, je velikemu mojstru za njegov prispevek, da biser tudi ostane, dolžna globoko zahvalo.

VIRI IN LITERATURA:

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, ŠKL 259 - Muzejsko društvo Škofja Loka, Knjiga zapisnikov odbora in občnih zborov.

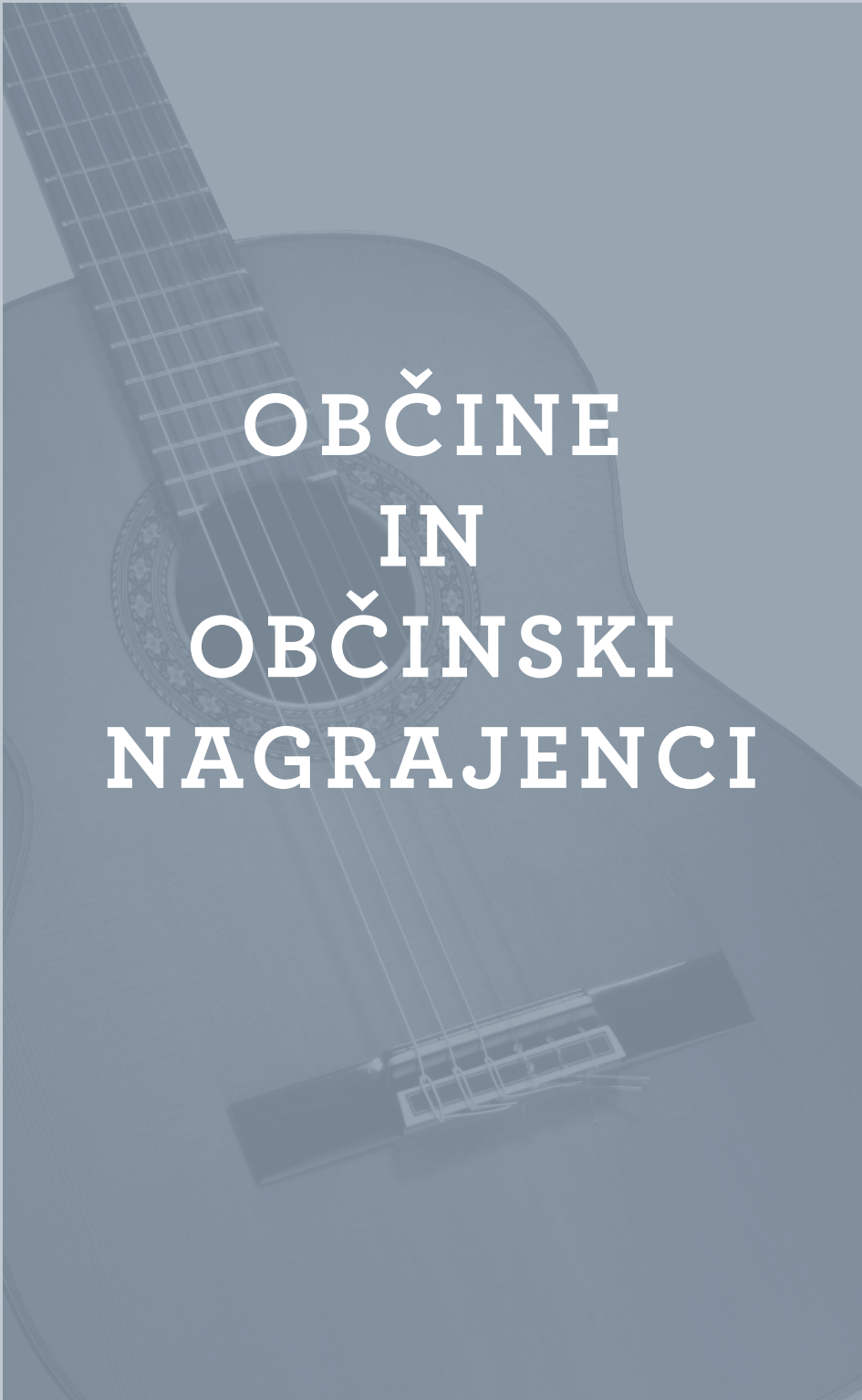
Kobal, Svetko: Prenova Loke v petdesetih letih. *Plečnik na Loškem*, Škofja Loka, 2007, str. 30-32.

Masterl, Marijan: Urbanistična ureditev Loke v očeh njenih prebivalcev, III. Stari del mesta. *Loški razgledi* I, Škofja Loka 1954, str. 127-128.

Ob občnem zboru Muzejskega društva dne 27. marca 1955. *Škofjeloški posvetni list III*, 1954/55, št. 3, str. 27-36 (s sl.).

Občni zbor Muzejskega društva 30. marca 1958. *Loški razgledi V*, Škofja Loka 1958, str. 233-238.

Plečnik na Loškem. Škofja Loka: Loški muzej, 2007.

**OBČINE
IN
OBČINSKI
NAGRAJENCI**

Občina Škofja Loka v luči reforme lokalne samouprave (1994–2008)¹

Geografska lega in položaj občine

Opredeľjujoča značilnost geografske lege občine Škofja Loka je v tem, da se nahaja na stiku, prehodu dveh naravno geografskih (mezo)regij: Škofjeloškega in Polhograjskega hribovja, ki predstavljata najbolj vzhodni del zahodnega predalpskega hribovja, in Kranjsko-Sorškega polja, kot dela Ljubljanske kotline, največje sklenjene ravnine v Sloveniji.² Po novejši naravnogeografski regionalizaciji se ozemlje celotne občine nahaja v alpskem svetu na prehodu Škofjeloškega in Polhograjskega hribovja v Savsko ravan na dnu Ljubljanske kotline.³

Mesto Škofja Loka leži na stiku Selške in Poljanske doline s Sorškim poljem. To ozemlje je bilo v vsej svoji zgodovini prometno izrazito prehodno območje. Prometne poti so vodile iz Furlanske nižine v osrednjo Slovenijo in naprej na Štajersko in Koroško. Tudi danes ohranja ugoden prometni položaj znotraj 10. evropskega prometno-razvojnega koridorja in je relativno blizu tako Ljubljani, kot pomembnemu prometnemu vozlišču na stiku 5. in 10. prometnega koridorja, kot osrednjemu letališču Brnik. Nedaleč stran od mesta poteka tudi železniška proga Ljubljana–Jesenice. Občina je razmeroma odmaknjena od avtocestnega sistema, kar se kaže kot ena od ključnih pomanjkljivosti za razvoj gospodarstva celotne škofjeloške subregije.⁴

Panorama Škofje Loke s Hribca. (foto: Jana Jocič)

- 1 Ker je bila redakcija 54. številke Loških razgledov (2007) končana šele septembra 2008, so v članku zajeti tudi nekateri podatki za leto 2008.
- 2 Gams, *Geografske značilnosti Slovenije*, str. 47.
- 3 Perko, *Pokrajine*, str. 124.
- 4 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 22.

Čez obravnavano območje potekajo povezave regionalnih cest, ki iz kranjske in medvoške (ljubljske) smeri vodijo skozi Škofjo Loko in po Selški dolini proti drugim občinskim središčem (Bohinj, Tolmin in Cerkno) ter po Poljanski dolini proti Polhovemu Gradcu, Logatcu, Idriji, Vrhniki in Cerknemu.⁵

Prav zato se prometna smer, ki osrednjo Slovenijo mimo Škofje Loke skozi Poljansko dolino povezuje s Primorsko, in katere sestavni del je tudi poljanska obvoznica, v državnih razvojnih dokumentih uvršča med prednostne projekte, ki zadevajo modernizacijo – izgradnjo, posodobitev in obnovo državnega cestnega omrežja na prioritetnih razvojnih oseh. Gre za t. i. 4. razvojno os, ki poteka od Robiča na meji z Italijo in Jeprco, kjer se bo 4. razvojna os s predvideno navezovalno cesto Povodje–Stanežiče priključila na slovenski avtocestni sistem.⁶

Razvojne osi bodo prispevale h koncentraciji družbeno-gospodarskega razvoja na njihovih trasah, po drugi strani pa bodo izboljšale prometno varnost in pretočnost prometa. Ali, kot ugotavljajo snovalci Resolucije o nacionalnih razvojnih projektih: *"Nekateri deli Slovenije so tudi zaradi slabše prometne povezanosti izgubili razvojne potencialne in v teh je prišlo do razvojnih težav.*

Umeščanje razvojnih osi v prostor pa ni le prometna politika države. Razvojne osi so razvojna vprašanja regij in krajev ob trasi razvojnih osi. Zato bodo v izvedbo teh projektov močno vpete regije in občine, kjer so projekti predvideni.

Posodobitev cestnih povezav in deloma tudi izgradnja novih je že predvidena v vrsti državnih izvedbenih programov.

Na trasah razvojnih osi je nujno izboljšanje zmogljivosti z odpravo ozkih grl na državni cestni mreži. Vzpostavitev prometne povezave bo usklajena z razvojnimi potrebami regij in mest ob trasi, posredno pa bo razvoj razvojnih osi omogočil izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva (razvoj podjetij, poslovnih con, logistične storitve, turizem in drugo). V razvoju projekta bo zato velika pozornost namenjena prav regionalnim vsebinam in prilagajanju infrastrukture potrebam in koristim. Ravno zaradi tega bodo postopki umeščanja tras v prostor širše načrtovani, da bo tako omogočeno vsebinsko in tudi infrastrukturno navezovanje projektov na razvojne osi.

Z navedenimi projekti razvojnih osi se zagotavlja javno dobro v obliki cestne infrastrukture, ki je eden od potrebnih (vendar ne tudi zadostnih) pogojev za doseganje ciljev celovitega in trajnostnega razvoja družbe. Projekti bodo prispevali k doseganju konkurenčnosti, skladnejšega regionalnega razvoja in bolj uravnoteženi prostorski politiki. Predvsem bodo z izvedbo teh projektov bolj izraženi regionalni razvojni potenciali, kar bo omogočilo tako razvoj gospodarstva in tudi kakovostno življenjsko okolje za ljudi v regijah".⁷

Že od samega nastanka fevdalne posesti loškega gospostva leta 973 je torej šlo za (naravno) geografsko utemeljeno in gravitacijsko zaokroženo regijo z upravnim in gospodarskim središčem v Škofji Loki, katero so določale tako skupne naravne (pokrajinsko-ekološke) značilnosti kot tudi dolga skupna zgodovina ter notranja družbeno-ekonomska povezanost in dinamika.

5 Mrljak, Območni razvojni program, str. 22.

6 Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih, str. 60–61.

7 Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih, str. 61.

Freisinško gospostvo je obstajalo kar 830 let, vse do sekularizacije leta 1803, ko ga je avstrijska država ukinila. S sekularizacijo je upadel tudi pomen Škofje Loke, vendar pa je škofjeloško območje, kot jasno izoblikovana funkcijska subregija in kot enotno upravno območje, ostalo vse do konca leta 1995, do reforme sistema lokalne samouprave. Takrat so na ozemlju velike komunalne občine nastale štiri nove občine:⁸

- Občina Škofja Loka (146 km², 22.333 prebivalcev)
- Občina Železniki (163,8 km², 6.884 prebivalcev)
- Občina Gorenja vas-Poljane (153,3 km², 7.111 prebivalcev)
- Občina Žiri (49,3 km², 4.919 prebivalcev).

Omenjene štiri občine tvorijo novito funkcijsko regijo oziroma zaokroženo celoto in sodijo v skupno Upravno enoto Škofja Loka.

O tesni povezanosti celotnega obravnavanega območja na področju gospodarstva pričajo tudi nekatere pomembne podporne inštitucije: Območna obrtno-podjetniška zbornica Škofja Loka (ustanovljena leta 1976), Razvojna agencija Sora d. o. o. (ustanovljena leta 1999), Zavod za pospeševanje turizma Blegoš (LTO Blegoš) (ustanovljen leta 2000).

Za območje občin Škofja Loka, Gorenja vas-Poljane, Železniki in Žiri je bil leta 2002 sprejet Območni razvojni program 2002-2006 (ORP 2002-2006), ki ga je pripravila Razvojna agencija Sora (RAS). Program je takrat predstavljal osnovo za pripravo Regionalnega razvojnega programa Gorenjske (2002-2006).

Celotno škofjeloško območje se v obstoječi teritorialni razdelitvi na t. i. razvojno statistične regije uvršča v Gorenjsko razvojno statistično regijo, ki jo sestavlja 18 lokalnih skupnosti. Enako je tudi v izhodiščnem zakonskem predlogu teritorialnih območij prihodnjih pokrajin, kje bo Občina Škofja Loka del Gorenjske pokrajine.

Funkcijska struktura občinskega središča in nekateri izbrani socio-ekonomski kazalci

Površina sedanje Občine Škofja Loka znaša 146 km². Na dan 31. 12. 2006 je na tem območju živel 22.333 prebivalcev.⁹

Po letu 1991 je število prebivalcev v občini raslo. Dinamika rasti in naravni prirastek sta višja od gorenjskega in slovenskega povprečja. Starostna struktura prebivalstva v loški občini je v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo ugodna; statistični kazalci namreč kažejo dobro povprečno rast prebivalcev.¹⁰

Stabilne demografske trende posredno prikazuje tudi število vpisanih otrok v škofjeloške osnovne šole v šolskem letu 2008/2009. Vpisanih je 2.125 osnovnošolcev, od tega 233 prvošolcev.

V obeh škofjeloških vrtcih je bilo v novem šolskem letu - v mesecu septembru 2008 - skupaj vpisanih 786 otrok. Večina (745) je vpisanih v javni Vrtec Škofja Loka, 41 pa v zasebni vrtec Sončni žarek.

8 *Statistični letopis 2007*, Prebivalstvo po spolu, str. 4.

9 *Statistični letopis 2007*, Pregled občin, str. 1-4.

10 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 22.

Starostno strukturo najbolje kaže **indeks staranja prebivalstva**, ki je izračunan iz (razmerja) podatkov prebivalstva starega od 0–14 let in prebivalstva starega nad 64 let. Indeks presega vrednost 100, kadar je starega prebivalstva več kot mladega.¹¹ Indeks staranja prebivalstva v Občini Škofja Loka, izračunan za leto 2003, je pod gorenjskim (91.8) in slovenskim (100) povprečjem ter znaša 76.8. Ugodnejši indeks staranja na Gorenjskem izkazujejo samo še občine v suburbaniziranem obmestju Kranja: Cerklje (70.2), Naklo (71.5), Šenčur (73.8) in v občinah Gorenja vas-Poljane (68.2) in Železniki (68.4), ki izkazujejo nadpovprečno rodnost.¹²

Skupni prirastek prebivalstva občine je tako pozitiven in je hkrati rezultat rasti prebivalstva in selitvenega prirasta. Slednji je v občini prav tako pozitiven. Povečano zanimanje za doselitev je po ugotovitvah ORP 2002–2006 rezultat pestrosti naravnih danosti, drugih kakovosti okolja in nižjih cen stanovanj in hiš, kot so v večjih mestnih središčih v sosednjih regijah.¹³

Položaj občinskega središča Škofje Loke opredeljuje tudi bližina gorenjske prestolnice Kranja (10 km) in državne prestolnice Ljubljane (23 km), kar pomeni odliv oziroma dnevno migracijo v ti dve zaposlitveni središči.

Občina Škofja Loka se v tipologiji razvojnih območij občin v Republiki Sloveniji sicer uvršča v dinamični razvojni koridor, ki po ravninskem (kotlinskem) osredju Savske ravni poteka od Ljubljane praktično do Jesenic. Za to območje je značilna močna urbanizacija z metropolitaniškimi težnjami – in močno nadpovprečna razvitost.¹⁴

Mestni občini Kranj in Ljubljana sta po isti tipologiji območji z izrazito prevlado delovnih mest na aktivnega prebivalca in s pripadajočim obmestjem dejansko predstavljata največjo koncentracijo delovnih mest (v prevladujoče storitvenih dejavnostih), kar seveda sproža obsežne dnevne migracije zaposlenih iz sosednjih območij.¹⁵

Kranj kot nedvoumno (mezo)regionalno središče Gorenjske uvrščamo med povprečno opremljena središča 5. stopnje, medtem ko je prestolnica Ljubljana nasploh edino makroregionalno središčno naselje 7. stopnje v državi.

V hierarhiji središčnih (centralnih) naselij in njihovih vplivnih (gravitacijskih) območij uvrščamo mesto Škofjo Loko med pomembnejše subregionalne centre. Za razliko od Trziča, Radovljice in Bleda, ki prav tako sodijo v red središč 3. stopnje, izkazuje Škofja Loka nadpovprečno raven opremljenosti s centralnimi funkcijami.¹⁶

Pomembnejše centralne funkcije v občini Škofja Loka

Škofja Loka je subregionalno središče, ki premore nekatere upravne institucije ter družbene (javne) in storitvene dejavnosti širšega pomena. Mesto Škofja Loka je upravno središče območja, kjer se nahajajo: Upravna enota Škofja Loka, izpostava Davčnega urada Kranj, Zavod RS za zaposlovanje – Urad za delo Škofja Loka, izpostava Zavoda za zdravstveno

11 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 86.

12 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 86.

13 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 13.

14 Ravbar, *Regionalni razvoj slovenskih pokrajin*, str. 51.

15 Ravbar, *Regionalni razvoj slovenskih pokrajin*, str. 51.

16 Vrišer, *Središčna (centralna) naselja*, str. 308–309.

zavarovanje Slovenije, Geodetska uprava, Zgodovinski arhiv Ljubljana - Enota v Škofji Loki, Okrajno sodišče Škofja Loka, notariat.

Omeniti velja, da se je leta 2002 v prenovljene prostore nekdanje vojašnice preselilo Okrajno sodišče, leta 2003 enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana, septembra leta 2006 pa še Center za socialno delo Škofja Loka.

Na področju družbenih dejavnosti ter vzgoje in izobraževanja delujejo v škofjeloški občini javni Vrtec Škofja Loka, zasebni vrtec Sončni žarek, štiri osnovne šole (OŠ Škofja Loka - Mesto, OŠ Cvetko Golar, OŠ Ivan Grohar in OŠ Jela Janežiča) in glasbena šola. V mestu delujejo tri srednje šole: Gimnazija Škofja Loka, Srednja lesarska šola Škofja Loka in Šola za strojništvo, v sklopu katere deluje tudi Višja šola za strojništvo. Trenutno je v teku povezovanje obeh škofjeloških strokovnih šol (lesarske in strojne) v nov šolski center. Ustanovitveni akti so že podpisani, center pa naj bi zaživel v prihodnjem šolskem letu. V občini deluje tudi Ljudska univerza Škofja Loka z osnovno šolo za odrasle in različnimi visokošolskimi programi.

Na področju javne (socialne) infrastrukture delujejo v Škofji Loki dijaški dom, zdravstveni dom, tri lekarne in dom starejših občanov. V kraju ima sedež Center za socialno delo, ki pokriva območje celotne škofjeloške upravne enote.

V občini se tudi sicer uspešno razvija in dopolnjuje sistem socialno-varstvenih služb in storitev, ki omogočajo boljšo socialno zaščito in vključenost posameznikov s posebnimi potrebami v vseh starostnih obdobjih. Zanje so zagotovljene različne oblike oskrbe in varstva. Za predšolske otroke s posebnimi potrebami je poskrbljeno v posebnem oddelku Vrta Škofja Loka, za šoloobvezne pa na OŠ Jela Janežiča, ki jo obiskujejo učenci iz vseh štirih občin na Loškem. Vsem osebam, ki ne uspejo nadaljevati šolanja, je namenjen Varstveno delovni center, ki deluje kot enota VDC Kranj in vključuje lažje in srednje prizadete osebe iz vseh štirih občin. V gradnji je tudi bivalna skupnost, ki bo namenjena varovancem, ki nimajo več staršev ali jim le-ti ne morejo več nuditi ustreznega (celodnevnega) varstva in oskrbe.

Zunanjščina nove športne dvorane pri OŠ Cvetka Golarja na Trati. (foto: Jana Jocič)

Osebe, ki lahko opravljajo delo, imajo možnost, da se vključijo v invalidsko podjetje Želva.

Poleg tega na območju občine delujeta še dve instituciji posebnega pomena, in sicer: Varna hiša za ženske in otroke, ki so žrtve nasilja, in terapevtska skupnost "Projekt Človek", ki deluje v Sopotnici.

Škofja Loka ima splošno izobraževalno knjižnico Ivana Tavčarja z izposojevališči na Trati in v Retečah, gledališko dvorano Loškega odra in kinodvorano Kina Sore. H kulturni infrastrukturi v občini spadajo tudi tri kulturne dvorane: pri Sv. Duhu, v Retečah in na Bukovici.

Na območju občine se nahaja več pomembnejših objektov športno-rekreacijske infrastrukture - spodnji del smučišča Stari vrh in športna dvorana Poden, tik pred izgradnjo pa sta še nova športna dvorana na Trati in sodobna telovadnica pri OŠ Jela Janežiča v Podlubniku.¹⁷

V mestu sta dve pošti, v centru in Frankovem naselju, policijska postaja, več poslovnih enot bank oziroma njenih ekspozitur ter zavarovalnic.

Iz naštetega izhaja, da je Škofja Loka nadpovprečno opremljeno središče 3. stopnje.¹⁸

Iz Občine Škofja Loka se na delo v druge občine dnevno vozi okoli 40 % delovno aktivnega prebivalstva.¹⁹ Dokaj močne dnevne migracije so v največji meri posledica ponudbe boljših (bolje plačanih) in bolj raznovrstnih služb v sosednjih upravnih in zaposlitvenih centrih; še posebej v Kranju, Ljubljani in njunem "terciariziranem" obmestju.

Mestno naselje Škofja Loka se po svoji družbenogospodarski in funkcijski klasifikaciji uvršča med majhna industrijska središča z zmerno usmeritvijo v industrijo, po svoji družbeno-gospodarski usmerjenosti (glede na zaposlitveno sestavo) pa kaže zmerno sekundarno usmeritev, kar pomeni, da je v njej industrija nadpovprečno razvita dejavnost.²⁰

Kot pravilno ugotavljajo že pripravljavci Območnega razvojnega programa, so dnevne migracije delovno aktivnega prebivalstva predvsem posledica pestre ponudbe kakovostnih delovnih mest v soseščini (proizvodnja, razvite storitvene dejavnosti, razvejan javni sektor oziroma osredotočenost javnih služb). Navajajo, da zaradi hitrega razvoja, pestre gospodarske strukture, centralne lege in relativno dobre dostopnosti raste dnevni pretok delovne sile iz škofjeloškega območja v Kranj in Ljubljano.²¹

Plače in dohodnine

Povprečne plače na zaposlenega v Občini Škofja Loka ne dosegajo niti gorenjskega niti slovenskega povprečja.²² Avtorji v strateškem delu območnega razvojnega programa navajajo, da so na območju Ljubljane in Kranja plače višje kot na območju UE Škofja Loka in opozarjajo, da kolikor ne bomo uspeli ustrezno prestrukturirati gospodarstva, lahko poleg sedanjega odliva kadrov pričakujemo še dodaten odliv intelektualnega kapitala.²³

Povprečne mesečne bruto plače na zaposlenega v Občini Škofja Loka so v opazovanem

17 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 33-34.

18 Vrišer, *Središčna (centralna) naselja*, str. 308-309.

19 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 31.

20 Vrišer, *Funkcije mest*, str. 306-307.

21 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 13.

22 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 14.

23 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 14.

letu 2003 opazno odstopale od slovenskega (indeks 100) in gorenjskega povprečja (indeks 95.7). Indeks povprečne mesečne bruto plače na zaposlenega, ki ga beleži Občina Škofja Loka, je 88.8. Nižje indekse bruto plač v gorenjski regiji so imele samo še občine Bohinj (73.4), Tržič (78.4), Preddvor (82.5), Žiri (82.8), Radovljica (86.6) in Železniki (87.2).

Najvišji indeks bruto plač na Gorenjskem so imeli v občinah Kranj (103.1), Jezersko (104.6) in Cerklje na Gorenjskem (141.7). Slednji je bil v letu 2003 tudi najvišji izmerjeni indeks nasploh, kar pomeni, da so zaposleni v podjetjih s sedežem v Občini Cerklje na Gorenjskem statistično prejeli najvišjo bruto plačo v vsej Sloveniji. Za primerjavo naj navedemo, da znaša indeks povprečne bruto plače na zaposlenega za Osrednjo Slovenijo 116.3, za Ljubljano pa 123.6.²⁴

Zelo indikativen je tudi kazalec, ki prikazuje **bruto osnovo za dohodnino na prebivalca**. Osnova za dohodnino na prebivalca je osnovni kazalnik, ki prikazuje ekonomsko moč prebivalstva določene obravnavane teritorialne enote (občine, regije). Ta kazalnik zajema vse obdavčljive dohodke prebivalstva, brez olajšav, ki jih davčni zavezanci lahko uveljavljajo. Osnova za dohodnino temelji pretežno na osebnih prejemkih, med katerimi imajo največji delež ravno plače.²⁵

Osnovo za dohodnino se prikazuje za tisto teritorialno enoto, kjer ima prebivalec ali davčni zavezanec stalno prebivališče (domicil).

Na teritorialni ravni občin je edini kazalnik, ki nam posredno, vendar zelo približno, poda tudi informacijo o kupni moči prebivalstva.²⁶

Če je indeks povprečne bruto osnove za dohodnino na prebivalca na Gorenjskem v izbranem letu 2002 znašal 101.8 povprečne slovenske ravni, je omenjeni indeks v Občini Škofja Loka v istem letu znašal 108.4, kar pomeni tretjo najvišjo doseženo vrednost v regiji. Višjo bruto osnovo za dohodnino na prebivalca sta v opazovanem letu 2002 na Gorenjskem imeli le Mestna občina Kranj (109.7) in Občina Žirovnica (115.3).

V osrednjeslovenski statistični regiji je povprečni indeks bruto osnove za dohodnino znašal 122.3, Mestna občina Ljubljana pa je imela indeks 135.7, Občina Trzin pa kar 160.2, kar je bila najvišja vrednost indeksa v Sloveniji.

Obravnavani kazalec bruto osnove za dohodnino potrjuje naše predhodne navedbe, da precejšnje število občanov Škofje Loka odhaja na delo v bližnja zaposlitvena središča predvsem zaradi izrazite koncentracije boljših delovnih mest (s prevlado na področju storitvenih dejavnosti). Ali, kot ugotavlja Janja Pečar, avtorica delovnih zvezkov z regionalno tematiko Urada RS za makroekonomske analize in razvoj: *"Primerjava odstopanja od slovenskega povprečja v plačah na zaposlenega in v osnovi za dohodnino na davčnega zavezanca tudi pokaže, da je ob plačah prisotnih več drugih dohodninskih virov. Seveda pa so razlike tudi zaradi različnih metodoloških osnov pri teh dveh kazalnikih. Osnova za dohodnino je namreč vezana na stalno prebivališče davčnega zavezanca, plača na zaposlenega pa na sedež podjetja, v katerem zaposleni dela".*²⁷

24 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 134.

25 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 71.

26 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 71.

27 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 72.

Registrirana brezposelnost

Občina Škofja Loka sicer tradicionalno beleži nizko stopnjo brezposelnosti, ki je daleč pod slovenskim in regijskim povprečjem.²⁸ Če je stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji v letu 2003 znašala 11.2 % (indeks 100), je bila povprečna stopnja brezposelnosti v gorenjski statistični regiji precej nižja 8.3 % (indeks 74.3). V Občini Škofja Loka smo takrat zabeležili 5.7% brezposelnost (indeks 51.4) kar je ena najnižjih stopenj v regiji. Nižjo brezposelnost so zabeležili samo v sosednjih občinah, ki sodijo v okvir UE Škofja Loka: Železniki (3.8 %), Žiri (3.6 %) in Gorenja vas-Poljane (3.5 %) ter gospodarsko zelo propulzivni Občini Cerklje na Gorenjskem (5.4 %).

Samo za primerjavo povejmo, da so najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti na Gorenjskem v letu 2003 – pa tudi v daljšem časovnem obdobju – beležile občine Tržič 10.9 % (indeks 97.7) in Jesenice 13.9% (indeks 127.7).²⁹

Poslovanje škofjeloških gospodarskih družb

Kot rečeno, se mestno naselje Škofja Loka po svoji družbenogospodarski in funkcijski klasifikaciji sicer uvršča med **majhna industrijska središča z zmerno usmeritvijo v industrijo**,³⁰ kar pa ne zmanjšuje njene gospodarske vloge in pomena v regiji.

V Občini Škofja Loka je imelo po podatkih Območne gospodarske zbornice v letu 2005 sedež 449 gospodarskih družb, ki skupaj zaposlujejo 6.170 zaposlenih. Po teh dveh kazalnikih se občina uvršča na drugo mesto v gorenjski regiji, kjer skupaj deluje 3.665 družb, s 43.467 zaposlenimi.

Škofjo Loko po obeh kazalnikih presega samo Mestna občina Kranj, in sicer s 1.228 gospodarskimi družbami in 15.874 zaposlenimi delavci. Vsa ostala regijska središča za njo zaostajajo po obeh opazovanih parametrih. V Občini Radovljica je leta 2005 delovalo 405 družb, z 3.464 zaposlenimi, na Jesenicah je bilo v 249 registriranih gospodarskih družbah 3.529 zaposlenih, v Naklem pa je bilo v zgolj 109 gospodarskih družbah 2.984 zaposlenih.

Skupno 2.561 gorenjskih gospodarskih družb je poslovno leto 2005 zaključilo z 49.879 milijonov tolarjev čistega dobička, kar je predstavljalo 8.1 % delež ustvarjenega dobička v celotni Sloveniji. Celotni obseg ustvarjenega čistega dobička je za 7.9 % večji od ustvarjenega v letu 2004.³¹

Po zbranih podatkih Območne gospodarske zbornice za Gorenjsko je v letu 2005 2.561 gorenjskih gospodarskih družb s 36.068 zaposlenimi ustvarilo 49.879 milijonov tolarjev čistega dobička. K temu je največ prispevalo 859 gospodarskih družb z 11.866 zaposlenimi z območja Mestne občine Kranj (19.514.270 SIT). Sledi jim 178 jeseniških gospodarskih družb s 3.212 zaposlenimi in 7.045.818 SIT čistega dobička, 311 škofjeloških družb s 5.123 zaposlenimi in 6.285.465 SIT čistega dobička in 284 radovljiških gospodarskih družb s 3.072 zaposlenimi in 3.634.465 SIT čistega dobička.³²

28 Mrljak, *Območni razvojni program*, str. 31.

29 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 90.

30 Vrišer, *Funkcije mest*, str. 306–307.

31 Švarc, *Poslovanje gospodarstva gorenjske regije*, str. 6.

32 Švarc, *Poslovanje gospodarstva gorenjske regije*, str. 6.

Industrijska cona na Trati. (foto: Jana Jocič)

Rastoči poslovni objekti v obrtni coni na Trati.

Navedene štiri najmočnejše občine so po obsegu čistega dobička v letu 2005 ustvarile kar 73 % vsega čistega dobička regije.³³

Med deseterico najuspešnejših gospodarskih družb po dobičku na Gorenjskem sta se v letu 2005 uvrstili tudi dve podjetji s sedežem v škofjeloški občini: TCG Unitech Lth-ol d. o. o. Škofja Loka na 7. in Termo d. d. Škofja Loka na 9. mesto. Družba TCG Unitech Lth-ol se je po istih virih (iz leta 2005) nahajala tudi na 6. mestu med desetimi največjimi podjetji po prihodku na Gorenjskem in na 5. mestu po številu zaposlenih na Gorenjskem. Omenjena gospodarska družba se je v tem letu nahajala tudi na 5. mestu največjih družb po dodani vrednosti na Gorenjskem. Na 9. mestu ji je po istem kazalcu sledilo podjetje Termo d. d. Škofja Loka.³⁴

Po kazalcu **dodane vrednosti po občinah v letu 2005** beležimo najvišjo ustvarjeno dodano vrednost v Mestni občini Kranj (110.880.622 SIT), v Občini Škofja Loka (38.331.596 SIT) in Občini Jesenice (26.738.377 SIT).³⁵

Ko to absolutno vrednost pretvorimo v statistični kazalec, ki nam omogoča ustrezno primerjavo, ugotovimo, da je bila leta 2002 dodana vrednost na zaposlenega v Občini Škofja Loka 4.928.000 SIT, kar je bilo nižje od gorenjskega (5.376.000 SIT) in slovenskega povprečja (5.588.000 SIT). Ta podatek ni najbolj spodbuden, saj so višjo dodano vrednost na zaposlenega leta 2002 beležili še v naslednjih gorenjskih občinah: Cerklje na Gorenjskem (7.530.000 SIT), Jezersko (6.670.000 SIT), Kranj (6.327.000 SIT), Šenčur (6.027.000 SIT), Železniki (5.635.000 SIT), Gorenja vas-Poljane (5.541.000 SIT) in Jesenice (5.217.000 SIT).³⁶

V teh statističnih pokazateljih se seveda skriva dobršen del odgovorov na vprašanje, zakaj so v škofjeloški občini plače zaposlenih relativno nizke. Ustvarjena dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca namreč kaže ekonomsko moč gospodarstva določene teritorialne enote (občine, regije).³⁷ Za primerjavo povejmo še, da je bila povprečna dodana vrednost na zaposlenega v absolutno najbolj razviti osrednjeslovenski regiji 6.631.000 SIT, v

33 Švarc, *Poslovanje gospodarstva gorenjske regije*, str. 7.

34 Švarc, *Poslovanje gospodarstva gorenjske regije*, str. 4–6.

35 Švarc, *Poslovanje gospodarstva gorenjske regije*, str. 6–7.

36 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 107.

37 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 63.

gospodarskem centru države – Mestni občini Ljubljana – pa 7.075.000 SIT).³⁸

Drug indikativni kazalec podjetniške klime v gorenjski razvojni regiji je število majhnih samostojnih podjetnikov. Na Gorenjskem smo leta 2005 našeli 5.604 podjetnikov. Tudi tokrat je po številu teh podjetnikov in številu zaposlenih vodilna Mestna občina Kranj (1.338 podjetnikov, 1.172 zaposlenih), sledijo ji občine Škofja Loka (644 podjetnikov, 544 zaposlenih), Radovljica (604 podjetnikov, 514 zaposlenih) in Bled (461 podjetnikov, 350 zaposlenih).³⁹

Skupaj so tako leta 2005 gorenjski podjetniki ustvarili 99.003 milijonov SIT prihodkov, od tega so podjetniki iz kranjske občine ustvarili 22.883 milijonov SIT prihodkov. Sledijo jim škofjeloški podjetniki z 12.194 milijonov SIT, radovljiški z 9.538 milijonov, šenčurski z 8.317 milijonov in cerkljanski s 7.699 milijonov SIT prihodkov.⁴⁰

Tudi ta ekonomski kazalec priča, da ima Škofja Loka dolgo tradicijo obrti in podjetništva, da pa jo dohitevajo nekatere občine v suburbaniziranem obmestju Kranja, ki so odlično izkoristile svoje lokacijske prednosti – predvsem svoj prometni položaj v bližini prometnih koridorjev in vozlišč (avtocestnega sistema in letališča) ter med prvimi vzpostavile sodobne obrtno podjetniške in industrijske cone (npr. Šenčur, Cerklje).

Na Občini Škofja Loka se dobro zavedajo, da je urejena gospodarska in prometno-komunalna infrastruktura nujen predpogoj za uspešen gospodarski razvoj. Septembra 2007 je Občina Škofja Loka zaključila izgradnjo komunalno-energetske infrastrukture v novi obrtni coni na Trati. Obrtna cona, s skupno površino 3,8 ha, je namenjena gradnji obrtno-proizvodnih objektov, v njej pa bo predvidoma našlo svoj prostor 9 obrtno-proizvodnih objektov. Cona je opremljena z vso potrebno komunalno-energetsko infrastrukturo, skupna vrednost njene izgradnje pa znaša 972.000 EUR.

Poleti 2008 se je začela tudi izgradnja prve faze komunalno-energetske infrastrukture za potrebe nove industrijske cone (IC) na Trati. Površina IC znaša 20,4 ha stavbnih zemljišč, namenjenih za proizvodne dejavnosti. Sodobna industrijska infrastruktura vključuje izgradnjo cestnega omrežja z novim mostom čez Traški graben, podvozom pod železniško progo in križiščem na Ljubljanski cesti, kanalizacijsko omrežje, vodovod ter ustrezno električno in plinovodno omrežje. Predvideni stroški infrastrukture znašajo 6,4 milijonov EUR, gradbena dela pa bodo predvidoma končana v letu 2009. V njej bo mogoče zgraditi 10 proizvodnih objektov, z okoli 500 delovnimi mesti. V IC Trata bo leta 2010 zgrajen tudi nov tehnološki park za razvoj materialov.

Za skladen in trajnosten družbeno-gospodarski razvoj celotne škofjeloške regije je izjemnega pomena izgradnja poljanske obvoznice, ki bo preusmerila tranzitni promet iz središča mesta in bo obenem služila kot napajalna cesta za mestna območja, mimo katerih bo potekala.

Po dolgotrajnih strokovnih preverjanjih je bila kot najbolj optimalna izbrana t. i. modra varianta, za katero je Občina Škofja Loka, ob sodelovanju Ministrstva za promet RS, v skladu z veljavno zakonodajo sprejela prostorski izvedbeni akt – lokacijski načrt umestitve trase obvoznice in ustrezno spremenila občinske planske akte. Lokacijski načrt je bil sprejet na 23. seji občinskega sveta, dne 18. 4. 2002 in objavljen v Uradnem listu RS, št. 48/2002.

38 Pečar, *Izbrani socio-ekonomski kazalniki*, str. 106.

39 Švarc, *Poslovanje gospodarstva gorenjske regije*, str. 13.

40 Švarc, *Poslovanje gospodarstva gorenjske regije*, str. 13.

Sprejet lokacijski načrt je predstavljal osnovo, da se je lahko pristopilo k izdelavi projektno dokumentacije. Sočasno je bil izveden še natečaj za pridobitev najsprejemljivejše konstrukcijske rešitve arhitektonskega in krajinskega oblikovanja objektov in prostora med križiščem na Suhi in vstopom v predor. Sledili so postopki odkupov objektov, ki so bili predvideni za rušenje oziroma spremembo namembnosti, nato so sledili odkupi zemljišč. Z večino lastnikov je bil dosežen dogovor v zvezi z odkupom zemljišč, v primerih, kjer do dogovora ni prišlo, je bilo v skladu z veljavno zakonodajo potrebno vložiti zahtevke za razlastitev.

Jeseni 2006 je bil med Ministrstvom za promet RS in Občino Škofja Loka podpisan sporazum o sofinanciranju izgradnje poljanske obvoznice, ki sta ga podpisala takratni minister za promet mag. Janez Božič in župan Občine Škofja Loka Igor Draksler. Vrednost celotne investicije je bila ocenjena na 8,65 milijarde tolarjev, pri čemer bo Ministrstvo za promet RS, Direkcija RS za ceste, prispevalo 7,1 milijarde, Občina Škofja Loka pa 1,55 milijarde tolarjev.

V avgustu 2008 je bil podpisan še dodatek k sporazumu o sofinanciranju poljanske obvoznice med Republiko Slovenijo, Ministrstvom za promet, in Občino Škofja Loka. Dodatek je bilo treba podpisati zato, ker je poljanska obvoznica kot novogradnja vključena v Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007-2013 in je v okviru prednostne usmeritve programa Cestna infrastruktura - ESSR predvidena za sofinanciranje iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Evropska unija bo iz tega naslova prispevala 78,5 % vrednosti gradbenih del, t.j. 27.086.898,73 EUR, Direkcija RS za ceste 10.196.454,26 EUR in Občina Škofja Loka 1.971.908,28 EUR. S tem se bo občutno zmanjšal delež sofinanciranja Občine Škofja Loka.

Zgoraj navedeni podatki kažejo, za kako investicijsko zahteven projekt pravzaprav gre. Seveda pa je ta infrastrukturni objekt regionalnega pomena zahteven tudi v gradbeno-tehničnem smislu. Dolžina trase je 3,932 km in poteka od Frankovega naselja pred Škofjo Loko do Zminca v Poljanski dolini. Poljanska obvoznica bo odsek regionalne ceste R1-210, ki vodi od Jeprce skozi Cerkno do glavne ceste G2-102 Logatec-Idrija-Tolmin.

Trasa prične s križiščem (odcepom) na Ljubljanski cesti pri Frankovem naselju, kjer se usmeri čez polje proti jugozahodu, poteka skozi vas Suho, pri čistilni napravi prestopi potok Sušico in nato še reko Soro, nato pa se pod cesto Škofja Loka-Medvode zaje v pobočje vzpetine Sten. Iz predora izstopi v vasi Puštal pod cesto, ki vodi v Hrastniško grapo. Nato prestopi potok Hrastnico, nadaljuje na desnem bregu Sore pod naseljem Na Dobravi in po severnih obronkih vzpetine Dešna proti Bodovljam, kjer ponovno prestopi Soro in se pred vasjo Zminec priključi v traso obstoječe ceste v Poljansko dolino.

Na trasi bo urejenih 6 križišč z obstoječimi cestami: z Ljubljansko cesto, s Suško cesto, s cesto Puštal-Medvode, s cesto Puštal-Hrastniška grapa (Na Dobravi), s cesto v Bodovlje, s cesto Zminec-Podpulfrca. Na obvoznici bodo urejeni tudi spremljajoči objekti: (podvozi, podhodi, prepusti, mostovi, oporni zid s stopniščem v križišču in predor pod Stenom v dolžini 660 m).

V okviru pripravljanih del je bila julija 2007 zaključena rekonstrukcija Ljubljanske ceste ter izgradnja križišča 1, v katerem se obvoznica priključuje na Ljubljansko cesto. Junija 2008 je bilo zaključeno še krožišče v Zmincu, v katerem se bo obvoznica priključila na obstoječo regionalno cesto v Poljansko dolino. Zaradi uspele pritožbe trenutno oba investitorja znova pridobivata gradbeno dovoljenje.

Na področju družbene in kulturne infrastrukture je najpomembnejši projekt zagotovo izgradnja nove škofjeloške knjižnice, ki bo predstavljala osrednje kulturno-informacijsko središče celotne škofjeloške regije. Ministrstvo za kulturo RS je spomladi 2006 preneslo na Knjižnico Ivana Tavčarja lastništvo prostorov v nekdanji vojašnici, ki so predvideni za novo knjižnico. S tem dejanjem se je uspešno zaključil postopek, ki je tekkel od leta 2001 in ga je pospešil še obisk ministra za kulturo RS dr. Vaska Simonitija, ki je oktobra 2005 obiskal škofjeloško knjižnico in kompleks nekdanje vojašnice. S sprejetjem novega zakona o javno-zasebnem partnerstvu se odpira realna možnost, da se na ta način izvede ta razmeroma visoka investicija.

Projekti za novo knjižnico so bili sicer izdelani že pred leti, vendar zaradi neurejenih lastniških razmerij ni prišlo do začetka izgradnje. Ker so se v teh letih deloma spremenili standardi za knjižničarsko dejavnost, bo verjetno treba izvesti revizijo projektov.

V letu 2008 je tako Ekonomski inštitut iz Maribora na novo izdelal osnovni dokument za investicijo, ki je predvidel različne možne variante financiranja investicije. Po omenjenem dokumentu naj bi bil pričetek izgradnje knjižnice v letu 2009, večina del pa izvedenih v letu 2010. Skupni strošek investicije, vključno z vso opremo, je predviden v višini 5,2 milijona EUR.

Na področju športne infrastrukture je gotovo najbolj težko pričakovana izgradnja nove športne dvorane na Trati, ki se je začela spomladi 2007. Sodobna športna dvorana s tripolno zasnovo (dimenzije 45,7 x 27,7 m) bo predstavljala izjemno pridobitev za športno udeleženje občanov, obenem pa bo omogočala tudi različne društvene in družabne prireditve, saj bo na tribunah lahko sprejela okrog 500 gledalcev.

Vsi zgoraj navedeni projekti težijo k vzpostavljanju in širitvi omrežja javne infrastrukture in bodo prispevali k bolj celovitemu, skladnemu in trajnostnemu razvoju občinskega središča ter posledično k ohranjenosti njegovega gravitacijskega zaledja. Celotna funkcijsko povezana lokalna skupnost bo delovala kot družbeno-gospodarsko dinamična in konkurenčna (sub)regija.

Indeks razvojne ogroženosti in razvojni projekti občine

Zelo pomenljivo je, da je v tem letu Vlada Republike Slovenije izdala Sklep o določitvi stopnje razvitosti občin za leto 2008. Ta sklep določa stopnjo razvitosti posameznih občin na podlagi indeksa razvojne ogroženosti posameznih občin za leto 2008.

Občina Škofja Loka se na podlagi omenjenega "sintetičnega" indeksa razvojne ogroženosti občin (IROo) uvršča med 10 najbolj razvitih občin v Republiki Sloveniji. IROo se izračuna na podlagi treh različnih skupin izbranih statističnih kazalnikov, in sicer: kazalnikov razvitosti občine (dodana vrednost na zaposlenega, dohodnina na prebivalca, delovna mesta na delovno aktivno prebivalstvo (indeks dnevne migracije)), kazalnikov ogroženosti občine (indeks staranja prebivalstva, stopnja registrirane brezposelnosti, stopnja registrirane zaposlenosti) in kazalnikov razvojnih možnosti občine (delež Nature 2000, delež prebivalstva priključenega na javno kanalizacijo, poseljenost, delež enot kulturne dediščine in kulturnih spomenikov).

Občina Škofja Loka se z vrednostjo IROo 65,9 uvršča na zelo visoko 6. mesto v državi. Boljši indeks imajo samo občine Ljubljana (37,7), Trzin (45), Novo mesto (57,4), Šempeter-

Vrtojba (58,4) in Domžale (64,7), kar pomeni da je po tem kazalniku prehitela Mestno občino Kranj (68,9), ki se nahaja na 9. mestu.⁴¹

IROo ima tudi povsem konkretne razvojne učinke, saj prav na podlagi tega agregatnega indeksa pristojna ministrstva določijo obseg sofinanciranja posameznih razvojnih investicij, ki se sofinancirajo iz državnega proračuna in evropskih razvojnih skladov.

Občina Škofja Loka se dobro zaveda, da mora ustrezno prestrukturirati svoje gospodarstvo, če želi, da bo le-to (p)ostalo dovolj konkurenčno. Tudi zato je, skupaj z drugimi gorenjskimi občinami, sprejela nov Regionalni razvojni program Gorenjske 2007-2013, temeljni razvojni dokument gorenjske razvojne regije za novo proračunsko obdobje.

Občina Škofja Loka je tako lahko že v letu 2007 uspešno kandidirala na javnih razpisih Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVLR), kar ji zagotavlja sofinanciranje izbranih razvojnih projektov prek Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Do sedaj je občina uspela s tremi svojimi projekti, in sicer s projektom komunalnega urejanja Industrijske cone Trate (I. faza), pri kateri je bilo od skupne vrednosti projekta 2.357.476 EUR s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) pridobljenih 1.241.133 EUR.

Pri projektu kanalizacije v Dorfarjih, Formah in pri Sv. Duhu je znašal od celotne vrednosti 740.270 EUR sofinancerski delež razvojnega sklada 448.227 EUR, pri obnovi Sokolskega doma v Škofji Loki (II. faza) pa je od skupne vrednosti projekta 1.489.964 EUR 981.903 EUR.

Ker je bila poljanska obvoznica, kot novogradnja, vključena v Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007-2013 in je v okviru prednostne usmeritve programa Cestna infrastruktura - ESSR predvidena za sofinanciranje iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, bo Evropska unija zanjo iz tega naslova prispevala 78,5 % vrednosti gradbenih del, t.j. 27.086.898,73 EUR, Direkcija RS za ceste 10.196.454,26 EUR in Občina Škofja Loka 1.971.908,28 EUR.

Občina Škofja Loka je vključena tudi v tri skupne regijske projekte, s katerimi so gorenjske občine uspele na razpisu za regionalna razvojna sredstva, in sicer: s projekti Sonaravni razvoj turizma na Gorenjskem, v katerega je vključenih vseh 18 gorenjskih občin, Zbirni kataster GIS Gorenjske (1. faza), ki vključuje 9 gorenjskih občin in izgradnjo I. etape gorenjske turistično-panoramske ceste, v kateri sodelujejo vse štiri občine na Loškem. Celoten projekt panoramske ceste (I. etapa) je ocenjen na 3.150.450 EUR, od tega znaša skupni sofinancerski delež 1.800.000 EUR. Projekt zbirni kataster GIS Gorenjske je ocenjen na 137.272 EUR in zanj vsa sredstva prispeva ESRR.

Skupna vrednost projekta Sonaravni razvoj turizma na Gorenjskem znaša 386.541 EUR, skupni sofinancerski delež pa znaša 273.800 EUR.

Za prihodnje razpise Službe vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko so v pripravi tudi projekti ureditve parkirišča Nunski vrt, projekt urejanja komunalne infrastrukture v Vincarjih in tlakovanje Cankarjevega trga.

Občina Škofja Loka je za občinske in regionalne razvojne projekte v letih 2007-2013 tako pridobila skupno kvoto razvojnih sredstev v višini 4.762.040 EUR, k temu pa je treba prišteti še 27.086.898 EUR, ki jih bo Evropski sklad za regionalni razvoj prispeval za izgradnjo poljanske obvoznice.

41 Sklep o določitvi stopnje razvitosti občin, str. 1-7.

Prenovljena Hudičeva brv v Puštalu(foto: Jana Jocif)

V teku je tudi projekt gradnje gospodarsko-tehnološkega središča Gorenjske, ki izhaja iz povsem konkretnih pobud gospodarstva in šolstva posameznega lokalnega okolja, s ciljem pospešenega gospodarskega razvoja regije. V okviru tega programa v Škofji Loki na lokaciji nove industrijske cone na Trati pripravljamo projekt vzpostavitve sodobnega tehnološkega parka (TP) za razvoj in predelavo materialov, s posebnim poudarkom na kovinski in lesni industriji.

Tehnološki park bomo začeli graditi leta 2010, zgrajen pa bo predvidoma do leta 2012. Tehnološki park bo zagotavljal optimalne pogoje za kar najhitrejši tehnološki razvoj podjetij ter ugodnejše pogoje za ustanavljanje in delovanje novih visoko tehnoloških podjetij. Celotna investicija bo obsegala izgradnjo objekta TP z več kot 6.000 m² uporabnih površin, kot so pisarne, laboratoriji, predavalnice, konferenčne sobe. Cilj projekta je vzpostaviti boljšo povezanost in hitrejši pretok informacij in

znanj med gospodarstvom in akademsko-raziskovalno sfero, kar bo imelo za posledico razvoj novih hi-tech izdelkov z visoko dodano vrednostjo. K uresničitvi 10 milijonov EUR vredne investicije bodo svoj delež prispevali Občina Škofja Loka, EU iz sredstev strukturnih skladov, večinski delež pa bodo prispevali zainteresirani zasebni investitorji.⁴²

Sočasno z omenjenim se izvaja tudi projekt ureditve porečja Sore, v okviru katerega se celovito ureja komunalna infrastruktura na območju vseh štirih občin na Loškem. Projekt je sicer razdeljen na dva dela, na preskrbo s pitno vodo ter gradnjo in obnovo kanalizacijskega sistema in čistilnih naprav (ČN). Cilj projekta je ureditev zanesljive oskrbe gospodinjestev s kakovostno pitno vodo ter zaščita celotnega porečja z ustreznim zbiranjem in čiščenjem odpadnih voda.

Z izgradnjo in rekonstrukcijo vodovodnega sistema, v skupni dolžini 76.638 m, bo 6.750 prebivalcev deležno boljše in varnejše oskrbe s pitno vodo. Izgradnja novega kanalizacijskega sistema, v skupni dolžini 25.800 m, ter posodobitev in razširitev ČN bo omogočala priključitev na kanalizacijski sistem in ČN nadaljnjim 9.760 prebivalcem celotne regije.

Več kot 70 milijonov EUR vreden projekt se bo sofinanciral iz sredstev evropskega kohezijskega sklada, državnega in občinskega proračuna ter okoljskih dajatev. V občini bo tako na področju vodooskrbe v letih 2009–2013 zgrajenih in obnovljenih 49.118 m vodovodov, zgrajeni bosta 2 novi črpališči in 3 vodohrani.

42 Tehnološki park Škofja Loka, str. 1.

Na področju odvajanja in čiščenja odpadnih voda bo zgrajeno 14.777 m novega kanalizacijskega sistema, 7 črpališč, nova ČN Reteče in posodobljena in razširjena CČN Škofja Loka, 3 zadrževalni in 3 razbremenilni bazeni in 6 razbremenilnikov vode.⁴³

Tako kot celovito urejena komunalna infrastruktura predstavlja nujni, a ne zadostni predpogoj (okoljsko komponento) trajnostnega razvoja, sodobni tehnološki park sredi nove industrijske cone predstavlja potrebno tehnološko platformo za nov tehnološki preboj in nujno prestrukturiranje (lokalnega) gospodarstva v soočenju z globalno konkurenco.

Škofjeloški tehnološki park se kot del širšega regijskega projekta izgradnje večjedrnega gospodarskega središča Gorenjske z mrežnimi podpornimi institucijami (lociranimi v Kranju, na Jesenicah, v Trziču, Škofji Loki ter na Brniku in Golniku) uvršča med projekte prve razvojne prioritete Strategije razvoja Slovenije – Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast.⁴⁴

Občina Škofja Loka kot samoupravna lokalna skupnost

Izvedene demokratične spremembe in osamosvojitve Slovenije so povzročile korenite spremembe tudi na področju državne ureditve. V tem sklopu zavzema pomembno mesto tudi reforma sistema lokalne samouprave. Nova država je v skladu z modernizacijskimi in reformskimi procesi svojim državljanom ustavno zagotovila pravico sodelovati pri upravljanju javnih zadev.⁴⁵

Med temeljne funkcije lokalne samouprave sodi kakovostno zadovoljevanje potreb v okviru lokalne skupnosti, še posebej javnih dobrin. To so dobrine, ki so za življenje nujno potrebne, pa jih običajno ni mogoče kupiti na trgu (javna razsvetljava, vodooskrba, osnovno šolstvo, zdravstvo) in se večinoma zagotavljajo v okviru sistema javnih služb v lokalni skupnosti.⁴⁶

V času reforme lokalne samouprave je bilo sprejetih veliko zakonov s področja lokalne samouprave, ki so to področje normativno urejale; nekdanje funkcijsko samozadostne komune so bile odpravljene, ustanovljene so bile nove občine in uveljavljena nova delitev pristojnosti med državo in lokalno samoupravo.⁴⁷

Lokalna samouprava pomeni pravico lokalnih skupnosti, da (v mejah zakona) samostojno urejajo in opravljajo v svoji pristojnosti javne zadeve, ki se tičejo življenja in dela prebivalcev na njihovem območju.

Temelj pojma lokalne samouprave je zato samoupravnost. Osnovni konstitutivni elementi institucije lokalne samouprave pa so naslednji elementi samoupravnosti: teritorialni, funkcionalni, organizacijski, materialno finančni in pravni element samoupravnosti.⁴⁸

Lokalna samouprava je normativna inštitucija, katere položaj je določen z ustavo oziroma zakonodajo posamezne države. Njena vloga in položaj sta torej odvisna od normativne ureditve v določeni državi, ki določa razmerje in delitev vlog med državo in lokalnimi skupnostmi.⁴⁹

43 Ureditev porečja Sore, str. 1.

44 *Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih*, str. 28–29.

45 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 5.

46 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 5.

47 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 5.

48 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 7.

49 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 8.

Veduta Škofje Loke. (foto: Jana Jocif)

Skladno z demokratičnimi spremembami v devetdesetih letih prejšnjega stoletja smo dobili priložnost za korenito reformo lokalne samouprave oziroma za ponovno vzpostavitev sistema lokalne samouprave v pravem pomenu besede. Z ustavnimi določili o lokalni samoupravi in sprejeto zakonodajo s tega področja so bili podani normativni pogoji za preoblikovanje komunalnega sistema v sistem lokalne samouprave.⁵⁰

Temeljni zakon s področja lokalne samouprave je Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 72/93), ki ga je Državni zbor sprejel 21. 12. 1993 in je kasneje doživel še več sprememb in dopolnil.⁵¹

S področja normativne ureditve lokalne samouprave so bili pomembni tudi nekateri drugi zakoni, zlasti Zakon o ustanovitvi občin ter določitvi njihovih območij (Uradni list RS, št. 60/94), s katerim so bile leta 1994 ustanovljene nove občine.⁵²

"Občina je torej osnovna enota lokalne samoupravne skupnosti, zanjo kot temeljno lokalno skupnost pa je značilno, da je osnovna oblika lokalne samouprave, da je oblikovana v okviru naravne zgodovinsko nastale lokalne skupnosti, kot so naselje, oziroma več naselij, povezanih s skupnimi interesi, da ima položaj samoupravnosti po zakonskih določilih države v kateri se nahaja.

Na določenem teritoriju občine prebivajo ljudje, ki jih povezujejo skupni lokalni interesi, ki čutijo pripadnost k tej skupnosti in kjer so pogoji za uspešno organiziranje dejavnosti za zadovoljevanje potreb v kraju prebivanja.

*Prebivalcem občine - občanom morajo biti zagotovljeni osnovni pogoji za življenje, na primer: osnovna preskrba z življenjskimi potrebščinami, dostopnost primarne zdravniške in socialne oskrbe, osnovno šolanje, minimalna komunalna opremljenost, lokalne javne službe, kulturna in športna dejavnost itd."*⁵³

50 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 10.

51 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 15.

52 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 19.

53 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 8.

Na območju nekdanje enotne komunalne Občine Škofja Loka so po reformi lokalne samouprave nastale štiri nove občine: Gorenja vas-Poljane, Škofja Loka, Železniki in Žiri. Površina Občine Škofja Loka znaša 146 km² in je štela konec leta 2006 22.333 prebivalcev. To pomeni, da je bila po številu prebivalcev druga največja občina na Gorenjskem, večje število prebivalcev je imela le Mestna občina Kranj (53.209). Škofji Loki so po številu prebivalcev sledile druge večje gorenjske občine: Jesenice (21.891), Radovljica (18.492) in Tržič (15.315).⁵⁴

Območje občine obsega občinsko središče Škofja Loka in njeno neposredno gravitacijsko zaledje. Meji na Občino Železniki, Občino Gorenja vas-Poljane, Mestno občino Kranj, Občino Medvode in Občino Dobrova-Polhov Gradec. Slednji dve se nahajata v osrednjeslovenski statistično-razvojni regiji.

Reforma lokalne samouprave pri nas še ni zaključena, saj pokrajine kot širše samoupravne skupnosti oziroma drugi nivo lokalne samouprave še niso bile izoblikovane. Je pa Občina Škofja Loka notranje razčlenjena oziroma razdeljena na ožje enote – krajevne skupnosti. Razlog za členitev na ožje enote je skrb za posebne pravice in pravice delov občine.⁵⁵ Pri notranji členitvi je treba upoštevati geografske, zgodovinske, družbeno-gospodarske, upravne, kulturne in druge značilnosti območja.⁵⁶

Občino Škofja Loka sestavlja 11 krajevnih skupnosti. To so: KS Bukovica in Bukovščica, Godešič, Log, Reteče-Gorenja vas, Sv. Duh, Trata, Škofja Loka-Mesto, Kamnik, Stara Loka-Podlubnik, Zminec in Sv. Lenart-Luša.

Organizacijska struktura občine

Zakon o lokalni samoupravi določa naslednje organe občine: občinski svet, župan in nadzorni odbor.⁵⁷

Občinski svet (OS)

Občinski svet je najvišji organ odločanja o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti občine. Število članov občinskega sveta posamezne občine je določeno v statutu občine, delo občinskega pa je urejeno s poslovníkom.⁵⁸ Občinski svet Občine Škofja Loka šteje 28 članov.

Sedanji člani OS so bili izvoljeni na lokalnih volitvah leta 2006 za mandatno obdobje 4 let. Občinski svet Občine Škofja Loka v mandatnem obdobju 2006–2010 sestavljajo naslednje občinske svetnice in svetniki: Maja Cankar (SDS), Matej Demšar (SLS), Franc Feltrin (LBL), Jože Valter Galof (LDS), Lidija Goljat (SD), Petra Grohar Jankovec (SDS), mag. Mirjam Jan – Blažič (SD), Janez Jenko (SLS), mag. Blaž Kavčič (LDS), Dušan Krajnik (NIT), dr. Tomaž Krpič (SD), mag. Blaž Kujundžič (LDS), Matej Lutar (SDS), Valentina Nastran (SLS), Andrej Novak (Zares), Nevenka Novak (SD), Anton Peršin (SDS), Boštjan Pleško (NSi), Stanislav Praprotnik (SDS), Robert Strah (SDS), Janez Sušnik (NIT), Franc Šifrar (DeSUS), Špela Marija Šifrar (NIT), Zorica Škorc (GŽS), Klemen Štibelj (NSi), dr. Roman Šturm (SLS), Tinka Teržan (Zares) in Jožefa Žnidaršič (SLS).

54 Statistični letopis 2007. Prebivalstvo po spolu, str. 1–4.

55 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 9.

56 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 26.

57 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 9.

58 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 29.

V okviru Občinskega sveta Občine Škofja Loka deluje 10 delovnih teles – odborov in komisij: Odbor za družbene dejavnosti, Odbor za gospodarske javne službe, Odbor za prometno infrastrukturo in javne površine, Odbor za gospodarske dejavnosti, obrt, turizem in kmetijstvo, Odbor za urejanje prostora, varstvo okolja in prenovo, Komisija za mandatna vprašanja, volitve in imenovanja, Komisija za mednarodno sodelovanje in partnerstva, Statutarno pravna komisija, Odbor za mladinsko dejavnost in Odbor za gospodarjenje z nepremičninami, opremljanje stavbnih zemljišč in stanovanjsko gospodarstvo.

Župan

Župan predstavlja in zastopa občino, predstavlja občinski svet, ga sklicuje in vodi seje občinskega sveta, nima pa pravice glasovanja. Med pomembnejša delovna opravila župana sodi tudi pristojnost, da predlaga občinskemu svetu v sprejem proračun občine, odloke in druge akte iz pristojnosti OS ter skrbi za izvajanje odločitev OS.⁵⁹

Volitve županov potekajo po dvokrožnem večinskem sistemu. Za župana je izvoljen kandidat, ki je dobil večino veljavnih glasov, če pa noben kandidat ne dobi večine glasov (več kot 50 % vseh veljavnih glasov), se opravi drugi krog volitev med kandidatom, ki sta dobila največ glasov.⁶⁰ Župan Občine Škofja Loka je od leta 1994, torej že svoj tretji županski mandat, Igor Draksler.

Tudi župan je v tem mandatu imenoval posebna posvetovalna delovna telesa, ki jih sestavljajo različne komisije, skupine, odbor in projektni svet, in sicer: Komisija za evidentiranje in ureditev prikritih grobišč, Komisija za dodelitev občinske denarne pomoči, Lokalna akcijska skupina za preprečevanje zasvojenosti, Komisija za kmetijstvo, Komisija za vračanje vlaganj v telekomunikacijsko omrežje, Odbor za prenovo, Projektna skupina in Projektni svet projekta "Sejem bil je živ", Komisija za potrditev urbanističnih rešitev in idejne arhitekturne zasnove objektov na celotnem območju Kapucinskega predmestja.

Podžupani

Po Zakonu o lokalni samoupravi mora imeti občina najmanj enega podžupana. Imenuje in razrešuje jih občinski svet na predlog župana izmed članov občinskega sveta. Podžupan predvsem pomaga županu pri njegovem delu in opravlja posamezne naloge iz pristojnosti župana, za katere ga župan pooblasti, ter nadomešča župana v primeru njegove odsotnosti oziroma zadržanosti.⁶¹

Po lokalnih volitvah so bili na mesto podžupanov za mandatno obdobje 2006-2010 imenovani:

Podžupanja Občine Škofja Loka mag. Mirjam Jan – Blažič, zadolžena za:

- spremljanje stanja in razvoj investicij na področju gospodarskih javnih služb oskrbe s pitno vodo ter odvajanje in čiščenje komunalne in padavinske odpadne vode,
- nadzor nad izvajanjem teh javnih služb,
- vodenje in koordinacija projekta Ureditev porečja Sore (projekt vodooskrbe, odvajanja in čiščenja voda).

59 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 32.

60 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 28.

61 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 31.

Podžupan Občine Škofja Loka Jože Valter Galof, zadolžen za:

- spremljanje stanja in razvoj investicij na področju prometne infrastrukture, ki zajema področje lokalnih in krajevnih cest, javne razsvetljave, signalizacije, gozdnih cest in pločnikov,
- naloge, ki se nanašajo na varnost v cestnem prometu,
- spremljanje stanja in razvoj investicij na področju javnih površin,
- nadzor nad izvajanjem teh javnih služb.

Podžupan Občine Škofja Loka Klemen Štibelj zadolžen za:

- spremljanje stanja in razvoj dejavnosti na področju srednjega šolstva, višjega in visokega šolstva,
- spremljanje stanja in razvoj dejavnosti na področju kulture,
- nadzor in koordinacija med temi dejavnostmi,
- pripraviti in izpeljati projekt Škofjeloškega pasijona v letu 2009.

Nadzorni odbor (NO)

Nadzorni odbor je najvišji organ nadzora javne porabe v občini, njegove člane imenuje občinski svet najkasneje v 45 dneh po svoji prvi seji. Nadzorni odbor v okviru svojih pristojnosti opravlja nadzor nad razpolaganjem s premoženjem občine, nadzoruje namenskost in smotnost porabe proračunskih sredstev ter nadzoruje finančno poslovanje uporabnikov proračunskih sredstev.⁶²

Člani Nadzornega odbora Občine Škofja Loka v tem mandatnem obdobju so: Marko Jožef Vraničar (predsednik), mag. Darja Dobrec (podpredsednica), Ana Čarman, Dejan Meterc, Mitja Bertoneclj.

Občinska uprava

Upravne naloge občine izvaja občinska uprava. Ustanovi jo občinski svet na predlog župana. Le-ta občinsko upravo tudi usmerja in nadzira, sámo delo uprave pa vodi tajnik občine oziroma direktor občinske uprave, ki ga imenuje in razrešuje župan.⁶³

Mesto direktorja občinske uprave Občine Škofja Loka opravlja Jernej Prevc.

Med pristojnosti občinske uprave sodi tudi opravljanje strokovnega in administrativnega dela za potrebe občinskega sveta, za delo nadzornega odbora, odločanje o upravnih stvareh iz občinske pristojnosti na prvi stopnji.⁶⁴

V splošnem je občinska uprava profesionalni servis, ki servisira državljane oziroma občane na prvi stopnji lokalne samouprave. Deluje na več delovnih področjih. Občinsko upravo Občine Škofja Loka sestavlja 8 oddelkov: Kabinet župana, Oddelek za splošne zadeve, Oddelek za okolje in prostor, Oddelek za prometno infrastrukturo, Oddelek za stavbna zemljišča, Oddelek za gospodarske javne službe, Oddelek za družbene dejavnosti in Oddelek za proračun in finance.

62 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 31.

63 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 34.

64 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 34.

Premoženje in financiranje občin

Po Zakonu o lokalni samoupravi premoženje občine sestavljajo nepremičnine in premične stvari v lasti občine, denarna sredstva in pravice. Vrednost svojega premoženja izkazuje občina v premoženjski bilanci. Lokalne zadeve javnega pomena občina financira iz lastnih virov, sredstev države in zadolžitev.⁶⁵

Lastni viri občine so davki in druge dajatve ter dohodki od premoženja občine. Za financiranje lokalnih zadev javnega pomena občini pripadajo naslednji prihodki (davki): davek na premoženje, davek na dediščine in darila, davek na dobitke od iger na srečo, davek na promet nepremičnin, drugi davki, določeni z zakonom. Občini pripadajo tudi prihodki iz dohodnine.

Dohodki od premoženja občine pa so predvsem: dohodki od zakupnin in najemnin za zemljišča in objekte, ki so občinska lastnina, dohodki od vlaganj kapitala, dohodki od vrednostnih papirjev in drugih pravic, dohodki od rent, dobička javnih podjetij in koncesij.

Prihodki in izdatki občine morajo biti zajeti v proračunu občine, ki se sprejme za proračunsko leto. To se začne in konča hkrati s proračunskim letom za državni proračun. Če občinski proračun ni pravočasno sprejet, se javna poraba občine začasno financira po proračunu za prejšnje leto.⁶⁶

Občinska priznanja

Občina Škofja Loka podeljuje naziv častni občan Občine Škofja Loka in občinska priznanja. Naziv častni občan Občine Škofja Loka podeljuje posameznikom za izjemne življenjske dosežke. Za posebne dosežke pa posameznikom in ustanovam vsako leto, od leta 1998 dalje, podeljuje zlati, srebrni in bronasti grb.

Častni občani Občine Škofja Loka po letu 1990:

Dr. Anton Polenc (1991), Marija Bračko, Ive Šubic (posthumno) (1992), Pavel Bernik (1993), dr. Aleksandra Kornhauser, Janez Zihel (posthumno) (1994), France Mihelič (1997), msgr. Melhior Golob (1998), Ivan Oman (1999), Neža Maurer Škofič (2005), Franc Novinc (2008).

Prejemniki zlatega grba:

Avto-moto društvo Škofja Loka, Štefka Križnar, Franc Potočnik in Blaž Ogorevc (1998), Sožitje - društvo za pomoč duševno prizadetim Škofja Loka, Kapucinski samostan Škofja Loka, Jože Albreht, Kmetijska gospodarska zadruga, z. o. o. Škofja Loka (1999), Tomaž Tozon, Valentin Pirc, Glasbena šola Škofja Loka, Uršulinski samostan (2000), Nataša Bokal, Dora Plestenjak, Gimnazija Škofja Loka, Gašper Zakotnik (2001), msgr. Andrej Glavan (2002), Anton Košir, (2003), Jurij Svoltjšak (2004), France Krajnik, Pavle Šegula (2005), Prostovoljno gasilsko društvo Škofja Loka (2006), Franc Šifrar (2007), Tomaž Camlek (2008).

Prejemniki srebrnega grba:

Folklorna skupina Škofja Loka, Območna obrtna zbornica Škofja Loka, Uroš Lovšin (1998), Vojko Rupnik, Janez Kepic, Poldka Demšar, Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka (1999), OŠ Cvetka Golarja (2000), Kolektiv podjetja Odeja, d. d. Škofja Loka (2001), Julija Bergant, Janez Žontar, Turistično društvo Škofja Loka (2002), Tamburaška skupina

65 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 36.

66 Žagar, *Lokalna samouprava*, str. 36-36.

Bisernica Reteče, Gospodarska družba ŠIBO (2003), Košarkarski klub Škofja Loka, Društvo tabornikov Rod svobodnega Kamnitnika, Gospodarska družba Termo, d. d. Škofja Loka (2004), Mara Tavčar, Avgust Hartman, Gasilska zveza Škofja Loka (2005), Območno združenje Rdečega križa Škofja Loka, France Košir (2006), Planinsko društvo Škofja Loka, Janez Klemenčič - Jani (2007), Rokometno društvo Knauf insulation in Ciril Peternej (2008).

Prejemniki bronaste grba:

Marjan Kokalj (1999), Olga Bandelj, Franci Troha, Jef Albrechts (2000), Ana Florjančič, Štefan Pavli, Brigita Langerholc (2001), Župnijska Karitas Škofja Loka, Srečko Tušar (2002), pater Angel Bogomir Mirko Kralj (2003), Julija Tomc (2004), Urška Omejc, Tone Mlakar, Judita Šega (2006), Blaž Jesenko, Anton Hafner (2007), mag. Mirjam Jan Blažič, Rok Potočnik, Stanislav Ferle (2008).

Aleja znamenitih Ločanov

V Šolski ulici v Škofji Loki je s postavitvijo spominskega obeležja kiparju Tonetu Logondru junija 2000 začela nastajati Aleja znamenitih Ločanov, v kateri se danes nahaja 9 spominskih obeležij znamenitih Ločanov. To so: slikar Anton Ažbe (2005), zgodovinar dr. Pavle Blaznik (2003), književnik dr. Tine Debeljak (2003), vodja upora v Judenburgu Anton Hafner (2006), pobudnik poštne znamke Lovrenc Košir (2004), kipar Tone Logonder (2000), geograf France Planina (2001), slikar Ive Šubic (2002) in sociolog dr. Boris Zihel (2004).

Aleja znamenitih Ločanov. (foto: Jana Jocif)

Mednarodno sodelovanje občine

Škofja Loka goji pristne partnerske stike s številnimi tujimi občinami. Precej let že ohranja tesne odnose z italijansko Medicino (1974), zamejsko občino Sovodnje ob Soči (Savogna da'Isonzo) (1978) in občino Sele na Koroškem (Zell) (1972). Dolgoletne stike ohranjamo tudi s srbsko občino Smederevska Palanka (1973).

V zadnjem desetletju smo listino o partnerskem sodelovanju podpisali tudi z belgijsko občino Maasmechel (1999), občino Freising na Bavarskem (2004) in občino Tabor na Češkem (2006).

V zadnjih nekaj letih zelo dobro sodelujemo tudi s koroško občino Zgornja Bela (Obervellach) in občino Carlow na Irskem.

LITERATURA:

- Gams, Ivan: *Geografske značilnosti Slovenije*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1983, str. 29–57.
- Mrljak, Irena: *Območni razvojni program 2002–2006 za območje občin Škofja Loka, Gorenja vas-Poljane, Železniki in Žiri*. Škofja Loka : Razvojna agencija Sora d. o. o., 2002.
- Pečar, Janja: *Izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah (Delovni zvezek 5/2003)*. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2003.
- Perko, Drago: Pokrajine. V: *Geografski atlas Slovenije*, Ljubljana : DZS, 1998, str. 120–125.
- Prebivalstvo po spolu, 30. 6. 2006 in 31. 12. 2006. V: *Statistični letopis 2007*, Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2007, str. 1–4.
- Pregled občin in njim pripadajočih prostorskih enot ter hišnih števil, 1. 1. 2007. V: *Statistični letopis 2007*, Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2007, str. 1–4.
- Ravbar, Marjan: Regionalni razvoj slovenskih pokrajin. V: *Regionalni razvoj v Sloveniji. Geographica Slovenica 33/II*, Ljubljana : Inštitut za geografijo, 2000, str. 9–7.
- Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007–2023* (dopolnjena januarja 2008), Ljubljana, 2008, str. 4–75.
- Sklep o določitvi stopnje razvitosti občin za leto 2008*. Vlada Republike Slovenije, 2008, str. 1–7.
- Švarc, Jadranka (ur.): *Poslovanje gospodarstva gorenjske regije v letu 2005*. Kranj : GZS-OZ za Gorenjsko, 2006.
- Tehnološki park Škofja Loka. V: *Predstavitveni katalog Razvojne agencije Sora, Škofja Loka* : Razvojna agencija Sora, 2008, str. 1.
- Ureditev porečja Sore. V: *Predstavitveni katalog Razvojne agencije Sora, Škofja Loka* : Razvojna agencija Sora, 2008, str. 1.
- Vrišer, Igor: Funkcije mest. V: *Geografski atlas Slovenije*, Ljubljana : DZS, 1998, str. 306–307.
- Vrišer, Igor: Središčna (centralna) naselja. V: *Geografski atlas Slovenije*, Ljubljana : DZS, 1998, str. 308–309.
- Žagar, Katarina: . Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 2004.

Priznanja občine Škofja Loka za leto 2007

Zlati grb občine Škofja Loka v letu 2007 prejme FRANC ŠIFRAR

za dolgoletno izredno uspešno in za Škofjo Loko pomembno delo na področju obrti in podjetništva

Franc Šifrar se je rodil 26. decembra leta 1937 v Selcih, v obrtniški družini, kjer je mati je vodila gostilno, oče pa je bil furman. Kot vajenec se je po končani obrtni šoli zaposlil v tovarni Niko v Železnikih. Postal je strojni ključavničar in ob delu končal srednjo tehnično strojno šolo. Po končanem vojaškem roku se je zaposlil v Iskri Železniki, kjer je delal kot tehnolog in nazadnje kot referent za kooperacije. Sedemletno delo na tem delavnem mestu mu je omogočilo spoznati trg in tržne potrebe, pa tudi veliko število samostojnih obrtnikov, kar ga je spodbudilo, da je začel razmišljati o odhodu na svoje. Z mladostno zagnanostjo sta se z ženo leta 1967 lotila lastne obrtne dejavnosti proizvodnje izdelkov iz plastičnih mas. Prvi stroj, ki sta ga imela v delavnici, je bil sestavljen iz različnih rabljenih delov, ki jih je Franc sam sestavil v delujoči stroj. Z obrtjo sta začela v času, ko zakonodaja ni dopuščala preobsežne proizvodnje, ko osebna lastnina ni bila zaželeno, število delavcev in prostor pa sta bila strogo omejena. Zato je sprva deloval v manjših delavnicah, ki jih je imel razpršene po celi občini, in sicer v Selcih, Podlubniku in Vestru ter na dveh lokacijah na Kidričevi cesti. V začetku sedemdesetih let se je z družino preselil v Podlubniku, kjer je svojo osnovno dejavnost razširil tudi na orodjarstvo. Vedno je bil prijazen lastnik in šef, ki je imel posluš za socialne razmere - med drugim je bila v njegovem kolektivu že takrat zaposlena ženska za polovični delovni čas. V veliko pomoč mu je bilo znanje s srednje tehnične šole, kjer je sprejel miselnost, da mora sredstva vlagati v najzmogljivejše in nove stroje, ki edini omogočajo konkurenčnost. To svojo napredno miselnost je po dveh desetletjih prenesel tudi na sina Boštjana, ki mu je predal dejavnost. Pred upokojitvijo je zaposloval osem ljudi. Boštjan Šifrar je na tej dobri osnovi zgradil eno najuspešnejših škofjeloških podjetij SIBO, ki danes zaposluje okrog 170 ljudi. Franc Šifrar se predaje spominja neobremenjeno in kot umevno stvar, saj se je podjetje v času razpada

Franc Šifrar

Jugoslavije moralo preusmeriti na nove severne trge. Francu tuji jeziki niso blizu, zato je vajeti prepustil sinu. Danes se o predaji poslov celo pošali, da bi bila dva petelina na enem dvorišču preveč. Ni pa s predajo nehal spremljati novosti in smernic, saj predvsem kot član Komisije za izbiro obrtnika leta, najvišjega priznanja Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije, spremlja najuspešnejše obrtnike in obiskuje najodličnejše delavnice po Sloveniji, kar porodi marsikatero idejo za sinovo podjetje.

Franc Šifrar se je že zgodaj zavedal, da se morajo obrtniki med seboj povezati in svoje interese zastopati usklajeno, kar je bilo v časih, ko se je tržno gospodarstvo v Sloveniji šele znova počasi prebujalo, zelo pomembno za razvoj obrti in podjetništva. Tako je z Območno obrtno zbornico Škofja Loka povezan že od samih začetkov, ko se je leta 1976 udeležil ustanovnega zbora Društva samostojnih obrtnikov. Postal je član Upravnega odbora in že od prvega dne ustanovitve do danes obiskuje seje Upravnih odborov. Leta 1978 je postal podpredsednik, po odstopu predsednika Darka Inkreta pa najprej v. d. predsednika in nato predsednik združenja. Združenje obrtnikov, ki se je leta 1991 preoblikovalo v Območno obrtno zbornico Škofja Loka, je vodil od leta 1980 do leta 1992, leta 1998 pa je nastopil še en mandat in jo vodil do leta 2002.

Ob tem je bil od leta 1983 do 1990 tudi podpredsednik Upravnega odbora Obrtne zbornice Slovenije in član Upravnega odbora Sklada obrtnikov in podjetnikov. Še danes je član komisije Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije za izbor obrtnika leta, v Območni obrtni zbornici Škofja Loka pa je predsednik Nadzornega odbora in predsednik Sekcije upokojenih obrtnikov.

Med večje in najbolj vidne uspehe na področju delovanja v obrtniško podjetniški organizaciji si šteje organizacijo Prve povojne razstave obrtnih dejavnosti leta 1983. Razstava je presenetila širšo slovensko javnost in tudi občinske vodilne strukture, ki so se šele takrat zavedli, kaj vse se izdeluje po garažah in delavnicah zasebnikov. Tako se je začelo tudi uspešno sodelovanje med Združenjem obrtnikov in Občino Škofja Loka, z županom Jožetom Albrehtom na čelu, ki je podprl velik projekt, in sicer izgradnjo Doma obrtnikov ter Centra storitvenih dejavnosti. Zbornica je skupaj z Občino sodelovala tudi pri prenovi znamenite Kašče v letu 1995. Predvsem pa je Franc Šifrar pripomogel k razvoju obrti in podjetništva ter močne in napredne organizacije za obrtnike.

Franc Šifrar je bil večkrat izvoljen tudi v predstavniška telesa občine. Veliko je pripomogel k mirni in razumni delitvi premoženja stare občine med štiri nove, pri čemer je še danes prepričan, da je bila delitev nepristranska. Pripomogel je tudi k delovanju medobčinskega podjetniškega sklada. V tem mandatu je najstarejši član Občinskega sveta Občine Škofja Loka, predseduje Odboru za gospodarske dejavnosti, obrt, turizem in kmetijstvo ter je član Komisije za mandatna vprašanja, volitve in imenovanja.

V letih uveljavljanja na gospodarskem področju ni nikoli pozabil na Škofjo Loko in rojake. Sodeloval je s pobudami za obrtnike leta, si prizadeval, da bi se dogodki, kot so npr. obrtniške športne igre, odvijale na Loškem. Vedno je gojil tudi spoštljiv odnos do kulture, še posebej do zborovskega petja, ki mu je posebno pri srcu. Tako je postala Območna obrtna zbornica glavni pokrovitelj Škofjeloškega okteta, ki mu je Šifrar tudi predsedoval, ter njihovega podmladka, okteta Ceh. Pomagal je pri odprtju Miheličeve galerije v Kašči, kjer je finančno sodelovala tudi Območna obrtna zbornica, ki pod njegovim vodstvom ni spregle-

dala niti različnih humanitarnih akcij. Leta 1979 so podpisali pogodbo o obnovi že propadajočih cehovskih bander na gradu, kar je danes za muzejsko zbirko neprecenljive vrednosti. V smislu ohranjanja etnološke kulturne dediščine so prispevali tudi k obnovi Groharjeve hiše.

V lanskem letu je Franc Šifrar praznoval svojo sedemdesetletnico. Poslovno pot počasi zaključuje - sam pravi, da mu jermen počasi drsi. Vse bolj se spet usmerja k družini, ki mu je ves čas dela, načrtov in odločitev stala ob strani. Z ženo zdaj pomagata hčerkama in sinu pri tedenskih družinskih obveznostih, občasno pripravita tudi skupne družinske obede. Ob podelitvi Zlatega grba Občine Škofja Loka mu tako tudi največ pomeni uokvirjeno voščilo družine, ki mu je podarila zbirke slik njegovih največjih doseženih življenjskih vrhov.

Srebrni grb občine Škofja Loka v letu 2007 prejme JANEZ KLEMENČIČ - JANI

za delo z mladimi in prispevek k razvoju škofjeloškega rokometu

Janez Klemenčič je bil rojen leta 1969. Rokomet je Janezovo življenje močno zaznamoval že v otroštvu, ki ga je preživljal na Partizanski cesti v Škofji Loki. Njegovi vrstniki in otroški prijatelji so namreč večkrat tedensko odhajali na treninge in to se mu je zdelo tako imenitno, da je sklenil tudi sam poskusiti. Odločil se je za rokomet v Klubu Termo in štiri leta večino dni v tednu zelo resno treniral. Proti koncu osnovne šole je spoznal, da zaradi prenizke telesne višine in slabega vida nikoli ne bo mogel postati vrhunski igralec, zato se je pri petnajstih letih odločil za pomoč rokometnemu trenerju Marku Primožiču. Že naslednje leto, leta 1985, je prevzel svojo skupino in ostal trener do danes, celih 24 let. Današnjih uspehov rokometu si brez njega ni več mogoče zamisliti, zato sta bila Rokometno društva Termo (danes Knauf Insolation) in Osnovna šola Ivana Groharja Škofja Loka glavna predlagateljca za priznanje.

Janez Klemenčič

V letošnjem letu je za Klemenčičem že štiriindvajseta sezona trenerskega dela z mlajšimi selekcijami, s katerimi se je tako s klubskimi kot šolskimi ekipami tridesetkrat uvrstil v finale državnih prvenstev in z njimi osvojil sedem naslovov državnih prvakov. Poleg uspešnega vodenja mladih doma vsako leto z mladimi selekcijami nastopa v različnih državah na uveljavljenih turnirjih. Kot trener meni, da so prav tekme tiste, ki otroke stimulirajo in jim dajejo zagon za resne treninge in vztrajnost pri športu.

Sicer pa je trener gonilo vsake ekipe, zato si prizadeva za prijateljsko vzdušje med igralci, saj je rokomet ekipni šport. Dobro povezanost ekip doseže tudi s poletnimi rokometnimi tabori, ki si jih je zamislil pred dvanajstimi leti. Gre za tabor vseh starostnih skupin, na katerem se enkrat dnevno izvajajo intenzivni rokometni treningi, ostali čas pa je namenjen druženju, zabavi, kopanju in drugim športnim aktivnostim.

Klemenčič se poleg proučevanja fizične pripravljenosti posameznega igralca in osvajanja pravil igre rokometu zanima tudi za druge segmente otrokovega življenja. Pozna starše vseh igralcev in je z njimi sklenil dogovor, da ima pozitiven šolski uspeh prednost pred treningi.

Pogosto se zato izven urnika treningov sreča z otrokom in mu pomaga pri učenju. Ta način dela zahteva od njega, da se povezuje z učitelji posameznih predmetov, ki mu pomagajo odpravljati vrzeli v znanju otrok. To mu omogoča tudi njegova služba, saj je od leta 1993 zaposlen na Osnovni šoli Ivana Groharja Škofja Loka, na delovnem mestu kuharja. V kolektivu je priljubljen, sodelavci pa spoštujejo njegov prispevek k celovitosti šole. Vedo tudi, da je pripravljen prevzemati odgovornosti, zaupano delo pa vedno opravi kakovostno in dosledno.

*Srebrni grb občine Škofja Loka v letu 2007 prejme
PLANINSKO DRUŠTVO ŠKOFJA LOKA
za dolgoletno uspešno in družbeno pomembno delovanje*

Škofjeloški planinci na Triglavu

Planinsko društvo Škofja Loka je eno izmed 250 društev, ki so včlanjena v Planinsko zvezo Slovenije. Je pa eno redkih, ki se lahko pohvali s 100-letno tradicijo, ki jo praznuje v tem letu. Na Loškem so prvo podružnico takratnega Slovenskega planinskega društva ustanovili na Češnjici leta 1907, ki je pokrivala celotni loški sodni okraj. Pomembno vlogo pri ustanavljanju in delu v začetnih letih je imel dr. Janez Evangelist Krek, ki ga upravičeno štejejo za pobudnika planinstva v Selški dolini oziroma na Loškem. Prve naloge društva so bile markiranje poti in pridobivanje članov, kar pa je s 1. svetovno vojno zamrlo. Po vojni se je želja po razširjanju slovenskih simbolov močno okrepila, zato so na Ratitovcu začeli graditi planinsko kočo, ki je bila dokončana leta 1925.

V letu 1929 so sedež podružnice prenesli v Škofjo Loko in jo preimenovali v Škofjeloško podružnico Slovenskega planinskega društva. Pomemben dosežek društva je bila izdaja zemljevida Škofjeloškega pogorja v letu 1936. Člani društva so začeli razmišljati o gradnji koč na Lubniku in Blegošu. Prva je bila kočica na Lubniku, ki je začela obratovati leta 1932. Koča je med drugo svetovno vojno služila oskrbovanju aktivistov Osvobodilne fronte. Po

izdaji omenjene dejavnosti okupatorju so jo partizani sami požgali, sicer bi postala pomembna nemška opazovalna točka in bunker. Enako usodo je doživel tudi dom na Ratitovcu. Po vojni se je na vojnem pogorišču začelo vse znova. Koča na Lubniku je bila s pomočjo prostovoljcev in udarniškim delom v letu 1953 ponovno zgrajena. Planinsko društvo je svojo dejavnost začelo širiti med šolsko mladino in učitelje in s tem močno povečalo število članov. Leta 1973 so planinci predali svojemu namenu Loško planinsko pot. V začetku sedemdesetih so planinci začeli uresničevati dolgoletno željo o izgradnji koč na Blegošu, ki so jo z vložkom okrog 1.500 prostovoljnih delovnih ur dokončali leta 1977.

Danes Planinsko društvo Škofja Loka združuje 1014 članov ljubiteljev gora, narave in zdravega načina življenja. Več kot tretjino članstva predstavljajo mladi, stari do 26 let. V okviru društva delujejo odseki, sekcije, komisije in odbori, dve planinski skupini v podjetjih, planinski krožki na osnovnih šolah ter dijaška in študentska skupina. Društvo ima 14 izšolanih vodnikov Planinske zveze Slovenije. Podpirajo in sofinancirajo izobraževanje mentorjev ter pomagajo pri vodenju in izvajanju programov v krožkih na osnovnih šolah, pri Društvu upokojencev in terapevtski skupini odvisnikov od droge. Društvo vzdržuje 140 km planinskih poti, skrbi za obnavljanje markiranja, na leto pa izvede od šestdeset do osemdeset planinskih izletov, ki so poleg rekreacije in druženja namenjeni tudi krepitvi odnosa do varovanja okolja.

Bronasti grb občine Škofja Loka za leto 2007 prejme ANTON HAFNER
za aktivno sodelovanje pri izgradnji javne razsvetljave, telefonskega omrežja, kanalizacije in asfaltiranje cest na Trati, sodelovanje pri obnovi strehe na suški cerkvi in obnovi Kristalne dvorane Sokolskega doma

Anton Hafner se je rodil leta 1938 ter otroška in mladostna leta preživel v Starem Dvoru. Skupaj s štirimi brati, ki so veselje do druženja, petja in športnega udejstvovanja podedovali po svojem očetu, so radi priskočili na pomoč pri raznih kmečkih delih pri sorodnikih in v vasi. Že kot šolar se je Anton udeleževal udarniških akcij, tako da je z nošenjem malte in zidakov pomagal tudi pri zidavi koč na Lubniku. Kasneje je bil pobudnik za vzpostavitev vodovoda v Starem Dvoru, leta 1967 pa se je aktivno vključil v svet Krajevne skupnosti Škofja Loka.

Medtem si je ustvaril družino in se preselil v Hafnerjevo naselje. Naselje je takrat šele nastajalo in vsi prebivalci so se trudili, da bi si zagotovili čim boljšo infrastrukturo in urejenost naselja. Anton je bil pobudnik večine akcij, če je bilo potrebno, je hodil tudi od hiše do hiše in spodbujal ljudi k delu ali jim delil informacije o ugodnih kreditih. Tudi z njegovo pomočjo je Hafnerjevo naselje dobilo kanalizacijo, javno razsvetlavo, telefonsko omrežje in asfaltirano cesto.

Anton je v letih 1994-1998 aktivno sodeloval tudi v Občinskem svetu Občine Škofja Loka, v letih 1998-2002 pa se je kot član sveta Krajevne skupnosti Trata zavzemal za napredek krajevne skupnosti in ohranjanje okolja, v katerem živimo.

Anton Hafner

Antona zborovska glasba spremlja že vse življenje. Peti je začel v otroškem pevskem zboru, danes pa je eden najstarejših aktivnih članov v mešanem pevskem zboru Lubnik in pri cerkvenem pevskem zboru Suha. Iz tega njegovega udejstvovanja izhajata še dva velika projekta, ki si jih je zadal. Z zborom Lubnik so ob dvajseti obletnici zbora leta 1999 želeli prirediti koncert in spomnili so se na dvorano v Sokolskem domu, ki se je po zgraditvi dvorane na Podnu uporabljala le kot skladišče. Dvorano so s prostovoljnim delom pospravili, prebelili, postavili oder in obesili zavese, vrt pa očistili in na novo zasadili. V ta namen je bil Anton aktiven tudi po dvajset ur dnevno in je obedoval kar v nekdanjem gostišču Krona. Dvorana je med pripravami na koncert po naključju dobila ime Kristalna dvorana in ime se je obdržalo. Skrb do dvorane pa je obdržal tudi Anton, saj je po uspešnem koncertu dobil ponudbo z Občine, ali bi želel postati njen oskrbnik. Do letošnje prenove celotnega kompleksa Sokolskega doma jo je upravljal in jo vzdrževal, njegova največja želja je, da bi naslednje leto lahko v prenovljeni dvorani pripravili koncert ob 30. obletnici mešanega pevskega zbora Lubnik.

S podobno zagnanostjo se je Anton lotil tudi obnove strehe na suški cerkvi, kjer pa sta njegova dobra volja in pripravljenost za delo nekoga močno motila, tako da je med obnovo inšpekcija trikrat posredovala. Odkrila ni nič nezakonitega, le močno voljo, delavnost in skromnost glavnega aktivista Hafnerja pri obnovi.

Bronasti grb občine Škofja Loka prejme BLAŽ JESENKO

za prizadevno delo pri ureditvi javne razsvetljave, telefonske napeljave, kanalizacije in cestne infrastrukture v Krajevni skupnosti Trata

Blaž Jesenko

Blaž Jesenko je bil rojen leta 1960 v partizanski družini, kjer je bil oče borec Škofjeloškega odreda, mama pa aktivistka na Rudnem. Leta 1984 je po odsluženem vojaškem roku dobil zaposlitev v podjetju LTH in se aktivno vključil v mladinsko organizacijo, že čez pol leta pa prevzel vodenje Občinske konference Zveze socialistične mladine. Kasneje se je pridružil ZSMS, danes pa je malo manj aktiven, a še vedno pristaš LDS. Kot aktivist je bil tako prisoten v organizacijah, ki so odigrale pomembno vlogo v procesu demokratizacije Slovenije.

Po tem obdobju se je aktivno vključil v delo Krajevne skupnosti Trata ter si v gradbenih odborih prizadeval za ureditev infrastrukture v vasi Trata. Pred letom 1990 vas ni imela omembe vredne infrastrukture. V letu 1989 so zato izvedli 2. fazo telefonskega omrežja in napeljali javno razsvetljavo. Nadaljevali so leta 1999 s kanalizacijo, pri čemer je Jesenko v enem tednu generalno obnovil vsa soglasja za gradnjo, ki so bila pridobljena pred leti, in vložil veliko napora v pridobivanje soglasij s strani krajanov. S temi soglasji so nato zgradili nov vodovodni sistem in uredili odvodnjavanje za meteorno vodo, plinificirali naselje in položili kable za kabelsko televizijo. Za slednjo se Jesenko pošali, da jim služi kot spomenik, ker nazadnje niso uspeli najti skupnega jezika z operaterji.

Vas Trata ima danes 40 hišnih števil in 187 prebivalcev, a jo od ostalih loških vasi loči to,

da je preplet kmečke vasi in industrijskega naselja. Zaradi svoje lege ima namreč značilnosti obojega. Jesenko se tega zaveda in skuša za sokrajane iztržiti največ. Nenehno opozarja na težko in hitro kmetijsko mehanizacijo ter velike kamione, ki vozijo skozi vas, na pomanjkanje cestnih ovir in varnih prehodov za otroke. Glavno težavo vidi v dovozni cesti v vas, ki je, zaradi števila tovornjakov in železniškega prehoda, včasih popolnoma blokirana. Zato je Jesenko tudi eden glavnih pogajalcev pri izgradnji nove industrijske cone, pri čemer brez-kompromisno zahteva, da promet ne bo potekal skozi vas Trata. Zaveda se, da to v času izgradnje še ne bo mogoče, ko bo cona zaživela, pa je to glavna zahteva krajanov.

Jesenkova družina, njegova osebna izkušnja vojske, članstvo v diverzantskem vođu teritorialne obrambe Škofja Loka in udeležba v vojni za samostojno Slovenijo so elementi, ki so botrovali njegovi odločitvi za vstop v veteransko borčevsko organizacijo. Danes kot vodja Krajevne organizacije združenja Zveze borcev Trata meni, da je čas, da prepiranje o polpretekli zgodovini dokončno zaključimo, sicer bodo nam, Slovencem, zgodovino pisali tujci.

Priznanja občine Škofja Loka za leto 1998

Zlati grb občine Škofja Loka v letu 1998 prejme

DR. ŠTEFKA KRIŽNAR

za 35-letno uspešno delovanje in prispevek na področju zdravstvenega varstva otrok

Dr. Štefka Križnar v otroškem dispanzerju Zdravstvenega doma Škofja Loka.

Dr. Štefka Križnar je bila rojena leta 1937 v Podobenu pri Poljanah nad Škofjo Loko. Bila je prvi otrok svojih staršev, Marije in Jožeta Dolenca, v prihodnjih letih pa je dobila še 12 bratov in sester. Oče je bil trgovec z lesom in kmet, mati pa gospodinja, ki se je Štefka spominja kot ženske, ki je ustvarjala toplo družinsko vzdušje. Otroštvo je preživela med drugo svetovno vojno, v kateri je izgubila enega brata in dve sestri. Zadnja je komaj triletna umrla zaradi davice v materinem naročju. Za njeno bolezen takrat še ni bilo zdravila, zato je mama večkrat rekla, kako lepo bi bilo, če bi kateri od otrok postal zdravnik, da bi lahko pomagal bolnim. Takrat se je odločila, da bo zdravnica. Svoje je dodal še oče, ki je otroke vedno spodbujal, naj se učijo, saj bo doma ostal le eden, zato se morajo drugi izučiti za poklic. Leta 1944 je začela hoditi v ilegalno partizansko osnovno šolo v Podobenu, nadaljevala v osnovni šoli in gimnaziji v Škofji Loki in se po končani srednji šoli odločila za študij medicine v Ljubljani.

Leta 1964 je Štefka Križnar postala zdravnica splošne medicine. Zaposlila se je v Zdravstvenem domu v Škofji Loki, kjer je ostala vse svoje delavno obdobje. Delala je na področju celotne nekdanje občine, od Železnikov do Žirov. Leta 1972 je opravila zahtevno štiriletno specializacijo za pediatrijo in se kot prvi specialist pediater zaposlila na otroškem in šolskem dispanzerju v Škofji Loki. Uvajala je nove dispanzerske oblike in metode dela, kot so kontinuirano cepljenje otrok, stalno preventivno zdravstveno varstvo jasličnih otrok, sistematske preglede vseh triletnih otrok, uvedla pa je tudi poseben MOB stolček za pravočasno odkrivanje obolenj sečil pri otrocih. Otroški dispanzer je v sodelovanju s sodelavci Zdravstvenega doma Škofja Loka in Pediatrične klinike v Ljubljani razvila do te mere, da je postal učni model za Organizacijo združenih narodov za dežele v razvoju. S šolami je sodelovala pri uvajanju zdravstvene vzgoje za bolne, razvojno motene in invalidne učence. Na splošno je posebno skrb namenjala ogroženim in prizadetim otrokom.

Organizirala je Register in ambulanto za razvojno motene otroke iz Škofje Loke in obeh dolin, kar je izrednega pomena za načrtovanje dela zdravnikov in splošno evidenco. Leta 1981 se je lotila raziskovalne naloge z naslovom Vzroki pojavljanja obstruktivnih obolenj dihal pri predšolskih in šolskih otrocih v Škofji Loki v letih 1981-1985. S pripravo, merjenji in analizo podatkov je naloga zahtevala kar sedem let dela. Namen raziskave je bil ugotoviti epidemiologijo in vzroke za naraščanje obstruktivnih obolenj dihal ter možnosti preprečevanja in zdravljenja.

Pri svojem delu je neznansko uživala in je delavni kolektiv jemala kot veliko družino. Res so bili med sodelavci, tako med zdravniki kot sestrami, pristni prijateljski odnosi, tako da so skupaj tudi praznovali - praznike, okrogle obletnice in poroke. Seveda je poklic zdravnika nadvse zahtevno delo, ki je tesno povezan z odgovornostjo, humanostjo in intelektualnim znanjem. Osnove za svojo humanost in toplino je Štefka dobila že v svoji družini, kjer je oče otroke učil temeljnih življenjskih načel: delati dobro, spoštovati vsakega človeka in biti prepričan, da nikoli ni tako hudo, da ne bi bilo rešitve in bi človek moral obupati nad življenjem. To prepričanje je Križnarjeva širila tudi na delavnem mestu, kjer se je ves čas borila za napredek, naj je šlo za širitev prostorov zdravstvenega doma ali uvajanje novih strokovnih praks. Tako je več kot dvajset let vodila patronažne strokovne sestanke, predavala na Derčevih dnevih in srečanjih pediatrov Gorenjske, prirejala mesečne strokovne sestanke v Zdravstvenem domu Škofja Loka, na šolah in v krajevnih skupnostih občine ter bila mentorica mladim zdravnikom in recenzentka nekaterim knjigam. Bila je strokovna članica komisije za telesno in duševno prizadete otroke v občini Škofja Loka, dve mandatni obdobji je bila predsednica strokovnega kolegija za varstvo otrok in šolske mladine Gorenjske, na Pediatrični kliniki pa je bila strokovna članica delovne skupine za razvojno nevrologijo. Ves čas je delala humano in humanitarno, tako da je (bila) dolga leta članica Društva prijateljev mladine, članica izvršnega odbora društva duševno prizadetih Sožitje Škofja Loka, zdravnica odbojkarkega kluba Termo-Lubnik Škofja Loka ter bila na razpolago različnim drugim društvom in organizacijam pri izvedbi dogodkov in prireditiv.

Štefka Križnar je v svojem delavnem obdobju prejela več priznanih, in sicer republiško priznanje Zveze društev za pomoč duševno prizadetim (1983), Državno priznanje Orden zaslug za narod s srebrnim vencem (1989) ter občinsko priznanje RK Škofja Loka (1996).

Z možem Ivanom Križnarjem imata dva otroke, Tomaža in Janeza. Leta 1963 sta ustanovila Društvo tarokistov Škofja Loka, kjer so se zbirali najprej prijatelji, ko pa so se rojevali otroci, so srečanja prerasla v družinska srečanja. Društvo ima celoletni program, oktobra občno skupščino, prirejajo pa tudi prvomajska in novoletna srečanja, piknike, raznovrstne kulturne programe in praznovanja ob osebnih jubilejih. Štefka je leta 1998 prejela priznanje Tarokirski viteški red.

Po napornem delu, ki ga Štefka še vedno rada opravlja, pa poskrbi tudi za sprostitev. Rada planinari in slika. Opravila je osnovni in nadaljevalni tečaj slikanja in svoje izdelke tudi razstavljala, njena priljubljen motiv so rože. Rada zaigra tudi na orglice, včasih tudi harmoniko. Kadar ji čas dopušča, zaigra skupaj z ansamblom Valat, ki je nastal v okviru Društva tarokistov. Ob vsem tem pa ne pozablja niti na ekologijo. Na to perečo problematiko je začela opozarjati že zelo zgodaj in pri tem večkrat naletela na nerazumevanje in nasprotovanja. Bila je članica Komisije za varstvo okolja občine Škofja Loka in članica republiškega Odbora za

varstvo okolja. Meni, da večina ljudi še vedno ne razume, kje so največji problemi in varčujemo pri stvareh, ki ogrožajo zdravje in varno življenje.

Štefka Križnar še danes, pri dopolnjenih 70-ih letih, polovično nadomešča manjkajočega pediatra v ZD Škofja Loka in enkrat tedensko vodi razvojno ambulanto. S svojim strokovnim delom ter humanim odnosom do pacientov in sodelavcev je svetel zgled človekoljubja, nesebičnosti, požrtvovalnosti in predanosti svojemu poklicu.

Zlati grb občine Škofja Loka v letu 1998 prejme BLAŽ OGOREVC

za njegove umetniške podobe Škofje Loke in njenih ljudi ter v priznanje njegovi navezanosti na Škofjo Loko

Blaž Ogorevc

Blaž Ogorevc je bil rojen leta 1951 v Mestni porodnišnici ljubljanski. Že vse življenje živi v Škofji Loki na Blaževi ulici, ki se je včasih imenovala Nunska. Po končani osnovni šoli v Škofji Loki se je vpisal na loško gimnazijo, nato pa zaradi simpatije do poezije na študij filozofije in primerjalne književnosti na Univerzo v Ljubljani. Svojo umetniško pot je začel kot pesnik s pesniško zbirko *Prisilno zrel paradiznik*, leta 1974. Sledile so pesniške zbirke *Zima na socialističnem kmetijskem posestvu*, leta 1978, *Poklon za Rastafari Makkonen Haile Selasie Yaha*, leta 1985, ter *Domačijski spevi*, leta 1991. Pravi, da se z

uvrstitvijo svojih pesmi v predalčke vrst in zvrsti poezije ne ukvarja, za to so poklicani drugi. Njegove pesmi uvrščajo med konkretno poezijo, pri čemer ga Janko Kos, starosta slovenske literarne kritike, daje za zgled. Kritičnik Bernard Nežmah je ob izidu njegove zadnje zbirke zapisal, da je zanjo značilna konkretnost, pesmi pa za svoj siže jemljejo banalnosti, ki so pogosto pisane v elementarnih stavkih, skratka v formi, ki ni vredna poezije. A na koncu vsake pesmi nas pričaka obrat, ki celo najbolj preprostim danostim vdihne digniteto. Ogorevc zanika, da bi bili kratki stavki njegova temeljna značilnost, saj, kot pravi, so pri drugih pesmih že naslovi tako neverjetno dolgi, da si marsikdo, ko jih prebere, oddahne, da je prebral že celo pesem. Stalnic v njegovih pesmih ni, vsekakor pa ne gre za visoko poezijo, ampak za razumljive ljudske poeme.

Pesmi ne piše hipno, z utrinkom božje iskre, ampak jemlje to delo kot vsako drugo. Zadnja leta ne ustvarja. Je živi dokaz, da je mogoče vplivati tudi na slovenski knjižni jezik, saj so njegove različice pomenov besed zapisane tudi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (ena od njih je beseda "flodranje"). Kot samosvoj umetnik nasprotuje stereotipnemu prepričanju, da so (bili) vsi umetniki pijanci, ki so svoja velika dela ustvarili v deliriju. Drži pa, kot pravi sam, da se mu kdaj kakšna pesem v kombinaciji s kozarčkom piva ali dveh zdi neverjetno bistrourna. Toda, ko jo prebere zjutraj, jo čisto potihlo zmečka in vrže v koš. Sicer priznava, da je velik ljubitelj rujne kapljice in piva. Prav na srečanjih v pivnicah oziroma boemskoumetniških lokalih je v mladostnih letih srečeval večino danes uveljavljenih umetnikov in Prešernovih nagrajencev. Iz prijateljskih večernih klepetov so se v poznih nočeh

razvijale ideje, med katerimi je bilo precej tudi odmevnih. Tako je na prijateljsko povabilo nastopil v dveh slovenskih celovečernih filmih, in sicer *Ovni in mamuti*, režiserja Filipa Robarja-Dorina, ter *Butnskala*, režiserja Francija Slaka. Snemanja je jemal bolj kot izlete s prijatelji in ne kot naporno delo.

Med študijem se je pridružil časopisoma *Tribuna* in *Problemi*, ki sta bila oblasti precej neprijetna. Njegovo sodelovanje se je, tako kot večini sodelujočih, končalo, ko so celotno številko posvetili sedemdesetletnici Edvarda Kocbeka. Delo je nato iskal v šolstvu, kjer je nekaj mesecev poučeval filozofijo, vendar se je izkazalo, da nima pravih pedagoških pristopov, zato so ga odpustili. Delo je dobil pri časniku *Mladina*, ki je bil takrat uradno politično informativno glasilo Republiške konference ZSMS. Moral je biti pokoren, da je dokazal upravičenost ponovne zaposlitve v medijih, a je s sodelavci kmalu postal "lump". Uvedel je rubriko *Razmišljanja Zlatke Valentinčič*, ki je širila svobodomiselne ideje. Oblast je celo preverjala, ali je ta oseba resnična in ali je kdaj diplomirala na Univerzi v Ljubljani. Njeno pravo identiteto - Blaža Ogorevca - so z zgodbo o študiju na tujem še nekaj časa prikrivali. S somišljeniki so počasi, korak za korakom, prikrito objavljali protipolitične misli in postopno sprožili plaz, ki ga ni bilo več mogoče ustaviti. Tako je Ogorevc postal javnosti znan kot član uredništva revije *Mladina*, ki je to revijo pripeljalo iz nivoja biltena na piedestal glasnika drugačnih, svobodomiselnih in liberalnih idej ter jo naredilo za enega od glasnikov nove dobe in konca enoumja.

Kot urednik za kulturo je Ogorevc dolga leta urejal Mladinino literarno prilogo *Mlada pota*, kamor so svoje prispevke pošiljali tudi današnji priznani pisatelji in pesniki. V uredništvu je dobival daleč največ pošte, saj je bila to odlična republiško odmevna priložnost za to, da so založniki opazili sveže pisanje in kritiki priznali mladega pisca. Čeprav *Mlada pota* danes ne izhajajo več, je Ogorevc Mladini "japonsko" zvest že 31 let. Kot član uredništva si danes, svojemu dolgoletnemu stažu primerno, lahko privošči tudi nenapovedane izostanke ali "tolče ta plave".

Kratka proza, ki jo piše, je zadnjih nekaj let najbolj sveže in barvito pisanje na Slovenskem. V njem kipi od sokov življenja, novo nastale besede se mešajo z arhaizmi, znane, pol znane in neznane osebe pa sestavljajo nove realnosti. Za svoje umetniško delo je prejel Gorenjsko Prešernovo nagrado. O nagradah ima sicer svoje mnenje. Pravi, da nagrade prejmejo tisti, ki se sami nadpovprečno angažirajo, ali pa so nagrade podeljene politično. Zato do njih ne goji posebne naklonjenosti. Omeni le nagrado za mladega pisatelja Jugoslavije in nagrado s pesniških srečanj v Makedoniji, kjer je na Struških večerih dobil nagrado *Mlada struga*. Njegove pisarije so mnogokrat provokativne, zaradi tem, ki se jih loteva, in zaradi svojega sloga pisanja. Tako na primer, kljub velikemu občudovanju našega največjega pesnika dr. Franceta Prešerna, ne odobrava skoraj mistične podobe, ki jo o njem učijo v šoli. Meni, da realni prikaz življenja njegovega vélikega dela prav nič ne zmanjša. Tako je v svoji novinarski karieri napisal precej člankov (tudi o dr. Francetu Prešernu), ki so sprožili burne, včasih tudi jezne odzive v družbi. Toda v namen odkrivanja resnice je ustanovil Splošno raziskovalno družbo, ki jo zanima vse, njeni člani pa so tudi nekateri ugledni Slovenci, kot sta na primer Arne Hodalič in Ali H. Žerdin. Ogorevc se občasno označuje tudi za zasebnega literarnega zgodovinarja, ljubiteljskega zapisovalca narodnega blaga, predstojnika Oddelka za raziskavo plačljivega flodra ali zasebnega modrijana, kar je odvisno od vsebine članka in trenutnega navdih.

Ogorevc vidi v mestu Škofja Loka in v svoji deželi Sloveniji mnogo različnih obrazov. Okolje je pogost motiv v njegovih prispevkih, ki ga lahko opiše neverjetno natančno in živo, drugič pa tako ohlapno, da bralec pravzaprav o njem ne dobi nobene informacije. V vsakem njegovem pisanju pa je mogoče prepoznati obrise Škofje Loke, njenih ulic, ljudi, hribov in rečnih bregov.

Zlati grb občine Škofja Loka v letu 1998 prejme FRANC POTOČNIK

za dolgoletno uspešno delo na področju vokalno-glasbene ustvarjalnosti

Franc Potočnik (1917-1999)

Franc Potočnik je bil rojen leta 1917 na Bukovici v kmečki družini, kjer je bil eden izmed šestih otrok. Čeprav sprva ni bil predviden za delo na kmetiji, je po vojni ostal edini živeči sin, zato je ostal doma. Leta 1950 se je poročil z Ljudmilo Mušič s Praprotna, s katero imata pet otrok. V svojem življenju se je Potočnik udeleževal na vseh področjih gospodarskega, političnega, predvsem pa kulturnega življenja. Čeprav je kmetoval na svoji domačiji, je aktivno deloval tudi kot občinski odbornik oziroma član skupščine Občine Škofja Loka. Bil je član v organih upravljanja Kmetijske zadruge Škofja Loka, kjer je bil predstavnik kmetov, pri Gozdnem gospodarstvu Kranj pa je bil predsednik Upravnega odbora Združenega sveta. Nadaljeval je tudi očetovo tradicijo in se priključil Gasilskemu društvu Bukovica, kjer je bil kot član Izvršnega odbora dolgoletni tajnik društva.

Med 2. svetovno vojno je živel na Koroškem, kjer je pomagal na neki kmetiji. Nato je bil zaprt na loškem gradu, kasneje pa tudi v Šentvidu. Po sklepu srečnih okoliščin je prišel nazaj domov, kjer je takoj po vojni, leta 1945, ustanovil cerkveni pevski zbor na Bukovici ter svoj veliki glasbeni talent posvetil zborovodstvu in skladateljstvu. Zbor je uspešno vodil več kot petdeset let. Poleg tega je vodil tudi več drugih zborov, eden od njih je bil Moški zbor Bukovica, ki je bil tako uspešen, da je nastopal tudi na številnih prireditvah. Med nadarjenimi mladimi pevci omenjenega zbora je Potočnik izbral pet fantov, ki so nastopali v oddaji Pokaži, kaj znaš!, oddaji na prvem programu Televizije Slovenije. Kot spremljevalec instrumentalist je fante v oddaji spremljal Lojze Slak, ki je bil nad skupino tako navdušen, da so sklenili sodelovanje. Fantje so pod Potočnikovim mentorstvom ustanovili skupino Fantje s Praprotna. Skupaj so delali le kratek čas, ker je Franc zaradi obveznosti na kmetiji njihovo učenje opustil. Nekaj fantov je kljub novim projektom še dlje časa prepevalo pri cerkvenem pevskem zboru. Skupina Fantje s Praprotna je aktivna še danes, fantje prepevajo pri ansamblu Lojzeta Slaka, od prvotne zasedbe sta ostala le še dva člana.

Podobno je Potočnik iz mladinskega cerkvenega pevskega zbora povabil šest deklet v novo pevsko skupino; v zasedbi sta bili tudi dve njegovi najstniški hčerki. Pod njegovim mentorstvom je nastal sekstet Dekleta z Bukovice, ki je leta 1999 praznoval 30. obletnico delovanja, z njegovo smrtjo pa je skupina prenehala delovati.

Leta 1974 so člani Kmetijske zadruge Škofja Loka izrazili željo po ustanovitvi lastnega

pevskega zbora. Franca Potočnika so zaprosili za pomoč in on je privolil. Ustanovili so oktet Zadružniki, ki so ga sestavljali mladi kmečki fantje. V začetku decembra 1999 so organizirali skupni koncert z Dekleti z Bukovice. To je bil zadnji Potočnikov koncert pred smrtjo, saj je umrl nekaj dni za tem, za božič leta 1999.

Poleg omenjenih zborov je Potočnik vodil tudi mladinski in mešani cerkveni pevski zbor na Bukovici, občasno pa tudi kapucinski zbor v Škofji Loki in zbor v Bukovščici. Svojo dobro voljo, znanje in ljubezen do petja je nesebično razdajal. Otroci se ga spominjajo, da je po opravljenem delu v hlevu zvečer sedel za mizo in prepisoval note, saj takrat še ni bilo kopirnih strojev. Pri svojem delu je bil zelo uspešen, sledil pa je želji, da se slovenska narodna pesem ohrani taka, kot so jo nekoč prepevali pastir na paši in fantje dekletom pod oknom. Kljub bogatemu domačemu ljudskemu izročilu je čutil potrebo, da tudi sam prispeva k zakladnici slovenske narodne pesmi. Tako je uglasbil več kot petdeset pesmi za mladinske, ženske, moške in mešane zборе. Najbolj znane med njimi so *Selška dolina*, *Domotožje*, *Ob Sori*, *Fantje*, *Dekleta Selške doline*, *Planinska*, *Rodna vasica*, *Gasilska*, *Čebelnjak*, *Pastir*, *Osamljena*, *Bela pisemca*, *Mladi pastirček*, *Pevski pozdrav*, *Čaše dvignimo visoko ...* V samozaložbi je izdal zbirko cerkvenih pesmi. Za svoje zборе je napisal ogromno priredb. Znanja ni nabiral po različnih glasbenih šolah, bil je samouk, kar potrjuje njegove neverjetne glasbene sposobnosti.

Za svoje delo je prejel več priznanj, med njimi leta 1996 škofovsko priznanje ob 50-letnici vodenja cerkvenega pevskega zbora na Bukovici.

Danes, devet let po njegovi smrti, si njegovi odrasli otroci prizadevajo urediti arhiv njegovih lastnih pesmi in priredb. Pesmi Franc Potočnik namreč ni zbiral in hranil doma, temveč jih je še danes mogoče najti povsod tam, kjer je deloval; nekaj jih hranijo v kapucinskem samostanu v Škofji Loki, svojo zbirko ima oktet Zadružniki, kjer se je arhiviranja pesmi lotil Potočnikov sin Rok, ostale pesmi so pri različnih zborih in skupinah. Njegove najbolj znane pesmi so že skoraj ponarodele in se pogosto prepevajo ter vrtijo na radijskih postajah.

Zlati grb občine Škofja Loka v letu 1998 prejme AVTO-MOTO DRUŠTVO ŠKOFJA LOKA

za 50-letno uspešno delo na področju vzgoje in izobraževanja v cestnem prometu

Društvo je bilo ustanovljeno oktobra 1945, ko je skupina petintridesetih zanesenjakov avtomobilizma, motorizma in športa s skromnimi finančnimi sredstvi ustanovila Motociklistično fiskulturno društvo Lubnik Škofja Loka. Društvo je eno najstarejših tovrstnih društev v Sloveniji. Prvotni program društva je obsegal tehnično vzgojo, organiziranje turističnih izletov, ocenjevalnih in spretnostnih voženj, cestno-hitrostnih tekmovanj z motorji in šolo za vzgojo voznikov motornih vozil. Prvi predsednik društva je bil Alojz Zupančič - Zmago, ostali ustanovi člani pa Rajko Zupančič, Drago Vraničar - Fedja, Franc Luskovec - Cveto, Slavko Miklavc - Medo, Albert Koritnik, Adolf Kosterov, Ludvik Uršič - Marko, Bogdan Rajkovič, Franc Triler, Jože Podrekar, Kambe Ramadanovič, Vladimir Ferdin, Vinko Jugovic, Janez Paulus, Janez Zupanc, Jože Čemažar, Anton Rakovec, Franc Bešter, Pavle Podobnik, Miro Mihovec, Franc Bogataj, Stane Zakotnik, Janez Benedik in Franc Zaletel. Ob ustanovitvi so imeli dva osebna avtomobila znamk Opel in Pontiac ter motorno kolo Sachs.

Velika nagrada Loke, prikolice, 1972.

Posnetek je s križišča na Plevni.

Lastnih prostorov sprva niso imeli, zato so seje društva prirejali kar v baru Filaver, avtošolo pa v kavarni Eks. Kasneje so se zbirali v Mišnici oziroma v gostilni pri Kavčičevih. Leta 1958 so se člani avto-moto društva z udarniškim in prostovoljnim delom zagnano lotili gradnje doma ljudske tehnike, tako da je v teh zgrajenih prostorih društvo dobilo svojo lastno učilnico. Prva predavatelja motoroznanstva sta bila ing. Peter Jenko in Jože Jereb. V času največjega povpraševanja po učnih urah za vožnjo so imeli v društvu sedemnajst šolskih avto-

mobilov, vsi inštruktorji pa so bili vse do leta 1975 honorarni sodelavci. Zakonodaja v kasnejših letih avto-moto društvom ni bila naklonjena, saj je dovoljevala privatne avtošole in postavljala stroge zahteve za obstoj. Društvo je v prvih petdesetih letih izšolalo nekaj več kot 14.000 voznikov. Zaradi upadanja števila članov po osamosvojitvi Slovenije se je društvo dogovorilo z nekaterimi obrtniki in trgovci, da imajo člani Avto-moto društva pri njih posebne ugodnosti, kar je ohranilo konstantno število članov. Društvo je v letih od 1996 do 1999 skupaj z Avtomehaniko d. d. Škofja Loka organiziralo tradicionalni tridnevni razstavní salon vozil, pod naslovom Salon avtomobilov Loka. Prireditvev je bila iz leta v leto bolj zastopana tako s strani razstavljalcev kot obiskovalcev, potem pa je večina zastopnikov za avtomobile odprla svoje razstavne prostore in se na vabila AMD niso več odzivali.

V športnem delu programa je bilo društvo neverjetno uspešno. V letih od 1962 do 1974 je z velikimi mednarodnimi motodirkami poneslo ime Škofje Loke po vsem svetu. Zaradi te športne dejavnosti se je glas o Avto-moto društvu in Škofji Loki razširil na pet celin sveta, ko so najboljši motoristi z vsega sveta preizkušali moči na cestno-hitrostnih dirkah za Veliko nagrado Loke oziroma Gran Prix Jugoslavije - nagrada Loke. Dirke so imele vedno močno mednarodno udeležbo, na prireditvah pa se je zvrstilo tudi več kot 50.000 gledalcev v enem letu. Prva tovrstna prireditvev je bila že pol leta po ustanovitvi društva, in sicer ocenjevalna vožnja od Škofje Loke do Žirov, kjer je nastopilo 29 udeležencev. Zmagal je Ivan Poljak, s takrat atraktivnim BMW 500. Sledilo je ocenjevalno tekmovanje na cesti Poljane-Škofja Loka, leta 1946 pa je bila cestna hitrostna dirka na lubniški cesti od Škofje Loke do Breznice. Športna dejavnost avto-moto društva se je hitro razvijala in leta 1949 so bile prve krožne cestno-hitrostne dirke po Mestnem in Spodnjem trgu. Najboljši čas je dosegel Leo Ponikvar iz AMD Ljubljana, s povprečno hitrostjo 64 km/h. Leta 1954 je bila tekmovalna proga speljana mimo bencinske črpalke, kar je pomenilo 1640 prevoženih metrov ob 80 % asfaltiranosti vozišča, povprečna hitrost najhitrejšega je bila 60 km/h. Naslednji pomembni mejnik pri razvoju dirk je bilo leto 1960, ko so se cestno-hitrostne dirke preselile iz mesta na 4.500 metrov dolgo krožno stezo Plevna-Stari Dvor-Trata-Lipica-Plevna. Tekmo si je ogledalo 12.000 obiskovalcev. Tega leta je najhitrejši Edo Dolerenco dosegel povprečno hitrost 99,6 km/h. Že naslednje leto je magično mejo 100 km/h prebil Ljubljančan Edo Čuden. Avto-moto društvo Škofja Loka se je v organizacijskem smislu tako proslavilo, da je leta 1962

organiziralo državno prvenstvo. Zagnani in vestni člani so zaslužni, da se je sloves loških dirk širil. Leta 1963 je bila v Škofji Loki prvič organizirana dirka za Nagrado Loke, na kateri so bili tudi Italijani in Avstrijci. Ugled loškega AMD je rasel in že leta 1964 so priredili dirko na evropski ravni. Na njej je zmagal Morrie Low, ki je postavil rekord proge pri nepozabni hitrosti za tisti čas - 133 km/h. Tekmo si je ogledalo 35.000 gledalcev. Leta 1971 so se dirke za Nagrado Loke udeležili tekmovalci iz 17 različnih držav, gledalcev pa je bilo okrog 50.000.

Zadnjo tekmo je društvo pripravilo ob 1000-letnici Škofje Loke. Resnično so bili dani vsi pogoji za slavje, ampak usoda je hotela drugače. Italijanskemu tekmovalcu je zablokiral motor in z vso hitrostjo je zletel med gledalce; štiri mrtvi so bili več kot tehten razlog, da je bila dirka prekinjena, nedokončana Velika nagrada Loke pa je bila zadnja prireditev na odprtih cestah v Sloveniji. Toda, tudi če ne bi prišlo do tragedije, bi se cestno-hitrostne dirke selile s cest, saj te za take hitrosti niso primerne. Tudi vedno večje zahteve po varnosti tekmovalcev in gledalcev bi zahtevale selitev dirk na posebej prirejene tekmovalne steze.

Avto-moto društvo je v letih 1984-1985 organiziralo tudi avto-rally prvenstvo za republiško in državno prvenstvo. Pri tem društvo ni bilo samo uspešen organizator, ampak je skrbelo tudi za vzgojo in razvoj športnih kadrov od društvenih do mednarodnih razsežnosti, saj se je v društvu kalilo in preizkušalo nešteto tekmovalcev.

Čeprav danes društvo ne organizira več slovitih motorističnih dirk, je ta aktivnost kljub temu še vedno prisotna. Društvo oziroma športni funkcionarji vsako leto organizirajo turistično-ocenjevalne vožnje za člane in ostale. Prav tako vsako leto, skupaj s Svetom za preventivo cestnem prometu Občine Škofja Loka, prirejajo občinski tekmovanja za osnovnošolce pod naslovom Loka kolo ter tekmovanje po ulicah Loke Loka skiro, ki sta obe zelo uspešni.

Srebrni grb občine Škofja Loka v letu 1998 prejme Uroš LOVŠIN za 20-letno uspešno pedagoško delo na glasbenem področju

Uroš Lovšin je leta 1998 na pobudo Glasbene šole Škofja Loka prejel srebrni grb Občine Škofja Loka za dvajsetletno uspešno pedagoško delo na glasbenem področju.

Leta 1977 so ga, še pred zaključkom srednje glasbene šole, na Glasbeni šoli Škofja Loka zaposlili kot učitelja kitare, saj je bilo zanimanje za učenje igranja kitare v velikem porastu. Sam se je s tem inštrumentom srečal na Reki, kjer je s svojimi starši preživel zgodnje otroštvo in obiskoval tudi prva dva razreda osnovne šole. Šolanje je po selitvi nadaljeval v Ljubljani in se vzporedno vpisal na Ekonomsko ter Srednjo glasbeno in baletno šolo v Ljubljani - oddelek za kitaro. Pri štirinajstih letih sta z bratom Tomažem in prijatelji ustanovila lastno

Uroš Lovšin in učenci Jana Mohorič, Luka Vehar, Diana Novak in Janez Golob, 2002.

glasbeno skupino Amon Ra, pri sedemnajstih pa je bil izbran na avdiciji kot solokitarist glasbene skupine Buldožer. Pri osemnajstih letih je zbolel za sladkorno boleznijo, ki je bila njegova spremljevalka vse življenje.

V ožjem in širšem okolju je bil poznan kot zelo uspešen pedagoški delavec. Odlično strokovno znanje in pedagoške sposobnosti so mu omogočale kakovostno vzgojno-izobraževalno delo z učenci, ki so radi prihajali na učne ure. Vzgojil je mnogo mladih uspešnih kitaristov, ki so sodelovali in zmagovali na tekmovanjih glasbenih šol. Prav usmerjanje in priprave na državna in mednarodna glasbena tekmovanja so predstavljala vrh njegovega pedagoškega dela. Svoje učence je usmerjal v komorno muziciranje v šoli in ljubiteljske glasbene skupine izven nje. Tako so nekateri od njegovih učencev danes profesionalni glasbeniki, bodisi priznani pedagogi in skladatelji ali estradni umetniki, kot so na primer Denis Kokalj, Uroš Rakovec, Jan Plestenjak, Luka Vehar, Dejan Lapanja in Janez Golob. S tem je Škofja Loka postala znana tudi kot kraj z dobro glasbeno učno-vzgojno tradicijo.

Učenci, starši in sodelavci Glasbene šole Škofja Loka so ga cenili kot strokovnjaka, ki je z učinkovitimi metodami in oblikami dela spodbujal razvoj otrokovih individualnih sposobnosti za samostojno in ustvarjalno delo ter ustvarjal prijazne in sproščene medsebojne odnose. Uvajal je skupinske oblike kitarskega pouka, zato da bi čim večjemu številu zainteresiranih kandidatov omogočil vključitev v glasbeno šolo in je v času izobraževanja lahko globlje spoznal njihove glasbene sposobnosti in nagnjenja.

Lovšin je dobro poznal in tudi izvajal vse zvrsti glasbe. Večkrat je solistično in skupinsko snemal za različne radijske postaje ter sodeloval kot avtor in aranžer pri projektih glasbene skupine Buldožer. Hkrati pa je snemal tudi pesmi za otroke, ki so zbrane na kaseti *Modri slon* in zgoščenci *Če si višji*. Sodeloval je tudi kot član ocenjevalne žirije na 21. tekmovanju mladih glasbenikov Republike Slovenije.

Srebrni grb občine Škofja Loka v letu 1998 prejme FOLKLORNA SKUPINA ŠKOFJA LOKA

za 20-letno uspešno umetniško delovanje na področju folklorne in ohranjanja slovenskega ljudskega izročila

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1977 na pobudo Zveze socialistične mladine Škofja Loka. Zaradi takratne zakonodaje, ki je zahtevala, da vsako podjetje sponzorira vsaj eno društvo, se je društvo leta 1979 preimenovalo v Folklorno skupino Tehnik in prišlo pod okrilje tega škofjeloškega podjetja. V svojem programu so imeli bogat nabor plesov s področij nekdanjih republik bivše Jugoslavije, ki so jih predstavljali na prireditvah podjetja in bili zelo aktualni za večino zaposlenih delavcev, ki so prihajali iz teh držav. Z novim zakonom in klasifikacijo o društvih (1997) se je društvo odločilo zapustiti Tehnik, zato so se preimenovali v Folklorno skupino Škofja Loka. Gre za eno najboljših gorenjskih folklornih skupin, ki v svojem programu goji plese in stare običaje iz skoraj vseh delov Slovenije. Člani plešejo prekmurske, štajerske, belokranjske, primorske in seveda domače gorenjske plese, kar skupino uvršča med reproduktivne skupine. Po dogovoru, ki velja v društvu, člani ne plačujejo članarine, ampak si sami priskrbijo gorenjsko narodno nošo. Marko Krajnik, vodja folklorne skupine, sicer pravi, da ta noša ni avtohtona domača, ampak smo si jo z desetletji prisvojili

Folklorna skupina Škofja Loka

kot gorenjsko. Sicer pa je prišla iz bližnjih avstrijskih dežel in je zaradi svoje imenitnosti izpodrinila našo, sicer podobno, vendar malo manj bogato in manj okrašeno. Noše se sicer razlikujejo glede na področje, s katerega prihaja ples, pa tudi na obdobje in običaj, ki ga ples predstavlja. S plesom je neizogibno povezana tudi glasba, ki je v skupini trenutno zastopana s štirimi harmonikami, dvema klavirskima harmonikama, violino, kontrabasom, kitaro in klarinetom. V svojem sestavu imajo tudi godčevski trio, ki lahko nastopa tudi samostojno.

Folklorna skupina slovensko ljudsko kulturo in izročilo uspešno predstavlja doma in v tujini. Škofjeloški folkloristi sooblikujejo kulturni in turistični utrip Škofje Loke ter sodelujejo na več območnih, medobmočnih in državnih srečanjih folklornih skupin.

Plesalci in godci so navdušili tudi občinstvo v Merlebachu v Franciji, v Maasmechelnu v Belgiji in večkrat v Freisingu na Bavarskem, kjer je folklorna skupina z odličnim in temperamentnim nastopom pomagala utreti pot kasnejšim bogatim kulturnim stikom med Škofjo Loko ter Freisingom in Neuhofnom. Krajnik poudarja, da si kot folklorist vedno opazen, saj noša in glasba pritegneta pozornost povsod, kamor prideš. Zato mora biti plesalec vedno urejen, hkrati pa je odličen ambasador, ki zastopa in predstavlja svojo skupino, svoje mesto in svojo državo.

Srebrni grb občine Škofja Loka v letu 1998 prejme OBMOČNA OBRTNA ZBORNICA ŠKOFJA LOKA

za 20-letno uspešno delovanje in prispevek na področju razvoja obrti, malega gospodarstva in podjetništva

Začetki obrtne zbornice segajo v leto 1976, ko je pripravljalni odbor pod vodstvom Pavla Peklaja 16. aprila na ustanovnem občnem zboru ustanovil Društvo samostojnih obrtnikov Škofja Loka. Za predsednika je bil izvoljen Peter Ažman, sledili pa so mu Pavel Peklaj, Darko Inkret, Franc Šifrar, Andrej Karlin, ponovno Franc Šifrar in Milan Hafner. V vseh naslednjih letih se je društvo (kasneje zbornica) trudilo za razvoj obrti in podjetništva na lokalnem nivoju in skupaj z občino pripomoglo k pospeševanju malega gospodarstva.

Leta 1982 so odkupili stari stavbi na Spodnjem trgu ter na istem mestu s pomočjo svojih članov leta 1985 zgradili Dom obrtnikov. Ob njem je bil leta 1988 zgrajen tudi Center storitvene obrti, kjer je svoje lokale dobilo 8 obrtnikov in podjetnikov, sedem občanov pa zaposlitev; Spodnji trg je s tem dobil nazaj svoj nekdanji obrtniški značaj. Leta 1991 se je društvo preimenovalo v Obrtno zbornico Škofja Loka, kasneje pa v Območno obrtno zbornico Škofja Loka. Zbornica je po osamosvojitvi Slovenije doživela delitev Občine Škofja Loka na štiri nove, a ji je uspelo ohraniti enotnost na celotnem nekdanjem škofjeloškem območju. Leta 1993 so z Občino Škofja Loka podpisali pogodbo o sofinanciranju obnove znamenite Kašče in njene okolice. V obnovljeni stavbi so uredili tudi umetniško galerijo ter poslovne prostore za banko ter pivnico in vinoteko. Slovesna otvoritev je bila decembra 1995, ob obeležju dvajsete obletnice zbornice. Od takrat si je mogoče v Galeriji Franceta Miheliča ogledati stalno razstavo njegovih umetniških del, ki jih je podaril mestu Škofja Loka, za kar so prav tako zaslužni posamezniki iz zbornice. Ohranitev kulturnega spomenika in ureditev njegove okolice je brez dvoma velika pridobitev za Škofjo Loko.

Razširjeni upravni odbor Območne obrtne zbornice Škofja Loka v obdobju 2002-2006.

Na pobudo zbornice je bil v sodelovanju z občinami ustanovljen Medobčinski sklad za razvoj obrti in podjetništva Škofja Loka, ki je začel aktivno delovati leta 1997, pri katerem je precej obrtnikov in podjetnikov dobilo posojila za širitev svojih poslovnih programov. V okviru zbornice deluje tudi Medobčinski podjetniški center Škofja Loka. Poleg obrtniških in podjetniških dejavnosti pa že od leta 1979 v zbornici deluje športna sekcija, ki poleg programov za svoje člane prireja tudi uspešne letne Športne igre obrtnikov Slovenije. Po besedah predsednika Milana Hafnerja je zbornica za svoje člane pravo "pribežališče" v trenutkih, ko se znajdejo pred problemom, prostor, kjer jim nekdo prisluhne, svetuje, pokaže pot do odgovora, pomaga pri izobraževanju in promociji izdelkov ali preprosto organizira druženje in rekreacijo.

Občina Gorenja vas-Poljane v letu 2007

Občina Gorenja vas-Poljane je ena od štirih občin, ki so nastale na škofjeloškem območju z reformo lokalne samouprave leta 1994. S 153 kvadratnimi kilometri površine je ena večjih občin na Gorenjskem, leži pa v osrčju Poljanske doline. Na severni strani jo obdaja Škofjeloško hribovje, na južni Polhograjsko in na zahodu Cerkljansko hribovje. Vodenje občine je po treh mandatih županovanja Jožeta Bogataja po zadnjih lokalnih volitvah leta 2006 prevzel Milan Čadež.

Po podatkih Statističnega urada RS je sredi leta 2007 v Občini Gorenja vas-Poljane, ki obsega 73 naselij, živel 7117 ljudi. Razveseljivo je, da jih je bilo skoraj 27,5 odstotka starih do 19 let, če k njim prištejemo še mlade do 29 leta, skupaj predstavljajo 43,9 odstotka prebivalstva občine. Starejših od 60 let je bilo nekaj manj kot 18 odstotkov. Glede na to ni čudno, da je leta 2007 občina uvedla tri dodatne oddelke vrtcev v Gorenji vasi, Poljanah in na Sovodnju; septembra je prag vrtcev prestopilo kar 279 otrok.

Občinski projekti

Leto 2007 je bilo za prebivalce Občine Gorenja vas-Poljane zelo pomembno. Točno deset let po tem, ko se je poljanska osnovna šola odcepila od gorenjevaške, je bila v Poljanah vendarle zgrajena telovadnica z zunanji igrišči, smučišče na Starem vrhu je dobilo novo

Panoramski pogled na Gorenjo vas in Poljane iz zraka. (foto: Izidor Jesenko)

ogrevano šestsedežnico, kar bo po prepričanju vlagateljev pripomoglo k večjemu številu gostov, tudi prebivalci višje ležečih krajev so dobili možnost priklopa na internet.

Telovadnico, ki je namenjena učencem poljanske osnovne šole, v popoldanskem času pa jo lahko za športne aktivnosti izkoristijo tudi preostali krajsani in občani, je v začetku novega šolskega leta slavnostno odprl minister za šolstvo in šport Milan Zver. Na prireditvi, ki jo je popestrila dobrodelna nogometna tekma, kjer je začetni udarec imel predsednik vlade Janez Janša (zbrana sredstva so šla v Železnike, ki so se ravno v tistih dneh bojevali s posledicami ujme), med predstavniki vlade in gorenjskimi politiki ter gospodarstveniki, je poudaril, da imajo poljanski otroci eno najsodobnejših telovadnic v državi.

Med drugimi pomembnejšimi aktivnostmi občine so bila prizadevanja, da pristojne na nivoju države prepričajo o smotnosti načrtovane državne cestne povezave med Ljubljano in Tolminom (t. i. 4. razvojna os), kot jo predlagajo predstavniki naše občine. Po zdaj aktualnih dveh predlogih bi povezava potekala skozi Hotavljje in Kopačnico, skozi predor v Dolenje Novake do Cerkna oziroma po obstoječi (a rekonstruirani) cesti skozi Sovodenj, predor pod Kladjem z izhodom v Čeplazu in naprej proti Cerknju. Medtem ko se v Cerknju zavzemajo za prvo možnost, Občina Gorenja vas-Poljane predlaga povezavo doline od Trebije do Sovodnja in dolino reke Idrijce na obstoječo cesto Tolmin-Logatec. Tako bi ohranili celovitost vasi Hotavljje, v Kopačnici pa bi gradnja regionalne ceste pokvarila načrte glede možnosti izkoriščanja tople vode za topliški turizem, poleg tega je tam tudi vodovarstveno območje, vključeno v projekt Natura 2000.

Podjetja različnih dejavnosti so na podlagi razpisov dobila zeleni prostor v dveh obrtnih conah v naši občini - niti v Todražu niti v Dobju ni več prostih kapacitet.

Solastnice Dvorca Visoko (skoraj tričetrtinski del je v lasti Občine Gorenja vas-Poljane, preostanek pa pripada občinama Žiri in Škofja Loka) so se dogovorile o konceptu obujanja te, že dolgo speče poljanske Trnuljčice. Z javnim zbiranjem ponudb najprimernejšega razvojnega investitorja je bilo izbrano podjetje Hosting, d. o. o., ki naj bi jeseni skupaj z občini ustanovilo skupno družbo za realizacijo projekta Turistični kompleks Tavčarjev dvorec

Osnovna šola Poljane z novo telovadnico in zunanji igrišči. (foto: Izidor Jesenko)

Visoko. Ponudnik predvideva celovit razvoj destinacije: s prenovo in razširitvijo kapacitet ponuditi visokokakovostne namestitvene zmogljivosti, odlično kulinariko, bogat wellness program ter kopico dopolnilnih programov, temelječih na bogati kulturni in zgodovinski vrednosti ter dediščini dvorca in naravnega okolja.

Občina je začela s komunalnim opremljanjem nove stanovanjske soseske v Gorenji vasi - v Vršajnu bo prostor za 17 novih stanovanjskih hiš - prav tako pa bodo komunalno opremljena nova zemljišča v Dobenski Ameriki.

Tudi zahvaljujoč evropskemu projektu Pusemor (javne storitve v redko poseljenih gorskih območjih), v katerega je bilo vključenih 30 krajev iz 12 evropskih regij - iz naše občine naselje Lučine - so prebivalci dobili dostop do interneta. Naselja v tej krajevni skupnosti, kot še nekatera v drugih delih občine, prej niso bila pokrita z ustrežno infrastrukturo, ki bi omogočala ustrezno delovanje spletnih povezav.

V letu 2007 sta največji dve gasilski društvi v občini dobili novi vozili. Medtem ko so v Poljanah s kombijem za prevoz moštva na intervencije dokončno izpopolnili vozni park - poleg kombija imajo še cisterno za prevoz 5000 litrov vode in intervencijsko vozilo, ki lahko prepelje 1500 litrov vode, v njem pa je nameščena potrebna oprema tudi za prevoz šestih gasilcev - pa so v Gorenji vasi v prvi fazi kupili le podvozje gasilskega vozila, temu pa je sledila še nadgradnja. Vozilo z opremo je skupaj stalo približno 210.000 evrov.

Občinski nagrajenci

Na osrednji prireditvi ob občinskem prazniku 23. novembra je občinska priznanja dobilo sedem občanov. Častni občan je postal prvi župan Občine Gorenja vas-Poljane Jože Bogataj, ki je funkcijo opravljal kar tri mandate. Plaketo občine sta prejela Turistično društvo Sovodenj in Gorenjevaški oktet. Prvo je zelo poznano predvsem po dveh tradicionalnih prireditvah: Praznik koscev in Srečanje Janezov; nagrado so prejeli ob 35-letnici delovanja. Gorenjevaški oktet deluje in uspešno ohranja pevsko izročilo že od leta 1971, 2007 pa so izdali tudi svojo prvo zgoščenko Tam gori za našo vasjo.

Praznovali so ...

50-letnica delovanja Javorskih pevcev. Izdali so zgoščenko Tja gor čez Javorje, na kateri so posnete pesmi, ki *"nas plemenitijo in vzgajajo srce in duha. Bogati naše medsebojne odnose, ohranja spomin na stare čase, predvsem pa nas navdaja s spoštovanjem do naših ljudi, naroda in domovine,"* so povedali jubilanti. Pavle Dolenc iz Četene Ravni je edini pevec, ki je v skupini že od vsega začetka.

35-letnico delovanja je z odmevno prireditvijo obeležilo *Turistično društvo Sovodenj*, v okviru katerega že 25 let deluje folklorna skupina, deset let že skupaj prepeva Kvartet Krehovci, prav toliko časa pa deluje turistični podmladek podružnične šole Sovodenj.

Knjige

Na Sovodnju so po triletnem zbiranju podatkov izdali skoraj 500 strani debelo knjigo z naslovom *Življenje pod Ermanovcem, Bevkovim vrhom in Sivko*. Gre za obširno kroniko časa, življenja in ljudi s tega območja - o poselitvi nekoč in danes, upravni ureditvi, delujočih društvih, posebnejih in pomembnih ljudeh iz tega območja.

Šola

Osnovnošolci so na različnih tekmovanjih dosegli nekatere izvrstne rezultate. Učenci OŠ Ivana Tavčarja, ki so obiskovali podjetniški krožek, so na vseslovenskem tekmovanju za najinovativnejše podjetniške projekte mladih (InPod) med več kot sto prijavljenimi skupinami zasedli tretje mesto, in sicer na temo Termalno turistični športni center v Poljanski dolini.

Barbara Robba, učenka OŠ Poljane, se je po osvojitvi tretjega mesta na mladinskem državnem prvenstvu (dekleta do 12 leta) v šahu uvrstila tudi na evropsko prvenstvo. Gorenjevaško osnovno šolo je po zaslugi odličnih rezultatov učencev ministrstvo za šolstvo in šport razglasilo za drugo najbolj športno šolo v državi. Nika Selak je osvojila naslov državne prvakinje v badmintonu in državne podprvakinje v teku na smučeh, v konkurenci klubskih tekmovalk pa se je trem učenkam uspelo uvrstiti na državno prvenstvo v atletiki: Monika Mezeg je dosegla 7. mesto v suvanju krogle, Diana Homec je bila 13. v teku na 300 metrov in Nika Selak 22. v teku na 60 metrov.

Šport

Na športnem področju so v letu 2007 velike uspehe dosegli strelci Strelskega društva Marmor Hotavlje iz Gorenje vasi. Kadeti do 17. leta so z zračnim orožjem osvojili naslov državnih prvakov, kljub dejstvu, da so zaradi nastopa v tujini izpustili eno kolo. Med posamezniki so se Andrej Peternel, Gašper Oblak in Lenart Oblak razvrstili od 5. do 11. mesta, kar je še posebej glede na izpuščeno kolo odličen rezultat. Med kadetinjami je državna podprvakinja postala Špela Klemenčič. Mladinec Gašper Božič, sicer član državne reprezentance, je s pištolo, kljub izpuščenima dvema koloma, zasedel šesto mesto.

LEPOSLOVJE

4. Na prvi olomni vijoličnega meseca

1.
Sneg pokriva še poljano,
še vijolica ne klije.
Tudi rce moje rano
v olnu globine svoje krije.

2.
Poi vijolca težko čakaj,
da gorkše solnce sije.
Srca želja moja vsakom

Umorjeni škof

Povest iz loške zgodovine
Drugi del: Kazen in pokora

I. Nočni pokop

Petek po nedelji Exaudi anno Domini 1412 je bil za loško mesto kaj čuden in žalosten. Kakor blisk iz jasnega neba je zadela Ločane novica, da je ponoči škof Konrad umrl. "Kako, saj smo ga vendar še sinoči videli, ko je jezdil čil in zdrav iz Crngroba v mesto," so govorili.

Tedaj prisopiha po grajskem bregu stara Špelca, ki gori pri mestnem sodniku pestuje otroke. Vsa objokana kar od daleč vpije svojim tovarišicam tam na mestnem trgu: "Za pet Kriščevih ran, škofa so umorili! S prebodenim srcem leži ubožec na postelji." Ženske so zagnale obupen jok, ki je privabil tja tudi meščane. Hoteli so še kaj več zvedeti o strašnem dogodku.

V tem hipu prikrevsa na trg znani potepuh in pijanec Matjaž. Pošteni ljudje niso imeli radi z njim opravka. Pravili so, da se kaj rad druží z Judi, jim za pijačo vrši razne posle. Matjaž je ravno še ujel besede stare Špelce. "Ha, ha, ha," se odurno zakrohota pijanec, "umorili so ga? Ha, ha, ha! Kaj pa, če se je sam? Špelca, ti si gotovo pozabila pogledati, da drži še mrtev škof nož v roki. Ga je pač pozabil izpustiti, preden je izdihnil."

Nesramnež je hotel še naprej govoriti. Toda možje so ogorčeno dvignili proti njemu pesti: "Ti pritepenec, ti se drzneš sramotiti našega mrtvega škofa."

Matjaž jo urno odšvedra: "Ha, ha, ha. Saj že grem. Če ne verjamete meni, boste pa verjeli višjim gospodom. Ha, ha, ha!"

Še večja zmeda pa je bila v gradu samem. Prošt Andrej in sluga Marko sta se od obhajila v Hribih vrnila šele po polnoči. Ko sta šla mimo škofove spalnice, je bilo vse mirno. Zato sta po prstih odhitela brž k počitku, da ne bi zbudila škofa. Proti jutru sta bila spet oba hitro pokonci, da bi postregla škofu.

Konrad je zjutraj vstajal že ob štirih. Čudno. To jutro pa ni bilo čuti nobenega šuma. Ko se bliža že peta ura, potrka prošt na vrata škofove spalnice. Nobenega odziva. Gospod Andrej potrka drugič in tretjič. Nič! Tedaj z Markom pokličeta škofa. Spet ni odgovora. Zvesta služabnika se neizmerno prestrašita. Oba slutita nesrečo. Marko poskusi odpreti vrata. Bila so zaklenjena. Toda ključa ni bilo na notranji strani, kot je bil običajno. Sluga brž poišče svoj ključ in odpre vrata.

Tedaj se jima nudi strašen prizor. Škof Konrad leži oblečen na svoji postelji. Na prsih mu zija strašna rana. Vse je okrvavljeno. Pri tem groznem pogledu se prošt Andrej zgrudi na kolena in joka kot otrok. Sluga Marko pa brž skliče vse grajske prebivalce.

Prvi priteče glavar Miklavž Gutemberg kljub svojemu petinšestdesetemu letu. Tudi njega pogled na mrtvega škofa tako prevzame, da skoraj omedli. Za njim prihite uradniki in grajski sodnik grof Janez, ki takoj napravijo zapisnik. Vsi ostrme, ko opazijo v rokah mrtvega škofa okrvavljen nož. Prošt Andrej pa je že poprej odhitel v grajsko kapelo, da čim prej opravi zadušnico za nesrečnega škofa.

Okrog devetih počí glas, da je prišel v Loko sam kranjski deželni glavar celjski grof Herman, ki je po brzem slu zvedel, kaj se je v Loki zgodilo. Glavar je zapustil viteške igre v Ljubljani in odhitel v Loko, da kot najvišji sodnik v deželi preišče zamotano zadevo. Takoj pokliče mestnega sodnika in loškega glavarja na posvetovanje. Prinesli so mu sodni zapisnik. Herman ga urno prebere in odloči: "Nož da je držal mrič v roki? Torej tu ne gre za umor, ampak za samomor."

Mestni gospodje mu ugovarjajo: "Vaša milost. Oprostite, da smo mi drugačnega mnenja. Vse kaže, da je morilec sam potisnil umorjenemu nož v roke."

Herman neprijazno odvrne: "Prosim, gospodje, dokažite mi svojo trditev. Jaz sem prepričan, da se je škof sam umoril. Po vzroku ne bomo spraševali. Tudi sodili ga ne bomo. Sodil ga je večni Sodnik. Pač pa se moramo držati deželnih postavk, ki odrejajo, da se samomorilcev ne sme pokopati cerkveno. Sicer pa Cerkev sama isto ukazuje. Zato odrejam, naj se škof Konrad danes zvečer čisto natihem zagrebe na grajskem vrtu."

Prav v tem času se javi deželnemu glavarju loška duhovščina. Vodil jo je starološki vikar Salomon. Herman prišlece takoj sprejme.

"Ravno prav ste prišli," začne grof. "Gotovo ste zvedeli, kako žalostno je končal škof Konrad. Držati se moramo deželnih postavk, ki se glede samomorilcev krijejo tudi s cerkvenimi. Zato sem pravkar odredil, da se ima škof zagrebsti danes zvečer na grajskem vrtu. Vršiti se mora pokop brez vsake slovesnosti in na skrivaj."

Tedaj stopi pred Hermana vikar Salomon. Kot prerok z onega sveta se je zdel častitljivi starček. "Kaj?" zagrmí njegov še vedno močni glas. "Vi, gospod glavar, vi si drznete škofa imenovati samomorilca." Tedaj zapiči vikar svoj prodirljivi pogled v Hermana in dostavi: "Kličem vas pred božjo sodbo, gospod glavar. Tam boste nekoč odgovarjali."

Mogočni celjski grof se za hip zdrzne, pa se takoj obvlada. "Gospod vikar," pravi Herman, "ne razmotrivajte dalje o tem. Saj vidite, da vsaj zaenkrat ne morete dokazati nasprotnega. Zato bo najmanj zgledovanja, če pristanete na skrivni pogreb na grajskem vrtu."

"Dobro, naj bo po vašem, gospod grof. Toda kakšen bo pogreb, bom odločal jaz. Gospod deželni glavar, Bog je pravičen." Po teh vikarjevih besedah se duhovščina poslovi in odide.

Medtem so škofa položili na mrtvaški oder v grajski kapelici. Vendar pa deželni glavar ni dovolil, da bi ga hodili meščani kropiti. To prepoved je razglasil mestni sluga z običajnim bobnanjem: "Njegova milost, deželni glavar Herman grof celjski odreja sledeče: Vsi veste, kaka nesreča je zadela loško mesto, ki je izgubilo svojega gospodarja škofa Konrada de Hebenstreit. Žalostna smrt je nastopila v takšnih okoliščinah, ki bi mogle povzročiti v mestu razne nemire. Da se to prepreči, določa gospod deželni glavar, da meščani ne smejo kropiti mrtvega škofa, niti se ne morejo udeležiti pogreba, ki se bo vršil na skrivnem. Dokler loško mesto ne dobi novega škofa, bo sodno oblast izvajal sam deželni glavar, ki za sklep opozarja meščane, naj za mrtvega škofa molijo. Za meščane same pa bo tem boljše, čim manj o tej žalostni zadevi govorijo."

Po vihnem in nemirnem dnevu je slednjič nastopil večer. Polna luna je turobno razsvetljevala mogočno grajsko zidovje. Posijala je celo v najskritejši kotiček grajskega vrta. Tam je stala starodavna samotna kapelica. Kristus na križu v njej. Bog ve, kateri škof jo je zgradil v davnih časih. Skoraj so pozabili nanjo. Le škof Konrad se je zanjo zavzel in jo obnovil. Kaj rad je tu opravljal svoje molitve.

Tudi nocojšnjo noč je vladika prispel semkaj. Toda ni prišel sam. Loški duhovniki so ga prinesli mrtvega v preprosti rakvi. Na čelu našega sprevoda je korakal vikar Salomon. Čudno. Kako sključeno gre nocoj ta do sedaj tako pokončni starček. S tresočim glasom blagoslovi odprt grob, tovariši pa mu jokaje odgovarjajo. Pretresljivo zaropoe krsta, ko jo spuste v temno jamo.

Preden jo zagrebejo, se Salomon obrne k duhovnikom pogrebce in spregovori s slabotnim glasom: "Častiti sobratje. Nocoj pokopavamo svetnika. Za pravico Cerkve je padel, a nam je jezik zavezan. Toda Bog je pravičen. Kar vas je mlajših, boste pravico še doživeli. Jaz pa se bom preselil v večnost, kjer bova skupaj s škofom Konradom podpirala vaše delo za zmago pravice. Molite za mučeniškega škofa, molite tudi zame, ko se mu pridružim." Nato se vikar obrne h grobu in konča mrtvaške molitve: "Requiescat in pace. Počivaj v miru. Amen."

Drugo jutro je opravil proš Andrej slovesno zadušnico za umorjenega škofa. Sv. maša se je vršila v nunski cerkvi pri zaprtih vratih. Tako je veleval ukaz mogočnega deželnega glavarja. Dobre nune so vso cerkev črno oblekle. Velik katafalk z grbom freisinških škofov je stal sredi cerkve. Nune so celo mašo na glas jokale. Komaj so mogle odpevati mašne odgovore.

Po sveti maši pa je prišla k proštu mati opatica Elizabeta. Od žalosti skoraj ni prišla do besede. "Gospod proš, je slednjič le spregovorila, "kaj nam je storiti, da operemo čast velikemu pokojniku?"

Sam ves potr tolaži gospod Andrej opatico. Naroča ji, naj nune neprenehoma molijo, da čim prej zmaga resnica.

Med tem pogovorom že prihiti v refektorij sestra vratarica. Vsa prestrašena napove novo nesrečo: "Tudi gospod večni vikar Salomon v Stari Loki je pravkar umrl."

V tem hipu že zadonijo vsi loški zvonovi in objokujejo dva Ločanom tako ljuba duhovnika: škofa Konrada in vikarja Salomona. Samostanska družina pa se še enkrat zbere v cerkvi in goreče odgovarja proštu Andreju, ki opravi za predraga pokojnika mrtvaške molitve.

II. Na Starem gradu

Pod Lubnikom, koncem divje Slepe doline štrli proti nebu starodaven grad Wildenlok. Stoji na dobrih petsto metrov visokem skalnatem stožcu, ki se zdi, da je skoraj nedostopen. Grad je zidan nepravilno, pač tako, kot je nanesla prirodna lega kraja. Zidovje je izredno močno in silno utrjeno. Pred vhomom v grad se razprostira velik preddvor za stražo. Vse grajsko naselje je trdno obzidano in dostopno le po dvigljivem mostu. Cela zgradba je romantično divja, da res zasluži ime Divja Loka, kot se naziva že od starodavnih časov.

Ta že od narave tako močno zavarovani grad so zgradili v prastarih časih loški vitezi, ki so tu prebivali še preden so prišli v Loko fresinški škofje. Vse kaže, da so bili sprva roparski vitezi. Še sedaj vedo ljudje o njih pripovedovati marsikaj hudega. Pozneje so jim začeli sto-

pati na prste škofje. Zlasti hude preglavice so delali bratje de Wildenlok škofu Emilhonu in mu povzročili škodo na njegovem posestvu. Toda škof jih je ugnal in v letu Gospodovem 1283. so se mu morali pokoriti in mu popraviti vso napravljeno škodo.

Seveda so bile med Loškimi vitezi tudi izjeme. Te dobre viteze so škofje radi sprejemali v svoje službe. Najboljši izmed njih so se posvetili celo duhovniški službi. Nekateri teh duhovnikov so postali župniki v Šmartnem in Naklu. Henrik de Wildenlok je bil celo župnik v Stari Loki. Še sedaj vedo povedati stari ljudje, kako skrbno je nekdaj poučeval loško mladino župnik Henrik, ki je bil obenem tudi učitelj. Prav sedaj pa se šola v minoritskem samostanu v Ljubljani sin pokojnega brata sedanjega grajskega lastnika klerik Gal de Wildenlok, ki je zaradi svoje pobožnosti in nadarjenosti nada ljubljanskega samostana.

Toda sedanji lastnik Starega gradu Wilfin de Wildenlok se zdi, da spet posnema svoje starodavne prednike. Ne pravijo mu zastoj Rebel - upornik. Saj ga ni nikdar doma. Komaj toliko časa je vzdržal na svojem gradu, da je po predpisih, skupno z drugimi plemiči, prejšnji teden sprejel škofa Konrada, ko je prispel v Loko. Njegova večna pota so kaj sumljiva. Ljudski glas mu prisoja, da je tudi on roparski vitez, kakor so bili njegovi dedje. Škof Konrad bi ga gotovo ukrotil, pa ga še ni spoznal, ker je vladal Loko še premalo časa.

Okrog Starega gradu se širijo prostrani, skoraj neprodorni gozdovi. Začno se takoj za škofovim gradom. Ločani jim pravijo Štangrof. Meščani nič kaj radi ne zahajajo v to goščavo. Saj se volkovi in druga zverjad rada tod plazi. Zlasti nevarna je volčja dolina. Groza pa obhaja človeka, če zaide v zadnji konec Vincarske grape, v tako imenovano Kuhinjo. Sami vragi menda tukaj kuhajo. Po vsem gozdu so posejane skrivnostne podzemskie jame in brezna. Najgloblja med njimi je Gipsova jama. Bog ve, kakšne skrivnosti skrivajo v sebi te jame. In prav v te divje gozdove je zbežal nesrečni Hinko takoj po svojem strašnem zločinu.

Komaj je bilo grozno delo opravljeno, prevzame nesrečnega mladeniča neizmerno kesanje. "Moj Bog, kaj sem storil," kliče njegova do smrti prestrašena duša. "Proč, samo proč iz tega nesrečnega mesta. Kaj mi zdaj mar denar, kaj čast, ko pa sem morilec. Preklet Jud, ti si vsega tega kriv." Kakor brez uma hiti v škofovo delovno sobo, da vidi, če je denar na varnem. "Ne maram ga," si govori, "pa nočem, da bi ga ukradel Jud." Zato skrbno zapre blagajno in zaklene sobo. "Tako! Zdaj pa proč, samo proč!"

Neopažen se izmuzne iz gradu in že ga objame temni gozd. Le naprej, samo naprej, tega si želi njegova duša. Kaj mu mar, če se spotakne ob korenini njegova noga. Kaj mu mar, če pade sto in stokrat. Sicer sije blede luna, toda drevesa so tako gosta, da se komaj kak njen slabotni žarek prikrade skozi. Saj nesrečnemu fantu prija tema bolj kot svetloba. Saj je ta tema podoba njegove duše. Zato le še v večjo temo, le še globlje v gozd. Tako tava Hinko po temnem gozdu ure in ure. Kaj je to, če niti ne ve, kje se nahaja, samo da je čim dlje od kraja umora.

Glej, tam je svetla jasa in že je na njej. Toda naenkrat mu zastane noga ob globokem zevajočem prepadu. "Aha, to je Gipsova jama." Kot blisk šine nesrečnežu v glavo misel: "Noter se vrzi, pa bo vsega konec. 'Saj res,' mu odgovarja duša. "Muke so neznosne. In vedi, da bodo te muke še vedno hujše, čim dlje boš živel. Končaj se, pa bo dobro. En hip pa boš rešen."

In že se skloni mladenič nad breznom, samo nogo še prestavi, pa bo zdrknil v globino. Toda kaj je to? Ali se ne oglašča v daljavi slaboten zvonček. Da res! V Crngrobu zvoni zgodnje

sveto jutro Mariji v čast. Ah, Marija! Kako lepo je nekdaj bilo. On, zlatolas in nedolžen deček je klečal z mamico vsako jutro pred Marijino podobo v domačem gradu. Mamica! Ali ne vidi popolnoma razločno njene podobe pred seboj. Tako žalostna je, pa vendar tako dobra, neizmerno dobra.

Ob tem prividu Hinko zdrkne na kolena in se milo zjoče: "O, mamica, zakaj si me pustila samega tako zgodaj. Če bi ti živela, nikdar ne bi postal morilec. Pa tudi sedaj vem, kaj hočeš od mene. Ne smem postati poleg morilca še samomorilec." Hitro skoči fant pokonci. "Proč od tega groznega in nevarnega kraja!"

Tedaj se tam na obzorju zasniva prva jutranja zarja. Hinko se čuti do smrti utrujenega. Počasnega koraka se odpravi naprej. Glej, tamkaj žubori studenec. Saj res, to pa je Žegnani studenec. Kolikokrat je že slišal staro Špelco, ki je vedela o tem studencu povedati toliko lepega. Duhovnik je nekoč nosil sv. Rešnje telo ponesrečenemu drvarju. Tu ob studencu je počival s samim Bogom. Nato je studenec blagoslovil. Od takrat nosi ime Žegnani studenec.

Hinko si pogasi pekočo žejo. Nato se kot ubit zvrne na zemljo in pade takoj v globoko spanje. Dolgo je spal. In ko se je zbudil, je že sijalo sonce.

Komaj odpre oči, že mu znova stopi pred oči strašno dejanje. "Toda," pomisli za hip, "saj se mi je le sanjalo, da sem umoril strica." Pa se brž zave, da je vse to resnica. "Moj Bog, kaj naj storim? Ali naj grem v mesto in se javno spovem svojega greha. Ne, tega ne morem. Ne morem pogledati trupla umorjenca. Toda tukaj tudi ne morem ostati."

V vseh težkih trenutkih so nam dobri duhovi bližje, kot bi si mogli misliti. Tudi nesrečni žrtvi so stali blizu. "Pojdi v Stari grad," so mu govorili. "Ali ne veš, kako dobra ti je grofica Hildegarda. Ali si pozabil, da je bila Hildegarda največja prijateljica tvoje umrle matere. Da zato ljubi tudi tebe kot sina prijateljice."

"Saj res," se odloči mladenič. "Tja pojdem in njej se razodenem. Sam ne morem več nositi tega pekla v duši."

Kakor v sanjah gre Hinko dalje. Kmalu mu zableste nasproti grajski zidovi, ki se kar kopljejo v sončnih žarkih. Brez ovire prekorači fant dvigljivi most. Dvorišče je prazno, ni ga opazila živa duša.

Prav tedaj stopi iz grajske veže na dvorišče gospa Hildegarda. Brž stopi k Hinku in mu izrazi sožalje zaradi stričeve smrti. Bili so že tu mestni siromaki, ki jih je plemenita gospa vsako jutro nasitila in obdarovala. Ti so ji sporočili prežalostno novico.

Grofica Hildegarda je res edinstvena žena. Ni še stara, a vendar se ji jasno pozna bolezen, ki ji je že začrtala prve smrtne poteze v njeno plemenito lice. Doma je v znanem koroškem gradu Ostrovica. S Hinkovo materjo, Ano grofico Hebenstreit, sta se skupno vzgajali pri benediktinkah v Št. Juriju ob Dolgem jezeru. Nato sta se mladi prijateljici poročili. Gospodična Ana je ostala kar na Koroškem in postala baronova žena iz Starega dvora, njena tovarišica Hildegarda pa je odšla na Kranjsko, ko se je poročila z vitezom Welfingom de Wildenlok. Toda čudno. Obe mladenki sta bili srčno dobri, a sta bili v zakonu obe nesrečni. Starodvorski baron je bil zapravljivec, loški Welfing pa temna in prikrita osebnost.

Zelo malo se je divji mož zmenil za nežno in plemenito Hildegardo. Puščal jo je samo v gradu, on pa je hodil po tajinstvenih in neznanih potih. Edina uteha nesrečne žene je bil sinček, ki bi moral biti sedaj v Hinkovih letih. Toda preselil se je že kot nežno dete med

nebeške krilatce. Od takrat tudi grofica Hildegarda peša. V tihi, nikomur razodeti boli sameva plemenita žena na samotnem gradu. In prav ta bol in ta samota sta jo še bolj poplemenitili. Popolnoma se je posvetila revežem. In čudno. Mračni Welfing je pri tem delu usmiljenja prav nič ne ovira.

Prijazna gospa pelje Hinka v svojo delovno sobo, ki je bila polna raznega blaga in na pol izdelanih oblek za reveže. Ko se usedeta, zapazi Hildegarda, kako strašno zdelan je mladenič. "Vidim, kako hudo vas je zadela stričeva smrt, gospod Hinko," začne sočutno grofica.

Fant ne more ničesar odgovoriti, temveč se nenadoma zgrudi na kolena pred plemenito ženo. Na njena kolena si nasloni glavo in krčevito joka.

Gospa Hildegarda je že toliko hudega prestala v življenju, da si je pridobila čudovito razumevanje za tuje gorje. "Moj sin," začne znova Hildegarda, "tebe muči še nekaj hujšega kot stričeva smrt. Govori, Hinko. Misli si, da klečiš pred svojo materjo, ki je s svojim duhom čisto gotovo sedaj med nama."

Fantovo telo se zvija v strašnih krčih. Kakor ranjena zver zakriči: "Jaz sem zabodel škofa."

Grofica Hildegarda se za hipec strese, pa se takoj obvlada. Čisto po materinsko se skloni nad nesrečneža, ga objame in mu zašepče: "Otrok moj nesrečni, nikar ne obupaj. Bog je neskončno usmiljen. Pa tudi jaz vem, da si ti le nesrečna žrtev drugih resničnih morilcev. Vstani Hinko in se pomiri. Vse bo še dobro, boš videl."

Usmiljena žena dvigne fanta in ga spet posadi na stol poleg sebe. "Veš, Hinko, povej mi čisto mirno vso žalostno zgodbo. Spet si misli, da pripoveduješ svoji materi. Videl boš, da ti bo odleglo, če se razodeneš meni, ki te materinsko ljubim."

Med bridkimi solzami kesanja pripoveduje mladenič svojo žalostno zgodbo. Prav ničesar ne zamolči, ničesar ne olepšuje.

Hildegarda ga sočutno in pazljivo posluša. Nato pa spregovori modra žena: "Premisliti morava zdaj, moj nesrečni Hinko, kaj nama je storiti." Hildegarda se za hip zamisli. Svoje že v večnost usmerjene oči pobožno dvigne proti križu tam v kotu in potihem moli. Nato nadaljuje: "Nikakor ne smeš še povedati, da si ti strica umoril. Pravi morilec, celjski grof Herman, je še premočan, da bi mu kdo prišel blizu. Moj ubogi otrok. Čaka te še dolga in huda pokora. Pride čas, od božje previdnosti določen, ko boš priznal svoj greh in boš prejel zanj odvezo. Tudi svetniški škof Konrad bo takrat dobil javno zadoščenje. Za sedaj pa molči, trpi in moli. Slednjič boš videl, da se bo dobro izteklo. Da, boljše se bo izteklo, kot si moreš sedaj misliti. Midve s tvojo materjo pa bova v nebesih zate prosili, moj ubogi, ubogi Hinko."

Pri teh besedah tudi grofico Hildegardo premaga žalost in bridko plaka nad nesrečnim mladeničem. Ko se umiri, poskrbi za telo nesrečnega fanta in mu pripravi hrane. Slednjič odloči, naj ostane še čez noč v njenem gradu. Ni si še upala nesrečneža samega odpustiti. In res se je Hinko čudovito pomiril. Še celo spal je dosti mirno v Starem gradu. Grofica Hildegarda pa se je vso noč borila v grajski kapelici z Bogom za dušo nesrečnega mladeniča.

III . Skrbi celjskega grofa Hermana

Ločani so sicer opazili, da ni bilo Hinka ves dan na spregled. Toda v splošni zmedi jim tega ni bilo kaj prida mar. Tem bolj pa je to občutil Hinkov prijatelj Korbinjan. Tudi on je na vse zgodaj zvedel o škofovi smrti in zato ni odšel na viteške igre v Ljubljano. Ves dan je

poizvedoval po prijatelju, toda šele zvečer so mu povedali mestni reveži, da so ga videli v Starem gradu, kamor so odšli po običajno miloščino. Tedaj se je Korbinjan pomiril, saj je vedel, kako je fantu naklonjena grofica Hildegarda. Brez dvoma se je žalostni mladenič zatekel k njej, ki mu je že ves čas, kar je v Loki, bila kot mati.

V soboto zjutraj je odšel Korbinjan v Stari grad, da bi videl kako je s Hinkom. Našel ga je na grajskem vrtu. Kar prestrašil se je, ko je videl, kako je prijatelj upadel. Brez besed mu ponudi roko. Hinko se nasloni na prijateljevo ramo in se bridko zjoka.

Tedaj spregovori Korbinjan: "Umiri se, prijatelj. Kar se je zgodilo, je storjeno. Tu ne pomaga nobeno obupavanje. Bodi moč in glej z zaupanjem v življenje."

Tedaj tudi Hinko pride od besede: "Hvala ti za sočutje, prijatelj. Toda moja bodočnost je uničena." Kar na jeziku je že imel besedo, da bi razodel prijatelju svoj greh. Toda takoj se spomni nasveta modre Hildegarde, naj zaenkrat molči o svojem zločinu.

V tem hipu zadone loški zvonovi. Hinko se zdrzne in vzklikne: "Stricu zvonijo."

Toda Korbinjan prepadenemu fantu razloži, da je škof Konrad že v grobu in da zvonijo vikarju Salomonu. "Sicer pa," pravi nazadnje, "naj velja to zvonjenje tudi škofu, kateremu deželni glavar včeraj ni dovolil zvoniti. Pa tudi zate je že čas, da greš spet med ljudi. Saj sem prav zato prišel semkaj, da te pospremim v mesto."

Hinko je bil takoj pripravljen, le poslovil bi se še rad od plemenite gospe Hildegarde.

"Dobro," pravi Korbinjan, "če ti je prav, te spremljam. Tudi jaz bi rad pozdravil dobro grofico."

Grofica Hildegarda je vso noč prečula v molitvi. Kako bi mogla spati, ko je zvedela, kdo je izvršil strašni zločin. Ta teža je bila prehuda za njeno od obilega trpljenja tako oslabeledo srce. Vendar je sprejela mladeniča, ki sta hitro opravila, ko sta opazila, kako slabotna je grofica. "Gospod Korbinjan," pravi k sklepu Hildegarda, "prosim vas, pazite na prijatelja. Saj vidite, kakšen revež je postal. Nobenega svojega človeka nima več na svetu."

Korbinjan z veseljem obljubi grofici, da ne bo Hinka zapustil niti v največji sili. Hildegardo je očitvidno razveselil in pomiril ta odgovor. Prijazno poda fantoma roko v slovo. Hinku pa še reče: "In vi, gospod Hinko, ne pozabite, kaj sem vam sinoči naročila. Zbogom, dobra otroka, zbogom!"

Prijatelja odideta. Obema se zdi, da sta se poslovila od grofice Hildegarde za večno. Zamišljeno sta prispela v mesto.

Neprestano se vrste množice, ki hite v Staro Loko pokropit vikarja Salomona. Položili so ga na mrtvaški oder v karner na pokopališču. V spodnjem delu karnerja so spravljene mrtvaške kosti, gornji prostor pa je spremenjen v kapelico sv. Mihaela. Karner ali kostnica je okrogla stavba, ki po svojem postanku sega daleč nazaj v romansko dobo.

Danes je vsa kapela prevlečena v črno. Kropivci pobožno molijo in prinašajo cvetja, s katerim so napolnili skoraj vso kapelo. Vikar Salomon leži med cvetjem ves pomlajen in čudovito lep. Spokojen obraz kaže že sledi nebeške blaženosti in sreče. Splošen ljudski glas pravi, da je Salomon svetnik.

Kostniška kapela je povezana s pokopališko cerkvico sv. Lovrenca. Tu se celo dopoldne bero maše za pokojnika. Ljudje pa tudi ugibajo, kdo bo Salomonov naslednik. Vsi si želijo gospoda Andreja. Ta bi bil pravi za Ločane.

V ponedeljek po "Dominus fortitudo" anno Domini 1412 so na Fari slovesno pokopali

večnega vikarja Salomona. Mogočna prifarška cerkev ni mogla objeti vseh pogrebcev. Poleg domačih duhovnikov so prišli k pogrebu še sosednji. Iz Selc je prihitel večni vikar Matija, iz Poljan pa večni vikar Martin. Pogreb je vodil žirovski vikar Nikolaj Pohladin, ki je bil najstarejši duhovnik v vsej loški okolici.

Pogrebni govornik prošt Andrej je po pravici slavil svetniške čednosti pokojnikove. Ko je ob sklepu pozival Ločane k molitvi za umrlega dušnega pastirja, se ni mogel več premagati. Kljub izrecni prepovedi deželnega glavarja Hermana, je v pridigi omenil tudi škofa Konrada. Solznih oči je takole končal svojo znamenito pridigo: "Vikarja Salomona bomo položili v grob pred velikim oltarjem. Toda blagi pokojnik je imel prijatelja škofa Konrada, ki je le en dan pred njim odšel v večnost. Na tega prijatelja je dobri vikar mislil še tik pred svojo smrtjo. Preden je izdihnil, je določil, naj tudi škofa Konrada, kadar pride na dan resnica, položijo k večnemu počitku ob njegovi strani pred velikim oltarjem te prelepe cerkve. Molimo goreče, da se bo moglo to čim prej zgoditi. Obema velikima pokojnikoma, škofu Konradu in vikarju Salomonu, pa naj Gospod da večni pokoj in večna luč naj jima sveti. Amen."

Pri teh besedah je vsa cerkev na ves glas zajokala. Med ihtenjem se je zaprla grobnica nad svetim duhovnikom Salomonom. Bog sam le ve, kdaj se bo spet odprla, da slovesno vase sprejme nesrečnega škofa Korada.

Čudno! Ko so se Ločani vračali od pogreba svojega župnika, se že zopet oglasi navček, mrtvaški zvonček. "Saj smo si že mislili," so se menili, "da gre v tretje rado. Gotovo je spet kak imenitnik izdihnil."

Ko pridejo v mesto, že zvedo, da je bila njihova slutnja prava. Grofica Hildegarda iz Starega gradu je umrla. "No," so dejali meščani, "tudi ta je bila za nebesa že zdavnaj zrela." Loški reveži pa so bridko zaplakali, ko so zvedeli, da njihove krušne matere ni več med živimi.

Loški vitezi iz Starega gradu imajo svojo grobnico v mestni kapeli pri sv. Jakobu. Tam je čez par dni nato zadobilo večni pokoj strto srce grofice Hildegarde. Pogrebno opravilo za pokojno grofico je imel prošt Andrej. Kar ganljivo je bilo gledati mestne ubožce, kako so jokali in zdihovali po svoji umrli dobrotnici. "Kdo nas bo odslej hranil, kdo nam šival obleko, kdo tolažil." Tako so tožili siromaki. Pa tudi meščani so žalovali, saj gospa Hildegarda ni imela niti enega sovražnika. Ta žalostna svečanost je prevzela celo viteza Welfinga. Morda je šele danes začutil, kaj je izgubil, ko mu je umrla žena. Tudi Ločani so se že kar naprej bali, da bo ubogi vitez sedaj popolnoma propadel. Gospodu Andreju pa je padlo v oči, da Hinko, ki je bil tudi med pogrebci, tako neutolažljivo joka. "Res je čuden ta fant," uidejo proštu misli kar med svetim opravilom." Tu tako žaluje, pri stričevem pogrebu pa ga še zraven ni bilo."

Vse te dni je imel gospod deželni glavar Herman Celjski skrbi in dela kar čez glavo. Nastanil se je v starodavni Mestni hiši na Glavnem trgu.

Je kaj zanimiva ta Mestna hiša. Nad streho se ji dviga vitek stolpiček, raz katerega vabi zvonček mestne očete na posvetovanje. Nad starim romanskim vhodom je pred leti naslikal mojster Martin prav posebno sliko, s katero je poredno označil prizadevanje mestnih oblastnikov, da pridejo do te časti. Središče slike tvori veliko kolo. Na njegovi najvišji točki sedi oblastnik in kliče: "Jaz vladam." Na levi strani spodaj se že trudi drugi mož, da bi splezal na vrh kolesa in vpije: "Jaz hočem vladati." Na desni pa je pravkar padel tretji mož s kolesa in zdihuje: "Jaz sem vladal." Tudi notranjščina hiše je lepa. Dvorišče obkrožajo hodniki s celo vrsto okroglih stolov, ki nosijo oboke. Mojster Martin je poslikal veliko zbornico s slikami iz loške zgodovine.

Toda celjski grof si je za bivališče izbral čisto preprosto sobico v vrhnjem nadstropju, ki je bila ločena od ostalih stanovanjskih prostorov. Tu gori je imel mir, tu ni mogel nihče opazovati njegovega početja. Grof Herman je imel dosti vzrokov, da ni maral biti opazovan. Najprej si je zaželel samote. Ga je le močno zadela beseda sedaj že pokojnega vikarja Salomona. Na božjo sodbo ga je poklical. Kakor da bi stari mož vedel, kdo je zasnoval škofov umor. To je dobro, da tega nevarnega moža ni več med živimi. "Ha", se zasmije slednjič Herman, "kdo pa mi kaj more. In božja sodba, to so le prazne besede. Mrtvi mi ne morejo škodovati. Pa tudi živih se ne bojim. Saj so vsi v mojih krempljih. Edino Hinka, tega jokavega fanta bo treba še vzeti v roke, da mi ne zmeša štrene." Tako premišlja glavar in kuje načrte.

Ko se je zmračilo, je dobil gospod grof obisk. Skoro neslišno se je pred sobo priplazil Ruben, Levijev brat. Herman mu takoj dovoli vstop. Kakor pač Judje znajo, tako priliznjeno je pozdravil Ruben glavarja.

"Pusti to," zarenči nad njim grof. "Povej mi raje, kako stoji vsa zadeva."

"Prav dobro, vaša milost. Namesto brata Levija sem prišel jaz. To je bolj varno. Jaz sem tujec, brata pa meščani poznajo."

"Kajne, po denar si prišel, Jud? Na, tu imaš nakazilo za obljubljenih 1000 zlatnikov. Če boš pred menoj v Celju, zglesi se pri mojem oskrbniku in ti jih izplača." Herman se usede in napiše nakazilo.

Ruben si ne more kaj, da bi si od veselja ne mel rok: "Hvala vam, hvala, vaša milost. Z veseljem sva vam z bratom na uslugo, kadar bo treba."

Grof mu dobrohotno veli, naj se usede. "Veš kaj, Ruben," začne nato. "Kaj pa naj storimo s Hinkom, škofovim nečakom?"

"Vaša milost, tudi mene ta dečko skrbi. Brat mi je povedal, da je le za las manjkalo, pa bi se bil v zadnjem hipu skesal in preprečil umor. Pa tudi sedaj mu ni kaj zaupati."

"Najenostavneje bi bilo, da tudi njemu upihnemo življenje," meni grof.

Jud mu ugovarja: "Vaša milost, oprostite, da nisem vašega mnenja. Če še fanta spravimo s sveta, bo postalo nevarno. Že sedaj smo komaj zbrisali sled za seboj. Ali niste čuli, kako je Ostguhl pridigoval ob vikarjevem pogrebu. Res moramo biti oprezní."

"Kaj torej predlagaš, Ruben?"

"Veste, gospod glavar, moj brat je fantu obljubil, da pod novim škofom postane oskrbnik in loški glavar."

Herman se zakrohoče: "No, to se bo pa že dalo napraviti. Saj sem ti že v Celju omenil, da mislim našega Hermana postaviti za freisinškega škofa. Potem bo Hinko pač lahko postal glavar. In kakor nalašč mi je sedanji glavar Gutenberg omenil, da stopi v pokoj takoj, ko zavlada novi škof."

Tudi Ruben se zasmije: "Glejte no, vse gre, kot bi bilo namazano. Saj fant se ravno potejuje za roko njegove hčere Ane Marije. Gutenberg mu je ne bo več branil, če postane Hinko njegov naslednik."

Celjan se še glasneje zasmije: "No, vidiš Ruben, tudi tega dečka bomo ukrotili. Enega premagamo z mečem, drugega z žensko, ha, ha, ha."

Po kratkem molku začne grof znova: "Še o nečem se imava pogovoriti. Treba bo takoj na delo za našega Hermana. On sam ne bo storil ničesar. Nasprotno, še branil se bo. Zato se moramo za zadevo zavzeti mi z vso dušo. Najprej se bo treba obrniti na Freising. Ondotni

kapitelj mi je itak naklonjen. Važno besedo bo imel tudi oglejski patriarh Ludovik. In ta je moj prijatelj. Ti Ruben pa bi odhitel kot brzi sel v Freising, kjer boš oddal kapitlju moje pismo. In kar ne bo še jasno iz mojega pisma, pa boš ti osebno pojasnil glede smrti škofa Konrada. Njegovo smrt boš že znal popisati tako, kot bo nam prav, ha, ha, ha!"

"Nič se ne bojte, vaša milost. Takoj sem pripravljen iti na pot. Kar pripravite pismo, gospod glavar."

Grof Herman se usede in napiše kratko sporočilo o žalostni smrti Konrada de Hebenstreit. "Več o tem bo prečastitemu kapitlju sporočil brzi sel ustno," pristavi nazadnje še v pismu. "In glede naslednika imam pa tudi svoje želje, ki jih v kratkem zveste."

Ko pismo podpiše in zapečati, ga odda Rubenu. "Tako, zdaj pa le urno na pot. Za plačilo ti bo svoboden posel v Loki, tebi in tvojemu bratu."

Jud jadrno zasede svojega iskrega konja in odjezdi v Freising.

IV. Novi škof De Cilia

Grofu Hermanu se je že kar tožilo po Celju. Zato je čim prej zapustil Loko. V Ljubljani je kar na hitro opravil najnujnejše glavarске posle ter nato jadrno odjezdil na svojem iskrem Mišku proti Celju.

Kako se začudi, ko že v daljavi zapazi, da visi s stolpa njegovega gradu dolga zastava, ko jo razvijejo le, če je on sam doma, ali pa če dojde na grad kaka izredno odlična osebnost. V silni radovednosti še bolj spodbode konjiča in v hipu sta že pred grajskih vhodom. Brž poi-zve od čuvaja, da je na Celjski grad dospela njegova prevzvišenost sam oglejski patriarh Ludovik.

Herman se je trudil, da je bil z Oglejem v kar najtesnejši zvezi. Zavedal se je, kakšno veljavo imajo oglejski patriarhi. Že prednik sedanjega patriarha, Janez, mu je bil naklonjen. S papeževim dovoljenjem mu je že leta 1393 podelil patronatsko pravico nad več cerkvami na Štajerskem, na Kranjskem pa nad cerkvijo v Št. Rupertu na Dolenjskem. S sedanjim patriarhom Ludovikom sta si prav prisrčna prijatelja. "Joj, kaka sreča," se razveseli grof. "Sedaj mi ne bo več težko mojega sina Hermana posaditi na freisinski škofovski prestol."

Kako veselo sta se pozdravila prijatelja v najodličnejši grajski dvorani, v kateri so nastanili patriarha. Ludovik je bil odlične postave. Mogočen in visokorasel mož, srednjih let, z odločnimi trdimi potezami na obrazu. Če bi ne imel na sebi patriarhalnega križa in drugih duhovniških znakov, bi ga vsakdo imel za svetnega vladarja. In res se je zdelo, da je patriarh bolj vladar kot duhovnik.

"Pozdravljen, predragi prijatelj, v moji hiši," začne grof, ki je patriarha kar tikal, če sta bila sama.

Pa tudi Ludovik je bil snidenja očitno vesel. "Veš kaj, dragi Herman, vračam se s svojega Slovenjgradca, pa si nisem mogel kaj, da bi te ne obiskal."

"Saj bi ti do smrti ne odpustil," ga prekine grof, "če bi šel mimo hiše, pa ne bi prišel vanjo."

"No, no," se nasmehne patriarh. "Kako ne bi prišel k tebi, ko se že toliko časa nisva videla."

"Zato si imava gotovo dosti povedati, moj ljubi Ludovik."

"No, saj ostanem par dni pri tebi, pa se bova že porazgovorila."

"Veš kaj, Ludovik, neko prošnjo imam do tebe."

"Dobro, kar povej mi jo. In če le količkaj morem, ti jo radostno izpolnim."

Herman za hip obmolkne, pa hitro spet začne: "Gotovo si že izvedel, kako žalostno je končal škof Konrad v Loki."

"Da, čul sem o tem," de patriarh resno. "In baje trdijo, da se je Hebenstreit sam umoril."

"Vse kaže tako," pristavi skromno Herman.

Toda patriarh vzkipi: "Ni ga človeka, ki bi me mogel o tem prepričati. Predobro sem poznal svetniškega škofa. Treba bo stvar razčistiti."

Grof spozna, da se je zarekel. Zato hitro udari na drugo struno: "Tudi jaz nisem o tem prepričan. Čas bo že razvozlal uganko. Pa pustiva to, dragi prijatelj. Moja prošnja se ne tiče umrlega škofa, temveč se nanaša že na njegovega naslednika."

Patriarh pozorno prisluhne. Herman pa kar naravnost vzkliknil: "Želel bi, da bi postal moj Herman freisinški škof."

Zvonko se Ludovik nasmeje: "Čudovito! Prijatelj, ti si mi besedo kar naravnost iz ust vzel. Jaz sam sem ti mislil to predlagati. In prav zato sem prišel k tebi. V resnici, ne poznam moža, ki bi bil škofovske časti bolj vreden, kot mladi Herman Celjski."

Tudi grof se razveseli, ko sliši te besede. "Toda, dragi patriarh, moj sin o škofovski časti noče ničesar slišati. Najraje bi postal minorit doli pri Marijini cerkvi."

Smehljaje pristavi patriarh: "No, to je najboljšo spričevalo zanj. Mu bomo pa zapovedali pod pokorščino, potem bo poslušni mladenič brez dvoma ubogal."

V tem hipu naznani rog na grajskem stolpu, da nekdo želi v grad. Gospoda pogledata skozi okno, od koder se je videlo naravnost pred grajski vhod. Pravkar sta stopila dva duhovna gospoda čez dvigljivi most.

"Ravno prav," zakliče grof, "poglej prijatelj, tamkaj prihaja moj sin v spremstvu očeta gvardijana. Gotovo sta prišla pozdravit tebe."

"Torej se je vendar zvedelo, čeprav sem prišel čisto tajno na tvoj grad," de nato patriarh.

Pa sta duhovnika že vstopila in ponižno pozdravila patriarha in nato še grofa. Res sta izvedela, kako visokega gosta imajo v gradu. Zato sta se mu prišla poklonit.

"Gospodje, bodimo si domači," vzklikne patriarh in hitro prekine običajne ceremonije. Grofu pa reče: "Prijatelj, poskrbi nam južinico, pa se bomo vmes kar po domače pogovorili."

In res. Pri čaši zlato rumenega ljutomerčana se je vsem gospodom razvezal jezik. Patriarh je bil izredno dobre volje. Ni si mogel kaj, da bi se prijateljsko ne pošalil z mladim duhovnikom. Kar nenadoma si sname z eno roko škofovsko kapico, z drugo pa naprsni križ in v hipu z obojim okraši osuplega Hermana. Nato veselo zakliče: "Bog živi novega freisinškega škofa Hermana de Cilia!"

Oba duhovnika ostrmita, patriarh pa radostno nadaljuje: "Ne bodite tako prestrašeni, gospod Herman. Tudi vi, pater gvardijan, ne glejte me tako začudeno. Veste, vašega poslušnega učenca vam bomo vzeli in ga naredili za škofa. Upam, da ne boste nasprotovali."

Veselo se oče gvardijan zasmeje: "Nikakor ne, vaša prevzvišenost. Srečen in ponosen bom, da sem vzgojil škofa."

"No, sedaj moramo vprašati še gospoda Hermana samega: Kaj pravite na to?"

Mladi duhovnik je bil ves zaprepaden. Nekaj je poskušal govoriti o ne vrednosti. Toda patriarh ga je prekinil: "In če vam zapovem pod pokorščino, da sprejmete ponujano čast?"

Tedaj se Herman premaga: "Vaša prevzvišenost, ubogati je bila do sedaj vedno moja navada in upam, da bo tudi v bodoče."

"To je odgovor," vzklikne patriarh, "odgovor, ki je najbolj primeren škofovskemu kandidatu."

Oče Herman vstane in ves srečen prvi napije svojemu ljubljencu. Tudi drugi gospodje mu čestitajo.

"Pa pustimo šalo," pravi patriarh, ko Herman spoštljivo odloži škofovske znake in mu jih vrne. "Pomenimo se resno o našem načrtu."

Grof ga prekine: "Saj vendar ne misliš, dragi prijatelj, tako kmalu oditi."

"Rekel sem ti že, moj Herman, da bom ostal le par dni pri tebi. Nujna opravila me kličejo v Rim. Saj veste, gospodje, v kakšnih težavah se nahaja moj prijatelj, edini pravi papež Gregor, ko si lasti nesrečni Peter de Luna papeško čast kot Janez XXIII. Potolažit grem sv. očeta in mu zagotoviti svojo zvestobo. Ob tej priliki bom tudi osebno uredil zadevo o novem freisinškem škofu."

Grof Herman ga vpraša, če misli iti naravnost v Rim.

Patriarh potrdi. "Le v Loko bi prej še rad šel." Pri teh besedah grof malce pobledi, pa se takoj obvlada. "Zato grem tja," nadaljuje Ludovik, "da poskusim dognati skrivnost Konradove smrti." Grof znova pobledi. Zato se kot slučajno za hip obrne proč. Patriarh, ki seveda ni opazil Hermanove zadrege, še dostavi: "Nočem namreč, da bi kdo sv. očeta napačno obvestil o smrti nesrečnega Hebenstreita. Pojasnil mu bom sam, da o samomoru ni niti govora!"

Da bi prekinil neprijetno govorjenje, vpraša Herman hitro: "In kdaj misliš, da se boš vrnil iz Rima?"

"V treh mesecih gotovo, če ne prej," odvrne patriarh. "Ti pa skušaj medtem v Freisingu zadevo urediti. Saj tam imaš dosti prijateljev."

"Da, to bom storil. Saj sem že itak poslal tja brzega sla s poročilom o škofovi smrti."

"Sklicuj se name, pa gotovo ne bo nobenega ugovora."

Tedaj se oglasi zvonček doli v minoritski cerkvi, ki je vabil prišleca k skupni molitvi brevirja. Zato se duhovna gospoda spoštljivo poslovita od patriarha in grofa ter odideta molče in zamišljeno v mesto.

Par dni nato je patriarh res odjezdil v Loko. Naselil se je pri klarisah. Tu je najprej opravil zadušnico za umorjenega škofa, nato pa se je natihoma podal v spremstvu prošta Andreja na škofov grob v grajskem vrtu. Tu sta šepetaje zmolila Libero. Obema so prišle v oči solze ob tej pretresljivi molitvi.

Patriarh je poizvedoval, pa ni mogel ničesar dognati, kdo je škofa umoril. Naročil je klari-sam in duhovnikom, naj zvesto molijo, da se čim prej zve resnica.

Pred odhodom je še pohitel v Staro Loko, ki je bila tudi brez farnega očeta. Povpraševal je ondotne kaplane, kakšna je želja duhovščine in ljudstva, kdo naj bi bil Salomonov naslednik. Z veseljem je čul, da so vsi za prošta Andreja. "Dobro," je slednjič odločil, "zgodilo se bo po vaši želji!" Duhovniki so ga tudi vprašali, kdo bo novi škof. Toda patriarh je na to vprašanje modro molčal.

Patriarh Ludovik je srečno potoval v Rim. Spotoma se je oglasil še doma v Ogleju. Tu so se on in njegovo oboroženo spremstvo do dobrega odpočili. Nato so jadrno hiteli dalje. Papež Gregor XII. se je izredno razveselil patriarhovega obiska. Saj mu je bil Ludovik zvest prijatelj v sreči in nesreči. Ko sta opravila svoje osebne zadeve, mu je patriarh predložil tudi

prošnje, naj potrdi Hermana Celjskega za novega freisinškega škofa. Pri tem mu ga je opisal v najlepši luči. Zato ga je papež z veseljem potrdil. Patriarh Ludovik je opravil predpisane obiske rimskih cerkva, nakar se je nemudoma odpravil proti domu.

Toda v Ogleju se ni dosti pomudil. Hitel je v Celje, da čim prej posveti novega freisinškega škofa. Osebo hoče izvesti to posvečenje, da bo s tem še bolj razveselil grofa Hermana. V Ljubljani je povabil s seboj svojega vikarja pičenskega škofa Gregorija, ki je na Kranjskem namesto njega opravljal škofovske posle. Gregorij mu je povedal, da se na Štajerskem ravno mudi krški škof Janez, da uredi škofijske fevde, ki jih upravlja celjski grof Herman. "No," si veselo misli patriarh, "pa smo trije škofje in lahko izvršimo posvečenje novega škofa."

Prišel je praznik Vseh svetnikov anno Domini 1412. Vse celjsko mesto je bilo bajno okrašeno. Tudi pozna jesen je še enkrat, kot za slovo, poklicala poletje v deželo. Vse je občudovalo celjski grad, ki je bil na predvečer sijajno razsvetljen. Navsezgodaj zjutraj so se oglasili vsi mestni in okoliški zvonovi in zagrmeli slavnostni streli. Celjani so kar tekmovali, kdo bo več storil za proslavo velikega praznika. Saj je vse to navdušenje veljalo mlademu grofiču Hermanu, ljubljencu vsega mesta, ki bo danes prejel škofovsko čast.

Ob desetih dopoldne se je razvil slavnostni sprevod iz minoritskega samostana do mestne opatije sv. Danijela. Na čelu so korakali mestni trobentači, sledili so jim vitezi, vsi v blestečem orožju. Za njimi je šel njegova prevzvišenost patriarh Ludovik v svojem slavnostnem oblačilu. Spremljala sta ga krški in pičenski škof ter velika množica svetne in redovne duhovščine. Tik za patriarhom je bila zbrana vsa Hermanova družina. Oče Herman je sam vodil za roko bodočega škofa. Za njim je korakala vsa ostala družina. Prvi je šel njegov najstarejši sin Friderik, ki je vodil za roko svojo resno ženo kneginjo Elizabeto. Mali njun sinček Urhec pa se je oklepal tetke Barbare, ki se mu ni branila, čeprav je bila odeta v cesarska oblačila. Drugi Hermanov zakonski sin, ki je tudi nosil očetovo ime, je spremljal svojo ženo princezino Beatriko Bavarsko. Njima je sledila hči Elizabeta v spremstvu svojega moža, zanemarjenega goriškega grofa Henrika. Drugo hčer Ano je vodil njen mož ogrski palatin Nikola Gorjanski. Ostal je le še Hermanov najmlajši sin mladostni Ludovik, ki se je v spremstvu pridružil sestri Barbari in nečaku Urhcu. Na obeh krajih ceste je stala nepregledna množica gledalcev, ki so navdušeno vzklikali sijajni družini svojega vladarja. Pred patriarhom pa so poklekali, da so prejeli njegov blagoslov.

Pred mestno cerkvijo sv. Danijela je pričakoval sprevod častitljivi opat Peter v spremstvu svojih kaplanov. Ko je prišel patriarh, mu je opat kleče ponudil blagoslovljeno vodo ter njega in duhovščino spremljal v čudovito okrašeno cerkev. Tu je patriarh, ob strežbi krškega in pičenskega škofa, mladega Hermana posvetil v škofa. Novi škof je bil med posvečenjem bolj v nebesih kot na zemlji. Ljudstvu se je zdelo, da gleda pred seboj angela, tako je bil mladi duhovnik pogreznjen v molitev. Čudovit je bil pogled nanj, ko je prvikrat stopil pred oltar odet v škofovski ornat. Lepo mu je pristajal valovit gotski plašč in nizka zlata mitra, ker mu je oboje zvezla sama cesarica, njegova sestra Barbara. Krasno starinsko škofovsko pastoralno palico mu je poklonil patriarh. Bila je odlično benečansko delo. Od ginjenja se je škofu Hermanu tresel njegov krasni glas, ko je prvič zapel slovesni škofovski blagoslov: "Benedicat vos omnipotens Deus + Pater et + Filius et + Spiritus Sanctus." Pri tem blagoslovu je novemu škofu obvisel pogled na toliko občudovani sliki blagoslavlajočega Kristusa na južni steni srednje cerkvene ladje, ki jo je pred dobrimi šestdesetimi leti naslikal minoritski brat Oton.

V. Mekinjska opatica

Tudi v Mekinjah je strašna smrt škofa Konrada izredno bolešno odjeknila. Saj mekinjski samostan vodi njegova sestra, opatica mati Elizabeta de Hebenstreit. Že prvi pogled nanjo nam to razodeva. Mati opatica je prava podoba škofa Konrada. Ista ponosna postava, isti izrazi obraza z odločnimi potezami in iste lepe mile oči. Je nekaj let starejša od pokojnega brata. Saj vodi mekinjski samostan že skoraj celih deset let. Konrada je med drugim tudi ljubezen do sestre nagibala, da se je potegoval za freisinško škofijo. S tem je upal, da bo mogel iz Loke večkrat obiskati svojo dobro sestro.

Mekinje so starodavna naselbina. Že v letu Gospodovem 1143 so imeli plemiči Mekinjski svoj grad in pri gradu starodavno Marijino cerkev. Ko so postali grajski lastniki plemiči Galenberški, so v letu 1300 spremenili grad v samostan sv. Klare. Prva samostanska predstojnica je bila Klara Galenberška. Ta podjetna gospa je zgradila 1302 še eno, zgornjo cerkev, ki je bila namenjena le samostanski družini, dočim je stara cerkev ostala farna. V novi samostan so vstopile najodličnejše deželne plemkinje, ki so pripomogle, da se je samostan vedno lepše razvijal. Nune so gojile res svetniško življenje, prav po zgledu sv. Klare. Takšen je bil sloves mekinjskih nun, da so dobrih petdeset let po svoji ustanovitvi zasadile že novo vejo svojega reda, ko se je nekaj sester preselilo v Loko. Že kar prve mekinjske opatice so bile odlične žene, ki so poleg molitvenega življenja znale tudi ves samostan obdržati na višku.

Tudi sedanja opatica Elizabeta de Hebenstreit, ki je že šesta v vrsti mekinjskih samostanskih predstojnic, prav nič ne zaostaja za svojimi prednicami. Tudi ona je sveta, a tudi gospodarstvena žena, ki z močno roko in ljubečim srcem kot prava mati spretno vodi samostansko družino. Saj je bila takega posla že zmlada navajena. Tam v domačem Hebenstreitskem gradu, v prekrasni Koroški, je že kot mlada gospodična vodila gospodinjstvo, ko je mati tako zgodaj umrla. V njej, najstarejši hčerki, sta imela bratec Konrad in sestra Ana pravo drugo mamico. Ko sta odrasla, jima je ta mamica odšla v samostan tja v daljne Mekinje na Kranjsko. Kondi je postal duhovnik in škof, Ana se je poročila na Stari dvor, pa je tudi kmalu umrla od tuge nad slabim možem. Zapustila je sinčka Hinka, za katerega se je po očetovi smrti zavzel stric Konrad.

Kako se je razveselila mekinjska opatica, ko ji je brat Konrad sporočil, da bo prevzel freisinško škofijo. Kot freisinški škof se bo vsako leto dalj časa mudil v Loki in tako se bosta večkrat videla. In res jo je škof Konrad lani ob nastopu takoj obiskal v Mekinjah. Prav v teh dneh ji je sporočil, da jo obišče, preden odide v Rim. Ves samostan se je že veselil njegovega prihoda.

Toda, kaj je to! Ves prepoten je prijezdil sluga loškega samostana v Mekinje. Ko ga je opatica sprejela, od žalosti ni mogel priti do besede. Polagoma se umiri in pove strašno novico o škofovi smrti. Obzirno in prizanesljivo je omenil tudi ostudno sumničenje o samomoru.

Kot blisk iz jasnega je ta grozna vest zadela opatico. Brez besede se zgrudi na kolena pred pretresljivo romansko podobo Križanega, ki je visela v parlatoriju. Čez hip se izvije iz njenih prsi krčevit jok, ki pretresa vse njeno telo. Toda junaška, vsa v Bogu poglobljena žena, se kmalu premaga. Spoštljivo poljubi Križanemu krvaveče rane in vzdihne: "Fiat voluntas Tua - Tvoja volja se zgodi!"

Nato se usede in mirno poslušajo podrobnosti o strašnem umoru. Vse hoče natančno izvede-

ti. Tudi o nečaku Hinku sprašuje. Ko izve, da so ji brata pokopali kar na vrtu kot pravega samomorilca, jo bolelost znova premaga. Takoj skliče samostansko družino. Na kratko jim pove novico o groznem zločinu in zaukaže javne mrtvaške molitve. In že se je oglasil turobni glas samostanskega zvona, ki so se mu pridružili še drugi in so objokovali umorjenega škofa.

Drugo jutro so opravili v Marijini cerkvi slovesno zadušnico. Takoj po maši pa se je opatica usedla v zaprto kočijo in se v spremstvu matere priorice odpeljala v Loko. Saj je šlo za čast njenega brata škofa in za preskrbo nebogljenega nečaka Hinka.

Vso pot redovnici ne spregovorita besedice, temveč neprestano šepetaje molita za nesrečnega škofa. V nekaj urah sta že na Kamnitem mostu in kočija se ustavi na loškem nunskem dvorišču. Loška opatica je svojo tovarišico že pričakovala. Molče sta se objeli sveti ženi in se bridko zjokali. Mekinjska opatica je želela, da bi čim prej obiskala bratov grob. Zato domača opatica takoj obvesti prošta Andreja in ga prosi naj ju spremlja.

Poklicali so tudi Hinka, ki je čudno zmeden in prepaden pozdravil svojo teto. Do sedaj se fant ni kaj prida zanjo zmenil. Videl jo je šele enkrat, ko je lani spremljal škofa Konrada v Mekinje.

Opatica Elizabeta prime svojega nečaka ljubeznivo za roko in ga hoče prav po materinsko pozdraviti. Toda kar ostrmi, ko zagleda fantovo prepadeno obličje. Čudi se, da ga je škofova smrt tako zadela, saj ji je bilo dobro znano, kako lahkomišljen je bil do sedaj Hinko. Ni vedela, kaj bi mu rekla, pa je k sreči prišel prošt Andrej, da so skupno pohiteli na škofov grob.

Ravno se je zmračilo, ko se je odprlo samostansko dvorišče. Zavili so proti grajskemu vходу nad Grabnom. Bile so tri nune: obe opatici in mekinjska priorica mati Margareta Kolovška. Vse so bile zagrnjene v temne pajčolane. Pred njimi sta šla prošt Andrej in Hinko. Brez besede so prestopili grajski portal in hiteli po dvorišču mimo glavnega stolpa na samotni in tihi grajski vrt.

Komaj so dospeli na njegovo sredino, že so opazili v skrajnem vrtnem kotu drobno rdečo lučko, ki je sijala iz odprte starodavne kapelice. Zdrznili so se, ker so vedeli, da ta lučka gori na škofovem grobu. Bog ve, katera ljubeča roka jo je prižgala? Opatica de Hebenstreit je vztrepetala, ko so obstali na bratovem grobu. Na kolena se zgrudi in bridko zaplaka.

Čudno! Tudi Hinko se kleče skloni nad grobom in tiho in krčevito joka. Tu torej leži tisti, ki mu je izkazoval same dobrote, a on ga je v zahvalo umoril. Kesanje in žalost mu hočeta raznesti srce. Kar povedal bo, na glas bo zakričal: Jaz, jaz sem ga umoril! Naj izve ves svet za njegov greh. Naj tudi njega umorijo, saj drugega ne zasluži. Toda kaj je to? Ali ne vidi njegova duša jasno pred seboj svetniško postavo pokojne grofice Hildegarde s Starega gradu? Ali ne drži sveta žena prst čez ustnice v znamenje, da mora molčati, kot mu je naročila, preden je umrla. Da, molčati mora, sam mora nositi grozno skrivnost v svojem srcu. To, prav to, mora biti sedaj njegova pokora. Taka je najsvetejša volja božja, kateri se njegova mlada duša noče več upirati.

Sočutno sta tovarišici dvignili mekinjsko opatico. "Glejte, predraga sestra," ji prigovarja loška opatica. "Glejte na Križanega tukaj. Več je trpel kot vi, ko je govoril: Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil. Pa je tudi molil: Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo."

Ob teh besedah je tudi Hinkovo dušo obsijala tolažba. Bog tudi njemu odpušča, saj res ni vedel, kaj je delal. On tako mlad, tako neizkušen in neutrjen, je padel v roke zločincev, pa je napravil, kar je bilo pravzaprav njihovo delo. O Kristus križani, ti sam veš, da je bilo res tako.

Zato vem, da mi odpuščaš. Pokoro pa, ki mi jo naložiš, radovoljno sprejemam.

Prošt in redovnice tiho molijo, pa tudi Hinkova duša spet more moliti. Moli za svojega strica, pa ne toliko za njegovo zveličanje, o katerem čuti, da ga je že dosegel. Bolj prosi velikega pokojnika oproščenja zase in mu obeta poboljšanje in pokoro.

Tedaj je nastala noč. Pa že je vzšla bleda luna in posrebrila vso tihotno okolico groba. Še celo lučka na grobu je obledela ob njeni svetlobi. Redovnici sta prijeli škofovo sestro za roke in jo odvedli od groba. Gospod Andrej pa je usmiljeno vzel fantovo roko v svojo in vsi so zapustili vrt.

Drugo jutro je šla opatica Hebenstreit k loškemu glavarju staremu Gutenbergu. Ta jo je že pričakoval. Konradova delovna soba je bila še zapečaten, kar je storila komisija takoj po njegovi smrti. Edina sorodnika po pokojnem škofu sta bila mekinjska opatica in Hinko. Zato sta oba v glavarjevem spremstvu šla v škofovo delovno sobo. Tu je bilo še vse tako, kot na usodni večer. Poklicali so še Konradovega slugo Marka in mestnega pisarja Feichtingerja. Sluga je odpiral omare, v katerih niso našli nič posebnega. Nazadnje so odprli železno blagajno. Tu so med drugim drobižem našli tudi zavitek z napisom: Pet tisoč zlatnikov za pot v Rim in za nastanitveno takso. Hinko se vidno zdrzne, ko zagleda denar.

Glavar povzame besedo: "Ker ni oporoke, pravijo postave, da se imetje razdeli na tri enake dele, ki pripadejo: en del freisinški škofiji, drugi del siromakom in tretji del sorodnikom."

Opatica in Hinko oba izjavita, da se denarju odpovesta. Pač pa želita, da njun delež dobi škofov zvesti in že postarani sluga Marko, da bo s tem preskrbljen za celo življenje. "Za sv. maše bomo že sami poskrbeli, pa tudi škofija bo v tem oziru svojo dolžnost izpolnila," odloči naposled opatica.

Mestni pisar je vse to zapisal. Drugih posebnih vrednosti škof ni imel. Bil je tako skromen, da se je zadovoljil s tem, kar je bila skupna last vsakega freisinškega škofa. Hinko je bil pri tej obravnavi že čudovito pomirjen. Do tete je postal že kar zaupljiv.

Toda modra opatica je želela poskrbeti tudi za zapuščenega mladeniča. Ko so se po obravnavi usedli k mizi, ga je vpričo glavarja vprašala, kaj namerava v bodoče storiti. Hinko ni vedel, kaj bi odgovoril.

Tedaj znova začne gospod glavar: "Častita mati opatica, tudi zanj smo že poskrbeli. Res je bil fant do sedaj precej lahkomiseln, toda vse kaže, da ga je strašna nesreča zmodrila. Kajne, da je tako, gospod Hinko?" Fant resno pritrdi in obljubi poboljšanje, Gutenberg pa nadaljuje: "Govorila sva o tem tudi že s samim deželnim glavarjem Celjskim grofom Hermanom, ki mi je obljubil, da bo pri novem škofu zastavil ves svoj vpliv, da bo postal gospod Hinko moj naslednik. Jaz sem se namreč odločil, da bom stopil v pokoj takoj, ko nastopi novi škof."

Hinko pri teh besedah zardi in pobledi hkrati, kar pa sta teta in glavar smatrala kot presenečenje ob tej veseli novici.

Opatica se je začudila, kako da more biti celjski grof njenemu nečaku tako naklonjen, ko vendar ve, kako nasproten je bil njenemu bratu.

"Celjski grofje imajo svoje muhe," se nasmehne glavar. Nato pa de: "Pa še nekaj bi vama rad povedal, draga moja. Kajne Hinko, vi bi radi poročili mojo hčerko Ano Marijo?" Hinko postane rdeč kot kuhan rak, glavar pa konča: "Verjamem ti, dragi Hinko, da postaneš moder mož in moj vreden naslednik. V tem slučaju ti dam besedo, da bo Ana Marija tvoja žena. Kajti tudi ona te ljubi in te želi poročiti."

Hinko je ves iz sebe. Kar besede ne najde, da bi se dobremu gospodu zahvalil. Celo na svoj zločin je v tem srečnem trenutku pozabil. Zato pa se je mati opatica tem prisrčneje zahvalila. "Gospod glavar," mu je rekla. "Vi ne veste, kako težak kamen ste mi odvalili od srca."

Toda plemeniti mož ni maral zahvale. "Pustimo to. Saj smo s tem vsi zadosti poplačani, da nam je ta hip prvi sončni žarek tolažbe po strašni nesreči, ki nas je zadela. Bogu naj gre hvala za vse!"

Po teh besedah je pospremil oba na škofov grob. Opatica je še enkrat ganljivo vzela slovo od predragega groba. Toda bila je očitno pomirjena in vdana v voljo božjo. Ob grajskem vhodu so se prisrčno poslovili. Hinko je spremil teto do samostana. Tu sta se mekinjski nuni sestrsko poslovili od loških tovarišic. Pa sta se usedli v kočijo. "Deo gratias - Bogu hvala," še reče opatica in že se odpeljeta proti domu.

VI. Zadovoljni Ločani

Tudi v Loki se je kmalu raznesla vest, kdo bo novi škof. Sprva so meščani ostrmeli, ko so izvedeli, da bo njihov škof sin celjskega grofa. Toda ko so slišali o mladem duhovniku samo dobre govorice, so se umirili. Zato so z veseljem poslali na slovesnost škofovskega posvečenja v Celje častno zastopstvo, ki ga je vodil častitljivi loški glavar Gutenberg. Duhovnike pa je zastopal prošt Andrej.

Ko so se slavnosti končale, je novi škof želel, naj pride k njemu loško zastopstvo. Škof je Ločane sprejel v prošnji sv. Danijela, kjer mu je mestni prošt z veseljem prepustil nekaj soban. Sicer je grof Herman zelo želel, da bi škof stanoval kar v domačem gradu. Toda sin mu je vljudno, a dosti odločno povedal, da se to škofu ne spodobi. In grof se je vdal svojemu ljubljencu. Škof je svoje nove podložnike zelo prisrčno sprejel. Prav nič ni kazal svojega dostojanstva. Čisto preprosto je bilo njegovo občevanje z njimi.

Takoj si je pridobil srca vseh Ločanov. Živo se je zanimal za loške razmere. Z žalostjo se je spomnil žalostne smrti svojega prednika in je prosil zastopnike, naj kar najodločnejše pobijejo po Loki ostudno sumničenje o škofovem samomoru. Z veseljem so mu Ločani to obljubili ter mu povedali, da tudi sami niso nikdar verjeli tem grdim govoricam.

Nato se škof obrne k proštu Andreju in ga povpraša po loških duhovnikih. Gospod Andrej potoži, da nimajo farnega očeta, ko jih je tako nenadoma zapustil vikar Salomon.

"Slišal sem že praviti o tem svetem duhovniku," reče škof. "Pa tudi za njegovega naslednika že vem. In ta ste vi, gospod prošt."

Ostgugl zardi in pravi skromno škofu: "Prezvvišeni, ali ne vidite, kako sem še mlad. Loška okolica ima mnogo starejših in zaslužnih gospodov, ki so te službe mnogo bolj vredni kot jaz".

Škof Herman se nasmehne: "In prav ti so mi poslali pismo, v katerem vsi želijo in prosilo, da zasedete Staro Loko vi." Pri teh besedah vzame z mize pergamentno pismo in mu ga pokaže: "Glejte, gospod prošt, vsi so podpisani. Samo vašega imena ni med njimi", konča smehljaje škof.

Tedaj se oglasi Gutenberg: "Prezvvišeni, bodite prepričani, da niso le duhovniki za gospoda Andreja, temveč tudi ljudstvo." Tem glavarjevim besedam vsi navzoči Ločani živahno pritrujejo.

Tedaj odloči škof: "Nimate se več upirati, gospod Andrej, stvar je namreč že končana. Sam oglejski patriarh je vas določil za loškega župnika. Postave pravijo, da ima prifarškega župnika imenovati freisinski škof, potrdi pa ga oglejski patriarh. Jaz sem vas že predlagal in patriarh vas je potrdil. Vložite takoj predpisano prošnjo, ki je že naprej rešena."

Po teh besedah se obrne škof k Ločanom in jih prijazno pozove, naj pozdravijo svojega novega župnika. Ločani so to z največjim veseljem storili. Pa so se tudi škofu najtopleje zahvalili, da je ustregel njihovi želji.

Gutenberg znova začne: "Ker nam je vaša prevzvišenost tako naklonjena, bi si upal izreči še eno željo."

Škof mu takoj odvrne: "Le na dan s prošnjo, gospod glavar. Če je v moji moči, vam bo ustrezno!"

"Da, v vaši moči je, prevzvišeni. Jaz namreč želim stopiti v pokoj. Starost se mi oglašča in z njo težave, ki jih prinaša."

Škof ga prijazno prekine: "No, glede starosti še niste tako na koncu. Pa če sami tako želite, se vam bo ustreglo. In tudi to že vem, da si želite kot naslednika mladega Hinka, nečaka pokojnega škofa Konrada."

Gutenberg ne more skriti začudenja nad tem, da je škof tako natančno poučen o loških razmerah. Da bi skrnil svojo zadrego, pristavi: "Res je to moja želja. Sicer je fant še nekoliko mlad, pa se je zelo zresnil spričo nenadne stričeve smrti."

Herman se nasmehne: "Saj je tudi škof še mlad. Naj bo torej mlad tudi njegov oskrbnik. Sicer boste pa vi sami stali ob strani svojemu zetu, kajne, gospod Gutenberg."

Gutenberg se še bolj začudi. Škof pa mu reče: "Slab gospodar Loke bi bil, če bi se takoj v začetku ne zanimal za ondodne razmere." Ni pa povedal, da ga je o vsem tem obvestil njegov oče, grof Herman. Pač pa je pristavil dobrohotno: "Zelo všeč mi je, da se zavzimate za zapuščenega fanta. Tudi zase mislim, da me veže ista dolžnost, ker sem naslednik njegovega strica, ki je do sedaj zanj skrbel."

Preden škof Herman odpusti Ločane, se še enkrat obrne na gospoda Andreja: "Veste, gospod Ostgugel. Tudi kot loški župnik boste ostali še vedno moj prošt. Zelo želim, da boste tudi v moji družbi, kadar bom v Loki, kot ste bili zvest družabnik mojemu predniku. Zato vas imenujem za prošta. Dokler bom jaz škof, ne bo proštovske časti užival mestni kapelan, temveč vi!"

Prošt Andrej se v zadregi zahvali škofu. Ta pa še za slovo naroči Ločanom, naj doma sporoče, da jih škof pozdravlja in obljublja, da čim prej obiše Loko. Ko jih še blagoslovi, jih odpusti.

Gutenberg skrivaj pošlje brzega sla v Loko s poročilom, da je gospod Andrej novi župnik. Naj Ločani pripravijo dostojni sprejem. Nato se tudi odposlanstvo vrne domov. Mestni sluga pa je urno z bobnanjem naznanil Ločanom, da je prošt Andrej njihov župnik in da gospod glavar Gutenberg naroča, naj mu pripravijo primeren sprejem.

(Tu je prvi natis Veiderjeve zgodovinske povesti Umorjeni škof prekinjen.)

Opomba k objavi

Pripravil Branko Berčič

Duhovnik in umetnostni zgodovinar Janez Veider (1896-1964) je svojo povest iz (škofje) loške zgodovine z naslovom *Umorjeni škof* objavil v lokalnem glasilu za takratni kamniški okraj Pod Grintovci, kateremu je bil tudi glavni urednik. Časnik je izhajal od 29. decembra 1939 do 28. marca 1941 oziroma do začetka druge svetovne vojne in nemške okupacije slovenskega ozemlja. Vsak drugi petek v mesecu je v 1. letniku za leto 1939 in 1940 izšlo 26 števil, v 2. letniku za leto 1941 pa zaradi vojnih razmer samo 7 števil polmesečnika.

V tem času je bila od njegove prve do zadnje številke redno natisnjena tudi Veiderjeva povest *Umorjeni škof*, vse do prekinitve njenih nadaljevanj ob prenehanju izdajanja časnika in delovanja tiskarne v letu 1941. Tako je bilo objavljenih vseh 6 poglavij prvega dela in tudi 6 poglavij drugega dela povesti, vendar s prekinjenim in nedokončanim besedilom povesti. V 1. delu so opisani družbeno okolje in nosilci dogajanj v letu 1412 od prihoda novega freisinškega škofa Konrada v Loko do njegovega umora. Naslov 2. dela povesti pa napoveduje kazen in pokoro za krivce škofovega umora. Posamezna poglavja sicer opisujejo: pokop škofa Konrada, zavetje škofovega morilca pri grofici na Starem gradu, načrtovanje celjskega grofa Hermana za imenovanje novega freisinškega škofa, umestitev grofovega nezakonitega sina in celjskega minoritskega redovnika Hermana iz Celja za naslednjega škofa, opatica iz Mekinj ureja zapuščino svojega brata škofa Konrada ter zadovoljstvo Ločanov z novim škofom - vendar o kakršnikoli kazni in pokori ni nobene besede. Ta zaključni del povesti je ostal v pisateljevem rokopisu oziroma v predlogi za njegovo objavo, ki zaradi vojnih dogodkov ni bila več natisnjena.

Avtor pa je poleg pripovedne napisal tudi drugo, njeno gledališko predstavitev. Kot igro v petih dejanjih iz škofjeloške zgodovine v 1. polovici 15. stoletja so jo pod njegovim vodstvom okoli leta 1963 uprizarjali amaterski gledališčniki v Stari Loki in Šentvidu pri Lukovici, kjer je avtor v tem času služboval. Tipkopis besedila igre je ohranjen v škofjeloškem zgodovinskem arhivu in je objavljen v zborniku oziroma gledališkem listu Jurjeve dvorane in ljudskega ljubiteljskega gledališča v Stari Loki iz leta 2007.

Nedokončano objavljena povest in dramatizacija se vsebinsko ujemata samo v prizorih njenega prvega in drugega dejanja, ki obravnavajo dogajanje med obema Judoma, Hinkom in škofom Konradom v zvezi z njegovim umorom ter morilčevo izpoved grofici iz Starega gradu. Vsebina 3., 4. in 5. dejanja igre pa je osredotočena predvsem na morilčevo kesanje, kaznovanje, pokoro in končno na moralno odpuščanje oziroma oprostitev za storjeni zločin.

Takšno ali podobno kazen in pokoro za umor škofa Konrada je njegovemu nečaku Hinku, kot enemu protiškofovih zarotnikov, avtor verjetno vključil tudi v nam nepoznano nadaljevanje svoje povesti. Ob tem se odpira vprašanje, ali ni avtor določene kazni morda namenil tudi snovalcu in naročniku škofovega umora grofu Hermanu Celjskemu, katerega je z besedami starološkega vikarja Salomona pred božjo sodbo klical že na škofovem pogrebu.

Zgodovinar Veider je prav gotovo poznal kruto usodo in izumrtje rodbine Celjskih grofov. Nezakonski sin grofa Hermana I. in celjski minoritski redovnik, ki mu je po smrti škofa

Konrada leta 1412 oče pridobil položaj naslednjega freisinškega škofa Hermana iz Celja, je umrl že po devetih letih svojega škofovanja v letu 1421. Pet let pozneje je leta 1426 brez nasledstva umrl grofov sin Herman III. Leta 1435 je umrl sam mogočni grof Herman II., ki je bil skoraj pol stoletja na čelu celjske grofovske dinastije. Njegov sin in naslednik knez Friderik II. je umrl leta 1454, čigar sin Ferdinand III. in vnuk Hermana II. je umrl že kot otrok. Drugi Hermanov vnuk knez Ulrih II. pa je bil ubit leta 1456 v zaroti, ko je kot varuh mladoletnega ogrskega in češkega kralja, sinu svoje sestrične celjskega rodu Elizabete in vdove habsburškega, češkega, ogrskega in nemškega kralja Alberta II. (1437-1439), Ladislava Posmrtnega (1445-1457) skušal za celjsko dinastijo pridobiti oblast kraljevega namestnika. Ker sta že pred tem umrla Ulrihova sinova Jurij (1443) in Herman IV. (1452), oba pravnuka Hermana II., je rodbina celjskih grofov ostala brez moškega potomstva in je ob pokopu kneza Ulriha II. obveljalo reklo: Danes grofje celjski in nikdar več. - Toliko v razmislek.

Besedilo Veiderjeve povesti o umorjenem škofu je v Loških razgledih objavljeno po natisu v časniku Pod Grintovci (1939-1941). Opravljena je bila predvsem tehnična tiskarska redakcija in po potrebi usklajena strokovna terminologija. Ohranjeni sta vsebini ustrezna avtorjeva jezikovna in slogovna oblika starinskega pisnega izražanja. Z objavo je odprta tudi možnost za primerjavo med besediloma v pripovedni in dramatizirani obliki, kakor tudi za strokovne analize v povesti nanizanih podatkov o lokacijah, dogajanju in osebah z obstoječimi zgodovinskimi viri.

LITERATURA:

- J. Veider, *Umorjeni škof*. Povest iz loške zgodovine. Pod Grintovci, Groblje - Domžale, 1939-1941
- J. Veider, *Umorjeni škof*. Igra v petih dejanjih iz škojeloške zgodovine iz 1. pol. 15. stoletja. Stara Loka. 2007.
- E. Cevc, *Veider Janez*. Slovenski biografski leksikon, IV. knjiga, 13. zvezek, Ljubljana 1982, str. 386-387.
- B. Grafenauer, *Celjski grofje*. Enciklopedija Slovenije 2, Ljubljana 1988, str. 12-15.
- S. Sitar, *Nikdar več, grofje celjski! Več*, 3. 11. 2006, str. 48-52.
- A. Florjančič, *Dr. Janez Veider - duhovnik in ljubitelj umetnosti*. Loški razgledi 53, Škofja Loka 2006, str. 93-112.
- B. Berčič, *Veiderjeva povest o umoru freisinškega škofa Konrada*. V: J. Veider, *Umorjeni škof*, Stara Loka 2007, str. 70-73.

GRADIVO IN SPOMINI

Mala čudesa narave – *Ginko biloba* - srebrna marelica

Drevo prijateljstva

*Ali je list ginka živo bitje,
ki se je razdelilo na dva dela?
Ali pa sta to dve bitji,
ki želita, da bi ju imeli za eno?*
(Goethe)

Zgodovina te čudovite rastline je živi simbol trdoživosti. Preživel je nespremenjen vsa obdobja ledenih dob prazgodovine. Pri nas v Loki raste v parku pred trgovino Nama. Drevo je staro 50 let.

Muzejskemu društvu sem predlagal, da to drevo zaščiti. Izvršni odbor je predlog obravnaval 18. septembra 2005 in ga potrdil s pobudo varovanja in simbolom " - Drevo prijateljstva".

Prvotno je ginko rasel na Kitajskem in to predvsem ob templjih. Tu so ga častili kot sveto tempeljsko drevo. Od tam so ga prenesli v Severno Kitajsko in dalje na Nizozemsko. Kot okrasno drevo se je v 18. stoletju razširil po Evropi, kjer še danes krasi nekatere parke.

Ko so Američani 6. avgusta 1945, tik pred koncem 2. svetovne vojne, vrgli atomsko bombo na mesto Hirošima, je bilo mesto porušeno. Ginko ob budističnem templju pa je ostal nedotaknjen. Japonci ga imenujejo Drevo upanja.

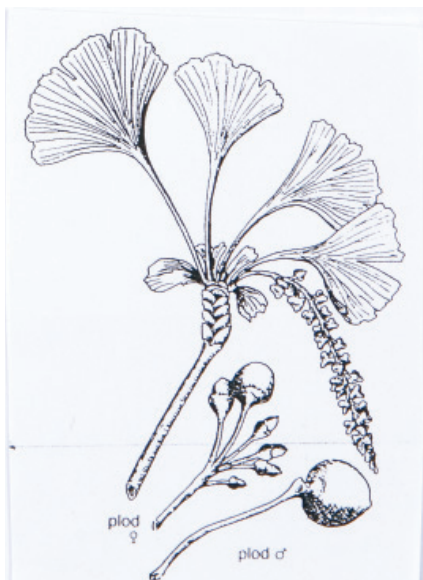
Rastlina je dvodomna. Moška drevesa imajo vitko in visoko deblo, ženska pa bolj košate krošnje. Deblo in veje imajo rdečkasto skorjo. Listi so pahljačaste oblike z neenakomernim pahljačastim zgornjim robom. List je v sredini globoko zarezan in razdeljen na dve viličasto žilnati polovici. Čez leto je živo zelen, jeseni preden odvrže liste, pa se obarva z zlato rumeno barvo.

Moški razmnoževalni organi so združeni v mačice, ženski pa so viseči in se razvijajo v pazduhah listov. Iz oplojenih cvetov se razvije nepravi sočni plod neprijetnega vonja. Razmnožuje se s semeni, s potaknjenci mladih poganjkov ali s cepljenjem. Plodovi so podobni drobnim marelicam in jeseni odpadejo.

Drevo s pahljačastimi listi pred škofjeloško Namo je s pritrditvijo pozlačene ploščice 8. decembra 2006 postalo "*Ginko biloba* - Drevo prijateljstva" med nami in v svetu.

Ker je rast drevesa v normalnih pogojih 1000 in več let, bo lahko dočakalo drugo tisočletnico Škofje Loke.

*Ginko biloba*L., kratak poganjek z mladimi listi in moškimi cvetovi.

Sto let Planinskega društva Škofja Loka (1907–2007)

Začetki organiziranega planinstva

Organizirano planinstvo se je na Slovenskem začelo v drugi polovici 18. stoletja. Triglavskim prijateljem, na čelu z Ivanom Žanom, kaplanom v Srednji vasi pri Bohinju, leta 1872 ni uspelo ustanoviti Slovenskega planinskega društva, saj jim avstro-ogrške oblasti tega niso dovolile. Vpliv nemškega in avstrijskega planinstva se je vidno širil tudi na slovenske vrhove. Na ta problem so 23. julija 1892 na Stolu opozorili Piparji, z zaobljubo, da ne bodo prej odnehali, dokler ne bo ustanovljeno naše planinsko društvo. To se je zgodilo 27. februarja 1893, v vrtnem salonu pri Maliču v Ljubljani, na mestu sedanje Name pri pošti. Za prvega načelnika Slovenskega planinskega društva (SPD) je bil izvoljen Fran Orožen in s tem je bila odprta pot za ustanavljanje podružnic SPD na Slovenskem. 19. julija 1893 so ustanovili podružnico SPD v Kamniku, 20. avgusta 1893 Savinjsko podružnico v Mozirju, marca 1895 v Radovljici in 16. avgusta 1899 v Kranju. V ljubljansko, kranjsko in radovljiško podružnico SPD so se vključevali tudi Ločani. Šestnajst jih je mogoče naštetih do ustanovitve Selške podružnice v letu 1907. Kranjska podružnica SPD je z ustanovitvijo podružnice SPD na loškem soglašala.

Planinstvo na Škofjeloškem

Zelo pomemben mož iz začetnih let slovenskega planinstva je kaplan Ivan Žan, ki je bil leta 1872 prestavljen iz Srednje vasi v Bohinju v Škofjo Loko. Priznано mu je vodenje akcije za ustanovitev društva Triglavski prijatelji. Njegova vloga v slovenskem planinstvu je premalo poznana in bi jo bilo vredno raziskati. Morda je bila celo razlog za premostitev, saj ne vemo, ali se je s tem njegova aktivnost končala prostovoljno ali se je morala končati.

Škofjeloško planinsko društvo (PD) je bilo rojeno z ustanovnim zborom 24. januarja 1907 na Češnjici, za takratni škofjeloški sodni okraj. Največ zaslug za ustanovitev 19. podružnice Slovenskega planinskega društva ima dr. Janez Ev. Krek, ki je okrog sebe zbral planinstvu naklonjene stanovske tovariše iz Selške doline in nekaj premožnejših občanov. Ustanovitev podružnice je bila uradno potrjena na prvem občnem zboru 21. maja 1907. Prvi odbor podružnice so sestavljali:

Anton Pfajfar, župnik v Dražgošah	- načelnik
Josip Demšar, usnar v Železnikih	- namestnik načelnika
Ivan Stupica, učitelj v Dražgošah	- tajnik
Franc Šmid, župan v Selcih	- blagajnik

- Franc Demšar, župnik v Zalem Logu - član
- Jurij Karlin, župnik v Sorici - član
- Fran Sever, župnik pri Sv. Lenartu - član
- Gabrijel Thaler, gostilničar v Železnikih - član.

Nekaj najpomembnejših dogodkov iz zgodovine društva

- 9. avgusta 1925 je bila otvoritev Krekove kočice na Ratitovcu, ki je bila aprila 1926 zaradi nezmožnosti odplačevanja dolga dana v upravljanje Osrednjemu odboru SPD.
- Maja 1929 se sedež podružnice prenese v Škofjo Loko in se preimenuje v Škofjeloško podružnico SPD.
- 22. maja 1932 je bilo odprtje Koče na Lubniku, z udeležbo nad 500 planincev.
- 25. maja 1953 je bilo odprtje Doma na Lubniku, na pogorišču med vojno požgane prve kočice.
- Leta 1954 ustanovi loško PD Mladinski odsek, leta 1962 odsek Gorske straže, 1976 Alpinistični odsek (danes samostojni Plezalni klub), 1978 Gorsko reševalno službo (danes samostojno društvo GRS), 1987 Vodniški odsek in leta 2007 Odbor mentorjev planinskih skupin na osnovnih šolah.
- 18. septembra 1977 je bila zgrajena Koča na Blegošu, 1982. povečana, 2003. izvedena elektrifikacija, leto kasneje temeljito adaptirana, leta 2006 zgrajeno vodno zajetje, napeljan vodovod v kočico in zgrajena čistilna naprava.
- 1987 je bila za oskrbovanje Lubnika zgrajena transportna žičnica, 2003 adaptirane sanitarije, večja obnova opreme, leto potem zgrajeno skladišče in v ostrejšu vodniška dvorana v Breznici.
- 1998 je PD po 90 letih pridobilo v last svoje prostore za društveno dejavnost.
- Največje število članov je PD doseglo leta 1985, kar 1608, od tega tretjino mladih. Ob koncu leta 2007 je bilo to število 1018.

Podatki, s katerimi želimo dopolniti zgodovino PD Škofja Loka

Mladi pohodniki na Blegošu maja 2007. Levo je predsednik PZS mag. Franc Ekar.

Ob izdaji edicije *100 let Planinskega društva Škofja Loka 1907-2007* smo se soočili z dejstvom, da je zbiranje gradiva zelo oteženo. Društva so običajno gostovala pri posameznih članih ali v gostiščih. Arhivirano gradivo se je izgubljalo ali celo uničilo. Od ustanovitve SPD za škofjeloški sodni okraj leta 1907 do preselitve sedeža podružnice v Škofjo Loko leta 1929 je arhivsko gradivo v lasti Planinskega društva za Selško dolino v Železnikih. Gradivo do sredine sedemdesetih let prejšnjega stoletja je bilo shranjeno v hiši člana Upravnega odbora Janeza Potočnika.

Ob pospravljanju podstreh na Mestnem trgu sin Boris iz neznanih vzrokov ni hotel izročiti arhiva PD in je bilo uničeno. S tem je bila PD in Loki storjena velika škoda, saj se tega dejanja ne da popraviti.

V ediciji se tudi vidi, da na strani 45 ni slik treh predsednikov podružnice, ki se je tedaj imenovala Škofjeloška podružnica SPD. To so dr. Fran Jerala, ki je predsedoval podružnici v letih 1929-1931, ing. Srečko Šabec, 1939-1940, in Ivan Mlakar 1940-1941. Kakšen podatek se pa vseeno še najde, npr. o ing. Srečku Šabcu, mlekarskem strokovnjaku in učitelju, ki je leta 1927 ustanovil v Škofji Loki mlekarstvo šolo. Pod njegovim vodstvom je delovala 15 let. Aktivnosti ing. Srečka Šabca, kot načelnika Škofjeloške podružnice SPD, nam niso poznane. Naloge predsednika je v letu 1940 predal Ivanu Mlakarju, ki je predsedoval podružnici do zasedbe Slovenije v letu 1941; takrat so prenehale aktivnosti društev, med njimi tudi podružnic SPD.

Želimo dopolniti naša vedenja o najodgovornejših osebah, ki so vodile Škofjeloško podružnico SPD. Vse, ki bi nam lahko pri tem pomagali, lepo prosimo, da nam to sporočijo ali odstopijo gradivo, ki priča o delu teh pomembnih mož.

Srečko Šabec, predsednik društva med letoma 1939 in 1940.

Priveditve ob 100 letnici PD Škofja Loka

V razvejani dejavnosti PD, dobrem gospodarjenju in jasni prihodnosti so bili razlogi za praznovanje 100 letnice PD, ki je potekalo vse leto 2007. Temu pomembnemu jubileju je PD posvetilo kar 15 prireditiv:

- 13. in 14. januarja je bil 29. spominski pohod Po poti Cankarjevega bataljona s Pasje Ravni v Dražgoše, z rekordnim številom udeležencev - 539 pohodnikov.
- 24. januarja je bila v galeriji v Kašči slavnostna seja vseh organov PD z visokimi gosti Planinske zveze Slovenije, Meddruštvenega odbora Gorenjske, planinskih društev in Občine Škofja Loka.
- 26. maja so se na Lubniku srečali Lubnikarji, ki že 32 let gojijo ljubiteljsko hojo na Lubnik. Nad 480 Lubnikarjev je v jubilejnem letu izpolnilo normo 15 pohodov na Lubnik. Program so izvedli Lubnikarji in Kamniški koledniki.
- 2. junija so se na Blegošu srečali najstarejši člani loškega PD. V popoldanskem času je bilo 1. srečanje Blegoških korenin po vzoru Kluba Lubnikarjev. Že prvo leto sta 202 pohodnika izpolnila normo 15 vzponov na vrh Blegoša.
- 22. junija je na Mestnem trgu 5 zborov prepevalo planinske pesmi, ki so jih loški planinci poklonili občanom Loke.
- 4. in 5. avgusta so planinski vodniki Škofjeloškega PD popeljali 47 planincev na Triglav po poti s Planike čez Škrbino. 46 jih je osvojilo vrh, skoraj polovica prvokrat.
- 9. septembra so obletnici PD posvetili 3. srečanje krajanov podblegoških vasi. Srečanja se je udeležilo okrog 120 domačinov.
- 6. oktobra je bilo Planinsko orientacijsko tekmovanje Gorenjske lige na območju Blegoša. Zelo slabo vreme je vplivalo na skromno udeležbo devetih ekip.

Udeleženci pohoda na Triglav ob 100-letnici PD Škofja Loka.

- 13. oktobra so se na vrhu Blegoša zbrali mladi planinci vseh planinskih krožkov osnovnih šol Ivana Groharja, Cvetka Golarja, Škofja Loka - Mesto in podružnične osnovne šole iz Reteč. Ob koči so izvedli prisrčen program.
- 22. oktobra so v avli občine na Mestnem trgu odprli fotografsko razstavo z izletov škofjeloških planincev, avtorjev Iriša Todoroviča in Matjaža Peternelja. Nekaj fotografij sta dodala tudi Slavica Laznik in Jože Stanonik.
- 26. oktobra je bila v Galeriji Ivana Groharja predstavitev zbornika in odprtje razstave "100 let Planinskega društva Škofja Loka 1907-2007". Predstavljen je bil zgodovinski pregled dela in razvoja planinstva na Loškem.
- 24. novembra so planinci skupaj s Filatelističnim društvom Lovro Košir predstavili na razstavi v avli občine planinstvo na poštah in znamkah. PD je izdalo jubilejno dopisnico in znamko s podobo prve kočice na Lubniku.
- 29. novembra so v dvorani kina Sora pripravili zaključno slovesnost ob 100. obletnici PD. Prireditve so s spremno besedo vodili Monika Tavčar, Jure Svoboda, Dana Mohar in Rudi Zadnik.

Štirim prireditvam dajemo še poseben pomen:

- **Slovesnost 24. januarja** v Galeriji Franceta Miheliča v Kašči na Spodnjem trgu je bila začetek leta praznovanj in obenem datum prvega shoda planincev, na katerem so se odločili ustanoviti podružnico Slovenskega planinskega društva. Zavedni planinci, ki so bili tedaj že vključeni v podružnice v Kranju, Radovljici in osrednjem v Ljubljani, so s strinjanjem kranjske podružnice SPD začeli postopek ustanovitve lastne podružnice za škofjeloški sodni okraj. Do ustanovitve je nato prišlo na občnem zboru 21. maja 1907.

Po uvodnem nagovoru predsednika PD Jožeta Stanonika, ki je orisal zgodovinski pomen ustanovitve podružnice SPD, je sledil kulturni program učencev OŠ in glasbene šole iz Škofje Loke. Župan občine Škofja Loka Igor Draksler in predsednik Planinske zveze Slovenije mag. Franc Ekar sta izrekla zahvale PD za uspešno delo v preteklem stoletju in vzpodbude za prihodnji čas. Po slovesnosti je bil v gostišču Kašče sprejem za vse prisotne na slovesnosti.

Uvodna slovesnost ob 100-letnici Planinskega društva Škofja Loka. Od leve proti desni: Jože Stanonik, predsednik Planinskega društva Škofja Loka, župan Igor Draksler, mag. Franc Ekar, predsednik Planinske zveze Slovenije, in Marjan Burja, predsednik medobčinskega odbora planinskih društev Gorenjske. (foto: Iris Todorovič)

- **22. junija** so škofjeloški planinci poklonili občanom Škofje Loke lep večer planinskih pesmi in ga poimenovali *"Planinci Škofjeločanom"*. Mešani in moški pevski zbor Lubnik, Lovski pevski zbor, Moški pevski zbor Loških tovarn hladilnikov, Gorenjevaški oktet in Logaški oktet so nad 300 zbranim na Mestnem trgu prepevali planinske in druge pesmi. Lepo izveden program sta popestrila z nagovori tudi župan občine Igor Draksler in predsednik PD Jože Stanonik. Prijetno druženje nastopajočih se je nadaljevalo še v Restavraciji na Nami.
- **26. oktobra** sta bila dva dogodka zlita v enega. Z ličnim vabilom in strokovno besedo smo bili povabljeni na odprtje razstave 100 let Planinskega društva Škofja Loka v Galerijo Ivana Groharja na Mestnem trgu. Uvodno besedo je napisala Jana Mlakar, direktorica Loškega muzeja, in jo zaključila z željo: *"Naj ostane hoja v planine še na mnoga leta Ločanom in drugim Slovincem priljubljena oblika individualne in skupinske rekreacije, pozitivnega druženja in naj krepí duha mladih in starih!"* Mojca Šifrer Bulovec, kustosinja muzeja, je v obrazložitvi strokovno predstavila prikazano gradivo, s poudarkom na zgodovinskem izročilu. Dana Mohar je predstavila edicijo, ki jo je PD izdalo ob stoletnici. Na 173 straneh je opisan razvoj planinstva na Slovenskem, ustanovitev podružnice na Loškem in trdo delo za obstoj in veljavo v preteklih 100 letih. Edicija je bila poklonjena vsem prisotnim na razstavi. Svoj pomemben prispevek ob otvoritvi razstave je z nagovorom in voščilom dodal župan Igor Draksler.
- **29. novembra** so bili loški planinci povabljeni na zaključno slovesnost v kino Sora. Bogat kulturni program so izvedli pevski zbor Lubnik, pod vodstvom Andreja Žagarja, Godalni orkester Glasbene šole Škofja Loka, pod vodstvom prof. Armina Seška, Kvartet saksofonov, pod vodstvom prof. Irene Šmid, Trio kvartet in učenci škofjeloških osnovnih šol. Slavnostni govornik je bil predsednik Planinske zveze Slovenije mag. Franci Ekar, ki je poudaril pomen loškega planinstva za ves slovenski planinski prostor. Slavljencu je izročil jubilejno listino PZS.

Častni znaki PZS so bili podeljeni sedemnajstim članom škofjeloškega PD:

- **bronaste** so prejeli: Matjaž Peternelj, Dana Mohar, Alojzij Bašelj, Milan Vodnik, Iztok Kužel, Franc Cotar,
- **srebrne** so prejeli: Iris Todorovič, Boštjan Pleško, Peter Jeram, Rudi Zadnik, Lucijan De Franceschi, Pavle Pokorn, Slavica Laznik, Lidija Langerholc,
- **zlate** so prejeli: Ivanka Dolenc, Dane Kokalj, Zofija Kafol,
- **svečano listino** PZS je prejel Jože Stanonik.

Vsem sponzorjem, ki so materialno podprli izdajo edicije ob 100 letnici PD, je bila le-ta podeljena na slovesnosti skupaj z zahvalo. Posebno zahvalo PD Škofja Loka so prejeli: Termo, Občinska športna zveza in Zavod za šport, Planinska zveza Slovenije in Občina Škofja Loka. Za prejeta priznanja se je zahvalil župan Igor Draksler.

Vse prireditve so bile zelo dobro obiskane, s čimer se je potrdilo dobro delo PD Škofja Loka in dolgoletna tradicija. PZS je ob tej priliki izročila jubilarntu posebno priznanje z utemeljitvijo, da gre za eno najaktivnejših in največjih PD v Sloveniji, ki se lahko pohvali z dobrim delom in rezultati.

Naša Lubnik in Blegoš

Dom na Lubniku in koči na Blegošu dajeta PD materialne možnosti za razvejano in aktivno delo. Zato sta pogosta tema na sejah Gospodarske komisije in Upravnega odbora. Naša skrb gre zato v smer dobrega vzdrževanja in posodabljanja, s čemer želimo in hočemo slediti potrebam obiskovalcev in varovanju planinskega okolja.

V koči na Blegošu so odpravljeni električni agregati, ki so onesnaževali s hrupom in izpusti plinov, logičen poseg je bil elektrifikacija koč. Visokonapetostni elektrovod, iz 2,5 km oddaljenega Potoka (po zračni liniji), s transformatorsko postajo ob koči zagotavlja kakovostno oskrbo z elektriko. Elektrovod je vkopan v zemljo in ne kviri izgleda.

Druga pomembna pridobitev je vodovod iz 950 m oddaljenega zajetja, ki premaguje

Planinci prostovoljci pri polaganju električnega kabla za elektrifikacijo koč na Blegošu, september 2003.

90 m višinske razlike. Sledila je čistilna naprava ob koči, ki vse odplake (gospodinske in sanitarne) pred izpustom v naravno okolje prečisti. Lahko rečemo, da je kočica komunalno urejena na najvišjem nivoju glede na lokacijo.

Povečan obisk Blegoša, ki je posledica prepričanja, da moramo več narediti za sebe, je narekoval tudi obsežnejšo adaptacijo samega objekta. Navade planincev so nas tudi opozorile na potrebo po podaljšanju sezone poslovanja kočice. Tretje leto je odprta tudi v zimskem času, ob vikendih in praznikih, kar je bilo sprejeto z velikim zadovoljstvom mnogih obiskovalcev.

Tem posegom v posodabljanje kočice sta botrovali naklonjenost in materialna pomoč Elektro Gorenjske, občini Škofja Loka in Gorenja vas-Poljane, Planinske zveze, Fundacije za šport pri Ministrstvu za šolstvo in šport, lastnikov in solastnikov zemljišč na Blegošu, ki so dovolili vkop elektrovoda, vodovoda in vodnega zajetja na njihovih zemljiščih; zahvalo posebej izrekamo družini Heinrihar, z največjim deležem na vkopanih objektih.

Za prihodnja leta ostane še adaptacija spalnega dela objekta in morda širitev kuhinje, ki je ozko grlo ob večjih obiskih.

Dom na Lubniku je bil pred 55. leti trdno zgrajen, v poznejših pa dobro in tekoče vzdrževan. Graditelji so nam dali dobro zapuščino, ki jo negujemo in posodabljam. Večji poseg je bila pred petimi leti širitev in posodobitev sanitarij, leta 2006 je bila zamenjana strešna kritina in letos popolnoma adaptirana kuhinja. Zamenjan in povečan je zidan štedilnik, zamenjane so vse instalacije (vodne, električne, odtoki), dane nove talne in stenske obloge ter vsa oprema v nerjaveči izvedbi. V izdelavi je idejni projekt za popolno prenovo restavracijskega in spalnega dela objekta. Nosilec novih idej je loški arhitekt Dušan Balderman. Kdaj se bo to zgodilo, je odvisno od materialnih možnosti PD in širšega interesa.

V posodobitev Koče na Blegošu je bilo vloženi 290.000,00 evrov, v Dom na Lubniku pa 52.000,00 evrov. Za pridobitev teh sredstev smo se marsičemu odrekli v preteklih letih in se pošteno trudili.

In kaj narekuje tolikšna vlaganja? Dom in kočica dajeta življenje celotnemu PD. Na Lubnik se letno povzpne nad 40.000 obiskovalcev, 25-30.000 vzponov opravijo samo **Lubnikarji** z normo 15 vzponov v letu dni. Najbolj zagnani jih opravijo toliko, kot je dni v letu. Svojo tradicijo potrjujejo že 33. leto.

Blegoške korenine so šele tretje leto, pa opravijo že nad 8.000 vzponov na Blegoš v letu dni. Skupaj pa je na leto na Blegošu okrog 25.000 obiskovalcev, ki pa se zaradi ugodnejšega okolja dalj zadržujejo, več je tudi družinskih obiskov.

Priznanja za tridesetletno obiskovanje Lubnika. Od leve proti desni: Ciril Pleško, Aci Šmid, Milka Kolman (*predsednica Lubnikarjev*), Maks Kejžar in Jože Stanonik.

Naši cilji:

Vsak jubilej, 100 let pa še posebej, zahteva tudi pogled v prihodnost.

- Skrbno gospodarjenje z imetjem, ki so ga pridobili marljivi člani s svojim prostovoljnim delom oziroma ga prigospodarili z uspešnim poslovanjem koč na Blegošu in domom na Lubniku. Sedanja generacija planincev mora to kakovostno ohranjati in posodabljati.
- Posebno skrb bodo posvečali vključevanju mladih v vrste planincev, jim nudili strokovno usposabljanje in vodenje ter za varno hojo v hribe in gore. Iz njihovih vrst želijo pridobivati planinske vodnike in najodgovornejše člane za vodenje PD in njegovih raznolikih dejavnosti. PD bo aktivnost mladih materialno podpiralo v obsegu svojih možnosti in se prizadevalo, da bodo na vseh osnovnih šolah aktivni planinski krožki.
- PD bo odprto za vse občane, ki želijo gojiti aktiven odnos do naravnega okolja in ohranjati tradicijo planinstva. Pri tem se bo z vabljivimi programi prizadevalo pridobiti v svoje vrste čim več občanov, ne glede na njihovo politično ali versko prepričanje.
- V povezovanju z neposrednim okoljem v občini, regiji in Planinski zvezi Sloveniji bo PD uresničevalo cilje, ki izvirajo iz stoletne zgodovine planinstva na Slovenskem in kodeksa slovenskih planincev.
- PD pričakuje, da bo deležno materialne in moralne podpore pristojnih v občini za posodabljanje svojih planinskih postojank na Lubniku in Blegošu.
- Organizacija dela organov PD (upravni odbor, izvršni odbor, odseki, odbori, komisije) je zasnovana tako, da je zagotovljena samostojnost v načrtovanju in izvajanju nalog, po medsebojno usklajenih programih, ki temeljijo na trendih razvoja PD in PZS.

Planinsko društvo Škofja Loka je za svoje delo prejelo leta 2007 Srebrni grb Občine Škofja Loka in jubilejno priznanje Planinske zveze Slovenije. S tem je dobilo ponovno potrditev, da je na pravi poti in eden pomembnih nosilcev aktivnosti za občane.

Ob stoletnici rojstva Franceta Miheliča (1907–1998)

V letu 2007 je minilo 100 let od rojstva velikega slovenskega slikarja, risarja in grafika Franceta Miheliča. Umetnika, ki je odločilno zaznamoval slovensko moderno umetnost s svojo neponovljivo slikarsko držo in trdnim umetniškim značajem. Zaznamoval pa je tudi rojstno Škofjo Loko in ona je zaznamovala njega. V tolikšni meri, da je temu mestu še v času svojega življenja, v spomin na rojstne Virmaše in zgodnja otroška leta, ki jih je preživel v teh krajih, zaupal in podaril v trajno last pomemben del svojega ustvarjalnega opusa. Tako imamo, prav po zaslugi umetnikove naklonjenosti Škofji Loki, v tem mestu zbirko slikarjevih kapitalnih del, neprecenljive vrednosti. Ko je Mihelič leta 1994 svoja dela predal novemu domovanju, eni izmed pomembnejših srednjeveških arhitekturnih spomenikov Škofje Loke, Kašči, se verjetno še ni zavedal, kako velikega nacionalnega pomena bo postala njegova zbirka. Takrat so Kaščo tudi preuredili v ta namen in v prvem in drugem nadstropju, pod strokovnim očesom umetnostnega zgodovinarja Lojzeta Gostiše, uredili Galerijo Franceta Miheliča. V nadaljnje upravljanje in strokovno skrb jo je dobil Loški muzej. Slikarjeva donacija 59 umetniških del je danes ena najdragocenejših kulturnih znamenitosti Škofje Loke.

France Mihelič, Dafne in kurent II, 1978, akril. (foto: arhiv LM)

Ob stoletnici rojstva slikarja Franceta Miheliča je Loški muzej 25. aprila 2007 pripravil kulturni večer z naslovom "Spomin na očeta". Na sliki: Jana Mlakar, umetnikova hči Alenka Puhar in umetnostni zgodovinar dr. Milček Komel. (foto: arhiv Loškega muzeja Škofja Loka)

sam mnenja, da najboljša dela vedno nastanejo šele z neko časovno distanco od posameznega dogodka, izkušnje in misli, ki spodbudijo določeno umetnikovo delo. Razstavljena dela dokazujejo, da Mihelič, sicer eden glavnih predstavnikov partizanske umetnosti, danes še vedno velja tudi za najbolj izrazitega in izvirnega slovenskega mojstra fantastike. Slikarstvo je študiral na Akademiji za likovno umetnost v Zagrebu (1927-1931), kjer je nanj močno vplivala zagrebška skupina Zemlja. Leta 1945 je med prvimi postal redni profesor na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je poučeval vse do upokojitve leta 1970. V razstavljenih delih nam njegov svet fantastike preko samosvoje avtorjeve ikonografije pripoveduje zgodbe, polne sanjskih prividov, metamorfoz, pa tudi melanholije, prežete z bivanjskimi vprašanji o rojstvu in smrti, minevanju. Srečamo se lahko z nekaterimi njegovimi najbolj prepoznavnimi motivi kurentov, muzikantov pa tudi mitološkimi prizori, kot je npr. Apolon in Dafne, ki jih je vedno rad strastno preigral. Ekspresivne podobe med drugim izvirajo tudi iz slikarjevih spominov na otroštvo, na rojstne Virmaše, kjer se je kot otrok hodil igrat v bližnje crngrobske gozdove in občudoval fantastičen svet narave. Mnoge podobe izvirajo tudi iz kasnejšega Miheličevega življenja na Ptuju, kjer je poučeval in se tudi prvič srečal s kurentom. Postaj v njegovem življenju je bilo še kar nekaj in tako tudi podob, povezanih z njimi; vse skupaj pa odlikuje naravnost virtuozna risba, skozi katero se nam razkriva tudi avtorjev čut za izvirno grotesko in karikaturo, ki pogosto namiguje na družbeno-kritični značaj slikarjevih del.

Čprav Franceta Miheliča večina pozna, je zagotovo še mnogo tistih, ki zanj ne vedo, prihajajo tudi nove generacije, ki se z njegovo umetnostjo še niso srečale. In prav zato je več kot nujno vedno znova opozarjati na takšne kulturne bisere, ki jih imamo v svoji neposredni bližini. Tudi tiste, ki so se z Miheličevimi deli že srečali, pa so morda nanje potem pozabili. Slovensko umetniško dediščino je treba negovati, tudi z zavedanjem in vedno novim vračanjem k njej, kajti vsakič nam lahko ponudi nova doživetja.

Naj bo morda zato prav stoletnica rojstva Franceta Miheliča izziv in vabilo k (ponovnemu) odkrivanju slikarjeve umetnosti.

Edi Šelhaus - čuteči kronist našega časa in prostora

Ob razstavi "Edi Šelhaus in Škofja Loka" v Galeriji Ivana Groharja

Ideja o razstavi fotografskega opusa znamenitega slovenskega fotografa in fotoreporterja Edija Šelhaus (rojen leta 1919 v Podkraju nad Vipavo) je zorela kar nekaj časa, naposled pa je v letu 2007 vendarle prišlo do njene realizacije. Skupaj z umetnikom (in s pomočjo zunanjih sodelavcev) nam je uspelo iz bogatega avtorjevega fotografskega opusa izbrati tisti del njegovega ustvarjanja, ki se formalno ali simbolno veže zlasti na tisti čas, ki ga je Šelhaus preživel v Škofji Loki. Čeprav je šlo za kratko mladostno obdobje med leti 1930-1943, je Loka ostala Šelhausu v nepozabnem spominu. S svojim odmevnim ustvarjanjem od filmske kamere (slovenski Filmski obzornik, jugoslovanske Filmske novosti), fotoreporterstva (Slovenski poročevalec - poznejše Delo, Mladina, Tovariš, L'Unita, Primorski dnevnik, itd.) do pisateljstva (Stotinka sreče, Zbogom Liberty Bell, avtobiografija Fotoreporter itd.) se je vpisal na kulturni zemljevid najbolj znamenitih Slovencev, s tem pa zagotovo tudi med

Edi Šelhaus z vespo na cesti v Cortino, 1956. (arhiv družine Pleško)

najznamenitejše Ločane. Brez dvoma ga lahko postavimo ob bok imenom, kot so Ivan Grohar, Ive Šubic, France Mihelič. Njegova naklonjenost do tega kraja se je pogosto kazala skozi fotografijo, v zadnjem času pa tudi skozi njegovo naraščajočo željo, da bi prav v Škofji Loki imel svojo razstavo. To je kazala tudi njegova izjemna angažiranost pri pripravi razstave, sodelovanje pri izčrpnih pogovorih in pri iskanju fotografij. Material za razstavo so nam poleg avtorja prijazno posredovali tako zasebni lastniki kot tudi Muzej novejšje zgodovine Slovenije, pri tem nam je z neprecenljivimi podatki pomagala zlasti njihova kustosinja Jožica Šparovec. Nekaj materiala pa smo črpali iz lastnega muzejskega fonda.

Ko smo ustvarjali razstavo, ni bilo pogovora, da avtor ne bi opisal kakšne prigode iz takratnega življenja, se spomnil ljudi, ki jih je takrat spoznal. Nekateri so se z njim na otvoritvi razstave po dolgih letih ponovno srečali in prizor je bil ganljiv. Ta socialni dejavnik je zagotovo še dodatno osmislil samo razstavo. V času, ko smo skupaj s še dvema zunanjsima sodelavcema in soavtorjema razstave dr. Nadjo Zgonik, profesorico na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, poznavalko avtorjevega dela, in s Tomažem Lundrom, priznanim slovenskim fotografom in prijateljem Edija Šelhaus, snovali koncept, so prihajale na dan mnoge podrobnosti iz avtorjevega življenja. In ker je Edi Šelhaus želel to razstavo posvetiti svoji materi Julijani Šelhaus, in se ji s tem pokloniti za bogato duhovno dediščino, ki jo je prejel od

Odprtje razstave fotografij Edija Šelhaus v Galeriji Ivana Groharja oktobra 2007. Na sliki: Edi Šelhaus, Jana Mlakar, Tomaž Lunder in dr. Nadja Zgonik.

(foto: arhiv Loškega muzeja Škofja Loka)

nje, smo razstavo tudi zasnovali v tej smeri. En del razstave smo posvetili njegovemu širšemu fotografskemu ustvarjanju, vezanem tudi na Loko, drugi del pa smo zasnovali bolj dokumentarno, s težiščem na delovanju znamenitega loškega Fotostudia Šelhaus, katerega lastnica je bil njegova mati. Oba dela pa smo skušali preplesti z umetnikovim spoštljivim odnosom do njegovih družinskih korenin. Avtor nam zelo zavzeto pripovedoval, koliko poguma je morala njegova mati imeti po tem, ko se je leta 1930 družina odselila iz fašističnega Trsta in sta se poleg vsega z možem, umetnikovim očetom Jankom Šelhausom, še razšla. A se je v Škofji Loki vendarle uspešno postavila na lastne noge. Za mati in žensko, pravi Edi Šelhaus, takrat to ni bilo lahko. Oče je odšel v Zagreb in tam nadaljeval delo v svojem ateljeju, mati pa je še istega leta uspela odpreti svoj Fotostudio Šelhaus. Tu je Edi Šelhaus dobil prve fotografske izkušnje, ki so ga zaznamovale za vse življenje in ga spremljale tudi takrat, ko že dolgo ni več živel v Škofji Loki. Zgodbo, ki nam jo je pripovedoval o sebi, svoji družini in mami, smo skušali, kar se da živo prenesti tudi v samo razstavo. Prav zato vanjo niso bile vključene le avtorjeve umetniške fotografije, ampak tudi mnoge materine studijske fotografije, ki so nastajale v ateljeju, mnogi dokumenti o delovanju studia, med drugim tudi spričevalo o umetnikovem mojstrskem izpitu in enega od njegovih starih fotografskih aparatov.

Ko je bila razstava postavljena, je Edi Šelhaus dejal, da si je to vedno želel in upamo, da smo uspeli njegovo zgodbo podati tako rahločutno, kot nam jo je pripovedoval. Ob tem smo želeli kar se da kompleksno predstaviti tudi samega avtorja. Ne le kot izjemnega ustvarjalca - pripovedovalca in zapisovalca časa, ampak tudi kot modrega človeka, polnega zgodb in anekdot, s katerimi nas je obogatil v času same priprave razstave. Ko je med drugim pripovedoval, kako je nekoč zagorelo v njihovem fotostudiu, se mi je prav ta zgodba zelo vtisnila v spomin. Spomni se, kako je mama hitela reševati iz hiše, kar se je rešiti dalo, on pa je pograbil svoj fotoapararat ter se z njim odpravil proti ognjenim zubljem, da bi dogodek za vedno ohranil v posnetku, a mu je mati to, v strahu pred nevarnostjo, preprečila. V tej zgodbi se zrcali umetnikova, čeprav mladostniško nepremišljena, avtonomna fotografska strast, zavedanje pomena fotografije in fotografskega poslanstva. A še nekaj drugega; materino zavedanje pomena vloge materinstva, ki ga je Julijana Šelhaus, kot pogumna in odločna ženska, očitno jemala skrajno resno, kljub svoji fotografski karieri; kot táko jo je fotograf predstavil še v mnogih drugih svojih pripovedih in ji bil tudi brezmejno hvaležen.

Hiša, kjer je bil nekoč Fotostudio Šelhaus, stoji še danes, a v njej zdaj živijo drugi ljudje. Šelhausov čas, povezan z njo in takratnim življenjem, pa je na srečo ostal ujet v mnogih fotografskih podobah in z razstavo smo jih skušali oživiti. Verjamemo pa, da verjetno obstaja še kakšna, za katero ne vemo ne mi ne umetnik. Tu mislimo predvsem na morebitne posnetke, ki so nastali v Fotostudiu Šelhaus in so v zasebni lasti. Ker bi v muzeju želeli čimbolj kompleksno evidentirati neprecenljiv fotografski opus tako Edija kot tudi Julijane Šelhaus, Loški muzej še vedno vljudno vabi vse, ki morda hranijo kakršenkoli umetnikov material vezan na Škofjo Loko, da se nam oglasijo; z Edijem Šelhausom vam bomo hvaležni za zaupanje.

Edi Šelhaus pred domačo hišo, 2007. (foto:Tomaž Lunder)

Razstava Pavla Florjančiča ob umetnikovi 60. letnici

Likovni program Loškega muzeja smo v letu 2007 obogatili s slikarsko razstavo Ločana Pavla Florjančiča, ki nas že vrsto let vedno znova preseneča s svojimi deli. Odprtje razstave smo doživeli 23. avgusta v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu 37 v Škofji Loki. Pavel Florjančič je umetnik s slikarskim načinom, ki je v Sloveniji izjemno redek. Njegove do skrajnosti oblikovno in barvno izpiljene slike navdušujejo predvsem ljubitelje realističnega in hiperrealističnega slikarstva, lahko pa rečemo, da pritegnejo pozornost skoraj vsakega gledalca z estetskim čutom. Razstavljene podobe smo poimenovali z besedno zvezo "živožitja", ker se nam zdi prikladna oznaka za "tisto", po čemer se dela Pavla Florjančiča razlikujejo od standardnih tihožitij. Njegove slike so inspiracija tudi tenkočutni pesniški dušici Neže Maurer, ki je nalašč za to priložnost ubesedila nekaj Florjančičevih slikarskih momentov. Razstava je časovno sovpadla z umetnikovo 60. letnico; rodil se je 11. avgusta 1947 v Virlogu pri Škofji Loki. V letih 1962-1966 je obiskoval Šolo za oblikovanje v Ljubljani, kjer je diplomiral na oddelku za uporabno grafiko pri prof. M. Šuštaršiču. Študij je nadaljeval na Pedagoški akademiji na oddelku za likovno vzgojo pri prof. F. Uršiču in prof. M. Šuštaršiču. Od leta 1970 do 1975 je poučeval likovno vzgojo na osnovni šoli v Škofji Loki.

Leta 1975 je dobil status samostojnega kulturnega delavca - slikarja. Od takrat intenzivno samostojno razstavlja, predstavlja se tudi skupinsko; sodeloval je na mnogih razstavah v okviru Likovnih prizadevanj na Gorenjskem, Zveze društev likovnih umetnikov Slovenije, Galerie in der Prannerstrasse in Galerie in der Phisterstrasse iz Münchna.

Leta 1977 je dobil državno štipendijo iz Sklada Moše Pijade za študijsko izpopolnjevanje v Parizu, od leta 1986 do 2006 je sodeloval z Galerie in der Prannerstrasse iz Münchna.

Živi in dela v Škofji Loki kot svobodni umetnik, slikar.

Ob odprtju razstave Pavla Florjančiča avgusta 2007 v Galeriji Ivana Groharja. Na sliki: Boštjan Soklič, Jana Mlakar in Pavel Florjančič.

Pavel Florjančič, Potonika, 2007, olje na platno.

Rožnata potonika

*Tako je mila:
pokleknil bi pred njo -
ožarjeno jutranjico.*

*Tako je dehteča:
čmrlja omamlja, veter -
in mene.*

*Tako je razkošna:
potonil bi v njo -
v svojo potoniko.*

Neža Maurer

Živožitja Pavla Florjančiča

Vsekakor je Pavel Florjančič eden najbolj likovno prepoznavnih in stilno profiliranih likovnih ustvarjalcev na Loškem. Njegova popolna predanost tihožitni tematiki, ki je v naši zavesti sicer vseskozi navzoča, a jo žal prevečkrat povezuje z nostalgичnimi občutki, dekorativnostjo in historičnimi umetnostnimi obdobji, avtomatično ustvarja pri gledalcih močno željo po likovnem presežku. Zelo redko ima dobro tihožitje neko konkretno zgodovinsko ozadje: ponavadi je nefilozofsko, nereligiozno in nezgodovinsko, postavljeno v krajevno neopredeljeno prostorsko polje, ki pa je neizmišljeno in formalno prepričljivo.

V svojih novejših delih, s katerimi se Florjančič predstavlja v Galeriji Ivana Groharja, avtor združuje bogate slikarske izkušnje, zavidljivo poznavanje slikarske tehnike, inventivnost in željo po perfekciji. Z novim sklopom podob, izvedenih v tehniki oljnega slikarstva, kontinuirano nadaljuje svojo konsistentno žanrsko usmerjenost, ki se napaja s kreativno energijo iz brezštevilnih likovnih odnosov, poglobljenih slikarskih razmišljanj in predmetne metafizike. Razkriva nam subtilno likovno govorico na osnovi svetlobnih in barvnih kvalitete, kompozicijske umerjenosti in specifične izraznosti. Pavla Florjančiča bi težko označili kot drznega iskalca novih likovnih vrednot, pa vendar njegova dela pri marsikom vzbujajo občutje maksimalnega estetskega ugodja. Avtorjevo fotografsko oko beleži komaj slutene prostorske detajle, ki povprečnemu opazovalcu ponavadi ostajajo skriti. Prodornost Florjančičevega jasnega, do konca izčiščenega vpogleda v skrivnostni svet razporejene predmetnosti je v kontekstu slikarskega podajanja prostorske intime izjemna. Florjančič ne izpostavlja enega samega predmeta, kajti v njegovi obravnavi so vsi enakovredni. S čutom za vznemirljive barvne odtenke, in že s skoraj popolno barvno lestvico, presega likovne standarde klasičnega slikarskega žanra, za katerega (po mnenju mnogih) v današnjem času ni pretiranega zanimanja. Nekaterim se zdi taka likovna govorica preveč dekorativna, drugim premalo pomenljiva in vsakdanja, dejstva pa kažejo drugače. Sporočajo nam, da je manira še zelo živa in aktualna, le v odnosu do "modernih" umetniških pojavov ostaja neka-ko ob strani, v kotu, kamor reflektorji, namenjeni komercialnim oblikam umetnosti, ne posvetijo.

Mojster je pri prenašanju vidnih vtisov na platno neverjetno korekten; zvest je prefinjenim odtenkom, porojenim v trenutku, ko se predmeti odzovejo na spremembe svetlobnosti. Svojo slikarsko prežo osredotoča na odbleske svetlobe, ujete v kozarcih, v katerih se bohoti rujno vince, na sočnost sadja, počivajočega v svojih skledastih posteljicah in spodrecano draperijo, ki vleče radovedne poglede nase. Dozdeva se nam, da slikarju ne gre toliko za povelečevanje in izpostavljanje nadrobnosti, kot za poglobljeno analiziranje medsebojnega razmerja med posameznimi oblikami in prostorskimi vzorci. S slikarsko eleganco obdaja predmete in cvetje s fluidnim dostojanstvom bivanja, prikaže njihovo snovnost in polnost na vzvišen, a hkrati realističen način. Sooči nas z rahlo idealiziranim, pa vseeno v jedru naturalističnim področjem, spominjajočim na dramatične momente, povzete iz kontekstov, bolj tipičnih za krajinarsko slikarstvo.

Obisk in pedagoška/andragoška dejavnost v Loškem muzeju Škofja Loka v obdobju 2004-2007

Obiskovalci Loškega muzeja v obdobju 2004-2007

Za obisk muzeja v letih 2004-2007 je značilno, da smo v tem obdobju zabeležili izredno povečanje števila obiskovalcev. Povprečno nas je na leto obiskalo 47.538 obiskovalcev, od 39.288 v letu 2004 do 55.710 v letu 2006 (tabela št. 1). Pri tem je bilo v prvih treh letih obravnavanega obdobja opaziti strmo vzpenjanje, v zadnjih treh letih pa zmerno valovanje števila obiskovalcev muzejskih zbirk in razstav.

Domačih obiskovalcev je bilo več kot obiskovalcev iz tujine. Razmerje med tema dvema skupinama je bilo konstantno, približno 3 : 1 v korist domačih, katerih delež se je gibal med 72 % in 76 % (tab. št. 1).

Odprtje razstave Plečnik na Loškem 8. junija 2007 v galeriji Loškega muzeja Škofja Loka.

Pri tem si je leta 2004 stalne muzejske zbirke na Loškem gradu in zbirko Franceta Miheliča v Kašči ogledalo več obiskovalcev kot občasne razstave v Galeriji Loškega muzeja, Galeriji Ivana Groharja in razstavišču Okrogli stolp. V letih 2005 in 2006 smo nasprotno zabeležili več obiskovalcev občasnih razstav kot stalnih zbirk, kar se v preteklosti ni dogajalo. V letu 2007 je število obiskovalcev stalnih zbirk ponovno preseгло število obiskovalcev občasnih razstav, tokrat tudi na račun v tem letu na novo urejene stalne zgodovinsko-etnološke razstave v Domu Cankarjevega bataljona v Dražgošah.

Tabela št. 1: Obiskovalci Loškega muzeja v obdobju 2004-2007 glede na stalno prebivališče

Leto	Št. obiskov.	Domači	%	Tuji	%
2004	39.288	28.277	72,0	11.011	28,0
2005	44.177	31.854	72,1	12.323	27,9
2006	55.710	40.831	73,3	14.889	26,7
2007	50.980	38.352	75,2	12.628	24,8

Glede na način ogleda, v skupini ali posamezno, je bilo v letu 2005 in 2006 več obiskovalcev, ki so si muzejske zbirke in razstave ogledali organizirano, v skupinah (tabela št. 2). V letih 2004 in 2007 pa so prevladovali individualni obiskovalci. Razlika med tema dvema skupinama ni bila velika, letno se je gibala med 43 % in 57 %. Dejansko se je število individualnih obiskovalcev v obravnavanem obdobju povečevalo iz leta v leto, od 21.752 v letu 2004 do 28.851 v letu 2007.

Tabela št. 2: Obiskovalci Loškega muzeja v letih 2004-2007 glede na način ogleda

Leto	Skupine	%	Posamezno	%	Skupaj
2004	17.536	44,7	21.752	55,3	39.288
2005	22.361	50,6	21.816	49,4	44.177
2006	30.133	54,3	25.507	45,7	55.710
2007	22.129	43,4	28.851	56,6	50.980

Muzejske pedagoške/andragoške dejavnosti v obdobju 2004-2007

Muzejske pedagoške dejavnosti se navezujejo na vsebine učnega načrta pri zgodovini, slovenščini, spoznavanju družbe, tehničnem in likovnem pouku, umetnostni vzgoji, gospodinjstvu itd. ter so prilagojene starostni stopnji obiskovalcev. Dejavnosti, vodstva, muzejske učne ure in muzejske delavnice so zasnovane tako, da učence in dijake z različnimi metodami seznanjajo s kulturno dediščino v muzeju. Pri tem so številne dejavnosti namenjene tudi našim najmlajšim obiskovalcem, vrtčevskim otrokom, v okviru prostočasnih dejavnosti pa tudi družinam. V obravnavanem obdobju sta bili prevladujoči dejavnosti muzejskega pedagoškega programa vodstvo po stalnih muzejskih zbirkah in muzejske učne ure z učnimi listi, ki jih pripravljamo za učence 2. in 3. triade. Po obiskanosti programov sledi učna ura v starem mestnem jedru, poimenovana *Pisana Loka* za starejše osnovnošolce in srednješolce, muzejske likovne delavnice (*Cehovski izveski, Ključi, Škofjeloški grb, Praznična noša*) in delavnice tradicionalnih obrti (*Tkanje, Cvetje*), iskanje Skritega zaklada za učence 1. in 2. triade ter program za najmlajše *Gal v muzeju* (tabela št. 3).

Učenci OŠ Škofja Loka-Mesto na razstavi Škofja Loka Čas pasijona 10. junija 2006.

Med muzejske andragoške dejavnosti prištevamo predvsem vodstva za najrazličnejše interesne skupine odraslih obiskovalcev, ki obišejejo muzej kot turisti in izletniki, ljubitelji kulturnozgodovinske dediščine Škofje Loke. V zadnjih letih, ko se vse bolj uveljavljata vseživljenjsko učenje in izobraževanje, med udeleženci andragoških dejavnosti zasledimo tudi obiskovalce, organizirane v študijskih krožkih pri *Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje*. Redno nas obiskujejo slušatelji teh študijskih krožkov iz Škofje Loke, Kranja in Ljubljane kot tudi iz ostalih krajev Slovenije.

Tabela št. 3: Muzejski pedagoški/andragoški programi, število dejavnosti in število udeležencev na dejavnostih v obdobju 2004-2007

Vrsta programa	Št. dej.	Št. udel.	Št. dej.	Št. udel.	Št. dej.	Št. udel.	Št. dej.	Št. udel.
	2004	2004	2005	2005	2006	2006	2007	2007
Vodstvo - st. zbirke	217	5.546	220	5.526	281	6.832	203	4.650
Vodstvo - Gal. F. M.	4	159	1	45	2	65	18	420
Vodstvo - m. jedro	7	178	13	326	23	464	23	432
Vodstvo - Crngrob	8	402	6	390	15	535	7	315
Vodstvo - Visoko	1	46	/	/	/	/	4	109
Muzejske učne ure	191	4.060	167	3.638	185	3.949	182	3.757
Muzejske delavnice	56	1.215	76	1.403	84	1.596	40	827
Grajske zgodbe	15	343	19	413	38	783	1	14
Gal v muzeju		332	23	500	14	311	21	439
Skriti zaklad	52	1.089	41	866	52	990	50	992
Pisana Loka	99	2.350	73	1.669	101	2.043	62	1.272
Skupaj	665	15.770	639	14.776	795	17.568	611	13.227

Udeleženci muzejskih pedagoških/andragoških dejavnosti 2004-2007

Šolske skupine obišejo muzej v okviru šolskih ekskurzij in kulturnih, naravoslovnih ali tehničnih dnevor. Mnoge med njimi na obisku v muzeju izberejo dva programa, npr. ogled muzeja in učno uro *Pisana Loka* ali program *Skriti zaklad* oziroma muzejsko delavnico. Zato je dejansko število in starostna sestava obiskovalcev na muzejskih pedagoških/andragoških dejavnostih v tem štiriletnem obdobju razvidna iz tabele št. 4.

Tabela št. 4: Starostna sestava udeležencev muzejskih pedagoških/andragoških dejavnosti v obdobju 2004-2007

Leto	OŠ		OŠ		OŠ		Srednje		Odrasli		Skupaj
	1. triada	%	2. triada	%	3. triada	%	-šolci	%	%		
2004	1.255	11	2.764	24	3.833	33	1.212	10	2.571	22	11.735
2005	1.667	14	2.925	25	2.830	24	1.496	13	2.910	24	11.828
2006	1.892	14	3.090	22	3.585	25	2.697	19	2.865	20	14.129
2007	1.017	10	2.276	22	2.974	28	1.311	12	2.974	28	10.552

Vsa leta, razen leta 2005, so med obiskovalci muzejskih dejavnosti prevladovali učenci 3. triade, njihov delež je znašal od 33 % do 24 %. Sledijo odrasli obiskovalci muzeja, ki jih je bilo od 28 % do 22 %, in učenci 2. triade, ki so zastopani z deležem od 25 % do 22 %. Najmanj je bilo predšolskih otrok in učencev 1. triade, letno od 10 % do 14 %.

V primerjavi s prejšnjimi leti se je v letu 2006 na dejavnostih zelo povečal obisk srednješolcev; bilo jih je 2.697 ali 19 %, kar je posledica tega, da je bila Tavčarjeva Visoška kronika eno od maturitetnih tem pri slovenščini v šolskem letu 2005/2006.

V letu 2007 smo med udeleženci pedagoških/andragoških dejavnosti zabeležili izredno veliko število odraslih obiskovalcev, 2.974 ali 28 %. To si razlagamo z večjo prepoznavnostjo muzeja in s poudarjeno vlogo učenja v vseh življenjskih obdobjih. Prav tu pa pri doseganju skupnega cilja, t.j. izobraževanja kot načina življenja, ki zagotavlja osebnostno rast, zagotovo lahko pripomore tudi naš muzej.

Digitalizacija Loških razgledov in njihova postavitve na splet

Še pred nekaj leti bi si težko predstavljali, da bomo do Loških razgledov, tudi do tistih številke, ki jih nimamo na svoji knjižni polici, prišli le z nekaj kliki kar iz svoje dnevne sobe. Z bliskovitim razvojem internetnega okolja in s potrebo po hitrejših in bolj dostopnih informacijah pa je danes tudi to postala resničnost.

Želja, da bi bibliografijo Loških razgledov (v tiskani obliki je objavljena v vsaki deseti številki LR) naredili dostopno tudi prek računalnika, je bila prisotna že kar nekaj časa. Na sejah izvršnega odbora MD je bila večkrat na dnevnem redu točka o bibliografiji LR. Še največ smo o prenosu bibliografije na zgoščenko vseh desetih letnikov Loških razgledov razpravljali ob jubilejni 50. številki Loških razgledov. Ideja takrat ni bila realizirana.

Največja težava je bila v tem, da velika večina Loških razgledov, do vključno 40 številke, ni bila pripravljena na elektronskem mediju. Potreben je bil prepis bibliografskih podatkov v računalnik za vseh 40 številke. To je bil za začetek velik zalogaj. Prepisa sva se lotili članici MD Mojca Ferle in Helena Janežič. Ko je bila vnesena bibliografija za prvih deset letnikov, sva jo namestili na društveno spletno stran. Informacija o dostopnosti preko spleta je požela veliko odobravanja in dela sva se zagnano lotili naprej.

Vzporedno s prenosom bibliografskih podatkov v elektronsko obliko se je v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani pospešeno razvijala digitalna knjižnica Slovenije www.dlib.si. Kolegica Janežičeva je pri tem aktivno sodelovala in vedno bolj sva razmišljali o tem, da bi digitalizirali celotno vsebino Loških razgledov in jo s tem naredili dostopno za vse uporabnike interneta širom po svetu. Za prenos celotnih Loških razgledov na portal digitalne knjižnice je bil zainteresiran tudi NUK.

Bibliografija prvih petdesetih letnikov Loških razgledov na elektronskem mediju.

Prepis je obsegal kar 90 strani bibliografskih podatkov, ki so bili osnova za kreiranje metapodatkov. Iz bibliografskih podatkov je bilo potrebno ustvariti, po točno določenih kriterijih, strukturirane podatke kot neko ogrodje, na katerega se je lahko namestila vsebina vsakega digitaliziranega članka.

Muzejsko društvo je neprofitno in prostovoljno združenje, imeli smo voljo in znanje, ne pa tehnologije za izvedbo digitalizacije, kar je pri projektu zavzemalo največji strošek. Izredno dobrodošla je bila pri izvedbi želja direktorice knjižnice ga. Marije Lebarjeve, da bi pri projektu sodelovala tudi Knjižnica Ivana Tavčarja. S tem je možnost, da kandidiramo za sredstva Ministrstva za kulturo postala resničnost. Ministrstvo namreč razpisuje za namen digitalizacije knjižnične dediščine določena finančna sredstva. Zato je bilo potrebno projekt in prijavo na razpis čim bolje pripraviti. Potrebno je bilo izpolniti kar 11 obsežnih obrazcev. Končna pošta, ki je romala na ministrstvo, je obsegala dokumentacijo na 30 straneh. Vendar trud ni bil zaman, projekt je bil z vsemi utemeljitvami zelo dobro pripravljen in velja kot vzorčni primer vsem ostalim knjižnicam za pripravo njihovih projektov. Sorazmerni delež finančnih sredstev so ob Ministrstvu za kulturo prispevali še Občina Škofja Loka, Knjižnica Ivana Tavčarja in Muzejsko društvo Škofja Loka.

Na vrsti so bili tehnični izvajalci projekta, ki so skenirali nekaj manj kot 16.000 strani oz. okoli 1.800 prispevkov. Uspelo nam je digitalizirati tudi oglase na koncu Loških razgledov, tako da na spletu lahko najdete stare reklamne oglase npr. Gorenjske predilnice, Šeširja in podjetij, ki jih danes ni več: Trgovskega podjetja Lubnik, Mlina pri Krevsu ipd.

Projekt Digitalizacije Loških razgledov je potekal v jubilejnem letu 2007, ko je Muzejsko društvo Škofja Loka praznovalo svojo 70-letnico (1937-2007). S prenosom "loške enciklopedije" iz klasične knjižne oblike na nov, sodobnejši medij, smo naš domoznanski zbornik prvi v Sloveniji približali najširšemu krogu bralcev. Prenos na elektronski medij zdaj omogoča dostop tudi mlajši publiki (brez omejitev in ob vsakem času), ki ji je komuniciranje z računalnikom bližje in bolj udobno kot pa izposoja in listanje po knjigi. Hkrati smo zagotovili tudi trajno hrambo dragocene vsebine in široko uporabnost: članke lahko iščemo po bibliografskih podatkih (avtor, naslov, ključne besede, leto izida ...). Zaradi optične prepoznavne besedila je možno iskanje zelenih besed tudi po celotni vsebini. Vse to so bili naši pogloblitveni cilji in s tem smo še dodatno počastili visoki jubilej. Kljub častitljivi obletnici, gre Muzejsko društvo v korak s časom in tehnologijo.

Predstavitev digitaliziranih Loških razgledov je bila 28. novembra 2007. Muzejsko društvo je skupaj s Knjižnico Ivana Tavčarja organiziralo društveni Blaznikov in knjižnični Sredin večer. Predstavitev smo pripravili v veliki predavalnici OŠ Škofja Loka-Mesto. Po predstavitvi projekta so bili udeleženci večera seznanjeni še z dostopom do Loških razgledov in z uporabo digitalne knjižnice Slovenije. Predstavljen je bila tudi zgoščenka z Bibliografijo (z imenskim kazalom sodelavcev in njihovimi prispevki), ki smo jo izdali ob digitalizaciji. Vsak obiskovalec jo je prejel brezplačno, za simbolno ceno 1 EUR pa je na voljo v Knjižnici Ivana Tavčarja.

Na vrsti je še zadnje dejanje: izdaja celotne Bibliografije Loških razgledov od 1 do 50 številke v knjižni obliki. Obsegala bo abecedno imensko kazalo sodelavcev z njihovimi prispevki in stvarno kazalo, urejeno po vseh načelih bibliotekarske stroke. Pozno jeseni bo izšla v zbirki Doneski.

Dr. Branko Berčič - osemdesetletnik

Pogovor z jubilantom

Pogovor je sproščeno potekal osemnajst let po njegovi upokojitvi. Moj namen ni bil podrobno popisati njegovo razvejano delovanje na strokovnem in družbenem področju, ampak sem skušal z njim odstreti manj uradna in bolj sproščena odzivanja na to in ono. Začenjam v času, ko je sokolski telovadni vaditelj otrokom navil ušesa, če si je kdo šel ogledat film v orlovski Prosvetni dom na Spodnjem trgu oziroma Lontrgu in zaključujem z njegovo željo, kaj naj bi se spremenilo v naših medsebojnih odnosih. Pogovarjala sva se v Groharjevem naselju 64, v enem od mirnejših škofjeloških bivalnih območij.

Dr. Branko Berčič

(foto: Stanislav Jesenovec)

Najprej sva govorila o aktualnem problemu študentskega doma, hotela in slovenskega kulturnega centra Korotan na Dunaju, ki je v lasti Mohorjeve družbe iz Celovca in je uvrščen na seznam 500 najpomembnejših arhitekturnih spomenikov Dunaja. Ustanovljen je bil na pobudo patra Ivana Tomažiča, v šestdesetih letih 20. stoletja, prenovljen pa po projektih svetovno priznanega slovenskega arhitekta iz Trsta Borisa Podrecca, ki je v nedeljski slovenski oddaji celovškega radia Zajtrk s profilom zadovoljno sporočil, da je nekdam v Jugoslaviji in tudi Sloveniji prejemal le najrazličnejša priznanja in skulpture, sedaj pa končno gradi po vsem južnoslovanskem svetu. Z velikim veseljem, ker se na gradbiščih lahko pogovarja z vsemi delavci, iz katerih črpa svoje znanje.

Tiste dni je Slovenskemu kulturnemu centru Korotan na Dunaju grozila prodaja. Štiri delovna leta ste prebili tudi na nekdanjem republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo. Kako bi se opredelili do tega problema?

Ne morem razumeti države, ki ni toliko zainteresirana, da bi takoj izkoristila priložnost in odkupila objekt na tako izjemni lokaciji. Korotan je slovenska kulturna ambasada, in to v središču Dunaja. Urejali smo ga prav v času, ko sem bil med leti 1969-1973 pomočnik republiškega sekretarja za prosveto in kulturo, odgovoren za kulturo.

Kakšno je bilo takrat razmerje do slovenske kulture?

Takrat smo začeli oblikovati samoupravne interesne skupnosti za kulturo. Ker sem bil kot student ljubiteljski kulturni delavec in bil potem zaposlen v kulturni ustanovi, jih še sedaj

štejem za dobro rešitev. Kulturni delavci smo bili neposredno vključeni v vse zadeve, o katerih se je odločalo. Kulturne skupnosti so vodili ljudje, ki so se razumeli na določene kulturne dejavnosti.

Pravijo, da je sedaj vse odvisno od župana.

Morda. Vendar današnji župani nimajo takšne moči, kot so jo imeli v časih, ko je bila občina finančno samostojna in je imela kar velik vpliv na gospodarstvo in družbeni razvoj. Takrat, v sedemdesetih in osemdesetih letih, je bila materialna moč občine znatno večja, ker je imela neposredne finančne vire. Sedaj je župan odvisen od državne administracije in strankarske politike, dela pa se, kot da on sam o vsem odloča.

Danes imate na Blaznikovem večeru v Kašči za sogovornika Cvetka Kobala, predsednika ljudskega odbora mestne občine Škofja Loka v petdesetih letih 20. stoletja.

Tako je odločilo novo vodstvo Muzejskega društva in to je bil dolg tega društva, ker ob Kobalovi 85. letnici ni izkazalo primerne pozornosti. Odločili so se, da bi ga bilo primerno predstaviti kot predsednika ljudskega odbora, ki se je močno zanimal za delo mestne občine Škofja Loka in Muzejskega društva in ga vključeval v takratno urbanistično snovanje. O tem se bova midva pogovarjala, o njegovi finančno-ekonomski poti pa se bo z njim pogovarjal dr. Ivan Ribnikar.

Leta 1950 ste diplomirali iz slavistike, petnajst let kasneje pa doktorirali na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Osebnostno trdim, da je slovenščina sedaj že hudo ogrožena. Ne morem verjeti, da poslanka Državnega zbora mag. Majda Potrata in dr. Marko Stabej s Filozofske fakultete trdita, da ni.

Seveda je. Vendar, če jo ogrožajo samo neuki ljudje, je to še sprejemljivo, ker se tega ne zavedajo, ampak ogrožajo jo tudi kulturniški ljudje in to je hujše. Mislim, da se delež ogroženosti še ne da izraziti, čutim pa to že. Menim, da moja generacija tega ne bi počela. Imela bi bolj kritičen odnos do tega, kaj je dobro in kaj ni dobro ter kaj je prav in kaj ni prav v sodobni javni slovenščini.

Kako bi se upirala?

S svojim zgledom. Marsikatero strokovno in znanstveno razpravo so bile že takrat napisane proti negativnim pojavom v uporabi slovenskega jezika v javnosti.

Koliko je še vaše generacije?

Malo. Stik imam v zadnjem času predvsem s tistimi iz knjižničarskih krogov, kjer sem deloval zadnja leta. Slavist sem po izobrazbi, a sem bil v tej stroki dejaven samo na začetku. Če pridem v Narodno univerzitetno knjižnico v Ljubljani, kjer sem delal dolga leta, me skoraj nihče več ne pozna in tudi jaz skoraj nikogar ne poznam, saj se je že toliko kadra zamenjalo.

Kako vas sprejmejo?

Kot običajnega obiskovalca. Ko sem odšel iz NUK, sem se zelo nerad tam pojavljal, ker se vedno najdejo taki, ki niso zadovoljni z naslednikom in potem govorijo proti njemu. Če sem odšel stran, se ne vmešavam več v aktualno dogajanje prejšnjega okolja.

Nekateri imajo navado, da potem, ko se upokojijo, razglašajo, da bi sedaj lahko vse rešili.

Nekateri mislijo, da se bo svet podrl, ko se oni umaknejo. Sam sem se že zdavnaj prej odločil, da bom takoj, ko bom imel vse pogoje, odšel v pokoj. Če bom še česa sposoben delati, bom delal kot upokojenec.

Za najin pogovor sva iskala termin.

Imel sem nekaj obveznosti.. Hodim še v Ljubljano na srečanja z bibliotekarji iz moje generacije, na katerih se predvsem spominjamo svoje pretekle dejavnosti.

Kako jo ocenjujete?

Smo kar zadovoljni, da smo vendarle nekaj prispevali k sodobnemu razvoju knjižničarstva na Slovenskem.

Kako ocenjujete današnji trenutek?

Ocenjujem ga z dveh strani. Mlajša vodilna generacija nima, da rečem, poguma, da bi bolj jasno zagovarjala svoja strokovna bibliotekarska stališča v odnosu do tistih, ki o tem družbeno odločajo. Mislim, da zaradi bojazni za ljubi kruhek.

Se je k nam povrnilo ravnanje iz časa Avstro-Ogrske ter Kraljevin SHS in Jugoslavija?

Če se spomnim raznih profesorjev, ki sem jih srečeval, kako so jih po volitvah in spremembi oblasti premeščali po vsej državi. Anton Slodnjak je šel na primer v Makedonijo.

Danes nima kam iti?

Če je persona non grata, mu ostane le, znajdi se.

So naši knjižničarji usposobljeni, da bi lahko dobili delo v članicah ali službah Evropske unije?

Vprašanje. V moji generaciji si je zelo malo slavistov in knjižničarjev našlo pot v tujino. Bolj so se držali doma. Znali so le po en tuji jezik. Sedaj je potrebno znati več jezikov, če hočeš uspeti tudi v tujini. V gimnaziji smo mi imeli dva tuja jezika, kasneje pa si na fakulteti izbiral, kakor si hotel. Znam dobro nemško, oziroma, naj priznam, že pozabljam. To je pridobitev iz nemške okupacije 1941-1945. Pred 2. svetovno vojno smo se v nižji gimnaziji učili nemško in francosko. Bil sem tako navdušen za francoščino, da sem se kot dijak naročil celo na izhajajoči Veliki slovensko-francoski slovar. Potem je prišla vojna. Vse učbenike za francoščino od 1. do 4. letnika gimnazije sem med vojno še predeloval, da sem ohranjal znanje. Po vojni francoščina ni imela nobene veljave več in je žal izginila. Izpodrinili sta jo najprej ruščina, potem pa angleščina. To je velika škoda, ker je francosko območje kulturno in družbeno zelo pomembno.

Ste bili med 2. svetovno vojno morda izseljeni?

Na srečo ne. Imeli pa smo vse pripravljeno. Naša družina: mati vdova in družinska upokojenka, midva z mlajšo sestro, starša po umrlem očetu in njuna posvojenka teta smo takrat stanovali na Mestnem trgu, sedaj hišna številka 39.

Potem pa?

Najprej naj povem, da sem pred vojno naredil štiri razrede gimnazije, med vojno pa nobenega. Potem sem šolanje v pol leta dokončal na tečajni gimnaziji. To je bil hud napor. Vsi sošolci, ki so se nato vpisali na tehniko, so zaradi zgoščenega znanja, ki so ga dobili na tej gimnaziji, ponavljali prvi letnik. Jaz sem takrat želel postati arhitekt, a sem po opravljeni srednji šoli spoznal, da imam premalo znanja iz matematike in fizike in sem to misel opustil. Ker me je zanimalo "knjige brati", kot se temu reče, sem postal slavist.

Bi še enkrat postali slavist?

Bi, zlasti zato, ker smo mi imeli poseben sistem študija. Sedaj je takšen, kot v srednji šoli ali pa še nižji. Moja generacija slavistov pa po vojni skoraj ni imela profesorja, da nam bi

predaval. Pri literarni zgodovini je imel dr. France Kidrič obilo drugih obveznosti. Spominjam se ga samo po predavanjih o Prešernu in ljubljanskih gostilnah. Takrat je o tem nekaj objavil, pa nam je to razlagal.

Naključno ni bilo profesorjev?

Prihajali so kasneje. Bil je samo dr. Anton Ocvirk, ki je predaval hkrati primerjalno in slovensko literarno zgodovino. Takratni študij te je prisilil, da si sam študiral. Starejši gospod, ki je bil na slavistiki predvojni in povojni asistent, nam je priskrbel seznam literature, ki so jo morali preštudirati "gospodje študentje" pred vojno. Nekaj od tega so nam profesorji sicer predavali, vendar vso snov od začetka do konca za vse letnike hkrati. Kamor si se vključil, si bil brez vsebinske povezave. Samo dr. Ocvirk je bil takrat tudi določen za opravljanje izpitov naše prve povojne generacije. Dr. Kidrič tudi zaradi bolezni ni redno predaval, drugega literarnega zgodovinarja pa ni bilo. Še ko sem diplomiral, je prof. Marja Boršnikova smela samo poslušati moj zagovor, pa nič spraševati, ker ji tega dr. Ocvirk ni dovolil. Za njo so šele prišli dr. Anton Slodnjak in drugi profesorji.

Kaj je pustilo v vas to, da ste morali vse preštudirati?

To, da se ne moreš zanašati na to, kaj ti bo kdo povedal o nečem, ampak se moraš sam spoznati s snovjo, jo oceniti in tako osvojiti, kolikor je potrebno, neko stroko.

To je bila najbrž dobra baza za nadaljnje delo?

To je bil študijski pristop, ko smo bili res študentje, ne pa le slušatelji, kot so sedaj.

Ste opravili tudi magistrski študij?

Takrat tega študija ni bilo. Na podlagi uspešne diplomske naloge te je profesor predlagal ali ti pomagal, da si lahko naprej študiral. Jaz sem zbral za diplomsko nalogo temo o začetkih literarnega in družbenega uveljavljanja pisatelja Ivana Tavčarja. Dr. Antonu Ocvirku sem predstavil zbrano literaturo in vire ter napisal kritični pregled literature, načrt za obdelavo izbrane teme in osnutek prvih treh poglavij. Bilo je dovolj.

Kakšna osebnost je bil dr. Ivan Tavčar? Ivan Hribar je v svojih spominih zelo kritičen do njegovega obnašanja in odločitev.

Osebnost? Kakor ga ocenjuješ. S Hribarjem sta si bila predvsem ljubljanska županska konkurenta. Po mojem je bil Tavčar bolj vzvišen, ker je pripadal malo višji meščanski družbi. Hribar pa je ostal bolj preprost človek.

Bi ga sedaj v diplomski nalogi opisali drugače kot takrat?

Ne. Kot mladostnika bi ga opisal tako, kot sem ga lahko na podlagi razpoložljive dokumentacije.

Bi zapise, ki so skupaj objavljeni v sedmem zvezku Doneskov Muzejskega društva Škofja Loka z naslovom Domoznanski spisi, sedaj napisali drugače?

Ne vem, če bi jih. Moral bi razpolagati z novimi, drugačnimi viri.

Bi jih hoteli še enkrat napisati?

Ne bi jih še enkrat pisal. Jaz sem tak: kar sem enkrat napisal, sem napisal. Drugi naj dopolnjujejo, razpravljajo, kritizirajo itn. Zanimivo je, da ko nekaj napišem in je objavljeno, tega ne morem več brati, nimam več odnosa do snovi. Ves čas sem želel predvsem odkrivati in obdelovati nove stvari, ki sem jih urejal kot bibliotekar v rokopisnem oddelku slovenske narodne knjižnice in so mi prišle pod roko. Kar me je zanimalo, sem obdelal na podlagi virov, ki sem jih imel pri roki. Ali pa po bolj ali manj popolni literaturi o tem, kar je kdo že kdaj napisal.

Kaj danes berete? Časopise, revije?

Časopis preletim diagonalno in na kulturniški strani preberem to ali ono. Berem predvsem nove strokovne knjižničarske publikacije. Te kažejo, da se v tej stroki dogaja predvsem tehnološki napredek, brez razmerja do preteklosti doma in po svetu. Zanima me tudi novi bolonjski program za študij knjižničarstva, pri katerem mi, hvala bogu, ni bilo treba sodelovati. Nas starejše so nekajkrat povabili na pogovore, dobili smo tudi gradivo o tem, kaj in kako bodo delali po novem. Napisali smo precej kritične pripombe, predvsem s tega vidika, da program oblikuje le tehnologe. Bibliotekarstvo pa ni le veda o tem, kako boš postavljaj knjige in urejal evidence, ampak moraš poznati tudi vsebino, namen in pomen tega, kar strokovno obdeluješ.

Je smiselno nekritično kopiranje tujih vzorcev, najpogosteje iz Anglije?

Velikokrat sem rekel sodelavcem in drugim: če bi bili naši predniki sredi 19. stoletja in še pred stoletjem takšni, kot ste vi sedaj, bi mi vsi govorili nemško, saj je bila vsa strokovna terminologija nemška, sedaj pa prevladuje angleška.

Osebo zamerim nekaterim, ki so moje starosti in mlajši od mene, in sem se z njimi pogovarjal o tem, kako kaj pišejo. Nekdo iz Škofje Loke mi je dejal, da se lažje strokovno izraža v angleščini kot slovenščini. Obupno.

Kakšen pojav je to? Je to malomeščanstvo?

To je že suženjstvo.

Dolga leta ste v Muzejskem društvu v Škofji Loki. Zakaj?

Kot lokalni patriot.

Ste zelo umirjena, zadovoljna oseba.

Meni se ne da prepirati. Se raje umaknem in si mislim svoje.

Vam že celo življenje teče tako? Vas v njem ni nič pretresalo?

Flegmatičnost je bila v meni ves čas. Tudi v otroških letih sem se družil z vrstniki, če je vse lepo teklo. Če pa se je pričel nekdo peteliniti ali ukazovati, potem me ni bilo več blizu.

Kaj pa v stroki?

Za strokovne stvari, za katere sem vedel in dognal, da so take, kot mislim, da so, pa sem se vedno pokončno boril. Spomnim se pogovorov z ljudmi iz državnih sekretariatov in komitejev. Nisem se dal, zastopal sem svoje stališče. Velikokrat so mi sodelavci rekli, da sem sogovornika peljal v šolo. Čudili so se, da sem upal tako nastopati. Odvrnil sem jim, naj me oni prepriča, da več ve o tem strokovnem področju kot jaz. Takoj bi mu to priznal in ga tudi spoštoval. Nikoli nisem mislil, da vem vse. Vsakogar sem cenil predvsem po tem, kar je storil.

Kako ste prišli v Muzejsko društvo v Škofji Loki?

Ko sem zaključil študij, je nekoč pristopil k meni prof. France Planina, s katerim prej nisem imel nobenih povezav, in me povabil, če bi vstopil med člane muzejskega društva. To je bil stil takratnega dela loškega profesorskega ceha. Ko je nekdo postal profesor, so ga povabili. Ker sta me zgodovina in preteklost zanimali, sem postal član. Leta 1953 sem bil že društveni odbornik.

Petinpetdeset let je preteklo od takrat.

Leta 1953 sva postala odbornika društva skupaj s Svetkom Kobalom. On je takrat prihajal na mesto predsednika mestnega ljudskega odbora in je vedel, da je dobro, če ima pri urbaništvih razmišljanjih ob sebi tudi ljudi iz muzejskega društva, kot so bili dr. Pavle Blaznik,

prof. France Planina in drugi. V društvu so pravzaprav oblikovali sklepe o spomeniškovarstveni aktivnosti v mestni občini, mestni ljudski odbor jih je le potrjeval. Kobal je to opravil v društvu, ker je vedel, da bi se v občinskem odboru samo manj uspešno pregovarjali.

Tako avtoritativen je bil?

Vedel je, kdaj kaj ve in kdaj ne ve in je rad pozorno poslušal in izzival opredelitve.

Se je muzejsko društvo razvilo tako, kot ste si zamišljali?

Ko se je muzejsko delovanje profesionaliziralo, je bilo najprej zelo pozitivno sodelovanje med društvom in muzejem. Potem je počasi začelo slabeti. Nekateri starejši društveniki niso dovolili, da bi smel muzej karkoli samostojno odločati. Nekateri pa smo menili, da so naši predniki muzej ustanovili, sedaj, ko je postal poklicna ustanova, pa naj ima svojo veljavo in vlogo. Mi iz društva smo samo tisti, ki mu pri tem svetujemo, pomagamo.

Kaj je značilno za Škofjo Loko, ki se rada ponaša s svojo lepoto in pisanostjo?

O njej je preveč govorjenja in premalo akcije. V jedru ji manjka avtohtonega prebivalstva. To se pozna tudi pri članstvu muzejskega društva. Svoj čas smo šteli nad 700 članov, sedaj omenjajo številko 400.

Kam bi jo umestili v primerjavi s Freisingom oziroma Brižinom in drugimi podobnimi mesti?

Nikoli nisem bil v Freisingu/Brižinu. Iz neznanega razloga me kraj ni zanimal. Slovenske Brižinske rokopise sem imel na razpolago v knjižnih izdajah. Nikoli pa tudi nisem bil v nobeni delegaciji neposredno povabljen na obisk tega mesta. Dejstvo pa je, da smo tisti, ki smo v Loki doma, starinskega videza mesta tako navajeni, da ga niti ne opazimo. Ko pa zunaj vidiš nekaj slabšega ali boljšega, ti to pade v oči. Jaz sem tako doživljal svoja srečanja s starimi mesti na nemškem govornem območju.

Pravite, da se pri nas preveč govori in premalo naredi.

Menim, da manjka sodelovanja med tistimi, ki lahko predlagajo, kaj naj se v Škofji Loki kot spomeniško zaščitenem mestu naredi, in onimi, ki o tem odločajo. Pretrgana je nekdanja koristna povezava med muzejskim društvom, Loškim muzejem in občinsko upravo. Občina mnenja muzejskega društva sploh ne upošteva več in je ne zanima ali še živi in dela.

Občni zbor Muzejskega društva Škofja Loka 20. maja 1974. Delovno predsedstvo (z leve): dr. Pavle Blaznik (predsednik MD), dr. Branko Berčič in France Planina.

Odločanje o denarju v proračunu za delo društva in izdajanje strokovnih publikacij je vedno problematično. Tistim, ki so pred leti odločali o tem, sem rekel, dovolj je.

Kaj ste predavali na Pedagoški akademiji?

Predaval sem zgodovinski razvoj knjižničarstva od tri tisoč let pred našim štetjem oziroma od glinenih ploščic naprej. Največjo pozornost sem namenil razvoju knjižnic in knjižničarstva na Slovenskem, od samostanskih knjižnic naprej. Druga tema je bila organiziranost knjižničarske javne in interdisciplinarne dejavnosti.

Kako komentirate to, da Škofja Loka nikakor ne more dobiti nove knjižnice?

Sem brez besed.

Brez besed?

Delavke v Knjižnici Ivana Tavčarja delajo v res zelo težkih pogojih. Pogovori o tem so tekli z državo. Najprej me je razočarala država, ki je pustila predolgo propadati škofjeloško vojašnico. Del objekta je v last potem dobila škofjeloška Knjižnica Ivana Tavčarja in ne občina kot njena ustanoviteljica. Dolgo so govorili, koliko sredstev bo občina planirala v proračunih za izgradnjo nove knjižnice. Verjetno so že takrat vnaprej vedeli, da jim tega denarja ne bo treba uporabiti, pa so ga izkoristili za druge namene. Ko je prišlo do pogodbe med državo in knjižnico ter rešitve lastništva in stanja, ko bi se lahko začelo graditi, pa v občini za ta namen ni več nobenega denarja. Ker ni občinskega denarja, ne bo tudi državnega. In ne bo nove knjižnice.

Ob 25. številki Loških razgledov sem zapisal 1979. leta v Nedeljskem dnevniku, da vam je zanje čestital celo komandir milice.

Naj izkoristim priložnost, da se zahvalim vsem avtorjem in drugim podpornikom za njihovo sodelovanje z dosedanjimi uredniki Loških razgledov pri 50-letnem uspešnem izhajanju tega loškega domoznanskega zbornika. Sedanji urednici pa polagam na srce, naj najde ljudi s škofjeloškega območja, ki v Ljubljani in drugod v različnih znanstvenih in podobnih strokovnih ustanovah raziskovalno obravnavajo loške probleme in jih poprosi, da bi pisali tudi za Loške razglede. Tako bo lahko uresničevala njihov temeljni cilj, da je v vsakem letniku nekaj zahtevnih znanstvenih prispevkov, nekaj strokovnih ter več takih, ki so potrebni za splošno poznavanje stvari. Ko sva z dr. Francetom Lebnom delala v Ljubljani, sva pritegnila k pisanju veliko takih strokovnih avtorjev.

Ste bili kdaj politično aktivni?

Bil sem vzgojen v sokolski družini. Moj oče je bil velik sokolski aktivist. Umril je, ko mu je bilo trideset let, meni pa deset. Spomnim se, če smo šli sokolski otroci takrat s Placa na Lontrg v kino, ki so ga imeli Orli, ki so jih z zbadljivko imenovali tudi "čuki", je bilo hudo v sokolski telovadnici. Drugače je bilo, ko je prišlo do nemške okupacije. Takrat smo stanovali na Spodnjem trgu, hišna številka 16, in vključil sem se v mešano družbo nekdanjih Sokolov in Orlov. Nismo se gledali grdo, ampak smo se poenotili tako pri športu (nogomet) kot v odporiški mladinski organizaciji. Tudi po vojni smo ostali prijatelji.

Kaj pa menite o obnavljanju tako imenovanega Sokolskega doma na Mestnem trgu?

Prav imajo tisti, ki pravijo, da bi potem Loški oder na Spodnjem trgu morali imenovati Prosvetni dom. Neprimerno se mi zdi, da bi dandanes obujali preživelo sokolaštvo in orlovstvo. Saj se tudi še redko danes kdo zavedno pozdravlja s sokolskim Zdravo ali orlovskim Živijo. Iz kraljevega sokolstva je po letu 1929 izšel tudi jugoslovanski slogan "narodno in državno edinstvo", ki so ga kasneje preoblikovali v "bratstvo in enotnost".

Kot knjižničar zagotovo veste, da so nam okupatorji med 2. svetovno požgali dva milijona slovenskih knjig, pa se tega nikdar ne omenja, ampak se spominjajo le Hrenovega požiga protestantskih knjig. Je to dvoličnost?

Ne bi rekel, da gre za dvoličnost. Prej za ločevanje in razvrščanje različno motiviranih izhodišč za oba požara. Požig slovenskih protestantskih knjig ob koncu 16. stoletja je predvsem posledica načelnega verskega boja škofa Hrena proti širitvi luteranstva med Slovenci

in ne kulturnega boja proti slovenski tiskani besedi. Okupatorjev požig slovenskih knjig sredi 20. stoletja pa je eden izmed genocidnih načrtov za uničenje pričevanj o samem obstoju slovenskega naroda. Vendar ostaja v narodovi zavesti bolj pričujoč ogenj, ki je posredno ogrozil pravkar doseženo afirmacijo slovenskega jezika in knjige, kot okupacijski ogenj, ki naj bi bil nevaren za obstoj vsega slovenskega naroda.

Kaj narediti danes, da bomo kot država in narod čemu podobni?

Medsebojne človeške odnose moramo spraviti na dostojno normalo.

Kar pomeni?

Ne stori drugemu tistega, kar ne bi želel, da bi drugi storil tebi.

Koliko ste še aktivni in koliko se še srečujete z ljudmi?

Imam malo stikov, ker od mojih mladostnih prijateljev skoraj ni več nobenega. Sedaj imam ožjo družbo prijateljev, ki so mlajši od mene.

Kaj pravi ta družba o sedanjih razmerah?

Dobivamo se občasno. Skupaj gremo za nekaj dni na kakšne počitnice. To izvira še iz mladostnih, mlajših časov, ko smo vsako leto z mladimi družinami obiskali na novo zgrajen počitniški dom ali hotel in na ta način spoznavali jadransko obalo.

Kako bi rešili problem Joška Jorasa?

Jorasa? Sem debelo pogledal, ko so objavili na televiziji Uradni list Republike Slovenije, v katerem piše, da ima upravno pristojnost nad vasmi ob Dragonji Hrvaška.

Spominjam se, da se je na poti v Istro pričela meja med SR Slovenijo in SR Hrvaško na vrhu klanca pri kamnolomu.

To vemo. Tudi o sporu, kako so pričeli graditi mejni prehod, vemo. V tem odloku pa je zapisano, da se bo o teh vaseh odločalo pozneje, po dogovoru med obema državama.

Ne, da se je vztrajalo, da je to naše?

Ne, ostalo je odprto. Tako, kot je rekel predsednik republike dr. Danilo Türk, ko sem kar zastrigel z ušesi in se vprašal, od kod pa Türk to ve? Sedaj sem videl, od kod ima informacijo.

Kako bi rešil ta problem, če bi imeli pristojnosti?

Jaz nisem ne vem kakšen nacionalist, ampak želel bi rešiti tako, da bi bil vsak na svojem. Če je tam narodno poselitvena meja še zmeraj živa, potem naj bo takšna tudi razmejitev.

Ste imeli kdaj s Hrvati strokovne stike?

Imeli smo strokovne stike z njimi, ampak oni so bili vedno malo visoki, češ, mi več vemo in več znamo, mi imamo bogato zgodovino.

Hrvati so nas tudi večkrat "dol tolkli". Zakaj?

Morda tudi zaradi Ivana Tavčarja, ki je nekoč v Zagrebu javno izjavil, da smo Slovenci Podalpski Hrvatje.

Ali ni Tavčarjev tudi klic Srbe na vrbe?

Mislim, da je to geslo starejše in da sem ga našel v starih slovenskih časopisih, ki sem jih pregledoval.

Koliko ste jih pregledali?

Vse od Bleiweisovih Kmečkih in rokodelskih novic iz 1843 naprej.

Letos sta dve obletnici: 500-letnica rojstva Primoža Trubarja in 200-letnica rojstva Janeza Bleiweisa. Kaj menite, da se bo rodilo iz 500-letnice Trubarja?

Če bo tako, kot so vsa druga proslavljanja, ne pričakujem kaj dosti. Predsednik Slovenskega

protestantskega društva Primož Trubar je naš nekdanji predsednik občinske skupščine mag. Viktor Žakelj. Debelo sem pogledal, ko sem to zvedel, a moram mu priznati, da si je pripravil dober krog sodelujočih. Vidim pa, da je večkrat razočaran, ker tudi on naleti na zaprta vrata. Zato se bojim, da bo obletnica kot običajne obletnice.

Zakaj menite, da je dr. Janez Bleiweis pl. Trsteniški tako zapostavljen?

To je rezultat prve delitve slovenskega naroda na klerikalce in liberalce. Sicer pa so ga priznali za Očeta naroda.

Dr. Srdjan Bavdek meni, da je njegova smola v tem, da nikomur ni pripadal.

Takrat pravzaprav še ni bilo ostre duhovne ločitve med liberalci in klerikalci, ampak je pripadal tako imenovanim Staroslovincem, kot ga je opredelil dr. Ivan Prijatelj, in je gojil lojalnost do avstrijske države. Tako, da kakega posebnega narodnostnega poudarka v svojem časopisu ni zapustil.

Koga bi morali na Škofjeloškem bolj obelodaniti, pa ga ne? Se koga zanemarja, zapostavlja oziroma se ga nočejo spomniti?

Nočejo se spomniti avtorice knjige Kaibetova hiša na škofjeloškem placu 1511-1914, prof. Marije (Jeje) Jamar Legat. Ko je umrla, smo v Muzejskem društvu Škofja Loka občini predlagali, da se na hišo, v kateri je tudi živela, vzida spominsko ploščo z navedbo, da je tu živela avtorica te knjige. Vendar je pobuda naletela na gluha ušesa in zamolčanje zaslužne loške rojakinje.

Ona bi si zaslužila tako spominsko ploščo.

Najmanj to. Ko grem na škofjeloško pokopališče, žal lahko ugotovim, da še na grobu, v katerem je pokopana, ni zapisana. Nedavno me je nekdo povprašal, zakaj Jeja ni vpisana? Ona si je uredila grob in kakor smo zvedeli, je v oporoki nekaj svojega premoženja zapustila tudi loškemu muzeju ter določila, da naj tisti, ki bo prevzel zapuščino, prevzame tudi skrb za grob. Vendar Loški muzej ni doslej še ničesar prevzel.

Odvetnik Andrej Razdrih s Celovške ceste 30 v Ljubljani, ki je skrbel za izvedbo njene oporoke, mi je omenil, da je vse zapustila Loškemu muzeju.

Ne vsega, ker je menda nekaj zapustila tudi ljubljanskim ustanovam. V Škofji Loki gre predvsem za njeno stanovanje v Kaibetovi hiši na Mestnem trgu. Zapuščinske razprave pa po treh letih enostavno še ni bilo.

Še eno, morda nenavadno, a aktualno vprašanje. Ker ste se pogosto vozili v Ljubljano, me zanima, zakaj so pred razpadom avtobusni prevozniki? Omenili srečanja s prijatelji v Ljubljani. S čim se sedaj peljete tja?

Sprašujem se, kako so lahko med obema vojnama delali vsi zasebni avtobusni prevozniki? Potem smo se v Ljubljano najprej vozili z vlakom in nato z avtobusom, dokler ni bila v njem velika, celo strašna gneča. Nato smo se začeli voziti z osebnimi avtomobili. Je pa sedaj vseeno nekaj malo čudnega. Včasih se peljem v Ljubljano sredi dopoldneva, pa nas je v avtobusu komaj pet, šest potnikov. Pravim si, pa naj ukinejo kako vožnjo, saj kot kaže ni potrebno, da vozi avtobus v Ljubljano na vsake pol ure.

Dr. Branko Berčič kot ravnatelj Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani; okoli 1980.

Prispeli smo na časovni cilj. Upam, da smo vam vzbudili željo, da sežete po delih, ki jih je v zadnjih šestdesetih letih ustvaril in zapisal za strokovne in poljudne namene dr. Branko Berčič, ki je očetu Ivotu (1907-1937) in mami Franici (1903-1996) razvedril dan 12. januarja 1927. leta v Smalčji vasi pri Šentjerneju. Življenje na desni in levi strani Selščice ter studij in delo v Ljubljani in Škofji Loki pa so ga oblikovali v bibliotekarja, literarnega in domoznanskega zgodovinarja in urednika. Bibliograf Matjaž Hočevar je v Berčičevi osebni bibliografiji zabeležil 480 naslovov, in sicer 36 samostojnih publikacij (strokovne monografije, faksimilirane in komentirane izdaje, katalogi in učbeniki), 287 prispevkov v zbornikih, komentiranih izdajah in revijah (literarna veda, knjižničarstvo, domoznanstvo, biografski prispevki), 130 neobjavljenih prispevkov (bibliotekarska terminologija, elaborati, ekspertize) ter 27 primerkov sekundarnega avtorstva (urednik, sourednik, svetovalec). Bibliografija se začne s prispevkom Rod pisatelja Ivana Tavčarja iz leta 1951 in se zaključuje z Loškimi razgledi - Doneski 1 iz leta 1988 ter vključuje prispevke iz let 1947 do 2007.

Ob 20-letnici Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter ob 80-letnici dr. Branka Berčiča, ki ga je ustanovil, je leta 2007 izšel spominski zbornik. O jubilanu in njegovem delu je bilo objavljenih 28 strokovnih prispevkov.

Naj zaključimo ta zapis o jubilanu še z navedbo priznanj, ki jih je prejel. Prvo je bilo 1966. leta Priznanje Občine Škofja Loka. Naslednje leto so mu izročili Čopovo diplomu Društva bibliotekarjev Slovenije in Red zaslug za narod s srebrno zvezdo, čez tri leta pa Prešernovo nagrado Gorenjske. Leta 1974 si je prislužil Veliko jubilejno priznanje Skupščine občine Škofja Loka ob 1000-letnici loškega ozemlja. Sledil je Red dela z zlatim vencem 1975. leta. Iz let 1987. in 1989. sta Nagradi Kalanovega sklada Zveze bibliotekarskih društev Slovenije. Nato je 1997. leta postal častni član Muzejskega društva Škofja Loka in je od 1991. leta tudi imetnik Trubarjeve plakete Zveze kulturnih organizacij Slovenije ter naziva zaslužni profesor Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Draguška Kalan, roj. Potočnik (1912–2007)

Učiteljica, športnica - sokolica, zavedna Slovenka, slikarka, vzorna mati, ...

Naštela sem samo nekaj bistvenih dejavnosti, ki so zaznamovale našo Draguško. 7. novembra 2007 je v 96. letu življenja preminula in smo jo v ožjem krogu pokopali na Mestnem pokopališču v Škofji Loki. Naša jo poimenujem zato, ker je večino življenja, poleg družini, dajala tudi vsem Ločanom, predvsem otrokom in mladini, pa tudi pedagogom in prijateljem.

Rojena je bila 9. avgusta 1912, kot prvi otrok od petih, očetu Janezu Potočniku, znanemu slikarju, in materi Mimi, rojeni Volčjak. Osnovno šolo je obiskovala pri loških uršulinkah, realko in učiteljske pa v Ljubljani. Prvo delovno mesto učiteljice je dobila šele po štirih letih čakanja na Prihovi, blizu Oplotnice na Štajerskem. Na ta kraj in ljudi so jo vezali lepi mladostni spomini, čeprav se je že po nekaj letih učiteljevanja začela druga svetovna vojna. Šolo so zaprli, sama se je peš, čeprav v nevarnih okoliščinah, odpravila v Škofjo Loko. Tu se je vključila v OF in bila med njenimi ustanovitelji. Malokdo ve, da je sodelovala v skupini, ki je decembra 1941 reševala aktiviste OF iz loških zaporov.

Leta 1942 je morala zaradi izdajstva zapustiti Škofjo Loko in je do osvoboditve bivala v ilegali v Ljubljani, kjer se je morala zaradi varnosti večkrat seliti. Bila je brez službe in dohodkov, odvisna od dobrih ljudi, aktivistov OF. V tem času se je poročila s Francelnom Kalanom in v težkih razmerah rodila Jagodo in Jasno, po vojni pa še Jara in Janeka. Večkrat je poudarila, da je v vojnem času prestala toliko strahu, človeških grdobij in krutosti, da je bila zanj osvoboditev eden najlepših dni v življenju: *"To je bilo posebno doživetje. Na ulice so se zgrinjale množice ljudi z zastavami, cvetjem in vzklikali svobodi. Pričakali smo prve partizane, ki so prikorakali v osvobojeno Ljubljano. Vračali so se naši najdražji. Oči so nam zalivale solze sreče in solze žalosti za tistimi, ki niso dočakali svobode in se ne bodo nikdar več vrnili."*

Draguška se je po vojni vrnila v Škofjo Loko skupaj z družino in učila na OŠ Peter Kavčič (sedaj OŠ Škofja Loka-Mesto) do leta 1972, ko se je upokojila.

Za inovativno pedagoško delo je bila večkrat pohvaljena, posebno priznanje pa je prejela za uvajanje novosti pri pouku slovenskega jezika v petem razredu OŠ. Največ ji je pomenilo

Draguška Kalan (1912-2007)

Draguška Kalan, Telohi

Žagarjevo priznanje (1961). Dobila je tudi priznanje Društva prijateljev mladine in Orden rada sa srebrnim vencem predsednika SFRJ (1965).

O učiteljskem poklicu je velikokrat razmišljala in ob svoji 90-letnici zapisala: *"Lep je zato, ker med otroci ostajaš mladosten. Veseliš se njihove iskrenosti, neposrednosti, uspehov. Kadar je učenec naredil lep spis ali lepo risbo, sva bila oba vesela. Občudovala sem tiste učence, ki so bili izredno ustvarjalni na vseh področjih in so tudi kasneje lepo uspevali. Druga plat učiteljskega poklica je velika odgovornost pri ocenjevanju in vzgoji. Biti pravičen ni zmeraj lahko. Še danes premišlujem, da nisem koga prikrajšala. Takoj po vojni in tudi sedaj se pojavlja problem revnih družin. Veliko je medsebojne nestrpnosti. Kar ne morem razumeti, da še danes na svetu otrokom niso zagotovljene osnovne človekove pravice. Nekateri so gluhi za to! Vojne, lakote in vse vrste izkoriščanj so sramote 21. stoletja."*

Draguška je bila vse življenje športno aktivna. Oče Janez jo je s petimi leti vpisal v loškega Sokola, kjer se je naučila reda in potrebe po gibanju. Še pri 90. letih je bila aktivna, vsak dan je telovadila in hodila, ob okroglih obletnicah pa je posebno rada zaplesala in zapela. Velikokrat je poudarila, da sta ji telovadba in šport pomagala premagovati bremena visoke starosti. Ob tem je zapisala: *"Najveličastnejši so bili zleti Sokolov z množičnimi telovadnimi nastopi. Nikoli ne bom pozabila zleta v Sarajevu, ki je danes požgano, izkrvavljeno in do smrti izmučeno. Gledam ga v soncu, s cvetjem in zastavami okrašeno množico ljudi na ulicah in na oknih hiš. Sokolska mladina koraka po ulicah, godba igra, ljudje vzklíkajo, nas pozdravljajo, objemajo, poljubljajo in zasipavajo s cvetjem. Vzdušje, da se ti v glavi zvrta."*

Sicer pa je vsa Kalanova družina športno usmerjena, saj so rasli v zdravem športno-kulturno-glasbenem duhu. Draguška je znala poskrbeti za topel dom in odprta vrata vsem

prijateljem. Tihi duh ustvarjalnosti je znala prenašati tudi na potomce. Kako bi bila vesela, če bi vedela, da je njena ljubezen do pravnukov padla na plodna tla, saj ji je njena Neža napisala in na grobu prebrala globoko občuteno pesem v slovo.

Šele z upokojitvijo se je razkrila še ena njena tiha potreba po izražanju, pričela je slikati. Njeni najbližji smo jo občudovali in spodbujali, da je tudi javno predstavila svoje ustvarjanje; prvo razstavo je imela leta 1984 na OŠ Cvetka Golarja. Kustos Loškega muzeja prof. Andrej Pavlovec je med drugim zapisal: *"Draguška Kalan nas z razstavljenimi šopki popelje iz surove realitete v kultiviran mir lepotnega doživljanja njenih tihožitij z rožami. Ker je začela slikati šele pred približno dvanajstimi leti, nas seveda zanima, kaj povzroči v človeku tisti vzgib, da se odloči za dejanje, ki ga popelje v svet likovne umetnosti ... Morda je v njej zazvenel rodovni spomin, kajti njen oče Janez Potočnik - Janko, je bil slikar in likovni pedagog."*

Draguška je imela nato še več razstav, zadnjo ob njeni 90-letnici na OŠ Škofja Loka-Mesto, kjer je najdlje učiteljvala.

Še ena pomembna dejavnost nas je družila. Leta 1963 je bila ustanovna članica našega Tarok društva, ki deluje še danes. Ta naša druženja niso le igra taroka, ampak ustvarjalna srečanja ob kulturnih, športnih, osebnih in drugih praznovanjih skozi vse leto. Ob 40. obletnici (2003) smo izdali in javno predstavili knjigo "Tarok nas je povezal". O tej dejavnosti, kjer je bila do zadnjega zvesta članica, je dejala: *"Tarok je naša svetinja, ki nas povezuje, daje nam veselje in moralo. Iskreno prijateljstvo je dobrota in vrlina, brez katere ni prave sreče. Človek, ki nima prijateljev, je žalostna figura. Prijateljstvo mi, poleg družine, pomeni vse. Pravi prijatelj je nekaj najlepšega. To je božji dar!"*

Žal nam je, draga Draguška, da vas ni več med nami. Ostajajo pa nam lepi spomini in dejanja. Vaše življenje je bilo polno težkih preizkušenj, ampak ste znala tudi v najtežjih okoliščinah s svojo zdravo in narodno zavedno naravnostjo ter veliko ljubeznijo do vseh ljudi vse uspešno rešiti.

Uroš Lovšin (1957–2007)

Uroš Lovšin, Zagreb, 1976

Uroš Lovšin se je rodil v Celju (10. marca 1957), očetu Stanislavu in mami Mariji. Zaradi očetove službe se je družina preselila na Reko (Hrvaška), ko je imel dve leti. Tu je začel obiskovati pouk harmonike in zaključil dva razreda osnovne šole. Tudi po povratku v domovino in Ljubljano sta s starejšim bratom Tomažem nadaljevala z učenjem harmonike na GŠ Franca Šturma. Za kitaro ga je navdušil sošolec; če uporabim Uroševe besede: očaral ga je zven praznih strun. Leta 1967 sta pod vplivom takratnega interesa za ta perfektni in nikoli dorečeni inštrument prepričala očeta, da sta pričela tudi s poukom kitare. Uroš je končal osem razredov glasbene šole pri prof. Zvezdani Kržič. Z bratom sta okoli leta 1970 ustanovila ansambel Amon Ra. Vpisal se je na ekonomsko in srednjo glasbeno šolo, obe tudi uspešno dokončal. Na Srednji glasbeni šoli (takrat se je imenovala Zavod za glasbeno in baletno izobraževanje v Ljubljani) je drsal klopi in pilil nohte v razredu znanega pedagoga kitare prof. Tomaža Šegule,

skupaj s sošolci Igorjem Sajemtom, Martinom Strelom in Andrejem Grafenauerjem, danes prodekanom Akademije za glasbo v Ljubljani, ki je za Bilten slovenskih glasbenih pedagogov izjavil: *"Uroš je bil rojen za učitelja, to je bilo njegovo poslanstvo, ki ga je uresničeval nesebično in nadvse uspešno, dokler mu dela ni preprečila napredujoča bolezen. Vrzal, ki je nastala z Uroševim odhodom, je nenadomestljiva. Iz resničnega življenja je v moje spomine odšel odličen glasbenik, izvrsten učitelj, skromen prijatelj in velik človek."*

Urošovo povezovanje s Škofjo Loko se začne v letu 1977, ko se je kot kitarski pedagog zaposlil na Glasbeni šoli Škofja Loka in tu spoznal tudi svojo življenjsko sopotnico Bojano Pravst, ki je tu poučevala kljunasto flavto. Z rojstvom sina Petra sta si v starem delu mestnega jedra ustvarila topel dom in družino, ki ga je s svojo toplino in razumevanjem spodbujala pri delu in ustvarjanju.

Lovšinova odlika pa je bilo poznavanje in igranje vseh zvrsti glasbe. Bil je namreč tudi član ansambla Buldožer, enega najbolj radikalnih rock ansamblov sedemdesetih let prejšnjega stoletja, ki je doživljal velike uspehe po vsej nekdanji Jugoslaviji.

Svojo igrivost in šaljivost pa je na nek način izrazil s ploščo *Če si višji*, kjer s pevko Vera Mlejnik svojo avtorsko glasbo predstavlja otrokom. Lovšin je ljubil tako klasično kot rock glasbo, bil glasbeno zelo svobodnega značaja, kar je v Glasbeno šolo Škofja Loka, kjer je poučeval kar 25 let, prineslo nov veter in pripomoglo k temu, da smo številni vzljubili kitaro.

Uroš in Vera Mlejnik v Studiu Činč pri snemanju *Uroševe* zgoščenke: *Če si višji*, 1989. (foto: Tomaž Lunder)

Kitarski trio: Jan Plestenjak, Uroš Rakovec in Denis Kokalj, 1987. (foto: Domen Slana.)

V času svojega poučevanja je vzgojil več kot 100 učencev. Mnogi med njimi so danes profesionalni glasbeniki (Jan Plestenjak, Uroš Rakovec, Denis Kokalj, Luka Vehar, Janez Golob, Dejan Lapajne, Zala Kejžar, Janez Hostnik in drugi). Uroš je svoje znanje in zanos znal prenašati na mlade. Poleg številnih nagrad, ki so jih njegovi učenci prejeli na tekmovanjih po nekdanji Jugoslaviji in tedanji Sloveniji, je znal z lahkoto ustvariti enkratno vzdušje, kjerkoli se je pojavil. Njegove sijajne dosežke izpričujejo tudi čisto osebni odnosi - mnogim je bil vzor, drugim zaupnik, tretjim prijatelj.

Uroš s svojimi ljubavicami (foto: Tomaž Lunder)

Dr. Anton Feinig (1931–2007)

Dne 8. marca 2007 je v celovski bolnišnici umrl dr. Anton Feinig, dolgoletni profesor slovenščine, nemščine in glasbe na Slovenski gimnaziji v Celovcu ter raziskovalec hišnih, ledinskih in družinskih imen.

Dr. Anton Feinig

Anton Feinig se je rodil 7. junija 1931 v Svečah v Rožu na Koroškem, kraju, znanem po bogati kulturni dejavnosti njenih prebivalcev, znanih družinah, kot sta na primer Einspieler in Inzko, po Goršetovi galeriji, slikarskih kolonijah in muzejih.

Po vojni je po končani gimnaziji na Plešivcu (nemško Tanzenberg, blizu starega romarskega kraja Gospa Sveta) študiral na dunajski univerzi slavistiko in germanistiko ter vzporedno še solopetje na akademiji za glasbo. Talent za petje je podedoval po očetu, ki je bil uspešen in ugleden kmet (domače hišno ime je bilo "pri Ucarju"), hkrati pa aktiven kulturni delavec in izvrsten basist Moškega pevskega zbora Slovenskega prosvetnega društva Kočna. Na podlagi terenskega raziskovalnega dela na širšem domačem področju, območju nekdanjega humperškega gospostva (nemško Herrschaft Hollenburg), ter iz tega nastale disertacije, je bil leta 1958 promoviran v doktorja filozofije. Po kratki zaposlitvi na eni od celovških gimnazij se je zaposlil na

takrat ustanovljeni Slovenski gimnaziji v Celovcu, kjer je poučeval slovenščino, nemščino in glasbo. Zadnjih šest let pred upokojitvijo (1994) je bil strokovni nadzornik za srednje šole s slovenskim učnim jezikom in za predmet slovenščino na koroških srednjih šolah v okviru manjšinskega šolstva. Leta 1981 je kot drugi po vrsti prejel Tischlerjevo nagrado, avstrijsko Ministrstvo za prosveto pa mu je podelilo častni naslov dvornega svetnika (Hofrat) za njegove zasluge na šolskem in kulturnem področju.

Življenje v času odraščanja Antona Feiniga ni bilo lahko. Razmere po plebiscitu na Koroškem niso bile rožnate. Del inteligence se je odselil v Kraljevino Jugoslavijo, življenjska raven je bila tam, po pripovedovanju nekaterih, v severozahodnem (slovenskem) delu višja kot na takrat razmeroma zaostalem Koroškem. Prišel je nacizem, 2. svetovna vojna, tudi povojna Jugoslavija s svojo politiko ni pripomogla k zmanjševanju upadanja slovensko govorečega dela prebivalstva na Koroškem. Kar se je prej dogajalo predvsem na silo, se je kasneje nadaljevalo, deloma bolj prikrito, pod krinko politike, možnosti za delovno mesto,

za napredovanja in tako naprej. Nenazadnje igrajo vlogo tudi novi mediji (predvsem radio in televizija), večja mobilnost prebivalstva, turizem ter zaposlovanje izven domačega agrarnega okolja. Tako je občina Bistrica v Rožu, kamor sodijo tudi Sveče, danes sicer dvojezična občina, vendar po podatkih iz leta 2002 jih je od okoli 2700 prebivalcev samo še približno 340 slovensko govorečih, ki so se sami tako opredelili. Ljudi, ki razumejo slovensko narečje in ga znajo tudi govoriti, pa je precej več.

Zgolj za primerjavo - še leta 1890 je bilo od 1752 prebivalcev občine 1682 slovensko govorečih in le 61 nemško govorečih. Za Slovence neugodne razmere so naredile svoje. Na srečo je zavedni del prebivalstva deloval za ohranitev slovenske kulture v skladu s svojimi močmi. Tako je bilo že leta 1909 v Svečah ustanovljeno Slovensko prosvetno društvo Kočna, ki je postopoma združevalo več dejavnosti, tako knjižnico, tamburaško skupino, telovadno društvo, dramski krožek ter pevski zbor, pa tudi na socialne dejavnosti niso pozabili. Predvsem ljudska pesem je pomagala ohranjati slovensko besedo. Tako je, ko je bil po daljšem zatišju ustanovljen Moški pevski zbor Kočna, Anton Feinig prevzel njegovo vodenje in ga vodil več kot 30 let. Tudi sam je v njem nastopal kot solist s svojim čudovitim žametnim baritonom. Zbor je s svojimi nastopi in preko radia doživel izredne uspehe, ne samo doma, pač pa tudi zunaj meja Koroške, višek uspeha pa je bilo gostovanje po Kanadi in Združenih državah Amerike. Izdali so tudi nekaj kaset in zgoščenk.

Dr. Feinig je bil poznan tudi po svojih neštetihih prispevkih s področja narodopisja in narodoznanstva ter glasbenih nastopih v slovenskem programu celovškega radia ORF, takrat slišane tudi zunaj meja svoje domovine. Prispeval je tudi številne televizijske prispevke za oddajo "Dober dan, Koroška", polurno tedensko oddajo za Koroške Slovence na Koroški televiziji ORF. Poleg kulturnega in znanstvenega delovanja se je udeleževal v svoji domači občini Bistrica v Rožu (Feistritz im Rosental), kjer je bil tri desetletja izvoljeni občinski odbornik za frakcijo Volilna skupnost, ki zastopa interese slovensko govorečih občanov. Na občinskih sejah je Anton Feinig vedno spet spominjal občinske politike, da je Bistrica po statusu dvojezična občina, v kateri je slovenščina po zakonu uradni jezik. Vedno znova se je boril za to, da dajo domači slovenščini mesto, ki ji pripada po zakonu.

Nenazadnje bo ostal Anton Feinig v spominu kot organist v domači fari, predvsem v sveški farni cerkvi, kjer je 50 let sedel za orglami, vodil sveški cerkveni pevski zbor in oblikoval neštete liturgije cerkvenega leta. S primerno glasbo in mnogokrat tudi s svojim solističnim petjem je spremljal številne pare ob cerkveni poroki in morda še več ljudi na njihovi zadnji poti.

Pri vseh teh aktivnostih mu je od leta 1960 stala ob strani njegova soproga Malka, roj. Ziherl, doma iz Vodice pri Ljubljani. Tudi ona se je zelo uspešno vključila v kulturno dejavnost sveškega kulturnega društva Kočna in v kulturno dejavnost koroških Slovencev nasploh. Bila sta skrbna starša in kulturni vzgled petim otrokom, ki sta jim vsem omogočala šolanje na univerzah. Tako sta oba dobro poznala Škofjo Loko, še posebej pa Staro Loko, saj je Malkina svakinja Anka Ločanka, in sta bila nekajkrat na obisku pri "žlahiti", ki sta jo še posebej cenila.

Ko je Antonu Feinigu novembra 2005 po daljši bolezni umrla ljubljena žena, je bil sicer humorni in duhoviti mož le še redkokdaj vesel. Njegovo srčno obolenje je postajalo vedno hujše.

Julija 2006 je ob ženinem rojstnem dnevu naročil na koroškem slovenskem radiu Radio Dve "voščilo", ki je bilo namenjeno "osebi, ki je ni več med nami, in ki jo mož zelo pogreša". Ni hotel biti omenjen z imenom. Glasbeno voščilo pa je bila pesem "Zadnja pomlad", skladatelja Edvarda Griega, ki jo je on sam kot solist posnel nekoč v studiu ORF, spremljal pa ga je njegov sin Andrej. Kot je hotela usoda, je bila to zadnja pomlad tudi zanj.

Ločanom bo dr. Anton Feinig ostal v lepem spominu s svojim predavanjem in duhovitimi razlagami oktobra 2004 v škojeloški Kašči o svojih raziskavah družinskih in krajevnih imen ter predstavitev svoje knjige Družinska imena na Koroškem in v sosednjih pokrajinah, ob njenem izidu junija 2005, v Domu na Fari v Stari Loki.

Pri predavitvi knjige je sodelovala tudi njegova hči in soavtorica dr. Tatjana Feinig, profesorica na Dvojezični trgovski akademiji v Celovcu in lektorica za slovenski jezik na celovski univerzi. Prijazno nam je tudi sedaj posredovala nekatere nam neznane podatke za ta prispevek. Tatjana Feinig nam s svojim dosedanjim delom in bogatimi izkušnjami pri proučevanju in poučevanju slovenščine predstavlja zagotovilo, da slovenska beseda v zamejstvu ne samo ne bo zamrla, ampak se bo njena raba še okrepila v duhu sodelovanja med narodi.

Dr. Anton Feinig je pokopan v družinskem grobu v rojstnem kraju, poleg žene Malke.

Borut Bajželj

Rož, Podjuna, Zila

Dr. Antona Feiniga se Ločani ne spominjamo le zato, ker je bil leta 2004 v Kašči gost Društva Sotočje Škofja Loka in naslednje leto v Domu na Fari gost Muzejskega društva Škofja Loka ter tudi ne zato, ker je občasno prihajal v Staro Loko in ker smo lahko večkrat poslušali njega in "njegov" pevski zbor Kočna. Feinig spada med tiste redke posameznike, ki se jih je vredno in nujno spomniti, ker naredijo mnogo za nas in marsikaj tudi namesto nas. To so ljudje formata: neznani pisec brižinskih spomenikov, Trubar, Prešeren, Slomšek, Janez E. Krek, Maister, Pučnik in še marsikdo, recimo Kaselj na Koroškem in Besel na Loškem, katerim se lahko zahvalimo, da smo to, kar smo, Slovenci.

Feinig se ni obotavljal kot slovenska vlada leta 1918, ko je bilo potrebno podpreti Malgaja na Koroškem, in tudi ni stisnil repa med noge, kot Ločani v začetku leta 1919, ki so se uprli pozivu, da gredo branit narodovo mejo na Koroško, nekateri Staroločani pa so od tam strahopetno zbežali domov, kot beremo v starološki farni kroniki. On, Feinig, se je po tej usodni, neslavni narodni epizodi, po drugi vojni "bojval brez upa zmage" tam na Koroškem, saj naše resnične, prave volje in pomoči naši rojaki niso bili deležni. Vendar je vztrajal! Vse do konca! Vendar ta boj brez upa zmage ni bil zaman. Obupno zdesetkani, pa vendar, zahvaljujoč Feinigom, so naši rojaki na Koroškem ohranili slovenstvo do našega povratka v Evropo.

Če bomo imeli tukaj in tam take ljudi, kot je bil Anton Feinig, bomo postali res polnokrvna in zdrava nacija in bomo lahko tudi na oni strani Karavank še vedno poslušali: Rož, Podjuna, Zila ...

Alojzij Pavel Florjančič

DELOVANJE
MUZEJSKEGA
DRUŠTVA
ŠKOFJA LOKA

Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2007

Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka (v nadaljevanju MD) za leto 2007 je potekal v sredo, 5. marca 2008 ob 18. uri, v Galeriji Franceta Miheliča, v kašči na Spodnjem trgu. Udeležilo se ga je 66 članov društva. Izvoljeni so bili novi organi društva, sprejeta nova društvena pravila ter pravilnika o finančno-materialnem poslovanju društva in delu častnega razsodišča.

Zapisnik zbora članov Muzejskega društva Škofja Loka 5. marca 2008

K točki 1: Volitve delovnih teles zbora

Mag. Tone Košir, vršilec funkcije predsednika, je pozdravil prisotne in obrazložil, v kakšni vlogi nastopa na tokratnem zboru. Po odstopu predsednika in podpredsednika društva je funkcijo predsedujočega prevzel na 13. seji izvršnega odbora, 22. 10. 2007, kot najstarejši član izvršnega odbora.

Za uspešen potek je predlagal kandidate za delovna telesa zbora v sestavi:

delovno predsedstvo zbora:	mag. Miha Ješe - predsednik in člana: mag. Srečko Beričič in Helena Janežič;
verifikacijska komisija:	mag. Jože Štukl in Mojca Ferle;
volilna komisija:	Andrej Pipp - predsednik in dva člana: Evgen Benedik in Ivica Kožuh;
zapisnikarica:	Mojca Ferle;
overovatelj zapisnika:	Judita Šega in Ana Florjančič.

Mag. Mirjam Jan Blažič je za overovatelja zapisnika predlagala Marka Vraničarja. Zamenjal je Ano Florjančič, ki je od kandidature odstopila. Z navedeno spremembo je zbor soglašal in potrdil imenovane kandidate.

Mag. Miha Ješe, delovni predsednik zbora članov, je v potrditev predlagal naslednji dnevni red:

1. Volitve delovnih teles zbora
2. Predlog in sprejem letnih poročil o delu predsednika oziroma vršilcev funkcije predsednika, blagajnika in nadzornega odbora ter razrešnica članom organov društva
3. Predlog in sprejem novih pravil društva
4. Predlog in sprejem Pravilnika o finančno-materialnem poslovanju
5. Predlog in sprejem Pravilnika o delu častnega razsodišča
6. Volitve novih organov društva: predsednika, članov izvršnega in nadzornega odbora ter članov častnega razsodišča
7. Imenovanje novega oziroma novih častnih članov društva
8. Razno

V imenu desetih članov MD Škofja Loka je Mag. Mirjam Jan Blažič predlagala spremembo dnevnega reda. Za 6. točko dnevnega reda: Volitve novih organov društva je predlagala, da se prestavi na mesto sedanje 3. točke. Temu ustrezno se spremeni tudi vrstni red naslednjih točk dnevnega reda.

Zbor članov je z večino glasov sprejel sklep^{1/1}:

Zbor članov sprejme predlagano spremembo dnevnega reda: 6. točka dnevnega reda se prestavi na mesto 3. točke. Temu ustrezno se spremeni tudi vrstni red naslednjih točk.

Član verifikacijske komisije mag. Jože Štukl je poročal, da je na zboru prisotnih 66 članov. V skladu z Zakonom o društvih in Pravili MD Škofja Loka, ki zahtevajo prisotnost najmanj 10 članov po preteku 15-minut od sklica zbora, je verifikacijska komisija ugotovila, da je zbor članov sklepčen.

K točki 2: Poročila

Svoje poročilo je prebral mag. Tone Košir. Že v svojem pozdravnem nagovoru je obrazložil, do kakšnih sprememb je prišlo v vodstvu društva. Poročilo predsedujočega je sestavni del zapisnika.

Poročilo izvoljenega predsednika Petra Hawline, ki je odstopil na 11. seji izvršnega odbora, 21. 5. 2007, je sestavni del zapisnika.

Svoje delo je na kratko predstavil tudi Peter Pokorn, ki je društvo vodil kot podpredsednik, od 11. seje izvršnega odbora, 21. 5. 2007, do 13. seje izvršnega odbora, 22. 10. 2007, ko je odstopil kot podpredsednik po odstopu predsednika. Tudi njegovo poročilo je sestavni del zapisnika.

S poročanjem je nadaljeval blagajnik mag. Aleksander Igličar. Za blagajnika je bil izvoljen na zboru, 25. 3. 2007, in bil kot dodatni član kooptiran v že prej izvoljeni izvršni odbor. Predstavil je poročilo o finančnem poslovanju in stanju MD Škofja Loka za leto 2007 in med člane razdelil 4 izvode računovodskih izkazov, ki jih je pripravila ga. Irena Jaklič, računovodkinja Loškega muzeja. Oba dokumenta sta sestavni del zapisnika.

Mag. Miha Ješe se je zahvalil vsem poročevalcem in besedo predal predsedniku nadzornega odbora, Svetku Kobalu. Prebral je Poročilo nadzornega odbora, ki je sestavni del zapisnika. Ob koncu poročila je predlagal, da zbor članov izglasuje razrešnico organom društva.

Mag. Miha Ješe je odprl razpravo na poročila. Obravnavala je predvsem poročila o finančnem poslovanju društva. V njej so sodelovali mag. Blaž Kavčič, mag. Mirjam Jan Blažič in Marko Vraničar. Blažičeva je podprla sprejem vseh poročil, za naprej pa priporočila, da se iz računovodskih izkazov pripravi društvenim članom primerno skrajšano in razumljivo finančno poročilo. Blagajnik mag. Aleksander Igličar je s predlogom soglašal in dodal, da je izvršni odbor želel zbor članov pripraviti čim prej s ciljem, da se izvolijo novi organi in s tem omogoči normalizacija delovanja društva. Marko Vraničar je še opozoril, da po Zakonu o društvih zaključni račun oziroma bilanca mora biti na vpogled in dostopna vsem zainteresiranim članom že pred potrditvijo na zboru članov.

Na podlagi poročila verifikacijske komisije je delovni predsednik ugotovil, da je zbor članov sklepčen in dal na glasovanje naslednje sklepe:

2/1: Zbor članov sprejme poročilo o delu društva predsedujočega mag. Toneta Koširja, bivšega predsednika Petra Hawline in podpredsednika Petra Pokorna.

2/2: Zbor članov sprejme letno poročilo in računovodske izkaze društva za leto 2007.

2/3: Zbor članov sprejme Poročilo blagajnika o finančnem poslovanju in stanju MD Škofja Loka za leto 2007.

2/4: Zbor članov sprejme Poročilo nadzornega odbora za leto 2007.

2/5: Zbor članov daje razrešnico dosedanjim organom MD Škofja Loka.

Sklepi so bili soglasno sprejeti.

K točki 3.: Volitve novih organov

Po spremenjenem dnevnem redu so bile na vrsti volitve novih organov društva. Mag. Miha Ješe predlaga, da so volitve javne. Če bo kandidatov več, kot je mest v posameznem organu društva, se bodo volitve izvajale tajno s pisnim glasovanjem.

Mag. Tone Košir pojasni, da bodo volitve potekale po veljavnih pravilih MD iz leta 1997. Prebral je predlog izvršnega odbora za novega predsednika društva, za člane izvršnega odbora, nadzornega odbora in častno razsodišče. Volitve se izvedejo ločeno za predsednika in vsak organ.

Izvršni odbor za novega predsednika MD Škofja Loka predlaga mag. Aleksandra Iglčarja, kandidati za nov izvršni odbor so: Vincencij Demšar, Mojca Ferle, Alojzij Pavel Florjančič, Helena Janežič, mag. Tone Košir, dr. Klemen Podnar, Judita Šega, mag. Jože Štukl.

Predsedujoči društva mag. Tone Košir je pred zborom prejel tudi dva kandidata za izvršni odbor s strani skupine članov MD, in sicer Toneta Rakovca in Jožeta Stanonika.

Za nov nadzorni odbor izvršni odbor predlaga: mag. Srečka Beričiča, mag. Miha Ješeta in Petra Pokorna.

Za častno razsodišče izvršni odbora predlaga: dr. Branka Beričiča, Svetka Kobala in dr. Andreja Ranta. Dr. Branko Berčič se je za kandidaturo zahvalil, po posvetu s predsedujočim je kandidaturo sprejel dr. France Megušar.

Volitve predsednika:

Predsedujoči zbora je pozval prisotne k dodatnim predlogom. Mirjam Jan Blažič kot kandidata za predsednika predlaga mag. Matjaža Čepina in ga kratko predstavi. Z večino glasov je bila podprta uvrstitve drugega kandidata na volilno listo za predsednika.

Predsedujoči povabi oba kandidata, da predstavita svoj program dela. Svoj program najprej predstavi kandidat mag. Aleksander Iglčar. Zapisani program je sestavni del zapisnika.

V predstavitvi svojega programa je mag. Matjaž Čepin poudaril, da želi poslovati transparentno in zakonito. Želi, da se društvo v prihodnje ukvarja bolj z vsebino, ne pa samo s seboj. Infrastruktura je v ljudeh, ki so pripravljene delati, gledajo na stvari pozitivno in svoje naloge tudi kakovostno naredijo. Sodelovanje v društvu je mogoče ne glede na svetovni nazor. Nov zagon želi dati Loškimi razgledom in Doneskom, povečati in aktivirati članstvo, zlasti med mladimi. Želi, da bi MD dajalo širša in javna strokovna mnenja, ki bodo občini lahko v pomoč pri odločanju. Še naprej želi sodelovati z Loškimi muzejem, Zgodovinskim arhivom in Občino Škofja Loka in aktivnosti izpeljati z združenimi močmi. Ponovno je treba aktivirati Blaznikove večere. Delo predsednika vidi kot enega od enakih, vsebina pa je stvar vseh članov. Ob koncu pohvali opravljeno delo mag. Aleksandra Iglčarja, v vlogi blagajnika društva.

Glede na to, da sta bila dva kandidata za predsednika društva, je zbor članov z večino glasov

podprl tajno glasovanje. V ta namen je volilna komisija pripravila volilne lističe in izvedla volitve.

Po izvedenih volitvah je predsednik volilne komisije Andrej Pipp razglasil izid volitev:

- kandidat mag. Aleksander Igličar je prejel 36 glasov

- kandidat mag. Matjaž Čepin je prejel 29 glasov.

Novoizvoljeni predsednik MD Škofja Loka mag. Aleksander Igličar se je članom zahvalil za izraženo podporo, prav tako tudi protikandidatu mag. Matjažu Čepinu, saj sta v predstavitvi svojih programov navajala podobne poglede.

Volitve članov izvršnega odbora:

Na zboru so bili za kandidate za izvršni odbor dodatno predlagani: mag. Matjaž Čepin, Nives Lunder, Jana Mlakar in Stane Rupnik. Navzoči so z večino glasov podprli njihovo kandidaturo kot tudi kandidature Toneta Rakovca in Jožeta Stanonika, ki jih je že pred zborom predlagala skupina članov. Vsi kandidati so s svojo kandidaturo soglašali. Za 10- članski izvršni odbor je torej skupno kandidiralo 14 kandidatov (po Pravilih je polnopravni član izvršnega odbora tudi predsednik).

Zbor je sprejel soglasno odločitev, da bo glasovanje tajno. Volilna komisija je pripravila volilne lističe in dopisala kandidate, ki so bili predlagani neposredno na zboru.

Po izvedenih volitvah je predsednik volilne komisije Andrej Pipp razglasil rezultate in prebral 10 kandidatov, ki so dobili največ glasov in bili s tem izvoljeni v nov izvršni odbor:

- mag. Jože Štukl je prejel 63 glasov
- mag. Tone Košir je prejel 61 glasov
- Judita Šega je prejela 60 glasov
- dr. Klemen Podnar je prejel 58 glasov
- Mojca Ferle je prejela 54 glasov
- Helena Janežič je prejela 49 glasov
- Alojzij Pavel Florjančič je prejel 42 glasov
- mag. Matjaž Čepin je prejel 41 glasov
- Jana Mlakar je prejela 40 glasov
- Vincencij Demšar je prejel 39 glasov.

Volitve za nadzorni odbor:

Z javnim glasovanjem je zbor članov za člane nadzornega odbora soglasno izvolil: mag. Srečka Beričiča, mag. Miha Ješeta in Petra Pokorna.

Volitve članov častnega razsodišča:

Tudi volitve novih članov častnega razsodišča so potekale javno. Soglasno so bili izvoljeni Svetko Kobal, dr. France Megušar in dr. Andrej Rant.

Po končanih volitvah je zbor sprejel naslednje sklepe:

3/1: Za novega predsednika MD Škofja Loka je bil izvoljen mag. Aleksander Igličar.

3/2: Za nove člane izvršnega odbora so bili izvoljeni: mag. Matjaž Čepin, Vincencij Demšar, Mojca Ferle, Alojzij Pavel Florjančič, Helena Janežič, mag. Tone Košir, Jana Mlakar, dr. Klemen Podnar, Judita Šega in mag. Jože Štukl.

3/3: Za nove člane nadzornega odbora so bili izvoljeni mag. Srečko Beričič, mag. Miha Ješe in Peter Pokorn.

3/4: Za nove člane častnega razsodišča so bili izvoljeni Svetko Kobal, dr. France Megušar in dr. Andrej Rant.

K točki 4: Sprejem novih pravil društva

Po spremenjenem dnevnem redu je bil na vrsti sprejem novih Pravil Muzejskega društva Škofja Loka (v nadaljevanju Pravila MD). Njihovo vsebino je predstavil mag. Tone Košir.

Glede na najavo številnih amandmajev je predsedujoči mag. Miha Ješe predlagal razpravo in glasovanje o pravilih po posameznih vsebinskih sklopih. Člani so predlog podprli soglasno.

Glasovanje o predlaganih spremembah je potekalo javno. Za sprejem predlaganih sprememb je bila potrebna dvotretjinska večina.* Ker je nekaj članov društva zbor že zapustilo, je delovni predsednik še enkrat preveril število prisotnih članov društva. Verifikacijska komisija je ugotovila, da je prisotnih še 62 članov.

Ob koncu razprave in glasovanja o pravilih je bil sprejet sklep:

4/1: Zbor članov pooblašča izvršni odbor, da pripravi čistopis pravil in ga predloži v odobritev Upravni enoti Škofja Loka.

K točki 5: Sprejem Pravilnika o finančno-materialnem poslovanju

Predlog Pravilnika o finančno-materialnem poslovanju je obrazložil blagajnik mag. Aleksander Igličar. Zahteva po pravilniku je zapisana še v starih pravilih društva, vendar ni bil nikoli pripravljen.

V razpravi je zbor članov potrdil dve dopolnili, ki se vneseta v predlog pravilnika, in sicer:

- drugi stavek 8. člena naj se glasi: "V primeru dogovora za izvajanje plačilnega prometa z zunanjo institucijo ali zunanjo osebo se pooblastilo za nakazovanje plačil lahko podeli tudi zunanji osebi, ki je dolžna upoštevati določila tega pravilnika."
- zadnji stavek 9. člena naj se glasi: "Dogovor pripravi blagajnik, potrdi pa izvršni odbor."

Zbor članov je z večino glasov sprejel naslednji sklep:

5/1: S predlaganima dopolniloma se sprejme Pravilnik o finančno-materialnem poslovanju MD Škofja Loka.

K točki 6: Sprejem Pravilnika o delu častnega razsodišča

Predlog Pravilnika o delu častnega razsodišča obrazloži mag. Tone Košir. V razpravi je pojasnil, da je pravilnik pripravljen na predlog Upravne enote Škofja Loka. Predlagano je bilo dopolnilo glede roka o vročitvi sklepa, zato naj se zadnji stavek 7. člena glasi: "Osebi, ki ji je bil izrečen ukrep, sporoči odločitev v zvezi s pritožbo v 8 dneh po zasedanju zbora."

Zbor članov je soglasno sprejel naslednji sklep:

6/1: S predlagano pripombo se sprejme Pravilnik o delu častnega razsodišča.

* Nova pravila vključujejo člene, ki so dobili dvotretjinsko podporo navzočih članov. V uradnem zapisniku je navedeno glasovanje o posameznem členu. Uradni zapisnik je v celoti dosegljiv na spletnih straneh društva: www.mdloka.si.

K točki 7: Imenovanje novega častnega člana

Mag. Tone Košir uvodoma pove, da je kandidat za častnega člana MD Škofja Loka dr. France Štukl. Listina o imenovanju novega častnega člana se bo podelila na svečanosti, ki jo za 70-letnico društva pripravljamo v aprilu. Obrazložitev in predstavitev kandidata, ki je priloga k zapisniku, je prebrala Judita Šega.

Člani zbora so z dolgim aplavzom sprejeli in potrdili naslednji sklep:

7/1: Zbor članov imenuje dr. Franceta Štukla za novega častnega člana MD Škofja Loka.

K točki 8: Razno

- A. P. Florjančič je člane zbora povabil na pasijonski večer na Fari, ki bo v četrtek, 13. 3. 2008 ob 18. uri.

- dr. Andrej Rant je pozdravil zbor članov. Izrazil je mnenje, da sedemdesetletno delovanje MD Škofja Loka ne bi smelo biti neopaženo, zato je podal pobudo, da se MD Škofja Loka predlaga za državno odlikovanje, saj si za svoje aktivnosti zasluži uradno priznanje države, s čimer so prisotni člani soglašali.

Ob koncu zbora se je tajnica društva Mojca Ferle zahvalila mag. Tonetu Koširju za opravljeno delo v preteklih štirih mesecih in mu izročila knjižno darilo.

Zbor članov je bil zaključen ob 22.15 uri.

Zapisała:
Mojca Ferle

Predsednik delovnega predsedstva:
mag. Miha Ješe

Overovatelj: Judita Šega in Marko Vraničar

Delovno predsedstvo na zboru članov Muzejskega društva Škofja Loka 5. marca 2008. Od leve proti desni: mag. Srečko Beričič (član), mag. Miha Ješe (delovni predsednik), Helena Janežič (član) in Mojca Ferle (zapisnikarica). (foto: Aleksander Igljčar)

Poročilo o aktivnostih izvoljenega predsednika Petra Hawline

Po mojem odstopu (maj 2007) je funkcijo predsednika prevzel podpredsednik. Ta je nekajkrat izrekel očitek, da funkcije nisem predal v postopku primopredaje. Primopredaja ni bila nikoli praksa v MD. Na seji sem sicer napovedal, da nameravam sklicati svečano sejo ob 70-letnici MD in tam tudi ponuditi odstop. Uklonil sem se mnenju članov izvršnega odbora (v nadaljevanju IO), da odstop ni primerna točka za svečano sejo, zato smo se dogovorili, da odstopim na redni seji.

Člani IO so bili sproti obveščani o naših aktivnostih in vseh aktualnih zadevah. Pred majsko sejo smo imeli dva zborna članov, kjer smo podali tudi poročila. Članom IO torej ni bilo kaj poročati. Vse pomembne zadeve so bile sproti objavljane tudi na naši spletni strani.

Članom MD, ne članom IO, pa sem vseeno dolžan dati vsaj kratek povzetek dela v času mojega mandata.

Funkcijo predsednika sem marca 2006 sprejel na zboru članov. Sprejel sem jo po tem, ko je niso bili pripravljene sprejeti drugi povabljeni. Ne samo, da ni bilo pripravljenosti za prevzem funkcije predsednika, tudi podpredsednika smo dobili šele na 3. seji IO. Blagajnika smo imeli samo imenovanega, delovati ni niti začel, ko pa bi moral zaradi nujnih zadev začeti, je dal odpoved.

Ob svoji izvolitvi me je eden od prisotnih pozval, da podam svoj program. Naravnost sem povedal, da se nisem potegoval za predsedniško mesto in zato tudi nimam programa. MD je na splošno društvo, kjer je večina dejavnosti individualnih in volonterskih, timskega dela je zelo malo. Zato bom predvsem skušal skrbeti za nadaljevanje ustaljenih oblik dela. Poskusil pa bom delo narediti učinkovitejše tako, da bo vsak predlog za obravnavo na IO podprt z vsemi potrebnimi parametri za sprejemanje, predvsem z imenovanjem za izvedbo odgovorne osebe. Ne izključujem sicer diskusijskih tem, vendar so te za vodstvo MD neobvezujoče. Takoj ob začetku sem bil soočen z dejstvom, da je Loški muzej pod novim vodstvom prenehal opravljati vsa infrastrukturna opravila, kakršna je opravljal vseh sedemdeset let in vodstvu MD zanje skoraj ni bilo treba vedeti. Ker je bil Loški muzej odslej pripravljen nekatera opravila opravljati proti plačilu, smo za pošiljanje pošte poskrbeli sami ali kar jaz sam. Tajnica Tjaša Kržišnik je brez plačila imela pregled nad prispelo pošto in finančnimi transakcijami, tudi sicer se je izkazala kot prisebna in praktična izvajalka sprotne zadeve.

Podedovana evidenca članov ni bila vzdrževana. Okrog 500 naslovov iz kartoteke sem kar sam prepisal v računalniško datoteko. V nekaj tednih je v njej ostalo okrog 250 članov. Spisek članov sem dopolnjeval z elektronskimi naslovi in s tem še za četrtno zmanjšal potrebo po obveščanju po pošti. Spisek e-naslovnikov pa sem dopolnjeval z naslovi nečlanov, ki so izrazili željo, da prejemajo občasna društvena obvestila.

Ne samo zaradi izostanka administrativne podpore Loškega muzeja sem poskusil naše delovanje poenostaviti. Vsi člani IO so imeli elektronske naslove, zato smo večino obveščanja in korespondence prenesli na elektronski medij. Posodobiti sem želel ne le način dela društvenih organov. Z elektronskimi možnostmi sem želel delo MD odpreti navzven in omogočiti članom bolj sproten stik z dejavnostjo in aktualnostmi. Med kolegi sem zamenjal urednika spletne strani, saj je bil tehnični urednik pripravljen opravljati samo občasne tehnične naloge. Na moja povabila, da bi pri dodajanju vsebin sodelovali tudi društveni funkcionarji, ni bilo odziva. Niti eden namreč ni prispeval niti lastne predstavitve. Toliko bolj

sem pogrešal dodajanje vsebin, ki bi spletno stran naredile zanimivo za obiskovalce. Stran zato ni dobila zelene oblike in vsebine. Kljub temu je obisk vsak mesec naraščal in januarja 2007 dosegel 1370 obiskov. Ko sem stran tudi jaz prenehal oskrbovati, je bil povprečni mesečni obisk pod 800 obiskov.

Delovanje MD sem želel promovirati tudi izven članstva, izven Loke in izven Slovenije. V teh prizadevanjih sem bil osamljen. Močnejše sodelovanje v tej smeri se je začelo na pobudo dr. Franceta Križnarja, ki me je opozoril na njegovo sodelovanje s hrvaško Pasijonsko baštino. Ocenili smo, da bi kazalo vse tisto, kar se nepovezano dogaja kot posledica najstarejšega dramskega besedila v slovenskem jeziku, povezovati in vsaj odličnejše manifestacije ustrezno publicirati in promovirati. MD bi poskušalo mnoge pojavne oblike povezovati in vsaj spletno objavljati, predvsem pa nastopiti kot subjekt, ki je sposoben Loški pasijon predstaviti svetu, se spoznati z ostalimi pasijonskimi kraji in na podlagi tega omogočiti širšo popularizacijo naše vrednote.

Za začetek smo navezali stik z omenjenim hrvaškim združenjem. Dva njhova predstavnika sta se odzvala našemu vabilu in se jeseni 2006 udeležila odprtja Evropskih kulturnih dnevov. Ob tej priložnosti smo se dogovorili za izmenjavo koncertnega programa. Ta dogovor se je v velikonočnem času leta 2007 uresničil s koncertom, ki ga je zbor koralnih pevcev, pod vodstvom prof. Toneta Potočnika, izvedel v zagrebški cerkvi svete Katarine in izvedbo Molitvenega bogoslužja Francois Couperina v izvedbi organista Maria Penzarja in solistk Martine Borse in Jelene Kordić v cerkvi sv. Jurija na Fari.

Vse te aktivnosti naj bi bile šele uvod v nadaljevanje vzdrževanja 'pasijske kondicije' Ta izraz se je namreč začel prijemat v času naše kandidature za sprejem v evropsko združenje pasijonskih krajev - Europassion. Po potrpežljivem nagovarjanju je vodstvo Europassiona spoznalo primernost našega vključevanja in nas povabilo na letno generalno skupščino v Wintrich, na kateri bomo uradno sprejeti v združenje.

Ker sem v času priprav slišal nekaj izrecnih pripomb in pri nekaterih začutil odklonilno stališče, sem pred najavljeno prisotnostjo dr. Križnarja in mene hotel preveriti, ali zares delujemo v interesu MD in Škofje Loke. Kljub predhodni enotni podpori, sem na svojo zahtevo

izrecno podporo dobil samo od dveh članov izvršnega odbora. Izostala je podpora župana in podžupana. Prisiljen sem bil svojo napovedano udeležbo na generalni skupščini odpovedati, kar pri vodstvu Europassiona ni pustilo dobrega vtisa.

Ob tem je tudi povsem prenehala vsakršna dejavnost MD v zvezi z Loškim pasijonom, ko naj bi se s sprejemom šele razmahnila. Kljub temu, da smo bili sprejeti v Europassion, nas na njihovi spletni strani ni. V svojem mandatu sem se poleg povezovalnih dejavnosti v zvezi z Loškim pasijonom predvsem posvetil reorganizaciji poslovanja, ureditvi in posodobitvi članske

Udeleženci zbora članov Muzejskega društva Škofja Loka.

V sredi nekdanji predsednik Peter Hawlina.

(foto: Aleksander Igličar)

evidence in vzdrževanju stika s člani. Zaradi obveznega sprejemanja finančnih poročil na zboru članov smo prisiljeni pred koncem marca sklicevati zbor članov. Torej morajo do takrat člani tudi poravnati članarino. Ker se je članarina najraje plačevala skupaj z Loškimi razgledi (v nadaljevanju LR), sem predlagal, da morajo LR iziti vsako leto do kulturnega praznika. Predlagal sem poenostavitev tudi glede članstva in članarine. Redni član plača članarino in LR v enem znesku. Predlagal sem kategorijo družinskega člana, ta ima vse pravice, ne prejme pa LR in ne plača članarine.

Glede urejanja LR sem ves čas svojega mandata zahteval predlog sestave Uredniškega odbora, da bi ga IO šele potrdil. Nisem ga dobil. Poleg tega sem predlagal, da se premisli in objavi uredniška politika. Številke LR so preobsežne, ker se nekritično objavljajo praktično vsi ponujeni prispevki, tudi ničvredni. Honorarje bi ukinil, sprejemal bi samo lektorirane prispevke. Izjeme bi obravnaval IO.

Od začetka svoje vključenosti v IO sem ponavljal pobudo, da je treba posodobiti delo. Ena od teh je tudi digitaliziranje naših publikacij. Predvsem sem kolege nagovarjal, da bi gradivo, ki ga pred izdajo že imamo v digitalni obliki, uredimo in objavimo elektronsko, na CD-jih in spletno, vendar do tega ni prišlo niti v času mojega predsedovanja. V povezovanju z dvema članicama MD in s sodelovanjem Knjižnice Ivana Tavčarja smo v imenu MD prijavi-li projekt digitaliziranja LR. Ob finančni podpori Občine in Ministrstva za kulturo je NUK uvrstil LR v svoj program. Jeseni 2007 je bil projekt digitalizacije petdesetih števil LR zaključen in tudi javno predstavljen. Gradivo, ki ga je Uredniški odbor prejemal in ga še prejema v elektronski obliki, pa še vedno ostaja samo kot gradivo, ki služi za pripravo tiska. Kako lažje bi bilo to gradivo preoblikovati v PDF in HTML format ter ga objaviti, namesto, da ponovno skeniramo tiskano verzijo in pri tem neizbežno dobimo slabšo kakovost.

Opravljal sem, in še opravljam, nekatere dejavnosti, ki formalno niso v programu MD. Največji tak projekt je zagotovo primerjalna razstava nekdanjih freisinskih posesti. Ta projekt je bil osrednje obeležje ob 60-letnici MD leta 1997. Večino stroškov zanj je občina takrat pokrila. Ni pa bila pripravljena podpreti nadaljevanje projekta in prevod v nemški jezik. Tudi vodstvo MD se je odločilo, da projekta v nadaljevanju ne bo uvrščalo v svojo dejavnost. Občina in MD sta se nadaljevanju projekta odrekla. Ker mi je bilo škoda vložene časa in sredstev, sem samostojno nadaljeval delo na projektu. Naredil sem kopijo razstave v nemškem jeziku. Slovenska in nemška verzija razstave sta bili postavljeni devetkrat v Sloveniji, trikrat v Nemčiji in trikrat v Avstriji. Ob vsaki ponovitvi je bil razstavi dodan kak element in je izšel nov prospekt. Nobena od teh razstav ni dobila podpore občine ali MD. To omenjam kot primer dejavnosti, ki ni deležna domače podpore. Za primerjavo povem, da smo v letu 2007 med dejavnosti MD vključili fotografsko razstavo na temo Loškega pasijona v Freisingu in zanj zaprosili občino za podporo v višini 2.350 EUR. Kdor pozna oba projekta, bo znal primerjati. Ob dnevih Evropske kulturne dediščine sem pripravil postavitev razstave Zamorc s krono s segmentom namenjenim papeževem grbu v okroglem stolpu in v Groharjevi galeriji Rodoslovno informativno točko.

Dejavnost Slovenskega rodoslovnega društva (v nadaljevanju SRD), ki ima sedež v Škofji Loki, sem skušal pogosto povezovati z dejavnostmi MD in obratno. Prirejali smo združene Blaznikove večere. Rodoslovna pokritost Škofje Loke močno prednjači pred drugimi kraji in področji v Sloveniji. V času predsedovanja Slovenije Evropski zvezi sem nameraval ponudi-

ti nekaj združene dejavnosti MD in SRD.

Namesto tega bo zdaj mednarodna rodoslovna konferenca v Ljubljani. Udeležili se je bodo zlasti Američani slovenskega porekla. Ob konferenci nameravam pod naslovom SRD v Ljubljani postaviti tudi tri svoje razstave: Rodoslovno razstavo (prva je bile leta 1998 v Loki), razstavo Grbi se vračajo in Zamorc s krono.

Če kdo ne ve, zakaj sem odstopil s funkcije, ki jo imam za najbolj častno in jo primerjam s funkcijo predsednika akademije znanosti in umetnosti, in da ne bo ugibanja in napačnega sklepanja: odstopil sem zaradi latentnega tihega nesodelovanja ključnih subjektov, to so člani IO in občine. Večkrat sem povedal, da me tak način sodelovanja navaja k odstopu. Dokončno sem se za to odločil po tem, ko na seji ni bil potrjen zapisnik prejšnje seje in ko so nekateri člani izrecno izrazili nepripravljenost za predlagani način in vsebino dela. Očitana mi je bila tudi privatizacija MD. Nezaupnica mi je bila izrečena tudi z molkom občine - župana in podžupana, ko sem tik pred odločilnim dejanjem potreboval izrecno podporo.

Peter Hawlina

Poročilo podpredsednika Petra Pokorna

Pozdravljam vse prisotne člane MD Škofja Loka in goste na današnjem zboru članov. Kot je bilo dogovorjeno na zadnji seji IO tega mandata, dajem poročilo o vodenju društva med 11. sejo, ki je bila 21. maja 2007, in 13. sejo, ki je bila 22. oktobra 2007 kot podpredsednik v funkciji predsedovanja društvu po odstopu izvoljenega predsednika gospoda Petra Hawline. Kot je vsaj članom IO znano, sem funkcijo podpredsednika sprejel na 2. seji IO zato, da bi društvo lahko uredilo formalnosti, sicer sem hotel biti samo član IO po izvolitvi na zadnji redni skupščini društva.

Navadno je na letnih srečanjih društev, katerim nekateri pravijo skupščina, nekateri občni zbor in drugi zbor članov društva, slovesno, vendar mislim, da je treba člane seznaniti z objektivnim stanjem, saj mora društvo voditi IO po smernicah najvišjega organa in mu tudi odgovarjati. Kot podpredsednik društva po odstopu predsednika sem v vlogi vodje IO poizkušal društvo voditi korektno, za kar je bilo treba imeti natančen pregled stanja. Po več poizkusih, da bi prišlo do srečanja med Petrom Hawlino, nadzornim odborom (v nadaljevanju NO) in menoj, da bi opravili predajno prejemni postopek, do tega ni prišlo in ni bilo možno ugotoviti objektivnega stanja. Društvo je vendarle delovalo naprej in nekateri člani so resnično poskrbeli za njegov ugled in tudi Loški muzej je poskrbel za lepo predstavitev ob 70-letnem jubileju. Ugotovil sem, da brez dobre volje vseh in sodelovanja prejšnjega predsednika vseh zadev ne bomo mogli korektno izpeljati. Zato sem člane IO obvestil, da ne bom več podpredsednik in da bom še naprej sodeloval v vodstvu društva kot enak med enakimi. Mislim pa, da če bi vse zadeve prej uredili pregledno in korektno, bi danes lahko govorili samo o uspehih, katerih ni malo.

Zahvaljujem se vsem za vse dobro, s čemer se MD Škofja Loka predstavlja javnosti kot združenje ljubiteljev naše kulturne dediščine in strokovnjakov za njeno varovanje in predstavitve v raznih oblikah in ob različnih priložnostih doma in v tujini.

Peter Pokorn

Poročilo predsedujočega mag. Toneta Koširja

Spoštovane članice in člani, dragi prijatelji,

marsikomu od vas je že znano, da je prišlo do nekaterih sprememb v vodstvu MD Škofja Loka, in to je edini razlog, da stojim tu pred vami kot predsedujoči in ne sedim med vami. Sem namreč najstarejši član našega IO in spoštovati moram sklep tega organa, da po znanem slovenskem parlamentarnem načelu vodim društvo do današnjega zбора.

Poglejmo najprej dogajanja v delu MD v času po zadnjem zboru članov.

Na zboru članov, bil je 26. marca 2007, smo - poleg standardnega programa - potrdili nadomestnega člana IO mag. Aleksandra Igličarja, ki je prevzel naloge društvenega blagajnika in sprejeli sklep o pripravi novih pravil MD.

IO je po lanskem zboru članov imel pet sej, od 11. do 15., po izvolitvi pred tremi leti.

Majsko sejo je vodil predsednik Peter Hawlina. Podprli smo postavitve obeležja dr. Andreja Karlina v Aleji znamenitih Ločanov, se pogovorili o evidenci članov MD in prireditvah ob sedemdesetletnici društva, predvsem o filatelistični razstavi. Na koncu seje je Peter Hawlina nepreklicno odstopil s funkcije predsednika. Člani IO so sprejeli sklepa, da bo do naslednjega zбора članov društvo vodil podpredsednik Peter Pokorn in da bodo odslej sklicane skupne seje IO in NO.

Septembrsko skupno sejo IO in NO je vodil podpredsednik Peter Pokorn. Na seji smo se dogovorili o nadaljnjem delovanju društva, izidu 53. številke LR, uresničevanju projektov iz delovnega programa MD v tekočem letu in 70-letnici MD.

Na oktobrski seji smo obravnavali finančno stanje MD, zaloge publikacij, sodelovanje med društvom in Loškim muzejem in pripravo 53. številke LR. Urednik LR g. Franc Podnar je obvestil člane IO, da je bila ta številka LR zadnja, ki jo je uredil. Dogovorili smo se za iskanje novega urednika, ki bo zbral nov uredniški odbor in ga predlagal v potrditev IO po zboru članov februarja ali marca naslednje leto. Na koncu seje je Peter Pokorn odstopil s funkcije podpredsednika MD. Člani IO so sprejeli sklep, da do zбора članov društvo vodi najstarejši član IO Tone Košir.

Udeleženci zбора članov Muzejskega društva Škofja Loka 5. marca 2008. (foto: Evgen benedik)

Na decembrski seji smo odločali v zvezi z distribucijo novih LR, sprejeli osnutek Pravil MD, ki jih je pripravila spomladi imenovana komisija, potrdili delovni program društva za leti 2008 in 2009 ter se dogovorili o pripravah za zbor članov, ki naj bo konec februarja ali v začetku marca naslednjega leta.

Na zadnji, 15. skupni seji IO in NO smo obravnavali pripombe na predlog Pravil MD s strani Upravne enote Škofja Loka in oblikovali končno besedilo predloga za zbor članov, za zbor smo sprejeli tudi predloga Pravilnika o finančno-materialnem poslovanju MD in Pravilnika o delu častnega razsodišča MD. Potrdili smo Dogovor o medsebojnem sodelovanju MD in Loškega muzeja. V pripravah na zbor članov, smo sprejeli predlog dnevnega reda in potrdili kandidate za organe društva, ki jih bomo predlagali članom v izvolitev na zboru. Imenovali smo člane organizacijskega odbora za svečano prireditev ob 70-letnici MD. Sprejeli smo dopolnitve projektov, ki jih letos in prihodnje leto predlagamo v sofinanciranje v občinskem proračunu.

V kitajskem jeziku pomeni kriza rešitev problema. Tako jemljem začasno težavo pri vodenju v lanskem letu kot klic po iskanju možnosti, da s skupnimi močmi rešimo zaplete in zadrege, ki so vodili v krizo. Pri obravnavi tega obdobja je treba poudariti nekaj dejstev. Na prvo mesto postavim sodelovanje članov IO in NO ter drugih organov MD. Zlepa še nisem nalezl na tolikšno pripravljenost vseh zaprosenih za posamezne naloge, seveda v skupni želji, da se lotimo odprtih vprašanj in jih s skupnim prizadevanjem tudi rešimo. Rezultati naših prizadevanj so bili in so vidni. Danes so pred vami predlogi novih društvenih aktov, seveda s prošnjo, da jih potrdite: pravil, ki so že predhodno usklajena z Upravno enoto, in dveh pravilnikov. Dodam še dejstvo, da je bilo poskrbljeno za distribucijo skoraj celotne naklade 53. številke LR. Omeniti je treba, da smo uredili finančno poslovanje društva in kaže, da so naše obveznosti za nazaj v glavnem poravnane, poslovanje pa transparentno. Z Loškim muzejem smo podpisali za obe strani sprejemljiv dogovor o medsebojnem sodelovanju.

V preteklem letu je bilo, kljub omenjenim težavam, opravljeno obsežno delo:

- Digitalizacija prvih petdesetih letnikov LR in njihova postavitve na splet ter izdelava bibliografije je potekala v sodelovanju z Knjižnico Ivana Tavčarja in s finančno pomočjo Ministrstva za kulturo. Opravljeno delo sta avtorici Mojca Ferle in Helena Janežič predstavili konec lanskega novembra.
- V zbirki Doneski sta izšli dve publikaciji: Škofjeloški pasijon 2007 in Janeza Veiderja Umorjeni škof.
- Marca in aprila je bila odmevna razstava Petra Pokorna Škofjeloški pasijon v Freisingu.
- Aprila je bilo naše društvo soorganizator potujoče razstave Škofjeloški pasijon v Zagrebu z obsežnim kulturnim programom. Potujoča razstava je bila ponovljena tudi v Domu na Fari.
- Konec junija je bila odprta filatelistična razstava z vzporednim programom, ki jo je pripravil naš član Srečko Beričič.

Aktivnosti za sodelovanje z zagrebško Pasijonsko dediščino in z Europasijonom s sedežem v Nemčiji je - v imenu našega društva - zastavil naš prejšnji predsednik g. Peter Hawlina. Škofja Loka je bila maja lani sprejeta kot članica v Europasijon, a je pri tem prevzela pobudo naša občina. Novo vodstvo MD bo moralo vzpostaviti nove, bolj kreativne odnose, predvsem v okviru mednarodnega združenja Europasijon.

Pri hvali moramo biti tudi (samo)kritični: z izidom LR zaostajamo od predvidenega in nekoč spoštovanega roka - občinskega praznika - konec junija, še vedno nismo izpeljali svečane prireditve ob 70-letnici društva, zamrli so Blaznikovi večeri, nismo organizirali izleta za člane MD. Naše oči so torej obrnjene proti novemu vodstvu našega društva.

Ob koncu se članicam in članom IO in NO zahvaljujem za že opisano sodelovanje in zboru predlagam, da z izvolitvijo novega vodstva društva poskrbi za dostojen zaključek preteklega skrajšanega mandatnega obdobja.

Po pooblastilu IO: Tone Košir

Povzetek poročila blagajnika o finančnem poslovanju Muzejskega društva Škofja Loka v letu 2007 *

1. Uvod

Za blagajnika MD Škofja Loka sem bil izvoljen na zboru članov, ki je bil 26. marca 2007. Z izvolitvijo sem bil priključen že prej izvoljenim članom IO. Zadolžitve blagajnika sem prevzel s 1. aprilom 2007. Po prevzemu funkcije sem se sestal s predsednikom Petrom Hawlino, ki me je seznanil z obstoječim načinom finančno-računovodskega poslovanja. Operativno finančno poslovanje je izvajala poslovna sekretarka Loškega muzeja Tjaša Kržišnik, ni pa bilo urejeno računovodsko spremljanje poslovanja.

Predsednik Peter Hawlina je na 11. seji IO, ki je bila 21. maja 2007, odstopil kot predsednik MD in kot član IO. Zaradi neizvedene primopredaje med predsednikom in podpredsednikom Petrom Pokornom je IO 10. septembra 2007 sprejel sklep, da blagajnik pripravi podrobnejše poročilo o finančnem stanju in poslovanju MD po odstopu predsednika, ki ga je IO obravnaval 22. oktobra 2007. Na tej seji je odstopil še podpredsednik Peter Pokorn in vodene MD je do zбора članov prevzel mag. Tone Košir kot najstarejši član IO.

2. Aktivnosti po seji izvršnega odbora - 22. oktobra 2007

Izdaja 53. številke Loških razgledov

Kriza vodenja MD se je kazala tudi pri izdaji 53. številke LR. Vsebina je bila pripravljena, odprto je bilo vprašanje izbora tiskarne, načina distribucije in posledično obsega naklade. Pridobil sem novo ponudbo za pripravo in tiskanje, ki je bila bistveno nižja od tedaj znanih. IO je sprejel odločitev, da se LR izdajo v nakladi 750 izvodov, in da bodo LR ponovno raznašali študentje. 53. številka LR je bila natisnjena v mesecu in pol in 28. novembra 2007 je bila javna predstavitev nove številke, skupaj s predstavitvijo projekta Digitalizacije Loških razgledov.

Dogovor z Loškim muzejem o izvajanju računovodsko-finančnih in administrativnih del

V preteklosti je večino računovodsko-finančnih in administrativnih del za MD izvajalo strokovno osebje Loškega muzeja, vendar o tem med društvom in muzejem ni bil podpisan dogovor, ki bi urejal medsebojne odnose. Za leto 2006 je računovodsko poročilo pripravilo

* Poročilo blagajnika v celotnem besedilu je dostopno na spletni strani MD: www.mdloka.si

podjetje FIRST, d.o.o., iz Škofje Loke. Po proučitvi ostalih možnosti je IO podprl dogovor z Loškimi muzejem o izvajanju računovodsko-finančnih in administrativnih del za delovanje MD, ki jih bo MD plačevalo muzeju kot izvajalcu storitev. Dogovor je bil podpisan marca 2008 in je sklenjen za obdobje 3 let.

Pravilnik o finančno-materialnem poslovanju

Vzporedno s pripravo novih pravil je bil pripravljen tudi pravilnik o finančno-materialnem poslovanju, ki v preteklosti, kljub določilom v pravilih, ni bil pripravljen. Pravilnik bo pripomogel k večji preglednosti finančnega poslovanja, ki po novem Zakonu o družstvih postaja vse bolj pomemben vidik delovanja društev.

Obveznost do družbe Intercable Verlag iz Švice

Predsednik Peter Hawlina je 22. junija 2006 podpisal izjavo za objavo spletnega naslova MD v mednarodni zbirki spletnih naslovov, ki naj bi bila po njegovem mnenju brezplačna. Podjetje Intercable Verlag iz Švice je 2. maja 2007 poslalo zahtevek za plačilo 1.107 EUR iz naslova zgoraj podpisane izjave. Predsednik Peter Hawlina je bil mnenja, da je bila ponudba zavajajoča in posledično neiztožljiva, zaradi česar račun ni bil plačan.

S strani podjetja Gravis Inkasso GmbH je 5. oktobra 2007 prišlo obvestilo o višini obveznosti do podjetja Intercable Verlag v vrednosti 2.007 EUR. Člani IO so bili z omenjeno obveznostjo prvič seznanjeni na seji 22. oktobra 2007. Na seji je bil sprejet sklep, da se član IO Tone Košir posvetuje s Petrom Hawlino o nadaljnjih aktivnostih v zvezi z izpostavljeno obveznostjo (Peter Hawlina po odstopu ni več hodil na seje IO).

Peter Hawlina je ponovno izpostavil, da je ponudba zavajajoča in neiztožljiva, o čemer je pridobil tudi pravna mnenja. Strinjal se je, da bo, kolikor pride do sodnega spora, v svojem imenu angažiral pravne strokovnjake in morebitna iztožena sredstva tudi sam poravnal. V skladu s tem stališčem je IO 10. decembra 2007 sprejel sklep, da se vsa dokumentacija v zvezi s to zadevo vloži v arhiv. V skladu s sklepom IO in stališčem Petra Hawline obveznost ni izkazana v računovodskih izkazih društva.

3. *Pojasnilo računovodskih izkazov za leto 2007*

Računovodske izkaze za leto 2007 je v skladu s sklenjenim dogovorom z Loškimi muzejem pripravila njihova računovodkinja Irena Jaklič.

Pojasnila k izkazu poslovnega izida za leto 2007

Prihodki iz poslovanja znašajo 28.252 EUR, kar je 40 odstotkov manj kot v predhodnem letu. Ob tem je treba pojasniti, da je v prihodkih vključeno le 47 prodanih izvodov zadnje 53. številke LR, saj je bila konec decembra distribucija LR v teku, zaradi tega je večina zadnje številke LR izkazana kot zaloge na poti. Med prihodki 78 % predstavljajo prejete dotacije s strani občine, preostali prihodki pa so iz naslova prodaje LR, ostalih publikacij ter članarin. Odhodki poslovanja znašajo 23.549 EUR, kar je za 33 % manj kot v predhodnem letu. Največji delež odhodkov zajemajo stroški storitev, to so avtorski honorarji za 52. in 53. številko LR ter stroški priprave in tiskanja publikacij.

V letu 2007 je bil dosežen presežek prihodkov v višini 4.715 EUR. Glede na krizno stanje v

društvu in dejstvo, da so med odhodki v letu 2007 izkazani avtorski honorarji za 52. in 53. številko LR, je dosežen rezultat zelo zadovoljiv.

Pojasnila k bilanci stanja na dan 31. 12. 2007

Med sredstvi ima MD zgolj kratkoročna sredstva. Konec leta 2007 je bilo na bančnem računu 21.312 EUR sredstev, kar je posledica nakazil s strani občine za izdajo LR, ki je bilo izvedeno tik pred iztekom leta. Vrednost zalog znaša 11.394 EUR. Skoraj 60 % vrednosti zalog predstavljajo zaloge zadnje številke LR, ki je bila v januarju praktično v celoti prodana, kar bo izkazano v poslovanju za leto 2008.

Kratkoročne obveznosti znašajo 15.166 EUR in so bile v celoti poravnane v januarju. Društveni sklad konec leta 2007 znaša 18.737 EUR.

4. Zaključek

Finančno stanje in položaj MD konec leta 2007, kljub lahko rečemo kriznemu letu, daje dobre osnove za nadaljnje delo, še zlasti ob dogovorjenem načinu sofinanciranja LR in drugih publikacij MD iz občinskega proračuna.

Ugotavljam, da so, na osnovi izvedenih aktivnosti konec leta 2007 in v začetku 2008, vzpostavljeni pogoji za nemoteno delovanje MD na računovodsko-finančnem področju.

mag. Aleksander Igličar, blagajnik

Poročilo nadzornega odbora Muzejskega društva Škofja Loka na zboru članov dne 5. marca 2008

Seja NO je potekala v okrnjenem sestavu dne 3. 3. 2008. Seje sta se udeležila Ivanka Aleš - Porenta ter Svetko Kobal kot predsednik. Po 37. členu društvenih pravil lahko odbor sprejema sklepe le, če so na seji prisotni vsi trije člani, sklepi pa so veljavni, če zanje glasujeta vsaj dva člana. Ker je članica Krek Ivica v tujini in se ni mogla udeležiti seje, je odbor to poročilo sprejel v okrnjeni sestavi. Toliko v vednost današnjemu zboru.

Druga težava je, da je bil današnji zbor sklican pred roki, ki so predpisani za sklicanje seje odbora in tako je bil vpogled v gradivo za zbor omogočen zelo pozno, tik pred njim. Zato odbor ni imel veliko časa za podrobnejši pregled gradiva in za posvetovanje z odgovornimi v društvu.

Odbor je imel na razpolago naslednja gradiva: Poročilo blagajnika o finančnem

Novoizvoljeni predsednik Muzejskega društva Škofja Loka mag. Aleksander Igličar, predsednik nadzornega odbora društva Svetko Kobal in nekdanji predsednik društva Zdravko Krвина. (foto: Evgen Benedik)

poslovanju in stanju MD Škofja Loka v letu 2007, Poročilo predsedujočega dr. Toneta Koširja, zaključni račun za leti 2006 in 2007 (izkaz poslovnega izida in bilanco stanja). Iz teh dokumentov je razvidno, da sta bili leti 2006 in 2007 zelo burni, številne spremembe v vodstvu društva, tako da lahko smatramo leto 2007 za leto sanacije finančnega poslovanja. Vloženi so bili veliki napor, da so se razčistili posamezni primeri finančnih obvez in iskale ustrezne rešitve. Do takega stanja v društvu je pripeljalo opuščanje formalnih procedur pri sprejemanju sklepov in stališč v skladu z društvenimi pravili in kot posledica tega soliranje posameznih članov društva.

Kot pozitivno je treba omeniti koristen dogovor med društvom in Loškim muzejem glede storitev, ki jih nudi muzej pri pomoči normalnega poslovanja društva pri finančnih opravilih in drugih knjigovodskih poslih, tako da društvo posluje po predpisih za društva.

Ob izdatni pomoči občine je tako društvo zaključilo leto 2007 s presežki prihodkov nad izdatki v višini 4.715 EUR, ob razčiščenih odprtih vprašanih finančnega poslovanja. Po mnenju NO pa vendarle ni čisto jasno, kako se bi razpletla terjatev družbe Verlag iz Švice, ki je nastala na podlagi akcije gospoda Hawline. Iz poročila blagajnika je razvidno, da je gospod Hawlina prevzel nase odgovornost do poravnave stroškov, če bi v tem sporu izgubilo društvo. Ni razvidno, ali je gospod Hawlina podal tako obvezo pismeno, če je ni, odbor smatra, da je treba tako izjavo zahtevati, sicer mora IO odločiti, ali se terjatev plača oziroma prepusti sodni poti, ki pa bi povzročila še večje stroške.

NO je prejel tudi popis premičnega premoženja društva, ki ga sestavljajo razne publikacije, zlasti LR. V zadnjih letih je očitno napredek v evidentiranju premičnega premoženja. Ni pa se še uveljavil dinamičen način evidentiranja, ki edini omogoča realen vpogled v stanje. Dinamična metoda pomeni, da je pri popisu takega premoženja treba izhajati iz zadnjega popisa, navesti spremembe (nove izdaje, prodaje, zamenjave in darila - vse dokumentirano s sklepi) in to primerjati s tekočo inventarizacijo. Le tako lahko ugotovimo, ali je nastal kakšen manjko.

Nujno je tudi, da IO realneje oceni vrednost takega premoženja in to vnese v bilanco stanja. Nepotrebne zaloge naj se zmanjšajo (ker so neuporabne), na drugi strani pa je treba nadaljevati akcijo, da se pridobijo tiste številke LR, ki manjkajo. Poleg LR in drugih publikacij ima društvo v svoji lasti še številne znanstvene in strokovne publikacije, ki jih prejema v zameno za LR od drugih domačih in tujih institucij. Te publikacije pri inventarizaciji niso bile popisane in vključene v bilanco stanja. Nujno je, da se ta knjižni fond popiše in ovrednoti. IO naj razmisli o usodi tega fonda, da dragocene knjige ne bi mrtve ležale v skladišču.

Glede na povedano NO predlaga zboru članov društva, da izglasuje razrešnico dosedanjemu IO društva.

Svetko Kobal in Ivanka Aleš - Porenta

Pravila Muzejskega društva Škofja Loka

Na podlagi Zakona o društvih (Uradni list Republike Slovenije, št. 61 z dne 13. 6. 2006) zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka sprejema

Pravila Muzejskega društva Škofja Loka

Preambula

Muzejsko društvo Škofja Loka je bilo ustanovljeno leta 1937, predvsem z namenom ustanoviti mestni muzej ter pospeševati domoznanstvo na ozemlju nekdanjega freisinskega loškega gospostva in skrbeti za ohranjanje njegove kulturne in naravne dediščine.

Muzejsko društvo Škofja Loka je leta 1939 ustanovilo Loški muzej ter ga vodilo deset let. Društvo je svoj fond muzealij predalo v posest Loškemu muzeju. Loški muzej je redno pridobival pomemben del svojega knjižničnega gradiva na osnovi zamenjave društvenih knjižnih izdaj. Muzejsko društvo Škofja Loka je svoj fond arhivalij predalo Loškemu muzeju, od katerega jih je leta 1966 prevzel Mestni arhiv Ljubljana, sedaj Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki.

1. člen

Muzejsko društvo Škofja Loka (v nadaljevanju: društvo) združuje svoje člane s ciljem pospeševanja domoznanstva v občini Škofja Loka in njeni okolici, s poudarkom na nekdanjem ozemlju loškega gospostva. Društvo je prostovoljno in nepridobitno ter nepolitično združuje fizičnih oseb.

2. člen

Ime društva je "Muzejsko društvo Škofja Loka". Sedež društva je v Škofji Loki.

3. člen

Namen društva je organiziranje domoznanske dejavnosti z uveljavljanjem varstva kulturne in naravne dediščine ter izdajanje publikacij s teh področij.

4. člen

Društvo je pravna oseba zasebnega prava.

5. člen

Društvo ima svoj znak in pečat. Znak je stiliziran delni portal.

Pečat je kvadrat s stranico 25 milimetrov, v sredini katerega je znak društva - stilizirani delni portal, ob treh straneh pa napis "Muzejsko društvo Škofja Loka".

6. člen

Društvo se povezuje z drugimi muzejskimi društvi in muzejskimi sekcijami pri drugih društvih v Republiki Sloveniji in z drugimi oblikami muzejske dejavnosti, z namenom, da se z usklajenim delom dosegajo cilji na področju domoznanskega in muzejskega delovanja.

7. člen

Društvo se lahko včlani v druge sorodne organizacije v Republiki Sloveniji in drugih državah, katerih namen je razvijanje domoznanstva in pospeševanje muzejske dejavnosti.

Društvo se lahko včlani v sorodno mednarodno organizacijo s podobnimi nameni in cilji, določenimi s temi Pravili. Svoje članstvo in oblike sodelovanja z mednarodno organizacijo društvo uredi s pogodbo, skladno z Zakonom o društvih in temi Pravili. Pogodba ureja namen in čas povezovanja ter vsa medsebojna vsebinska in materialna razmerja s pravicami in obveznostmi.

Odločitev o včlanitvi društva v druge sorodne organizacije na predlog izvršnega odbora sprejme zbor članov.

8. člen

Delovanje društva je javno. Podatki o društvu, vpisani v register društev, so javni.

Naloga in namen društva

9. člen

V skladu s 3. členom teh Pravil društvo dosega svoj namen s tem, da:

- združuje in organizirano povezuje prebivalce občine Škofja Loka in širše okolice, loške rojake in druge zainteresirane osebe, ki želijo sodelovati pri pospeševanju domoznanstva v zgodovinskem, zemljepisnem, narodopisnem in naravoslovnem pogledu,
 - izdaja zbornik Loški razgledi,
 - izdaja druge publikacije specializiranega domoznanskega značaja: Doneske, monografije, vodnike, poročila in druge,
 - prireja Blaznikove večere, na katerih se obravnavajo domoznanske teme,
 - prireja za svoje člane in druge zainteresirane osebe razgovore o lastnih in drugih opazovanjih, ki zadevajo védenje o Loškem ozemlju,
 - spodbuja raziskovalno dejavnost na področju domoznanstva,
 - prireja poljudna in znanstvena predavanja, ekskurzije, razstave in podobne aktivnosti,
 - sodeluje z Loškim muzejem in pristojnim zgodovinskim arhivom pri proučevanju zgodovinskih, narodopisnih in drugih dogodkov ter jima posreduje pobude za prevzem arhivskega gradiva in muzejskih predmetov oziroma jima posreduje na terenu (neformalno) zbrano arhivsko gradivo in muzejske predmete,
 - v sodelovanju s pristojnimi regionalnimi in državnimi ustanovami ter službami za varstvo naravne in kulturne dediščine, z občinskim odborom za prenovu starih mestnih in vaških jeder pospešuje prizadevanja za ohranitev zgodovinskih, arheoloških, umetnostnih in narodopisnih spomenikov ter naravnih znamenitosti,
 - izvaja pridobitno dejavnost s prodajo svojih publikacij.
- S svojo dejavnostjo društvo presega interes svojih članov in služi splošnemu javnemu interesu.

Članstvo

10. člen

Član društva je lahko vsaka fizična oseba, ki izrazi željo postati njegov član in sprejme Pravila društva. Svojo namen izrazi s pisno pristopno izjavo, ki jo posreduje izvršnemu odboru.

ru na sedež društva in na podlagi katere je vpisan v evidenco članov. S pisno izjavo se pristopnik obveže, da sprejema Pravila društva, da se bo po njih ravnal in bo redno plačeval članarino.

Člani društva so lahko tudi osebe, mlajše od 18 let. Za mladoletne osebe do 7. leta starosti pristopno izjavo podpišejo starši ali zakoniti zastopniki, za mladoletne osebe od 7. do 18. leta pa je potrebno pisno soglasje staršev ali zakonitega zastopnika.

Mladoletni člani do 18. leta lahko, glede na svoje sposobnosti, sodelujejo pri vseh dejavnostih društva; oproščeni so plačevanja članarine, nimajo pa pravice voliti oziroma biti izvoljeni v organe društva.

Članstvo v društvu je osebno. Članstvo je prostovoljno. Vsi člani so enakopravni.

11. člen

Člani društva so redni in častni.

12. člen

Redni član društva ima pravico:

- sodelovati na zboru članov, razpravljati o delu društva; dajati predloge in pobude za delo društva,
- predlagati kandidate za predsednika in vse društvene organe ter voliti in biti voljen v le-te,
- udeleževati se predavanj, izletov in drugih prireditvev,
- sodelovati v raziskovalni in varstveni dejavnosti društva v skladu s temi Pravili
- objavljati svoje prispevke v Loških razgledih in drugih društvenih publikacijah v skladu z uredniško politiko in politiko društva,
- seznanjati se z delom organov društva, z materialnim in finančnim stanjem društva in njegovim poslovanjem.

Redni član društva ima dolžnost varovati ugled društva s svojim ravnanjem po društvenih pravilih in po svojih močeh pospeševati društveno dejavnost.

Redni član društva ima dolžnost plačevati redno letno članarino. Mladoletni član društva do 18. leta starosti je oproščen plačevanja članarine.

13. člen

Član, ki želi vpogled v poslovanje društva, mora svojo namero pisno sporočiti predsedniku društva. V roku najmanj desetih dni mora predsednik člana obvestiti o času vpogleda.

14. člen

Redno članstvo preneha z izstopom, črtanjem, smrtjo ali izključitvijo iz društva. Izstop je treba pisno sporočiti na sedež društva. Člana, ki kljub pisnemu opozorilu več kot eno leto ne plača članarine, se črta iz društva.

Člana, ki je hudo prizadel društveni ugled ali hudo kršil društvena pravila, lahko častno razsodišče izključi. Proti izključitvi je dopustna pritožba na zbor društva, ki dokončno odloči.

Komur preneha članstvo v društvu, mora poravnati vse obveznosti do društva, ki so nastale do prenehanja članstva.

15. člen

Funkcije članov društva so častne. Za svoje delo v organih društva ne prejemajo plačila. Le za izjemne uspehe in požrtvovalnost, ki jih član pokaže pri svojem delu, mu lahko izvršni odbor prizna ustrezno nagrado.

16. člen

Častni člani so osebe, ki imajo izredne zasluge za delovanje društva ali za raziskovalno delo, ki je povezano z namenom društvenega delovanja.

Naziv častnega člana lahko pridobi tudi nečlan društva.

Častne članice imenuje zbor članov z navadno večino glasov.

Predlog za častnega člana lahko poda izvršni odbor ali najmanj deset članov društva, ki svoj predlog v pisni obliki z navedbo imen predlagateljev pošljejo izvršnemu odboru. V pisnem predlogu mora biti navedena tudi strokovna utemeljitev.

Častni član, ki je član društva, ne plačuje društvene članarine, ima pa vse pravice rednih članov. Če oseba, ki se ji podeli naziv častnega člana, ni član društva, nima pravice odločanja.

17. člen

Društvo ima lahko simpatizerje, pokrovitelje ali sponzorje, ki so fizične ali pravne osebe. Svoja razmerja z naštetimi uredi s posebno pogodbo.

Organi društva

18. člen

Stalni organi društva so: zbor članov, izvršni odbor, nadzorni odbor in častno razsodišče.

Po potrebi izvršni odbor društva lahko ustanovi stalne aličasne komisije za opravljanje konkretnih nalog s področja svojega delovanja. Mandat časne komisije traja do izpolnitve naloge, za katero je bila ustanovljena, a najdalj do konca mandata izvršnega odbora, ki jo je ustanovil.

Zbor članov

19. člen

Zbor članov (v nadaljevanju: zbor) je najvišji organ društva. Pravico do sodelovanja na zboru imajo vsi redni in častni člani društva.

20. člen

V pristojnosti zbora spada:

- sprejemanje Pravil društva, Pravilnika o finančno-materialnem poslovanju in Pravilnika o delu častnega razsodišča ter sprememb le-teh,
- volitve in razrešitve predsednika, članov izvršnega odbora, nadzornega odbora in častnega razsodišča,
- sprejemanje letnega poročila društva,
- sprejemanje poročil o delu izvršnega odbora, nadzornega odbora in častnega razsodišča,
- sprejemanje programa dela za naslednje leto,
- sprejemanje usmeritev za vsebino Loških razgledov,
- sklepanje o pritožbah zoper ukrepe častnega razsodišča,
- sklepanje o odsvojitvi ali obremenitvi društvenega premoženja ter zadolževanju,
- sklepanje o društveni članarini,
- odločanje o včlanitvi v druge sorodne organizacije,
- sklepanje o prenehanju društva in o prenosu preostanka premoženja društva v tem primeru,

- sklepanje o statusnem preoblikovanju društva,
- sklepanje o pritožbah zoper odločitve organov društva oziroma zastopnika društva.

21. člen

Zbor je sklepčen, če je ob predvidenem času prisotna najmanj polovica vseh članov. Če ta pogoj ni izpolnjen, lahko zbor veljavno sklepa po preteku 15 minut, če je prisotnih najmanj 30 članov. Na zboru se odločitve sprejemajo z navadno večino, razen o sprejemu pravil in spremembah le-teh ter o razpustitvi društva, ko je za sprejem sklepa potrebna dvotretjinska večina navzočih članov.

Volitve predsednika društva, članov izvršnega odbora, nadzornega odbora in častnega razsodišča so tajne. Druge odločitve zbor prejema javno.

Zbor izvoli 3-člansko delovno predsedstvo, ki vodi zbor, 3-člansko verifikacijsko komisijo, ki ugotavlja sklepčnost zbora, in 3-člansko volilno komisijo v primeru, da gre za volilni zbor, ki izpelje volitve in ugotovi volilni izid, ter zapisnikarja in 2 overovatelja zapisnika.

Na zboru se piše zapisnik. Zapisniku so obvezno priloženi vsi dokumenti, ki so bili uporabljeni na zboru. Zapisnik podpišejo delovni predsednik zbora, zapisnikar in oba overovatelja zapisnika.

22. člen

Zbor je lahko redni ali izredni.

23. člen

Na rednem zboru člani razpravljajo in sprejemajo letno poročilo društva, poročilo o delu izvršnega odbora, poročilo o delu nadzornega odbora v preteklem letu ter delovni in finančni načrt društva za tekoče leto.

Redni zbor mora biti vsako leto najkasneje do 25. marca.

Redni zbor sklicuje izvršni odbor. Vabilo za redni zbor s predlaganim dnevnim redom in sklepi mora biti poslano članom najkasneje deset koledarskih dni pred datumom zbora.

Najmanj 10 članov lahko najkasneje 5 koledarskih dni pred datumom zbora izvršnemu odboru posreduje pisni predlog za dopolnitev dnevnega reda. V pisnem predlogu mora biti navedena vsebinska utemeljitev za razširitev dnevnega reda in podan predlog sklepa.

Predloge za razširitev dnevnega reda lahko člani podajo tudi na zboru. Dnevni red se razširi, če zanj glasuje najmanj polovica navzočih članov.

24. člen

Izredni zbor se skliče, kadar se oceni, da je to potrebno za delovanje društva. Izredni zbor lahko skliče izvršni odbor, nadzorni odbor ali najmanj četrtina članov.

Izredni zbor mora biti sklican po enakih postopkih kot redni zbor.

Izvršni odbor

25. člen

Izvršni odbor je izvršilni organ društva in opravlja organizacijske, upravne, administrativne in strokovno-tehnične zadeve, ki mu jih naloži zbor, ter zadeve, ki po svoji naravi spadajo v njegovo delovno področje.

Izvršni odbor je za svoje delo odgovoren zboru.

26. člen

Izvršni odbor opravlja naslednje naloge:

- pripravlja program dela društva, ki ga sprejme zbor,
- izvaja dejavnosti društva, v skladu s programom dela, ki ga je sprejel zbor,
- imenuje urednika Loških razgledov in uredniški odbor,
- imenuje stalne in začasne komisije ter druga delovna telesa,
- sklicuje zbor,
- pripravi letno poročilo društva,
- pripravi poročila o svojem delu,
- pripravlja predloge pravil in drugih splošnih aktov,
- vodi evidenco članov,
- skrbi za finančno poslovanje in materialna sredstva društva,
- sklepa pogodbe, ki so povezane z delovanjem društva,
- določa naklado in prodajne pogoje za Loške razglede in druge publikacije ter knjige, ki jih izdaja društvo.

27. člen

Izvršni odbor šteje devet do trinajst članov. Sestavljajo ga: predsednik, ki je hkrati tudi predsednik društva, podpredsednik, tajnik, blagajnik in člani.

Enakopravni član izvršnega odbora je urednik Loških razgledov.

Enakopravni član izvršnega odbora društva je lahko direktor Loškega muzeja oziroma od njega pooblaščen oseba.

Najkasneje tri mesece pred iztekom mandata izvršnega odbora predsednik pisno pozove direktorja Loškega muzeja, da s pisnim sporočilom imenuje svojega predstavnika. Če imenovanje ni sporočeno najkasneje v dveh mesecih po prejemu povabila, se šteje, da Loški muzej nima namena imenovati svojega predstavnika v izvršni odbor.

Enakopravni član izvršnega odbora je lahko vodja Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Enota v Škofji Loki, oziroma od njega pooblaščen oseba.

Najkasneje tri mesece pred iztekom mandata izvršnega odbora predsednik pisno pozove vodjo Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Enota v Škofji Loki, da s pisnim sporočilom imenuje svojega predstavnika. Če imenovanje ni sporočeno najkasneje v dveh mesecih po prejemu povabila, se šteje, da Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, nima namena imenovati svojega predstavnika v izvršni odbor.

28. člen

Mandat predsednika in članov izvršnega odbora traja tri leta, z možnostjo ponovne izvolitve.

29. člen

Izvršni odbor se sestaja na sejah, ki so praviloma enkrat mesečno, najmanj pa enkrat na tri mesece.

Izvršni odbor je sklepčen, če je na seji navzočih večina članov. Sklepi so sprejeti, če zanje glasuje več kot polovica navzočih članov. Glasovanje je javno. V primeru neodločenega števila glasov se glasovanje ponovi. Če je tudi v drugem primeru glasovanje neodločeno, se glas predsednika šteje za dva glasova.

30. člen

Seje izvršnega odbora sklicuje predsednik društva. Seja se v pisni ali elektronski obliki skliče najkasneje pet dni pred datumom seje. Člani izvršnega odbora se pisno opredelijo, v kakšni obliki želijo prejemati vabila. V sklicu seje mora biti predlagan dnevni red in po potrebi gradivo za predlagane točke dnevnega reda.

Sklic seje izvršnega odbora lahko zahtevajo najmanj trije člani izvršnega odbora ali nadzorni odbor. Če predsednik zahtevane seje ne skliče v 15 dneh od vložene zahteve, jo skliče predlagatelj, ki sejo tudi vodi in poskrbi za gradivo.

31. člen

Seje izvršnega odbora vodi predsednik. Člani izvršnega odbora na seji lahko predlagajo razširitev dnevnega reda. Dnevni red se razširi, če predlog sprejme najmanj polovica prisotnih članov.

32. člen

Na sejah izvršnega odbora se piše zapisnik, ki ga vodi tajnik društva. Najkasneje deset dni po seji predlog zapisnika pregleda predsednik in ga nato pošlje vsem članom izvršnega odbora v obliki, v kakršni prejemajo vabila za sejo. O sprejemu zapisnika se glasuje na naslednji seji izvršnega odbora. Sprejeti zapisnik podpišeta predsednik in tajnik.

33. člen

Sklepi izvršnega odbora se zaporedno številčijo. Na vsaki seji predsednik oziroma nosilci posameznih aktivnosti poročajo o izvajanju sklepov. Tajnik društva vodi evidenco izvedenih in neizvedenih sklepov.

34. člen

Člane izvršnega odbora izvoli zbor na predlog izvršnega odbora ali najmanj 10 članov društva.

35. člen

V primeru zmanjšanja števila članov izvršnega odbora lahko le-ta v svoj sestav kooptira do največ ene tretjine novih članov za obdobje do zaključka svojega mandata.

Predsednik

36. člen

Predsednik društva je zakoniti zastopnik društva in je registriran pri Upravni enoti Škofja Loka.

37. člen

Ob odsotnosti predsednika zastopa društvo podpredsednik. Za posamezne zadeve lahko predsednik trajno ali za določen čas pooblasti posameznega člana izvršnega odbora. Pooblastilo mora biti pisno in o njem mora biti obveščen izvršni odbor.

38. člen

Predsednik društva:

- zastopa društvo nasproti tretjim osebam,
- sklicuje in vodi seje izvršnega odbora,
- v imenu društva podpisuje vse pogodbe in druge dogovore, povezane z dejavnostjo društva,
- podpisuje letno poročilo društva,

- podpisuje in s tem potrdi prejete račune, ki so izstavljeni na društvo v skladu s programom društva, sprejetimi sklepi izvršnega odbora in podpisanimi pogodbami ter drugo računovodsko in finančno dokumentacijo.

39. člen

Mandat predsednika društva traja tri leta z možnostjo ponovne izvolitve.

40. člen

Predsednika društva voli zbor na predlog izvršnega odbora ali najmanj 10 članov.

Najkasneje tri mesece pred iztekom mandata predsednika in izvršnega odbora izvršni odbor povabi vse člane k podajanju predlogov za kandidate za novega predsednika in člane izvršnega odbora. Predlog mora biti poslan najkasneje mesec dni po poslanem povabilu. Predlogu morajo biti priložena pisna soglasja kandidatov.

41. člen

V primeru morebitnega odstopa predsednika pred iztekom mandata mora biti predlog v pisni obliki posredovan izvršnemu in nadzornemu odboru. Predsednik mora svoje dolžnosti opravljati še najmanj mesec dni po sprejemu njegovega odstopa na seji izvršnega odbora. V času do sklica zbora, ki voli novega predsednika, pristojnosti predsednika opravlja podpredsednik izvršnega odbora, ob njegovi odsotnosti pa najstarejši član.

42. člen

Ob zamenjavi predsednika zaradi rednega izteka mandata ali predčasnega odstopa morata stari in novi predsednik opraviti primopredajo v pisni obliki. Sestavni del primopredajnega zapisnika je poročilo tajnika o sklepih izvršnega odbora in poročilo blagajnika.

Nadzorni odbor

43. člen

Nadzorni odbor spremlja in nadzira delo izvršnega odbora in drugih izvršilnih organov. Opravlja stalni nadzor finančno-materialnega poslovanja društva in ugotavlja, ali se sredstva uporabljajo zakonito in gospodarno ter v skladu z namenom društva. Nadzorni odbor je odgovoren zboru in mu na zasedanjih pisno poroča.

44. člen

Nadzorni odbor sestavljajo trije člani, ki jih izvoli zbor za dobo štirih let. Predsednika nadzornega odbora izvolijo člani na svoji prvi seji.

45. člen

Nadzorni odbor sprejema veljavne sklepe, če so navzoči vsi trije člani in za predlagani sklep glasujeta vsaj dva člana.

Člani nadzornega odbora ne morejo biti hkrati člani izvršnega odbora, imajo pa pravico sodelovati na njegovih sejah, vendar brez pravice odločanja.

Sklicatelj sej izvršnega odbora je dolžan poslati vabilo in gradiva za sejo tudi članom nadzornega odbora.

Častno razsodišče

46. člen

Za disciplinski prekršek članov društva se šteje:

- namerno kršenje Pravil društva,

- neizpolnjevanje oziroma nespoštovanje sprejetih sklepov organov društva,
- neizpolnjevanje ali zanemarjanje zaupanih zadolžitev,
- vsako drugo ravnanje, ki je nasprotno ciljem in namenu društva ter določilom teh Pravil, kadar bi to huje prizadelo interese in ugled društva.

47. člen

O prekrških odloča na prvi stopnji častno razsodišče društva, ki vodi postopek po Pravilniku o delu častnega razsodišča. O pritožbah proti ukrepom častnega razsodišča kot drugostopenjski organ odloča zbor na prvem naslednjem zasedanju.

48. člen

Častno razsodišče sestavljajo trije člani, ki jih za dobo štirih let izvoli zbor. Predsednika častnega razsodišča izvolijo člani na svoji prvi seji. Častno razsodišče sprejema veljavne sklepe, če so na seji navzoči vsi trije člani in za predlagani sklep glasujeta vsaj dva člana. Častno razsodišče je za svoje delo odgovorno zboru.

49. člen

Častno razsodišče lahko izreče članu društva naslednje ukrepe:

- opomin,
- javni opomin,
- izključitev iz društva.

Loški Razgledi

50. člen

Društvo izdaja domoznanski zbornik Loški razgledi, ki izhaja praviloma vsako leto. Loški razgledi prinašajo znanstvene, poljudne in leposlovne prispevke, ki obravnavajo zgodovinsko, kulturno, zemljepisno, naravoslovno, narodopisno, gospodarsko in drugo družbeno dogajanje v občini Škofja Loka in okolici v preteklosti in sedanjosti.

51. člen

Loške razglede ureja sedemčlanski uredniški odbor, ki ga sestavljajo urednik in šest članov. Urednika imenuje izvršni odbor. Člane uredniškega odbora imenuje izvršni odbor na predlog urednika. Informacija o imenovanju urednika in uredniškega obora se posreduje članom na prvem naslednjem zboru.

52. člen

Uredniški odbor je pri pripravi vsebine Loških razgledov dolžan upoštevati usmeritve, ki jih sprejme zbor.

Uredniški odbor pripravi predlog vsebine Loških razgledov in ga posreduje v obravnavo izvršnemu odboru.

Mandat uredniškega odbora traja tri leta z možnostjo ponovne izvolitve.

Finančno in računovodsko poslovanje društva

53. člen

Društvo pridobiva sredstva za svoje delovanje iz naslednjih virov:

- z zbrano članarino,
- s prodajo svojih publikacij,
- z darili, volili in zapuščinami,

- s prispevki donatorjev in sponzorjev,
- iz javnih sredstev.

Če društvo pri opravljanju svoje dejavnosti ustvari presežek prihodkov nad odhodki, le-tega porabi za izvajanje dejavnosti, za katero je ustanovljeno. Vsaka delitev premoženja društva med svoje člane je nična.

54. člen

Premoženje društva sestavljajo vse premičnine in nepremičnine, ki so v njegovi lasti in so obvezno vpisane v inventarno knjigo. Premoženje društva upravlja izvršni odbor. O nakupu in odtujitvi nepremičnin društva odloča zbor, ki odloča tudi o odtujitvi dragocenih predmetov muzejske vrednosti.

Premičnine se lahko kupijo ali odtujijo tretji osebi le na osnovi sklepa izvršnega odbora.

55. člen

Društvo vodi finančno in materialno poslovanje po predpisih, ki urejajo finančno in materialno poslovanje društev.

Način in oblika izkazovanja podatkov o premoženju in poslovanju društva sta določena v pravilniku o finančno-materialnem poslovanju.

Podatke se izkazuje v skladu z računovodskim standardom za društva.

56. člen

Vsa dokumentacija društva se hrani v arhivu društva, ki ga vodi tajnik društva, finančni arhiv pa vodi blagajnik društva. Odgovorne osebe so dolžne dokumentacijo predložiti tajniku in blagajniku najkasneje v roku enega meseca po njenem nastanku.

Obveščanje

57. člen

Društvo o svojem delovanju tekoče obvešča člane in širšo javnost prek spletne strani www.mdloka.si, javnih glasil in osebnih obvestil članom. Na spletnih straneh so predstavljene osnovni podatki o društvu in zapisniki zborov ter sej izvršnega in nadzornega odbora.

Prenehanje delovanja društva

58. člen

Društvo preneha:

- po sklepu zbora,
- po samem zakonu,
- zaradi spojitve z drugimi društvi,
- zaradi pripojitve k drugemu društvu,
- s stečajem,
- na podlagi sodne odločbe o prepovedi delovanja.

Društvo lahko sprejme sklep o prenehanju. Za tak sklep mora glasovati najmanj dve tretjini na zboru prisotnih članov, ob pogoju, da je pri glasovanju prisotna najmanj polovica članov.

Po samem zakonu društvo preneha, če dejansko preneha obstajati oziroma je bilo v obdobju petih let dvakrat pravnomočno kaznovano za prekršek iz 3. točke prvega odstavka 52. člena Zakona o društvih.

Prenehanje v naštetih dveh primerih ugotovi pristojni organ z odločbo. V teh dveh primerih se premoženje društva prenese na lokalno skupnost, na območju katere je imelo društvo svoj sedež v času prenehanja. Javna sredstva se vrne v proračun.

Društvo tudi lahko sprejme sklep o pripojitvi k drugemu društvu ali spojitvi z drugimi društvi. V teh dveh primerih pride premoženje društva na društvo, h kateremu bi se društvo pripojilo oziroma na društvo, ki bi nastalo s spojitvijo z drugimi društvi.

59. člen

Če društvo preneha delovati, preide njegovo premoženje društvu, zavodu, ustanovi ali drugi nepridobitni pravni osebi s podobnimi cilji, ki ga določi zbor ob sklepanju o prenehanju delovanja.

Končne določbe

60. člen

Pravila muzejskega društva Škofja Loka zbor članov sprejema z dvotretjinsko večino navzočih članov.

61. člen

Ta pravila so bila sprejeta na zboru članov Muzejskega društva Škofja Loka dne 5. marca 2008, začnejo pa veljati in se uporabljati, ko jih overi Upravna enota Škofja Loka.

Z dnem uveljavitve teh Pravil prenehajo veljati Pravila, ki so bila sprejeta na Občnem zboru društva dne 24. oktobra 1997.

Tajnica društva
Mojca Ferle

Predsednik zbora članov
mag. Miha Ješe

S čistopisom Pravil se je Izvršni odbor Muzejskega društva Škofja Loka seznanil na svoji prvi seji dne 17. 3. 2008.

Predsednik MD
mag. Aleksander Igličar

Pravilnik o finančno-materialnem poslovanju Muzejskega društva Škofja Loka

Na podlagi Zakona o društvih (Uradni list Republike Slovenije, št. 61 z dne 13. 6. 2006), Slovenskega računovodskega standarda 33 (2007): Računovodske rešitve v društvih in invalidskih organizacijah in Pravil Muzejskega društva Škofja Loka zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka sprejema

Pravilnik o finančno-materialnem poslovanju Muzejskega društva Škofja Loka

1. člen

Muzejsko društvo Škofja Loka (v nadaljevanju društvo) vodi finančno, materialno in računovodsko poslovanje po predpisih, ki urejajo finančno, materialno in računovodsko poslovanje društev. Odgovornost za pravilnost in zakonitost finančno-računovodskega poslovanja društva imata predsednik društva (v nadaljevanju predsednik) in blagajnik društva (v nadaljevanju blagajnik), ki se pri svojem delu ravnata po načelu dobrega gospodarjenja.

2. člen

Prvenstveno skrb za vzpostavitev in vodenje finančno-računovodskega poslovanja društva v skladu z veljavno zakonodajo ima blagajnik.

3. člen

Finančno-računovodsko poslovanje lahko vodi blagajnik osebno. Na njegov predlog se za vodenje finančno-računovodskega poslovanja lahko pooblasti strokovna zunanja inštitucija. V tem primeru mora blagajnik pripraviti ustrezno pogodbo, ki ureja medsebojne pristojnosti in odgovornosti. Pogodbo obravnava in sprejema izvršni odbor društva.

4. člen

Blagajnik mora izvršni odbor najmanj trimesečno seznanjati o finančnem stanju.

5. člen

Predsednik kot zakoniti zastopnik društva v imenu društva podpisuje vse pogodbe in iz njih izhajajoče finančno-računovodske dokumente. Pogodbe, ki se nanašajo na večje vsebinske projekte društva (npr. izdaja Loških razgledov, izdaja publikacij idr.), mora predhodno odobriti izvršni odbor.

6. člen

Vse naročilnice za izvedbo posameznih poslov, nakup blaga in storitev, ki so izdane na podlagi podpisanih pogodb, lahko podpisuje le predsednik. Evidenco izdanih naročilnic vodi blagajnik. Za izdajo naročilnic za tekoče poslovanje, ki ne presegajo zneska 50 EUR, lahko predsednik pooblasti blagajnika.

7. člen

Predsednik podpisuje in s tem potrdi prejete račune, ki so izstavljeni na društvo v skladu

s programom društva, sprejetimi sklepi izvršnega odbora in podpisanimi pogodbami.

8. člen

Društvo ima za finančno poslovanje odprt račun pri poslovni banki. Pooblastilo za izvajanje plačil imata predsednik in blagajnik društva. V primeru dogovora za izvajanje plačilnega prometa z zunanjo institucijo ali zunanjo osebo, se pooblastilo za nakazovanje plačil lahko podeli tudi zunanji osebi, ki je dolžna upoštevati določila tega pravilnika.

9. člen

Po potrebi ima društvo lahko gotovinsko blagajno. Gotovinsko blagajno praviloma vodi blagajnik. Če blagajno vodi zunanja institucija oziroma oseba, mora biti z njo dosežen dogovor o medsebojnih razmerjih. Dogovor pripravi blagajnik, potrdi pa izvršni odbor.

10. člen

Blagajnik je dolžan organizirati hranjenje in nadzor nad zalogami Loških razgledov in drugih publikacij, ki jih izdaja društvo.

11. člen

Po zaključku poslovnega leta, ki je koledarsko leto, blagajnik v skladu z veljavno zakonodajo in računovodskimi standardi organizira pripravo predloga letnega poročila društva, ki ga po predhodni obravnavi na izvršnem odboru, sprejema zbor članov. Predlog letnega poročila mora biti izvršnemu odboru posredovan najkasneje do 25. februarja v letu po izteku poslovnega leta.

12. člen

Blagajnik ob koncu leta izvršnemu odboru predlaga v imenovanje člane inventurne komisije, ki opravijo popis premoženja društva in njegovih obveznosti, ki je podlaga za pripravo letnih računovodskih izkazov.

13. člen

Ta pravilnik stopi v veljavo s sprejemom na zboru članov.

Pravilnik je bil sprejet na zboru članov dne 5. 3. 2008.

Tajnica društva
Mojca Ferle

Predsednik zbora članov
mag. Miha Ješe

Pravilnik o delu častnega razsodišča

Osnova za sprejem tega pravilnika sta 18. in 47. člen Pravil Muzejskega društva Škofja Loka (v nadaljevanju: društvo). Sestavo in način odločanja Častnega razsodišča (v nadaljevanju: razsodišča) določa 48. člen Pravil društva. Možni izrečeni ukrepi razsodišča so naštetih v 49. členu Pravil.

1. člen

Pobudo za obravnavo sproži najmanj deset članov društva ali izvršni odbor društva, ki o sklepu v pisni obliki obvesti predsednika razsodišča. Ta začne s postopkom najkasneje v 30 dneh po prejemu pisnega obvestila o kršitvi.

2. člen

Če se ugotovi, da je očitana kršitev utemeljena, predsednik društva o tem takoj obvesti pristojne organe. Če se osebi očita več različnih prekrškov, se le-ti združijo in obravnavajo skupaj v enem postopku.

3. člen

Razsodišče deluje na sejah, na katerih se vodi zapisnik. Obravnava je javna.

4. člen

Osebi, ki se ji očita kršitev, se pošlje vabilo s priporočenim pismom s povratnico. Čas med datumom pošiljanja vabila in seje razsodišča ne sme biti krajši od štirinajstih dni. Osebo, ki se ji očita kršitev, na sejo lahko spremlja pooblaščen odvetnik ali jo nadomešča druga pooblaščen oseba. Za razjasnitev kršitve lahko razsodišče zasliši priče.

5. člen

Eden od članov razsodišča vodi zapisnik neposredno na zasedanju. Zapisnik podpišejo vsi člani razsodišča.

6. člen

Razsodišče na koncu postopka sestavi sklep z navedbo ukrepa. Podpišeta ga predsednik razsodišča in zapisnikar. Osebi, ki je bila v postopku, se sklep izroči najkasneje v osmih dneh po zaključku postopka v obliki, v kakršni je oseba prejela vabilo na zasedanje razsodišča.

7. člen

Oseba, ki ji je bil izrečen ukrep, se lahko pritoži v roku osmih dni po prejemu sklepa razsodišča o ukrepu. Pritožbo pošlje v pisni obliki na izvršni odbor društva. Pritožbo obravnava in o njej odloča zbor članov na prvem naslednjem zasedanju. Osebi, ki ji je bil izrečen ukrep, pa sporoči odločitev v zvezi s pritožbo v osmih dneh po zasedanju zbora.

8. člen

Kršitev zastara, če postopek ni bil izpeljan vsaj šest mesecev po datumu, ko se je izvedelo za kršitev, oziroma je po nastanku kršitve preteklo več kot dvanajst mesecev.

9. člen

Povzročitelj mora poravnati materialno škodo, ki je nastala ob kršitvi, če jo je povzročil namerno ali zaradi hude malomarnosti.

O nastali materialni škodi častno razsodišče obvesti nadzorni odbor in ga pozove, da ugotovi naravo in višino povzročene materialne škode. Nadzorni odbor s svojo ugotovitvijo seznaní izvršni odbor, ki pozove povzročitelja, da poravna povzročeno škodo. Materialna škoda se praviloma poravna v denarju, v izjemnih primerih pa v drugih oblikah, o čemer presoja nadzorni odbor.

Če oseba ne pristane na povrnitev škode, se povrnitev uveljavlja pred pristojnim sodiščem.

10. člen

Ta pravilnik stopi v veljavo s sprejemom na zboru članov društva.

Pravilnik je bil sprejet na zboru članov dne 5. 3. 2008.

Tajnica društva
Mojca Ferle

Predsednik zbora članov
mag. Miha Ješe

**PREDSTAVITVE
KNJIG
IN
KRONIKA**

Izšlo je v letu 2007

Knjigam je vseeno, kdo jih bere. Zanje so vsi bralci enakovredni: tisti, ki berejo in nič ne vidijo, tisti, ki od njih kaj odnesejo, tisti, ki so jih o prebranem polna usta in tisti, ki o vsem molčijo. Tako je v poslanici ob dnevih knjig zapisal pisatelj Slavko Pregl.

Ločani sodimo med dobre bralce. Radi segamo po knjigah, saj so v njih shranjene preteklost, sedanjost in prihodnost človeštva. Radi vstopamo v zapisana življenja drugih, ker s tem bogatimo svoja. Posebej blizu so nam tista dela, ki so nastala v našem domačem prostoru in jih v knjižničarskem jeziku imenujemo *domoznanska*.

V letu 2007 je škofjeloško knjižnico obogatilo skoraj sto knjig s takšno vsebino in le nekaj jih bom omenila.

Miklavčič, Franc:

Drevesa posebneži Poljanske doline.

Dolenja Ravan : samozaložba, 2007, 144 str.

Pomembna in posebna knjiga, ki je v letu 2007 našla svoje mesto v naši domoznanski zbirki, je delo gozdarja Franca Miklavčiča, po domače Martinovca iz Dolenje Ravni pod Blegošem, *Drevesa posebneži Poljanske doline* (knjiga je izšla v samozaložbi), ki prinaša prvi, a hkrati tudi popoln pregled današnjega stanja drevesne dediščine v Poljanski dolini.

Da je drevo prastari človekov spremljevalec z mnogimi obrazi, da je njegova simbolika neizmerna, da drevesa s svojo skladnostjo in prvobitnostjo v nas sproščajo občudovanje in ugodje, je v letih dela v gozdarstvu in kot kmečki sin začutil avtor omenjene knjige, v katero je uvrstil drevesa nenormalnih oblik, izjemnih dimenzij, nenormalnih mest rasti in podobno.

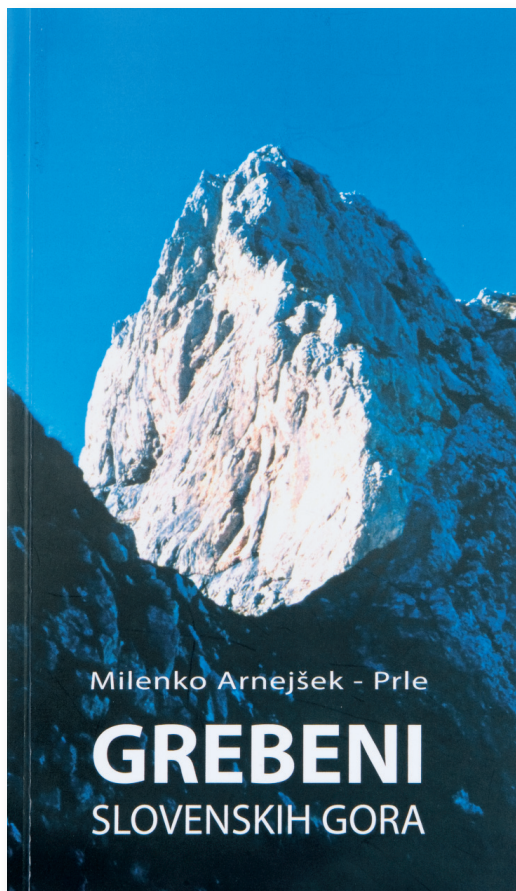
France Miklavčič je za osnovo evidentiranja dreves - posebnežev vzel Krajevno enoto Poljane, ki pokriva območje od Loga proti Žirem, vse do nekdanje italijanske meje, poleg pa je popisal tudi nekaj posebnih dreves iz drugih delov Poljanske doline. Kratke opise dreves in njihovih lokacij je ilustriral z nazornimi fotografijami, predstavljena pa je tudi kulinarčna uporabnost plodov ali delov dreves.

Drevesa izjemnih lastnosti iz Poljanske doline: častitljiva Spolovniška bukev, mogočni Zejčarjev kostanj, občudovanja vredna Črtancova lipa, opisana v Miklavčičevi knjigi, imajo svojo usodo, tako kot so jo imeli tudi nekateri junaki v Tavčarjevih črticah Iz loškega pogorja. Šarevčeva sliva in Posavčeva češnja, ki sta usodno zaznamovali dve življenjski zgodbi, sta našli svoje večno mesto v Tavčarjevi prozi, omenjena drevesa in številna druga pa kot najpomembnejša drevesna dediščina v slovenskem prostoru v Miklavčičevi knjigi.

Arnejšek, Milenko: *Grebeni slovenskih gora.*

Vodniki po loškem ozemlju 9, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2007, 339 str.

Omeniti velja tudi deveto knjigo iz zbirke Vodniki po loškem ozemlju *Grebeni slovenskih*

gora Milenka Arnejška - Prleta, ki jo je ob svoji sedemdesetletnici in stoletnici športa v Škofji Loki izdalo Muzejsko društvo Škofja Loka. Delo z opisi 949 grebenov, vrhov in tur je nastajalo petintrideset let, kot pravi avtor, saj je bilo treba vse grebene najprej prehoditi in preplezati, zbrati in urediti podatke o njih, ni samo planinski in plezalni vodnik po slovenskih gorah, temveč je tudi dobrodošel priročnik za gibanje v gorskem svetu. Namenjen je planincem, brezpotnikom in alpinistom, ki bodo v njem našli obilo napotkov, tako praktičnih kot tudi splošnih, ki jim bodo v pomoč pri gibanju v gorskem svetu. V tistem svetu, kjer *"je pot gamsja sled, svetloba sonce, cilj vrh, spremljevalec veter, postelja trava, pokrivalo nebo, uspavanka zvezde, vera svoboda"*, kot je v uvodu zapisal Prle in dodal, da le v tem svetu, na teh poteh lahko zanesljivo doživimo nekaj zvezdnih trenutkov.

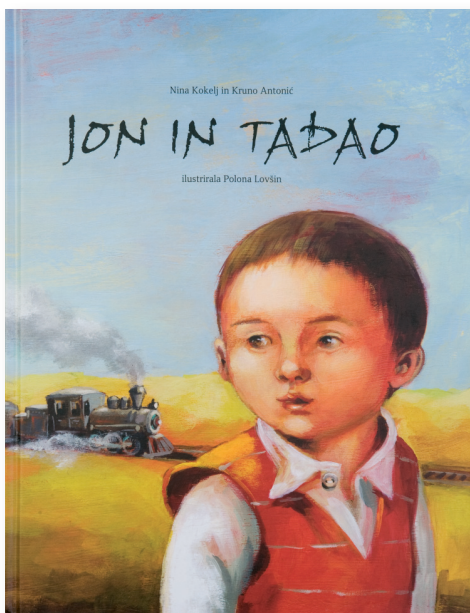
Prletov vodniček, tako ga sam imenuje, bo zagotovo mnogim obiskovalcem gora omogočil odkriti poti do skritih in očitnih zakladov slovenskih gora, do njihove lepote, nepokvarjenosti in samotnosti, v kateri iskalec lepote lahko najde tudi pot do človeka v sebi.

Kokelj, Nina:
Jon in Tadao,

Ljubljana : Družba Piano, 2007, 31 str.

Nino Kokelj poznajo tako mladi kot odrasli bralci. Pred desetimi leti, leta 1998, je pri Študentski založbi izšel njen prvi roman *Milovanje*, s katerim je navdušila in očarala številne literarne sladokusce. Andrej Blatnik je takrat zapisal, "da gre za književnost, ki je povsem avtohtona in dorečena, da je to pisanje, ki si samo ustvarja mero, ... da prvenec Nine Kokelj ne predstavlja le zelo obetavnega talenta, temveč odpira nam neznane književne pokrajine, za katere po branju ne bomo verjeli, da smo jih mogli pogrešati."

Tudi njen drugi roman *Sviloprejka* ni doživel nič manjšega odmeva in bil med drugim preveden v slovaščino. Čarobni svet Nine Kokelj pa je kot ustvarjen tudi za otroško literaturo. Njen svojevrsten slog pisanja, ki je najbližje magičnemu realizmu, kjer se nenavadna simbolika spaja z vsakdanjimi stvarmi, nas začara. Nazadnje nas je očarala s slikanico z naslovom *Jon in Tadao*, z zgodbo o pristnem prijateljstvu in s kančkom nostalgije za časi, ki minevajo. Prikupna otroška zgodba ni namenjena samo otrokom, s sliko in besedo spregovori tudi odraslim.

Košmelj-Beravs, Vida:
Železniki skozi čas.

Radovljica : Didakta, 2007, 332 str.

Živ oris preteklosti in polpreteklosti rojstnega kraja, ki se prepleta tudi s sedanostjo, nam je v svoji knjigi *Železniki skozi čas* ponudila Vida Košmelj. Ustno izročilo, ki je bilo nekdaj zelo živo tudi v Železnikih, tako kot drugod, danes zamira, izginja v pozabo, tako da mladi v o svojem kraju vedo izredno malo.

Da se to ne bi zgodilo, se je avtorica odločila: "S sledečim opisom kraja bi rada iztrgala pozabi nekaj dogajanj in ljudi, ki so v stoletjih krojili usodo največjemu kraju Selške doline, rodnim Železnikom." In še: "Pričujoči zapiski bi radi samo malo osvetlili in poživili spomin na včasih lepe in drugič težke čase stoletnih Železnikov."

Osrednjo pozornost je Košmeljeva v svoji knjigi namenila razmeram in dogodkom v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja. Opisala je stanovanjsko gradnjo, življenje premožnih fužinarjev in revnih prebivalcev, povzpeticov in obubožanih krajanov, se dotaknila pomembnejših rojakov, orisala krajevne posebnosti in veseljake, posvetila se je običajem, obrti, prehrani in oblačilni kulturi, prikazala socialno diferenciacijo, vključila je pričevanja o požarih, boleznih, ljudskem zdravilstvu, o čipkarstvu, ... Vse to je avtorica sestavila v pester mozaik okolja, časa, razmer in osebnosti, iz katerega izžarevata občutek pripadnosti in ljubezni do rodnega kraja.

Košir, Tone: *Korenine našega drevesa. Mihov rod z Dolgih Njiv.*

Dolge Njive : samozaložba, 2007, 136 str.

In še mimo ene knjige s področja domoznanstva ne moremo. Mihov rod z Dolgih njiv je v *Koreninah našega drevesa* orisal dr. Tone Košir. To je že njegova šesta knjiga, tesno povezana s Škofjo Loko in njenimi prebivalci. Natančneje: ta zadnja so zgodbe o avtorjevih prednikih. A vendar je delo več kot samo družinsko drevo. Zanimivi in pomembni dogodki se prepletajo z orisi časa in prostora, v katerem so Koširjevi predniki živeli. To je želel dr. Košir zase in za svoje naslednike rešiti pred pozabo, kajti, kot je zaključil: *"Bolje je imeti prihodnost kot preteklost, lepo pa je imeti obe."*

Tudi knjiga - domoznanska knjiga - ima bogato preteklost, živo sedanjost in verjamem, da tudi ustvarjalno prihodnost.

Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane

(od 1. novembra 2006 do 31. oktobra 2007)

- 4. novembra 2006** - na Loškem odru so domači igralci izvedli igro Marca Camolettija, Strogo zaupno. Predstavo so ponovili še 16. decembra in 27. januarja 2007.
- 5. novembra** - v kapeli Puštalskega gradu je bil večer Mozartovih, Wolfovih in Mahlerjevih samospევov, v izvedbi sopranistk Jekaterine Tretjakove in Regine Sturm ter tenorista Thorstena Büttnerja, ob klavirski spremljavi Vladimirja Mlinariča.
- arheolog Jože Štukl, kustos Loškega muzeja Škofja Loka, je prejel priznanje Slovenskega arheološkega društva za razstavo Arheološke raziskave srednjeveške Škofje Loke in za spremni katalog. Razstava je bila na ogled v Galeriji Loškega muzeja, od junija 2004 do oktobra 2005.
- 6. novembra** - na 17. Ljubljanskem pohištvenem sejmu se je med najboljših deset razstavljalcev uvrstila loška tovarna prešitih odev Odeja.
- 7. novembra** - v prostorih žirovske Alpine so odprli Industrijsko razvojni center slovenske usnjarske in obutvene industrije IRCUO, ki sta ga sofinancirala program Phare - Krepitev izbranih tehnoloških centrov in Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Center je odprl minister dr. Jure Zupan.
- 8. novembra** - v Galeriji Krvina v Gorenji vasi so predstavili knjigo o znamenitem partizan-
- skem poveljniku Ladu Ambrožiču - Novljanu, Novljanovo stoletje. Knjigo je napisal njegov sin, novinar Lado Ambrožič.
- v Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka v Kašči na Spodnjem trgu je Milena Miklavčič predstavila pisatelja, dramatika in esejista Draga Jančarja.
- 9. novembra** - v dvorani Loškega odra je bila osrednja prireditve ob 70-letnici delovanja Centra za slepe, slabovidne in starejše v Škofji Loki. Slavnostni govornik na prireditvi je bil minister za delo, družino in socialne zadeve mag. Janez Drobnič, sodelovali so še župan Igor Draksler, kantavtor Adi Smolar in glasbenik Jože Burnik.
- 10. novembra** - v Mali galeriji Občine Škofja Loka so odprli razstavo del, nastalih na Mali Groharjevi koloniji Škofja Loka 2006, in podelili nagrade izbranim udeležencem.
- 11. novembra** - v dvorani Loškega odra sta Teater Frnikula in domači ansambel predstavila igro Martine Šiler, Reykjavik. S to predstavo so 15. novembra sodelovali tudi na 19. Čufarjevih dnevih na Jesenicah.
- 12. novembra** - v drugem krogu županskih volitev je v Škofji Loki zmagal Igor Draksler, v Gorenji vasi - Poljanah Milan Čadež in v Žireh Bojan Starman.

- 15. novembra** - na Sredinem večeru v Knjižnici Ivana Tavčarja je Uroš Ovsenek na predavanju z naslovom Pomagajo nam predstavil delo Kluba vodnikov reševalnih psov Škofja Loka.
- 16. novembra** - v kapeli Loškega gradu je bil Muzejski koncert Godalnega orkestra Glasbene šole Škofja Loka. Ob tej priložnosti so predstavili stol za cerkev sv. Urbana na Žirovskem vrhu, delo industrijskega oblikovalca Marjana Žitnika.
- 17. novembra** - v prostorih KS Godešič so odprli planinsko razstavo, na kateri so prikazali staro in sodobno planinsko opremo ter na fotografijah predstavili podvige štirih domačinov, alpinistov v tujih gorah. V soboto 18. novembra je Janez Krek predstavil na predavanju z diapozitivi svoj vzpon na najvišji vrh Severne Amerike Mt. Mc Kinley, 2. decembra pa je svoje podvige v Himalaji predstavil Uroš Rutar.
- v Galeriji Muzeja Železniki so ob 100-letnici prve čipkarske šole v Železnikih odprli razstavo z naslovom Klekljam preprosto zato, ker mi je takrat zares lepo.
 - v Rotovžu na Mestnem trgu je Rdeči križ Škofja Loka praznoval 140-letnico ustanovitve RK Slovenije in 80-letnico Rdečega križa na Loškem.
- 18. novembra** - na zaključni tekmi svetovnega pokala v športnem plezanju v Kranju je slavila skupno zmago Maja Vidmar, tretja je bila Natalija Gros, obe sta iz Škofje Loke.
- 22. novembra** - v Kašči na Spodnjem trgu je Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka v Sredinem večeru poezije in pravljic predstavila pesnico Elizabeto Špelo Lovšin. Z rojakinjo sta se pogovarjali Neža Maurer in Dušica Kunaver, gost večera je bil pevec Lado Leskovar.
- 23. novembra** - na pokopališču Lipica v Škofji Loki je bila žalna slovesnost za žrtve povojnih pobojev, ki so jih odkopali v Lovrenški grapi.
- 24. novembra** - v kapeli Puštalskega gradu so odprli razstavo risb na pesmi pesnika in igralca Toneta Kuntnerja.
- 25. novembra** - v Galeriji Fara so predstavili knjigo Svetlane Makarovič Mačje pesmi, z ilustracijami Janeza Plestenjaka iz Škofje Loke.
- 29. novembra** - dr. France Štukl je na Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu predstavil Škofjo Loko pred 150 leti.
- Kulturno društvo Poljane je v sklopu praznovanja občinskega praznika že peto leto zapored v kulturnem domu pripravilo fotografsko razstavo, letošnja je imela naslov Izročilo verstev.
 - Občina Gorenja vas - Poljane je za kulturni spomenik lokalnega pomena razglasila Karlovski mlin in žago v Karlovski grapi ter kmečki dvorec v Predmostu.
- 1. decembra** - v prostorih KS Godešič so v okviru praznovanja tisočletnice Godešiča odprli razstavo slik domačina, akademskega slikarja Franca Novinca.
- v Galeriji Ivana Groharja so odprli božično-novoletno prodajno razstavo Mali format. Razstavljalo je 30 avtorjev, večinoma članov Združenja umetnikov Škofja Loka.
- 7. decembra** - v dvorani Loškega odra je domača gledališka skupina pripravila premiero igre Ferija Lainščka, Ko se ptički ženijo, v režiji Juše Berce in Mete Petrač. V mesecu decembru so pripravili še 13 predstav.
- 9. decembra** - v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je bil koncert Mešanega pevskega zbora Vrelec Društva upokojencev Škofja Loka, z naslovom Nagel rdeč raz oken se lije.
- 13. decembra** - v Kašči je bil Sredin večer Knjižnice Ivana Tavčarja, na katerem sta se predstavila igralec Jurij Souček in operna pevka Milena Morača; pogovor je vodila Milena Miklavčič.
- 16. decembra** - Krajevno združenje borcev in udeležencev NOB Poljane in Organizacijski komite za prireditve Po stezah partizanske Jelovice sta v spomin na Poljansko vstajo v

- letu 1941 pripravila pohod v Vinharje, kjer je bilo med vojno pomembno žarišče partizanskega odpora.
- v dvorani DPD Svoboda je Mešani pevski zbor Srebrni (g)las Društva upokojencev Žiri pripravil božični koncert.
- 17. decembra** - v dvorani Loškega odra so že šestintridesetič podelili Severjeve nagrade. Med poklicnimi igralci sta nagradi prejela Uroš Smolej iz Mestnega gledališča ljubljanskega in Alenka Tetičkovič, igralka v svobodnem poklicu; študentski nagradi sta prejela Tjaša Ferme in Aljaž Jovanovič, nagrado za življenjsko delo na ljubiteljskem odru je prejela Juša Berce iz domačega Loškega odra. V monokomediji Saše Pavček Al' en al' dva se je predstavil Aleš Valič.
- Gledališka skupina Kulturnega društva Poljane je gostovala v Kulturnem domu v Železnikih z igro Ivana Sivca Luč božične noči.
 - Kulturno društvo Bukovica - Bukovščica je v Krajevni dvorani na Bukovici pripravilo instrumentalni koncert, z naslovom Ena po domače. Nastopile so domače instrumentalne skupine z gosti.
- 20. decembra** - na Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu sta Dušica Kunaver in Zdravko Debeljak predstavila šege in navade prazničnega decembra.
- 21. decembra** - v Galeriji Krvina v Gorenji vasi je bila Glasova preja, na kateri je dr. Franc Križnar, muzikolog, glasbeni esejist in kritik predstavil svojo najnovejšo knjigo Portreti gorenjskih glasbenikov. V kulturnem programu je nastopila mlada violinistka Ana Julija Mlejnik iz Škofje Loke.
- 23. decembra** - v Galeriji DPD Svoboda v Žireh so odprli razstavo likovnih del Agate in Mirne Pavlovec iz Škofje Loke.
- 26. decembra** - Center slepih, slabovidnih in starejših v Stari Loki je obiskal predsednik dr. Janez Drnovšek; ob tej priložnosti je prisostvoval tudi blagoslovu konj v Stari Loki.
- v cerkvi sv. Petra v Selcih so dekleta iz Selške doline iz ansambla Florice pripravile božični koncert, kot gosta sta nastopila pevka Katarina Pegam in orglar Aco Biščevič.
- 27. decembra** - v okviru Prednovoletnega grajskega vitraža, ciklusa glasbenih večerov v Škofji Loki, je bil v Kristalni dvorani na Mestnem trgu koncert skupine Same babe.
- v cerkvi v Retečah je bil v okviru praznovanja tisočletnice Godešiča božični koncert organista Klemena Karlina in mezzosopranistke Saške Kolarič. Skupaj z njo so nastopili tudi njeni učenci iz Glasbene šole Škofja Loka.
 - v Rupnikovi utrdbi na Hrastovem griču je bil božično-novoletni koncert Moškega pevskega zbora Alpina iz Žirov.
- 1. januarja 2007**- Slovenija je uvedla novo denarno valuto evro.
- v kapeli Zavoda sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano je bil koncert Komornega pevskega zbora Aeternum iz Škofje Loke. Izvajali so kantate skladatelja Johanna Sebastiana Bacha za zbor, orkester in soliste.
- 9. januarja** - Loški muzej Škofja Loka je razstavo o dražgoški bitki v Domu borcev Cankarjevega bataljona v Dražgošah dopolnil še z razstavo, ki prikazuje zgodovino te vasi pred 2. svetovno vojno. Razstavo je pripravila kustosinja muzeja Mojca Šifrer Bulovec.
- 13. januarja** - Kulturno-umetniško društvo Janko Krmelj Reteče - Gorenja vas in Tamburaški orkester Bisernica sta v kulturnem domu v Retečah pripravila 16. ponovoletni koncert, na katerem so nastopile glasbene in pevske skupine iz Slovenije in s Koroške. S Koroške sta nastopili tamburaška skupina Tamika iz Železne Kaple in pevski oktet Suha iz Suhe v Podjuni.
- 14. januarja** - v Dražgošah, pri osrednjem spomeniku, je bila slovesnost v počastitev 65-letnice bitke in 50-letnice prireditev Po stezah partizanske Jelovice. Slavnostni govornik je bil obrambni minister Karel Erjavec, nastopila sta

- Pihalni orkester Slovenske vojske in tenorist Janez Lotrič, rojak iz Železnikov. Filatelistično društvo Lovro Košir iz Škofje Loke je ob tej priložnosti v Domu Cankarjevega bataljona pripravilo filatelistično razstavo NOB v Sloveniji 1941-1945. Loški muzej pa je svojo stalno partizansko zbirko razširil še z zbirko Dražgoše v preteklosti. 29. spominskega pohoda Po poti Cankarjevega bataljona s Pasje ravni v Dražgoše se je udeležilo rekordno število udeležencev - 539.
- 17. januarja** - Foto klub Anton Ažbe je v Martinovi hiši na Mestnem trgu odprl razstavo slik na temo Strehe - pokrivala.
- na Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu se je Milena Miklavčič pogovarjala z jezikoslovcem, slovenistom in profesorjem dr. Jožetom Toporišičem.
- 18. januarja** - v Galeriji Loškega muzeja je bila Glasova preja, na kateri so predstavili knjigo Sto let športa v občini Škofja Loka; o zborniku in loškem športu so spregovorili urednik Ivan Križnar, olimpičar Miroslav Cerar in Miha Naglič. V glasbenem uvodu je nastopil mladi harmonikar in odlični športnik Lenart Oblak.
- 20. januarja** - na Godešiču je bila še zadnja prireditev v okviru praznovanja tisočletnice Godešiča. Radio Slovenija je posredoval oddajo Koncert iz naših krajev. Vas in njene znamenitosti sta predstavila Ivan Logonder, predsednik Sveta KS Godešič, in Aleksander Igljučar, predsednik Odbora za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča. V kulturnem sporedu so nastopili godeška skupina Jaz pa ti, harmonikar Žiga Avguštin, cerkveni otroški pevski zbor, tamburaška skupina Bisernica iz Reteč, vokalna zasedba Trio kvartet in ansambel Suha špaga.
- 24. januarja** - Foto klub Anton Ažbe je v Martinovi hiši na Mestnem trgu pripravil fotografsko razstavo z naslovom Dvorišča - stopnišča.
- v Knjižnici Ivana Tavčarja v Škofji Loki je bilo predavanje Ptice na Gorenjskem, na katerem je predavatelj Tomaž Mihelič predstavil rezultate in zanimivosti z letošnjih popisov ptic na Gorenjskem, ki so jih izvedli ornitologi Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS.
 - v Ljubljani so podelili najvišja priznanja Javnega sklada republike Slovenije za kulturne dejavnosti za leto 2006. Med šestimi dobitniki je srebrno plaketo prejel Janez Kermelj, tamburaški zanesenjak z Reteč.
 - s slavnostno sejo društva se je v Kašči na Spodnjem trgu pričelo praznovanje stoletnice Planinskega društva Škofja Loka. Slavnostni govornik je bil dolgoletni predsednik Jože Stanonik, slavnostno sejo pa sta pozdravila tudi predsednik Planinske zveze Slovenije mag. Franc Ekar in loški župan Igor Draksler.
- 26. januarja** - Društvo Rovtarji, Smučanje po starem, Občina Škofja Loka in Foto klub Anton Ažbe Škofja Loka so v Mali razstavnici galeriji Občine Škofja Loka odprli razstavo črnobelih fotografij Boštjana Pleška Smučarski skok v preteklost.
- 27. januarja** - na Loškem odru je bila predstava komedije Marca Camolettija, Strogo zaupno, v režiji Matije Milčinskega.
- Župnijska Karitas Sv. Duh je v domačem kulturnem domu priredila 10. dobrodelni koncert namenjen škofijski Karitas Koper za adajacijo hiše v slovenski Istri, ki bo namenjena skupini za zdravljenje odvisnosti od alkohola. Na prireditvi, ki jo je vodila Mateja Feltrin Novljan, sta nastopila dramski igralec Gregor Čušin in Vokalna skupina Gloria.
 - v dvorani Kulturnega doma v Retečah je bil v priredbi Prešernovega gledališča Kranj in Skupine za odkrivanje Ponor pri KUD Janko Krmelj, ljubzensko-kriminalni muzikal slovenskih ljudskih pesmi z naslovom Viže inu griže.
 - 8. mednarodnega tekmovanja v smučanju po

starem na hribu pod Loškim gradom se je udeležilo 125 smučarjev, med njimi 39 tujcev. Tradicionalno prireditev je organiziralo društvo Rovtarji iz Škofje Loke.

29. januarja - v Viteški dvorani Križank v Ljubljani so v okviru cikla Prisluhnilimo nastopili Godalni orkester Glasbene šole Škofja Loka ter solisti Srednje glasbene in baletne šole Ljubljana ter Glasbene šole Škofja Loka. Med deli so v uvodu krstno izvedli skladbo Tinko Violinko, ki jo je skladatelj Peter Kopač posvetil dirigentu Arminu Sešku ter Godalnemu orkestru Glasbene šole Škofja Loka.

31. januarja - Foto klub Anton Ažbe je v Martinovi hiši na Mestnem trgu odprl razstavo fotografij z naslovom Obrazi - roke.

- na Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu je Jure Kalan predstavil športne objekte v Škofji Loki nekoč in danes.
- v Galariji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej Škofja Loka odprl razstavo likovnih del ilustratorke in grafične oblikovalke Ane Šalamun. V živahnem kulturnem programu so nastopili pesnik Matjaž Pikalo in glasbenika skupine Avtodafe Andrej ter Jaka Hawlina.
- Loški župan Igor Draksler je imenoval tri podžupane: Mirjam Jan Blažič bo spremljala stanje in razvoj investicij na področju gospodarskih javnih služb preskrbe z vodo, odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda ter koordinirala projekt Urejanja povodja Sore; Jože Galof bo spremljal stanje in razvoj investicij na področju prometne infrastrukture, opravljal naloge, ki se nanašajo na varnost v cestnem prometu ter spremljal stanje in razvoj investicij na področju javnih površin; Klemen Štibelj bo spremljal dejavnosti na področju šolstva in kulture, v letu 2009 mora pripraviti in izpeljati projekt Škofjeloškega pasijona.
- v Kulturnem domu pri Sv. Duhu je gostovalo gledališče GOML iz Ljubljane, s komedijo Mož

moje žene. Nastopila sta igralca Ivo Ban in Iztok Valič.

- Komisija za športno plezanje pri Planinski zvezi Slovenije je za leto 2006 izbrala najboljša slovenska športna plezalca, to sta Ločanka Maja Vidmar in Tržičan Klemen Bečan.

7. februarja - ob slovenskem kulturnem prazniku je bila v občini Gorenja vas - Poljane prva prireditev že 7. februarja pred Kosmovo domačijo v Poljanah, z naslovom Poklon prazniku, osrednja proslava pa je bila 10. februarja v podružnični šoli Javorje, kjer so odprli tudi razstavo del Petra Jovanoviča.

- v občini Škofja Loka je bila 7. februarja v Osnovni šoli Cvetka Golarja osrednja občinska proslava, na kateri so sodelovali učenci šole, tenorist Janez Triler, Mešani pevski zbor Lubnik, Godalni kvintet Glasbene šole Škofja Loka in akademski slikar Janez Hafner; v kulturnem domu v Retečah je bil na dan praznika literarni večer, 9. februarja je bil v Kašči na Spodnjem trgu literarno-glasbeni večer Mostovi med Dravo in Savo.

- v občini Železniki je bila proslava 7. februarja v Kulturnem domu Železniki, v režiji KUD France Koblar Železniki. Istega dne je Prosvetno društvo Ivan Grohar Sorica v Groharjevi hiši pripravilo prireditev, z naslovom Prešeren v očeh najmlajših.

- v Žireh sta ob kulturnem prazniku Literarna sekcija DPD Svoboda Žiri in Občina Žiri pripravili predstavitev knjige pravljic Pri hrastu na levo, avtorice Milene Miklavčič.

9. februarja - za Kamnitnikom je bila tradicionalna spominska slovesnost v spomin na petdeset talcev, ustreljenih na tem mestu leta 1944. V imenu občine je spregovoril župan Igor Draksler, v imenu borčevske organizacije Lidija Goljat.

- v DPD Svoboda v Žireh so odprli razstavo del Renate Šifrar, študentke 4. letnika ljubljanske Akademije za likovno umetnost, smer Vizualne komunikacije.

15. februarja - Planinska sekcija Društva upokojencev Škofja Loka je v predavalnici Osnovne šole Škofja Loka - Mesto pripravilo predavanje z diapozitivi z naslovom Južna Amerika - Andi.

21. februarja - v Kašči na Spodnjem trgu je Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka v okviru Sredinih večerov pripravila pogovor Milene Miklavčič z igralcema, komikom in staršema Natašo Tič Ralijan in Gašperjem Tičem.

- Predsednik republike Janez Drnovšek je na Brdu podelil Zlati red za zasluge Svetku Kobalu, partizanu, ekonomistu in bančniku iz Škofje Loke, za zasluge pri graditvi ekonomskih temeljev za samostojno državo Slovenijo.

23. februarja - člani Društva podeželske mladine Škofja Loka so v lovskem domu v Poljanah pripravili predavanje Draga Freliha o vzponu na sedemtisočak Pik Lenin, nato pa so na občnem zboru obravnavali poročilo o delu društva v letu 2006 in program za leto 2007.

25. februarja - Športno društvo Marmor Hotavlje je v avli osnovne šole v Gorenji vasi pripravilo multimedijsko predavanje ekstremnega kolesarja Jureta Robiča, rekorderja in večkratnega zmagovalca vztrajnostnega kolesarjenja preko Amerike ter drugih vztrajnostnih kolesarskih dirk po Sloveniji in svetu.

- končalo se je tridnevno druženje blizu 250 mladih smučarjev z različnih koncev sveta na 32. Pokalu Loka na Soriški planini. Slovesno odprtje tekmovanja je bilo v petek zvečer na Mestnem trgu, končalo pa se je v nedeljo zvečer z razglasitvijo ekipnih zmagovalcev. Drugič zapored so to mladi slovenski fantje in dekleta, ki so tudi posamično pobrali precej odličij.

28. februarja - v Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu sta Milena in Renata Miklavčič predstavili knjigo Milene Miklavčič, Pri hrastu na levo.

V mesecu februarju je minister za šolstvo in šport dr. Milan Zver v Hotelu Kokra na Brdu pri Kranju podelil letošnja, že dvainštirideseta,

Bloudkova priznanja za zaslužne športnike in športne delavce. Med letošnjimi dobitniki plaketa je tudi loški atlet Matic Osovnikar.

- Turistično društvo Sovodenj je v februarju praznovalo 35-letnico delovanja. Društvo slovi predvsem po etnografskih prireditvah Praznik koscev in Srečanje Janezov, po Folklorni skupini Sovodenj, Kvartetu Krehovci, pevkah Grabljice in turističnemu podmladku pri podružnični šoli Sovodenj. Gorenjska turistična zveza jim je za uspešno delo pri razvoju in prispevku k turizmu na Gorenjskem podelila priznanje.

- v dvorani Svobode v Žireh je domača gledališka skupina premierno uprizorila komedijo Frana Milčinskega, Gospodična Mici.

7. marca - v Sredinem večeru v Kašči na Spodnjem trgu je Knjižnica Ivana Tavčarja predstavila šege in navade od pomladi do zime. Predstavila jih je Dušica Kunaver.

8. marca - ob mednarodnem dnevu žensk je bilo v Galeriji Loškega muzeja priložnostno srečanje, ki so ga obogatili pesnica Neža Maurer, Trio kvartet iz Škofje Loke in podžupanja Mirjam Jan - Blažič. Po razstavi v galeriji o mojstru Plečniku je vodil muzejski kustos Jože Štukl.

- na Trati v Škofji Loki so položili temeljni kamen za novo športno dvorano. Slovesnosti so prisostvovali ravnateljica šole Karla Krajnik, župan Igor Draksler in direktor Tehnika Klemen Ferjančič.

11. marca - na Mestnem trgu je bil svečan sprejem za Matica Skubeta, ki je na mladinskem svetovnem prvenstvu v alpskem smučanju v Flachauu v slalomu osvojil zlato odličje.

16. marca - v dvorani DPD Svoboda Žiri je gostovala Drama SNG Maribor, s komedijo Tinori tenorji.

- v dvorani kulturnega doma v Poljanah je gledališka skupina DPD Svoboda Žiri predstavila komedijo Frana Milčinskega, Gospodična Mici.

- 18. marca** - s koncertom Škofjeloškega lovskega pevskega zbora so v Loškem muzeju odprli prenovljeno muzejsko zbirko živali.
- 23. marca** - Gimnazija Škofja Loka je v dvorani Loškega odra pripravila prireditev Rusijada 2007, s katero je predstavila delo svojih ruskih oddelkov. Prireditvi sta prisostvovala tudi ruski veleposlanik v Sloveniji dr. Mikhail Valentinovič Vanin in slovenski minister za šolstvo dr. Milan Zver.
- 24. marca** - v Sobotni matineji na Loškem odru so domači igralci uprizorili igro Ferija Lainščka, Ko se ptički ženijo, v režiji Juše Berce in Mete Petrač.
- ob materinskem dnevu je na Loškem odru gostoval KPD Sele na Koroškem, s prireditvijo Iz spomina A.
- 29. marca** - v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej Škofja Loka odprl dokumentarno razstavo 70 let Muzejskega društva v Škofji Loki, s katero so opozorili na delo, zasluge in vlogo muzejskega društva v širšem kulturnozgodovinskem kontekstu mesta in okolice. Razstavo je odprl župan Igor Draksler.
- 31. marca** - v župnijski cerkvi sv. Jurija v Stari Loki so v imenu hrvaške Pasijske dediščine nastopili trije renomirani umetniki: organist Mario Penzar in pevski solistki, altistki Martina Borse in Jelena Kodrić. Prvič na Slovenskem so izvedli znameniti Couperinov ciklus, Molitveno bogoslužje.
- 2. aprila** - loško Muzejsko društvo je ob svoji 70-letnici v Zagrebu predstavilo potujočo razstavo Škofjeloški pasijon, posebno tematsko številko Doneskov 14 in pripravilo nastop Koralnega zbora ljubljanske Akademije za glasbo, z organistom Tonetom Potočnikom, ki so predstavili glasbeno spremljavo uprizoritev Škofjeloškega pasijona.
- 4. aprila** - Knjižnica Ivana Tavčarja je v Kašči na Spodnjem trgu predstavila priročnik umetnosti pripovedovanja pravljic, z naslovom Sedi k meni, povem ti pravljico. Predstavili sta se Ljuba Jenče in Breda Benedik.
- 9. aprila** - v Uršulinski cerkvi v Škofji Loki je bil ob velikonočnih praznikih koncert, ki sta ga pripravili Območna izpostava JSKD in Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka. Predstavile so se altistka Jana Jocič, mezzosopranistka Saška Kolarič in sopranistke Vera Mlejnik, Marta Močnik in Francka Šenk.
- 11. aprila** - v Kašči na Spodnjem trgu sta Knjižnica Ivana Tavčarja in Muzejsko društvo Škofja Loka v Sredinem večeru predstavili magistrsko nalogo Darje Thaler, z naslovom Družbene implikacije Škofjeloškega pasijona in njegov pomen za identiteto Škofjeločanov.
- 12. aprila** - Kulturno društvo Loški oder je pripravilo premiero igre Uga Bettija, Kozji otok, v režiji Mihe Kalana. Predstavo so ponovili še 13., 14., 19., 20. in 21. aprila.
- v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je bilo območno srečanje plesnih skupin. Zvrstile so se različne skupine in solistični plesni nastopi z območja škofjeloške izpostave JSKD.
- 14. aprila** - v galeriji DPD Svoboda v Žireh so odprli likovno razstavo Jožeta Peternelja Mausarja, ob 80-letnici avtorjevega rojstva in 50-letnici njegovega ustvarjanja. Umetnikovo delo je predstavil Viktor Žakelj, v kulturnem programu je nastopil Logaški kvartet.
- Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti je v kulturnem domu v Retečah organiziral 27. srečanje tamburašev in mandolinistov Slovenije. Na tekmovanju je sodelovalo deset skupin iz Metlike, Vinice, Cirkovc, Gorišnice, Majšperka, Šmartnega pri Litiji, Vipave, Artič, Dragatuša in Reteč.
- 18. aprila** - v okviru Sredinih večerov, ki jih pripravlja Knjižnica Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu, je bila prireditev Beremo, poslušamo, gledamo, z gostom Ferijem Lainščkom. Pogovarjala se je Milena Miklavčič.

19. aprila - Skupina za lepšo Loko je že šesto leto zapored pripravilo cvetlični sejem v projektu Sejem bil je živ na Mestnem trgu.

- 120 učencev Osnovne šole Škofja Loka - Mesto je pod vodstvom desetih mentorjev na prireditvi Jezikamo jezike pokazalo znanje enajstih jezikov, ki so si ga pridobili pri učenju tujih jezikov.

22. aprila - v kulturni dvorani na Sovodnju so predstavili domoznansko knjigo Moj kraj skozi čas - življenje pod Ermanovcem, Bevkovim vrhom in Sivko. Kroniko je uredila Milka Burnik.

23. aprila - v kino dvorani v Škofji Loki je bil ob Dnevu upora koncert Partizanskega pevskega zbora.

- Glasbena šola Škofja Loka je v župnijski cerkvi pri Sv. Duhu pripravila večer komorne glasbe z orglami.

24. aprila - v Osnovni šoli Cvetka Golarja na Trati je bilo območno srečanje otroških in mladinskih pevskih zborov.

- v novi Jurjevi dvorani v Stari Loki je bila premierna uprizoritev igre Janeza Veiderja, Umorjeni škof, v režiji Boruta Gartnerja. Nastopila so pestra igralska ekipa, trije domači župnijski zbori, godalni orkester in pritrkovalci.

- v Galeriji Franceta Miheliča sta Loški muzej in Občina Škofja Loka pripravila kulturni večer Spomin na očeta ob 100-letnici rojstva akademika Franceta Miheliča. Pogovor je potekal med dr. Milčkom Komeljem in slikarjevo hčerjo Alenko Puhar. Srečanje je odprla dr. Jelka Pirkovič, državna sekretarka na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije.

26. aprila - v organizaciji Klekljarskega društva Cvetke so se v dvorani DPD Svoboda v Žireh pričeli Slovenski klekljarski dnevi, hkrati so odprli razstavo prtov in prtičev, ki so jih izdelale Cvetke; v teh dneh so predstavili številne klekljarske delavnice.

27. aprila - KUD Dražgoše je po 70. letih znova uprizoril staro ljudsko igro Sveta Lucija, ki jo je

prav za Dražgoše napisal Janez Evangelist Krek. V njej je opisal razprtije v Dražgošah in čudeže v nekdanji romarski cerkvi.

30. aprila - v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki je bil koncert zbora in komornega orkestra dunajske univerze.

1. maja - na Križni gori je bilo že 25. tradicionalno prvomajsko srečanje, ki ga je organizirala območna organizacija Zveze svobodnih sindikatov za Gorenjsko, skupaj z Lovsko družino Križna gora. Zbrane je pozdravil župan Igor Draksler, zaplesale so plesalke Plesno navijaške skupine Cvetke. Slavnostni govornik je bil Ladislav Kaluža, sekretar Sindikata delavcev trgovine Slovenije.

- v dvorani KUD Ivan Cankar Sv. Duh je Špas teater iz Mengša predstavil komedijo 5ženskom.

- v Domu na Fari je bil Žirovski večer v Škofji Loki. Predstavili so knjigo dr. Marije Stanonik Bele stezice v vrtincih življenja, ob tem je bilo tudi odprtje razstave fotografij iz knjige avtorja Franca Temelja. Sodelovali so še Kvartet kljunastih flaut AIR in kljekljarice.

11. maja - v okviru prireditev Grajski vitraž je v kapeli na Loškem gradu nastopil svetovno znani virtuoz klarinetist Ivo Papasov.

- v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je bilo Območno srečanje odraslih pevskih zborov 2007.

18. maja - Društvo upokojencev Škofja Loka je v predavalnici Osnovne šole Škofja Loka - Mesto pripravilo srečanje z Lojzeto Peterletom, z naslovom Kaj vemo o Evropski uniji.

- v Kulturnem domu v Železnikih so predstavili monografijo dr. Vide Košmelj, Železniki skozi čas.

19. maja - v Športni dvorani v Železnikih je bila javna tribuna na temo Razvoj turizma v občini Železniki.

23. maja - v Osnovni šoli Cvetka Golarja v Frankovem naselju je bil slovesen zaključek projekta Sonček - predstavitev oseb s posebnimi potrebami.

- 24. maja** - Območno združenje borcev in udeležencev NOV Škofja Loka in Občinski odbor ZB NOV Železniki sta v restavraciji Lušina na Češnjici pripravila pogovor z zgodovinarjem dr. Božom Repetom na temo Kakšno mesto ima NOB v zgodovinskem spominu Slovencev.
- 26. maja** - Atelje Clobb je na Mestnem trgu pripravil celodnevno prireditev, z naslovom Mestni trg v barvah. Pripravili so likovno in fotografsko razstavo mladih neveljavljenih umetnikov, videoinstalacijo, predstavo sodobnega plesa, likovne delavnice, igrali so ulični glasbeniki, najmlajše je zabaval klovn, zvečer je bila ulična predstava Malega princa, modna revija Street Fashion, za konec je bil še koncert skupine Gal in galeristi.
- na Lubniku so se srečali planinci - Lubnikarji, ki že 32 let gojijo ljubiteljsko hojo na Lubnik. Nad 480 Lubnikarjev je v jubilejnem letu izpolnilo normo 15 pohodov na Lubnik. Kulturni program so izvedli Lubnikarji in Kamniški koledniki.
- 27. maja** - v Davči je Turistično društvo v prostorih nekdanje trgovine odprlo etnografski muzej, ki so ga uredili s pomočjo evropskega denarja. Muzej je posvečen predvsem predelavi lanu.
- 2. junija** - na dvorišču Boncljeve hiše na Plavžu v Železnikih je potekal četrti večjezični literarni maraton Mavrica neba. Ob tej priložnosti je pesnica Neža Maurer predstavila svojo najnovejšo pesniško zbirko, z naslovom Raj.
- na Blegošu so se srečali najstarejši člani loškega Planinskega društva, hkrati je bilo tudi 1. srečanje Blegoških korenin po vzoru Kluba Lubnikarjev. Že prvo leto sta 202 pohodnika izpolnila normo 15 vzponov na vrh Blegoša.
- 6. junija** - v kapeli na Loškem gradu je bil zaključni koncert učencev posameznih oddelkov, kitarskega in godalnega orkestra ter skupine tolkal Glasbene šole Škofja Loka. Nagrajencem na regijskih in državnih tekmovanjih so podelili pohvale in nagrade.
- v Miheličevi galeriji v Kašči na Spodnjem trgu so odprli razstavo izdelkov in del dijakov Srednje lesarske šole Škofja Loka. Razstavljenih je bilo več kot dvajset izdelkov.
- 8. junija** - na Mestnem trgu je bil 7. večer slovenskih viž v narečju, ki ga je organiziral Radio Sora. V tekmovalnem delu se je pomerilo dvanajst narodnozabavnih ansamblov. Po glasovanju občinstva je zmagal ansambel Poljanski koledniki, s skladbo Košna u snežjet.
- v Galeriji Loškega muzeja je Loški muzej odprl razstavo Plečnik na Loškem, ob 50-letnici smrti arhitekta Jožeta Plečnika. Razstavo, ki so jo pripravili sodelavci Loškega muzeja, je oblikovala Jasna Vastl, katalog sta oblikovala Miljenko in Maja Licul. V njem so prispevki o arhitektu Plečniku izpod peresa Jane Mlakar, Damjana Prelovška, Svetka Kobala, Toneta Mlakarja in Franceta Štukla. Razstavo je odprl dr. Damjan Prelovšek, direktor Direktorata za kulturno dediščino na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije.
- 9. junija** - v Škofji Loki se je končal peti Teden podeželja na Loškem, ki ga je organizirala Razvojna agencija Sora. Prireditve so se pričele 2. junija s Tržnico kmetijskih pridelkov in izdelkov na Mestnem trgu, nato so sledili: pohod po Čebelarški poti mimo Sv. Urbana, kolesarjenje po Loški kolesarski poti na Blegoš, tržnica kmetijskih pridelkov in izdelkov v Gorenji vasi, predavanje dr. Marjana Simčiča, Uravnotežena prehrana - prednosti lokalne samooskrbe. V Žireh so predstavili uresničevanje Programa razvoja podeželja občin na Škofjeloškem v letih 2006 in 2007 oziroma štirih projektov Interreg IIIA za razvoj podeželja, ustanovili so tudi Lokalno akcijsko skupino za razvoj podeželja na škofjeloškem območju.
- v Škofji Loki in Ljubljani je od 6. do 9. junija potekala 11. evropska konferenca o rehabilitaciji in politiki do drog (EFTC) v organizaciji EFTC in društva Projekt Človek. Regionalna

- konferenca je bila v Škofji Loki, udeleženci so obiskali tudi Sopotnico, kjer deluje Terapevtska skupnost Sopotnica.
- pet gorenjskih mest, med njimi tudi Škofja Loka, sodeluje v projektu Sejem bil je živ, ki ga sofinancira norveški finančni mehanizem. V Škofji Loki je bila organizirana delavnica, na kateri so si norveški mentorji seznanili, kako pri nas projekt poteka, na primeru norveškega mesta Rena so gostje prikazali vzporednice in možnosti, kako tudi Škofji Loki vniti življenje v staro mestno jedro. Po tem projektu v Škofji Loki obnavljajo Sokolski dom za potrebe večnamenske kulturne dvorane, ki bo namenjena koncertom, seminarjem, posvetom, konferencam, razstavam in srečanjem.
 - v športni dvorani v Železnikih je bila osrednja prireditev v počastitev stoletnice Čipkarske šole v Železnikih. Ta je neprekinjeno delovala do leta 1960, obudili so jo leta 1994.
- 13. junija** - v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je bil dobrodelni koncert Mešanega pevskega zbora Gimnazije Škofja Loka. Posvetili so ga dobrodelnim aktivnostim Društva Gaudeamus, ki na šoli deluje kot samostojno dobrodelno društvo za pomoč dijakom v socialni stiski.
- 14. junija** - od 5. do 14. junija je v Škofji Loki potekal Teden obrti in podjetništva na Loškem, v organizaciji Območne obrtne zbornice Škofja Loka, Gospodarske zbornice Slovenije - območne zbornice za Gorenjsko in Razvojne agencije Sora. Organizirali so predstavitev Možnosti izobraževanja in zaposlovanja v obrti, delavnico o Finančnih spodbudah za podjetnike, na Mestnem trgu so potekali praktični prikazi obrti, 10. športne igre obrtnikov Slovenije in okrogla miza Podjetniške priložnosti.
- 15. junija** - Kulturno društvo Loški oder in Teater Frnikula sta v gledališču na Spodnjem trgu pripravila krstno uprizoritev predstave Martine Šiler, Reykjavik, v režiji Mihe Kalana. S to predstavo so 16. junija gostovali na Dobu.
- 16. junija** - v okviru Poletne muzejske noči je Loški muzej Škofja Loka pripravil muzejski koncert revijskega orkestra Divertimento na dvorišču Loškega gradu. Ob tej priložnosti je bil prost vstop v muzejske zbirke in javno vodstvo v Galeriji Franceta Miheliča v Kašči na Spodnjem trgu.
- 17. junija** - v Uršulinski cerkvi v Škofji Loki je bil letni koncert z orkestrom in solisti komornega pevskega zbora Aeternum.
- 19. junija** - v Galeriji Krvina v Gorenji vasi so odprli likovno razstavo ljubiteljskega slikarja Janeza Jana iz Jarče doline pri Žireh, staroste žirovskih slikarjev samorastnikov. Razstavo je odprl Miran Potrč, poslanec Državnega zbora, o umetniku in njegovem delu je govoril Boštjan Soklič, kustos Loškega muzeja Škofja Loka.
- 21. junija** - ob žirovskem občinskem prazniku je bil v cerkvi sv. Ane na Ledinici pri Žireh koncert Kvarteta kljunastih flavt, z gostoma Cvetom Kobalom na flavti in Damjanom Stanešičem na kitari.
- v dvorani Loškega odra je bila zaključna prireditev Vrta Škofja Loka. LDS Vrtec Škofja Loka je pripravil igrico Janeza Bitenca, Pikapolonica in Pika.
- 22. junija** - Planinsko društvo Škofja Loka je ob svoji stoletnici in ob občinskem prazniku na Mestnem trgu pripravilo Večer planinskih pesmi. Mešani pevski zbor Lubnik, Moški lovski pevski zbor, Moški pevski zbor Loških tovarn hladilnikov, Gorenjevaški oktet in Logaški oktet so nad 300 zbranim na Mestnem trgu prepevali planinske in druge pesmi. Lepo izveden program sta popestrila z nagovori tudi župan občine Igor Draksler in predsednik PD Jože Stanonik.
- 23. junija** - osrednja občinska proslava ob dnevu državnosti s kresovanjem je bila pred plavžem v Železnikih.
- v župnijski cerkvi sv. Martina v Žireh je bil v okviru 6. poletnega orgelskega ciklusa komorni

koncert tria Seraphim.

- že sedmo leto zapored na Godešiču na kresni večer pripravijo kulturno prireditev Večer na vasi. Slavnostni govorniki na prireditvi, ki jo prirejajo tudi v počastitev dneva državnosti, so bili minister za obrambo Karl Erjavec, loški župan Igor Draksler in predstavnik Sveta KS Godešič Ciril Golar. Na večeru so predstavili knjigo Godešič ob tisočletju, v kulturnem programu so sodelovali vokalna skupina Trio kvartet, tamburaška skupina Bisernica in pritrkovalci.
- na turistični kmetiji Ljubica, po domače Pr' Brdarju, na Vinharjih v Poljanski dolini je Združenje turističnih kmetij, skupaj s Slovensko turistično organizacijo, predstavilo šesti katalog slovenskih turističnih kmetij, natisnjen v petih jezikih. Domača turistična kmetija je ob tej priliki od Kmetijsko gozdarske zbornice prejelo znak za specializirano ponudbo za otroke brez spremstva staršev.

24. junija - ob občinskem prazniku Občine Žiri je bila slavnostna seja žirovskega občinskega sveta, s podelitvijo priznanj najzaslužnejšim občanom. Častni občan je postal slikar in pisatelj Jože Peternelj Mausar, priznanja so dobili Marica Albreht, Viki Žakelj in Društvo žirovskih tabornikov - Rod zelenega žirka. Posebna priznanja župana Bojana Starmana so prejeli Peter Naglič, Rado Jan, Adolf Križnar in Alfonz Zajec.

- v športnem parku Rovn v Selcah se je zaključilo praznovanje 110 letnice PGD Selca. Ob tej priliki so razvili nov prapor društva in podelili odlikovanja članom za dolgoletno sodelovanje. PGD Selca je prejel iz rok poveljnika Gasilske zveze Slovenije bronasto plaketo gasilske zveze.

27. junija - na gradu Podsreda v Kozjanskem parku so odprli projekt Emina romarska pot, ki je speljana preko Avstrije in Slovenije. Na Škofjeloškem gre pot od Žirov do Javorij, v Škofjo Loko in Crngrob, v Sušo in Sorico.

Organizacijo na Loškem je prevzel LTO Blegoš, ki je spomladi že zaključil Projekt prekomejnega trženja kulturnega turizma, v katero je, poleg loškega, vključena še južnokoroška kulturna ponudba.

- Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka je v Mali galeriji Občine Škofja Loka na Mestnem trgu odprlo filatelistično razstavo ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka.

28. junija - v Galeriji Ivana Groharja je Združenje umetnikov Škofja Loka odprlo razstavo likovnih del, ki so nastala na 11. koloniji Iveta Šubica v Poljanah. Skupna tema ustvarjalcev na koloniji je bila slika Iveta Šubica, Mrtva ptica, iz leta 1956. Ob otvoritvi je društvo podelilo tudi Groharjevo štipendijo, ki jo je za leto 2007 prejel avtor stripov Iztok Sitar iz Poljan.

- v Škofji Loki so ob občinskem prazniku odprli obnovljeni cestni odsek Podlubnik-Klančar. Odsek je zgrajen s pločniki, dvema semaforiziranimi križiščema, kolesarsko stezo in novim dovozom do blagovnice.

29. junija - na Loškem gradu je bila ob občinskem prazniku slavnostna akademija, na kateri so podelili priznanja Občine Škofja Loka za leto 2007. Zlati grb je prejel Franc Šifrar za uspehe na področju obrti in podjetništva, srebrni grb Planinsko društvo Škofja Loka ob stoti obletnici ustanovitve, bronaste grbe so prejeli Blaž Jesenko za delo v krajevni skupnosti Trata, Jani Klemenčič za zasluge pri uspehu loškega rokometa in Anton Hafner za trud pri prenovi Kristalne dvorane v Sokolskem domu.

- v žirovskem prenovljenem muzeju so predstavili projekt Pozdravljeni, ljubitelji utrdb. Zbirka prikazuje življenje na Žirovskem med obema vojnama v času Rupnikove linije.

30. junija - v Športni dvorani v Železnikih je bila slavnostna akademija ob občinskem prazniku, letos je bil posebej posvečen 90-letnici smrti rojaka Janeza Evangelista Kreka, stoletnici Planinskega društva za Selško dolino,

110-letnici PGD Selca in stoletnici čipkarske šole v Železnikih. Na akademiji je postal častni občan dr. Jože Možgan, plaketi občine sta prejeli PGD Selca in PD za Selško dolino Železniki, priznanja občine so prejeli Stanislav Koblar, Marjan Kalan ter PGD Davča.

7. julija - Razvojna agencija Sora je na Mestnem trgu v Škofji Loki pripravila tržnico kmetijskih pridelkov in izdelkov blagovnih znamk Dedek Jaka in Babica Jerca: kruh iz krušne peči, mlečne izdelke, jušne rezance, med, dražgoške kruhke, čipke ter druge izdelke domače in umetne obrti.

10. julija - predstavniki borčevskega združenja ANPI iz Gorice so skupaj s predstavniki loške borčevske organizacije obiskali garibaldinska spomenika na Rovtu in pri Sv. Lenartu v Selški dolini; italijanski borci so tu sodelovali v zadnji ofenzivi na Gorenjskem.

12. julija - na seji občinskega sveta v Škofji Loki so razglasili osemnajst cerkva v loški občini za kulturni spomenik lokalnega pomena, za pet cerkva pa so pričeli postopek za njihovo umestitev v register kulturnih spomenikov nacionalnega pomena. To so cerkve v Bodovljah, Logu, Sopotnici in Stari Loki.

14. julija - v Novi Oselici so se v soboto zbrali številni Janezi iz vse Slovenije, na svojem že 20. srečanju, v nedeljo pa je Turistično društvo Sovodenj organiziralo še Praznik koscev s pokošnico, z igro o življenju na vasi, z naslovom Novorojenec pri hiši.

21. julija - v okviru sobotnih promenad na Mestnem trgu je nastopila pevka iz Poljanske doline Neisha.

22. julija - v Železnikih so se zaključili že 45. Čipkarski dnevi. Letošnja novost so bila s čipkami okrašena okna v starem delu mesta. Pred muzejem je v nedeljo potekala predstavitev domačih obrti in kulinarike, tradicionalno tekmovanje klekljaric in klekljarjev, v osnovni šoli pa občni zbor Združenja slovenskih klekljaric. Domače kulturno društvo Scena je v Egrovem

vrtu uprizorilo ljubezensko dramo Al' je bolš žebjar al' tovarnik?, avtorja Jožeta Tavčarja.

28. julija - v okviru sobotnih promenad na Mestnem trgu so nastopili Uroš Perič&Trio.

29. julija - Turistično društvo Žirovski vrh je že desetič pripravilo etnografsko prireditev Praznik žetve. Prikazali so žetev ovsas po starem, skupaj z žanjicami, glasbo, malico, po žetvi pa so prikazali tudi mlatenje žita s cepci in geplom. Predstavili so tudi knjigo Cilke Štucin Življenjska zgodba kmetice iz Žirovskega Vrha.

- Konec meseca julija so v družbi za proizvodnjo elektromotorjev in gospodinjstkih aparatov Domel Železniki začeli proizvodnjo v novi dvorani, ki so jo zgradili na mestu nekdanje zanimive okrogle proizvodnje dvorane. Nova dvorana omogoča postavitev sodobne proizvodnje. Družba je postala pomemben dobavitelj tudi za avtomobilsko industrijo, v prihodnosti pa stavijo na gorilne celice.

- Društvo prijateljev mladine Škofja Loka je, v sodelovanju z Loškimi muzejem in Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka, že 13. leto zapored pripravilo julijski počitniški program Hura, prosti čas, pod naslovom Dobimo se ob pol desetih.

5. avgusta - Turistično društvo Stari vrh je pripravilo tradicionalno etnografsko prireditev Dan oglarjev. Kopo na Grebljici so prižgali že v soboto, večer je popestrila skupina Maas buben iz Belgije. V nedeljo so prikazali stare in že skoraj pozabljene običaje hribovskih kmetij, kot so spravilo lesa, priprava drv za kopo, postavljanje kope in na koncu še uporabo oglja. V kulturnem programu so nastopili folklorna skupina ter ljudski pevci in godci.

- Prosvetno društvo Sotočje Škofja Loka je na Sv. Ožboltu nad Škofjo Loko pripravilo semanji dan, ki se je pričel z mašo, nadaljeval pa z 11. srečanjem ljudskih pevcev in godcev, ponudili so domače krofe, jedi na žaru in pijačo. Zabaval jih je ansambel Rožmarin.

8. avgusta - Društvo podeželskih žena Blegoš in

škofjeloška kmetijska svetovalna služba sta priredila pri koči na Blegošu 30. srečanje podeželskih žena. V kulturnem programu so nastopili Folklorna skupina Javorje, harmonikar Peter Debeljak, Bogdan Žontar v vlogi graničarja in Poljanski koledniki.

15. avgusta - v Podlubniku so blagoslovili kapelico Marijin hramček, ki so jo zaradi rekonstrukcije ceste morali prestaviti s starološke na podlubniško stran selške vpadnice v Škofjo Loko.

19. avgusta - Turistično društvo Davča je pripravilo tradicionalno etnografsko prireditev, Dan teric. Prikazali so predelavo lanu od bilke do platna, s pripadajočimi šegami in navadami.

23. avgusta - v Galeriji Ivana Groharja je Loški muzej odprl razstavo likovnih del Pavla Florjančiča z naslovom Živožitja. V kulturnem programu je nastopila pesnica Neža Maurer, ki je napisala pesmi na temo Florjančičevih slik.

25. avgusta - Lions klub Škofja Loka je, v sodelovanju z Rotary klubom na Loškem gradu, priredil dobrodelni koncert za pomoč najbolj potrebnim socialne pomoči v občini Škofja Loka. Nastopili so tenorist Janez Lotrič, sopranistka Vera Mlejnik in orkester Simfonika z Vrhniko, pod vodstvom dirigenta Marka Fabiana.

- Lions klub Velenje je Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka, krajevnima enotama Gorenja vas in Poljane, poklonil več kot 700 knjig slovenskih in tujih avtorjev.

- v okviru sobotnih promenad na Mestnem trgu je na jazz večeru nastopil Grašič&Boško Petrovič quartet.

27. avgusta - od 20. do 27. avgusta je bila v Škofji Loki 3. mednarodna poletna šola Loca Musica. Pri priznanih mentorjih se je izpopolnjevalo 48 mladih glasbenikov. Na otvoritvenem koncertu 20. avgusta so se v Kristalni dvorani na Mestnem trgu predstavili mentorji in dobitniki lanskih nagrad Loca Musica. V tem času so

se udeleženci poletne šole spoznali tudi z Grindeajnino tehniko sproščanja in s skrivnostmi crngrobskih orgel. Ob koncu so bili trije zaključni koncerti v Kristalni dvorani in kapeli Loškega gradu.

29. avgusta - stranka SLS je v okviru predtaborških srečanj na Gorenjskem v Kašči v Škofji Loki pripravila že drugo okroglo mizo o cestah, tokrat so predstavili četrto razvojno os, ki predvideva povezavo zgornje Savske in zgornje Soške doline, Tolminskega, Cerkljanskega, Poljanske doline in preko loške obvoznice povezavo z Medvodami in Ljubljano. Načrte so predstavili ministra Janez Podobnik in Janez Božič, Vili Žavrlan z direktorije za državne ceste in župana Škofje Loke Igor Draksler ter Železnikov Mihael Prevc.

31. avgusta - Na Mestnem trgu so končali s prenovno znamenite Homanove hiše. Dela, ki so potekala od meseca aprila pod nadzorom republiškega zavoda za spomeniško varstvo, so stala 66 000 evrov, od tega jih je 27 000 prispevala država.

1. septembra - v novo šolsko leto so v Poljanah vstopili z novo športno dvorano, ki bo poleg šolski mladini, namenjena tudi drugim občanom. Poleg dvorane je osnovna šola pridobila še zunanje rokometno igrišče, tri tartanske steze in tribune.

13. septembra - v kapeli Loškega gradu je bil koncert glasbene skupine Dom-Gymnasiums iz Freisinga, ki goji glasbo iz zakladnice ljudskega izročila Bavarske.

18. septembra - Selsko dolino, še zlasti Železnike, delno tudi Škofjo Loko so prizadejale katastrofalne poplave, kakršne tamkajšnji ljudje ne pomnijo. V Železnikih je narasla voda zahtevala tri smrtne žrtve. Pri odpravljanju posledic je pomagala vsa Slovenija, pri čiščenju Železnikov je sodelovalo več kot tri tisoč gasilcev, pripadnikov civilne zaščite in prostovoljcev. Po prvih ocenah je bilo na cestah za 25 milijonov evrov škode, na objektih za deset milijonov,

škode na vodovodu je bilo tri milijone, 43 milijonov evrov pa na vodotokih. Dvesto objektov je bilo v celoti ali delno uničenih, dvajset gospodinjstev je ostalo brez vsega. Veliko škode je nastalo v industrijski proizvodnji, ki je za nekaj časa obstala. Odnoslo in uničilo je več kot sto osebnih avtomobilov. Davča je bila še dolgo odrezana od sveta, povezavo s svetom je imela preko Poljanske doline. V Škofji Loki je poplavilo šolska poslopja v Podlubniku, hiše v Vincarjah, Fužinskem predmestju in na Sorški cesti. Poleg ministrov slovenske vlade je 27. septembra obiskalo prizadete kraje trinajst veleposlanikov tujih držav v Sloveniji in se seznanilo s posledicami katastrofalnih poplav.

21. septembra - v Galeriji muzeja v Železnikih je muzejsko društvo odprlo prvo samostojno razstavo slikarskih del domačinke Frančiške Kavčič, z naslovom Podobe.

25. septembra - v prostorih Ljudske univerze Škofja Loka so odprli razstavo cvetličnih aranžmajev udeleženk študijskega krožka Cvetje - veselje in lepota ustvarjanja.

27. septembra - v okviru Dnevoev evropske kulturne dediščine je Loški muzej ob dopolnjeni razstavi Plečnik na Loškem pripravil predavanje dr. Damjana Prelovška o Jožetu Plečniku, največjem slovenskem arhitektu 20. stoletja.

29. septembra - v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki je bil koncert baročne orgelske glasbe Milka Bizjaka.

- ob koncu septembra so odprli Loško učno pot. Speljana je krožno na poti proti Lubniku, na njej pa lahko sprehajalci spoznajo drevesne vrste, lesne gobe, naravne in kulturnozgodovinske znamenitosti. Nastala je s sodelovanjem Osnovne šole Ivana Groharja, Srednje lesarske šole, Planinskega društva, Gobarskega društva iz Škofje Loke in Zavoda za gozdove v Kranju.

- v septembru so se začela obnovitvena dela na severovzhodnem stolpu loškega gradu, z odprtjem starega vhoda in obnovo klančine do

ttega vhoda. Že v decembru 2006 je bila končana obnova dvoriščne fasade. Obnovo gradu sofinancirata Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in Občina Škofja Loka.

- Loški muzej Škofja Loka je v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu odprl fotografsko razstavo Edi Šelhaus in Škofja Loka. Avtor, loški rojak Edi Šelhaus, je razstavo posvetil svoji mami Julijani, fotografkinji in lastnici Fotoateljeja Šelhaus v Škofji Loki.

4. oktobra - ansambel Loškega odra je pripravil premiero igre Michaela Frayna, Hrup za odrom, v režiji Matije Milčinskega. V oktobru so predstavo ponovili še osemkrat.

- v Železnikih so odprli informacijsko pisarno ministrstva za okolje in prostor, namenjena vsem območjem, ki jih je prizadelo septembrsko neurje. Pisarna je pomagala pri sanaciji po ujmi, obnovi javne infrastrukture ter izdelavi elaboratov, ki so bili nujni za pridobitev sredstev iz strukturnih in kohezijskih skladov.

6. oktobra - v starološki župnijski cerkvi je bil dobrodelni koncert za pomoč ljudem, ki so jih prizadele katastrofalne poplave v Železnikih. Na koncertu Domači za domače so nastopili tenorist Janez Lotrič, ob spremljavi Toneta Potočnika, Darja Švajger, ob spremljavi pianista Jake Puciharja, in Slovenski oktet.

11. oktobra - Ljudsko ljubiteljsko gledališče Stara Loka je pripravilo predstavo zgodovinske igre Janeza Veidra, Umorjeni škof. Predstava, ki govori o umorjenem freisinskem škofu Konradu V. leta 1412 na Loškem gradu, je bila v novi Jurjevi dvorani v Stari Loki. Druge predstave so bile še 12., 13., 18., 19. in 20. oktobra.

- nizozemska ministrica za kmetijstvo Geritje Verburg si je v spremstvu državne sekretarke ministrstva za kmetijstvo Branke Tome ogledala Ingličevo kmetijo v Srednji vasi pri Poljanah, na kateri obdelujejo 17 hektarjev lastnih in najetih zemljišč, redijo 35 govedi, od tega 19 krav molznic, in imajo 105 000 litrov

mlečne kvote. Ukvarjajo se tudi s čebelarstvom.

- 12. oktobra** - Društvo tabornikov Rod zelenega Žirka iz Žirov je s slavnostno prireditvijo in razstavo počastilo petdesetletnico delovanja.
- na vrhu Blegoša so se zbrali mladi planinci vseh planinskih krožkov osnovnih šol Ivana Groharja, Cvetka Golarja, Škofja Loka - Mesto in podružnične osnovne šole iz Reteč. Ob koči so izvedli prijeten program.
- 17. oktobra** - na Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu se je Milena Miklavčič pogovarjala s predsednikom Društva pisateljev Slovenije, pisateljem in publicistom Vladom Žabotom.
- Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v Galeriji DPD Svoboda v Žireh pripravila petkov literarno-glasbeni večer, z naslovom Svetloba bolečine - predstavitev dveh pesniških zbirk Neže Maurer, Od tebe k meni in Raj. Nastopili so Nadja Strajnar Zadnik, Marija Lebar, Marko Črtalič in Kvartet Trio.
 - Kino Sora iz Škofje Loke je za letošnje filmsko gledališče, ki je potekalo ob petkovih večerih od 19. oktobra do 14. decembra predvajal naslednje filme: Veter, ki trese ječmen, Petelinji zajtrk, Pevec, Planet terorja, Notranje zadeve, Lak za lase, Sicko, Po poroki in Gospodična.
 - pri tedniku Kmečki glas so letos že dvajsetič v akciji Živimo s podeželjem podelili nagrade in priznanja najbolje urejenim kmetijam. Med nagrajenimi sta tudi dve iz škofjeloškega območja: družina Pintar iz Zgornje Sorice in družina Tušek iz Rovt v Selški dolini.
 - v Groharjevi galeriji na Mestnem trgu so odprli razstavo del, nastalih na Mali Groharjevi koloniji. Že tradicionalne kolonije so se udeležili nadarjeni učenci iz tridesetih slovenskih šol, najboljši so bili nagrajeni. Organizatorja JSKD in Občina Škofja Loka sta letos dodala še prvi likovni sejem mladih.

22. oktobra - v avli občine na Mestnem trgu je Planinsko društvo Škofja Loka odprlo foto razstavo z izletov škofjeloških planincev, avtorjev Irisa Todoroviča in Matjaža Peternelja. Nekaj fotografij sta dodala tudi Slavica Laznik in Jože Stanonik.

23. oktobra - v Osnovni šoli Ivana Groharja v Podlubniku so odprli fotografsko razstavo Jureta Nastrana o škofjeloških športnikih.

24. oktobra - v Galeriji Franceta Miheliča v Kašči na Spodnjem trgu je bil redni občni zbor Turističnega društva Škofja Loka.

- Območna obrtna zbornica Škofja Loka je že tradicionalno slovesno podelila priznanja obrtnikom ob delovnih jubilejih. Podelili so 49 priznanj za desetletno, 16 priznanj za dvajsetletno in 6 priznanj za tridesetletno ukvarjanje z obrtno dejavnostjo.

26. oktobra - ob 100-letnici Planinskega društva Škofja Loka sta bila v Groharjevi galeriji na Mestnem trgu dva dogodka, zlita v enega: Loški muzej je odprl dokumentarno razstavo 100 let Planinskega društva Škofja Loka in predstavitev zbornika z enakim naslovom, ki ga je izdalo loško planinsko društvo. Svoj pomemben prispevek ob odprtju razstave je z nagovorom in voščilom dodal župan Igor Draksler.

27. oktobra - Občina Škofja Loka in komisija za evidentiranje in urejanje povojnih grobišč sta na pokopališču v Lipici pripravili žalno slovesnost za pobitimi domobranci in njihovimi svojci ob dnevu spomina na mrtve.

30. oktobra - Združenje borcev za vrednote NOB Škofja Loka je ob dnevu spomina na mrtve pripravilo žalne slovesnosti: v Dražgošah 28. oktobra, na Hotavljah, v Leskovicah, Gorenji vasi in Škofji Loki 29. oktobra, v Železnikih 30. oktobra, na Trebiji, v Poljanah, v Žireh, na Godešiču in pri Sv. Duhu pa 1. novembra.

Popravek iz 53. številke

V 53. številki Loških razgledov je bil na strani 161 objavljen nemški povzetek članka Bojana Koflerja z naslovom: Soriška pretnerija, novoopisana podvrsta slepega jamskega hrošča s Soriške planine in Ratitovca. Zaradi tiskarskega škrata objavljamo nemški povzetek še enkrat.

Zusammenfassung

***Pretneria latitarsis soriscensis* , eine neubeschriebene Unterart des blinden Höhlenkäfers von der Alm Soriška planina und vom Ratitovec**

Die Umgebung von Škofja Loka, Železniki und Žiri überrascht immer wieder aufs Neue mit Funden für die Wissenschaft, mit neuen Arten und Unterarten der blinden unterirdischen Käferfauna. Der Verfasser berichtet diesmal über die Beschreibung einer neuen Unterart des blinden Höhlenkäfers der Gattung Pretneria, die in den Höhlen und Schächten auf der Alm Soriška planina und des Ratitovec siedelt. Nach der Soriška planina, ihrem ersten bekannten Fundort wurde die neue Unterart der Pretneria Pretneria latitarsis soriscensis genannt. Bisläng sind 6 Fundorte in einer Seehöhe von 1300 bis 1500 m bekannt. Es handelt sich stets um Höhlen und Schächte in kalten tiefen Dolinen an den Nordhängen des Ratitovec und der Soriška planina. In der Regel wurde die Unterart in Fallen schon wenige Meter vom Eingang, am liebsten auf Flecken aus schmelzendem Schnee und Eis gefunden. Niemals aber in den Höhlen und Schächten an der Südseite der Soriška planina.

OBJAVE VIROV

[24. 4. 1437 — 24. 4. 1438]

(Škofja Loka 1437)

Racio facta cum domino Frengnano¹ etc., capitaneo in Laakh,² de anno etc. XXXVII°, qui expiravit Georii de anno etc. XXXVIII° et est facta Wiennē³ feri quarta ante festum sancti Pangracii [7. maj] anno etc. XXXVIII°.

Remanent domini Frisingensis⁴ de anno etc. XXXVI°.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
Primo in denariis <i>m</i> 168½ <i>ß</i> 43.	168	123	
Tritici mod. 134 per <i>ß</i> 60 mod., facit <i>m</i> 50 <i>ß</i> 40.	50	40	
Siliginis mod. 222½ messel 2 qr. 1½ per <i>ß</i> 48 mod., facit <i>m</i> 67 minus <i>ß</i> 6.	66	154	
Avene mod. 1360 qr. 1½ per <i>ß</i> 24 mod., facit <i>m</i> 204 <i>ß</i> 9.	204	9	
Milii mod. 41½ messel 2 per <i>ß</i> 36 mod., facit <i>m</i> 9 <i>ß</i> 66.	9	66	
Ordei mod. 2½ per <i>ß</i> 28 mod., facit <i>ß</i> 70.	—	70	
Mixture mod. 13 per <i>ß</i> 32, facit <i>m</i> 2½ <i>ß</i> 16.	2	96	
	333	115	

⌘ **Summa** bladi facit *m* 333½ *ß* 35.

Summa remanencie in den(ariis) et blado
predicto facit *m* 502 *ß* 78.

502 78

Matjaž Bizjak

1.01 Izvirni znanstveni članek

3. del -
Obračuni gospostva Škofja Loka
1437-1439

Kaufsal

- It zu Sam haben ze Truist genomen. xxiij vuch albeg
j vuch rumb j g und vuch j fat g vuch j huj
- It ze Gassenlay xxi j
- It xij j zu gantz dauay ze Truist
- It j g j zering dem Meiler der dem cruen Karost hat
- It xij pferds yedem xxiij j für die sey ft g j j xxiij
- It xij pferds yedem xxiij j für her und eis ft j xxiij
- It und yedem xxiij boot und j hely habid ges traest
faat Silge auch j dach und j
- It aber xij pferds gan vuch yedem xxiij j für her und
eis und xxiij boot und yedem j Kaufman habid
faat g j j xxiij Silge auch j dach und j
- It xxiij j dem yaler für die legt zu mach
- It g j j xxiij dem greey dex mit dem Kaufal aus gey
vuch ganz ist xxiij.
- It xxiij j pruchtacht magrecht von auffheyl auf die wüch
Suma des Kaufsals fat g vuch j vuch j
Silge auch j dach und j

Part in der vest

- It dem lungen Spard von dem fluss zu dem guttich
tor zu macher xxi j
- It von dem Ols zu dem Brasser tor zu passier und
vuch ein Eysern pant darauf j xxi j
- It aber vuch j neben fluss dazgü xxi j j
- It von pander Kuty an der Gystich in der vest
und bey dem Garstal und von der Emperey zu
vuch macher g j

KODEKS

BayHStA, HL Freising 70

Obračuni gospostva Škofja Loka
1437–1448

[24. 4. 1437 — 24. 4. 1438]

(Škofja Loka 1437)

5

fol. 7 *Racio facta cum domino Frengnano¹ etc., capitaneo in Laakh,² de anno etc. XXXVII°, qui expiravit Georii de anno etc. XXXVIII° et est facta Wienne³ feria quarta ante festum sancti Pangracii [7. maj] anno etc. XXXVIII°.*

10

Remanent domini Frisingensis⁴ de anno etc. XXXVI°.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
‡ Primo in denariis <i>m</i> 168½ <i>ß</i> 43.	168	123	
15 # Tritici mod. 134 per <i>ß</i> 60 mod., facit <i>m</i> 50 <i>ß</i> 40.	50	40	
Siliginis mod. 222½ messel 2 qr. 1½ per <i>ß</i> 48 mod., facit <i>m</i> 67 minus <i>ß</i> 6.	66	154	
Avene mod. 1360 qr. 1½ per <i>ß</i> 24 mod., facit <i>m</i> 204 <i>ß</i> 9.	204	9	
Milii mod. 41½ messel 2 per <i>ß</i> 36 mod., facit <i>m</i> 9 <i>ß</i> 66.	9	66	
20 Ordei mod. 2½ per <i>ß</i> 28 mod., facit <i>ß</i> 70.	—	70	
Mixture mod. 13 per <i>ß</i> 32, facit <i>m</i> 2½ <i>ß</i> 16.	2	96	
	333	115	
‡ Summa bladi facit <i>m</i> 333½ <i>ß</i> 35.			
25 Summa remanencie in den(ariis) et blado predicto facit <i>m</i> 502 <i>ß</i> 78.	502	78	

fol. 7'

Anno^o etc. XXXVII°

30

Percepta census

Summa facit <i>m</i> 444 <i>ß</i> 57 p 9 <i>ß</i> 1.	1	444	57	9
Von vndersessen ze Lengenueld ⁵ <i>ß</i> 100.	—	100		
Stewra extraneorum <i>m</i> 226½ <i>ß</i> 10.	226	90		
35 Census camere extraneorum <i>m</i> 8 ^a) <i>ß</i> 40.	8	40		
Pro pullis <i>m</i> <i>ß</i> 5.	5	—		
Von grewtten <i>m</i> 1.	1	—		
De decimis <i>m</i> 45½ <i>ß</i> 51 <i>ß</i> 15.	15	45	131	
40 Pro agnis et edis hoc anno ultra expenses et ius officialis 155 lemp(er), 20 lemp(er) per <i>ß</i> 12 vnd 135 ^b) lemp(er) per <i>ß</i> 11½,				

^a) prvotno 9; zadnji i v številki zradiran, tretji podaljšan. — ^b) orig. 85, kar je očitna napaka (o tem žg Blažnik, Urbarji freisinske škofije, str. 280, op. c).

¹ Fregnan della Scala (von der Leiter), brat freisinskega škofa Nikodema, v letih 1431–1440 oskerbnik loškega gospostva, cf. Urbarji freisinske škofije, str. 279. ² Škofja Loka. ³ Dunaj. ⁴ Nikodem della Scala (von der Leiter), freisinski škof v letih 1422–1443. ⁵ Dovyje.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
	11	7 ¹	facit <i>m</i> 11 ^{a)} ß 7.	
	2	86	Poklon hoc anno non datur nisi anno tercio.	
			Plochpfenning <i>m</i> 2½ ß 6.	
	17	48 ²	Pro scapulis dominus recepit pro domo.	
			Fronphêrd hoc anno 116 per ß 24, facit <i>m</i> 17 ß 48.	5
	3	100	Sterbrecht hoc anno <i>m</i> 3 ß 100.	
	5	80	Kaufrecht <i>m</i> 5½.	
	11	—	Vêll vnd wênnel hoc anno <i>m</i> 11.	
	40	—	Stewra civitatis <i>m</i> 40.	
	2	—	De walneo ³ <i>m</i> 2.	10
	1	—	Census camere ciuitatis <i>m</i> 1.	
	29	28	De tabernis <i>m</i> 29 ß 28.	
	11	139	De pogesden carnisbriuium <i>m</i> 11½ ß 59.	
	23	140	De officiis <i>m</i> 23½ ß 60.	
	3	12	De colonis ecclesie <i>m</i> 3 ß 12.	15
	—	116	De paruo censu in ciuitate ß 116.	
	206	40	De swaigis <i>m</i> 206 ß 40.	
	170	—	De iudicio et muta fl 170.	
	186	1100	94 9 ⁴	
			☛ Summa den(ariorum) perceptorum facit <i>m</i>	20
			mille 100 ß 94 p 9 fl 186.	
	Σρ		☛ Summa perceptorum omnium vnacum re-	
	186	1603	manencia, denariis et blado facit <i>m</i> 1603 ß 12	25
			ß 9 fl 186.	

Percepta tritici

<i>mutt</i>	<i>messel</i>			<i>fol. 8</i>
143,5	—	De affictibus mod. 143½.		
26,5	—	De decimis mod. 26½.		30
5	—	De molendinis mod. 5.		
175	—			

Summa tritici mod. 175.

Exposita tritici

27	—	Dem vicari mod. 27.		
3	—	Abgeng ^{b)} officialibus tritici mod. 3.		
3	—	De decimis mod. 3.		
2	—	Deperit propter mures 2.		40

^{a)} X v 11 (XI) popravljen iz V. — ^{b)} orig. aggeng!

¹ Pravilno 11 *m* 32,5 ß . ² Pravilno 17 *m* 64 ß . ³ Škofjeloško kopališče, gl. zgoraj, str. 39, op. 8. ⁴ Ob upoštevanju gornjih popravkov znaša pravilen rezultat 186 *gld* 1100 *m* 136 ß 3 p . ⁵ Ob upoštevanju gornjih popravkov znaša pravilen rezultat 186 *gld* 1603 *m* 54 ß 3 p .

Summa der abgeng mod. 35. Et sic remanet
tritici mod. 140.

<i>mult</i>	<i>messel</i>
35	—
= 140	—

Percepta siliginis

5

De affictibus mod. 253 messel 4 qr. 1½.
De decimis mod. 39½ messel 1.
De molendinis mod. 5.

253	6,25
39,5	1
<u>5</u>	<u>—</u>
298	4,25

10

Summa siliginis mod. 298 messel 2 qr. 1½.

Exposita siliginis

15

Dem vicari mod. 20.
Den frön^arn per totum annum mod. 32.
Den sēm^aern gen Triest¹ vnd mit rayfal widerumb gen
Welcz² mod. 3½.
Abgeng officialibus mod. 9.
De decimis mod. 2½.
Deperit propter mures mod. 3.

20	—
32	—
3,5	—
9	—
2,5	—
<u>3</u>	<u>—</u>
70	—

Summa expositorum cum abgeng mod. 70.
Remanent siliginis mod. 228 messel 2 qr. 1½.

= 228	2
-------	---

fol. 8'

Percepta millii

De affictibus mod. ½.
De decimis mod. 53½ messel 2.

0,5	—
<u>53,5</u>	<u>2</u>
54	4,25

30

Summa millii mod. 54 messel 2.

Exposita milii

35

Dem vicari mod. ½.
Abgeng in decimis mod. 2.
Deperit propter mures mod. 1.

9,5	—
2	—
<u>1</u>	<u>—</u>
12,5	—

Summa expositorum mod. 12½. Remanent
milii mod. 41½ messel 2.

= 41,5	2
--------	---

40

Percepta mixture

Mod. 53.
Daun geent ab vier wachtern vnd dem torw^artel mod. 40.

53	—
<u>— 40</u>	<u>—</u>

45

¹ Trst. ² Oberwölz, sedež freisinskega gospostva na Zgornjem Štajerskem.

mutt messel
13 —

Remanent mixture mod. 13.**Percepta ordei**

2,5 — Mod. 2½. 5

Percepta avene

1252 2,25 De affictibus mod. 1252 qr. 1½.
270,5 — De decimis mod. 270½. 10
1522,5 2,25

Summa avene mod. 1522½ qr. 1½.

Exposita avene

6 — Den sēmern gen Triest¹ vnd gen Welcz² mit rayfal mod. 6. 15
15 — Abgeng officialibus mod. 15.
12 — Den swaigern mod. 12.
69 — In decimis mod. 69.
8 — Deperit propter mures mod. 8. 20
100 —

=1412,5 2,25 **Summa expositorum vna cum abgeng mod. 110. Remanent avene mod. 1412½ qr. 1½.**

Exposita denariorum

fol. 9

gld m d
300 — Item meinem herrn von Pern³ m 300.
6 — Item 40 fronphêrd per ß 24, facit m 6.
6 — Dem schreiber m 6.
3 40 Dem tagwachter m 3 ß 40. 30
Vier wachtern vnd dem torwärtel, yedem m 2 ß 40, facit m
11 40 11 ß 40.
— 24 Item allen 24 ß für sant Jörgen ganss.
12 — Item 12 m ß gen Görtschach.⁴
24 — Item 24 m ß gen Wildenlakh⁵ ze purkhût. 35
7 — Item 7 m ß den wachtern daselbs.
24 — Item 24 m ß auf den tûrn⁶ zu purkhût.
3 70 Dem vicari 50 lempen per ß 11, facit m 3 ß 70.
— 100 Item 50 hünr per ß 2, facit ß 100.
— 50 Item 50 zechling har per ß 1, facit ß 50. 40
(2 20) Den madern in anger m ß 2 ß 20 für kes, siliginis mod. 5.
mutt Das bezalt mein herr von Pern³ darumb, daz er das
(5 s) hew nimpt.

¹ Trst. ² Oberwölz, glej zgoraj, str. 83, op. 2. ³ Verona; mišljen je loški oskerbnik Fregnan iz veronske rodbine della Scala, gl. str. 81, op. 1. ⁴ Goričane. ⁵ Stari grad nad Lubnikom. ⁶ Zgornji stolp na Kranclju.

	Item 2 <i>m</i> zerung auf die kircht ^a g zebehütten. Zerung zu der raittung <i>m</i> 4 ^{or} .	<u>gld</u> <i>m</i> <i>d</i>
		2 —
		<u>4 —</u>
		404 4
5	‡ Summa purkhüt gelt, wachterlon, dem vicari, zerung auf die kircht ^a g vnd zu der raittung facit <i>m</i> 404 4.	

Potenlon

10	Item 60 ʒ dem Marin, der 2 h ^a bich gen Gorcz ¹ getragen hat.	— 60
	Item ½ <i>m</i> aber dem Marin mit meins herrn von Freysingen ² vnd graf Vlr(eich) ³ brieuen zu graf Fridreichen ⁴ gen Cili ⁵ von der Lengenuelder ⁶ wegen.	— 80
15	Item 66 ʒ dem Seybot zu dem Apheltr ^r ⁷ gen Klingenuels ⁸ von meins herrn von Freysingen ² vnd seins goczhaus wegen.	— 66
	Item 50 ʒ dem Negude gen Cili ⁵ zu graf Fridreichen ⁴ vmb ain antwürtt dem Stokharner ⁹ gen Weissenuels ¹⁰ von der Lengenuelder ⁶ wegen, daz die sach alle in güt bestee vncz auf sant Jörgen tag [24. apr.] nachstkomend.	— 50
20	Item 1½ <i>m</i> dem pre(dicto) Marin gen Wienn ¹¹ nach hern Brunori ¹³ löbleicher ged ^e chtn ^u ss abgang.	1 80
	Item 10 ʒ ainem sch ^u ler zu dem Apheltr ^r ⁷ von des gelts wegen des bestannds Klingenuels. ⁸	— 10
25	Item 40 ʒ dem boten von Welcz, ¹³ der brief von meinem herrn von Freysing ² bracht hat, die er von Ofen ¹⁴ geschicht hat purificacionis Marie [2. feb.].	— 40
fol. 9'	Item ½ <i>m</i> dem Marin an die Kr ^e pin ¹⁵ mit graf Vlr(eich) ³ brief, den Peter Mayr von Ofen ¹⁴ bracht hat.	<u>— 80</u>
30		3 146

Summa potenlon facit *m* 4 minus ʒ 14.

Zerung

35	Von erst 62 ʒ dem Fridreichen von Stain ¹⁶ gen Cili ⁵ von der Lengenuelder ⁶ wegen vmb die swein vnd haltung, das auf sant Michels tag [29. sep.] nachstuergangen an bestanden ist.	— 62
----	--	------

40

¹ Gorica. ² Freysinški škof Nikodem, gl. str. 81, op. 3. ³ Grof Ulrik II. Celski. ⁴ Grof Friderik II. Celski. ⁵ Celje. ⁶ Podložniki na Dovjem. ⁷ Konrad Apfaltrer, v letih 1437–1439 zakupnik kelevskega gospostva, poznejši deželnoknežji oskerbnik na Gamberku, cf. Matjaž Bizjak, *Ratio facta est, Thesaurus memoriae. Dissertationes 2*, Ljubljana 2003, str. 142, op. 140. ⁸ Klevež. ⁹ Prípadnik plemiške rodbine Stockhorn (Stockern, pri Hornu v Spodnji Avstriji). ¹⁰ Grad Bela Peč nad Kanalsko dolino. ¹¹ Dunaj. ¹² Brunoro della Scala (von der Leiter), brat škofa Nikodema. ¹³ Oberwölz, glej zgoraj, str. 81, op. 2. ¹⁴ Pešta. ¹⁵ Krapina. ¹⁶ Friderik Kamniški.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
—	80		Item ½ <i>m</i> dem maister gen Montpreis ¹ zu graf ^{a)} Frid(reich) ² mit hern Brunorien ³ seligen briuen 7 tag.	
2	80		Item 2½ <i>m</i> hern Hannsen kaplan, da er meim herrn von Freysingen ⁴ 300 <i>gld</i> gen Wienn ⁵ gefurt hat nach Michaelis [29. sep.].	5
2	40		Item 2 <i>m</i> vnd 40 <i>ß</i> dem Peter Mayr gen Wienn ⁵ zu meim herrn von Freysing. ⁴	
1	26		Item 1 <i>m</i> 26 <i>ß</i> dem Frid(reichen) von Stain ⁶ vnd dem richter selb dritten zu vier maln gen Laybach ⁷ von der her-schaft notdürft wegen.	10
—	8		Item 8 <i>ß</i> dem Mayr gen Laybach ⁷ mit meins herrn antwürtt zu dem verweser, als er in aber hiet eruordert zu dem Newstetel. ⁸	
2	—		Item 2 <i>m</i> , die Jörg selb fümfter vncz gen Villach ⁹ geverczert hat, da er 200 phunt <i>d</i> zu dem Johannes von Laakh ¹⁰ geantwürtt hat vor vasnacht [25. feb.].	15
3	—		Item 3 <i>m</i> dem Peter Mayr, der an derselben rays zu meinem herrn von Freysing ⁴ gen Wienn ⁵ vnd gen Ofen ¹¹ geriten hat.	
—	12		Item 12 <i>ß</i> , die Jörg vnd Peter Mayr gen Pilchgrëcz ¹² verczert habent zu dem Krëwssen von ettleiher meins herrn lewt wegen.	20
			Item Fridr(eich) von Stain ⁶ vnd der Andre gen Stain ¹³ zu dem Lamberger ¹⁴ von des Klabutser wegen vnd aber gen Krainbürg ¹⁵ zu Kaspar ¹⁶ von der rabat wegen habent verczert 65 <i>ß</i> .	25
—	65			
12	88	¹⁷		

Summa der zerung facit *m* 12½ *ß* 8.

Rayfal

			Item 10 sëm rayfal meim herrn von Freysing ⁴ gen Wienn, ⁵ die habent genomen mit sëm ^{a)} erchten vnd allen sachen	
26	—		26 <i>mß</i> mit der zerung ½ <i>mß</i> dem Hokêr, der den wein bracht hat.	35
1	114	¹⁹	Item 11 pherden, yedem 24 <i>ß</i> für die fron gen Triest, ¹⁸ facit <i>m</i> 1 <i>ß</i> 114.	

^{a)} g in r popravljena čez m.

¹ Planina pri Sevnici. ² Grof Friderik II. Celjski. ³ Brunoro della Scala, *gl. str.* 85, *op.* 12.
⁴ Freisinski škof Nikodem, *gl. str.* 81, *op.* 3. ⁵ Dunaj. ⁶ Friderik Kamniški. ⁷ Ljubljana.
⁸ Verjetno Novo mesto. ⁹ Beljak. ¹⁰ Janez Loški (morda po poreklu iz Škofje Loke), ugledni beljaški meščan, v tem času tudi mestni sodnik, udeležen pri denarnem transferju freisinskega škofa, *cf.* Josip Žontar, *Villach und der Südosten, 900 Jahre Villach, Villach 1960, str.* 462–463. ¹¹ Pešta.
¹² Polhov Gradec. ¹³ Kamnik. ¹⁴ Jakob Lamberger, kastelan na zgornjem gradu ter deželjski in mestni sodnik v Kamniku, *cf.* GZL X/54. ¹⁵ Kranj. ¹⁶ Gašper von Neuhaus, *gl. spodaj, str.* 96, *op.* 4. ¹⁷ Pravilna vsota znaša 12 *m* 53 *ß*. ¹⁸ Trst. ¹⁹ Pravilno 1 *m* 104 *ß*.

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Item auf yedes ph ^a rd 4 β für k ^a s, facit β 44.	—		44
fol. 10	Item vnd yecleichem 16 brot vnd ain helm habern, facit siliginis ^{a)} mod. 1, avene mod. 2.			<u>mutt</u> s 1
5	Item 12 ph ^a rden, die den rayfal vnd die leynbat gen Judenburg ¹ getragen haben mit dem ledigen ph ^a rd, yedem 16 β für k ^a s vnd hew, facit <i>m</i> 1 β 32.			a 2 1 32
	Item auf yedes ph ^a rd 32 brot vnd ain 2 helm habern, facit siliginis mod. 2½, avene mod. 4.			s 2,5 a 4
10	Item <i>m</i> 2 β 40 dem Marin, der mit dem rayfal gen Wienn ² gegangen ist feria 3. prius Martini [5. nov.].			2 40
	Item ½ <i>m</i> β prukgrech ^{b)} vnd wegr(echt).	—		80
	Item dem maler von den lageln ze main 24 β .	—		24
		<u>17</u>		<u>132</u>
	Summa des rayfals vncz gen Welcz ³ facit <i>m</i>	32		4⁴
15	32 β 4, siliginis mod. 3½, avene mod. 6.			s 3,5 a 6

Leynbat

	Item von erst 43 ellen per β 19, facit <i>m</i> 5 β 17.			5 17
20	Item 16 ellen minus 2 spannen per β 20, facit <i>m</i> 2 minus β ^{c)} 5.			1 155
	Item aber 32 Krainburger ⁵ ellen per β 20 vnd 10 β hoher, facit <i>m</i> 4 β 10.			4 10
	Item aber 8 ellen per β 20 vnd 1 β hoher, facit <i>m</i> 1 β 1.			1 1
25	Item vmb 2 ellen rupphentüchs zum inpinten 27 β .			— 27
	Item vmb strikh 5 β .			— 5
				<u>12 112⁶</u>
	Summa 100 ellen leinbat per β 20, ruphentüeh vnd strikh, facit <i>m</i> 12 β 112.			
30	Item 10½ <i>m</i> β vmb 1 centen püchsenpuluer zu den hewsern zu Laakh ⁷ vnd Klingenuels. ⁸			<u>10 80</u> <u>71 110⁹</u>
35	⚡ Summa potenlon, zerung, rayfal, leinbat vnd püchsenpuluer facit <i>m</i> 71½ β 30.			

Paw in der vesten zu Laakh⁷

40	Item dem Graczolt 7 taglon per β 14 von dem pachofen in der vesten ze machen vnd die püchsenstain vberhawen hat, facit β 98.			— 98
----	--	--	--	------

^{a)} s je popravljen čez β . — ^{b)} Orig.: prukgrech. — ^{c)} β napisan čez v.

¹ Judenburg, Zgornja Štajerska. ² Dunaj. ³ Oberwölz, glej zgoraj, str. 83, op. 2. ⁴ Kljub napaki v drugi postavki (str. 86.37) je rezultat pravičen. ⁵ Kranj. ⁶ Pravilna vsota znaša 12 *m* 55 β . ⁷ Škofja Loka. ⁸ Klevevž. ⁹ Ob upoštevanju gornjih popravkov znaša dejanska vsota 71 *m* 18 β .

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
—	32		Item 32 β vmb 32 fuder stain zu dem pachofen zum gwelben.	
—	16		Item aber 16 β , daz er die getraidk ⁸ esten vberwarfen vnd gepessert hat.	
			Item 4200 preter von buden, die man in der vesten, ¹ die am	<i>fol. 10'</i>
			abseitten im haws vnd auf dem gangk gedekht vnd ain	
			tail auf den türn vnd auf die mül im Podem ² genomen	
8	64		vnd gedekht hat, ye ain 100 per β 32, facit <i>m</i> 8 β 64.	
—	28		Item 28 β dem Plümschein vmb 400 scharnagel per β 7.	
—	42		Item aber 42 β dem Syal vmb 600 scharnagel per β 7.	10
—	48		Item 48 β dem Tscherkh vmb 600 nagel per β 8.	
			Item zwain maistern, die schintel besniten vnd das dach ob	
			der kapell vnd ob der durnicz vncz an die ober maur die	
			ynner seyttten vnd auch den gankh ze ring vmb gedekht	
5	64		haben, yedem 36 taglon per β 12, facit <i>m</i> 5 β 64.	15
1	22		Item <i>m</i> 1 β 22 dem Streit vmb 13 aichen rynnenn zu der	
			zistern in der vesten vnd derselben rynnenn sind 2 in den	
			graben gelegt.	
—	32		Item aber vmb 400 scharnagel 32 β .	
			Item dem Klukh 7 taglon per β 10, der dem Streit geholffen	20
			hat bey der zistern im haws vnd rinnen am graben vnd	
—	70		am türn, facit β 70.	
1	—		Item 1 <i>m</i> β vmb ein kannol vnder meins herrn pett, da her	
18	36		Brunori ³ s ⁴ elliger hat sullen kömen, vnd vmb ain spanpet	
			den iunkhfrawn.	25

Summa des pawes in der vesten¹ facit *m* 18 β 36.

Paw an dem türn⁴ 30

1	37		Item <i>m</i> 1 β 37 fur ein zimerholcz zu ainer stuben.	
4	100		Item <i>m</i> 4 β 100 den zimerlewten, die dieselb stuben, stiegen, stalpachofen vnd auch das ober dach, daz der tonr ze slagen hat, also gedingt wider gemacht haben.	35
—	80		Item $\frac{1}{2}$ <i>m</i> β dem mawrer fur 10 taglon, der die stuben vndermawrt, den estreich gelegt, den ofen vnd camyn aufgemawrt vnd gehawt stain zu dem ofenloch geben hat.	
—	100		Item β 100 vmb 1400 nagel ^{a)} vnd vmb zwo eysnein klamp-	
7	37 ⁵		hen.	40

Summa des pawes am türn facit *m* 7 β 37.

^{a)} pred tem prečrtano vnd.

¹ Škofjeloški grad. ² Današnji Krevsov mlin v Podnu pri Škofji Loki. ³ Brunoro della Scala, gl. str. 85, op. 12. ⁴ Zgornji stolp na Kranclju. ⁵ Pravilen rezultat znaša 6 *m* 157 β .

Paw ze Wildenlakh¹

gld m d

	Item <i>m</i> 1 fl 20 vmb ain ofen in die stuben.	1	20
5	Item $\frac{1}{2}$ <i>m</i> fl dem Streit von dem grossen eysnein tor, das hat er new gemacht.	—	80
	Item vmb nagel darczu 10 fl	—	<u>10</u>
		1	110

Summa des pawes ze Wildenlaakh¹ facit *m* 1 fl 110.

10

fol. 11

Paw in der stat ze Laakh² nach geschäft meins herrn von Freysing³

15	Fridreich statrichter ⁴ hat von meim herrn von Pern ⁵ empfangen 8 <i>m</i> fl nach geschäft meins herrn von Freysing, ³ die er auf die stat verpawen sol. Daran hat er 5 <i>m</i> ausgeben vnd verpawt, aber die 3 <i>m</i> fl sol er noch auf sant Jörgen tag [24. apr.] nachst köment ausgeben vnd verpawen, wa des an der stat not ist.	5	—
		—	<u>3</u>
		8	—

20

Summa des pawes in der stat facit *m* 8.

Paw an der frön mül im Podem⁶

25	Item Jörgen Küffel 16 taglon per fl 12, der das mülhaws vnd die stemph gedekht vnd gepessert hat, facit <i>m</i> 1 fl 32.	1	<u>32</u>
		1	32

30

Summa des pawes in der frön mül facit *m* 1 fl 32.

⌘ **Summa** des pawes in der vesten,⁷ am türn,⁸ ze Wildenlaakh,¹ in der stat vnd frön mül im Podem⁶ facit *m* 36 fl 55.

35

36 55⁹

Abgeng officialibus

40	Item <i>m</i> 13 $\frac{1}{2}$ fl 56.	13	136
	De swaigern <i>m</i> 22 fl 50.	22	50
	De mansis desolatis <i>m</i> 12 fl 38.	12	38
	In decimis <i>m</i> 1 fl 64 fl 3.	3	1 64

¹ Stari grad pod Lubnikom. ² Škofja Loka. ³ Freisinger škof Nikodem, gl. zgoraj, str. 81, op. 3. ⁴ Škofjeloški mestni sodnik Friderik. ⁵ Loški oskrbnik Fregnan, gl. zgoraj str. 84, op. 3 in str. 81, op. 1. ⁶ Mlin v Podnu, gl. zgoraj, str. 88, op. 2. ⁷ Škofjeloški grad. ⁸ Zgornji stolp na Kranclju. ⁹ Ob upoštevanju gornjega popravka znaša dejanska vsota 36 *m* 15 fl .

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d p</i>	
	—	112	Deperit in censu camere extraneorum β 112.
			Dem Fridreich statrichter ¹ ist hewr nachgelassen am gericht β 30.
30	—	—	Item den Lengenueldern ² an der stewr 15 <i>m</i> β .
	15	—	Item den iægern <i>m</i> 3.
	—	—	
33	68	80	
			5
			<p style="text-align: center;">☞ Summa der abgeng ut supra facit <i>m</i> 68½ β 33.</p>
			10
			Per literas domini
			Vonerst hat mein herr von Pern ³ meinem herrn von Freysing ⁴ geschikht 300 <i>gld</i> in gold bey hern Hannsen kaplan nach Michaelis [29. sep.], albeg ain guldin zeraitten vmb 6 β Wiener vnd ^{a)} vmb 10 <i>d</i> , facit <i>m</i> 237½.
237	80		Item aber 200 <i>gld</i> , die Peter Mayr ausgefürt hat vmb sant Mertten tag [11. nov.] gen Wienn, ⁵ auch vmb 6 β vnd 10 Wiener <i>d</i> , facit <i>m</i> 158 ^{b)} β 53 obulum 1.
			15
			Item aber 200 phunt Wiener <i>d</i> , die Jörg Schreiber ⁷ vnd Peter Mayr dem Johannes von Laakh ⁸ geantwürtt haben gen Villach ⁹ vor vasnacht, die er meim herrn von Freysing ⁴ ze Wienn ⁵ widerumb sol bezalen.
158	53,5 ⁶		fol. 11'
200	—		20
595	133,5		
			25
			<p style="text-align: center;">Summa^{c)} in literis domini facit <i>m</i> 595½ β 53 obulum 1.</p>
			25
(200 =) 158	53	4	Item so hat mein herr von Pern ³ meim herrn von Freysing ⁴ bey der raittung geben 200 <i>gld</i> , ain guldin ze raiten per β 6 vnd 10 Wiener <i>d</i> vnd darczu hundert phunt Wiener <i>d</i>
			30
100	—		
854	25	4 ¹⁰	☞ Secunda summa per literas et in promptis facit <i>m</i> 854 ^{d)} β 25 p 4.
			30
			☞ Summa omnium expositorum (ut supra) facit <i>m</i> β 1434 β 114 p 4 β 33.
33	1434	114	35
			35

^{a)} takoj za d razura. — ^{b)} pred 1 (v številki), ki se začne v novi vrsti, razura. — ^{c)} pred tem na začetku vrstice zradirano item. — ^{d)} 8 (VIII) popravljeno iz 9 (VIII); zadnji i zradiran, manjka tudi nadpisani C kot oznaka za stotice.

¹ Friderik, škofjeloški mestni sodnik. ² Podložniki na Dovjem. ³ Loški oskrbnik Fregnan, gl. zgoraj str. 84, op. 3 in str. 81, op. 1. ⁴ Freisingški škof Nikodem, gl. zgoraj, str. 81, op. 3. ⁵ Dunaj. ⁶ Pri tem je ½ β zaokrožena na ½ (obulum). ⁷ Jurij Schreiber, škofjeloški meščan, cf. August Dimitz, der Luegger "alt Lebenbuch" vom Jahre 1453, MMK 1 (1866), str. 257. ⁸ Janez Loški, gl. zgoraj, str. 86, op. 11. ⁹ Beljak. ¹⁰ Pravilen rezultat je 854 *m* 26 β 10 ρ . ¹¹ V skladu z gornjimi popravki znaša dejanska vsota 33 *gld* 1433 *m* 143 β 10 ρ .

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>p</i>
5	Summa summarum deductis deducendis vncacum remanencia antiqua et blada et mutatis florenis in denarios et in promptis omnibus computatis et sic remanet dominus <i>m</i> 168 <i>ß</i> 58 p 5. Item // 153, de quibus iudex obligatur // 100.			
	153	168	58	5 ¹
	<i>mutt</i> <i>messel</i>			
	140	—		
10	228	4,25		
	41,5	2		
	13	—		
	2,5	—		
	1412,5	4,25		

Tritici mod. 140.

Siliginis mod. 228 ^amessel 2 qr. 1½.

Milii mod. 41½ messel 2.

Mixture mod. 13.

Ordei mod. 2½.

Auene mod. 1412½ qr. 1½.

15

[1437 — 1438]

fol. 12
20**Klingenuels² (1437)³**

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
25	Item hundert 20 <i>gld</i> , die Peter Mayr uns gen Wienn ⁴ geführt hat vor vasnacht [25. feb.], die Kun(rad) Apheltr ⁵ meinem heren geantwürtt hat an phincztag vor Anthoni [16. jan.], vnd er hab die 20 <i>gld</i> auf Preysekg ⁶ verpawt, die er also verraiten vnd verantworten sol.		
	120		
	20		

¹ Ob upoštevanju vseh prejšnjih popravkov znaša pravičen rezultat 153 *gld* 169 *m* 70 *ß* 11 *p*.
² Klevevž. ³ Notica je datirana glede na vrstni red v računski knjigi. ⁴ Dunaj. ⁵ Konrad Apfaltrer, zakupnik klevevškega gospostva, gl. zgoraj, str. 84, op. 7. ⁶ Prežek.

[24. 4. 1438 — 24. 4. 1439]

(Škofja Loka 1438)

5

Racio facta cum domino Fregnano¹ etc. capitaneo in Lagck² de anno etc. fol. 47
XXXVIII° qui expiravit Geori de anno domini etc. XXXVIII° et est facta
Wienne³ feria quarta ipsa die sancti Viti [15. jun.] anno etc. XL^{mo}

10

Remanent domini Frisingensis de anno
etc. xxx septimo

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>℥</i>	
153	168	58	5	¶ Primo in denariis marcas 168 ℥ 58 parvulos 5 ℥ 153.
	57	120		# Tritici mod. 140 per ℥ 66, facit <i>m</i> 57½ ℥ 40.
	72	145		Siliginis mod. 228 massel 2 qr. 1½; per ℥ 51, facit <i>m</i> 72½ ℥ 65.
	10	157		Millii mod. 41½ massel 2; per ℥ 42 mod., facit <i>m</i> 11 minus ℥ 3.
	2	70		Mixture mod. 13; per ℥ 30 mod., facit <i>m</i> 2 ℥ 70.
	—	67,5		Ordei mod. 2½; per ℥ 18 ⁴ mod., facit ℥ 67½.
211	152			Avene mod. mille 412½ qr. 2; per ℥ 24 mod., facit <i>m</i> 212
356	71,5			minus ℥ 8.

15

20

¶ Summa bladi facit *m* 356 ℥ 71½.

25

Summa remanet in denariis et blado predi-
ctorum facit *m* 524½ ℥ 49½ ℥ 153.

153 524 129,5⁵

Anno etc. xxx octavo

30

Percepta census

1	444	57	Summa facit <i>m</i> 444 ℥ 57 parvulos 9 ℥ 1.
	—	100	Von vndersessen ze Lengenueld ⁶ ℥ 100.
	226	90	Stewr extraneorum <i>m</i> 226½ ℥ 10.
	8	40	Census camere extraneorum <i>m</i> 8 ℥ 40.
	5	—	Pro pullis <i>m</i> ℥ 5.
	1	—	Von gerewitten <i>m</i> una.
15	45	131	De decimis <i>m</i> 45½ ℥ 51 ℥ 15.
	10	52 ⁷	Pro agnis et edis hoc anno ultra expenses et ius officialis 152 lemp ^{er} per ℥ 11, facit <i>m</i> 10 ℥ 52.
			Pocklan hoc anno non datur, sed ad annum futurum.

35

40

¹ Loški oskerbnik Fregnan, gl. zgoraj str. 84, op. 3 in str. 81, op. 1. ² Škofja Loka. ³ Dunaj.
⁴ Dejansko verjetno 27 ℥. ⁵ 5 parvulov iz prve postavke v vsoti ni upoštevanih. ⁶ Dovje.
⁷ Pravilno 10 *m* 72 ℥.

	<u>gld</u>	<u>m</u>	<u>d</u>	<u>p</u>																		
		2	86																			
	Plochphennig <i>m</i> 2½ β 6.																					
	Pro scapulis non fuerunt hoc anno.																					
	Frönpherd hoc anno 120 per β 24, facit <i>m</i> 18.																					
		18	—																			
	Sterbrecht <i>m</i> 12.																					
		12	—																			
5	Kawfrecht <i>m</i> 20.																					
		20	—																			
	Vëll vnd wandel <i>m</i> 13.																					
		13	—																			
fol. 47'	Stewr civitatis <i>m</i> 40.																					
		40	—																			
	De balneo <i>m</i> 2.																					
		2	—																			
	Census camere civitatis <i>m</i> 1.																					
		1	—																			
10	De tabernis <i>m</i> 29 β 28.																					
		29	28																			
	De pogesden carnisbrivii <i>m</i> 11½ β 59.																					
		11	139																			
	De officiis <i>m</i> 23½ β 60.																					
		23	140																			
	De colonis ecclesie <i>m</i> 3 β 12.																					
		3	12																			
	De parvo censu in civitate β 116.																					
		—	116																			
15	De swaigis <i>m</i> 206 β 40.																					
		206	40																			
	De iudicio et muta β 170.																					
		<u>170</u>	<u>—</u>	<u>—</u>																		
		186	1125	81 9 ¹																		
	<p>¶ Summa denariorum perceptorum facit <i>m</i> 1125 β 81 parvulos 9 β 186.</p>																					
20	<p>¶ Summa perceptorum omnium vnacum remanenz denariis et blado facit <i>m</i> mille 650 β 41 parvulos 3 β 339.^{a)}</p>																					
		339	1650	41 3 ²																		
	Percepta tritici																					
25	<table border="0" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th></th> <th style="text-align: right;"><u>mutt</u></th> <th style="text-align: right;"><u>messel</u></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td style="text-align: right;">—</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: right;">143,5</td> <td style="text-align: right;">—</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: right;">26,5</td> <td style="text-align: right;">—</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: right;"><u>5</u></td> <td style="text-align: right;"><u>—</u></td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: right;">175</td> <td style="text-align: right;">—</td> </tr> </tbody> </table>					<u>mutt</u>	<u>messel</u>			—		143,5	—		26,5	—		<u>5</u>	<u>—</u>		175	—
	<u>mutt</u>	<u>messel</u>																				
		—																				
	143,5	—																				
	26,5	—																				
	<u>5</u>	<u>—</u>																				
	175	—																				
	De afflictibus mod. 143½.																					
	De decimis mod. 26½.																					
	De molendinis mod. 5.																					
30	Summa tritici mod. 175.																					
	Exposita tritici																					
35	Dem vicari mod. 27.																					
		27	—																			
	Abgeng offic(ialibus) tritici mod. 3.																					
		3	—																			
	De decimis mod. 3.																					
		3	—																			
	Deperit propter mures mod. 2.																					
		<u>2</u>	<u>—</u>																			
		35	—																			
40	Summa der abgeng mod. 35. Et sic remanet																					

^{a)} pri navedbi florenov pri prvi trojki (iii) manjka nadpisani c (običajna oznaka za stotice).

¹ V skladi z danimi podatki je vsota še vedno za 10 β prenizka, ob upoštevanju gornjih popravkov pa znaša pravi rezultat 186 *gld* 1125 *m* 91 β 9 *p.* ² Rezultat je glede na podatke za 10 β previsok. Ob upoštevanju vseh gornjih popravkov znaša pravilna vsota 339 *gld* 1650 *m* 61 β 8 *p.*

mutt messel
= 140 —

tritici mod. 140.

Percepta siliginis

fol. 48

253 6,25
39,5 1
5
298 4,25

De afflictibus mod. 253 massel 4 qr. 1½.

5

De decimis mod. 39½ massel 1.

De molendinis mod. 5.

Summa siliginis mod. 298 massel 2 qr. 1½.

10

Exposita siliginis

20 —
32 —
3,5 —
9 —
2,5 —
3
70 —
=228 4,25

Dem vicari mod. 20.

Den froneren per totum annum mod. 32.

Den sêmeren gen Triest¹ vnd mit raÿfal widerumb gen

15

Welcz² mod. 3½.

Abgeng officialibus mod. 9.

De decimis mod. 2½.

Deperit propter mures mod. 3.

20

Summa expositorum cum abgeng mod 70.

Et sic remanet siliginis mod. 228 massel 2 qr. 1½.

Percepta milly

25

0,5 —
53,5 2
54 2

De afflictibus mod. ½.

De decimis mod. 53½ massel 2.

Summa milly mod 54 mässe 2.

30

Exposita milly

9,5 —
2 —
1
12,5 —
= 41,5 2

Dem vicari mod. 9½.

Abgeng in decimis mod. 2.

Deperit propter mures mod. 1.

35

Summa expositorum mod. 12½. Remanet milly mod. 41½ massel 2.

40

Percepta mixture

53 —
= 40
13 —

Mod. 53.

Daun get vier wachteren vnd dem torwertel mod. 40.

Remanet mixture mod. 13.

45

¹ Trst. ² Oberwölz, glej zgoraj, str. 83, op. 2.

Percepta ordei

Mod. 2½.

mult messel

2,5 —

fol. 48'

Percepta avene

5

De afflictibus mod. mille 252 qr. 1½ .

252 2,25

De decimis mod. 270½.

270,5 —522,5 2,25**Summa** avene mod. mille 522½ qr. 1½.

10

Exposita avene

Den sämern gen Triest¹ vnd mit rayfal gen Welcz² mod. 6.

6 —

Abgeng officialibus mod. 15.

15 —

15

Den swaigeren mod. 12.

12 —

In decimis mod. 69.

69 —

Deperit propter mures mod. 8.

8 —

Item dem Prawnstorffer³ selb dritt zu drein malen vnd selb funft aber zum vierden mal haben verczert 50 mod.

50 —

20

Item dem hauptman gen Laibach,⁴ do er von Prag⁵ komen ist, do der Rater⁶ kainen tag mer mit meinem hern von Freising⁷ halten wolt zu eyner eritag 40 mod.40 —

200 —

Summa expositorum unacum abgeng mod.

25

200. Remanent avene mod. mille 322½ qr. 1½.

= 322,5 2,25

Exposita denariorum

Meinem heren von Peren⁸ 400 *gld* per 6 *ß* et 10 Wiennern
d, facit marcas 316 *ß* 107 minus obulum 1.gld m d

30

316 107

Item 40 fronpherd per *ß* 24, facit *m* 6.

6 —

Dem schreiber *m* 6.

6 —

Dem tagwachter *m* 3 *ß* 40.

3 40

35

Vier wachteren vnd dem torwertel; yedem *m* 2 *ß* 40, facit *m*
11 *ß* 40.

11 40

In allen 24 *ß* fur sand Jorgen gais.

— 24

Item 12 *mß* gen Görttschach.⁹

12 —

Item 24 *mß* gen Wildenlak¹⁰ ze purckhüt.

24 —

Item 7 *mß* den wachteren daselbs.

7 —

40

Item 24 *mß* ausen turen purckhüt gelt.^{a)}

24 —

a) gelt na razuri.

¹ Trst. ² Oberwölz, glej zgoraj, str. 83, op. 2. ³ Viljem Štrleški. ⁴ Ljubljana. ⁵ Praga.
⁶ Verjetno Friderik von Ratt, vazal grofov Celjskih, cf. Božo Ototrepec, Seznam "deželnih sovražnikov" na Kranjskem in Štajerskem iz okoli 1440, Grafenauerjev zbornik, Ljubljana 1996, str. 334. ⁷ Freisingški škof Nikodem, gl. zgoraj, str. 81, op. 3. ⁸ Loški oskerbnik Fregnan, gl. zgoraj str. 84, op. 3 in str. 81, op. 1. ⁹ Goričane. ¹⁰ Stari grad pod Lubnikom.

<u>gld</u>	<u>m</u>	<u>d</u>		
	3	70	Dem vicari 50 lemper per β 11, facit m 3 β ^{a)} 70.	fol. 49
	—	100	Item 50 hünder ^{b)} per β 2, facit β 100.	
	—	50	Item 50 zechling har per β 1, facit β 50.	
	(2)	20)	Den maderen in anger m 2 β 20 für kes, siliginis mod. 5, aber das bezalt mein herr von Peren, ¹ darumb daz er	5
<u>mult</u>			das hew nympt. ^{c)} Non est in summa. ^{c)}	
(5 s)	2	—	Item m β 2 zerung auf die kirchtäg ze behüten.	
	4	—	Item zerung zu der rayttung m β 4.	
420	110,5			
			‡ Summa purckhutgelt, wachterlon, dem vicari, zerung auf dy kirchtäg vnd zu der rayttung facit m 420 β 111 minus obulum 1.	10

Potenlon

				15
—	60		Item 60 β dem Marin, der zwen hëbich gen Görcz ² tragen hat.	
1	140		Item m 2 minus β 20 dem Marin gen Wienn ³ von des Caspar von Newnhaws ⁴ wegen vmb dy rabat, so meins heren armen lewt, die in dy pharr ^{d)} Sand Merten bey Kraynburgk ⁵ gehören nach meines heren des fursten begern vnd nach geschafft meines hern von Freysingen ⁶ getan haben.	20
1	140		Item m 2 minus β 20 aber dem Marin mit meines hern graff Fridreichen ⁷ brief vmb ein lengeren tag auf pffingsten [1. jum.] von der von Lenguelde ⁸ wegen.	25
1	40		Item m 1 β 40 dem Marolt vischer, den mein fraw gen Wienn ³ geschickt hat, do sy in gehaim gewornet ist worden, wie das man meynem hern von Freising ⁶ absagen soldt.	
—	120		Item $\frac{1}{2}$ β β , die der Quilicho demselben vischer widerumb ze zerung geben hat, die im mein herr wider bezalt hat.	30
—	80		Item $\frac{1}{2}$ m β dem Chudicz gen Villach ⁹ ze erfahren, wo sich der Reder enthielt.	
—	12		Item 12 β dem Marin zu Aphaltrer ¹⁰ von des Reder wegen.	35

^{a)} β napisan čez neko drugo črko. — ^{b)} na koncu besede radirana neka nerazpoznavna črka. — ^{c-c)} marginalna pripomba z drobnješo posavo. — ^{d)} orig. pharer!

¹ Loški oskrbnik Fregnan, gl. zgoraj str. 84, op. 3 in str. 81, op. 1. ² Gorica. ³ Dunaj. ⁴ V tem času se s tem imenom v virih pojavlja le Gašper z Novega gradu (pri podgradu na Krasu; ARS 1063, ZL 557, 1440–XI–06), ki pa ni nujno identičen z dotičnim. V poštev bi prišel predvsem Neuhaus v Tržiču. ⁵ Šmartin pri Kranju. ⁶ Freisingški škof Nikodem, gl. str. 81, op. 3. ⁷ Grof Friderik II. Celjski. ⁸ Doyje. ⁹ Beljak. ¹⁰ Verjetno Jurij Apfaltrer, Konradov brat, v tem času deželnoknežji glavar v Kostanjevici; celjska kronika ga v času habsburško-celjske faje navaja celo kot začasnega glavarja v Ljubljani, Franz Krones, Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli, Graz 1883, 2. del, str. 89.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
Item 12 β dem Zokan auch gen Laibach ¹ zum verbesser vmb mer zeeruaren.	—	12	
Item <i>m</i> 2 β aber dem Marin gen Wienn ² von des Rater, ³ Reder vnd Mertten Gstader ⁴ wegen assumpcionis Marie [15. <i>agg.</i>].	2	—	
5 Item aber <i>m</i> 2 dem Marin gen Wienn ² von der Rater ³ wegen vmb ein andern tag, nach sand Michels tag [29. <i>sep.</i>] fur mein hern von Cili ⁵ oder fur sein rett.	2	—	
10 Item 1 <i>m</i> minus 20 β dem Marin gen Pischcz ⁶ zu dem Rater, ³ do der Prawnstorffer ⁷ zu dem tag komen ist.	—	140	
Item 60 β dem Marin gen Cili ⁸ mit meins hern des künigs etc. briefen zu dem tag nach Michaelis [30. <i>sep.</i>] ob der not würd.	—	60	
fol. 49' Item 20 β dem Seybot gen Stain ⁹ mit dem antwort, so er von Rater ³ bracht hiet, do der Prawnstorffer ⁷ mit anderen den meynes hern den tag nach Michaelis [30. <i>sep.</i>] zu Cili ⁸ besücht haben.	—	20	
15 Item <i>m</i> 1 minus 20 (β) aber dem Marin gen Pischcz, ⁶ als der Gall ¹⁰ vnd richter ein andern tag mit dem Rater ³ aufgenommen haben ausen suntag vor Martini [9. <i>nov.</i>].	—	140	
20 Item $\frac{1}{2}$ <i>m</i> β dem Seibot gen Klinguels, ¹¹ das er dem Aphalter ¹² denselben tag ze wisen tan hat, das alle sach in gut solt ansten.	—	80	
Item 50 β dem Marin gen Cili, ⁸ der meinem hern vnd die mit im zu dem tag geritten haben herberg bestellt hat.	—	50	
25 Item 60 β aber dem Marin zum Aphalter ^{a)} ¹² gen Klinguels ¹¹ mit meines hern von Freysing ¹³ brief von des Rater ³ wegen zu dem tag trium regum [6. <i>jan.</i>].	—	60	
Item 40 β dem Oswolt ¹⁴ mit der antwort zu Lug ¹⁵ dem Niclasen Lüger. ¹⁶	—	40	
30 Item 90 β einem ^{b)} poten zu dem Aphalter ¹² von des Rater ³ wegen.	—	90	
Item 40 β meines hern von Cili ⁵ potten, der des Rater ³ vnd Reder brief pracht hat nach dem so graf Fridr(eich) ⁵ dem Rater ³ vmb ein schüb geschriben hat.	—	40	
35 Item dem Marin aber 50 β zu meinem hern von Cili ⁵ vmb ein antwort, als er dan dem Rater ³ geschriben hat.	—	50	
Item $\frac{1}{2}$ β den schreibere in die kanzlei meines hern von Cili. ⁵	—	120	

a) p na razuri. — b) pred tem prečrtan d.

¹ Ljubljana. ² Dunaj. ³ Friderik von Ratt, gl. zg., str. 95, op. 6. ⁴ Martin Gstader, Bava-rec, cf. Otarepec, Seznam "deželnih sovražnikov", str. 339. ⁵ Graf Friderik II. Celjski. ⁶ Grad Piše-ce pri Bizeljskem. ⁷ Viljem Štrleški. ⁸ Celje. ⁹ Kamnik. ¹⁰ Morda Andrej Gall z Rožekca pri Moravčab. ¹¹ Klevevž. ¹² Konrad Apfalter, gl. zg., str. 85, op. 7. ¹³ Freisinški škof Nikodem, gl. zg., str. 81, op. 3. ¹⁴ Oswald, morda identičen s škofeloškim mešanom, poznejšim mestnim sodnikom, cf. Dimitz, der Laegger "alt Lebenbuch", str. 257; Božo Otarepec, Srednjeveški pečati mest in trgov na Slovenskem, Ljubljana 1988, str. 118. ¹⁵ Grad Jama pri Postojni. ¹⁶ Nikolaj II. Jamski, gl. Kamillo Trotter, Die Burgrafen von Lienz und zum Laeg, Schlern-Schriften 105, Innsbruck 1954, str. 51 ss.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
	—	50	Item 50 β dem Oswolten, ¹ der dem Niclasen Lüger ² meines hern von Freising ³ brief zu Lüg ⁴ tragen hat yecz in der vasten [<i>pred 5. apr.</i>].	
	—	40	Item 40 β demselben Oswolten, ¹ der meines heren von Freising ³ brief dem Reder gen Volkenmarckt ⁵ tragen hat.	5
	—	50	Item 50 β dem Marin gen Cili ⁶ von des tags wegen ze Lenguels, ⁷ den mein herr von Cili ⁸ verlengt hat auf sand Jacobs tag [<i>25. jul.</i>] nachstkünftig.	
	<u>2</u>	<u>—</u>	Item dem Marin aber 2 <i>m</i> β gen Wien ⁹ nach sand Jörgen tag [<i>24. apr.</i>], als die von Kräinburg ¹⁰ an Sand Margretenperig ¹¹ holcz abgesehen vnd ein besamung wider das land beschehen sold.	10
	19	34		

Summa potenlon facit *m* 19 β 34.

15

Zerung

fol. 50

—	44	Item 44 β die der richter selb dritt gen Laib(ach) ¹² verczert hat mit dem brief vmb die strassen.	
2	80	Item <i>m</i> 2½ dem Friedr(eich) von Stain ¹³ zu meinem hern von Cili ⁸ mit meines hern von Freising ³ vnd des von Schawmburgk ¹⁴ briefen von der Lengeuelder ⁷ wegen feria 2 ^a post can(ta)te [<i>12. maj</i>].	20
—	68	Item 68 β dem Gallen ¹⁵ vnd Zokan gen Weissenuels ¹⁶ zum Andre von Graben ¹⁷ auch so der Lengeuelder ⁷ wegen, das alle sach in gut an solde steen.	25
1	16	Item <i>m</i> 1 (β) 16 hern Pauln, ¹⁸ do er von Wienn ⁹ komen ist mit des Rewttenberger ¹⁹ absag.	
6	29	Item <i>m</i> 6 β 29 dem Andre Tschügel, ²⁰ do er von Wienn ⁹ komen ist, die er in dy kanzley geben hat vmb den brief brief vmb die strasen vnd sein zerung von Wienn ⁹ her gen Lack. ²¹	30

¹ Oswald, *škofjeloški meščan*, gl. *zgoraj*, str. 97, op. 14. ² Nikolaj II Jamski, gl. *zgoraj*, str. 97, op. 16. ³ Freisingški škof Nikodem, gl. *zgoraj*, str. 81, op. 3. ⁴ Grad Jama pri Postojni. ⁵ Velikovec. ⁶ Celje. ⁷ Dojze. ⁸ Grof Friderik II. Celjski. ⁹ Dunaj. ¹⁰ Kranj. ¹¹ Šmarjetna gora. ¹² Ljubljana. ¹³ Friderik Kamniški. ¹⁴ Pripadnik grofovske rodbine Schaumberg (SZ od Eferdinga, Zgornja Avstrija). ¹⁵ Morda Andrej Gall, gl. *zgoraj*, str. 97, op. 10. ¹⁶ Grad Bela Peč nad Kanalsko dolino. ¹⁷ Andrej von Graben, *celjski glavar na Ortenburgu*, gl. *Walther Fresacher, Zur Geschichte des Schlosses Stein bei Oberdrauburg, Carinthia I 163 (1973)*, str. 127 s. ¹⁸ Pavel della Scala (von der Leiter), *brat škofa Nikodema, škofjiski oskrbnik v Freisingu*, cf. *Matjaž Bizjak, Die geschichtlichen Beziehungen slowenischer Länder zu Bayern in 15. Jhrb. ... v: Bayern und Slowenien in der Früh- und Spätgotik, Regensburg 2003*, str. 42. ¹⁹ *Nekdo od Čreteških, morda Friderik, ki se pogosto pojavlja v virih tega časa*, cf. (izbor): Franc Komatar, *Das Schloßarchiv in Auersperg*, MMK 20 (1907), št. 399; GZL II/93 (1443–X–28); *Urbarji Freisingške škofije*, str. 255. ²⁰ Andrej Tschugel, v letih 1422–1443 se omenja kot loški kašar; leta 1442 kot kastelan na Zgornjem stolpu (AEM, Heckenstall 9, pag. 223 (1422–XI–04); ARS 1063, ZL, 1422–XII–08; št. 562, 1442–VIII–14; št. 567, 1443–X–12; BayHistA, FU, 1433–XI–25). ²¹ *Škofja Loka*.

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Item <i>m</i> 1 β 40 dem richter selb dritt, do er die hundert phunt phenning vnd 240 <i>gld</i> zu Johnnes ¹ gen Villach ² gelegt hat.	1		40
5	Item 71 β dem Fridr(eich) von Stain, ³ Gallen ⁴ vnd richter zu zwain malen zum Caspar von Newnhaws ⁵ gen Krainburg ⁶ vnd ainst zum verbeser gen Laibach ⁷ von der geuangen wegen ze Krainburg. ⁶	—		71
	Item 20 β dem Chudicz zum verbeser vnd Aphalter, ⁸ do meiner frawn ingehaim wornung komen ist, wie man meinem hern von Freising ⁹ absagen wolt.	—		20
10	Item 65 β , die Jorg selb ander zu verbeser, vicztumb vnd waiden Aphaltern ¹⁰ verczert haben vnd si rats gefragt, do der Räter ¹¹ vnd Mert Gstader ¹² meiner frawn zwen brief zu geschickt haben feria 2 ^a post Laurencii [11. <i>aug.</i>].	—		65
15	Item <i>m</i> 2 β 100 dem Fridr(eich) richter ¹³ selb vierden gen Pischecz ¹⁴ zu Rater ¹¹ von des Reder vnd Gstader ¹² wegen vnd alle sach auf ein maned in gut bestellt haben.	2		100
	Item $\frac{1}{2}$ <i>m</i> β dem Friedr(eich) von Stain, ³ do er mit meins heren des fürsten briefen zum verbeser vnd vicztumb gen Laibach ⁷ geritten hat von des Rater ¹¹ vnd Reder wegen.	—		80
20	Item <i>m</i> 1 $\frac{1}{2}$ β 10 dem Öttlen zu meinem jungen herren dem fürsten mit des Rater ¹¹ antwurt, do mit die herschafft Laack ¹⁵ vnd auch Klingenuels ¹⁶ nicht vberelyt noch beschedigt wird vncz das potschaft von meinem hern von Freising ⁹ vnd auch meinem hern von Peren ¹⁷ von Pehem ¹⁸ komen.	1		90
25	fol. 50' Item <i>m</i> 7 minus β 20 dem Prawnstorffer, ¹⁹ Fridr(eich) von Stain, ³ Gallen Andren, ⁴ richter vnd Nicolae von Welcz gen Cili ²⁰ zu dem tag an ersten mit 10 pferden, mit dem Rater, ¹¹ do sew an end dannen geschaiden haben.	6		140
30	Item <i>m</i> β 13, die mein herr von Peren ¹⁷ Prawnstorffer ¹⁹ vnd auch ander die meins hern mit 22 pherden vncz auf den vierden tag ze Stain ²¹ verczert haben, do sew den tag nach sand Mertten tag [12. <i>nov.</i>] haben wellen besuchen vnd sew vor wasser guss nicht verhaben mügen komen.	13		—
35				

¹ Janez Loški, gl. zgoraj, str. 86, op. 11. ² Beljak. ³ Friderik Kamniški. ⁴ Andrej Gall, gl. zgoraj, str. 97, op. 10. ⁵ Gašper von Neuhaus, gl. zgoraj, str. 96, op. 4. ⁶ Kranj. ⁷ Ljubljana. ⁸ Jurij Apfaltrer, gl. zgoraj, str. 96, op. 10. ⁹ Freisinger škof Nikodem, gl. zgoraj, str. 81, op. 3. ¹⁰ Oba Apfaltrerja – brata Jurij in Konrad, gl. zgoraj, str. 85, op. 7 in 96, op. 10. ¹¹ Friderik von Ratt, gl. zgoraj, str. 95, op. 6. ¹² Martin Gstader, gl. zgoraj, str. 97, op. 4. ¹³ Friderik, škofješko mesto. ¹⁴ Grad Pišce pri Bizeljskem. ¹⁵ Loško gospostvo. ¹⁶ Klevelandsko gospostvo. ¹⁷ Loški oskerbnik Fregnan, gl. zgoraj str. 84, op. 3 in str. 81, op. 1. ¹⁸ Češka. ¹⁹ Viljem Štrleški. ²⁰ Celje. ²¹ Kamnik.

<u>gl</u>	<u>m</u>	<u>d</u>		
			Item Fridr(eich) von Stain, ¹ Wilhalem Prawnstorffer, ² Gall Andre, ³ Fridr(eich) richter, ⁴ Nicolae von Welz haben mit 14 pherden 11 tag an die Kreppin ⁵ zu dem tag vor der heiligen drey kunig tag, den suntag [4. jan.] verczert <i>m</i> 24	
24	73		β 73.	5
2	60		Item <i>m</i> 2 β 60, die der richter selb dritt zu meinem hern von Cili ⁶ vnd zu dem Rater ⁷ verczert hat.	
1	140		Item <i>m</i> 2 minus β 20 aber dem Gallen ³ vnd richter von Cili ⁸ zum Rater ⁷ gen Pischecz. ⁹	
—	22		Item 22 β aber dem richter zu verbesser vnd vicztumb gen Laibach. ¹⁰	10
3	—		Item <i>m</i> β 3 dem Prawnstorffer ² gen Wienn ¹¹ ze zerung nach sand Michel tag [29. sep.].	
1	30		Item <i>m</i> 1 β 30 dem Fridr(eich) von Stain ¹ gen Cili ⁸ nach geschafft meiner frawen von Peren, ¹² do der stall maister vor meinem hern komen ist an pfncztag vor omnium sanctorum [30. okt.].	15
1	—		Item <i>m</i> 1 dem Peter Mair zu meinem hern von Cili ⁶ vmb ein antwurt, in welcher mass er dem Rater ⁷ geschriben hat vmb ein lengen tag seintmallen ein tayl ^{a)} noch der ander den tag nicht haben mügen besuchen von waser guss wegen vnd er ein andern tag benent hat ausen suntag vor der heiligen drei kunig tag [4. jan.].	20
2	—		Item <i>m</i> 2 aber dem Peter Maÿr zu zwain mallen zu meinem hern von Cili, ⁶ ob er den tag also verlengen möcht auf letare in die vasten [15. mar.], oder an welche stat er den legen wolt, als er das vollen gewalt hat vnd nicht der Rater. ⁷	25
9	—		Item <i>m</i> β 9 dem Prawnstorffer ² vnd Colin zerung widerumb gen Wienn ¹¹ nach Martini [11. nov.].	30
—	40		Item 40 β meins hern von Cili ⁶ potten, der meines hern von Cili ⁶ vnd auch des Rater ⁷ brieflich antwurt pracht hat.	
1	40		Item <i>m</i> 1 β 40 des Colin knecht ze zerung gen Wienn ¹¹ nach dem als er ^{b)} geuallen hiet.	fol. 51
1	—		Item <i>m</i> 1 β dem Peter Mair zu meinem hern graff Fridr(eich), ⁶ ob er selb oder aber rett zu dem tag an dÿ Krëppin ⁵ komen wurden an suntag vor trium regum [4. jan.].	35
1	80		Item <i>m</i> β 1½ aber Petern Maÿr zu meinem hern von Cili ⁶ von des Rater ⁷ wegen, nach dem als sew nicht aynig mochten werden an der Kreppin ⁵ an dem be(nate)n tag.	40

a) tayl na razuri. — b) er na razuri.

¹ Friderik Kamniški. ² Vijem Štrleški. ³ Andrej Gall, gl. zgoraj, str. 97, op. 10. ⁴ Friderik, škofjeleški mestni sodnik. ⁵ Krapina. ⁶ Grof Friderik II. Celjski. ⁷ Friderik von Ratt, gl. zgoraj, str. 95, op. 6. ⁸ Celje. ⁹ Grad Pišce pri Bizeljskem. ¹⁰ Ljubljana. ¹¹ Dunaj. ¹² Verona.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
Item <i>m</i> 3 dem Prawnstorffer ¹ ze zerung gen Wienn ² nach dem als der tag nicht zu end mocht komen an der Krep-pin. ³		3	—
5 Item ½ <i>ll</i> 14 <i>fl</i> , die Fridr(eich) von Stain ⁴ vnd der richter ze Leibach ⁵ verczert haben zu hern Jorgen Aphaltrer, ⁶ verbeser, vicztumb vnd lantlewten von des Rater ⁷ vnd Reder wegen.		—	134
10 Item Fridr(eich) richter ⁸ selb dritt gen Villach ⁹ vnd selb aus gen Wienn ² zu meinem hern von Freising, ¹⁰ aber in die Newnstat ¹¹ von der Lenguelder ¹² wegen vnd auch widerumb gen Villach ⁹ von des Reder wegen hat verczert <i>m</i> 5 <i>fl</i> 10.		5	10
15 Item <i>fl</i> 100 dem Jeckel meins hern von Freising ¹⁰ poten zerung gen Wienn. ²		—	100
20 Item ½ <i>ll</i> <i>fl</i> , die 10 pherd ze Laibach ⁵ vber nacht verczert haben, die mein herr, Fridr(eich) von Stain, ⁴ Gall Andre ¹³ vnd die stat Laack ¹⁴ hern Jorgen Aphalter ⁶ vnd der lantschaft zu hilf geschickt haben gen Sicherstain, ¹⁵ als sew von meins herren des fürsten der haubtmanschaft vnd lantschaft an gerüst sein worden.		—	120
25 Item <i>m</i> 1 minus <i>fl</i> 14 dem Andre, ¹³ do er mit meins hern von Freysingen ¹⁰ glaubbrif zu meinem hern fursten in die Newstat ¹¹ vnd zu Zeydler, ¹⁶ do er auf den Welcer ¹⁷ gewart hat vnd den schub meinem hern von Peren ¹⁸ aufbracht hat in quadragesima [22. feb.], die er verczert vnd in die kanczlej vmb den schub gen Laack ¹⁴ geben hat.		—	146
		97	78

Summa der zerung facit *m* 97 *fl* 78.

fol. 51'

Rajfal

Item 10 sam rajfal haben genomen 25 vren, ye ein vren vmb ½ <i>ll</i> 10 <i>fl</i> , facit <i>m</i> 20 <i>fl</i> 50.	20	50
35 Item aufwechsel auf 18 <i>gld</i> , auf yeden guldin 25 wiener, facit <i>m</i> 1½ <i>fl</i> 60.	1	140
Item 11 pherden, yedem 24 <i>fl</i> für dÿ fron, facit <i>m</i> 1½ <i>fl</i> 24.	1	104
Item messerlon 12 <i>fl</i>	—	12
Item dreÿ mawtten 39 <i>fl</i>	—	39

¹ *Viljem Štrleški*. ² *Dunaj*. ³ *Krapina*. ⁴ *Friderik Kamniški*. ⁵ *Ljubljana*. ⁶ *Jurij Apfaltrer*, gl. zg., str. 96, op. 10. ⁷ *Friderik von Ratt*, gl. str. 95, op. 6. ⁸ *Škofjeloški mestni sodnik Friderik*. ⁹ *Beljak*. ¹⁰ *Freisingški škof Nikodem*, gl. str. 81, op. 3. ¹¹ *Dunajsko Novo mesto*. ¹² *Podložniki na Dovjem*. ¹³ *Andrej Gall*, gl. zgoraj, str. 97, op. 10. ¹⁴ *Škofja Loka*. ¹⁵ *Grad Sicherstein v Žumberku*, cf. *Miha Kosi*, *Quae terram nostram et regnum Hungariae dividit*, *Zgodovinski časopis* 56 (2002), str. 78 ss. ¹⁶ *Konrad Zeidler*, *prošt pri sv. Štefanu na Dunaju*, *kancler kralja Friderika III*: cf. *Paul-Joachim Heinig*, *Kaiser Friedrich III. (1440–1493)*, *Hof, Regierung und Politik*, Köln, Weimar, Wien 1997, str. 634 s. ¹⁷ *“Welzerji”*, *loški podložniki – tovarniki z vinom na relaciji Škofja Loka – Oberwölz*. ¹⁸ *Loški oskerbnik Fregnan*, gl. zgoraj str. 84, op. 3 in str. 81, op. 1.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
	—	88	Item 11 pferden, yedem 8 fl für hew vnd kës, facit fl 88.	
<i>mutt</i>			Item vnd yedem 16 brot vnd 1 helm habern, facit siliginis mod. 1, avene mod. 2. ^{a)}	
1	<i>s</i>			
2	<i>a</i>		Item aber 11 pferden gen Welz, ¹ yedem 16 fl für hew vnd kës vnd yedem 32 brot vnd 1 kaufmes habern, facit <i>m</i> 1	5
2,5	<i>s</i>	16	fl 16 siliginis mod. 2 $\frac{1}{2}$, avene mod. 4 ^{or} . ^{b)}	
4	<i>a</i>		Item $\frac{1}{2}$ fl zerung, der vmb den wein geritten hat.	
		— 120	Item 24 fl dem maler von legelen ze mallen.	
		— 24	Item <i>m</i> 2 fl 40 dem Marin, der mit demselben rayfal vncz gen Wienn ² gangen ist.	10
		2		
3,5	<i>s</i>	28		
6	<i>a</i>	153		

Summa des rayfal facit *m* 29 minus fl 7, siliginis mod. 3 $\frac{1}{2}$, avene mod. 6.

145 105 fl **Summa** pottenlon, zerung vnd rayfal facit *m* 145 $\frac{1}{2}$ fl 25. 15

Paw in der vesten³

—	154	Item <i>m</i> 1 minus fl 6 dem Graczolt vnd seinem sun 11 taglön per fl 14, der ein newe gehawte tür in die kamr neben der czisteren ^{c)} ain gang gemacht vnd aber die tur zu der czisteren pessert vnd verwarffin hat vnd paid kesten verstrichen.	20
—	16	Item 16 fl dem alten Sparer vmb ein slussel zu den mittern tor in der vesten.	25
—	27	Item 9 dillen zu den rynnen im graben per fl 3, facit fl 27.	
1	37		

Summa des paws in der vesten facit *m* 1 fl 37.

30

Paw am turen⁴

fol. 52

Item hewr nichts.

Paw ze Wildenlakg⁵

—	60	Item 60 fl dem Streit, der das gross tor gemacht vnd die eysnein plech wider darauf geslagen hat.	35
—	16	Item 16 fl vmb 90 nagel darczu.	
—	9	Item 9 fl vmb ein eysnein ring zum torlewffel.	
—	64	Item 200 preter per 32 fl auf dÿe wer, die der doner zerlagen hat, facit 64 fl .	40
—	28	Item 28 fl vmb 400 scharnagel.	

^{a)} ob robu pripis: 176 brot. — ^{b)} ob robu pripis: 350 brot. — ^{c)} -eren na razuri.

¹ Oberwölz, glej zgoraj, str. 83, op. 2. ² Dunaj. ³ Škofjeloški grad. ⁴ Zgornji stolp na Kranc-lju. ⁵ Stari grad pod Lubnikom.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
Item 96 fl dem Streit, der das tach gedeckt vnd mit andern gehülcz gepessert hat vnd dy rynnen in den graben hinwider gelegt hat.	—	96	
	1	113	

5 **Summa** des paws ze Wildenlackg¹ facit *m* 1½
 fl 33.

Paw an der fron mül im Podem²

(—)

10

Paw an der mül ze Westret³

(—)

15

Paw an der padstüben in der stat ze Laack⁴

Item hundert (fl) vmb sagdillen.	—	100
Item <i>m</i> 2 fl 60 den czymmerlewten.	2	60
Item 76 fl vmb 950 scharnagel.	—	76
20 Item 9 fl vmb 2 eysnein hakken zu der tür am frawn tail.	—	9
Item den Graczolt 13 taglon per fl 10 vnd seinem sun auch 13 taglon per fl 4, facit <i>m</i> 1 fl 22.	1	22
	4	107

25 **Summa** des paws an der padstuben facit *m*
4^{or} fl 107.

☞ **Summa** der paws in der vesten, ze Wildenlaack,¹ an der padstuben vnd graben *m* 7½ fl
17. 7 97

fol. 52'

Abgeng

30

Officialibus <i>m</i> 13½ fl 56.	13	136
Den swaigeren <i>m</i> 22 fl 50.	22	50
De mansis desolatis <i>m</i> 12 fl 38.	12	38
In decimis <i>m</i> 1 fl 64 fl 3.	3	1 64
35 Deperit in censu camere extraneorum fl 118.	—	118
Dem Fridreich richter ⁵ am gericht, die im nach sint lassen fl 30.	30	—
	33	50 86

Von prunst wegen

(—)

40

☞ **Summa** abgeng vt supra facit *m* 50½ fl 6 fl
33.

¹ Stari grad pod Lubnikom. ² Mlin v Podnu, gl. zgoraj, str. 88, op. 2. ³ Mlin v Veštru, pri Stari Loki. ⁴ Škofješko kopaljšče, gl. zgoraj, str. 39, op. 8. ⁵ Friderik, škofjeloški mestni sodnik.

gld m d

Per literas domini

100	—	Von erst hundert phunt, die meinem hern von Freisingen ¹ geschickt hat, do mein herr von Peren ² ze Behaim ³ gewesen ist.	5
100	—	Item vnd hundert guldin, die mein herr von Peren ² meinem hern von Freisingen ¹ ze Wienn ⁴ geantwurt hat an seiner remanenz von gericht.	
100	—	Item aber hundert guldin, die der Colin meinem hern von Freising ¹ aufgeführt hat nach Martini [11. nov.].	10
100	300	Item aber drewhundert phunt ^{a)} phenning vnd hundert guldin in gold, die mein her pey dem Fridreich richter ⁵ yecz in der vasten [pred 5. apr.] zum Johannes ⁶ gen Villach ⁷ geschickt hat.	
<u>100</u>	<u>300</u>	Item aber 300 phunt phenning vnd hundert guldin in golt von der herschafft Laack, ⁸ die Fridreich ⁵ zum Johannes ⁶ gen Villach ⁷ geantwurt hat Johannis Baptiste [24. jun.], daruber hat mein herr noch kain quittung empfangen, aber in die gegenwürtig raittung snit gelt vnd gold beslossen warden.	15
400	700		20

⌘ **Summa** in literis domini facit *m* 700 ⌘ 400.

Σ		⌘ Summa summarum denariorum expositorum facit <i>m</i> mille 324 ⌘ 79 ⌘ 433.	fol. 53 25
433	1324	79 ⁹	

Summa summarum deductis deducendis unacum remanencia antiqua et blado et mutatis 94 ⌘ in denariis omnibus computatis:

= 251	55 ¹⁰	Et sic remanet <i>m</i> 251 ⌘ 55.	30
<u>mutt</u>	<u>messel</u>		
140	—	Tritici mod. 140.	
228	4,25	Siliginis 228 ^{b)} mod. messel 2 qr. 1½.	
41,5	2	Milii mod. 41½ massel 2.	35
13	—	Mixture mod. 13.	
2,5	—	Ordei mod. 2½.	
322,5	4,25	Avene mod. mille 322½ qr. 1½.	

a) sledi ponorljeno phunt. — b) Ob dvojki očitno manjka nadpisani c kot oznaka za stotice.

¹ Freisingški škof Nikodem, gl. zgoraj, str. 81, op. 3. ² Loški oskerbnik Fregnan, gl. zgoraj str. 84, op. 3 in str. 81, op. 1. ³ Češka. ⁴ Dunaj. ⁵ Friderik, škofjeloški mestni sodnik. ⁶ Janez Loški, gl. zgoraj, str. 86, op. 11. ⁷ Beljak. ⁸ Loško gospostvo. ⁹ Razlika je zaokrožena za ½ ⌘ navzgor. ¹⁰ Ob upoštevanju danih podatkov je rezultat točen (tj. zaokrožen na solde, sicer za 7 ⌘ prenižek), v skladu z vsemi popravki pa znaša pravičen rezultat 251 m 76 ⌘.

NAVODILA AVTORJEM ČLANKOV

Sedanji in bodoči sodelavci Loških razgledov naj pri sestavljanju člankov upoštevajo naslednja navodila:

Oblika prispevka:

- Znanstveni in strokovni članki za poglavje Razgledi ne smejo biti daljši od ene avtorske pole in pol (45.000 znakov brez presledkov), prispevki za Gradivo ne daljši od ene avtorske pole (30.000 znakov brez presledkov), nekrologi, predstavitve razstav, knjig in podobni prispevki pa ne daljši od četrte avtorske pole (7.500 znakov brez presledkov) računalniško napisanega besedila.
- Prispevki naj bodo napisani z urejevalnikom besedil Word, v naboru znakov Times New Roman. Velikost pisave naj bo 12 pik z enojnim razmakom. Naslov in mednaslovi naj bodo poudarjeni, vsebinska razčlenitev prispevka pregledna in logična.
- Znanstveni in strokovni članki za poglavje Razgledi naj vsebujejo še:
 - a) izvleček – kratek opis prispevka (v obsegu od 5 do 10 vrstic)
 - b) povzetek – predstavi naj glavne rezultate prispevka (v obsegu od 20 do 30 vrstic)
- Opombe morajo biti pisane enotno, pod črto na dnu vsake strani (footnote). To velja tudi za navajanje virov in literature.

Citiranje virov in literature:

Citiranje virov in literature mora biti v skladu z uveljavljenimi pravopisnimi normami. Celoten naslov citata naj bo le v seznamu virov in literature na koncu prispevka. V opombah navajajte vire in literaturo le v skrajšani obliki. Predpisano citiranje je obvezno. Viri in literatura naj bodo citirani takole:

- Arhivski viri – navedemo: arhiv (uporabljamo uveljavljene kraticе), signatura in ime fonda ali zbirke, številko arhivske škatle ali fascikla (tehnične enote), številko mape (arhivske enote) in/ali ime dokumenta.
Primer: Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, ŠKL 1, Občina Zminec, tehnična enota 14, arhivska enota 144, regulacija Sore. V nadaljevanju citiramo v skrajšani obliki: ZAL-ŠKL, ŠKL 1, t. e. 14, a. e. 144.
- Literatura – monografije – navedemo: priimek in ime avtorja, naslov (in podnaslov) dela (v ležečem tisku), kraj, založnik in leto izida, stran(i).
Primer: Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospodstvo (973-1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, 560 str. V skrajšani obliki citiramo: Blaznik, Škofja Loka, str. 230-235.
- Literatura – članek – navedemo: priimek in ime avtorja, naslov članka, *naslov publikacije* (v poševnem tisku), letnik, številka, kraj, založnik in leto izida, stran(i).
Primer 1: Ramovš, Anton: Amoniti na loškem ozemlju. V: *Loški razgledi* 45, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1998, str. 11-14. V skrajšani obliki citiramo: Ramovš, Amoniti, str. 11-14.
Primer 2: Stariha, Gorazd: Trije tolovaji. V: *Zgodovina za vse*, letnik IV, št. 1, Celje : Zgodovinsko društvo, 2000, str. 47-58. V skrajšani obliki citiramo: Stariha, Trije tolovaji, str. 53.

Slikovne priloge:

- Zaželjeno je, da avtorji svoje prispevke opremijo s kakovostnimi fotografijami, skicami, risbami ipd. Oddajo naj jih v kuverti ali na CD (skenirani posnetki morajo biti v formatu TIFF ali JPG v ločljivosti vsaj 300 dpi na 15 cm širine).
- Slikovne priloge morajo biti označene s številko, v tipkopisu pa mora biti določeno, kam sodijo. Podnapisi morajo biti že v tipkopisu glavnega besedila. V oklepaju naj bo naveden vir, avtor oz. lastnik fotografije.

Ostala navodila:

- Teksti morajo biti posredovani v tiskani obliki (ena kopija) in v elektronski obliki (na CD oz. disketi). Ime datoteke naj bo ime avtorja. Pisci jih lahko pošljejo na naslov Muzejskega društva Škofja Loka (Grajska pot 13, Škofja Loka), po elektronski pošti na naslov loski.razgledi@mdloka.si ali izročijo osebno urednici.
- Prispevke preberejo urednica in recenzenti, ki odločajo, če je prispevek primeren za objavo, oz. ga po potrebi s pripombami vrnejo avtorju v dopolnitev. Recenzije so anonimne.
- Za trditve in znanstveno vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.
- Disket, CD in rokopisov ne vračamo.

Podatki o avtorju:

- Vsak prispevek mora vsebovati ime in priimek avtorja, naziv, poklic in ustanovo, kjer je zaposlen.

Nakup knjig in Loških razgledov

Spoštovani ljubitelji domoznanskega branja!

Obveščamo vas, da so na zalogi nekatere starejše številke Loških razgledov, in knjige ki jih je izdalo Muzejsko društvo Škofja Loka:

France Stele: PISANA LOKA ŠKOFJA LOKA	35 EUR
Doneski BIBLIOGRAFIJA LOŠKIH RAZGLEDOV	5 EUR
Valentin Bogataj in Metka Sulič:	
MARIJAN GABRIJELČIČ 1940 - 1998	12 EUR
ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2008	7 EUR
Marija Stanonik: NEKOČ JE BILO JEZERO	8 EUR
UMORJENI ŠKOF	5 EUR
ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2007	5 EUR

VODNIKI

Mileno Arnejšek Prle: GREBENI SLOVENSКИH GORA	30 EUR
LUBNIK	
BLEGOŠ	
SORICA in SORIŠKA PLANINA	3 EUR

LOŠKI RAZGLEDI

od številke 1 do 50	2 EUR
od številke 51 do 53	8 EUR

Knjige in Loške razglede lahko kupite na blagajni Loškega muzeja Škofja Loka na Loškem gradu in v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu v Škofji Loki.

Lahko jih naročite tudi v spletni trgovini na spletnih straneh Muzejskega društva Škofja Loka: www.mdloka.si

Želimo vam prijetno branje!

Uredništvo

